

Ex Bibliotheca
Collegii Evangelici,
Aug. Vindel.

L. M. Steinberger Sculp. A.V.

4° Bio 766

*Numi aenei ex Museo Caesareo,
quod Vindobonae est.*

Brühl sc. Lyps.

FRIDERICI OTTONIS
MENCKENII,

I. U. D. POTENTISS. POL. REGI ET ELECT.
SAXON. A CONSILIIS AULAE, ET SOCIETATIS
SCIENT. BORUSSICAE COLLEGAE,

HISTORIA VITAE

ET

IN LITERAS MERITORUM

ANGELI POLITIANI,

ORTU

AMBROGINI,

ITALORUM SEC. XV NOBILISSIMI,
PHILOSOPHIAE, IURISPRUDENTIAE, GRAMMA-
TICES, ET OMNIS DOCTRINAE ELEGANTIORIS,
INSTAURATORIS FELICISSIMI, ATQUE
OMNI LAUDE MAIORIS.

LIPSIAE,

VENDITUR IN OFFICINA GLEDITSCHIANA.

MDCCXXXVI.

ANGELUS AMBROSII

DE VISIONIBUS ET REVELATIONIBUS

LIBER PRIMUS

IN QUA

DE VISIONIBUS ET REVELATIONIBUS

DE VISIONIBUS ET REVELATIONIBUS

DE VISIONIBUS ET REVELATIONIBUS

DE VISIONIBUS ET REVELATIONIBUS

DE VISIONIBUS ET REVELATIONIBUS

DE VISIONIBUS ET REVELATIONIBUS

DISSERTATIONIS
DE
ANGELO AMBROGINO
POLITIANO ARGUMENTA
SUMMA.

SECTIO I.
DE
FATIS, DOCTRINA, ET MO-
RIBUS POLITIANI.

§. I. *Verum POLITIANI nomen gentilitium.*

II. *Natales ejus, patria, & parentes.*

III. *Pueritia, adolescentia, præceptores, &
ingenii præcocis specimina.*

IV. *Adultiori ætate publicum docendæ Græcæ
& Latine linguae in Academia Florentina
munus obtinuit.*

V. *Scholæ ejus, & discipuli.*

VI. *Medicæorum Principum præfectus est in-
stitutioni.*

VII. *Florentiæ in civitatem receptus, in ejusdem urbis Æde, D. Paulo sacra, Sacerdotis & Prioris, postea etiam Canonici, munia administravit, ipsis simul Doctoris Decretorum honoribus ornatus.*

VIII. *Reliqua honorum genera, quibus mirifice exsplenduit POLITIANUS.*

IX. *Patrii, Hebraici, & Græci inprimis, sermonis, si quisquam alius, peritissimus fuit.*

X. *Magnus in vertendis, tam Græcis, quam Latinis, Scriptoribus artifex.*

XI. *Felicissimus Romanæ linguæ instaurator, atque stili purioris laude florentissimus.*

XII. *Criticorum & Grammaticorum sui ævi princeps.*

XIII. *Poeta, sive vernaculo, sive Græco & Latino, carmine nobilissimus, nec cuiquam secundus.*

XIV.

XIV. *Philosophiæ Platoniciæ atque Aristoteli-
cæ sectator studiosissimus.*

XV. *De Pandectis Florentinis, & Jurispru-
dentia elegantiori, non uno nomine longe
meritissimus.*

XVI. *Amici ei multi, nec minor adversario-
rum numerus.*

XVII. *Furti literarii præter meritum accusatus.*

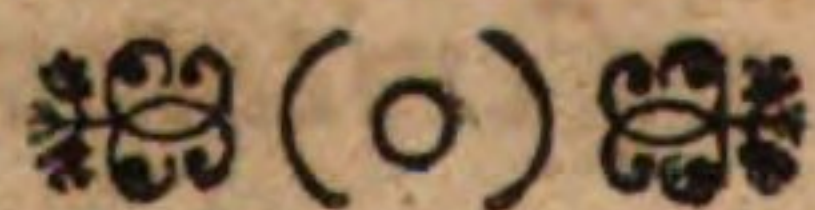
XVIII. *Impuro amore pueros complexus dici-
tur, & in Atheorum vulgo numerum refer-
tur, a quorum criminum omni prorsus
suspensione liberatur.*

XIX. *Qua corporis forma, quibus animi aut
ornatus virtutibus, aut deformatus labecu-
lis, fuerit, ostenditur.*

XX. *Suprema ejus fata, sepulcri honor, car-
men tumulo inscriptum, memoria mæ-
stissimis Poetarum principum carmini-
bus ad seram posteritatem propagata.*

S E C T I O II.
D E
SCRIPTIS POLITIANI, TAM
VERNACULIS, QUAM GRÆCIS,
E T L A T I N I S.

- §. I. *Scriptorum POLITIANI triplex genus est. Alia publicata sunt dudum, in quibus sunt vernacula partim,*
- II. *partim Græca, & Latina;*
- III. *Alia in tenebris latent, expectantque adhuc lucem publicam;*
- IV. *Alia animo concepit tantum, forsitan inchoavit etiam, ad finem, quod constet, nunquam perduxit.*
- V. *Subjicitur notitia eorum, quæ sintne auctori POLITIANO, an alii cuicunque, tribuenda, res est dubia valde, nec satis ad hunc diem explorata.*

DIS-

DISSERTATIONI
DE
ANGELO POLITIANO
PRÆMISSA,
DOCTORUM VIRORUM DE MERITIS ET
EXCELLENTI DOCTRINA POLITIANI
TESTIMONIA. *

JO. PICUS in *Epistola ad F. B. C. Th.*

Politianus meus, deliciae totius literaturæ, tibi adscribi salutem jubet.

JO. TRITHEMIUS in *Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum*
p. 166. A. B.

Angelus Politianus, vir undecunque peritus atque doctissimus, Grammaticus celebris, Philosophus, Orator, & Poeta insignis, Græco & Latino ad perfectum instructus eloquio, ingenio excellens, qui sua eruditione & doctrina Italiam multo tempore illustravit.

JOSEPH. JUST. SCALIGER in *Castigationibus Catullianis*
p. 75.

Marullus videt Politianum, virum non solum se majorem, sed & nullo nostræ ætatis inferiorem.

FRANCISCUS FLORIDUS SABINUS in *Lectiõibus Subcisi-
vis Lib. I. Cap. 5.*

Divinum Angeli Politiani ingenium summamque eruditionem magnopere

* En tibi, Lector, incomparabilis doctrinæ, cujus quæquæ terrarum parte laudem consecutus est POLITIANUS, tot fere testes, quot viros tulit ætas vel nostra, vel quæ nostram antecessit proxime, judicio graves ingenioque summos atque admirabiles. Quorum suffragatio si quid habere ponderis & momenti potest, illud me impetraturum a Lectore vel sat moroso alioquin confido, ut æquo animo ferat hoc quicquid mihi positum est studii & laboris in enarrandis laudatissimi POLITIANI de universa doctrina meritis.

pere semper sum admiratus, & quoties in ejus mentionem incidi, (incidi autem quam sæpiissime,) satis per se commendatum virum iis laudibus ornavi, quibus maxime potui. Cujus sententiæ tam me non pœnitet, ut illum cum præstantissimis scriptoribus, quos recentiores vocamus, optimo jure collocandum, multisque antiquioribus vel æquandum, vel præferendum ducam. Siquidem & plures egregii viri præclaræ lucubrationes extant, & doctis omnibus, (quod est procul dubio nasuto nostro seculo mirum,) vehementer probantur, &c.

MARSILIUS FICINUS in *Apologia*, libris de tuenda valetudine subjuncta.

Tu vero, Guicciardine carissime, ito nunc, ito alacer, Politianum Herculem accersito. Hercules quondam, ubi periculosius certandum foret, vocitabat Iolaum, tu nunc similiter Herculem. Nosti profecto, quot barbara monstra, Latium jam devastantia, Politianus Hercules invaserit, laceraverit, interemerit, quam acriter expugnet passim, quam tuto propugnet. Hic ergo vel centum Hydræ capita, nostris libris minitantiæ, contundet statim clava flammisque comburet.

PETRI CRINITI *Monodia de laude Ang. Politiani*, quæ legitur in ejus *Carmin.* Lib. I. p. m. 525.

Siren, relicto Daunio,
Querebat, ubi consisteret;
Diuque vagula devolans,
Accessit amnem lassula
Arni fluentis leniter:
Et commorata satis, iter
Parabat inceptum sequi.
Sed ecce dum vaga subvolat,
Audit repente rem novam,
Novosque numeros, & nova
Carmina canentis Angeli.
Itaque statim in labra convolat
Dulci lepore perlita:
Et inquit: hic libet agere,
Hic, hic morabor sedulo:
Ubi Gratia, decor, & Venus
Tam blanditer simul canunt,
Carmenque fundunt aureum.
Tu nunc valebis, Daunie,

DESIDERIUS ERASMUS in *Epistola ad UDALRICUM ZASIUM*,
Lib. XII. Ep. 7.

*Politianicam illam Venerem ac delicias mire referre videtur, cu-
jus viri ingenio semper ita sum delectatus, ut nullius æque.*

IDEM in *Epistola ad GUIL. BUDÆUM*.

*Hermolaus Barbarus & Angelus Politianus, egregii heroes, & omnium
consensu prorsus inimitabiles.*

IDEM in *Ciceroniano*. p. m. 360.

*Fateor, Angelum prorsus angelica fuisse mente, ad quodcunque scri-
pti genus applicaret animum.*

IDEM in *Adagiorum Chiliade II. Centur. 9.*

- - - *ut arrepta veluti censoria virgula non solum de ceteris scri-
ptoribus magna judicet auctoritate, verum etiam Angelum Politianum,
virum modis omnibus & incomparabilem, & inimitabilem, ceu præ-
ceptor quispiam flagellet & emendet.*

IDEM in *Libro de Conscribendis Epistolis*.

*Si quis omiſſis Græcis patiatur quemque ullo in genere anteponi, M.
Tullio, Cajo Plinio, & Angelo Politiano primas detulerim.*

IDEM in *Vita Hieronymi*.

*Eximios viros nostra vidit ætas, & qui ne Ciceronis quidem seculo in-
ter elingues habiti fuissent, quorum præcipui sunt, Laurentius Valla,
Hermolaus Barbarus, Angelus Politianus, & noster Rod. Agricola.*

LUD. VIVES de *Conscribendis Epistolis*.

- - *Joannes Picus & Angelus Politianus; magni hujus verba fa-
cile complectaris, & exosculeris, illius non possis non probare; ille
sententiarum pondere & sanctitate dictionis excellens, hic acumine &
festivitate amabilis.*

IDEM *Lib. III. de Tradit. Discipl.*

Politianus elaboratus, verba ejus bona, & usui communi apta.

IDEM *ibidem*.

*Politiani Musæ plurimum suavitatis habent, multo sale, argutiis,
Veneribus condita.*

GUIL. BUDÆUS *Lib. V. de Asse*.

Politianus, vir memoria nostra optime doctus in utraque lingua.

IV DOCTORUM VIRORUM DE DOCTRINA

JO. FRANCISCUS PICUS in *Vita Jo. Pici.*

Literario amore sibi potissimum devinxit Angelum Politianum, virum Græce Latineque doctissimum.

JO. BAPT. EGNATIUS in *Notis ad Suetonium.*

Quod monumentum cum primus observasset Politianus, vir eruditione multa, Tranquilli locum primus, ut opinor, emendavit.

JO. ALEXANDER BRASSICANUS in *Adagiis.*

Hic, scio, non defuturos, qui dicant, etiam me gignere proverbia, si qua velim, hoc Angelo Politiano rescribant, qui proverbio nominatim & apposite usus est Miscellan. Cap. 77. Atque ejus viri auctoritas longe apud me sanctior est, ita ut metuum ab ejus incomparabili eruditione vel latum unguem recedere.

M. ANTON. MURETUS in *Variar. Læction. Lib. X. Cap. 6.*

Homo acutissimus & eruditissimus Angelus Politianus. Et fortasse obtinisset hæc sententia propter summam Politiani in literis auctoritatem.

ONUPHRIUS PANVINIUS in *Vita Leonis X.*

Ang. Politianus & Bernardus Michalotius, viri Græcis & Latinis literis, versa & soluta oratione, eruditissimi.

PETRUS MEXIA, Eques Hispanus, in *Vitis Caesarum, Hispanice sermone scriptis.*

Marsilio Ficino, valentissimo Philosopho; y el grande y nunca dignamente alabado por su ingenio y e stilo, Angelo Politiano.

LEANDER ALBERTUS in *Descriptione Toscana, Italice scripta.*

Diede gran nome ne nostri giorni à questa patria Angelo con la singolare doctrina dello Lettere Grece & Latine, comedimostroano l'opere da luy scritte & tradotte di Greco in Latino.

JANUS RUTGERSIUS in *Variar. Læction. Lib. IV. Cap. 20.*

Politianus non suo tantum ævo, quo literæ caput vix extulerant, sed eo etiam, quo plenissime revixerunt, principatum pene tenuit.

JO. BAPT. PIUS in *Annotat. Cap. 38.*

Ang. Politianus, vir memoria nostra virtutum cumulo stipatus omni.

QUINTIANUS STOA in *Epographia* p. 68.

Politiano circa syllabas tantum fidei adhibeo, quantum alicui, quo nil melius elegantiusque invenies.

IDEM in *Elegia funebri PHILIPPI BEROALDI.*

*Quicquid & argutis mandaverat ipse papyris
Angelus, erosus stabit in archetypis.*

GERMANUS BRIXIUS in *Epistola ad DESID. ERASMUM.*

Habuit nostra hæc ætas bonarum literarum procures duos, Hermolaum Barbarum, atque Angelum Politianum, Deum immortalem, quam felici ingenio, quam acri judicio, quanta facundia, quanta linguarum, quanta disciplinarum omnium scientia præditos? Hi Latinam linguam, jam pridem squalentem, & multa barbariei rubigine exesam, ad pristinum revocare nitorem conati sunt, atque illis suis profecto conatus non infeliciter cessit, suntque illi de Latina lingua tam bene meriti, quam qui ante eos optime meriti fuere. Itaque immortalem sibi gloriam, immortale sibi decus paraverunt, manebitque semper in omnium eruditorum pectoribus consecrata Hermolai ac Politiani memoria, nullo ævo, nullo casu, nullo fato abolenda.

LUCIUS PHOSPHORUS, Pontifex Signinus, in *Epistola ad ALEXANDRUM CORTESIUM.*

Ego Politianum nostrum, mi Alexander, summopere amo, & admiror, atque ei omnia summa tribuo. Et, ut libere, quod sentiam, dicam, non magis istum damnandum censeo, quam illos laudandos, qui quadringentis abhinc annis papyros & chartas velut maculis pretextas, & encausticas tabellas inusserunt potius, quam ulla egregia forma atque imagine illustrarunt. &c.

IDEM in *Epistola ad ANG. POLITIANUM.*

Omnes docti te unum admirantur, & fatentur, te omnes, qui sexcentis abhinc annis scripserunt, facile superare.

JO. PICUS in *Epistola ad ANG. POLITIANUM.*

Is es, mi Angele, (faceffat adulatio,) cui ex nostris unus, aut alter, ne dicam nemo, conferendus sit. Quod si plures essent tales, non haberent hæc secula, cur inviderent antiquitati. Incumbe quæso, & literas, quantum potes, a situ recipe, ne nitor ille Romanæ lingue injuria temporum penitus obsolescat. Excude semper aliquid novum,
2 3 quod

VI DOCTORUM VIRORUM DE DOCTRINA

quod rem Latinam adjuvet & illustret. Et, quæ domi habes, fac, tandem exeant in communem studioforum utilitatem.

POMPONIUS LÆTUS in *Epistola ad* ANG. POLITIANUM.

Cum de altitudine ingenii tui cogito, non possum non admirari, cur nostri graculatim & sturnatim (ut ita loquar) ad te non advolent. Legi Opus tuum, in quo apertissime doctrina quadam singulari veteres ab inferis revocasse videris. Sed parcius in præsentia, prædicatione mea non indiges, satis enim tuo labore clarus es. Verum quoties de aliquo sublimi interpretatio est, unus Politianus occurris.

BAPTISTA GUARINUS in *Epistola ad*
JO. PICUM.

Quod ad me attinet, gaudeo vehementer, laudato viro, & ab omnibus ac ubique laudando Laurentio me in ore esse, addito præsertim Politiani calculo: cujus ego copiosam & arcanam multiplicis disciplinæ lectionem ita complector, ut admirer, ita admiror, ut commendare non desinam. Quo fit, ut extra doctrinæ aleam me ab illo poni, triumphi instar existimem.

NICOLAUS LEONICENUS in *Epistola ad*
ANG. POLITIANUM.

Novi ego tuum perspicacissimum ingenium, novi fervens jam inde à pueritia studium, non minus ad Philosophiæ doctrinam, quam ad Oratoriam, atque Poeticam capeffendam: in quibus omnibus tantum profecisti, ut tua te patria inclyta Florentia omnium liberalium artium utatur præceptore. - Cum igitur omnia & animi & fortunæ bona in te cumulatisima sint, nihil est, quod, Angelo Politiano pro me contra barbaros pronunciante, quempiam deinceps timere debeam, qui illorum patrociniū sit suscepturus.

LUD. ODAXIUS in *Epistola ad* ANG. POLITIANUM.

In eam confabulationem veneramus, ut de viris hoc tempore doctissimis loqueremur, in quibus facile tu principatum obtinere visus es.

LUCIUS PHOSPHORUS in *Epistola ad* ANG. POLITIANUM.

Volo tibi narrare, quo ego erga illos adagio utar. Videte, inquam, quid agatis, boni viri, nam iste piscis paucorum hominum est, ut ille
Sci.

Scipioni dixisse fertur. Quod ita transfero: Politianus paucorum, id est, doctissimorum, est, non turbae literatulorum, ac paedagogorum, & vulgi. Ergo omnes docti te unum admirantur, & fatentur, te omnes, qui sexcentis abhinc annis scripserunt, facile superare, hoc est, te illos, non illos te, ne quis me reciprocis argumentis uti, aut amphibologice loqui credat, & doctrinam, & eloquentiam in te esse conjunctas.

JAC. ANTIQUARIUS in Epistola ad
ANG. POLITIANUM.

Ego is sum, qui te amem, atque etiam colam virtutem tuam: sed rursus qui donum cœlitus datum in te agnoscam, quo & vetera illustres longævitate rubiginata, & surgenti atque ad emulationem laudis annitenti seculo manum porrigas.

IDEM in alia ad POLITIANUM Epistola.

Scriptis tuis id tantum deesse sentio, quod priscam ætatem non vixeris, cum qua memoriam omnium seculorum consecutus esse videaris industriae ac laboris similitudine. Hoc testimonium qui non dederint, infelici nati sunt Musarum partu & adulterino.

BARTHOL. SCALA in Epistola ad
ANG. POLITIANUM.

Tu certe, præter ceteros, mi Politiane, naturæ multum debes. Illa tibi ingenium istud, quo agere tam multa, atque memoriam, qua omnium fere rerum reminisci potes, dedit. - Cæcus sit funditus, qui hæc non viderit.

PHILIP. BEROALDUS in Epistola ad
ANG. POLITIANUM.

Vide, mi Politiane, in studiis nostris politissime, quanti te, & quidem meritissimo, faciam. Quicquid ex officina isthac tua luculenta depromitur, id omne probum, excoctum, ac emaculatum esse, habeo persuasissimum. - Tanta enim tua jam pridem claritudo, & æstimatio, ut possis vel obsoletis nitorem dare, fastiditis gratiam, novis auctoritatem. Et, ut semel finiam, hæc apud me tuorum studiorum reverentia est, hunc tibi honorem deferre soleo, quem divus Augustinus scriptoribus Canonicis autumat sese retulisse, ut te nuspiam errori confinem esse credere auserim. Non ex amore judicium hoc est, sed ex judicio amor.

VIII DOCTORUM VIRORUM DE DOCTRINA

MARSIL. FICINUS in *Epistola ad*
ANG. POLITIANUM.

Si nunc, Politiane, dixero, me literarum tuarum acumen & eloquentiam non mediocriter admirari, aliquis forte me nimis admirandum exstimabit: quippe cum novitas tantum ceteris admirationem parere soleat, ego vero etiam quæ mihi in Politiano jam diu notissima sunt, videor admirari.

MATTHÆUS BOSSUS, Veronensis, Canonicus regularis, in *Epistola ad*
ROBERTUM SALVIATUM.

Id & Joannes Mirandula, & dulcis Politianus noster, fecere: quorum alterum obstupescimus tanquam fulgorem seculi nostri, altero optimarum etiam literarum magno gravique magistro insignis & lata est omnis Hetruria.

MICHAEL ACCIARIUS, Utianensis, in *Epistola ad*
ANG. POLITIANUM.

Si Græcum scriptorem, si Latinum enarras, quam acute sensum exquiris? quam prudenter elicis? quam etiam pure, quam eleganter eloqueris? Tum demum scriptor ille doctus, quisquis est, tum facundus te promente pernoscutur, tum extat ingenium, tum virtutes apparent. Non enim tu modo capis, quid scriptorum omne genus dicat, verum (mirabile dictu) quid item dicere, vel cogitare debeat, quibus etiam singulis, situ longiore jam squalentibus, & diuturno propemodum silentio mutis, crudelem vicem miseratus, pie simul & liberaliter affuisti: atque oraculo certius mentem omnibus rectam, & ne inviti barbare loquantur, suam quoque ipsorum linguam reddidisti.

SCIPIO CARTEROMACHUS in *Epistola ad*
ANG. POLITIANUM.

In hoc ego (nisi fallor) non accusandus magis, quam venia dignus videor, quod ejus viri judicium tantopere perhorruerim, qui ob ingenii præstantiam, multiplicemque doctrinarum omnium cognitionem, omnium animos in sui admirationem solus converterit.

EJUS-

EJUSDEM in POLITIANUM Carmen Latinum.

Pelidae similes sua si bis quinque tulisset
Terra viros, citius Pergama victa forent.
Angelus at nobis vivat, precor, unus, & omnis
Barbaries Latio cedit abacta brevi.
Cliniadem geminum nunquam ostendistis Athena:
Lysandros nec habes Oebali terra duos.
Angelus & nobis sic non erit unus, & alter.
Natura ostendit, quia bene posset in hoc.
Aurificis quondam ditata est insula Solis
E pluvia guttis tota, volente Deo:
Nunc Latium totum pluvio perfunditur auro,
Labitur hic, cum vult Angelus, ipse Tagus.
De patria magni certatum est semper Homeri,
Vindicet ut tantum hunc urbs sibi quæque virum.
Tu majoris eris certaminis, Angele, causa,
Terra etenim ac cælum te volet esse suum.

EJUSDEM in POLITIANUM Carmen Græcum.

Ἄγγελε τῶν ἀγαθῶν ὄφελος μέγα, χ' ὅτι περ ἐοθλὸν,
 Πᾶσιν ἄπιστον ἔων, ἄγγελε, θάυμα βροτοῖς,
 καὶ τε νέων ψυχαῖς φῶς, ἡέλιός τε μαθόντων,
 εἰς μὲν Ἀθηναίῃ φίλτατος, εἰς τε σοφός.
 χαῖρε φίλη κεφαλὴ, καὶ ὅπως μοι μακρὰ βιώσῃ,
 Θηβαίῃς μὲν ὑπὲρ Τειρεσίᾳο βίον.
 Ἀθάνατοι, τῷτόν γε φυλάξατε εἵνεκα πολλῶν
 τῆς σοφίης δὲ μάλις, ἢ δὲ διδασκαλίας.
 μὴ τόσπον δ' ἀφέλεσθ' ἀγαθὸν, δέομαι, φθονέοντες.
 εἰς τῷτον καὶ γὰρ πάντες ἀναβλέπομεν.

ὦν γὰρ ἐν ἀνθρώποις πάντων ἀντάξιος ἄλλων,
 ἤμετέρῃ τις γῆν ἔμμεν ἔοικε γένεσ.
 Ἀλλὰ σὺ τ' ἂν σκότει ἄρ κατακείμενα πάντα δίδασκε,
 ὥς θεὸς ἐκ βηλῆ θεσπεσίῳ πεσών.
 Ἀμβροσίῃ δ' ἄρα γῆν, καὶ νέκταρι προσκατάπαττε,
 Τᾶυτα γὰρ ἐκ σώματος, ἅλλά τε καλὰ ῥέει.

Latine hæc reddidit JACOBUS TUSANUS:

*Angele bonorum utilitas magna, & valde bona,
 Omnibus incredibilis existens Angele admiratio mortalibus.
 Atque juvenum lumen, solque discentium.
 Unus equidem Minervæ amicissimus, unus vero sapiens.
 Salve, charum caput, & ut in longum vivas,
 Thebani quidem super Tiresiæ vitam.
 Immortales hunc quidem servate causa multorum,
 Sophiæ vero maxime, & doctrinæ.
 Ne tantum vero auferte bonum, quaeso, invidentes,
 In hunc etenim omnes suspicimus.
 Existens enim in hominibus omnibus par aliis,
 Vestri quispiam igitur dignus est esse generis.
 Sed tu in tenebris utique jacentia omnia doce,
 Ut Deus ex cælo magno labens.
 Ambrosia vero utique terram & nectare adsperge,
 Hæc enim ex ore, aliaque pulchra fluunt.*

JO. MATTHÆUS TOSCANUS in *Peplo Italiae Lib. I.*

*Barbariem hic procul exegit non ultimus hostis,
 Cum vox in Latia nulla Latina foret.
 Idem pannosas & olentes rura Camænas
 Jussit in antiquis pergere munditiis.*

Italia

*Italia & Musis debent Ciceroque Maroque,
Huic Musa & Phæbus debet & Italia.*

CASP. CUNRADUS in *Prosopographia Melicæ*
Millenario II. p. 149.

*Gonjunxit Latiis qui Græca, soluta ligatis,
Te supra nullus, Politiane, vir est.*

HIERONYMUS DONATUS in *Epistola ad*
ANG. POLITIANUM.

*Quamobrem id tibi persuasum velim, ea te mecum amoris & officii
fundamenta jecisse, ut nullo casu ruere, nulla vi convelli possint. Cu-
jus fructus candidissimos & mihi omnium longe gratissimos, hoc est,
literas tuas, expecto. Neque solum literas, sed interdum quoque amæ-
nissimas Musas: quæ cum ad me venerint, tunc maxime Theocriti
carmen illud suavissimum cantabo:*

*Τὰς μοι πᾶς εἴη πλεῖος δόμος, οὔτε γὰρ ὕπνος,
οὔτ' ἔαρ ἐξ ἀπίνας γλυκερώτερον, ἔτε μελίσσαις
Ἄνθεα, ὅσσον ἐμοὶ μῦσαι Πωλιτανῶ φίλαι.*

JUL. CÆS. SCALIGER in *primis Scaligeranis p. m. 70.*

*Inter eos omnes, qui bonas literas suscitaverunt in Italia, invideo
tantum tribus his, Theodoro Gaza, magno certe viro & docto, -- An-
gelo Politiano, excellenti Poeta, -- Tertius est Picus Mirandulanus,
de quo alibi.*

LILIUS GREGORIUS GYRALDUS in *Dialogo I. de Poetis*
suorum temporum p. m. 535.

*Magis emunctæ naris fuisse videtur Baptista Mantuano Angelus Po-
litianus, Florentinus: qui transmarina, ut Ciceronis verbis utar, do-
ctrina & adventitia institutus cum esset, florere & quasi regnare vi-
sus est; huic enim me puero à multis primæ deferebantur: mira ejus
omnino eruditio, vehemens & paratum ingenium, jugis & frequens
lectio.*

XII DOCTORUM VIRORUM DE DOCTRINA

CASP. BARTHIIUS in *Adversariorum* Lib. XLVII.

Cap. 5. p. 2192.

Inter ea ingenia, quæ restaurandis literis cum favente fato præfuerunt, vel cum primis, nescio etiam an ullo pare, semper ego æstimavi Angelum Politianum; tanta in eo viro dexteritas, quocunque literarum se verteret, fuit, ut nec nunc satis admirari dotes incomparabiles possit, licet nonnunquam tanto heroi iniquior, posteritas. Nec admiratus ego solum hunc hominem semper sum, sed, quæ ejus in scribendo singulares Gratiæ sunt, amavi etiam, affectu sane tenero; quare minus etiam patienter tuli sordida pædagogorum judicia, qui, ne quid minus in hoc, quam in aliis scriptis, divinitati jam consensu docti orbis transcriptis, sapere videantur, nescio quas vernilitatis notas inusserunt, vel inurere certe conati sunt, longe doctissimis ejus monumentis. - - - Utut vero sese ista habeant, ego fateor de me, cum Romanis etiam optimis Latine, cum Græcorum veterum non postremis Græce scribentem, idque utrumque utroque stilo, æstimare hunc Angelum, nec rationem ullam videre, cur judicium hoc mutem: præcipue accedente denso summorum hominum choro, qui in laudes ejus consentiunt ad unum aut duos, ceteri fere omnes, quorum scripta ad nostras manus venerunt.

IDEM *ibid.* Lib. XXI. Cap. 17. p. 1055.

Non postremo loco inter omnia omnis ævi ingenia fuisse Angelum Politianum, ego semper persuasus fui. Stilus Latinitate Romanos ipsos adit, Atticas Athenas, si ita fari licet, Græcitate. Inventionum vero acumine, lectionis varietate, judicii dexteritate, singularis illius hominis felicitas fuit; eaque quo rarior in utroque genere orationis pari laude cui contingere solet, eo in isto gratior; adde, quod pueritia ejus incidit in seculum Sophistis dominantibus plus quam barbarum, quorum dogmata tamen etiam ita calluit, ut non minimum laborasse dicatur ad elegantiam Latinam traducendis.

EJUSDEM *Carmen in POLITIANUM*, quod legitur *ibid.*

Lib. XLVII. Cap. 5. p. 2195.

Visa diu nebulis caput exsertura pependit
Barbariæ in telis linguæ Suadela Latina.
Nec potuit vestro auspicio melioribus annis
Amissum reparare decus, Campane, Philelfi,

Petrar-

*Petrarchæque senis Vallæque bilinguis acumen,
Quosque alios jam jam veteres exosa tumultus
Optavit Romana manus incingere lauru.
Cum tandem aureolis Heroum ingressa cothurnis
Augustum eduxit Medica caput Enthea Peitko.
Illicet Etruscis in sedibus aurea fulsit
Lux Latii, peperitque tuos, sacer Angele, cultus.
Qui rapido ingenio humeros transgressus avorum
Omnia tentasti, retulisti ex omnibus unus
Egregiam seclis laudem. Te Gracia castris
Palluit in propriis, Venus ultro in dicta secuta est
Trans mare, purpureisque hæsit immobilis alis.
Te vetera exesis renovantem emblemata chartis
Extulit alma polo Critice; nec dia Poesis
Horruit in summa fastigia ponere Romæ.
Scriptor edax ævi, Charitum suavissima proles,
Nullius ignarus generis, quibus ardua vulgum
Nomina transfiliunt regalibus addita fatis.
Interpres cordate librûm, quibus Hellada mactat
Historiæ Seiren, naturaque vatibus hospes,
Argutis fidibus pedes expressisse decorus
Armatam multis Musam sine pellice sannis.
Idem Eques egregio Phæbum comprehendere pollens
Pectore, & ereptum nebulis inducere luci,
Scriptorum exscriptos una dare margine libros
Seclorum centum; quem per tot millia mente
Grassantem ancipiti, vix menda fefellit in illis.
Omnia quæ juveni cum fata immitia (solus
Exemplum ut mundi foret insuperabilis in se,)
Sponte videret atrox Lachesis sine lege dedisse,
Abrupit tristi pendentia pollice fila.
Divinis numeris qui secula cuncta triumphat,*

Corpore deciduo flos aruit; invida carpit
 Prostratum invidia, & rubigine rodere pugnat.
 At nobis, quibus interior tua cognita virtus
 Assiduo cultu manet, Angele, perpes in ævum,
 Hoc tibi post annos centum & tria lustra jacenti
 Erigimus marmor. Nil non tibi fata dederunt,
 Quod potis humane comprehendere mentis acumen,
 Nil rapiant ævi injustæ in præclara luela.
 Tu vates Latii junctus primatibus inter
 Parthenopæ laurus Andinaque vota senesces.
 Nec minus eloquii pollens ridente lepore
 Proxima facundo cantabere palma Secundo.
 Quod si Graja manus citra mare nobile bustum
 Erexisse dehinc victori ignara superbo
 Cessabit numeris; tibi nos trans Attica regna
 Egregium monumentum atque insuperabile fati
 Sitemus. Critice variis circum excita pennis
 Plaudet ad arguti resonabile pollicis ictum
 Carmen: & e nostri cum tres tibi vatibus ævi
 Æquarit, nulli superatum exire videbit.
 Salve annorum exlex, flos perpetuante Perannæ
 Flore sacer: tibi palma super venerabile marmor
 Surget, & è violis molli tua busta corona
 Incingent Nympha, Latiis Venus aurea dictis
 Inscribet Melos, & sacratum in secula mittet.
 Angelus hic recubat, cui nil non fata dederunt,
 Ante diem functus, nunquam ut pote perdere vitam.

IDEM in Animadversion. in Claudianum.

Sane mirificum ingenium hominis fuit, nec stilo antiquitatem quisquam propius, quam ille voluit, accessit.

Addi his alia aliorum de præstantissimis POLITIANI virtutibus testimonia possent, eademque Italo nostro perquam honorifica; horum vero cum aptiore loco hinc atque illinc injicienda sit mentio in ipsa Commentatione nostra, implere iisdem hic bonas chartas temere, constitutum nobis non est. Itaque, potiora hic legisse, sufficiat Lectoribus. Si quis tamen sit, qui concisis maxime & in verborum compendia contractis laudandi formulis delectetur, hunc, ut habeat ingenii aliquod pabulum, ignorare nolumus, magnifica & illustri appellatione *eruditissimum & candidissimum Italarum POLITIANUM* dici POMPONIO

LÆTO

LÆTO in *Epist. ad ANG. POLITIANUM*, hominem fertilissimi & facundissimi ingenii HIERON. DONATO in *Epist. ad JO. PICUM*, nullius ignarum eruditionis & discipline JO. PIERIO VALERIANO de *Infelicitate Literatorum Lib. II*, literarum decus & doctrina CALLIMACHO in *Epist. ad POLITIANUM*, delicias urbis Florentinae BARTHOL. SCALÆ in *Epist. ad Eundem*, & Latinum virum tersissimum, & Græcum facundissimum, ANTON. CODRO URCEO in *Epist. ad Eundem*, ætatis suæ miraculum BACCIO UGOLINO in *Epist. ad ROBERTUM SALVIATUM*, magnum literarum arbitrum, imo censorem, imo assertorem, JAC. ANTIQUARIO in *Epist. ad BERNARDUM RICCIUM*, virum suo ævo omnium literatissimum JO. PICO in *Epist. ad JAC. ANTIQUARIUM*, seculi sui decus DES. ERASMO in *Epist. ad JODOCUM GAVERUM*, & LUDOVICO BIGO in *Epigrammatis*, inimitabili virum elegantia ALARDO AMSTELREDAMO in *Epist. ad DES. ERASMUM*, primum Italorum PETRO COLVIO in *Notis in primum Floridorum Apuleji*, virum doctrina & ingenio nobilem PETRO CRINITO de *Honestâ disciplina Lib. I. Cap. 8*, ingenio acri & multiplici lectione excellentem eidem ibid. *Lib. XXIX. Cap. 6*, utroque dicendi genere doctissimum JOANNI RAVISIO in *Officina*, virum utriusque linguae consultissimum ALDO MANUTIO in *Præfat. in Ovidii Metamorphosin*, summo virum ingenio, & singulari doctrina, eidem in *Epist. ad MARINUM SANNUTUM*, LEONARDI filium, doctissimum utriusque linguae virum JO. STRELERO in *Epist. ad JO. REUCHLINUM*, virum suo ævo omnium maximum CASP. BARTHIO in *Lib. I. Sylv. 3. v. 95. Statii p. m. 110*, summum ingenio, doctrina, judicio, virum, eidem *T. I. Animadversion. in Statii Sylv. Præfat. p. m. 4*, verum hominis miraculum eidem ibid. *p. 1296*, seculo suo & omni laude majorem, eidem in *Animadv. ad Claudian. p. m. 253*, Græce Latineque impense doctum, & inter Auctores Latinos non postremi nominis, JO. CORASIO *Lib. III. Miscellan. Cap. 1*, virum præclarissimum JO. BAPT. PIO in *Annotat. Cap. 94*, Auctorem elegantem & eruditum PETRO NANNIO in *Miscell. Lib. VI. Cap. 1*, excellentissimum Heroa FRANC. FLORIDO SABINO in *Lection. Subciv. Lib. II. Cap. 9*, oculatissimum & perspicacissimum JOSEPH. JUST. SCALIGERO in *Locis controversis R. Titii Lib. IX. Cap. 5*, virum excellentis doctrinae GUIL. BUDÆO ad *Pandectas Cap. I. de Contrah. Emptione*, virum nunquam satis laudatum NICOL. LEONICENO in *Præfat. libri de Erroribus Medicorum*, maximi & gravissimi judicii virum, & doctrina perspicacissima, eidem ibidem, hominem excultissimum LUD. VIVI ad *Augustini de Civit. Dei Lib. VII. Cap. 20*, denique politissimum Politianum PETRO COLVIO ad *Lib. I. Apuleji*.

XVI DOCTORUM VIRORUM DE DOCTRINA &c.
NUMORUM, QUIBUS FRONTEM DISSERTATIONIS
ORNAVIMUS, BREVIS EXPLICATIO.

De his quicquid nobis est cognitum & longa investigatione exploratum, etsi loco magis congruo dicetur in ipsa Dissertatione nostra; est tamen, cur, fore multos, auguremur, qui, inspectantes forte externam *Politiani* nostri faciem, eorum, quæ ante oculos ipsis sunt posita, aliquam sibi rationem reddi, postulent quodam jure suo. Ab his inituri nos, qui omnibus discupimus placere, gratiam, cujus sint generis & pretii numi illi, *POLITIANUM* ostentantes, explicabo oratione perbrevis. Scias vero, bone Lector, nomine non uno æstimandos Tibi esse plurimi. Non sunt illi nobis inventi in trivio, nec nostro aut sculptoris obvii cujusque excusi ingenio, sed a longo inde tempore asservati in augustissimo invictissimi Imperatoris, *CAROLI VI*, Museo, quod *Vindobonæ* est, tandem in manus nostras venerunt insigni beneficio excellentis Viri, *JOANNIS BAPTISTÆ PANAGIÆ*, penes quem Musei hujus & rerum antiquarum summa *Vindobonæ* cura est, quique, pro suo erga bonas litteras amore incredibili, quicquid ab ipso exspectari potest laboris studiique honestissimi, ad augendum amplificandumque Musarum decus conferre solet perquam liberaliter. Is, conciliatus nobis *PETRI GIANNONII*, Italicorum præstantissimi, commendatione enixissima, veniam dedit homini artis hujus peritiori, adeundi Museum hoc illustrissimum, & formam numorum, in nostrum unice commodum, tabulis delineandi concinnis admodum, & ad vitam exprimendi mirifice. Inde ad nos transmissi, tanto certiora nobis atque illustriora existimationis summæ, in qua versatus est, quoad viveret, *POLITIANUS*, præbuerunt testimonia, quanto indubitiora vetustioris, quæ ipsum *POLITIANUM* tulit, ætatis argumenta præ se ferre dicebantur non ipsi tantum *GIANNONIO*, sed, quod hujus nos docuere litteræ, iis etiam omnibus, quibus cognoscere eosdem propius, ipsisque tractare manibus, contigerat. Est tamen alter altero vetustior, & ab ætate *POLITIANI* paullo remotiorem eum dixeris, in quo *POLITIANÆ* conspicias imaginem. Uterque impressus in ære est, eadem prorsus, qua signatos a nobis vides, figura, lineamentis iisdem, iisdemque coloribus. Ceterum interprete opus habere non videntur, quæ in superioris numi parte postica legis aut expressa vides. Facile hæc explicare sciat, quisquis artis sculptoriæ pictoriæve non plane ignarus est. *MARIA* vero *POLITIANA* illa cujus generis femina sit, sororne *POLITIANI*, an pellex, an nomine saltem conjuncta ei, nondum ipse ausim definire certo. Nihil enim de ea scriptores, qui de *POLITIANO* commemorarunt, vel diligentissimi. Forsan exploratiora alio in loco dabimus. Atque hæc de numis nostris, ne nihil sciant, scire jucundum sit Lectoribus.

PRAEFATIO.

NUlla gens tam barbara unquam, tamque expers omnis humanitatis et impolita fuit, ut civium suorum, quos constaret egregia atque incomparabili, dum viverent, domi militiaeque inclaruisse virtute, et quibus florem decusque suum unice acceptum referret patria, omnem cum morte eorum oblitterandam memoriam, nec, quae feliciter illi, quaeque sapienter et cum insigni laude perfecerant, ad seram propaganda duxerit posteritatem. Communis ea semper atque constans fuit omnium populorum opinio, exquisita honorum genera deberi viris bonis et ad rei publicae natis commoda, defendendas ab oblivione hominum et aeternis insculpendas monumentis res horum excellenter

et praeclare gestas, et, quemadmodum illi per omnem vitam a vulgo segregarunt se longissime, ita singulare quoddam praecipuumque eorum post mortem esse decus gloriamque debere. Unde in excogitandis, quos optimis civibus decerneret, honoribus ingeniosissima antiquitas majorem pulchrioremque pro factis egregiis exsolvi illis haud posse mercedem putavit, quam si hoc efficeret opera, qua posset, studioque omni, ut tam ad exteras disjunctissimasque regiones, quam ad venturas perennesque seculorum aetates omnes maximarum transmitteretur virtutum fama atque meritorum. Vivunt ad hunc diem, et in omnium versantur ore magnifica illorum nomina, quorum insignem probitate plenamque gloriae vitam, integritatem, magnitudinem animi, fidem, religionem, fortissima conatu, felicissima eventu opera, in capiendis consiliis prudentiam, in exequendis constantiam, reliquasque virtutes prorsus singulares, loquuntur splendidis exornata titulis marmora, nulla exesi rubigine lapides, statuae nunquam collapsurae, signati votis ominibusque nummi, et, quae aere ferroque perenniora sunt, literarum monumenta certissima, quae ipsa, utpote ab ultima hominum memoria ad praesentem aetatem mirabiliter perducta, omnem jam evasisse penitus videntur

tur mortalitatem. In quorum dum nos defixi haeremus contemplatione, miramur honestatem priscorum temporum, laudamus patrum nostrorum eximium ac singulare de suae aetatis viris nobilissimis bene merendi studium, horumque imitati dignissimum laude institutum, nostri aevi gentisque homines praestantissimos aequali prosequendos honore, famamque eorum nostris etiam amplificandam praeconiis, et ipsi, si qua sperari potest, commendandam judicamus aeternitati. Nimirum tantum ea res ad rem publicam emolumentum habet, ut, quibus aliquis laudis alienae sensus est, nec deest ad recti bonique studia generosus ardor, his exquisita egregiae virtutis suppeditentur exempla, in quae intuentes quotidie, ad similem vitae nobilissimae laudabiliterque actorum gloriam contendant. Quod si enim *omne*, ut ait Tullius, (*) *factum, per se praeclarum atque divinum, expositum est ad imitandum, praesertim cum illi, quos nobilitavit tanti operis fama, eam gloriam consecuti sunt, quae vix caelo capi posse videatur*; quis non videt, in eo praecipuam versari curam nostram operamque debere, ne, quae splendido gesta sunt et magnifice, quaeque omnium merentur admirationem, ignota sint hominum cuiquam, sed publicis inscripta tabulis, legi ab unoquo-

(*) in Orat. Philip. II Cap. 44.

quoque, et communi recte sentientium compro-
bari queant suffragio. Nihil profecto excitare tam
facile sepultam in animis nostris virtutem, excita-
tamve confirmare, aut suscitare potest extinctam,
quam posita ante oculos nostros aeterna maxi-
morum virorum decora, pulcherrimaeque clarissi-
morum civium imagines. Quemadmodum vero
eorum, qui se suaque omnia rei publicae consecra-
runt commodis, et ob facta divina laude judican-
tur dignissimi, genus varium est et multiplex, stre-
nue aliis fortiterque in bello, aliis prudenter, et ut
civem decet, in toga res suas gerentibus; ita maxi-
ma cum primis illorum habenda est ratio, nec pa-
rum ad florem patriae conferre putandi sunt, qui
omne vitae tempus versati in artibus ingenuis, et
quasi alligati nobilissimis verae sapientiae studiis,
horridis foedissimisque errorum monstris indixere
bellum, oppugnandam sibi barbariem, dispellendas
sumserunt ignorantiae tenebras, perditum literarum
decus revocare in lucem et provehere altius, inge-
nia hominum expolire doctrinis, et imbuere verita-
tis virtutisque praeceptis, omnibus denique curis
vigiliisque suis id laborarunt efficere, ut tam ad po-
steros, quam cum quibus vivere ipsis datum ef-
set, aliquis industriae ipsorum et doctrinae fructus
perveniret. Qui ipsi, quo robustiora virtutis et
bonae

bonae indolis semina in animis hominum spargunt vel exemplo vel institutione sua, quoque latius se diffundunt; eorum merita et egregii conatus, hoc digniori habendi in pretio, hocque majorem a posteris utilissimi laboris inire gratiam videntur. Itaque sic ego semper arbitratus sum, honestissimam et ad gloriam magnorum hominum perquam accommodatam eos operam infumere, qui, ut perpetua esset doctorum virorum apud bonos quosque recordatio, omnem in eo laborem studiumque suum collocant, ut fata illorum, virtutes, doctrina, ingenium, mores, et quicquid meritorum fuit, protractum e tenebris, scriptisque consignatum luculentis, ad sempiternam pervenire posset memoriam, et in illustri positum monumento, abundantissimam unicuique laudis et admirationis materiam praeberet. Dici vix potest, quantum ad incrementa literarum conducat, quantumque rei communis interfit, illorum commemorari debitisque laudibus extolli doctrinam excellentem, quorum opera artes praecipuae et illustres ad summum evectae fastigium, nitidissime efflorescunt; neque parum profecto utilitatis habet, artificium illorum et virtutem, qua literarum negotia tractarunt, communicari cum ceteris, quorum foecundissimum quaelibet aetas proventum habet, Musarum tironibus,

bus, ea, quae praeclare magis, quam aperte gesta, aut mandata literis fuerant, quaeque fatum hinc effugere suum vix poterant, in clarissimam proferri lucem, quid novi attulerint ad amplificandum scientiarum decus, quibus praesidiis et adminiculis illam sibi nominis et doctrinae comparaverint existimationem, quos fortunae auctores et conciliatores, quos famae laudisque aemulos nacti sint et obtrectatores, quid excuderint labore et consummaverint, quid agitaverint ingenio conficiendumque reliquerint aliis, in notitiam venire omnium, nec temporum injuriae penitus permitti abolendum. Habemus igitur, cur eam nobis gratulemur seculi felicitatem, quo ex sepulchris suis et profundissimis tenebris excitati praestantissimorum virorum cineres ad vitam quasi redeunt, et expressam nobis virtutis et doctrinae, qua inter suos olim inclaruerunt, repraesentant imaginem. Adeo nihil fere in commoda decusque literarum susceptum est unquam, aut excogitatum a politissimis ingeniis, nihil aeterna dignum memoria doctis absolutum curis vigiliisque, nihil gloriosum auctori suo, salutare omni generi hominum, vel clam agitatum, vel dictum factumve palam, quod non pertinacissimis posteræ ætatis laboribus aut vindicatum strenue ab interitu, scriptis-

ptisque comprehensum sit nunquam interituris, aut majori in dies opera nostra pristinae restitatur luci, et ex obscurissimis vetustatis eruatur monumentis. Conspirant eam in rem gentium, penes quas in honore sunt literae, plane omnium studia; idem omnibus ardor est justis ornandi elogiis clarissima doctorum civium nomina; quicquid de singulis singulae compertum habent, videas in commune conferri, pervolutari diligenter et accurate investigari immensos omnis aevi annales, a scriptoribus notitiam peti optimis quibusque, abditissima Bibliothecarum penetralia perquiri, nec ullis, quanti quanti sint, parci sumtibus, ut, quo quisque merito suo inter maximos aetatis suae fuerit olim numeratus, quaeque fuerint fata ejus, et fortunae vicissitudines, luculentis enarrari Commentariis, et gentibus late populisque omnibus legendum dari posset admirandumque. Quo etsi negotio cum animi quadam voluptate et oblectamento ii inprimis videntur perfungi, qui eadem, quam ipsi colunt, terra editis, ejusdemque gentis exceptis gremio, tanquam praeclaris patriae ornamentis, immortalitatem conciliare scriptis instituerunt; habent tamen et illi, quem ex labore suo sperare possint, fructum uberrimum, qui, ex suo magis quam patriae pretio virtutem aestimari

debere recte judicantes, nullo regionum aut populorum habito delectu, ut quemque maxime ingenio scientiaque excelluisse, et in omni studiorum genere vident egregie versatum, ita conservandae ejus memoriae et persequendis scriptura laudibus tempus operamque impendunt. Nos igitur, ubi nobis prodeundum foras, et aliquod ingenii nostri, parum quidem exculti adhuc et elimati, specimen edendum intelleximus, honestissimum et literarum, quas colimus, honori convenientissimum, ut arbitramur, cepimus consilium, manes memoriamque viri incomparabilis, et insignem, dum vixit, multiplici doctrina celebritatem nominis consecuti, **ANGELI POLITIANI**, gente **AMBROGINI**, patria Itali, amplissimis consecrandi monumentis, et, quicquid ille ad decus et incrementa literarum attulit, plana perspicuaque oratione commemorandi. Neque eam in rem temere coepimus animum cogitationemque convertere; verum, comparatis inter se tam nostri quam superioris aevi ingeniis permultis, iis nempe, quorum nondum composita accuratius exstaret historia, in uno **POLITIANO** tam variam scientiarum fere omnium cognitionem deprehendere, tantumque dicendorum nobis visi sumus invenire apparatus, ut digniorem nullam nobilioremque, quam quae
ex-

explicandis celebratissimi hujus Itali infumatur laudibus, operam duxerimus. Fuerunt in eo non minus soli, unde natales duxit, et aetatis, qua caput extulit, quam ingenii, doctrinae, sapientiae, et virtutis praerogativae tantae, quantas aut in nullo eruditorum unquam, aut in paucissimis certe, si quid judico, animadvertere liceat. Patriam POLITIANUS sedemque fortunae habuit Italiam, illam ingenuarum artium literarumque elegantiorum communem olim parentem et altricem, quae sicut innumeris olim floruit in omni doctrinae genere viris excellentissimis, et optimorum ingeniorum habita quasi officina est, ita eo inprimis, quo tulit POLITIANUM, tempore incredibili eruditissimorum civium copia redundavit, nec ullam terrarum partem insigni hac laude similem sui paremve habuit. Quae res etsi per se ipsa summae plena est gloriae decorisque, maximam tamen movere admirationem ei inprimis debet, qui nebulosam illam caliginosamque tempestatem, quae clarissima haec tempora haud ita longe praecesserat, memoria repetit, simulque in animo secum considerat, quanti laboris et difficultatis, quanti etiam honoris res fuerit, emergere tam subito ex rudi et diuturna tot seculorum barbarie, sordidasque inscitiae maculas, quae jam in-

federant altius et inveteraverant in gentis olim celebratissimae nomine, tollere repentino quodam felicissimoque conatu, et ex intimis Italiae visceribus penitus eradicare. Notissima hinc et immortalī laude conspicua sunt illius aetatis nomina, FRANCISCUS PETRARCHA, qui primus caput proferre ex tenebris, et suo sapere ingenio, purgatasque pulvere et sordibus suis ad decus et nitorem suum revocare coepit artes ingenuas, et, qui gregatim persecuti sunt tanti viri vestigia, FRANCISCUS POGGIUS, LAURENTIUS VALLA, FRANCISCUS PHILIPPUS, PETRUS CANDIDUS DECEMBRIUS, GASPARINUS BARZIZIUS, JACOBUS PICCOLOMINAEUS, JO. ANTONIUS CAMPANUS, FRANCISCUS BARBARUS, LEONARDUS ARETINUS, NICOLAUS PEROTTUS, MARSILIUS FICINUS, PHILIPPUS BEROALDUS, JO. JOVIANUS PONTANUS, POMPONIUS LAETUS, NICOLAUS LEONICENUS, CHRISTOPHORUS LANDINUS, DOMITIUS CALDERINUS, M. ANTONIUS COCCIUS SABELLICUS, HERMOLAUS BARBARUS, JO. PICUS, BAPTISTA GUARINUS, LUDOVICUS ODAXIUS, ANTONIUS CODRUS

DRUS URCEUS, MATTHAEUS BOSSUS, ALDUS MANUTIUS, GEORGIUS MERULA, PETRUS CRINITUS, SCIPIO CARTE-ROMACHUS, et si quos alios ex Italorum gente sub auspiciis illis renascentium literarum temporibus communi ardore in reficienda amplificandaque musarum dignitate defudasse constat. Quorum cum alii hoc sibi datum existimarent, ut in Philosophorum veterum inquirerent doctrinas, eorundemque de excolendis ingeniis et imbuendis rerum optimarum cognitione animis praecepta instillarent discipulis suis, alii abderent se profundius in elegantissimas quasque disciplinas, et novum quid proferre in lucem meditarentur, alii memorabiles omnium seculorum gentiumque historias ex annalium vetustate eruerent, et literarum commendarent monumentis, alii denique antiquum patrii sermonis decus et maiestatem ex veteri arcesferent Latio, gravissimos venustissimosque aureae aetatis scriptores manibus retractarent, barbaras linguae deformitates, horridas illas peregrinarum gentium reliquias, Romanae civitatis finibus longius propellerent, suoque Romam sermone loqui, suae assuescere elegantiae, suae docerent gravitati; inter paucissimos inventus est POLITIANUS, qui singula haec plurimarum disciplinarum studia

felici complecteretur ingenio, nec minori cura et industria Platonis Aristotelisque libros versaret amplissimos, interituras prope scrutaretur omnis generis antiquitates, et artibus plerisque egregia afferret incrementa, quam literas illas suavissimas, quibus jucundum ab humanitate nomen est, Romanaeque eloquentiae honorem in supremum, unde dejectus fuerat immerito, reducere conaretur fastigium. Exposita sunt omnium oculis pulcherrima ingenii ejus monumenta, habemus Epistolas compositissimas, Orationes exquisitis conspersas verborum ac sententiarum floribus, mirae gratiae et venustatis carmina, terse et eleganter conversos in Latinum complures scriptores Graecos, habemus non adeo jejunas ejus de Philosophia ejusdemque praecipua parte, Dialectica, meditationes, habemus diligentissime elaboratos et aureos vere in Autores tam Graecos, quam Latinos, Commentarios, denique criticas multas in omne Jus Justinianum notas et observationes, in libris ejus pasim obvias, et bonae frugis plenissimas. Quae omnia sicut ab unoquoque, cui sapere ultra vulgus datum est, cum insigni voluptate et fructu leguntur, non minus obstili, qui sui ubique similis apparet, nitorem et ornatum exquisitissimum, quam rerum, quae in illis tractantur,

tur, doctissimarum delectum; ita mihi ipsi, cum primum aliquid temporis ponere coepi in per-
volutandis aestimandisque optimae notae scriptis
hisce, tantam statim injectam fateor viri summi ad-
mirationem, ut, si quenquam alium, hunc ipsum
maxime, hujus in dicendo virtutes et artificium,
hujus veneres et lepores imitandos mihi exprimen-
dosque sumserim. Nolim vero, existimes, primo
mihi perspectam in POLITIANO illam doctri-
nae ubertatem et praestantiam, famamque ejus
in aliorum ad hunc usque diem ignoratione ver-
satam. Ea semper omnium, quos aliquis cepit
literarum amor, communis vox fuit, POLITIA-
NUM aetatis gentisque suae eximium fuisse de-
cus, et, si non singulorum, quotquot unquam lau-
dabilem in quovis eruditionis genere posuere in-
dustriam, superasse gloriam dicendus fit, hanc ta-
men prae multis aliis singularem laudis habere prae-
rogativam, quod in illa, quae satis adhuc regnabat
per Italiam, barbarie, cum duces, quos sequeretur,
fere nullos, comites haberet consilio admodum
dissonos, solis ingenii studiique instructus admini-
culis, ad eam, aetate parum provecta, pervene-
rit haud vulgaris doctrinae maturitatem, quam in
hac clarissima artium et scientiarum luce per omne
vitae suae curriculum affecuti sunt paucissimi. Unde
nec

nec mirum adeo, inventos jam ante nos esse viros honestos et memoriae POLITIANI amicissimos, qui, turpe existimantes, tot egregia manibus nostris versari ANGELI opera, nec de fortuna hominis, aetate, natalibus, fatis, disciplina, laboribus, variisque inclarescendi modis, quenquam esse sollicitum, sese enarrandis universis Itali hujus rebus domesticis accingerent, memorabilemque ejus, quantum possent, diligenter ex illorum temporum concinnatam monumentis, cum literato orbe communicarent historiam. Ut taceam enim, vix ullum, sive de Italae et Florentinae inprimis gentis re literaria virisque doctis, sive de restituto illa aetate literarum splendore, sive de illustribus Grammaticis, et Oratoribus eloquentissimis, exstare scriptorem, qui non honorificam POLITIANI inje- cerit mentionem; primus, si recte memini, qui singulari libello vitam, merita, laudesque ANGE- LI complecteretur, fuit DANIEL GUILIEL- MUS MOLLERUS, Historiarum et Meta- physices olim in Academia Altorfina Professor haud ignobilis, et ob editas inprimis multorum tam veteris quam recentioris aevi doctorum viro- rum historias laude sua non defraudandus, qui *de A. Politiano* Dissertationem e cathedra defen- dit Altorfii A. 1698, quam, utpote rarius jam ob-
viam,

viam, laudabili instituto, FRIDERICUS ROTH-SCHOLTZIUS, Norimbergae agens, et varii generis libellis aliquem inter eruditos jam locum occupans, cum reliquis Autoris *de Clavis Historicis* Dissertationibus, numero quinquagenis, denuo subicere prelo destinaverat, ejusque rei fidem dederat in specimine laboris hujus, Norimbergae A. 1726 vulgato, sed, aliis forte districtus curis, nondum, quod scio, promissis satisfecit. MOLLERUM secutus est paucis annis post maximi nominis Criticus et Philologus, felicissimusque rerum historicarum indagator, PETRUS BAELIUS, cujus amplissimam rebusque optimis et doctrina multiplici refertam *de Vita & moribus Politiani* Commentationem habemus in *Lexici, quod stupendo labore emisit vir incomparabilis, Historici atque Critici* editione altera, anno seculi praesentis primo publici juris facta, ejusque Tom. III a pag. 2340 ad 2345, quae sicut autorem suum haudquaquam dissimulat, nec vulgarem sapit eruditionem, ita in detegendis inprimis aliorum erroribus, et vindicanda ab injuriis obtrectorum quorundam existimatione POLITIANI, tam studium insigne, quam eximium ac singulare prorsus ingenii acumen ostendit. Neque sic exercuisse satis calamos eruditorum videbatur nobilissimum

))((

fimum de laudibus POLITIANI argumentum,
 sed eidem post BAELIUM, interjecto aliquot an-
 norum intervallo, manum operi admovit vir cla-
 rissimus, WERNERUS JACOBUS CLAU-
 SIUS, in schola, quae Magdeburgi floret, Con-
 Rectoris muneri praefectus, et adhuc, ni fal-
 lor, in vivis constitutus, qui, de MOLLERI
 BAELIIque laboribus nihil aut parum admo-
 dum, ut videtur, compertum habens, cum, le-
 ctis POLITIANI scriptis limatissimis, captum
 se vehementi quodam viri amore sentiret, coe-
 pit ex tenui, quae suppetebat ipsi, scriptorum su-
 pellectile colligere res ejus maxime memorabiles,
 vulgo cognitae, et, quicquid dispersum passim de
 doctrina et scriptis POLITIANI invenerat,
 in ordinem redegit, stiloque compositum non in-
 concinno, edidit sub titulo: *Politianus, sive de An-
 geli Basii Politiani, Canonici olim Florentini, atque in-
 geniorum aetatis suae facile principis, Vita, scriptis, et
 moribus liber, Magdeburgi, A. 1718*, in forma, quam
 octavam vocant; cui adjectum est ad calcem Pro-
 grammata ejusdem Autoris scholasticum, foras da-
 tum Magdeburgi A. 1712, ubi breviter stri-
 ctimque viri immortalis fata laudesque comme-
 morantur, copiosius vero ea edisseruntur, quae ad
 diluendum deformis Atheismi crimen, in cujus
 suspi-

suspicionem apud credulos quosque de vulgo adductus est immerito POLITIANUS, quoquo modo spectare videbantur. Itaque in tanta Scriptorum et Historicorum, qui qualemcunque Itali nostri historiam et praecipua ejus de liberaliori doctrina merita scriptis exposuerunt, copia et multitudine, dum nos denuo, nulla adhuc ingenii et egregie actorum laude conspicui, neque cum viris illis excellenter doctis ulla ratione comparandi, in eundem exspatiari dicendorum campum, et in eodem scribendi genere experiri vires nostras, apud animum induximus; fore, praevidemus, sat multos, qui, non nisi ex rubro Dissertationis de omni labore nostro existimantes, in eam statim deveniant sententiam, cocta saepius et recocta Lectoribus nostris fercula apponi, remque nos suscepisse hoc minori labore et difficultate perficiendam, quo plures antea in eadem defudaverant viri doctissimi, quorum scriptis egregiis ut plenius quid lucubratiisque proferremus in lucem, a nostro vix sperandum sit ingeniolo. Videbamus igitur majorem ab his ipsis, quicunque fuerint, inituri gratiam, acceptioremque illis praestituri operam, si, represso, qui ad praedicandas dignissimi nostris praeconiis POLITIANI virtutes nos duxerat, impetu, in aliorum, quos vel

proxima nostris, vel vetustiora tulere tempora, et quorum facta praeclara magis nostra indigere viderentur commemoratione, virorum descenderemus sepulchra, et sacris illorum manibus quaedam poneremus monumenta, aut, neglecto plane hoc scriptionis genere, quod publici, sunt, qui negant, saporis esse, in alio quovis, ex cuius cognitione aliquis ad lectores redundare fructus posset, argumento pertractando laborem tempusque nostrum consumeremus. Qui, viri boni ceteroquin, sicut hoc ipso satis declarabunt, quam parum addicti sint rebus nostris; ita, tunc demum benignius iudicaturos de instituto nostro, speramus, si, quod dabunt, opinor, precibus nostris, nulla rubri, quod dedimus libello huic, habita ratione, aliquam temporis particulam lectioni opellae nostrae impendere, quaeque nos congeffimus de vita, moribus, doctrina, scriptisque POLITIANI, contendere cum iis, quae a Triumviris illis memoriae sunt prodita, haud fuerint gravati. Intelligent profecto, non ita, quae de hoc argumento dici poterant, exhausta olim fuisse a viris diligentissimis singula, ut non afferri a nobis talia potuerint, quorum nulla prorsus facta ab illis fuerat mentio, non ita omnia emendate dicta et circumspecte, non ita solícite aliorum scriptorum casti-

castigatos ab iis errores esse, ut non multa satis, quae in clariorem poneremus lucem, et inveniatis pro virili parte purgaremus fabularum sordibus, nostrae relictæ fuerint industriae. Quae si hic cum aliqua ingenii nostri ostentatione, aut cum clarissimorum Scriptorum jaectarentur contemptu; haberent utique, quotquot haec legunt, cur objurgarent nobis hanc dementiam, et juvenilem indignati audaciam nostram, penitus removerent oculos seque totos a lectione libelli nostri averterent. Nolum vero, cuiquam veniat in mentem, ita nos gloriae nostrae esse studiosos, et fastidiose spectare alienam, ut sua MOLLERUM, BAELIUM, CLAUSIUMque destituendos laude putemus, et, quicquid illis famae decorisque partum est ex publicis his doctrinae felicissimique studii documentis, in nos unice derivandum transmittendumque existimemus. Quin, si dicendum, quod res est, haud pauca, sive institutum, et, quem secuti sunt in dicendo, ordinem, sive rerum, quas commemorarunt, optimarum copiam spectes, ita, fateor, in eorum Commentationibus esse comparata, ut in rem nostram egregie converti, et nostrae Dissertationi non sine fructu quodam potuerint inferri. Quid vero tam egregium unquam, tamque omnibus numeris absolu-

tum humano prodiit ingenio, quid tam elaboratum arte, tam expolitum doctrina, exstitit, cui non, quod adderent, vel ii ipsi invenerint, quibus parum in rebus sublimioribus videre datum est? Quod, si in ullo doctrinae genere, in eo maxime solet contingere, quo rerum ante nos gestarum historiae, ex scriptoribus omnis aevi et annalibus depromptae, communicantur cum posteris, ubi, quo quis majori instructus est optimorum scriptorum copia, quo pleniora inde, quoque certiora haurire, et proferre in lucem potest, hoc melius feliciusque Historici videtur munere defunctus. Videbatur ergo aliqua laudis particula, quæ nondum occupata esset a scriptoribus, ante nos in hoc scribendi versatis negotio, nobis ipsis relictæ, si, quod sub initium laboris severe nobis imperavimus, neglectis, quibus historiam Itali nostri misere contaminarunt cupida fabularum ingenia, infulsis et cuivis vel obiter legenti statim suspectis narratiunculis, unde maximum existimationi POLITIANI, superiori aetate, qua primum confictæ sunt, imminabat periculum, certiore verioreque ex limpidissimis fontibus, probatoris nempe fidei scriptoribus, de re quaque optime edoctis, atque singulari tam aetatis, quam loci et opinionis, prerogativa conspicuis, peteremus notitiam, in ipsa
PO-

POLITIANI urbe altrice, nunc florentissima, omnes exquireremus Bibliothecarum et tabulariorum arculas abditissimosque recessus, non cuilibet reclusos, quaeque ibi servata religiose, et, tanquam aeternum mansura, literis essent consignata, iis uteremur in rem nostram, a veris hinc distingueremus commentitia, tum, quae tradita accurate essent ab aliis, et dubitationi nulli locum relinquerent, cujuscunque demum generis essent, five laudi cederent Italo nostro, five opprobrio, fortioribus fulciremus rationibus, ea vero, quae vel partium quodam studio, vel comminiscendi et intempestive somniandi pruritu, vel ineptis demum suspicionum delirationibus, et conjecturis misere formatis, disseminata latius a scriptoribus et circumlata sermonibus vulgi intelligeremus, maximam partem in dedecus POLITIANI excogitata, fortissimis refelleremus argumentis, nihil temere vel pro fama POLITIANI, vel contra diligentissimorum Historicorum auctoritatem laborantes, nec nostro quicquam tribuentes ingenio, sed eam maxime in partem inclinantes judicio nostro, quo evidentissima argumentorum nos ducerent pondera, res dubias in dubio relinquere, et sagacioribus permittere dijudicandas, fatius existimantes, quam fabulas et
com-

commenta amplectendo, tam nobis ipsis, quam Lectoribus inprimis nostris male imponere. Quae omnia num ita re ipsa a nobis sint praestita, sicut fuerat nobis constitutum, et omnino fas fuit ad argumentum scribendi historicum converſis, benevoli Lectoris erit judicare. Neque vero nostri tantum ea res fuit ingenii; sed, cum suave semper jucundumque nobis fuerit, a doctiorum pendere auctoritate, in hoc etiam negotio tales in consilium viros adhibuimus, quibus ad promovendum laborem nostrum humanitatis satis, et ad instruendos nos ea in re meliusque erudiendos satis esset doctrinae. Etsi enim, insumtum hic aliquid operae a nobis ipsis esse, vel tacentibus nobis, quilibet facile intelligit; ingenue tamen fatemur, alia plane facie, alio habitu, proditurum fuisse hoc, quicquid est scriptionis, si, quaecunque dicta hic sunt et in ordinem redacta, promere ex nobis ipsis, nec nisi nostrum in componenda maximi literatorum historia necesse fuisset sequi arbitrium. Quin potius, si quid huic libello frugis inest, id maximam partem illis, velim, Lector referat acceptum, qui, amici musis nostris, non solum prudentissima institutione adjuverunt labores nostros, sed ipsi etiam manum admoverunt operi, optima quaeque, Commentationi nostrae insigni futura ornamentamen-

namento , benigne suppeditantes nobis, aliorum etiam hinc atque illinc concilians nobis voluntatem & benevolentiam, interdum de ordine dicendorum, & ipsa scribendi ratione, aut de rerum commemorandarum delectu, et refutandis Scriptorum commentis, sua nobiscum conferentes consilia, de universa denique opella nostra modis omnibus præclarissimeque promerentes. Idque adeo in maxima nos felicitatis nostræ parte reponimus , quod viri honestissimi, & in hoc doctrinæ genere egregie versati, quoscunque sive coram, sive per literas, certiores fecimus de instituto nostro, omnes uno quasi animo conspirare visi sunt ad jungendas nobiscum curas & labores suos, & scrinia sua omnia arculasque nobis recludendo, nostrum magis magisque studium industriamque confirmarunt. Quos, amicissimos nobis viros, sive in ipsa urbe nostra Lipsia, sive aliunde, nobis conciliatos, hic nominare singulos, & condignis prosequi præconiis, ut jubet vehementerque cupit nostra pietas, ita severe prohibet inusitata eorum, & laudis publicæ prorsus impatiens, modestia. Uni tamen ex his, præclarissimi nominis viro, qui, natus ad omnem honestatem, & ad amplificandum literarum honorem unice intentus, oportuno tempore musis nostris amicus contigit, impe-

trare a me nullo modo possum, quin pro multis, iisque minime vulgaribus, officiis, hac occasione liberaliter mihi præstitis, publicum grati animi hic monumentum erigam. Cujus maximam & singularem prorsus humanitatem admirari vix fatis possem, nisi ea scirem patria oriundum, quam inter omnes constat a primis fere initiis suis honestissimorum civium fuisse feracissimam. Est is PETRUS GIAN-
NONIUS, Neapolitanæ olim Reipublicæ insigne ornamentum, nunc in Venetorum Republica causarum Orator disertissimus, & præstantissimis illis Historiæ Neapolitanæ Commentariis insignem jam dudum doctrinæ excellentis famam consecutus, cujus eximium de iis omnibus, qui literis operam navant, bene merendi studium jam pridem, quotquot adeundi ejus copiam habuere, maximo cum fructu suo & oblectamento sunt experti. Horum nos excitati exemplo, & quadam animi nostri confirmati fiducia, omnem in Viri optimi humanitate ponere spem cœpimus, dedimusque ad eum literas, tales quidem, quales esse debebant eorum, qui opem alienam in re dubia & laboris plena implorare necesse habebant. Quibus cum negotii, quod nobis ipsi dede-
ramus, rationes ei omnes successusque expone-
remus,

remus, & si qua suppeterent ei, utpote rerum patriarum peritissimo, quæ esse possent e re nostra, ea in decus gloriamque aliquam gentis suæ nobiscum benevole communicaret, contenderemus ab eo verecundius; ille, tanquam exultans, ad nova se invitatum in exterorum literas merita, redire statim ad nos jussit nuntium, qui, valde sibi placere consilium nostrum, & ut intelligeremus, musas nostras sibi fuisse commendatissimas, nihil se intentatum relicturum, certiores nos faceret. Quin ita se nostri amantem, ita nostri studiosum, præbuit, ut ad literarum jucundissimum commercium nos admitteret, cujus ea in nos redundarent comoda, ut, si quid ex copiosissima doctrinæ ipsius expectari posset suppellectile, illud libere nobis atque nostro quodam jure posceremus exhiberi. Eo ex tempore omnia nobis succedere ex voto, nec, quod in suscepto negotio nos remorari amplius potuerit, obvenisse nobis quidquam recordamur. Intelleximus scilicet exemplo nostro, quam bene consultum sit iis, quibus curæ sunt literæ, si ad hominum fama & doctrina illustrium se penitus auctoritatem & consilia componant. Ut enim nihil jam memorem de iis, quæ ipse de fatiis meritisque POLITIANI, ex optimis conquisita Scriptoribus, bene

multa ad nos misit; in eo inprimis rem præstitit laude publica dignissimam, & nostram sibi fidem in perpetuum adjunxit, quod eruditissimos quosque Italorum, quibus ipse utitur familiaris, longo quamvis locorum intervallo a se disjunctos, eo adegit literis precibusque suis, ut, quæcunque vel ipsi in promptu haberent, vel in varii generis, sive manu exaratis, sive jam dudum publicatis, hic locorum non adeo obviis, Scriptorum legerentur monumentis, ea, collecta diligenter, conferrent in rem nostram, nobisque liberaliter permitterent utenda. Principes in his fuerunt JOANNES ACAMPORA, & doctissimus ipse, & doctorum omnium communis quasi in Italia Mæcenæ, sed incredibili literarum jactura ante aliquod tempus e vita egressus, & venerabilis Florentinæ civitatis Abbas BOTTARUS, quem doctrina incomparabili scriptisque compositissimis summorum virorum laudem æquare, uno ore ingenui elegantioris scientiæ æstimatores fatentur omnes. Ita factum est præstantissimi GIANNONII nutu & auctoritate, ut, quod ipse contendere a viris celeberrimis nunquam fuisset ausus, id, ne rogati quidem, perquam libenter & officiose præstarent, plenasque rerum optimarum ad nos
litteras

literas darent, eam in his omnibus curam adhibentes & industriam, qua, si rem ipsi suam gererent, vix ab iis adhiberi posse major videatur. Hoc igitur, si quidquam aliud, cavendum jam nobis diligenter intelligimus, ne & apud ingratos videantur illi tantum posuisse beneficiorum, & nullus prorsus ex tam insigni humanitate ad ipsos gloriæ laudisque fructus redundet. Erunt vero, qui satis a nobis datum nostris partibus existiment, si levi saltem & simplici, quam iniecimus hic, tam propensæ voluntatis mentione id effecerimus, ut, quisquis aut nostratum aut exterorum hominum, si forte ad hos etiam perveniat libellus noster, incidat in lectionem eorum, quæ concinna parum oratione hic a nobis sunt memorata, sponte sua in tam spectatæ virtutis admirationem conversus, ista Italiæ decora laudibus præconiisque omnibus majora judicet. Quod si fuero assecutus, impense gaudebo, afferri aliquid a nobis ipsis ad maximorum virorum splendorem & dignitatem potuisse, neque tamen assentationis cujusdam, a qua semper fuimus quam alienissimi, nos incurrisse suspicionem. Liceat jam, quod ipsum pietas poscit, vel duobus verbis salutare fratrem meum, CAROLUM OTTONEM, apud Italos nuper, nunc apud

Gallos, peregrinantem, atque ita peregrinantem, sicut ego futurum olim ex patriæ partim, partim orbis eruditi, insigni commodo fructuque ominor. Qui, ut sedulus huc usque, quod satis mihi certo constat, eorum, quæ sunt memorabilia inter externos, observator, spectatorque curiosus, fuit, & invidendas undique divitias collegit, has in patriam aliquando redux magno fœnore positurus, ita nec mei, quod lætus scribo, rationem nullam habuit, sed, oportunam de rebus meis præclare merendi in Italia occasionem nactus, POLITIANUM hunc nostrum, ubicunque locorum degeret, in commendatissimis sibi habuit, eidemque ex illustrissimis Italarum Bibliothecis ornamenta varia, nec ea vulgaria, paravit. Quæ etsi singula hic nominari, nec locus iste, nec ipsa fratris modestia, patitur, non tacebo tamen, quod præcipuum mihi ac longe gratissimum a fratre optimo munusculum venit, eruditissimas binas HENRICI BRENCMANNI, clarissimi olim Ultrajectinorum Jureconsulti, sed tunc temporis inter Florentinos viventis, ad Jureconsultum æque nobilem, CORNELIUM DE BYNCKERSHOEK, Epistolas, Florentiæ A. 1710 scriptas, de vita & meritis POLITIANI commemorantes bona multa ac singularia, nec in ipsa *Historia Pandectarum* BRENCMANNIANA, cujus Caput

put integrum de rebus POLITIANI ample & copiose agit, diligenter ita exposita. Quarum apographum cum esse in manibus eruditissimi Viri, ALEXANDRI POLITI, Græcarum literarum in Academia Florentina Professoris & doctrina, & scriptis, nobilissimi, intelligeret Frater, ab hujus facile humanitate impetravit, ut illarum sibi copiam faceret, nec legendas tantum, sed in meos etiam usus transcribendas, mittendasque Lipsiam, permetteret. Quo nomine multas Viro præstantissimo publice hic gratias persolvo, & amicissimos ei volo, quicunque sunt Lectorum nostrorum, non solum ob id, quod præter seculi morem liberalis & humanus fuit, sed ob id inprimis, quod Epistolas obtulit bonæ frugis plenissimas, unde, quam sint egregia, quæ cognoscere mihi licuit, ipsam inspicienti opellam nostram unicuique patet.

Paucis jam, Lector, dicendorum, quem secuti sumus, ordinem, ejusque accipe rationes. Nimirum dedimus operam, ut eo inter se nexu cohærent singula, quem ipsius, quod pertractandum suscepimus, argumenti natura & indoles suppedicaret. Insistentes igitur vestigiis eorum, qui ante nos dudum ad componendas eruditorum virorum historias conversi sunt, ita instruximus laborem nostrum, ut primum ipsam POLITIANI vitam, præclaris admodum factis, & excellentis doctrinæ pulcherrimis speciminibus, memorabilem, oratione exponeremus plana atque dilucida, inde a præposteris Scriptorum quorundam accusationibus vindicaremus famam ejus, nec dissimulantes quidquam, in quo vel integra, vel quodammodo suspecta, nobis videretur causa ejus, omnia ad veritatis severam legem exigeremus, deinde luculentum singulorum, quæ tam Latino, quam vernaculo, Noster sermone composuit, aut meditatus est saltem, scriptorum indicem subjiceremus, & quæ nostra, quæ aliorum, de iis sit sententia, strictim & pro ingenii nostri modulo exponeremus. Duabus adeo omnem libellum nostrum vides Partibus absolvi, qua-

quarum altera Itali nostri fata, doctrinam, & mores, persequitur, famamque ejus ab obrectatorum calumniis liberat, altera scripta, ejus percenset, &, quo æstimanda hæc sint pretio, te docet. Quem ordinem etsi præfinitum nobis ab initio habuimus, factum tamen est postea in laboris nostri cursu & progressu ipso, ut, quæ suo quodam jure reservanda in *Sectionem secundam* videbantur, eorum multa, poscentibus ita rerum argumentis, etsi quodammodo invitis nobis, in *Sectionem priorem* migraverint; cujus rei hoc promptiorem ab æquo Lectore impetraturos nos veniam speramus, quo facilius cuique patet, de optimorum virorum doctrina & meritis, nisi qui ante oculos posita horum scripta habeat, apte dicere haud quemquam posse. Vastum vides & magnæ molis opus parari, sed cui unus materiam POLITIANUS dedit, non nostris, ut vides, temere præconiis, sed suis meritis, ornatus, copiosis sane, & cum multiplici conjunctis gloria. Age ergo, si quid nobis aut ingenii natura datum est, aut facundiæ arte comparatum, id sponte lubentesque ad ornandas præstantissimi Italorum virtutes conferamus, &, quem suus olim splendor in admiratione omnium posuit, ab eo rectioris doctrinæ sapientiæque non vulgaris nos ipsi cum seris posteris exemplum capiamus. Obtestamur autem Lectores nostros, ad lectionem libelli nostri frontem explicatam & animum afferant æquitatis in judicando, quam rigoris, studiosiorem, ne, quæ ægre se submitunt morosis malevolorum judiciis, musæ nostræ ad suas statim, unde nuper exiere, redire tenebras cogantur. Jam jam defixæ in legentium hærent oculis, & ex illis certissimum futuris suis laboribus, gravioribus forte, & in nobiliori occupatis studiorum genere, omen capiunt. Tu, quisquis POLITIANUM amas, non poteris non amoris hujus nobiscum partem aliquam communicare. Nobis, dummodo amemur, vel unius POLITIANI causa amari, satis erit.

DISSERTATIONIS
DE
ANGELO AMBROGINO
POLITIANO

SECTIO I.
De Fatis, doctrina, & moribus
POLITIANI

§. 1.

IN diversa quævis abiere scripto-
rum haud pauci, qui de vero Itali
nostri nomine eruendo atque de-
terminando solliciti fuerunt. Ut fe-
re mireris, quæ usu venire solent
abstrusissimarum antiquitatum
investigatoribus, ut plures, in quos impingant, sco-
puli, quam quibus insistant firme, planæ viarum se-

*Nomen
Politiani.*

B

mitæ

mitæ in medio constitutis laborum cursu se offerant, eadem & nobis, qui proxima nostris tempora tangimus, cum nostro quodam incommodo nunc contigisse. Equidem, qui de prænومine *Angeli* dubitaverit, aut adscitum id ipsi, nec a primis natalibus proprium dixerit, vix scio quenquam. (a) Comune id Nostro fuit cum eruditorum haud paucis, maxime Italis, quæ gens prænomen *Angeli* sibi fere peculiare habet. (b) Magis nos vexat genuina cognominis, seu nominis gentilitii, quod a parentibus traxit Politianus, indagatio. Pro tali enim non habendum esse nomen *Politiani*, satis compertum habeo. Fallitur plane, nec, quod errori suo prætexat, quicquam habet Guido Patinus, dum nomen Politiano fuisse *Jean Petit* (c) comminiscitur. Tam nova enim nec ulli eruditorum audita antehac vel cognita sententia ne per somnium excogitata videretur, opus erat, ut a testimoniis vel documentis fide dignis robur acciperet. Fortius oppugnandæ nobis veniunt, quas passim venditatas constat, aliæ aliorum sententiæ. Communior & tantum non omnibus ad hunc diem scriptoribus recepta est opinio, gentem *Bassorum* (d) cognomen dedisse Angelo nostro. Quam cum primus, magnæ vir autoritatis, Gerh. Joh. Vossius, scriptis prodidisset; (e) insecuta maxima Historicorum turba per-

pertinacissime ei adhæsit. (f) Huic quicquid inest ponderis, id omne retundet sententia verior. Vossium quid in errorem induxerit, certo non definio; acute tamen de eo suspicatur doctissimus de la Monnoye, (g) aliis alia suspicandi libertatem permittens. (h) Propius ad veritatem, etsi pauciorum huc usque comprobata suffragio, ea accedit sententia, quæ gentem *Ciniam*, cognomenque adeo *Cini* Politiano vindicat. (i) Quæ ipsa non incerto rumore aut fallacibus conjecturis, sed fide dignis innixa documentis, (k) si paullo aliter instruat & expoliatur, communem omnino meretur fidem. Haud enim absimile vero est, nomen *Cini* idem esse ac nomen *Ambrogini*, (l) quod ipsum a parentibus acceptum habuisse Politianum, certissima rerum monumenta loquuntur. (m) Quid vero induxerit Angelum, ut rejecto nomine *Ambrogini*, novum *Montepulciani*, (n) seu, ut frequentius audit, *Politiani* (o) nomen adscisceret, à patria arcessitum, hariolando non assequor. Neque ætatis annum, quo nominis hanc suscepit mutationem, definire audeo. (p) *Pulicianum* qui dixit Nostrium, Jac. Sannazarius, in ludibrium hanc appellationem convertit. (q) Assumpto autem *Politiani* nomine id effecit Noster, ut ab aliis, qui eodem inclaruere nomine, ipse probe discernendus sit. (r) In quorum num

referendus sit numerum Joh Ingolstetterus, Norimberga natus, & rerum medicarum scientia haud ignobilis, dubitationi locum relinquit. (s)

(a) Quæ enim Gallus ille, GUIDO PATINUS, sicut de universo POLITIANI nomine, ita & de prænومine ejus, prodidit ridicula, assensum mereri prorsus nullum, mox evictum dabo. Certe ipsa POLITIANI scripta & Epistolarum inprimis volumen perquirenti, ubivis *Angeli* prænomen legitur. Nec, qui de cognomine investigando solliciti fuerunt, hi ipsi quicquam de prænومine moverunt dubii.

(b) Prolixum eorum catalogum, qui *Angeli* prænومine conspici, famam doctrina & scriptis sibi compararunt, si quis forte desideret; illi abunde satisfaciet THOMAS CRENIUS in doctissima de *Clavis Angelis* Præfatione, præmissa ANGELI CANINI Ελληνισμῶ, qui liber editore CRENIO prodiit *Amstelod.* 1700. ubi, quicquid hic a me dici posset, jam ante dictum est, uberrime. Illud tamen addere hic liceat, non semper Prænominis locum sustinere nomen *Angeli*, sed cognominis interdum naturam induere. Id enim confirmant exempla ANDRÆ ANGELI, Strausbergensis, Marchicorum & Holfaticorum Annalium compilatione notissimi, CHRISTOPHORI ANGELI, hominis Græci, qui ecclesiæ Christianæ causa patria ejectus, in Anglia sedem fixit, & tam libello *de suis tribulationibus*, quam græco Enchiridio *de Statu bodiernorum Græcorum*, aliisque scriptis præclaris, immortalitatem nominis consecutus est, JACOBI ANGELI, Florentini, qui libros *Cosmographiæ Ptolemaicæ* minus eleganter & concinne, ut judicant eruditi, latine reddidit, aliorumque; ut taceam eos, qui *de Angelis* dicti sunt, & fusius commemorantur eidem CRENIO.

(c) PATINI hunc dico errorem, propterea quod mentionem hujus rei factam legimus in *Patinianis*. Non abnuerim tamen, si quis adjecta hæc *Patinianorum* libro, quem post mortem de-

demum PATINI editum constat, ab ignaro harum literarum editore dixerit. Id enim fieri animadvertimus quotidie, ut scriptis eruditorum posthumis aut inficeta admisceantur & incondita, aut talia subtrahantur temere, quæ retineri satius fuisset. Contingere vero id posse si in ullis aliis, certe in iis scriptis maxime, quæ nullo argumentorum ordine cohærent, sed obvia quævis, non habito disciplinarum delectu, exponunt, resque singulas, non tam expendunt solícite, quam leviter saltem commemorant, quis est, qui non intelligat? Verba autem in *Patinianis*, illis nempe, quibus præmissa sunt *Naudeana*, edit. *Amstelod.* 1703. 12. hæc habentur: *Il se fit nommer Politianus, parcequ' il étoit de monte-Politiano en Toscane; son vray nom étoit Jean Petit.* Quæ absque omni, ut cernimus, scriptorum prolata testimonio, miror tantum apud nonnullos habuisse ponderis, ut idem POLITIANO nomen affingere non dubitaverint. Factum id est a JOH. CHRIST. RÜDIGERO in *Vitis Erud.* P. 3. p. 163. & JOH. AD. BERNHARDO in *Hist. curiosa erud.* p. 599; video etiam adductum id esse in *Lex. erud. Germ. noviss. edit.* T. 2. p. 614, ubi tamen non tam confirmata hæc, quam ex mente PATINI memorata saltem videntur. Quando vero ibidem nomen *Jean Petit* latine vertitur *Johannes Parvus*; id equidem nescio, an nominum propriorum indoli satis conveniat. Sola vero PATINI autoritas nihil dabit huic sententiæ præsidii. Non ita sumus in literatorum republica creduli, ut, quæ de argumento peregrino, ad Italos spectante, contra omnium Italorum fidem, ab uno homine Gallo, sine testium & auctoris indicio, dicta sunt, ea cæco quodam assensu comprobemus. Indicandi in his rebus fontes sunt, unde tua hauseris, nisi manifeste admissi erroris suspensionem incurrere velis. Sed scire cuperem erroris originem, & qui factum sit, ut tam aliena nec ulli scriptorum antehac dicta de nomine ANGELI nostri persuaderi sibi pateretur. Quodsi conjecturæ hic detur locus; PATINO videtur hic aut PETITUS quidam Gallus errore nescio quo indigitatus, aut nomen *Petit* idem fuisse ac nomen *Bassi*, quod vulgo POLITIANO tribuitur.

Basso

Basso enim, docente ÆGID. MENAGIO in *Origini della lingua Ital.* p. 94, sermone Italico rem parvam denotat & exiguam, atque inprimis de homine usurpatur, cui pusilla & obesior corporis figura est, primamque originem trahit a græco βάσσω, comparativo vocis inusitataς βάσσως, qua rem profundam, gravem, plenam, crassam indicamus. Quam vocis *bassi* significationem cum non ignoraret PATINUS, eandem forte ad nomen *Bassi* gentilitium transtulit, idque gallica voce *Petit*, quod item significat parvulum, feliciter satis exprimi posse existimavit. Sed meo quidem iudicio licenter nimis & inconsulte. Ut enim taceam, facile hac ratione Italicam *Bassorum* gentem cum Gallica *Petitorum* numerosissima permisceri posse, quod utique evitandum est sedulo; mali inprimis exempli res est, nomina, quæ hominibus propria sunt, uti voces quasvis alias, immutari pro terrarum linguarumque diversitate. Datum præ reliquis vocibus id est prærogativæ nominibus propriis, ut eodem per omnes terrarum partes incedant habitu, quo primum in solo suo natali induta sunt. Quod vero ad prænomen *Johannis* attinet, id unde petierit PATINUS, plane me fugit, nisi forte a JOHANNES ANGELO POLITIANO mutuatus sit, eadem, qua Noster, patria edito, qui teste BÆLIO in *Diët. Hist.* T. III. p. 2345. sub initium seculi XVI. Logicam Pictavii docuit, & editis binis contra BELLARMINUM libellis (si quidem ii revera sunt hujus POLITIANI) mutatae ecclesiæ suspicionem de se excitavit. De hominis istius fama & in literas meritis cum nihil compertum haberet PATINUS, nomen tamen hominis, ut fieri assolet, vel fando audiisset, facile in hunc errorem delabi potuit, ut Nostro, quem melius noverat de literis, POLITIANO id prænominis fuisse crederet.

- (d) Inconcinne in JOH. GEORG. SCHELHORNII *Amœnit. Literar.* T. I. c. 2. §. 12. p. 51. *Bessus* dicitur POLITIANUS, cum *Bassus* diceretur reliquis scriptoribus omnibus; nisi forte mutatae unius literæ culpam esse typographi potius, quam Autoris, dixeris. Nec adeo eleganter ADR. BAILLETUS in *Indice Autorum*, de quibus agit in *Jug. des Sav.* iisdem præmisso nomen Politiani gallice

lice effert *Ange Bassien*. Plus enim inest gallico nomini *Bassien*, quam latino *Bassus*. Vehementer hæc BAILLETO exprobrat MENAGIUS in *Anti-Baillet*, T. I. c. 14. p. 52. *sqq.* Quando autem ibidem in Autorem insurgit, quod libri sui *cap. 816. T. III. p. 259*, inscripserit: *Ange Bass*. putatque, novo iterum errore a BAILLETO cognomen POLITIANI appellatum fuisse *Bass*; mallem parcius suspicioni indulisset criticus, cum facile appareat, *Bass*, scriptum esse BAILLETO pro *Bassien* per compendium, decurtata extrema vocis particula. Non habebat vero, cur abstineret hic ab ista scribendi ratione scriptor Gallus, cum jam supra in *Indice Autorum* integri cognominis mentionem fecisset. Non novum autem est nomen *Bassi*, nec nostra primum ætate audiri cœpit, sed singularem præ multis aliis vetustatis prerogativam habet. Nota sunt nomina antiqua CASII BASSI, venustissimi poetæ Lyrici, cui Satyram VI. inscripsit PERSIUS, ejus & laudes memorat QUINTILIANUS in *Inst. Orat. lib. X. cap. 1*, quemque demum FONTEJUS de *Prisca Casiorum gente l. 1. c. 19*. putat, sed dissentientibus multis, eundem fuisse, ad quem scribit PROPERTIUS *l. 1. Eleg. 4. v. 1*. & de quo versus extat OVIDII, *l. 4. Trist. Eleg. 10. v. 93*. porro SALLEJI BASSI, poetæ itidem suavissimi, cujus carmina prædicat QUINTILIANUS in *Inst. Or. l. 1. c. X. & Autor Dial. de Orat. c. 5*. quin & ipse POLITIANUS in *Nutritiis*:

*An taceam Bassum, gravido tua dona ferentem
Vespasiane sinu?*

JULII & JUNII BASSORUM, quos pro iisdem habet P. BURMANNUS in *Not. ad Quintil. Inst. Or. l. 6. c. 3. p. 545*. contra sententiam VOSSII de *Hist. Lat. l. 1. c. 22. p. 114*. AUFIDII BASSI, cujus libros *Belli Germanici* memorat QUINTIL. *Inst. Or. l. X. c. 1*. eloquentiam vero prædicat *Autor Dial. de Or. c. 23*. GABII, seu GAVII, seu CAII BASSI, cujus de *Origine Verborum* libri GELLIO passim, & de *Diis* Opus elucubratum MACROBIO in *Saturn. c. 9*. citatur, aliorumque, quos CICERO *Epp. l. 7. Ep. 20*. PLINIUS *Epp. l. 4. ep. 15. l. 7. ep. 31. & l. 10. ep. 32. & 33*. HORATIUS *l. 1. Od. 36. v. 14*. MARTIALIS *l. 3. Epigr. 47*

58.76. l. 5. Ep. 24. 54. l. 6. Ep. 69. l. 7. Ep. 95. l. 8. Ep. 10. l. 9. Ep. 103. l. 11. Ep. 99. l. 12. Ep. 99. alique aliis in locis proferunt. Nec cum ipsa vetustate nominis hujus usus exspiravit. Recentiora tempora dedere ANTONIUM BASSUM, poetam Neapolitanum Seculi XVII. cujus funestissima fata refert TOPPI in *Biblioth. Napol. P. I. p. 24.* & SIMONEM BASSUM, Canonicum Beneventanum, poetam Sec. XVII. carmine vernaculo haud ignobilem, de quo vid. idem TOPPI *P. II. p. 284.* ut taceam alios.

(e) Si autorem sententiæ dicere licet eum, qui primus eam scriptis publicavit, non dubito hic pro tali habere G. JOH. VOSSIIUM. MENAGIUS quidem in *Anti-Baillet T. I. c. 14. p. m. 52.* ante Vossium a CASP. SCIOPPPIO potius in *Paradoxis literariis*, quæ sub nomine *Pascoli Grosippi* edidit, primam cognominis *Bassi* mentionem factam, hujusque vestigia secutum esse VOSSIIUM, existimat, sed merito notatus est hoc nomine doctissimo de la MONNOYE, in *Notis in Bailleti Jug. des Sav. T. II. P. I. p. 390. not. 1.* & in *Not. sur l' Anti-Baillet p. 50. n. 2.* ea scilicet de causa, quod liber VOSSII *de Historicis Latinis*, quo memorantur illa, jam anno 1627 in lucem prodierit, Scioppius vero non nisi anno 1628 *Paradoxa Literaria* vulgaverit. Ipsa vero VOSSII, quæ *lib. 3. c. 8. p. 628. de Hist. Lat.* habentur, verba hæc sunt: *Angelus Bassus, qui notior altero nomine Politiani &c.*

(f) VOSSIIUM secutus statim est CASP. SCIOPPPIUS in *Epist. ad JUL. CÆS. CAPACCIUM*, quam vide in ejus *Parad. lit. p. 134.* ubi ita: *Hic tamen (SANNAZARIUS) præ se Angelum Bassum, a patria Politiani nomine notiozem, non aliter &c.* Post SCIOPPPIUM latius disseminata hæc sententia, probavit se THOMÆ POPE-BLOUNT in *Cens. celebr. Aut. p. 357.* ADR. BAILLETO in *Jug. des Sav. T. II. P. I. p. 390.* centumque aliis, ex parte relatis a JOH. MARIA CRESCIMBENIO in *Comment. intorno alla sua Istoria della Volgar Poes. T. I. p. 395.* quin ipsi olim CRESCIMBENIO, qui cum *Historiam poetices vernacule* enarrandam fusciperet, eodem, quo ceteri, errore imbutus fuit, quod patet ex multis libri

libri paginis; paullo post vero, cum in *Historiam* istam ederet *Commentarios*, ipse damnavit errorem suum, melioremque a doctissimo Abbate SALVINIO acceptam opinionem eruditis propinavit; qua de re fusius infra. Ab Italis, mirum est sane, tam facile impetrari potuisse, ut in re, quam ignorare ipsis turpissimum erat, ab exteris imponi sibi paterentur. Visum sibi refert CRESCIMBENIUS in *Comment. T. I. p. 395.* codicem carminum Politiani, cui adjecta sit ipsius ALEXANDRI VII. Pont. Max. manu notula, vitam & fata POLITIANI nostri breviter commemorans, ubi sacro quodam decreto *de Bassis* editus dicatur POLITIANUS.

- (g) Corruet statim universum sententiæ hujus robur, ubi de certiori compertum nobis fuerit ex fide dignis rerum monumentis. Nihil ei præsidii dabit autoritas VOSSII, utpote qui ipse falli tam facile, quam fallere potuit Scriptorum recentiorum plurimos. Neque se antiquitate sua tueri hæc sententia poterit. Forte ad hunc diem nos veriora laterent, nisi secretiora literarum documenta in tabulario Florentino explorare licuisset SALVINIO. In quibus ipsis si nihil suspecti inest, quis non, rejectis vetustioribus, in his veritatem agnosceret? Sed erroris, quo lapsus est VOSSIUS, quæris, unde petenda origo sit? Ipse, quo se vertat, hæret hic scriptor præstantissimus ANT. MAGLIABECHIUS in *litteris ad Emeric. Bigotium*, relatis MENAGIO in *Orig. della lingua Ital. p. 377.* Sed ecce tibi doctissimi DE LA MONNOYE, quam profert in *Not. ad BAILLETI Jug. des Sav. T. II. P. I. p. 390. n. 1. & in Not. sur l' Anti-Baillet. T. I. p. 50. n. 2.* conjecturam, haud ineptam profecto, nec creditu difficilem. Putat vero cognomen *Bassi*, quod ANGELO COLOTIO seu COLOSIO, Æsino, circiter ætatem POLITIANI Romæ fama doctrinæ inclyto, postea Episcopo Nucerino, adoptatum fuerat, in POLITIANUM nostrum errore quodam translatum fuisse a VOSSIO. Illum enim, refert, cum multis aliis, ut M. ANT. COCCIO & PHILIPPO DI SAN GEMIGNANO, invitatum a POMPONIO LÆTO, Romanæ antiquitatis studiosissimo, ad prosequenda sub communis societatis lege anti-
- C
quita-

quitatum studia, quin & ad abjiciendum nomen gentilitium, novumque ex veteri Latio arcessendum, aliis alia adsciscitibus, sub antiquo nomine *Bassi* apud suos inclaruisse. Facile hinc potuisse contingere, ut lectis hinc inde cognitisque *Angeli* cujusdam *Bassi*, poetæ Italorum venustissimi, hominis tam doctrina, quam modestia singulari præditi, laudibus, quales obtinuit ille a JOH. JOV. PONTANO passim aliisque, in eam VOSSIUS adduceretur sententiam, ad POLITIANUM cuncta hæc pertinere, utpote cujus sit & prænomen idem, & æqualia in poesin vernaculam merita. Inde scilicet factum esse, ut nulla ANGELI COLOTII ratione habita, cognomen ejus POLITIANO nostro simul cum ipsis illius laudibus accommodaret VOSSIUS. Bella hæc & acuta; in quibus nihil desidero, nisi quod nulla plane scriptorum, unde hæc de ANGELI COLOTII adscito cognomine *Bassi* explorata habuit Gallus perspicacissimus, injecta sit mentio. Unde posset utique de rei veritate aliquid nobis subnasci dubii, præsertim cum nec GYRALDO in *Dial. 1. de Poet. suor. temp. p. m. 542.* nec THOM. CRENIO in *Pref. ad Caninii Hellenism. p. 34.* nec demum FERD. UGHELLO in *Ital. Sacra T. I. p. 1072,* qui de ANGELO COLOTIO commemorant singuli, quicquam hujus rei proditum sit. Sed quod ipse negavit sententiæ suæ scriptor eruditus, nos illi robur dabimus. Egregie rem omnem testatur JOH. JOV. PONTANUS, æqualis & amicus COLOTII, in *Operis de Sermone lib. 2. qui de Hypocritis inscribitur*, verbis hujusmodi: *Jure igitur Umber meus mihi-que pernecessarius A. Colotius Bassus, vir & doctus pariter & jucundus, usurpare consuevit &c.* Et rursus *lib. 4. ejusd. Operis: Simile est familiaris nostri Colotii Bassi, viri admodum jucundi &c.* Patet id porro ex venusto BAPTISTÆ CASALIS, quo lusit in COLOTIUM, Epigrammate:

*Redde Helicon mihi, redde, inquit Apollo, sorores,
Dic ubi sunt, inquam: dicam, ait, ex tripode.
Musa habitat, spretis, Bassi penetralia, Delphis,
Illique æternis fons scatet uber aquis.*

Inprimis autem conferri merentur, quæ FEDER. UBALDINUS in *Vita Angeli Colotii*, singulari libello *Romæ anno 1673 in 8v.* edita, & in his terris raro conspicua, p. 10. eam in rem profert, ubi plenius edoceri lectores possunt, qualis in nomine mutando ritus, quæque ratio servata fuerit. Quæcunque vero narrata ibi sunt, egregie conveniunt cum iis, quæ DE LA MONNOYE l. c. edisseruit, ut ex ipso hoc fonte suam, quam habuit hac de re, notitiam hausisse videatur. His stabilita testimoniis conjectura non illepidam non poterit non Auctori suo laudem & eruditorum conciliare suffragia.

(b) Possem quidem in iis, quæ Gallus ille nobiscum communicavit, cum simillima vero sint, acquiescere; at cum ea, quæ certo definiri non possunt, variis ac multiplicis generis suspicionibus locum relinquant, jungam illis dicis causa alia, quæ mihi subnata sunt, in perlustrandis POLITIANI carminibus occupato. In his enim legitur Epigramma concinnum, *Basso* cuidam dicatum, cujus virtutes & ingenii cumprimis felicitas plurimis laudibus extolluntur. Prima illius verba hæc sunt:

Basse, licet veterum monumenta revolvat avorum,

Vix quem fama tibi conferat, inveniet.

Iste vero *Bassus* sive fuerit aliquis ex POLITIANI amicis, sive alius quicumque, certe, si ex Epigrammate illum discas, videatur POLITIANUM nostrum ore habituque toto referre. Videas ibi laudari solertissimum Historicum, assiduum CICERONIS imitatore, amatorem PINDARI, Poetam jucundum, cujus & molliter fluant Epigrammata, & multum placeant carmina Heroica, Philosophum item subtilem, & cui vix ullus de universa doctrina palmam reddere possit dubiam. En! quam pulchre singula hæc POLITIANUM exprimant! Etenim virtutum istarum decore cumprimis exsplenduisse Italum nostrum, ex iis, quæ postea dicentur, manifesto judicare dabitur. Finge igitur, vossium ignarum, qua fuerit prognatus gente POLITIANUS, forte fortuna in lectionem hujus Epigrammatis incidisse, cumque omnia in eo rebus POLITIANI convenire intelligeret, nec quicquam cognitum haberet de *Basso* quodam, tantis digno laudibus, non

potuisse sibi temperare, quin ab ipso in ipsum compositum judicaret Epigramma, atque inde determinandi nominis gentilitii argumentum caperet. Forſan ita; forſan & aliter. In rebus adeo dubiis eorum, quæ ſuſpicamur, in ſe fidem recipere, temeritatis eſt.

(i) Antefignanum hujus ſententiæ ALEXANDRUM ADIMARIUM in *Observation. ad Pindarum ab ipſo translatus* p. 734, dicit CRESCIMBENIUS in *Commentar. Vol. I. p. 395. ſq.* cujus ſola hic utendum eſt autoritate, cum ipſas ADIMARII *Observationes* videre mihi non contigerit. Hujus ſtatim veſtigia preſſere SPIN. BENCIUS in *Stor. di Montepulc. lib. 4. p. 84*, CAROLUS DATUS in *Vite de Pittori antichi* p. 117. TH. DEMPSTERUS in *Opere poſthumo de Etruria Regali* T. II. lib. 6. c. 10. p. 405. FERDINAND. DEL MIGLIORE in *Firenze illuſtrata* p. 218. de quo vid. CRESCIMBEN. *l. c.* JULIUS item NEGRIUS, in *Iſtor. degli Scrit. Fiorent.* p. 46. qui hanc de cognomine Cini opinionem probabiliorẽ dicit altera. Fuſſe etiam huic ſententiæ addictum ANTON. MAGLIABECHIUM, tam patet ex teſtimonio CRESCIMBENII, qui *l. c.* ſe ipſum fatetur ex ore MAGLIABECHII, primam hujus ſententiæ notitiam accepiffe, quam ex ipſis MAGLIABECHII ad EMERICUM BIGOTIUM literis, quarum partem huc ſpectantem exhibet MENAGIUS in *Orig. della lingua Ital.* p. 377. ſq. unde diſcimus, hauſta hæc primum ex ſcriptis, nescio an editis, SOMMAI, poſtea prolixioribus Ducis DELLA RENA argumentis confirmata habuiſſe MAGLIABECHIUM. Ipſe hinc MENAGIUS, fide MAGLIABECHII, ſubſcribit huic ſententiæ in *Anti-Baillet* T. I. c. 14. p. 53. ed. nov. & in primis in *Orig. della lingua Ital.* p. 377. ſq. cujus & ſequitur autoritatem BÆLIUS in *Dict. Hiſt.* T. III. p. 2345, quin ipſe olim DE LA MONNOYE in *Not. ſur les lug. des Sav. par Adr. Baillet* T. II. P. I. p. 390. n. r. nondum edoctus ea, quæ prolata fuerunt a CRESCIMBENIO; alibi tamen iisdem in *Notis* meliora nos edocet.

(k) Fortiſſimum hæc ſententia robur habet ab avthentica (ſi voci venia) POLITIANI ſcriptura, conſpicua in teſtamento JOH.

PICI

PICI Mirandulani, cui ipse testis accitus, subscripserat nomen suum *de Cinis*. Hoc scilicet argumento ad instruendum ea de re MAGLIABECHIUM usus fuerat DUX DELLA RENA, cui ipsi testamentum Pici propius inspicere contigerat, uti patet ex literis MAGLIABECHII ad BIGOTIUM, MENAGIO *l. c.* relatis. Eadem, testante CRESCIMBENIO *l. c.* in rem suam affert FERD. DEL MIGLIORE in *Firenz. Illust. p. 218*, ubi & prima illius testimonii verba exhibet. Quod attinet ipsas ultimæ voluntatis literas, asservantur hæ, sicut a testatore atque testibus consignatæ sunt, in tabulario Abbatia Florentinæ, ejusdemque capsula signata OO; patetque ex earum inspectione, anno C. 1493. die 1. Sept. Indiæ. XI. fuisse conscriptas. vid. eund. CRESCIMB. *l. c.* Ea, quæ testamento subscripta sunt a PICO testatore, fere singula habentur apud eund. *l. c.* qui & ibidem integra testimonii a Politiano adjecti verba beneficio Abbatis SALVINII in lucem profert. Ista vero cum maxime huc faciant, summumque pondus addere possint sententiæ huic, haud frustra infuturum me puto operam, si ad verbum huc transtulero. Comparent vero inter quatuordecim testium subscriptiones loco statim secundo, sequentem in modum instructa: *Ego Angelus Politianus, filius Domini Benedicti de Cinis, Decretorum Doctor, & Canonicus Florentinus, rogatus & presens una cum omnibus supra scriptis & infra scriptis testibus pagina inferiori spatio facta contestata & scripta simul presentibus & rogatis in ipsa pagina ejus utique Johannis de Picis supra scripti testamenti suo mandato manu mea subscripsi in testimonium: & ea sigillo proprio signavi habente in circulo imaginem Pegasi, id est, equi alati, quod ad unam ex chordulis supra positæ ceræ impressi.* Nolim vero cuiquam veniat in mentem, alium forte hic intelligi POLITIANUM, quam de cujus genere & nomine in præsentî disquirimus. Singula, quæ hic tribui POLITIANO cernimus, Italum nostrum egregie produnt. Vix illa tempestate eruditum inter Italos talem invenias, quem non minus prænominis, cognominisque aliunde adsciti, quam munerum dignitatumque & summæ cum PICO familiaritatis, similitudo adeo æqualem

Nostro faciat. Mirum quidem videri potest, POLITIANUM, qui aliquot omnino menses ante PICUM diem obiit, præsentem adstitisse PICO, ultimæ voluntatis consignanti tabulas; nihil tamen id rei officit, cum anno jam 1493, uti supra indicavi, testamentum conditum, utriusque vero Itali obitus non nisi vergente demum anno 1494 subsecutus sit; qua de re pluribus infra. Nec quicquam malæ rei suspicari licet ex impura dictione, qua deformata hæc testimonii verba haud immerito dixeris, quæque longe abest ab elegantia sermonis, POLITIANO ubique propria. Non enim POLITIANI deberi ingenio hanc formulam, sed ex penu Notariorum prodiisse, eandemque esse, quæ multis aliis tabellis testamentariis illius temporis adjecta reperitur, ipse, qui plurimas illarum manibus versavit, & cum nostra diligenter contulit, refert CRESCIMBENIUS, *ibid.* p. 406. ubi & idem de PICI subscriptione testamento addita affirmat.

- (1) Parum nobis injicit scrupuli dissimilitudo nominum CINI & AMBROGINI. Specie inter se differunt, non re ipsa. Vocis AMBROGINI resectis & decurtatis prioribus syllabis, & mutata litera *g* in *c*, habebis vocem CINI. Audacem me & in voces nimis injuriosum dicet, qui nescit, haud inusitatam fuisse ea ætate illam nominum detruncationem, eandemque, quæ in aliis quibusque vocabulis, in ipsis etiam cognomentis viguisse per compendium scribendi rationem. Nec conversio literæ *g* in *c* abhorret ab indole sermonis Italici. Docet enim *l. c.* CRESCIMBENIUS, patrii sermonis peritissimus, hanc mutilandi nomina gentilitia consuetudinem superiori ætate receptam fuisse Italici, simulque exemplis & fide doctorum virorum evincit, Florentino cum primis sermone haud raro literam *c* in locum literæ *g* substitui. Producit hanc in rem nomina gentis *Ciampoli*, quæ cum formata sit ex *Giovanni di Paolo*, dici potius debebat *Giampolo*, & gentis *Ciampelli*, quæ composita ex *Giovanni di Pello*, prælata est meliori *Giampello*. Plures superesse antiquas mutationes *Ghini* vel *Gini* in *Cini*, pro certo relatum sibi habet idem CRESCIMB. *l. c.*

(m) Ne-

(*m*) Ne ipse hac in re dubius hærere videar cum vulgo, serio affirmare audeo, habuisse POLITIANUM a parentibus genus cognomenque AMBROGINI. Quam dum mihi tuendam fumo sententiam, præeuntem sequor S. R. Abbatem SALVINIUM, adhuc in vivis constitutum, qui cum aliquo abhinc tempore animum in enarrandis Canonorum Florentinæ civitatis vitis occupatum haberet; solícite collegit ea, quæ ad illustranda POLITIANI fata pertinere videbantur. Quibus in justum ordinem redactis, & in lucem prodire jussis, non dubium est, egregia inde percepturam commoda & patriam ipsius, & universam eruditorum rempublicam. Specimen laborum dare potest nova hæc de cognomine POLITIANI sententia, quam ante eum ne suboluerat quidem eruditorum quispiam. Qua in re oppido ejus juvit industriam, quod ad intima tabularii Florentini penetralia aditus ei patuit, ubi antiqua scrutari monumenta, quæque prodesse possent eruditibus, inde delibare calide noverat. Nondum tamen, quantum scio, ipse hac de re quicquam literis prodidit, sed percontantem CRESCIMBENIUM jam olim eorum, quæ excusserat, sive coram, sive per literas, participem fecerat. Is igitur, cum veterem antea cum reliquis ex vulgo cantasset lyram, jam meliora edoctus, rem omnium cognitione dignissimam sub finem *Vol. I. Commentar. intorno alla Istoria della Volg. Poes. p. 395. sqq.* tempestive edisseruit, quæque a S. R. Abbate acceperat, cum eruditibus communicavit, nec autorem, cujus præcipuæ industriæ hæc debentur, dissimulavit. Ex quibus multum me hac in causa profecisse, non diffiteor. Huic vero num præter Gallum, DE LA MONNOYE, qui MENAGII presse olim secutus vestigia in *Not. sur Bail. Jug. des Sav. T. II. P. I. p. 390. n. 1.* postea lectis, quæ CRESCIMBENIUS memoriæ prodidit, mutavit sententiam, hujusque se adjunxit partibus *ibid. T. IV. P. I. p. 52. n. 1.* ullus scriptorum huc usque fidem habuerit, ignoro. Quotquot enim sunt, quos mentionem fecisse POLITIANI recordor, plurimi *Bassorum*, pauciores *Cinorum* gente editum dixerunt. Quin ipse, qui ante decem, & quod excurrit, annos

nos Itali hujus vitam enarravit, Vir Cl. WERNER. JAC. CLAUSIUS nihil ab antiquorum vestigiis deflexit, meliora forte amplexurus, si ejusdem, unde hæc hausi, scriptoris facta ipsi fuisset copia. Manifestam autem rem omnem faciunt tabulæ diplomatis publici, quo dignitas Doctoris Juris Canonici collata est in POLITIANUM, antequam ad ipsum Canonici fastigium adscenderat. Quibus cum præmissum sit, ex more scriptorum ejusmodi, universum nomen genusque POLITIANI; cognomen ibi Itali nostri habetur tale: *Angelus, filius egregii Doctoris D. Benedicti de Ambroginis de Monte Politiano.* Publica autoritate consignatum diploma servatur, teste CRESCIMBENIO l.c, in tabulario Florentino generali, unde scilicet S. R. Abbas SALVINIUS protraxerat. Conditum est solenni formula a Notario publico Archiepiscopatus Florentini, die 23. Decembr. anni 1485, dignum, cujus prima, quæ refert CRESCIMBENIUS, lectoribus hic verba communicentur: *Cum igitur doctissimus insignis D. Angelus fil. egregii Doctoris D. Benedicti de Ambroginis de Monte Politiano, Prior secularis, & Collegiæ Ecclesiæ Sancti Pauli Florentini, quem scientia, moribus, & virtutibus speciali prærogativa sublimavit Altissimus die infra scripta 23. Decembris 1485. ind. 4. fuerit præsentatus Reverendissimo in Christo D. Rainaldo de Ursinis Archiepiscopo Flor. &c.* Hactenus CRESCIMBENIUS; nec opus est hanc in rem pluribus. Quis fraudem hic suspicari ausit? Non id patitur fides & integritas SALVINII. Nec alium hic indicari, quam quem supra in testamento PICI vidimus de Cini dictum, patet ex æquali utriusque prænomine, patria, & dignitate, quin & ex eodem parentis prænomine. Sed quid? Si quæras, unde sit, quod in testamento PICI Canonicus Florentinus dictus sit POLITIANUS, in his vero literis Prior saltem templi S. Pauli? facile hunc evellet scrupulum distinctio temporum. Ea enim, qua Doctoris honores capeffivit, ætate nondum ad Canonorum Florentinorum numerum adscriptus erat POLITIANUS, sed factum id est anno demum 1492, si vera refert STROZZI in *Catalogo MScto Canonorum Florent.*

Florent. cujus meminit idem CRESCEMB. l. c. Unde patet, Canonicum dici non potuisse in hisce diplomatis publici tabulis, cum ad illam dignitatem nondum evectus esset POLITIANUS. At Priorem etiam fuisse olim ANGELUM, etsi nullis scriptorum testimoniis confirmatum sciam; colligere id tamen licet ex quodam POLITIANI Epigrammate, obvio in libello *Epigr. ejus*, quod inscribitur: *Ad Laurentium, pro Sacerdotio accepto in templo D. Pauli, cum adhuc sub iudice lis esset.* Quæ verba planum faciunt, sacra obiisse POLITIANUM in templo D. Pauli, cui muneri cum plerumque soleat dignitas quædam ecclesiastica accedere, Prioratus honorem POLITIANO fuisse additum, credibile est. Litem vero in Epigrammate illo memoratam, quæ iudicis expectare dicitur sententiam, spectasse forte ad Canonici honores, POLITIANO postea delatos, colligit CRESCEMBENIUS l. c. Fallitur vero CLAUSIUS, qui cum ipso statim sacerdotio Canonici dignitatem pervenisse ad POLITIANUM, ex eodem Epigrammate, unde nullum plane huic rei argumentum peti potest, evincere conatur in *Vita Pol. c. 8. p. 22.*

- (n) Ex centum causis, quæ occasionem dare POLITIANO potuerunt mutandi nominis gentilitii, quis certam ausit eruere, cum nihil plane ea de re memoriæ proditum invenire liceat? M. ANTONIUS MAJORAGIUS quidem, qui, antequam *Politiani* nomen adsciverit Noster, dictum fuisse *Angelum de Montepulciano* putat, ad ipsum hoc abrogandum, & assumendum POLITIANI nomen subinvitatum eum fuisse ait fausto illo omine, quod vel ipse nominis *Politiani* sonus prodit. En verba ejus in *Orat. pro se, de mutatione nominis sui*, quæ est X. in *Vol. Oratt. ejus*, p. 216: *Quid Politianus, vir ita facundus, & oratione politus, ut non sine causa nomen illud adscivisse videatur, annon Angelus antea de Monte-Pulciano fuit?* Sed vana hæc nimis, & puerili levitati accommodata; inprimis cum in promptu sit fortior hujus rei ratio petita ab ipsa Itali nostri patria, quæ, sicut jam supra dictum est, scriptoribus latine *Politianum* vocatur. Haud igitur plus politi in nomine viri, quam patriæ latere existimo.

At videtur hanc plane ignorasse MAJORAGIUS latinam civitatis illius appellationem. Conf. MENAG. in *Anti-Baillet*, T. 1. p. 53. sq. Videmus autem a NIC. MACHIAVELLO in *Hist. Flor. lib. 8. p. 500* Nostrum dici *Agnolum Montepulcianum* non alia de causa, quam quod patria ejus, a qua nomen sortitus est, italice *Montepulciano* dicitur.

- (o) A latina nempe patriæ appellatione. Apparet igitur, nihil inter se differre bina hæc nomina nisi forma & mutatione litterarum, quæ ex linguæ & sermonis diversitate oritur, atque adeo utrumque eodem tempore Italo nostro solenne fuisse. Quare non assentior dictis MAJORAGII, sub *not. antec.* allegatis, ubi putat, usurpatum ei fuisse antea nomen ANGELI DE MONTEPULCIANO, postea vero cum altero POLITIANI commutatum. Etenim quæ ejusdem sunt naturæ & indolis, inter se commutari non solent.
- (p) Annum ignoro cum scriptoribus ceteris; at prima id statim ætate factum esse, ex eo colligo, quod scripta ejus singula nomen POLITIANI præ se ferunt, nec in ipsis ejus Epistolis ulla occurrat, quæ nominis gentilitii mentionem injiciat.
- (q) De SANNAZARI in POLITIANUM odio infra subministrabitur dicendi materia. Ejus documentum esse potest contumeliosa nominis distortio, qua POLITIANO insultavit binis in *Epigr.* quæ sunt 61 & 62. *lib. 1. Epigr. ejus*, ubi contemtum satis sed nescio quam acute *Pulcianum* dicit.
- (r) Pertinet huc POLITIANUS, Episcopus Bovianus, qui anno c. 1215 Bojani, quæ civitas est in ditione Neapolitana sita, Ecclesiam cathedralem dedicavit Episcopus; uti patet ex inscriptione, in illius ara conspicua, quam exhibet FERD. UGHELLUS in *Ital. Sac. T. VIII. p. 243.* Addo huic JOH. ANGELUM POLITIANUM, a patria sic dictum, Professore Logices Pitavii constitutum sub initium Seculi XVII, de quo supra quædam, & mox plura. Porro huc facit JOH. MARIA POLITIANUS, ex ordine Carmelitarum monachus, clarus imprimis circa annum 1490, qui vitam B. ALBERTI Drepanensis, ejusque miracula scriptis enarravit, ediditque alia, Venetiis excusa.
- Conf.

Conf. VOSSIIUM *de Hist. Lat.* l. 3. c. 8. p. 358. Innotuit etiam inter eruditos ANTON. LAURENTIUS POLITIANUS, Professor Logices Pisanus, ineunte Seculo XVII maxime clarus, qui Dialogum *de Rifu*, librosque *de Cælis eorumque motibus*, & *de natura Logica* vulgavit. Vid. de eo BÆLIUS in *Dict. T. III.* p. 2345. Meminit & cujusdam HELENI POLITIANI, Scriptoris *Microscopii Statistici*, MOLLERUS in *Diss. de A. Politiano* §. 5. p. 4. ubi & alios profert a *Politio* dictos, *Politios*, & *Politos*, sed horum exigua est cum Itali nostri cognomine affinitas.

(5) Natus est INGOLSTETTERUS iste, sicut habet MOLLERUS l. c, Norimbergæ A. C. 1563. In schola Ambergensi, memorante HENR. WITTENIO in *Diario Biographico ad annum 1619*, Præceptoris munere primum functus, postea Medicinæ Doctor & Physicus Ambergæ factus, multis ingenii sui monumentis in lucem editis præclare de arte medica & universa fere doctrina mereri cœpit. Quorum Indicem, si placet, vide apud eund. WITTEN. l. c. Hunc idem refert scripta Theologica edidisse sub nomine ANGELI POLITIANI. Quæ res memoratur etiam KÖNIGIO in *Bibl. Vet. & nova* p. 428, & qui horum sequitur vestigia, VINC. PLACCIO in *Theat. Anonym. & Pseudon. P. II.* p. 55. quin ipsi ADR. BAILLETO in *Jug. des Sav. T. V. P. II.* p. 473. & 558. ed. nov. Factum hoc illi eam ob causam ait MOLLERUS l. c. §. VI. p. 5, quod nomen *Ingolstetteri*, separatim sumtis illius partibus, universum ANGELI POLITIANI nomen forma referat. In tanto igitur scriptorum numero, qui hæc de medico illo secure annotaverant, miror, ne ullum quidem, nec ipsum WITTENIUM, qui cetera ejus scripta diligenter recensuit, in memorando tam fuisse accuratum, ut scriptorum, quæ sub tecto hoc nomine edidisse perhibetur INGOLSTETTERUS, ipsos nobis exhibuerit titulos. Unus MOLLERUS l. c. in tantum reliquis est verbosior, ut contra BELLARMINUM in primis scriptis illis Theologicis tela vibrata esse nos edoceat. Quæ si & ceteris scriptoribus ea de re sedit sententia, ingens mihi de universa relatione subnascitur

tur scrupulus. Etenim BÆLIUS in *Dict. T. III. p. 2345* de JOH. ANGELO POLITIANO, cujus supra mentionem feci, Professore Logices Pictaviensi, & JOH. DALLÆI præceptore, memorat, scripsisse eum libros binos contra ROB. BELLARMINUM, patria sibi æqualem. Tituli vero librorum, ex relatione BÆLII, hi sunt: *Philosophia Eucharistica de Potentia & voluntate Dei ex tertio libro Bellarmini de Eucharistia, exposita & refutata, Ambergæ 1604. in 4.* &: *Philosophiæ seu potius Sophisticæ Eucharisticæ Bellarmini Pars altera refutata, Amberg. 1606. in 4.* Habet eosdem librorum titulos, paucissimis mutatis verbis, GEORG. DRAUDIUS in *Biblioth. Classica p. 266.* qui tamen & alium addit *p. 1230* hujus auctoris libellum, sequentis tituli: *Politica Christianæ vel potius Sophisticæ Rob. Bellarmini ad pios & sapientes, Pars I, de Rerumpubl. formis in genere refutat. a Joh. Angelo Politiano, Amberg. ap. Joh. Schænsfeld. 1614. in 4.* Ista igitur a BÆLIO adducta, & ad Autorem Italum relata scripta cum non solum nomine Auctoris, & loco, quo formis excusa sunt, talia omnino sint, qualia dicuntur WITTENIO aliisque scripta esse occultato nomine a JOH. INGOLSTETTERO; dubium id reddere lectorem potest, num conclamata adeo sint, quæ de Medico illo Ambergensi vulgo tradita leguntur. Mihi ipsi doleo non factam esse horum librorum copiam; cum ex illorum inspectione facile possit de auctore ferri judicium. Jam vero, cujus me partibus adjungam, hæreo. Nunc ad BÆLIUM, nunc ad hos, qui contra sentiunt, inclinatur animus. In cognitione rerum, quæ ad Germanos spectant, Gallis Germanos præferendos esse, inquis? At quanta est BÆLII inter eruditos autoritas! quanta fides! quam explorata in eruendis vel exterorum rebus solertia! Rursus, hunc suspicaris, ignarum Germani illius, cui nomen *Politiani* adscitum fuerat, conspectis forte librorum a JOH. ANG. POLITIANO editorum titulis, libri auctorem falso putasse illum, quem ipse norat, & cujus nomen nihil plane discrepabat ab Auctoris nomine? At forsan ipse manibus versavit libellos istos BÆLIUS, forsan legit ipse, & ex inspectione cognovit,

Ita-

Italum libellos istos autorem habere. Quid? si & illi, ignorantibus fortasse Italum POLITIANUM, JOH. ANGELUM, tumque mirati, in media Germania edi libellos autore Italo, jamque aliquam nominis POLITIANI similitudinem animadvertentes in Germanico INGOLSTETTERI nomine, huic statim, merenti an immerenti, docti laboris gloriam tribuerint, atque ita conjecturis potius, quam certis rerum monumentis rem confirmatam habuerint? Adeo necesse est, si certi quid hac de re edoceri velis, ut ipsam libellorum faciem propius intuearis.

§. 2.

Natum esse Politianum anno C. MCCCCLIV, pridie Idus Quinctiles, (a) Scriptores omnes inter se conveniunt (b). Patria ei contigit, non Florentia, ut frustra perhibent nonnulli, (c) forsan male interpretati verba Nicol. Leonici (d) aut ipsius Politiani, (e) sed Politiano, (f) aliis mons Politianus dicto, (g) oppido, prope Florentiam in acri monte sito, (h) cujus sicut ingens semper antiqua origine, (i) copia, (k) splendore, (l) ac virtute civium, (m) sacro Episcopi imperio (n) ac felicissima ubertate soli (o) fuit gloria; ita & hoc inprimis præclarum habuit ac singulare, quod viros produxerit, tam religiosissima vivendi ratione, (p) quam omni honoris genere insignes, ut Episcopos, (q) Purpura spectabiles, (r) Duces, (s) quin etiam aliquos Pontificum. (t) Nec pauci fuere, qui eadem, qua Politianus noster, insignioris doctrinæ gloria, civitatem hanc

egregie nobilitarunt. (u) De tam illustri igitur patria Politiani cum nihil sit inter scriptores dissidii; mirum omnino est, de ipsis ejus parentibus, qui, qualesve fuerint, aut quo vitæ genere conspicui, secure taceri ab omnibus. (x) Nobis ex documentis publicis fide dignis id scire licet, Parente natum fuisse *Benedicto de Ambroginis*, viro honesto nec ignobili. (y) Divitiis abundasse parentes ejus, vix sibi persuadeat, qui de ipsa Politiani adolescentis egestate compertum habet. (z) Non tamen ad sordes usque pauperes fuisse crediderim cum Varillasio. (aa) De cetera Politiani cognatione literis prorsus nihil traditum est; nisi, fratrem ei fuisse Philippum, pictorem, ex Nostri quodam Epigrammate colligere velis. (bb)

(a) Addit, fide HIERON. CARDANI, ABR. BUCHOLZERUS in *Indice Chronol.* p. m. 454, hora i. minutis 28, post meridiem dictæ diei lucem POLITIANO conspectam esse. Excerptum dedit lectori locum BUCHOLZERI CLAUSIUS in *vita Polit.* c. 3. p. 13. ubi tamen pro mense Junio legi debet mensis Julius; quem errorem nec emendatum esse ab *Autor. Biblioth. miscell. Sect. 15. p. 265*, ubi CLAUSII commentatio recensetur, valde miror. Eadem habet, iisdem fere BUCHOLZERI verbis, ANDR. CALAGIUS in *Natal. illustr. vir.* p. 225, qui & aliis scriptoribus chronologis utitur testibus.

(b) Neque de anno, neque de die quicquam ab ullo scriptorum movetur dubii. Ut potiores saltem proferam, docemur id a G. J. VOSSIO de *hist. lat. lib. 3. c. 8. p. 628*, BOISSARDO in *Icon. viror. doct.* p. 159, POPE-BLOUNT in *cens. celeb. autor.*

p. 357, BÆLIO in *Diēt. H. & Cr. T. III. p. 2340*, EL. REHSNERO in *Diar. hist. ad an. 1454* & innumeris aliis, quorum testimoniis facile carere possumus.

- (c) Proditum id est a VARIELLASIO in *Anecd. de Flor. L. IV. p. 193*, ubi verba habet: *il etoit de Florence* &c. sed hujus autoris qualis sit in re literaria fides & autoritas, jam inter omnes constat. Hinc non immerito hunc ejus errorem perstringit BÆLIUS in *Diēt. T. III. p. 2341. not. B.* In eodem errore versatur BULLARTUS in *Acad. des Scienc. L. IV. p. 277.* Istius vero scriptoris exigua habenda est ratio in iis, quæ ab aliis, probatoris fidei scriptoribus, diversa habet; cum in enarrandis eruditorum fatis raro fontem, quo usus fuerat, lectori indicaverit. Simili prorsus ratione GYRALDUS in *Dial. I. de Poetis suor. temp. quem vide T. II. Opp. ejus p. 535*, POLITIANUM dicit *Angelum Florentinum.* Jungo his GEORG. HENISCHIIUM in *Contin. success. veter. dialect. præmissa ejus Instit. dialect. libris VII*, ubi clara sunt verba: *ANG. POLITIANUM patria Florentia omnium liberalium artium præceptorem habuit; & DE ROGISSART in delic. de l'Italie T. I. p. 171.*

- (d) LEONICENI in *epist. ad ANG. POLITIANUM L. II. epp. Pol. ep. VII.* hæc sunt verba: *Novi ego tuum perspicacissimum ingenium, - - in quibus omnibus tantum profecisti, ut tua te patria inclyta Florentia omnium liberalium artium utatur præceptore.* Quæ verba videntur in errorem illum induxisse scriptores ante dictos, ut ipsa Florentia natum POLITIANUM crederent. In tanta vero scriptorum quin & documentorum copia, quibus dicta hæc facile infringuntur, accuratius illi dispicere debebant de veritate dictorum, seu de mente LEONICENI, talia de POLITIANI patria commemorantis. Quis enim injuriam fieri LEONICENO existimet, si, de patria POLITIANI male edoctum hæc protulisse dixerimus? Facile id poterat contingere homini ab ANGELI penatibus longius remoto, quique POLITIANUM fere adhuc infantem meminerat Florentiæ egisse, atque ab illo tempore perpetuum illic fixisse domicilium. At si mitius agendum cum LEONICENO putas, per me licet cum

cum GLAUSIO c. III. p. 13. patriam hîc fortunæ non hominis intelligas. Vere enim patriam, dum viveret, in se expertus est NOSTER Florentiam innumeris beneficiis & amplissimis longe muneribus.

(e) Sub finem carminis, quod *Nutrîta* inscribitur, ita canit POLITIANUS:

Sed tu, (si qua fides) tu nostrum forsitan olim

O mea blanda altrix non aspernabere carmen,

Quamvis magnorum genitrix Florentia vatum.

Ubi tamen vox *altrix* nequaquam, sicut vulgo solet, matrem denotat, sed eam saltem, quæ aluit, nec simul genuit. Atque eandem fuisse POLITIANI mentem, patet ex subjuncta voce *genitrix*, quam ab altera voce ita distinguit, ut utrique genuinam suam ac propriam significationem tribui velit. Dum igitur *altricem suam* dixit Florentiam, salvum remansit veræ ejus patriæ *genitricis* vocabulum.

(f) *Politiano*, civitate Ethrusca natales duxisse POLITIANUM, infinita scriptorum, tam eorum, qui res illius civitatis exposuerunt, quam aliorum, testimonia confirmant; ut LEAND. ALBERTI in *Descript. tot Ital.* p. 89. FRANC. DYNII in *Antiq. Etrur. p. 60.* FERD. UGHELLI in *Ital. sacr. T. I. p. 1002.* SPINELBENCHI in *Stor. di Montepulc. L. IV. p. 84.* VOSSII de *hist. lat. Lib. III. c. 8. p. 628.* BOISSARDI in *Icon. vir. doct. p. 159.* BÆLII in *Dict. T. III. p. 2340. sqq. not. B. JOH. AND. QUENSTEDII in Dial. de patriis doct. viror. p. 327.* plurimique alii. Nec indigere videbatur tot testibus veritas, quæ manifestissima est ex supra adductis tabulis publicis, quibus Decretorum Doctor POLITIANUS renunciatus est. Hæ enim diserte patriam ejus Montepulcianum loquuntur. At de fide illarum vix quispiam dubitare aulit.

(g) Duplici urbs ista a scriptoribus nomine insignita legitur. POLLITIANUM s. frequentius POLITIANUM vocatur BARTH. SCALÆ in *Histor. Flor. L. III. p. 92.* BLONDO FLAVIO in *Ital. illustr. adjecta ejus Romæ triumph. p. 308.* FERD. UGHELLO I. C. FR. DYNIO in *Antiqu. Etrur. p. 45.* aliisque. Sed dicitur etiam

etiam *mons Politianus*, Italicae linguae usu *Montepulcianum*, LEAND. ALBERTO *in Descript. Ital.* p. 89, ROGISSARTO *in Delic. de l'Italie* T. I. p. 196, BENCIO *in Stor. di Montep.* L. I. p. 1, VOSSIO *l. c.*, BOISSARDO *l. c.*, BALIO *l. c.*, QUENSTEDIO *de patr. doct. vir.* p. 327, & aliis. Mirum videri potest, eodem, quo ipse collis, civitatem etiam appellari nomine, urbemque montem dici; sed commune id fere est Italis, qui plurimis oppidis ejusmodi dedere appellationes, sicut apparet ex *monte Regali*, *monte Calerio*, *monte Alcino*, *monte Flasconis*, *monte S. Angeli*, *monte Pelusio*, *monte Viridi*, & innumeris fere:

(b) Universam urbis hujus historiam a primis ejus initiis ad annum 1607, *libris VI* contextam edidit Italico sermone SPINEL. BENCIUS *anno 1664, in 4.* Eminent urbs Senas versus in cacumine altissimi montis, jucundissimis distincti vallibus, qui ipse urbi nomen dedit. Hinc in lacum Perusinum prospicias, illinc in Cortonæ Aretique montes. Suavissima ejus est planities, quæ ad arcem usque porrigitur, & templo B. Virginis splendidissimisque palatiis exornata est. Cetera urbis pars in declive pendet. Amœnior est natura loci, spatiosus ambitus, & murorum ad octo millia passuum circumsepta corona. Vid. BENCIUM *l. c. p. 1. sqq.*, FR. DYNUM *l. c. p. 45. & 47.*, FERD. UGHELLUM *l. c. p. 1002.*, & BLONDUM FLAVIUM *in Ital. illustr. p. 308.*

(i) Antiquam urbis originem loquuntur vetustæ murorum structuræ, viæque subterraneæ, in ædificiorum profundis latitantes, de quibus vid. FR. DYNUM *in A. E. p. 51.* Conditorem ejus PORSENAM priscum Ethruscorum Regem perhibet SPIN. BENCIUS *l. c. p. 10.*, & ex eo UGHELLUS *l. c. T. I. p. 1002.*, & fusius cum primis DYNUS *l. c.* Ipsi nobiliores Politianensium, delectati illustrissimis his patriæ natalibus, in loco comitiorum publico statuum erexere cum inscriptione: LAARTI PORSENÆ CIVITATIS POLITIANI FUNDATORI; sicut refert FRANC. BALDERESCHIUS *in Annot. ad DYN. Ant. Etr. his ipsis annexis p. 154.* At huic sententiæ refragatur LEAND. ALBERTI *in Descript. Ital. p. 89.* qui non a

PORSENA, sed a Zenobio, Landervici Romani Senatoris filio anno C. CCCLXX. conditam refert. Conf. VOLATERRANI *Comment. urban. L. V.* quem tamen erudite refutatum vid. apud DYNUM p. 53. *sqq.*

(k) Accolarum hujus urbis numerum ultra novem millia excedere contendit idem DYNUS p. 45.

(l) Nobilissimæ hic a longo tempore Ricciorum & Taurusiorum gentes, e quibus tot prodire viri dignitatibus illustres, floruerunt. Quin & universum civium corpus tam nobilitate, quam incomparabili inprimis concordia prædicatur a DYNO l. c. p. 45. *sqq.*

(m) Fuit & bello conspicua Politianensium virtus. Testes sunt Orbevetum fortiter defensum, impetiti armis Clusini Turritæque fines, & Fullonica vicinæ urbis expugnatio. Sæpius tamen adverso etiam Marte dimicatum ab illis est; nunc fugati a Lucinianensibus, nunc ipsi Orbevetanorum subjecti imperio, nunc Senensibus, nunc Florentinis in prædam cessere. Recuperata libertate, mox sponte in ditionem Florentinorum se receperunt, quibus & hodie parent. Fusius hæc enarrata vid. ap. eund. DYNUM a p. 56--60. BARTH. SCALAM in *Hist. Flor. L. III. p. 92.* BENCIUM l. c. per omnes fere paginas, UGHELLUM l. c. T. I. p. 1002.

(n) De Episcopatu Politianensi & septem, qui illi ecclesiæ præfuerunt, Episcopis plenius actum est a FERD. UGHELLO in *Ital. S. l. c.* Primus huic urbi Episcopus, eodem teste, ad preces Cosmi I magni Ethruriæ Ducis, anno 1561 a Pio IV. Pont. Max. constitutus est JO. RICCIUS, Cardinalis patria Politianus, qui tamen duos vix menses munere isto functus, sponte illo se abdicavit, & successor SPIN. BENCIO reliquit administrandum.

(o) Omnium fere, quæ ad victum pertinent, rerum abundantia, largo inprimis & pinguiissimo frumento instructa urbs ista dicitur. Fœcundissimis vitibus mons universus circumseptus est, unde tam dulces uvæ progenerantur, ut vel ab ipsis exteris avidè bibantur, quæ a monte Politiano nomen habent, varia

ria lyæi genera. Quorum virtutes de industria commemorat
DYNUS l. c. p. 48.

(p) In his præcipui sunt ANGELINUS DANESIUS, JAC. PAGNINUS, AGNES, sanctissima ex ordine Prædicatorum virgo, de qua vid. UGHELLUM l. c, plurimique alii, quos in ordinum ecclesiasticorum Annalibus reperias, ex parte relati DYNO p. 62.

(q) Pertinet huc TAURUSIUS, Pisarum ac Sardinia Archiepiscopus, de quo vide DYNUM p. 60.

(r) Ad istam pervenere dignitatem JO. RICCIUS, quem mortuo Pio IV plurimi ominati fuerant ad summam ecclesiæ Rom. sedem adscensurum esse; FR. MARIA TAURUSIUS, Julii III nepos, de quo dixerat Leo XI, *nulli unquam naturam speciosiora talenta tradidisse.* De his vide DYNUM p. 61. & UGHELLUM l. c.

(s) Horum multos exhibet SPIN. BENCIUS in *Stor. di montep.* variis in locis.

(t) Politianum patriam habuit MARCELLUS II, ex nobilissima Cervinorum gente oriundus, qui primum a Paulo III Purpura donatus & legationibus admotus, postea ipse Pontifex factus est. Doctrina etiam inclaruit, ob editas epistolas, aliaque. Confer DYN. p. 61. UGHEL. l. c. LEAND. ALBERTI in *Descript. Ital.* p. 89. & ROGISSART. in *delic. de l' Ital.* T. I. p. 196.

(u) In his maximam doctrinæ famam consecutus est ROBERTUS BELLARMINUS, Marcelli II Pontificis ex sorore nepos, qui anno ætatis undevigesimo societati Jesu adscriptus, primum Lovanii, postea Romæ Theologiam docuit, tandem vero ob illustrem cum Marcello II cognationem a Clemente VIII ad Purpuram & Archiepiscopatum Capuanum evectus est. Hæreticorum vere malleus, acerrimusque Pontificiæ doctrinæ propugnator dicitur a Pontificiis. Quam laudem sicut omnibus fere scriptis suis, contentiosissimis omnino ac vehementissimis, ita cum primis responsione sua ad Jacobum M. Britannia Regem egregie meruit. Vid. SPIN. BENC. *Stor. di Montep.* L. VI. p. 150, QUENSTED. *de Patr. doct. viror.* p. 327.

ERYTHRÆI *Pinac. p. m. 84*, inprimis autem JAC. FULIGATTUM, qui vitam viri magni singulari libello copiose exposuit. In literatorum numerum referri etiam debet FR. MARTAURUSIUS, idem ille, quem dixi sub not. (r) Purpura exsplenduisse. Prima hic Annalium BARONII volumina in Italicum sermonem transtulit. Plura de eo vid. apud DYNUM *p. 60* & in OLDONI *Athenaeo Rom. passim*. Politianum porro patriam habuit ANGELUS PACIUCHELLUS, qui inclaruit superiore seculo libris historico-moralibus, lectionibus in Jonam Prophetam, Italice scriptis, & latine versis a CAROLO a MARIMONT, clerico regulari Theatino Lotharingo, editisque Monachii MDCLXXII in fol. tractatu item de *passione Christi, de patientia & de colenda virgine Deipara*. Conf. eundem DYNUM *l. c.* & JOH. HALLERVORDII *Biblioth. curios. p. 12*. Nec minus doctrina posteris se commendarunt LÆLIUS MANCINUS, qui Paduæ Pisisque juventutem Jura docuit, editisque *Disquisitionibus genialibus & de triplicis Juris collatione & consensu* opere satis innotuit. Confer DYNUM *l. c.* & JO. HALLERVORD. *l. c. p. 228*. Jureconsultum Principem vocat JAC. GADDIUS *de Script. non ecclesiast. T. II. p. 294*. Spectat huc quoque JO. ANG. POLITIANUS, de quo actum est supra §. 1. not. (s) Alios his addit idem DYNUS *l. c.*; ut GRIFOLUM quendam, cujus editum prostat *Volumen Consiliorum*, & GRISUM *de monte Politiano*, Patronum causarum clarissimum, nescio an & scriptis inclytum. Plures etiam proferri hinc illinc videas a BENCIO *l. c.*

(x) Præcipua hujus silentii causa inde est, quod ipse ne verbulo quidem POLITIANUS sive in epistolis, sive in ceteris scriptis suis parentum stirpisve, unde genus duxerat, mentionem fecerit. Id vero ex industria ipsi factum, non habeo, cur credam. Forte omnem nobis profapiam indicasset, si occasio tulisset.

(y) Ignoraret parentem POLITIANI cum scriptoribus reliquis posteritas, nisi aliquam hac in re lucem ei affunderet tabula tam testimonii a POLITIANO testamento PICI adjecti, quam

quam Diplomatis publici, quo Doctoris jura in ipsum collata sunt. Utriusque enim in literis dictus est Angelus Noster *filius egregii Doctoris Benedicti de Ambroginis*. Ipsum verborum ordinem vid. *supra §. i. not. (k) & (m)* Unde certo nobis tam de nomine, quam de nobilissima vitæ conditione parentis constare potest. Honestissima enim est *egregii Doctoris* appellatio in tabulis illis obvia, quam de dignitate Doctoris malim, quam de munere docendi intelligi. Cujus vero ordinis honores summos ceperit, cum in ipsis tabulis non sit additum, nec ego planum facere ulla ratione ausim. Ceterum ex his patet, non ita stricte explicanda esse verba POLITIANI, quæ habet in epistola ad Matthiam Regem Panoniæ L. IX. ep. 1, ubi ita: *Tantum dixero, me Laurentii Medicis, magni sapientisque viri - - - non diligentia minus, quam liberalitate, de obscuro tenuique loco, quo nascentem susceperat, in aliquam certe lucem dignitatemque nullis adeo nisi literarum adminiculis pervenisse.* Etenim bene noverat POLITIANUS, coram Principe tanto non decere natales jactari, quantumvis nobiles illi ac honesti fuerint, sed extenuandum potius esse, quicquid ad ipsum pertinere videretur. Nec in suam ipse fortunam lusisse putandus est POLITIANUS versiculis illis, quos refert NATHAN. CHYTRÆUS in *Deliciis varior. in Europ. itiner. p. 112*, sub aditum montis Fæsulani, quo sæpius divertere solebat Noster beneficio Laur. Medicei, in conclavi quodam manu ejus scriptos reperiri:

Misero quello, chi da persona vile

Nasce di cor magnanimo & gentile.

Injuriam fecisset sorti suæ, si hæc sibi dixisset. Quocunque enim fuerit demum parente genitus, certe tunc temporis, cum data ei esset a Laurentio potestas secedendi in agrum Fæsulanum, non miser ipse, sed felix jam satis erat, splendidisque muneribus & magna apud omnes existimatione inclaruerat. Alia igitur quævis causa scribendis his versiculis materiam dederit POLITIANO, necesse est.

- (z) Ipse non dissimulavit paupertatem suam **POLITIANUS**, sed quando tulit occasio, gemebundus eam professus est. Exemplo sit Epigramma *ad Fontium*, quod anno ætatis 13 composuit, in libro carminum ejus obvium, ubi ita canit:

*Dulce mihi quondam studium fuit, invida sed me
Paupertas lacero terruit uncta sinu.*

Et quidni pauperem credas, cum ne veste quidem semper integra incesse- rit juvenis, &, ut novam daret, modeste a **Laurentio** petierit. Audiamus pauperulum in Epigrammate *ad Laurentium*:

*Quod tegor attrita, ridet plebecula, veste,
Tegmina quod pedibus sint recutita meis;
Quod digitos caligæ disrupto carcere nudos
Permittunt cælo liberiore frui;
Intima bombicum vacua est quod stamine vestis,
Secta que de casa vincula fallit ove.*

Laurenti vestes jam mihi mitte tuas.

Quas cum mitteret **Laurentius** auro multo intertextas, supplices Epigrammate sequenti gratias egit.

- (aa) Habet & hic scriptor ille rerum singularium subdolus, **VARILLASIUS**, indictam aliis & proprio forte ingenio effictam fabulam, qua sordidos nimis humilesque **POLITIANI** natales comminiscitur. Satis tamen audacter, & quasi nullus dubitationi locus relictus esset, rem omnem enarrat. Juvat ipsa ejus verba ex *Anecd. de Flor. L. IV. p. 193* adducere: *Il etoit de Florence, & ses parens vivoient dans une si grande pauvreté, qu'il fut contraint de se mettre à la suite de Julien & Laurent de Medicis, lorsqu'ils alloient au college, & de porter leurs livres, afin d'avoir la commodité de s'en servir.* Error hic ex errore natus est; cumque vel solum **POLITIANI** natale ignoraret **VARILLASIUS**, alienæ patriæ necesse fuit alienos etiam parentes adderet. Neque hæc in medium proferre ausus fuisset, si parentem **POLITIANI** haud ignobilem propius nosse ei datum fuisset. Quis enim credat, Doctoris filium, utut pauperem,

rem, viliori ejusmodi famulatu stipendium meritum? Suspecta eadem res videtur BÆLIO in *Diēt. T. III. p. 2341, not. B.*

(bb) Sub initium fere libri Epigrammatum POLITIANI, Operibus ejus adjecti, occurrit Epigramma quoddam sequentis tituli: *In Philippum fratrem pictorem.* Unde locus datur conjecturæ, POLITIANI fratrem his verbis nobis indicari. Is enim quis sit, cujus hic frater dicitur Philippus, si POLITIANUS non est, hariolari non possum. Ex ipsis Epigrammatis versiculis certi nihil assequi datur. De fratre enim ibi ne verbum quidem. Solas excellentissimi pictoris laudes, & splendidissimi, quem sacrum ei esse voluit Laurentius Medicus, tumuli commemorationem complectitur.

§. 3.

Quibus auspiciis, quove ætatis suæ anno ex patria domo Florentiam demigraverit Politianus, certo definire vix licet; dubium tamen non est, inde usque a prima pueritia (a) translatus in hanc civitatem habuisse eum penates. Erat illa ætate summa in Florentinorum Republica potestas Cosmi, communis fere Principum Mediceorum parentis, cui sicut commendatissima semper fuit causa eruditorum, (b) ita & prima Politianus debuit fortunæ suæ initia. Perspecta enim felicissima pueri indole, tantopere eum amare coepit, ut suis penatibus receptum, (c) sua etiam impensa primis literarum elementis erudiendum curaret. (d) Qua Cosmi liberalitate etsi diu frui non contigit Nostro, ob insecutam brevi tempore Cosmi mortem; contracta

tracta tamen mature cum Laurentio, illius nepote, amicitia & familiaritas jacturam Cosmi fecit ei tolerabilem. Is enim, Politiani fere æqualis, omnem ejus, quantum potuit, ornandam sibi sumsit fortunam, (e) &, ut literis ejus bene consularet, universam bibliothecæ suæ supellectilem cum aliis viris doctis utendam ei concessit. (f) Neque dubito, hujus potissimum sumtu Politianum adultiori ætate ab ore doctissimorum illa ætate virorum pependisse. At multum interest scire, per quos inprimis adolescens Politianus profecerit, quosque in omni disciplina magistros ac Præceptores habuerit. Quantum igitur scire nobis datum est, Platoniciæ Philosophiæ præcepta a Marsilio Ficino, (g) Peripateticæ a Jo. Argyropylo Bizantino, (h) Græcarum literarum ab Andronico Thesalonicensi, (i) denique latini sermonis a Christophoro Landino, (k) non, ut puto, a Domitio Calderino, (l) tradita accepit. Erat autem in Politiano puero erecta & præclara ingenii vis & dexteritas, (m) quæ multos in admirationem rapuit & auspiciatissima omina (n) præbebat insecuturæ adolescentibus annis maximæ existimationis doctrinæque consummatissimæ. Cœpit mature nativa virtus doctorum virorum laudes mereri, & masculæ doctrinæ scriptis apud omnes manifestari. Pri-
mam

mam, (o) quod scio, ingenii gloriam comparavit sibi decantato (p) Juliani Medicis in ludis equestribus triumpho, ubi tam favente Apolline cecinit, ut communi suffragio Lucam Pulcium, (q) Poetam haud ignobilem, qui simili carminis genere Laurentii in ludis solennibus victoriam celebravit, superasse dicatur. Partam elegantissimo carmine existimationem auctiorem amplioemque fecisse epithalamium in nuptiis Laurentii Medicei & Clarices, e gente Ursina natæ, a Politiano compositum, dubiæ fidei scriptor refert Varillasius. (r) Plura in promptu sunt illustris ejus adolescentiæ præclara documenta. Homerus latinis versibus redditus, (s) Moschitidem de amore fugitivo elegia translata, (t) jucundissima de violis elegia, (u) aliaque cum græcæ tum latine carmina, (x) mira arte composita, quanto ardore teneris adhuc annis ad gloriam adspiraverit Politianus, manifeste produnt. Addere his cum Bailletto (y) conjurationis Pactianæ historiam, eleganter & ornate, at robustiori jam ætate concinnatam, necesse non habeo.

(a) In hanc sententiam adducor verbis BOISSARDI atque ipsius POLITIANI. Illius hæc sunt, in *Icon. viror. doct. p. 159*: *Angelus Politianus sumtu & promotione Cosmi Florentinorum Principis, cum Marsilio Ficino bonis literis institutus est. Quæ si revera contigit POLITIANO felicitas, ipsi fere adhuc infanti contigerit, necesse est.* Decessit enim, uti inter omnes con-

stat, Cosmus Medicæ stirpis Princeps, anno C. MCCCCLXIV; quo tempore annum ætatis vix decimum **POLITIANUS** compleverat. At quis dubitet, tunc temporis jam Florentiæ egisse **POLITIANUM**, cum vix adolescentulo sibi ignoto & in aliena urbe degenti Cosmus id beneficii tribuisse videatur. Atque hic omnem nobis scrupulum evellit **POLITIANUS** ipse verbis, quæ habentur *in Epist. ad Johannem Regem Portug. L. X. ep. 1: Innutritus pæne a puero sum castissimis illis penetralibus magni viri, & in hac sua florentissima Republica Principis Laurentii Medicis.*

(b) Quanto amore complexus fuerit viros doctos Cosmus ille, testes sunt **JO. ARGYROPYLUS**, quem larga mercede conduxerat ad erudiendam græcis literis Florentinam juventutem, & acerrimus ille Platonice Philosophiæ propugnator, **MARSILIUS FICINUS**, quem ipse ædibus suis recepit, & ne molestiæ urbanæ Musis ejus remoram facerent, postea amœnissimo rure donavit. De utroque conf. **NIC. MACHIAVELLI Hist. Flor. L. VII. p. 394. sqq.** Prædicat etiam Cosmi liberalitatem **BARTH. SCALA in Epist. ad Polit. L. XII. epp. Polit. ep. 17.**

(c) Manifeste id patet ex verbis **POLITIANI**, sub *not. (a)* hujus §. prolatis, ubi a puero innutritum se ait penetralibus Laurentii Medicis, qui cum fuerit Cosmi nepos, iisdem, quibus Cosmus, penatibus usus est. Etsi igitur unius hic Laurentii mentionem faciat, Cosmum tamen simul indigitasse videtur.

(d) Docent id verba **BOISSARDI** sub *not. (a)* hujus §. relata, quorum quin hac in re fidem sequamur, nihil nos impedit, quamvis ab errore scriptor ille immunis haud sit, quando una cum **MARSILIO FICINO** literis institutum **POLITIANUM** perhibet, merito inde notatus a **BALIO in Dict. T. III. p. 2341. not. B.** qua de re prolixius infra. Ipse quidem **POLITIANUS** in scriptis suis nusquam de hisce Cosmi in se meritis mentionem intulit, quin ipsa potius fortunæ suæ initia accepta referre videtur Laurentio verbis illis, quæ supra §. 2. *not. (γ)* memoravi; non tamen ideo falli penitus **BOISSARDUM** existimo. Ete-

nim

nim tam brevi tempore Cosmum sui studiosum expertus est Politianus, ut vix memoratu dignam judicaverit ejus in se propensionem; & ipsa hæc forsan, quæ a Cosmo provenere, non nisi autore Laurentio in eum collocata sunt beneficia; cujus est sententiæ JUL. NEGRIUS in *Istor. degli Scrittori Fior.* p. 46. Ceterum ex his, quæ BOISSARDUS docet, gravissimum petitur argumentum contra Varillafii commenta, de quibus supra §. 2. *not.* (aa) paucis dictum est. Non enim habebat, cur tam sordidis servitiis tenera illa ætate literis suis prospiceret Noster, si tantam Cosmus ipse pueri curam habuit; quam nec extincto Cosmo filius Petrus temere videtur abjecisse.

(c) Quam studiosus POLITIANI per omnem vitam fuerit Laurentius, Petri filius, Cosmi nepos, amplissima dicendi materia subministrabitur infra, ubi de publicis Politiani muneribus & maxima apud omnes existimatione fusius agetur. Gratum POLITIANI animum testantur tot Epigrammata, in laudes Laurentii composita, totque literæ, tam ad Laurentium, quam ad literatos quosvis scriptæ, observantiæ & obsequii plenissimæ.

(f) Ipse undique locupletavit bibliothecam suam Laurentius, ut POLITIANO aliisque ad excolendas literas instrumenta præberet, uti egregie testatur NIC. LEONICENUS in *Ep. ad Polit. L. II. epp. Polit. ep. 7: Omnia tibi ad ingenue philosophandum adjumenta suppeditat favor ac gratia Laurentii Medicis, maximi hac tempestate studiorum patroni, qui missis per universum terrarum orbem nunciis, in omni disciplinarum genere libros conquirit, nulli sumtui parcit, quo tibi ac reliquis præclaris ingeniis, bonarum artium studia emulantibus, instrumenta abundantissima paret.* Fatetur id ipse quoque POLITIANUS in *Ep. ad Laur. Medic.* quæ Præfationis loco præmissa est ejus interpretationi latinæ ENCHIRIDII EPICTETI: *Cum universam tuæ pulcherrimæ bibliothecæ suppellectilem, quam tute nobis utendam concessisti, nuperrime scrutarer &c.* Cujus nisi copiam ei fecisset Laurentius, neque tot, neque tam exasciata ejus scripta in lu-

cem proditura fuisse, quilibet, puto, facile mecum perspiciet. Adeo de litteris bene merentur, quorum non claustris obferata, sed honestis cupidisque discendi omnibus reclusa videas librorum armaria.

(g) Huic data fuerat a Cosmo Medicæo docendæ in Academia Florentina Platonice philosophiæ provincia, quam & ipse maximo cum applausu tam ore, quam scriptis innumeris ornavit. Vix enim illa ætate quisquam causæ Platonis addictior, aut in explicandis ejus doctrinis fuit diligentior. POLITIANUS in illa constitutus ætate, ubi prima Philosophiæ solet operari, FICINUM, Principem in secta principem, qualem eum prædicat in *Ep. ad FICIN. L. VI. ep. 17.* præ aliis audiendum sibi duxit. Compertum id habeo ex ipsius verbis in *Appendice Miscellaneorum*: *Etenim ego tenera adhuc ætate, sub duobus excellentissimis hominibus, Marsilio Ficino Florentino, & Argyropylo Bizantio, Peripateticorum sui temporis longe clarissimo, dabam quidem Philosophiæ utrique operam; sed non admodum assiduam, videlicet ad Homeri Poetæ blandimenta natura & ætate proclivior.* Unde manifestus est error BOISSARDI, qui verbis sub not. (a) hujus §. allegatis FICINUM ait POLITIANI non Præceptorem, sed in discendo fuisse socium. Ea enim ætate, qua primum Musarum officinam salutabat POLITIANUS, litteris omnibus jamdudum formatus erat MARSILIUS. Poterat id nosse BOISSARDUS, si accuratius in natales annosque FICINI inquisivisset. Conf. BÆLIUM *l. c.* Ex his autem FICINI in Philosophia præceptis parum profecit Noster; magis tamen sua, quam FICINI culpa, uti fatetur verbis modo adductis POLITIANUS. Proclivior enim adolescentia ejus fuit ad eas, quæ delectant, quam quæ assiduam meditationem poscunt, literas. Ad Philosophiam non nisi proVectiori ætate serias advertit curas, ubi JOH. PICO MIRANDULANO, quo non alium sibi amiciores habuit, vere usus est & suasore & præceptore. Id enim ex sequentibus verborum, quæ paulo ante retuli, apparet. Hinc non cogitate satis CASP. SCIOPIUS in *Epist. ad JUL. CÆSAR. CAPACCIIUM*, quæ habetur in *ejus paradoxis literariis sub nomine PASCASII GROSIPPI editis*,

p. 34. *sqq.* sub MARSILIO FICINO & JOH. ARGYROPYLO tantos POLITIANUM scribit in Philosophia fecisse progressus, ut ipse eam publice interpretari sciverit. Non istis certe, sed JOH. PICO hæc gloria tribuenda erat. At quantulumcunque demum sit, quod ex FICINI scholis lucrifecit Noster; nequaquam tamen ingratum dixeris discipulum. Testantur ejus erga FICINUM amorem tot literæ humanitatis & obsequii plenissimæ, ubi nunc filium se, illum parentem dixit, ut *in Ep. 17. L. VI*; nunc doctrinam ejus & de PLATONE merita summis laudibus prædicavit, ut in singulis fere, quas ad eum dedit, epistolis, passimque in scriptis aliis; nunc in agrum Fæsulanum, prædium Laurentii amœnissimum, eum ad capeffenda secum gaudia subinvitavit. Conf. *L. X. epp. Polit. ep. 14*, & JOH. GEORG. SCHELHORNII *Amœnit. liter. T. I. c. 2. §. 12. p. 51*. Quanti fecerit ingenium FICINI, documento quoque esse potest Epigramma in laudes ejus a Nostro compositum, & in libro *Epigram. ejus* obvium:

*Mores, ingenium, Musas, Sophiamque supremam,
Vis uno dicam nomine? Marsilius.*

- (b) Fuit is unus ex illis, qui ex Oriente profugi penates literasque exules secum in Italiam attulerant. Stetit a partibus ARISTOTELIS, ejusque libros in Academia Florentina publice interpretatus est; quamvis græcis etiam literis juventutem instituerit. Hanc enim potestatem fecerant ei Cosmus, filiusque Petrus, & nepos Laurentius Medicei, apud quos maxima fuit & autoritate & gratia, teste POLITIANO sub initium *cap. I. Miscell.* Hujus scholas philosophicas frequentasse POLITIANUM ætate tenera, non solum ex verbis POLITIANI sub *nota antec.* adductis, sed ex iis etiam constare potest, quæ *cap. I. Miscell.* ab ipso prolata sunt: *Agyropyhus ille Bizantius, olim præceptor in Philosophia noster &c.* Sicut vero eundem ex hujus scholis retulit fructum, quem ex MARSILII; ita &, viribus ingenii ad maturitatem perductis, parum dubitavit Philosophum Peripateticum in ordinem redigere, ubi hallucinari eum, & viris doctis imponere animadverterat. Exem-

plo fit idem *cap. I. Miscell*; ubi contra eum agit pro causa Ciceronis, quem ille non Philosophiæ solum, sed Græcarum etiam literarum (o impudentiam!) imperitum dixerat. Quade controversia pluribus forte alio in loco. Non adeo tamen vehemens fuit in refutando Noster, nec quicquam in ARGYROPYLUM contumeliose dixit.

(i) ANTONIUS THESSALONICENSIS inepte vocatur hic a JUL. NEGRIO in *Stor. degli Scritt. Fior. p. 46*. Docuit is Florentiæ græcas literas, quarum tanta polluit peritia, ut proximus a GAZA fuisse hac laude, quin aliorum iudicio superasse eum dicatur a VOSSIO de *Hist. Lat. L. III. p. 628*. Hujus discipulum fuisse POLITIANUM, etsi vix possis ex ipsius scriptis cognoscere, sicut de reliquis ejus Præceptoribus docemur ex illis, eaque de causa *Autor Ephem. Hist. Crit. de la Rep. des lettres* fidem negare videatur BÆLIO, qui in *Dict. T. III. p. 2340* secure id affirmaverat; non dubito tamen BÆLIO hac in re assentiri, cum non solum autoritate VOSSII, qui *l. c.* id refert, sententiam suam suffultam habeat, sed fortissimum etiam pondus ei accedat testimonio RAPH. VOLATERRANI, quem non æqualem solum POLITIANI, sed amicum etiam, adeoque harum rerum non ignarum fuisse, ex literis utriusque mutuis factis constat. Hujus nempe in *Commentar. urban. L. XXI. p. 246* verba hæc sunt: *Politianus Andronici discipulus Florentiæ præcipiebat*. Silentium POLITIANI contra BÆLIUM nihil probat; siquidem haud difficile est creditu, defuisse illi vel voluntatem vel occasionem ea de re scriptis quicquam commemorandi.

(k) Diu latinas literas Florentiæ docuit LANDINUS, cum & POLITIANI juvenis Præceptor, & adulti in munere docendi collega fuerit. Merita ejus in literas aliunde discas; quod vero attinet ejus de POLITIANO merita, grato ea animo ipse sæpius professus est ANGELUS, ut in *Epist. ad BARTH. SCALAM L. V. ep. 3*: - - *Landinus præceptor olim meus, nunc autem utriusque nostrum collega, magnæ vir in litteris & auctoritatis & celebritatis &c.* & in *Miscellan. c. 77*: *Landinus homo & eloquens*

quens & eruditus, & Florentie jam diu doctor bonarum literarum celebratissimus, cui se Præceptori adolescentie meae rudimenta magnopere debent, & qui nunc in professione quasi dixerim collega &c.

- (1) Forſan id ſuſpicari detur ex verbis POLITIANI ſub finem *Prælectionis in Suetonium*, ubi, audiſſe ſe adoleſcentem ſæpius, ait, loquentem DOMITIUM de peculiari quodam MARI RU-
STICI libro, quem falſo jactaverit a ſe teneri; at re penitus perpenſa, malim hanc POLITIANI auditionem interpretari talem, quæ eſt obvii cujuſque, quam quæ eſt diſcipuli. Ut enim taceam, a nullo prorſus ſcriptore Præceptoris hujus mentionem fieri, neque ipſum POLITIANUM *cap. IX. Miſcell.* ubi pleniffime de CALDERINO agit, hac de re quicquam commemorare; multum ab hac conjectura avocat me locorum diſtancia, quæ utroſque viros diſjunctos tenuit. Romæ enim, ubi latinæ literas docuit DOMITIUS, per tantum temporis ſpatium continuiffi ſe vix videtur POLITIANUS juvenis, quanto ad explenda literarum ſtudia opus eſt. Neque id ullibi reperio; neque eodem tempore LANDINUM Florentiæ, & Romæ CALDERINUM auſcultare potuit; quamvis colloqui cum DOMITIO, & quorum in *Prælectione in Suetonium* meminit, accipere ex eo potuerit paucorum dierum itinere Romam inſtituto. Huc accedit, quod per ſingula fere *Miſcellaneorum* capita DOMITIUM hunc non minus latini ſermonis, quam famæ doctiſſimorum virorum cauſa, quibus ille male inſultaverat, depugnandum ſibi ſumſerit, ubi certe, ſi cum Præceptorem habuiſſet, lenius vulnera tetigiffet, & excuſanti magis, quam increpanti ſimilem ſe præſtitiffet. Neque JAC. ANTIQUARIUS, qui hanc in DOMITII manes licentiam acriter ei exprobrat in *Epift. ad ipſum L. III. epp. Polit. ep. 18*, a reverentia Præceptori debita argumentum ſumit, quod non videretur neglecturus fuiſſe, ſi CALDERINI revera diſcipulus fuiſſet POLITIANUS. Ceterum quid præſtiterit in re literaria DOMITIUS, abunde cognoſces tam ex *Miſcellaneis* POLITIANI, quam ex iis, quæ fide ſcriptorum curate collecta habet BÆLIUS in *Diſt. T. I. p. 719*.

(m)

(m) POLITIANI ingenium tam incomparabile fuisse ait VARILLASIUS, ut post OVIDII ætatem simile haud prodierit. Vid. ejus *Anecd. de Flor. L. IV. p. 194.* Quæ etsi ex more VARILLASII dicta sunt, in extollendis hominum laudibus tam vehementis, quam in deprimendis; vel aliunde tamen satis constat, præstantissimam pueri fuisse indolem & mature admodum fructus dedisse uberrimos. Hinc Epigrammate in POLITIANUM puerum lusit PLATUS PLATINUS, quod vid. in *Carminibus illustr. Poet. Ital. T. VII. p. 277:*

Angele, cui puero facundia contigit omnis,

Angele, qui lingua clarus utraque vales, &c.

Atque hujus præclari ingenii ut hic specimen proferam, se ipse refert c. 19. *Miscell. pæne adhuc adolescentem, coram literatis aliquot de loco quodam Epigrammatis Catulliani de Arrio ad Domitium Calderinum Florentiæ retulisse, qui sic ei statim applausit, ut ingenue fateretur, se plus eo die ab uno scholastico didicisse, quam multis ante annis a quopiam Professorum.* Quæ etsi ab alio quovis, quam ab ipso POLITIANO, scripta malim, cum ejus parum conveniant modestiæ; falsa tamen vix crediderim, cum prævidere ipse potuerit, fore se, si hæc ementitus esset, literatis omnibus ludibrio, iis inprimis, quos colloquio illi præsentibus adstitisse memoraverat.

(n) Faustissima de POLITIANO puero præsagia tulerat ipse olim Præceptor ejus, MARSILIUS FICINUS, uti ex ejus literis ad POLIT. cognoscimus *L. VI. epp. Polit. ep. 14.* ubi ita: *Qui mihi puer non parum, qui multum placuit adolescens, idem plurimum perplacet adultus. -- atque id quidem ea etiam ratione placet factum, quia sæpe vaticinatus sum futurum. Perge igitur, fac, obsecro, ut cœpisti, te divinum, ut simul me facias divinantem.*

(o) Ita quidem existimare videtur JOVIUS in *Elogiis viror. doct.* p. 73, & qui ejus vestigiis inhæret, VARILLASIUS in *Anecd. de Flor. L. IV. p. 194,* atque inde etiam BÆLIUS in *Dict. T. III. p. 2341,* quem eo nomine acriter, at inique admodum pungit *Autor Ephem. Hist. Crit. de la Rep. des lettres T. III. p. 241,* qui

qui simul eo audaciæ procedit, ut omnem plane carminis huius fidem in dubium vocare laboret. At argumentis utitur ejusmodi, quæ si probe expendere, insignis ignorantia speciem præ se ferunt. Scilicet aut intelligi hic ait Julianum illum, Laurentii Medicei filium natu minorem, qui si unquam ludis equestribus decertasset, per ætatem utique tunc temporis decertasset, quando jam plurima POLITIANI scripta in publicum edita prostratissint, indeque carmen victoriae ejus a POLITIANO dicatum, nequaquam tunc potuisse dici primum ingenii ejus monumentum; aut intelligi alterum Julianum, fratrem Laurentii, quod ea de causa creditu perquam sit difficile, quoniam in universo carminum, quæ POLITIANUM habent auctorem, fasciculo nullibi occurrat carmen Juliano victori sacrum, quod si unquam fuisset compositum, cum tanti artificii plenum dicatur, carminibus ejus primo omnino loco inferendum fuisset. JOVIUM vero aliosque sequendos BÆLIO non fuisse, sed POLITIANO ipso potius utendum duce, qui cum nihil ejusmodi scriptis commemoret, silentio suo rem omnem facile destruat. Sed excutiamus paululum nervum argumentorum. Equidem, quod ad alterum attinet, novi plurimos, qui de ludis Juliani equestribus mentionem fecerunt, horum vero nullum recorder in eam incidisse cogitationem, ac si Julianus hic fuerit Laurentii filius. Quod si paulo accuratius compileret ille literarius scrutatus fuisset scriptores, quibus ea de re copiose dictum est; vidisset omnino, hos Juliani ludos eodem fere, quo ipsius Laurentii ludi, tempore institutos fuisse; unde vero similis est, cum fratre fratrem, quam cum filio puello patrem seniores ludis equestribus operam dedisse. Alterum prorsus inscientia illum convincit. Ut enim silentio præteream, plurima POLITIANI industria & ingenio deberi, quæ in abditissimis bibliothecarum latebris adhuc abscondita latent, nec unquam Operum ejus volumini inserta sunt, sicut infra Sect. III. fusius dicetur; in eo videtur vir bonus errore esse, ac si latinis versibus carmen illud POLITIANUS condiderit. Quod si enim non ignorabat, vernaculo ser-

mone compositum esse, quid mirum ei esse poterat, non rep-
 riri illud in libello carminum **POLITIANI**, cum ne ullum
 quidem Italico sermone scriptum ibi reperias, etsi horum plu-
 rima scripserit, quæ aut sigillatim impressa, aut in bibliotheca
 Ghisiana aliisque obvia sunt; qua de re infra dicemus. **JOVIO**
 autem aliisque bonis scriptoribus cur fides neganda sit iis in
 rebus, ubi nihil cum partium studio, sed simpliciter rem enar-
 rant, cum ipse rationem attulerit nullam, nec ego conjectura
 assequor. Singula vero, quæ ad vitam, fata, & doctrinam
POLITIANI pertinent, ex ipsius scriptis haurire velle, meo
 quidem iudicio valde absonum est & ridiculum, cum plurima
 gesserit præclare, scripseritque erudite, quorum meminisse aut
 noluit, aut certe non potuit, oblata commemorandi occasione
 prorsus nulla. De his adeo amplior notitia petenda est ex
 illis, qui fata **POLITIANI** strictim enarranda sibi sumserunt,
 nec infimæ sunt in literatorum Republica autoritatis. Ne-
 que tamen his solis insistere hic cogimur; sed maxime ea res
 confirmatur verbis **JO. PICI MIRANDULANI** in *Epist. ad Po-
 lit.* quam vide inter ejus *Epp. edit. Cellar. p. 79*, ubi hæc legas:
*Præterea Epictetum tuum - - - item quæ de Juliano Medice ser-
 mone patrio, & quæcunque alia latino sermone composuisti, ad me
 missa omnino velim.* Quis non videt, indicari his verbis car-
 men illud, de quo hætenus sermo fuit? Malo enim hæc ver-
 ba ita interpretari, ut scriptum hic intelligatur, aliis jam me-
 moratum scriptoribus, quam aliena quævis & quorum nullibi
 facta est mentio, temere hariolari. Sed quid opus est his omni-
 bus? cum evidentissime patere possit veritas ex ipsa carminis
 perinvestigatione, quæ cuivis diligenter inquirenti concessa est.
 Vidit enim lucem pariter ac scripta **POLITIANI** plurima,
 quamvis sigillatim excusum. Titulum in rubro hunc gerit:
*A. Politiano Stanze per la giostra di Giuliano de Medici. Venet.
 1544. 8.* Cujus rei notitiam habeo ex *Indice Bibliothecæ
 FRANC. BARBERINI T. II. p. 228*, & aliunde quoque. Cœ-
 cum igitur esse oportet, qui carmen dudum in vulgus editum
 & omnium conspectui expositum neget a **POLITIANO** unquam
 fuif-

fuisse decantatum. A Nostro enim non differre illud, quod Venetiis impressum diximus, ex titulo carminis satis evidenter apparet.

(p) Instituti fuerant a domo Medicea ludi equestres, quibus cum victor excessisset frater Laurentii Julianus, publicus ei præco quæsitus est, inventusque, qui victoriam carmine celebraret, ANGELUS POLITIANUS, adhuc fere puer. Singulare in carmine illo artificium adhibuit, decerpto ex optimis græcis latinisque autoribus flosculorum & sententiarum ingenti apparatu, adpersaque mira versiculis gratia ac elegantia. JOVII ea de re in *Elog. vir. doct.* p. 73, verba hæc sunt: *Politianus a prima statim juvena admirabilis ingenii nomen adeptus est: cum novo illustrique poemate Juliani Medicis equestres ludos celebrasset, Luca Pulcio nobili præta omnium confessione superato, qui Laurentii fratris ludicrum equestris pugnae spectaculum, iisdem modis & numeris decantarat. In id enim e Græcis atque Latinis delectos flores populo stupendos contulisse censebatur. Idem brevius exponit BOISSARDUS in Icon. vir. ill. p. 159; conf. etiam JUL. CAS. CAPACCII Elog. vir. doct. p. 352. At longe verbosius, quin & fabulosius, rem enarrant VARILLASIUS in *Anecd. de Flor.* p. 194, & BAILLETUS in *Enfans devenus celebres par leurs etudes* p. 87. sqq. ed. nov. de quibus plura paulo inferius. GYRALDUS in *Disc. Romanz.* p. 48 tantum pretii huic carmini statuit, ut majorem hoc ipso laudem POLITIANO partam existimet, quam singulis ejus, quæ latine ac ingeniose satis scripsit, carminibus. Elegantissime ibi naturam cum arte conjunctam, rerumque gravitatem mira verborum dulcedine temperatam esse, testatur CRESCIMBENIUS in *Commentar. intorno alla Istoria della Volg. Poes.* Vol. II. P. 2. L. 3. p. 187; quamvis in eo simul nimiam prolixitatem & in rerum descriptionibus effrenatam quandam ingenii luxuriam reprehendat. Compertum mihi est per Italos mei studiosissimos atque hujus carminis probe gnaros, duobus illud libris distingui, nec ad finem perductum esse alterum, atque adeo calce plane sua universum carmen destitui, quod ipsum confirmatur etiam a CRESCIMBENIO l. c.*

(q) Celebravit & ipse Laurentius, frater Juliani natu major, equestres ludos, unde lauream ac triumphum deportavit, natusque est virtutis suæ præconem LUCAM PULCIUM, Poetam ætate illa satis illustrem, quem & ALOYSIUM prænomine dicit JOVIUS *in vita Leonis X*, L. I. p. 3, fratrem LUDOVICI & BERNARDI, uti docet BÆLIUS *in Dict. T. III. p. 234. not. C.* At confecta nondum res est, præcesserintne hæc Laurentii spectacula Juliani ludos, an hi illa? VARILLASIUS quidem l. c. & BAILLETUS rem ita referunt, ac si Laurentii spectaculis posteriora fuerint Juliani certamina, & PULCII Poetæ laborem secutum sit carmen POLITIANI. Eandem etiam opinionem prodit JOVIUS verbis sub *not. antec.* adductis; idem vero alio in loco in contraria quævis abit, nosque in maximum ea de re scrupulum inducit. Etenim *in vita Leonis X*, L. I. p. 4. de utroque spectaculo fuse copioseque differit, primumque celebratum refert a Juliano Medice, invitatosque nobilissimos ac fortissimos quosque ex universa Italia equites, præsentemque pugnanti filio adstitisse Petrum parentem, & fractas vidisse plurimas in adversis concurrentium equitum pectoribus Juliani hastas, tum plausibus & acclamationibus spectantium exceptum & laurea victrice donatum Julianum audisse carmina POLITIANI honoribus suis sacra; inde Laurentium, fraternæ virtutis æmulum, simile edidisse spectaculi genus, priori tamen multo adhuc periculosius, quo & ipse virtute reliquos omnes longe anteiverit, magnificoque LUCÆ PULCII poemate decantari atque collaudari meruerit. Ita quidem verbosius rem JOVIUS exponit, multum a se ipse dissonus, parumque certus eorum, de quibus lectores instruit. Diversissimarum narrationum eundem habes autorem; harum igitur quam veriorel dices? Scriptorem, qui hunc exsolvat nodum, ego quidem scio nullum; certi adeo hac in re nihil definire audeo. Si tamen dicendum, quo maxime conjectura me ducat; verior mihi videtur illa VARILLASII, atque ipsius JOVII *in Elogiis*, sententia. Ut enim taceam, fratrem natu majorem vix concessurum fuisse, ut minor annis hac ipsum

ipsum victoriæ gloria antecederet, quod & BÆLIUS monet *l. c.*; refert MACHIAVELLUS *in Hist. Flor. L. VII. p. 403*, & JO. MICH. BRUTUS *in Hist. Flor. L. II. p. 75*, anno ab obitu Cosmi exacto, ut a luctu & intestinis contentionibus ad gaudia tandem rediret cum domo Medicea Florentina civitas, publica indicta esse spectacula, & ad solenne certamen convocatos undique viros equestris ordinis Principes, quorum etsi admodum conspicua fuerit virtus, præ reliquis tamen uni Laurentio victoriæ laudem relictam fuisse. Isti igitur ludi si fuerunt omnino iidem, quibus præco datus est poeta LUCAS PULCIUS, dubium non est, posteriora iis fuisse Juliani spectacula, cum Laurentii equestre certamen ex horum scriptorum testimonio primum fuerit eorum, quæ post mortem Cosmi celebrata fuere, vivente vero Cosmo ejusmodi ludis Julianus per ætatem interesse non potuerit. Vellem scriptoribus istis illius etiam spectaculi facta fuisset mentio, unde victor abiit Julianus, ut de tempore utriusque eo certius constare posset; at prorsus de eo tacet MACHIAVELLUS, & jejune admodum BRUTUS eodem in loco addit, haud satis scire se, *fuerintne hi Laurentii equestres ludi iidem, quibus Juliani virtutem carmine elegantiore, ut ait, quam vendibili Politianus prosecutus sit.* Quis vero dubitet, ludos scriptoribus hisce memoratos ab iis neutiquam distingui debere, de quibus in præsentī nobis sermo est? Præter istos jam prolatos, in allegatis scriptoribus invenio nullos, qui a Laurentio celebrati dicantur, neque opus habebat Laurentius, ut *fraternam virtutem*, sicut refert JOVIUS, *novis spectaculis emularetur*; cum ipse jam hac gloria fratri præiverit, instituto statim post mortem Cosmi equestri certamine. Cadit ergo nervus eorum, quæ JOVIUS *in vita Leonis X.*, quamvis ample satis ac circumducte enarraverat. Etenim ut magis hac in re sequar autoritatem MACHIAVELLI & BRUTI, quam JOVII, ipse quodammodo facit JOVIUS, qui dum diversa quævis & maxime contraria eadem de re in medium profert, suspecti judicis maculam hac in causa effugere non potest. Sed quicquid demum rei sit, illud satis inter omnes convenit, poetica vir-

tute superatum a **POLITIANO** **LUCAM PULCIUM**, & majori in pretio habitum ab omnibus carmen **POLITIANI**, quam quod **PULCIUS** edidit sub titulo : *La Giostra di Lorenzo de Medici. Florent. 1572. 4*; qui titulus carminis habetur in *bibliotheca Marckiana P. II. p. 209*. Adsunt enim testimonia tam **VARILLASII l. c.**, & **BAILLETI l. c.**, quam **BOISSARDI l. c.**, & **JOVII in Elog. p. 73**, quamvis hic de eo prorsus taceat loco altero. Fabulam vero sapere videntur, quæ addit **VARILLASIUS l. c.**, & ex eo **BAILLETUS l. c.**; conspecto nempe **POLITIANI** carmine in tantum statim pudorem conjectum fuisse **PULCIUM**, ut suo ipse carmini indignatus, amovere illud a conspectu hominum, penitusque suppressere secum constituerit. Nihil hujus rei memorat **JOVIVS**, nec autorem, unde hæc accepit, ipse indicat **VARILLASIUS**. Neque ea est natura hominum, ut sua virtute superiorem statim agnoscant, damnentque ea, quibus ipsi haud vulgarem antea gloriam anxie & cum quadam sollicitudine captaverant. Suspecta etiam videntur, quæ idem **VARILLASIUS l. c.**, & iisdem fere verbis **BAILLETUS l. c.**, de modo & artificio refert, quo palmam **PULCIO POLITIANUS** præripuerit. Vidisse enim, dicunt, **POLITIANUM** carmen **PULCII** ita instructum, ut nova ubique & ingenio auctoris primum enata per omnes carminis paginas dispersa fuerint, quibus factum, ut inæqualis carminis elegantia, ipsumque sibi per omnia dissimile comparuerit; inde, ut majorem carmini suo gravitatem conciliaret, contrariam plane viam ingressum **POLITIANUM**, præstantissima quæque dicta ac sententias ex optimis antiquissimorum Poetarum singulari cum cura decerpisse, & suo quæque ordine ac justo loco carmini suo intulisse, atque hac ratione facile impetrasse, ut ab omnibus cum voluptate legeretur, & labore **PULCII**, quod ex ipso solo natum videbatur, multum præstare diceretur. Cujus rei non ego sponsor ero, cum probe sciam, quam difficile sit, certum iis rebus assensum præbere, quæ ab uno **VARILLASIO**, suspectæ admodum fidei autore, sine ulla scriptorum mentione, memorata legimus. Conf. **BÆLIUM l. c. not. C.** (r) So-

(r) Solus quidem, quantum scio; neque enim MACHIAVELLUS in *Hist. Flor.* L. VII. p. 418, neque alii plures, quibus de ista nuptiarum solennitate dictum est, ullum hujus Epithalamii mentionem faciunt. Sit igitur fides hujus rei penes autorem. Nos tamen, ne quicquam nobis intactum maneat, sicut relata ab eo sunt, huc transferemus. In mediis, refert in *Anecd. de Flor.* L. I. p. 47, civium Florentinorum gentisque Mediceæ turbis, imminente summo a Lucæ Pittii, Angeli Acciaiolii, aliorumque civium exulum insidiis periculo, jamque portis instante Duce Venetorum Bartholomæo Coglioneo, quem in partes suas conjurati traxerant, ut fortissimos quosque ex omni Italia firmissimo foedere sibi jungeret, egisse Petrum Mediceorum Principem cum Virginio Ursinæ gentis, cujus magna Romæ potestas erat, nobilissimo de filia ejus Clarice filio ipsius Laurentio in matrimonium collocanda, additasque simul ab eo conditiones, ut sine dote acciperetur filia, & ipse gravissimo ære alieno, ex quo diu laboraverat, gentis Mediceæ sumtibus liberaretur. Cujus consilii commoda in domum suam redundatura cum facile intelligeret Virginus, dextra statim data ivisse in foedus, filiamque suam duodecim annorum despondisse Laurentio, vix decimum quintum ingresso. Ita nuptias solenni ritu celebratas; parco tamen sumtu & neglecto omni fere, qui viros decet in Republica conspicuos, luxu ac splendore externo. Auditas vero undique auspicatas vatum acclamationes, recens nuptis bene precantium, in quibus facile eminuerit ANG. POLITIANUS, ætate Laurentio æqualis, tam pulchro recitato carmine, ut ipsius ævo Augusti dignum visum sit omnibus. Finitis nuptiis exortum statim clamorem de copiis Ducis Coglionei urbi imminentibus; unde ad pugnam vocatum se ratus Laurentius, ex amplexibus conjugis direptus, hostibus cum socero obviam iverit. Ita quidem VARILLASIUS; qui si plura de carminis ipsius indole ac dignitate & dictionis genere, vernaculum, an latinum fuerit, attulisset, majorem omnino a nobis gratiam iniisset. BÆLIUS in *Dict. T. III. p. 2344. not. P.* potiora hujus narrationis momenta

menta in dubium vocat, & nullam fere temporum rationem ab autore habitam conqueritur. Æqualem Laurentii POLITIANUM dici non potuisse, ait, nisi ab eo, qui utriusque viri natales prorsus ignoret. Qua occasione BÆLIUS, quamvis jure reprehendat VARILLASIUM, ipse tamen in errorem quendam incidit, dum Laurentio quatuor annis præstitisse POLITIANUM docet, cum hunc potius sex fere annorum spatio antecessisse Laurentius dicendus sit. Lucem enim, ut notum est, anno MCCCCXLVIII conspexit Laurentius. Porro, eodem judice, de nuptiis Laurentii male edoctum credimus scriptorem nostrum. MACHIAVELLUS enim, cui paulo plus fidei tribuit BÆLIUS, quam VARILLASIO, in *Hist. Flor. L. VII. p. 418*, *Nuptias*, ait, non solum *insigni sumtu & magnificentia peractas, plurimosque dies novis saltationum ac conviviorum generibus infuntos*, ludos quoque fere regio eam in rem fuisse instructos, sed contigisse id, refert etiam, extincta jam face belli, ac impetrata a Venetis pace, suaque civitati restituta tranquillitate. Annum quidem, quo hæc gesta sunt, ipse non addidit, quod exprobrat ei BÆLIUS; patet tamen ex relatione ejus, annum MCCCCLXXII (annum MCCCCLXXI habet BÆLIUS, malim tamen sequentem ea de causa, quod is fuerit Petro Mediceo vitæ ultimus, quo demum, sicut testatur JOVIUS in *Vita Leonis X, L. I. p. 3*, compositi fuere omnes belli tumultus) ei intelligi, quo fuit omnino annis longe provectior Laurentius, quam finxerat eum *l. c.* VARILLASIUS, & quo POLITIANUS noster annum ætatis decimum octavum forte jam impleverat. VARILLASII enim vix venia dignus est error chronologicus, quando plurimas maximeque insignes belli, quod Duce Coglioneo contra Florentinos gerebatur, vicissitudines tam post nuptias Laurentii, quam post ipsius Petri parentis obitum contigisse somniat. Etenim vivente adhuc Petro factam esse cum Venetis pacem, nosse poterat ex JOVIO *l. c.*; & ipse scriptorum scio neminem, qui post annum MCCCCLXXII hujus belli molestiis vexatam Florentiam memoret.

(s) Ne-

(s) Nescio, an integer; id enim per angustos adolescentiæ limites fieri vix potuit. JOH. TRITHEMIUS, æqualis POLITIANI, ad Iliada laborem ejus restringit, in *Catal. Script. r. Eccl. p. 166. not. B*, *Hic ausus est*, inquit, *Iliada Homeri versu latinis legendam exhibere*. Eadem sunt verba CONR. GESNERI in *Bibl. Univ. p. 44*. Quin & PHIL. JAC. BERGOMENSIS in *Suppl. Supplementi Chronic. p. 435*, *Sex saltem*, ait, *Homeri libros ab ipso puero adhuc e græco versos hexametris*. Habes etiam, cur dubites, ex literis JACOBI Cardinalis Papiensis ad *Polit. L. VIII. Epp. Polit. ep. 7*. Is enim, lectis iis, quæ ex Homero translata ipsi miserat POLITIANUS, (*seminuda adhuc atque involucra*, uti dicuntur ab ipso POLITIANO in literis ad JACOBUM antec.) perspectaque horum venustate & gratia, ne opus inchoatum desereret, sed, quod superesset, laboris pensum absolveret, impense eum sollicitavit. Morem num gesserit tanti viri adhortationi POLITIANUS, dicere non audeo; siquidem nec mihi, nec multis, ut puto, eruditorum visa est unquam hæc Homeri interpretatio, quæ chartis suis involuta, extincto POLITIANO, aut fato quodam periit, aut bibliothecarum latebras æternum habitare jussa est. BERGOMENSIS quidem *l. c. editam* ab ipso refert illam versionis particulam, *deinde vero revocatam*; sed mera forte conjectura fuit scriptoris hujus, quam hausisse videtur ex literis modo allegatis JACOBI Card. Pap. cui miserat quidem POLITIANUS partem interpretationis, illam vero nequaquam editam, sed lima potius & judicio JACOBI expoliendam. Quicquid igitur de labore isto compertum habemus, sicut leve admodum est & exiguum, ita omne ex scriptis POLITIANI, aut eorum, quos æquales habuit, testimoniis capiendum est. MAR-SIL. FICINUS, dum *Homericam Politiani musam miris in cælum laudibus a se extollendam*, memorat in *Ep. ad Polit. L. VI. Epp. Polit. ep. 12*, non nisi hanc, quam vertendo Homero impenderat Noster, operam indicare videtur. Interpretationis hujus quæ fuerint virtutes & veneres, paucis infra dicetur; nunc vero dicenda sunt ea, unde constare possit, tenera inprimis ætate manum huic operi admotam esse. JACOBUS

Card. Pap. in literis cit. *Laudis hæc esse*, ait, & *admirationis in tam recenti ætate*. Testatur id etiam MARSIL. FICINUS in *Epist. ad Laurentium Medicem*, quam vide in JAC. MIDDENDORPII *Academ. Celebr. T. II. L. IV. p. 23*: *Nutris domi Homericum illum adolescentem Angelum Politianum, qui Græcam Homeri personam Latinis coloribus exprimat. Exprimit jam, atque id quod mirum est, in tam tenera ætate &c.* At his potiora nobis esse debent, quæ ipse hac de re passim POLITIANUS memoriæ prodidit. In *Append. Miscellan.* verba ejus hæc sunt: *Etenim ego tenera adhuc ætate - - dabam quidem Philosophiæ utrique operam; sed non admodum assiduam, videlicet ad Homeri Poetæ blandimenta natura & ætate proclivior, quem tum latine quoque miro, ut adolescens, ardore, miro studio versibus interpretabar.* Rursus sub initium *Orationis in expositione Homeri*: *Nam & ego is sum, qui ab ineunte adolescentia ita hujus eminentissimi Poetæ studio ardoreque flagrauerim, ut non modo eum totum legendo olfecerim, penèque contriverim, sed juvenili quodam ac prope temerario ausu, vertere etiam in latinum tentaverim.* BAILLETUM in libro *Des Enfans devenus celebres par leurs écrits*, p. 87. sqq. ed. nov. ubi haud immerito, judice BÆLIO in *Dict. T. III. p. 2344. not. P.* locum dederat POLITIANO, & copiose admodum de illustri ejus infantia & adolescentia disserit, miror nullam prorsus Homericæ hujus interpretationis, sicut nec elegiæ MOSCHI, injecisse mentionem. Scilicet hujus rei nihil memoraverat VARILLASIUS l. c, quem unum, ut expeditius procederet scribendi negotium, sequi in hoc argumento ducem BAILLETO constitutum fuerat.

- (t) Est hoc primum Idyllion MOSCHI, quod græce inscribitur: *Ἔρως δεαπέρτης*, *Amor fugitivus*, & venustissimam Amoris, qui fingitur e matris Veneris gremio fugisse, imaginem continet. Captus igitur suavitæte argumenti, quod mollis ac tenera hæc ætas raro fastidire solet, puer POLITIANUS, Græcas MOSCHI veneres latinis versibus imitari tentavit, omnemque huic negotio artem, omnem nativum calorem adhibuit. Carminis genus servavit idem, quo MOSCHUS usus est, heroicum nempe

pe ejusmodi fictionibus & descriptionibus poeticis aptissimum. Græco MOSCHI carmine non nisi tribus hexametris prolixior est latina interpretatio, unde, quam feliciter POLITIANO labor hic successerit, quodammodo judicari potest. Sed ista hujus loci non sunt. Addita reperitur literis POLITIANI ad *Ant. Zenum* L. VII. ep. 14, cui petenti carmen integrum transmisit. Pertinent huc prima literarum verba: *Amorem fugitivum, quem pene puer adhuc e græco in latinum converti, non sententiis modo, sed numeris etiam servatis, ac lineamentis pene omnibus, cupienti flagitantique diu tibi mitto tandem.* Addo ingenuum, quod iisdem literis de labore suo profert, judicium: *Multa longo post intervallo retractanti displicuerunt, quæ tunc fortasse, cum scribebam, visa sunt optima.*

- (u) Ex titulo Elegiæ: *In violas a Venere mea dono acceptas*, vix colligas, primis adolescentiæ annis a POLITIANO compositum esse. Amat enim pubertatem Venus, nec imberbi adolescentulo nascuntur violæ, in Venerum hortis fœcunde progerminantes. Sed, quæ Poetarum indoles est, ut carminis argumenta, ut quæque sunt obvia, suo plerumque depromant ingenio, & quo animus maxime inclinatur, inde modulandi capiant materiam, has etiam puto POLITIANI violas non nisi ipsius labore productas, nec unquam Veneris cujusdam manu tactas fuisse. Scilicet, ut majus violis hisce pretium accederet, a venustissima omnium virgine donatas sibi poetica virtute finxerat. Alioqui, ut mitteret tam promte hanc elegiam ANT. ZENO iisdem literis, quibus miserat MOSCHI *Amorem fugitivum*, vix pudor, credo, & verecundia ipsi permisissent. Nihil enim taciturnitate religiosius est amantibus, & occulte geri solent, quæ ab utraque parte ad alendos amoris igniculos agitantur. Facile igitur fidem habemus verbis POLITIANI, quæ iisdem in literis habentur: *Mitto elegiam quoque de violis, alterum ejus ætatis lusum.* Non aliam vero intelligit, quam qua MOSCHI Idyllion verterat, ætatem; quod ex ipsa literarum inspectione patescit. Ceterum hos de violis elegos ita instruxit, ut, quantum posset, ingeniosissime earum venu-

statem ac suavitatem extolleret, tantamque iis diceret inesse gratiam, quantam vix reliquis, utut nitidi sint ac purpurei, floribus tribuenda sit. Lectu sane jucundi sunt, atque ita comparati, ut sine frequenti Poetarum lectione vix adeo compositi prodire potuerint; qua de re alibi.

- (x) VARILLASIUS *l. c. p. 194*, & post eum BAILLETUS *l. c. p. 88*, POLITIANUM referunt duodecimo jam ætatis anno non græcis minus, quam latinis versibus tam suaviter lusisse, ut ad Alexandri & Augusti ævum proxime accedere viderentur. Quæ laudes sicut tantæ sunt, ut majus quid addi iis vix possit, ita carminibus paucis & breviusculis POLITIANI, quantumvis eleganter & venuste scriptis, vix adeo convenire videntur. Quantusquantus fuerit POLITIANUS, multum ei HOMERUM, aut OVIDIUM præferendum censeo. Neque satis video, unde scriptoribus istis compertum sit, græce cantare anno jam duodecimo cœpisse POLITIANUM. Equidem de latinis carminibus nullam moveo controversiam, cum in *libro carminum ejus* occurrat Epigramma *ad Fontium*, cui notulæ instar adscripsit POLITIANUS, ætatis anno decimo tertio compositum ipsi fuisse; magis vero de græcis dubito, quibus cum singulis fere ætatis suæ annum, quo scripta sunt, apposuerit POLITIANUS, nullum tamen in iis occurrit, quod annum decimum septimum præcedat. Si quæ autem fuissent revera, quis dubitet, additurum iisdem fuisse POLITIANUM eo magis ætatis annum, quo insignior ex iis, quæ duodecimo, quam quæ decimo septimo ætatis anno scripserat, gloria speranda erat. Sed satis jam gloriæ Nostro peperit hæc ætas, qua primum græcis cantare numeris, & æmulari græcos exules, qui soli sibi videbantur græce sapere, Italus tentavit. Dignum id prorsus laude & admiratione fuit, illa inprimis tempestate, qua vix e tenebris suis in lucem revocari, & antiquo honori suo restitui cœperant literæ. Conf. *Hist. Crit. de la Rep. des lettres T. IV. p. 281. not. a.* Fuere, qui vitio Politiano verterent, quod græcis carminibus juveniles adjecerit ætatis suæ annos. In his præcipui sunt bini SCALIGERI, pater & filius, diversissimo tamen

men iudicio, & contrariis maxime rationibus factum hoc vituperantes. Alterum enim, quod venusta nimis, alterum, quod indigna sint viro docto græca hæc Epigrammata, res ista male habet. En utriusque verba. Ille in *Hypercritici* s. *Poetices* L. VI. p. m. 309, *Græcis vero*, inquit, *quæ puerum se conscripsisse dicit, ætatem minus prudenter apposuit suam. Tam enim bona sunt, ut ne virum quidem latina æque bene scripsisse putem.* Hic in *Epp.* L. I. Ep. 1. ad *Jan. Doufam* p. 46: *Poteramus & edere nostra, appositis ætatis annis, ut fecit Politianus in suis græcis poematibus, quæ præter pauca digna erant, quæ in adolescente potius amaremus, quam quæ a seniore Politiano venditarentur.* Ita quidem pro ingenio quisque suo ea perstringit, quæ facile tolerari poterant in homine, plurimis alioqui de universa doctrina meritis conspicuo. Inprimis autem jejunum mihi & enerve videtur SCALIGERI filii iudicium. Unde enim hariolari poterat severus censor, alio animo a seniore POLITIANO venditata hæc esse carmina, quam ut pretium iis ex ætate scribentis, non ex propria virtute & elegantia constitueretur? Quid, si additis ætatis annis, obviam ire voluit fugillationibus eorum, qui gratiam in iis ac venustatem morose desideraturi sint? Forte & altera causa accessit, ut si minus ea displicerent eruditis, ingenii matura vis & præcocitas simul admirationi esset cuilibet, & gloriolam ipse aucupari inde posset. Neque id famæ POLITIANI, sicut vult SCALIGER senior, putarim maculam inurere, quod latina ejus carmina provectiori ætate composita, quibus elegantiae & gratiae multum profecto inest iudicio doctissimorum virorum, in tanto pretio habenda non sint, quam quæ juvenilibus annis scripserat græca Epigrammata. Nihil sane inde cognosci potest, quam græcis numeris ad stuporem usque molli illa ac tenera ætate cecinisse POLITIANUM. Aliter se res haberet, si prorsus sinistro Apolline rudique ingenio, sine gratia omni ac lepore in lucem prodissent latina carmina, & a prima virtute sua penitus progrediente ætate descivisset præstantissima ejus indoles. A SCALIGERI iudicio haud multum discrepant, quæ JOH. LASCARIS de

græcis hisce **POLITIANI** carminibus senserat, nisi quod græcis etiam numeris juvenili suavius ætate cantasse eum dixerit, quam adulta. At nihil ponderis habet ejus judicium propter insigne odium, quod in **POLITIANUM** conceperat, & pertinacissimam utriusque æmulationem vertendi e latino in græcum sermonem antiqui, quod factum a **PULICE** poeta vetustiore dicitur, Epigrammatis *de Hermaphrodito*. Græcis numeris homo græcus bilem virusque suum evomuit, qui tales perhibentur:

Παῖς αὐτοχεδίως, ἐκκαιδεκάτῳ δ' ἐνιαυτῷ,
 Ἄγγελε, Φῆς, ἐποίησεν (Θαῦμα) τοιςδ' ἐλέγχοις.
 Θαῦμα γάρ, ἀλλ' ἀναγνῶς Ἑλλάδος μόνος ὅσσ' ἐμόγησε
 Γράμματα, πάντας ὅμως τ' Ἀysonίων ὁάρεας,
 Θαῦμα' αὖ, πῶς, παίδων ἑκατὸν σταδίοισιν ἄριστος,
 Δάκτυλον ἔπροέβης ἀνδρὸς ἐν ἡλικίῃ.

Quos versiculos ita gallice reddidit **ÆGID. MENAGIUS** in *Menagianis* T. IV. p. 436. sqq. unde scilicet græca etiam **LASCARIS** huc translata sunt:

*A haute voix Sire Angelo public
 Qu'en langue Grecque il a fait a seize ans
 Vers si très-beaux qu'ils charment l'Italie,
 Et de la Grece étonnent les Savans.
 Le miracle est sans doute des plus grans,
 Moindre pourtant que celui ci, je gage,
 C'est qu' Angelo qui dès seize ans a jû
 Plus mille fois qu'on ne fait à tel âge,
 Ore à quarante après avoir tout lû,
 N'a de savoir pas un grain davantage.*

Non est hujus loci inquirere in veritatem eorum, quæ **LASCARIS** acerbe satis **POLITIANO** exprobrat; sufficit, vel hujus testimonio græcis **POLITIANI** carminibus, quæ decimo sexto, (septimum, puto, dicere voluit **LASCARIS**) jam ætatis anno condiderat, nihil legi posse numerosius, nihil ornatius. Idem dicendum est de latinis, quorum etsi paucissimis anni ætatis inscripti sint, ex eorum tamen argumentis facile cognoscitur, esse

esse in iis plurima, quæ non nisi ad juvenilem ejus aut huic proximam ætatem referri possint. GEORG. FABRICIUS *Chemnit.* græca hæc & latina ejus carmina adeo suspexit, ut mollioribus eum putarit ludere numeris adulta ætate ne potuisse quidem. Legitur ejus de POLITIANO versiculus in GERH. FAUSTI (G. FABR.) *Poetis Germanis & exteris singulis Dystichis descriptis:*

*Tam bene græca puer cecinit doctæque latina,
Ut credam melius non potuisse virum.*

Singulare quid hanc in rem VARILLASIUS *l. c.* profert, & verbosius, uti plerumque solet, BAILLETUS *l. c. p. 88*, quod nescio, num laudi magis cedat POLITIANO, an magis vituperationi. POLITIANUM nempe, referunt, antequam in Laurentii Medicei bibliothecam se conferret, sæpius & græco & latino sermone carmina vel Odas composuisse, quas secum tulerit occulte in abditos bibliothecæ recessus, & inde reversus, in vetustis ANACREONTIS vel CATULLI fragmentis inventas sibi dictitaverit. Nec infeliciter hunc ei cessisse dolum, sed illos ipsos, quos literatissimos, & in horum poetarum lectione versatissimos noverat, numerorum & dictionis æqualitate deceptos. Lepida hæc, sed quæ fabulam nimis redolent. Vir doctissimus DE LA MONNOYE *in Not. ad Baillet. l. c. not. 2*, non dubitat fabulosa hæc & a VARILLASIO conficta dicere. Certe, qui hæc confirmaverit, præter BAILLETUM, haud scio quenquam. Id quod in malæ causæ suspicionem scriptorem illum facile adducere potest. Sed finge, vera hæc esse; num malitiose facta putabimus, aut dolosus nobis fraudator erit POLITIANUS, sicut a BAILLETO dicitur? Nimis id durum foret, & ab humanitate alienum. Si enim puerilibus id annis fecisse a scriptoribus illis perhibetur, sicut credendum omnino est, (alioqui locum hæc invenire non poterant in dicto BAILLETI libro) quis virga statim minetur optimæ indolis puero, cui
ad

ad fallendos viros barbatos satis ingenii est & calliditatis? Joci hæc res fuit, non malitiæ, ad explorandam doctorum virorum in his rebus peritiam composita. Etenim, si id serio egisset, nunquam ipse artificium hoc manifestasset, sed in errore isto homines illos credulos magis magisque confirmasset. Unde quæso noverant rem omnem ii, qui primi eam in vulgus sparserunt, si non autore POLITIANO noverant? Quis adfuit agitati hæc POLITIANO? Quis particeps consiliorum fuit? Quis, præter ipsum POLITIANUM, potuit hæc primus eruditis prodere? Mitius ergo cum POLITIANO agere fas erat BAILLETO ob rem tam levem & facetam, quæ in pueris laudari magis solet, quam vituperari; neque ea de causa virtutis ac pietatis expertem dicere puerilem ejus ætatem poterat. Conf. ipse *l. c. p. 87.*

(y) Ineptum est & ridiculum, eodem, quo de illustri eruditorum infantia agitur, libello exempli loco adduci, quæ quis adulta jam & firmiori ætate concinnaverat. *Historiam conjurationis Pæctianæ* si vel altero statim a cæde Juliani anno in lucem protulisset POLITIANUS, ante vigesimum quintum ætatis annum proferre eam non potuit. Ista enim, ut satis constat, anno MCCCCLXXVIII edita sunt a Pæctiis funera. Annos igitur non infantiae solum, sed pueritiae etiam atque adolescentiae transgressus erat, cum laborem hunc susciperet, POLITIANUS; neque hæc argumento esse poterant præcocioris & ante annos maturati ingenii. Stupidum potius hunc & obtusæ indolis hominem dicimus, qui, literis ab ineunte ætate solerter imbutus, annis tam vegetis & firmatis paucarum paginarum historiam, cui ipse spectator adfuit, contexere nesciat.

§. 4.

Egregiam hanc & ad maxima quæque natam indolem progrediente ætate magis magisque confirmavit exornavitque pertinax Politiani industria,
&

& in excutiendis, quos Græcia Latiumque habuit, priscis literarum magistris labor fere continuus. (a) Cujus difficultatem ut sine omni intermissione ac tædio fortiter sustineret Politianus, effecit constans ac perpetuus favor Laurentii, qui & assiduum studiorum ejus se præbuit socium, (b) & in agrum Fæsulanium, (c) jucundissimum Medicæ gentis prædium, otii & quietis, interdum & studiorum causa, secedendi plenissimam ei fecerat copiam. Accessit huc insitus & innatus Politiano ardor, ad maxima quæque annitendi, & ex meritis suis haud vulgarem captandi gloriam. (d) Itaque omnibus ingenuarum artium ornamentis instructus egregie atque perpolitus, brevi tempore ad eam doctrinæ maturitatem pervenit, ut aliis in hoc literarum stadio currentibus facem præferre posset, dignusque judicaretur, cui amplissima laboris & industriæ præmia decernerentur. Nec denegata hæc sunt virtuti Politiani, in optimo vitæ ingeniique flore constituti. Vix annum ætatis nonum & vigesimum (e) ingressus erat, cum, universæ civitatis Florentinæ, in qua principatum tenebat Laurentius Medicæus, communi suffragio, & maxima inprimis Laurentii (f) auctoritate, Græcas Latinasque (g) literas docendi in Academia Florentina ipsi traderetur provincia. Cujus sicut auspiciatissimum, annuente civium ordine, fecit initium, eloquentissi-

mus ipse, & ad docendum a natura mirabiliter formatus; ita continuo unius & decem (*b*) annorum cursu ad mortem usque gloriosissime (*i*) eam maximaque cum existimatione sua administravit. Etenim, quod ad Græcas literas attinet, tanto eas publice applausu docuit, ut, Demetrio Chalcondyla, homine Græco, ipsi cedere jussu, (*k*) solus circumfusam nobilissimorum juvenum coronam haberet. Eadem dexteritate & facundia Romanæ eloquentiæ præcepta Florentinæ juventuti prælegit. (*l*) Nec substitit in iis, quæ muneris ratio ab eo exigebat; verum in latiore disciplinarum campum exspatiatus, Philosophiæ etiam, inprimis Dialecticæ, fundamenta in frequentissima auditorum concione exposuit. (*m*) Ceterum, ut tanta alacritate tantoque ardore muneri suo præesset, multum contulisse puto benevolos eorum, qui ipsi in docendi munere collegæ contigerant, (*n*) fere omnium animos, & honestissimam cum iis omnisque invidiæ expertem æmulationem.

(*a*) Quam inexhausta ejus fuerit legendi scriptores veteres cupiditas, quantumque ex eorum lectione doctrinam suam locupletaverit, vel sola loquuntur ejus *Miscellanea*, immensæ eruditionis opus, quod si diligentius pervolutaveris, latissimum tibi universæ fere doctrinæ elegantioris campum reclusum dices. Adeo nihil in illo deprehendas, unde non veterum scriptorum dicta obscuriora feliciter enodari, & de insigni simul, quam habuit

POLITIANUS, Latinorum Græcorumque Poëtarum & Oratorum notitia judicari possit; cujus rei luculentiora suo loco dabimus specimina.

(b) In tanto honoris ac dignitatis fastigio constitutos Principes æmulari, multum ad excitandam industriam ponderis & momenti habet. Quanto ardore & studio in artibus ingenuis versatus sit Laurentius, tam scriptorum omnium testimonia, quam POLITIANI imprimis ad LUDOVICUM ODAXIUM, quas habes *L. III. Epp. Polit. n. 6*, literæ testantur. Plenissimæ hæ sunt laudum Laurentii, & ad prædicandam præcipue ingenii ejus & doctrinæ præstantiam omnem eloquentiæ verborumque exquisitissimorum apparatus attulisse POLITIANUM, legenti cuivis facile cognoscitur. Non possum non eorum, quæ maxime huc faciunt, pauca inde delibare: *Cave putes, quenquam esse ex nostro (ut sic dixerim) seminio, hoc est, ex iis, qui omnem ætatem in literis consumpserunt, cui cedat hic, vel acumine in disputando, vel prudentia in judicando, vel in explicando, quæ sentiat, facilitate, copia, varietate, gratia. Acer illi sermo, & gravis, Exempla & historiam veterem sic habet ad manum, ut eis perinde uti semper atque suis stipatoribus videatur: sic ut ingenium habere in numerato, & esse quasi promum condum (ut Plautino utar verbo) totius antiquitatis facile credas.* Reliqua, non minus concinne, nec minori cum gravitate dicta, legisse in literis hisce, vix, credo, poenitebit quenquam. Specimen felicioris ingenii, quo excelluit Laurentius, desideranti satisfacere quodammodo potest ejus ad POLITIANUM Epistola, *Lib. X. Epp. Polit. obvia*, quæ tam rerum, quam dictionis, suavitate apprime commendari meretur. Tanti viri æquare doctrinam, rem & gloriæ plenam putabat Noster, & industriæ. Atque præstantissimum hoc præclaræ indolis & virtutis exemplar quotidie intuendi, & præ aliis ad satietatem usque admirandi facta fuerat Italo nostro copia plenissima, qui, cum esset Laurentii alumnus, quod ipse profitetur in literis ad JACOBUM SALVIATUM, *Lib. X. Epp. Polit. n. 10*, atque iisdem a puero penetralibus innutritus, uti constat ex ejus verbis supra §. III. not. (a) adductis, & præsenti hæd raro socium se daret,

teste ejus ad HERM. BARBARUM Epistola, *Lib. I. Ep. 13*, quin & sermonum suorum non diebus modo, sed horis etiam pene singulis testem & auditorem haberet, quod patet ex *Epist. ejus ad Herm. Barb. Lib. I. Ep. 11*, sæpiusque in ejus cubiculo de Philosophia & literis cum eo sermones conferret, sicut refert in *Epist. ad Jac. Antiquarium, Lib. IV. Ep. 2*, id suarum esse partium existimabat, ut tam illustri viri consuetudine dignum se præstaret tam morum suavitate, quam doctrinæ elegantioris exquisito apparatu. Cognoscas hoc ex *literis ejus ad Antiquarium modo cit.* ubi Laurentium *unicum* dicit *eruditi laboris sui auctorem*, quo mortuo *ardor* etiam *scribendi ipsi extinctus sit*, *omnisque prope veterum studiorum alacritas elanguerit*; nec minus ex *Epist. ad ipsum Laurentium*, præmissa ejus *Miscel.* ubi, *omnem*, ait, *ei deberi studiorum suorum summam.*

- (c) Fæsulanus ager, haud procul Florentia in ditione gentis Medicææ situs, amoenissimus fuit, & omni genere suavitatum ornatissimus, domusque Medicææ alumnis multum otii & oblectamenti dedit. Puto, nihil differre ab antiquis Fæsulis, LIVIO *Lib. XXII. C. 3*, & SILIO *VIII. 478* memoratis, in quarum agro castra posuit Catilina, sicut discimus ex SALLUSTII *Catil. C. XXIV. §. 2*, & *C. XXVII. §. 1*, itemque ex CICERONIS *Orat. II. in Catil. C. 6*. Forsan vetustate deformata hæc civitas, ut plerumque solet, non nisi villulæ suburbanæ speciem reliquit. Huc facilis aditus patuit POLITIANO, indulgente hoc otium Laurentio, prædii domino. Comitem interdum se Nostro dedit JO. PICUS, familiaris & amicus ejus, & MATTHÆUS BOSSUS, homo doctus, & Abbatæ Canonorum regularium Congregationis olim S. FRIDIANI Lucensis, nunc Lateranensis, a Cosmo, avo Laurentii, instauratæ, illo tempore constitutus Abbas. Congressi hic, mutuis sermonibus amicitiam confirmarunt, nec otiose, sed ut literati solent, suum consumfere otium. Prædicat hujus consuetudinis jucunditatem POLITIANUS in *literis ad Laurentium Medicem*, non obviis quidem in *Vol. Epp. ejus*, at præmissis MATTHÆI BOSSI *de veris ac salutaribus animi gaudiis* libello, atque inde a MABILLONIO translatis in *Musei Ital.*

Ital. T. I. p. 157, dignisque adeo, quarum partem hic legendam demus: Sed ego quoque tuum imitatus exemplum, per istos extremae quadragesimæ dies, ceu fugitivus urbis, assiduus in Fæsulano fui, cum Pico Mirandula meo, cœnobiumque illud ambo regularium Canoniorum frequentavimus, avi tui sumtibus exstructum. Quin Abbas in eo, Matth. Bossus, Veronensis, homo sanctis moribus integerrimaque vita, sed & literis politioribus mire cultus, ita nos humanitate sua quadam tenuit, & suavitate sermonis, ut ab eo digressi, mox ego & Picus soli propemodum relictæ (quod antea fere non accidebat,) nec esse alter alteri jam satis videremur. Tantum vero abest, ut a literis hic feriatus sit, ut liberriore & a strepitu urbano curisque omnibus remoto animo bonarum artium hic studia sectatus sit. Nec poterat aliter, cum frequentissimum itineris comitem haberet Laurentium, qui omne fere tempus suum collocare in literis solebat. Inde tot POLITIANI ex agro Fæsulano ad amicos scriptæ epistolæ habentur in ejus Volumine Epp.; inde tot prodire docti labores alii, in quibus eminet Sylva ejus venustissima, Rusticus, quæ etsi ab ipso jam Professore recitata sit publice in Poetæ HESIODI & VIRGILII Georgicorum enarratione, uti patet ex ejus inscriptione, composita tamen longe ante est in agro Fæsulano, cum docentium nondum occupata ipsi essent subsellia. Id enim docent, si recte interpretor, verba Carminis ultima:

*Talia Fæsuleo lentus meditabar in antro,
Rure suburbano Medicum, qua mons sacer urbem
Mæoniam, longique volumina despicit Arni,
Qua bonus hospitium felix, placidamque quietem
Indulget Laurens,
Qui si certa magis permiserit otia nobis,
Affabor majore Deo, nec jam ardua tantum
Sylva meas voces, montanaque saxa loquentur,
Sed tu, (si qua fides,) tu nostrum forsitan olim
O mea blandaATRIX non aspernabere carmen,
Quamvis magnorum genitrix Florentia vatum.*

Videtur etiam **PLUTARCHI** *Narrationes Amatorias* in agro Fæsulano latine reddidisse; certe absolutas inde misit **PANDULFO COLLENUTIO** anno 1478, uti patet ex **ANGELI** ad eum literis, huic libello Dedicationis instar præmissis. Quæsiverat tunc temporis salutis suæ aliquod in agro Fæsulano perfugium, ne graviore pestilentia, quæ per urbem Florentiam inciderat, conficeretur ipse. Vid. *eand. Ep.* Nec, impetrato postea Professoris munere, prædiolum hoc amare desiit, sed tum quoque animi reficiendi causa interdum huc concessit, & dulcissima, remotis arbitris, carmina cantavit. Exemplo sit elegantissima *Sylva, Nutricia*, anno 1486 in agro Fæsulano condita.

(d) Ardentissimum illud gloriæ studium, quod facile cognoscitur ex innumera Operum tam editorum, quam quæ animo meditatus fuerat, multitudine, ipse nunquam dissimulavit **POLITIANUS**; sed eodem quasi blandiri sibi multumque placere visus est. Documento sunt, quæ scripsit in literis ad **JAC. ANTIQUARIUM** L. III. *Ep. ult.*: *Ego certe (nescio autem, vitione mentis captus, an consilio magis adductus) magnum quiddam omnino molior, facturumque operæ pretium videor; modo vires animum subsequantur.* Nec minus perspicue hanc ejus indolem produnt verba in *Ep. ad Jo. Picum Mirand.* L. XII. *Ep. 5.*: *Arsi pene semper (nimis improbe forsitan,) sed arsi tamen semper studio famæ perpetua, sic ut pro nihilo divitias, dignitatem, potentiam, voluptates habuerim, si cum superstite gloria conferantur.* Tantum vero famæ perennis studium sitne magis laudandum in **POLITIANO**, an vituperandum magis, hujus loci non est disputare.

(e) Ita dicendum est, si, quod plurimi scripserunt referunt, muneri isti unum & decem annos præfuit **POLITIANUS**. Abiisse vero Noster docendi provincia ante finem vitæ nusquam legitur.

(f) Id haud obscure indicant, quæ in literis ad *Pannonia Regem Matthiam*, L. IX. *Ep. 1.*, ipse scribit **POLITIANUS**: *Tantum dixero, me Laurenti Medicis, magni sapientisque viri, tuarum virtutum studiosissimi, non diligentia minus, quam liberalitate de obscuro tenuique loco, quo nascentem susceperat, in aliquam*
certe

certe lucem dignitatemque nullis adeo, nisi literarum, adminiculis pervenisse, profiteri jam multos annos latinas Florentie literas etc. Huc etiam spectare videntur verba DES. ERASMI in *Ep. ad Annam Bersalam, Principem Verianam*, quam vid. p. 84. *Collect. Epp. ejus Lugd.* Nuper etiam Politianum, seculi nostri delicias, Laurentius Medices tanquam gremio suo educatum extulit.

(g) Græcarum Latinarumque literarum utique in Academia Florentina Professore constitutum fuisse POLITIANUM, scriptorum, qui de variis ejus honoribus commemorarunt, fere singuli nos edocent, ut G. J. VOSSIIUS *de Hist. Lat. Lib. III. C. 8. p. 628*, BÆLIUS in *Dict. Hist. T. III. p. 234*, NEGRIUS in *Ist. degli Scrit. Fior. p. 46*, aliique permulti. Videntur horum testimoniis adstipulari verba POLITIANI in literis illis grandiloquis *ad Matthiam Regem Lib. IX. Ep. 1: Tantum dixero, me - - - profiteri jam multos annos Latinas Florentie literas magna (quod omnibus notum est) celebritate; sed & Græcas ex pari cum Græcis etc.* Cum vero Noster, id quod infra plenius dicetur, Philosophos etiam veteres tam publice, quam privatim, interpretatus sit, suspicari quis possit, datum forte Philosophiæ etiam publice docendæ POLITIANO munus esse. At, qui hujus rei mentionem faciat, scriptorum haud scio quenquam. Unde magis in eam propendeo sententiam, in prisca ævi Philosophos arrogasse sibi POLITIANUM jus aliquod, non tanquam in Philosophos, sed tanquam in scriptores optimo usos dicendi genere, ex quibus Græci Latinique sermonis optime vim liceat & copiam cognoscere.

(h) Docemur id a VOSSIO, cujus *l.c.* verba hæc sunt: *Latinas Græcasque literas annis XI Florentie docuit.* Idem confirmat JAC. PHIL. BERGOMENSIS in *Suppl. Supplem. Chronic. p. 435. A: Florentie uno & decem annis publico numere cum maximo suo prædicamento (ob discipulorum frequentiam) Latinas Græcasque literas docuit.* Hi num recte annos computaverint, difficultioris videtur disquisitionis esse. Tantum affirmare ausim, arctius annorum spatium definiendum non esse, cum ex Epistola POLITIANI *ad Matthiam*, ejusdemque verbis

verbis sub *not.* (g) adductis, manifestum sit, multos jam tum annos Græcas Latinasque literas publice ab eo traditas fuisse. Multum igitur fallitur JAC. GADDIUS, qui in *Script. non Eccles. T. II. p. 139* in ea videtur esse sententia, anno demum 1488 susceptam hanc POLITIANO provinciam. Ita enim illic: *Politianus publice profitebatur in studio Florentino anno 1488.* Quæ verba si noluit de prima muneris hujus ætate intellecta, cur annum 1488 præ reliquis adduxerit, prorsus ignoro. Quasi vero uno hoc anno literas ex cathedra prælegerit POLITIANUS.

- (i) Pertinent huc ea, quæ, indicta aliis, nescio qua fide, VARRILLASIUS de summo, quo dicta POLITIANI excepta sunt ab audientibus, plausu & suffragio refert in *Anecd. de Flor. Lib. IV. p. 195.* Plus quam quingentos, refert, lectissimorum ex omni Europa juvenum quotidie ad eum confluisse, ut euntem in vestibulum, ubi publice docere consueverat, ingenti numero comitarentur, rursusque cathedra descendente, in cubiculum, unde egressus fuerat, honoris ergo secutos esse, ut certissimum præberent documentum observantiæ & amoris, quem mellea oratione sua & admirabili eloquentia sibi apud omnes conciliaverat. De cujus rei veritate meum non est curatius disquirere. In definiendo tamen auditorum numero, utut amplius sit & immensus, fidem scriptor non videtur transgredi. In tanta enim multitudine eorum, qui literis in illustrissima schola Florentina operam dabant, facillimum est creditu, auditorum numerum ita inter se partitos esse Professores, qui docebant Florentiæ, paucissimos, ut uni POLITIANO, viro eloquentissimo, & qui nominis fama reliquos fere omnes superabat, juvenum quingenti cederent. Vix mirum hoc esse potest in illis, quibus Italia effulget, scholis publicis, ubi infantiam vix egressos cum adolescentulis, hosque cum adultioribus ab ore constat & disciplina Professorum pendere. Sexcentos Bononiæ auditores habuit PHILBEROALDUS, cui neutiquam cessit existimatione POLITIANUS; sexcentos, inquam, ut ipse testatur in literis ad Nostrum, *Lib. VI. Epp. Pol. n. 2*; quingentos igitur POLITIANUM habuisse, quidni credibile sit? Satis tamen ad gloriam vel iste habuit

buit discipulorum numerus; præsertim cum illos etiam non raro in audientium subselliis conspexerit, quibus ipse olim usus fuerat præceptoribus. Qua de re ipsum testem audiamus in *Ep. ad FR. PUCCIUM, Lib. VI. Ep. 5:-- Nam & qui me docuerunt, ipsi deinde aliquoties in nostra schola cum ceteris discentibus descenderunt.*

- (k) Diversa hac de re scriptores diversi referunt, prout quemque POLITIANI partibus addictum cernimus; his doctrinæ & eloquentiæ, illis asperitati malisque POLITIANI artibus fugam DEMETRII imputantibus. Primus huc prodeat JOVIUS, binis in locis hac de re commemorans, quæ si inter se comparaveris, JOVIUM dices sui ipsius dissimilem. In iis, quæ in POLITIANI Elogio profert, credas ab hujus eum stare partibus. Verba enim in *Elog. Cap. 38. p. 88* hæc sunt: *Tantos de se excitavit clamores, favente juventute, ut Demetrius Chalcondyles, vir Græcus præstantique doctrina, uti aridus atque jejunus defereretur.* En rursus, quam acerbe in POLITIANUM insurgat, Elogium DEMETRII l. c. *Cap. 29. p. 69* concinnaturus: *Demetrius Chalcondyles -- scholam Florentiæ instauravit, desertam ab Argyropylo, & a Politiano, deficientibus Græcis, occupatam; sed ambitioso peracrique æmulo, multis bonis malisque artibus suggestus locum & nomen defendenti, Demetrius cessit; Latina præsertim facundia inferior, & ob id rarefcente auditorio a juventute destitutus, quandoquidem vel apprime doctus, facile jejunus & hebes lascivis & delicatis auribus videri poterat, quibus Politiani decantantis, & varios spargentis flores, jucunda argutaque vox & salsa comitas mira dulcedine placuisset. Sed mansit Demetrio honestus gratia locus apud Laurentium, vel infesto, & oblique semper incessente Politiano, qui cum neminem e Latinis sibi parem pateretur, Græcis ipsis cruditor existimari volebat. Divisit idcirco munera Laurentius, ut æmulationis lites dirimeret, & filii præceptorum contentione ad discendum accenderentur.* Non eadem ratione scriptores ceteri rem referunt. Docendi Græcas literas provinciam, quam ARGYROPYLUS Byzantinus dereliquerat, occupatam jam tum tenuisse POLITIANUM, cum ad instaurandam eam DEMETRIUS Florentiam veniret, quamvis ipse BOISSARDUS in *Iconibus p. 159, & VARILLASIUS in Anecd. de Flor. Lib. IV. p. 180*, qui

hac in re ipsum sequitur JOVIUM, perhibere videantur; discrepat tamen ab iis ISAAC. BULLARTUS in *Acad. des Scienc. T. I. p. 287*, qui, statim post ARGYROPYLI ex urbe excessum id muneris datum, refert, DEMETRIO, scholæque, ab ARGYROPYLO desertæ, hunc a Laurentio constitutum fuisse Professore. Nec dissimulare possum, hanc ipsam BULLARTI, etsi non probatissimæ semper fidei scriptoris, relationem, si conjecturis rem definire liceat, multo mihi verisimiliorem videri altera. Quis enim crederet, tantæ audaciæ fuisse POLITIANUM, ut, invito ac renitente Laurentio, a cujus beneficio hæc dignitas pendebat, ferociter ad se raperet, quæ aliis destinata noverat? Perversis his artibus ad aucupandam gloriam opus ei profecto non erat, cum sciret Laurentium sui studiosissimum, & largissima ab eo expectare posset laborum præmia. Dicis, Laurentio id indulgente factum? Cur igitur alius accitus est, qui scholæ huic præficeretur? Cur spartam, jam occupatam, deseruit, cui homini peregrino reliquit POLITIANUS? Id sane nec Laurentii honestissimam indolem, nec fervidum POLITIANI ingenium permissurum fuisse, opinor. Quæ BOISSARDUS ea de re profert *l. c.*, non fatis sibi constant, nec secum ipsa consentiunt. Is, non Laurentii modo, sed patris etiam Petri, ait, quin & avi Cosmi (de quo pæne dubito) præfectum fuisse institutioni DEMETRIUM; simul vero eodem in loco, venisse DEMETRIUM, refert, Florentiam, cum maximo jam auditorum confluxu literas Græcas doceret in schola illa POLITIANUS. Alterum si verum, non æque verum esse alterum potest. Principum gentis Medicæ, dicis, in urbe Florentina præceptorem fuisse DEMETRIUM? Qua igitur fronte, procul fuisse ab urbe Florentia & arcessitum aliunde, perhibes, eo tempore, quo docendi provinciam destituerat ARGYROPYLUS? Suspectam hic fidem habes, & proferre falsa videris. Quodsi igitur DEMETRIO re vera id muneris destinaverat Laurentius, id quod facile crediderim BULLARTO *l. c.* & VARILLASIO *l. c. p. 180*, (hunc enim valde amabat Laurentius, & literas Græcas putabat optime doceri posse ab homine Græco,) nihil erat, quod moram Laurentio interponeret, quin eum quamprimum in locum ARGYROPYLI substitueret, omnemque ita reliquis involandi in munus illud occasionem præcideret?

Multas

Multas hic ambages nectit VARILLASIUS *l. c. p. 180*, qui non solum huic JOVII narrationi tuto inhæret, sed illud etiam addit ei pro ingenio suo, occupato hoc docendi munere, petulantius POLITIANUM Græcis omnibus, qui tunc temporis Florentiæ egerunt, insultasse, eorumque scholas callide perditum ivisse; inde DEMETRIUM, frigidioris alioquin ingenii & parum elati animi hominem, indignatum contumeliæ civibus suis factæ, ut pristinam iis gloriam restitueret, & obviam iret POLITIANI machinis, a Laurentio illud obtinuisse precibus suis, ut liceret ipsi eodem tempore Græcas cum POLITIANO literas profiteri publice, quo posset uterque, judice Laurentio, de auditorum plausu & doctrinæ palma contendere. Sed hæc vaga nimis sunt, & ut fides iis habeatur, fortiore teste indigent; unde ipsi in dubium vocantur BÆLIO in *Dict. Hist. T. III. p. 234. n. D.* Itaque, post aditam demum a DEMETRIO dignitatem istam, aut tum certe, cum eam adiret, quæ VARILLASII, parum memoris alio in loco a se dictorum, est *Lib. IV. p. 194* sententiæ, ut æmularetur DEMETRIUM, credibile est, ad docendas Græcas literas animum applicasse POLITIANUM. Neque adeo frivolam perversamque dixerim hanc æmulationem, ut merito in eam debacchari, & ambitionem POLITIANI vehementissimosque conatus perstringere videatur JOVIUS. Homini Græco in cognitione Græcarum literarum palmam præripi ab Italo, sicut res magni fuit conatus, ita & maximæ cessit gloriæ non POLITIANO minus, quam universæ omnino Italiæ, quæ tunc temporis barbariem suam vix exuisse putabatur. Id si non contumeliose aut cum injuria DEMETRII fecit, laudem magis promeruit POLITIANUS, quam vituperationem. Profero hanc in rem ipsius verba POLITIANI, quæ habet sub finem *Prælectionis* suæ in *Homerum*, unde, quantum curæ suscepit pro patriæ honore, perspicue cognoscimus: *Quin agite mecum alacres, Musis bene juvantibus, regemque disciplinarum omnium, virtutumque parentem - - attollite certatim ab humo, atque erigite, ut hoc tam magno quasi duce recepto, & conservato, periclitanti jam pridem pulcherrimæ Græcorum linguae signum ad bene sperandum aliquod, quasiqve vexillum ostendamus, ut, quæ in patrio solo deplorata penitus, atque extincta jacet, apud Italos*

certe,

certe, atque adeo in hac pulcherrima civitate vestra Fl. viri opera reviviscat. At malis utique artibus, inquit JOVIUS, ad stabilendum hunc principatum usus est POLITIANUS. Quæ vero sunt istæ? Quæ illarum improbitas? Quidni adductæ a JOVIO? Pessimus ille profecto accusator est, qui, causa in judicium deducta, criminum ne dicere quidem scit nomina. Si noverat artes illas JOVIUS, cur hic recessit a more, ipsi usitatissimo, pessima quæque de viris doctis, vel fando ipsi audita, in unum coacervandi cumulum? sin ignorabat, quidni ea de re tacere prorsus, & parcere famæ POLITIANI maluit, quam, incertos sequendo rumores, existimationem ejus in discrimen adducere? Non hac in causa arbiter constituendus est BULLARTUS, cujus si legas, quibus utitur *l. c.* in POLITIANUM, acerbis satis exprobrationes, videbis, ne transversum quidem unguem discedere a dictis JOVII. BAILLETUS, ut plus dixisse videretur, quam JOVIUS, in *Jug. des Sav. T. II. P. 3. p. 140*, laceffitum improbe a POLITIANO, probrisque multis atque maledictis misere vexatum DEMETRIUM, comminiscitur. De qua, sicut de alia quavis, inhonesta æmulandi ratione, tacent scriptores reliqui. In eo autem omnes conveniunt, siccam & jejunam DEMETRII in docendo gravitatem, absonam Græcorum vocabulorum pronuntiationem, modicamque illam Latini sermonis peritiam, POLITIANI contra insignem erga discipulos humanitatem, miram eloquentiam, in pronuntiando suavitatem, & opportunam in narrandis rebus jucundissimis gratiam ac dulcedinem, haud difficulter effecisse, ut, relicta destitutaque DEMETRII schola, effuso agmine immensa juvenum turba in castra POLITIANI transcenderet. Vid. BOISSARDUS *l. c. p. 159*, VARILLASIUS *l. c. p. 180*, BÆLIUS in *Dict. Hist. T. III. p. 234*, alique complures. An vero tantam in ipsis vocum sonis elegantiam affectarit POLITIANUS, ut *legendo fere cantarit*, sicut refert JUL. CÆS. CAPACIUS in *Elog. Illust. Vir. p. 352*, aut facetias lepidasque sententias dictis suis immiscuerit, quod tradit VARILLASIUS *l. c. p. 194*, in dubio jam relinquo. Fecerit tamen ita; is valde morosus sit, necesse est, qui hæc malis artibus annumeret. Commune hoc est Italorum ingenium, ut animos auditorum tam vocis jucunda quadam compositione, quam ludicris interdum narra-

tiun-

tiunculis quasi demulcere, & ad audienda severiora soleant efficere alacriores. JAC. GADDIUS, integræ scriptor fidei, *diserto, arguto, vividoque modo* usum fuisse POLITIANUM *Græcas Latinasque literas ex cathedra docendi*, dicit in *Scriptor. non Eccl. P. II. p. 135*, cujus judicium, utpote ad omnem æquitatem compositum, nobis hic adeo temere negligendum non est. Tantas igitur POLITIANI patet præ DEMETRIO in docendo prærogativas fuisse, ut nullis præterea artibus, nullis cuniculis opus ei fuerit ad infringendam DEMETRII apud auditores estimationem. Exploratis cognitisque utriusque in docendo virtutibus, sponte sua ad POLITIANUM, longe illo superiorem, confluit juvenus Florentina, & auditoribus destitutus DEMETRIUS, necesse fuit, abdicaret se, cui præesse non poterat, munere. VARILLASIO *l. c. p. 180*, nescio, unde compertum fuerit, causam DEMETRII adeo curæ cordique fuisse Laurentio, ut de auditoribus ipse ei diligentissime prospexerit, & POLITIANO, ne pergeret hostiliter adeo insectari DEMETRIUM, severa lege interdixerit. Conf. BÆLIUS *l. c. T. III. p. 2341. n. D.* Quasi vero hostiliter unquam DEMETRIUM insectatus sit POLITIANUS, ut hac lege opus fuerit. Tentatam etiam sæpius, idem scriptor *ibid.* refert, a Laurentio utriusque conciliationem, sed frustra plane; & edoctum suo exemplo Laurentium, facilius pacem dari Italiæ, quam binis ex literatorum turba acerrimis hostibus. Neque id profecto mirum videri potest, ob acerbissimum DEMETRII dolorem, quem attulerat ei juvenum contemptus & auditorum paucitas, qui sicut sponte sua & volentes ejus subtraxerant se institutioni, ita nec inviti huic, ipso quantumvis suffragante POLITIANO, reddi posse videbantur. Divisit igitur, ut æmulandi materiam tolleret, munera Laurentius, sicut ait JOVIUS *l. c.* Sed quomodo divisit? Quid muneris cuique contigit? De eo tacet JOVIUS, minus in eo accurate Historici perfunctus partibus. Idem ex JOVIO repetit BULLARTUS *l. c.*; nec meliora inde discimus. POLITIANO, dubium non est, cessisse provinciam, de qua disceptatum fuerat; nisi dicere malis, cessisse provinciæ hujus partem saltim, alteramque hosti DEMETRIO. Fuisse enim hunc anno adhuc 1491 in schola Florentina

Professorem, ex binis ejus ad JOANNEM REUCHLINUM, Germanum, Epistolis cognovi, eodem anno scriptis Florentia, quæ, adjectæ *Illustrium Virorum ad Joannem Reuchlinum Epistolis*, a THOMA ANSHELMO, Badensi Typographo, editis, argumenti sunt ejusmodi, ex quo constare facile possit, ipsi tunc temporis inter doctores Florentinos locum fuisse DEMETRIO. Possis & in eam adduci conjecturam, DEMETRIO, in compensationem amissi muneris, forte filios suos Græcis literis erudiendos dedisse Laurentium. In hac video sententia versari VARILLASIUM *l.c.* & ipsa id indicare videntur verba JOVII postrema, quæ obscuriora videntur BÆLIO *l.c.* eam ob causam, quod, litibus DEMETRII & POLITIANI jam diremtis, utriusque contentione ad discendum filios suos incitasse dicatur Laurentius. Aut enim compositæ nunquam fuerunt lites illæ, aut certe, compositis his, vanum fuit Laurentii, quod cepisse dicitur, consilium. Etsi vero hac ratione sopitæ paululum fuerint hæ similitudines opera Laurentii, cujus gratia ne excideret, uterque sollicite cavebat; non tamen suppressæ penitus sunt, sed, extincto demum Laurentio, apertius & majori cum animorum acerbitate geri cœperunt. Inde DEMETRIUS, præsidio Laurentii, quod unicum habebat, destitutus, ut æmuli sui conspectum fugeret, Mediolanum concessit, ubi honorifice exceptus a Ludovico Sfortia, Duce, juventutem omni disciplina, Græcis imprimis literis, instituit. Vid. JOVIUS *l.c.* & *seqq.* VARILLASIUS *l.c. p. 180*, CAPACIUS in *Elog. p. 352*, BOISSARDUS *l.c. p. 159*, & BAILLETUS *l.c. p. 140*. Ceterum, ut de summo, quo literas Græcas docuit POLITIANUS, plausu constare nobis ex ipsius verbis possit, proferam huc, quæ scribit in *Epist. ad Matthiam Regem, Lib. IX. Ep. 1*: *Tantum dixero, me - - profiteri multos annos Latinas Florentiæ literas magna, quod omnibus notum est, celebritate. Sed & Græcas ex pari cum Græcis, quod nescio an alteri Latinorum (dicam enim audacter) mille circiter annos ante contigerit.* Audacter hæc omnino, quin & jactanter dicta, sed, ut puto, vere tamen. Ementitam enim coram Rege gloriam ostentare, res erat & periculi plena, & ignominia. Autores vero, quos publice prælegeret juventuti, elegit sibi optimos gravissimosque; HESIODUM nempe, uti patet ex inscriptione *Sylvæ Rustici*, quam sub

auspicia prælectionum in HESIODUM recitavit, & HOMERUM imprimis, quem interpretatus est sapissime, sicut apparet ex *Oratione ejus in expositione Homeri*, & *Sylva Ambra*, eadem occasione pronuntiata. Isto enim Poeta Græco mirifice delectatus est Noster, & ex eo tam Græci sermonis, quam omnis præsertim doctrinæ moralis cognitionem hauriri putavit posse optime. Vid. *ejus Orat. in Homer.* Addo his Philosophorum veterum principem ARISTOTELEM, cujus cum dubium non sit a POLITIANO publice prælectos esse libros varios, in explicandis illis non Philosophum modo, sed & Græcæ orationis egisse videtur interpretem.

- (l) In Latinis tam prosæ quam versæ orationis autoribus POLITIANUS, quamdiu muneri docendi præfuit, versatus est diligentissime. Tradita ab eo QUINTILIANI præcepta eloquentiæ Romanæ, quæ CICERONIS præceptis pleniora judicabat, enarratas item SUETONII historias, VIRGILII Bucolica & Georgica, OVIDII Fastos, HORATII Epistolas & Satyras, PERSII Satyras, Sylvasque STATII, testantur tam Orationes solennes, sub auspiciis Prælectionum istarum coram auditoribus a POLITIANO recitatæ, & Operibus ejus postea insertæ, quam ipsa POLITIANI, quæ passim legimus in *Miscellaneis*, luculentissima testimonia. Enarravit etiam Florentinæ juventuti *Sylvam Rusticum*, ab ipso compositam, ubi cum videret enucleanda sibi nonnulla, quæ ad Astrologiam spectarent, cum amico suo JO. PICO rationes de iis contulit in *Ep. ad Picum Lib. XII. Ep. 8.* Eadem hæc, credo, fuit, quam dicit *Cap. 80. Miscell. magno olim conventu, publice multis excipientibus, interpretatum se esse.* Quanto vero istæ in autores Latinos prælectiones exceptæ fuerint plausu ab ejus discipulis, jam supra n. (g) *hujus* §. ipsius POLITIANI verbis dictum est.

- (m) Philosophiam utique Florentiæ ex suggestu docuit POLITIANUS, teste JAC. PHILIPPO BERGOMENSI in *Suppl. Supplem. Chronic. p. 435. A*, & quidem tam publice, (vid. quæ diximus not. (g) *huj.* §.) quam privatim, quod scimus ex ipsius verbis in *Prælect. de Dialectica*: *Nos & in palestra quandoque disputationis non sine laude descendimus, & philosophiæ libros nonnullos, vel publice vobis, (quod scitis,) vel privatim studiosis aliquot hominibus enarravimus.* Unde facile colligo, haud exiguum diei

par-

partem docendi negotio insumtam POLITIANO, nec fidem temere negandam HENR. BRENCMANNO, qui in *Historia Pandect. Lib. IV. C. 1. p. 310, tria*, ait, *simul collegia a Politiano habita*. Eo enim tempore, quo privatim Philosophiam docuit, vix intermissum a POLITIANO illud videtur, quod muneris publice in eum collati ratio postulabat. Fuit autem in scholis suis Philosophicis constantissimus, ut tunc tempora ferebant, ARISTOTELIS sectator, cujus libros Philosophicos pæne universos legendo & interpretando absolvit. Plurimum inprimis temporis studiique posuit in illustranda Dialectica, quam ipse etiam tentavit omnem ex libris ARISTOTELIS redigere quasi in nucem, ejusque laboris specimen edidit sub *Dialecticæ* titulo, indutum habitu *Prælectionis in Aristotelis de Cavillatorum præstigiis libros posteriores*. Hanc ipsam quoque publice interpretatus videtur lustranti *Prælectionem ejus de Dialectica, Dialecticæ* statim subjectam in *Operibus POLITIANI*, ubi non solum de ARISTOTELE tacet prorsus, sed ultimis etiam verbis, cuncta ex propria quasi penu deprompturum se, pollicetur. Sunt vero hæc: *Quare ades auribus atque animis, Florentina juvenus, ac veræ philosophiæ primordia, non jam de lutosi Barbarorum lacubus, sed de Græcorum Latinorumque nitidis fontibus hauri mecum. Cura autem nobis erit, ne quid huc afferatur, quod non vel ratione tueri, vel auctoritate possimus*. Ceterum ARISTOTELIS, quos habemus, libros Philosophicos fere omnes, decem nempe summarum genera seu Prædicamenta, cum sex illis GILBERTI PORRETANI Principiis, porro libellum, qui dicitur *περὶ ἐρμηνείας*, seu de Elocutione, priores duos, qui vocantur Resolutorii, libros tres Sophisticorum Elenchorum, seu de Cavillatorum Præstigiis, *intactum*, ut ait, *ab aliis opus & pene inenodabile*, de argumentorum sedibus libros octo, & PORPHYRII quinque voces communes, sigillatim a se prælectas, ipse docet in *Prælectione*, cui titulus *Lamiæ*, & altera, *Panepistemon* dicta; libros item ARISTOTELIS morales sub auspiciis fere scholæ suæ interpretatus est, uti patet ex eadem *Prælect. Lamiæ*, & *Ep. JO. PICI ad POLITIANUM, Lib. XII. Epp. Pol. n. 4*. Ex his apparet, satis omnino temporis & operæ insumentum POLITIANO in explicanda

canda Philosophia universa partibusque ejus singulis, quarum cognitionem non tam doctoribus illis, tenera ætate sibi auscultatis, quorum alii, ignari omnis Græcæ Latinæque literaturæ, in ARISTOTELIS interpretatione risum ipsi moverant & stomachum, alii trita maxime & diu ante dicta recitaverant e pulpito, quam priscis illis Philosophiæ Peripateticæ explanatoribus, THEOPHRASTO, ALEXANDRO Aphrodisiensi, THEMISTIO, HAMMONIO, SIMPLICIO, PHILOPONO, aliisque, ex quibus solis præceptores suos sapere animadverterat, retulit acceptam. Vid. *Prælect.* ejus in *Dialecticam*. Qua de re plura dicentur infra. Neque tamen ideo magnificum Philosophi nomen affectavit, sed Philosophorum saltem interpretes dici voluit, & idem sibi juris in Philosophos datum existimavit, quod Grammaticis in scriptores quoscunque. Qua de re satis constare nobis potest ex verbis ejus in *Prælect. Lamia*: *Ego me Aristotelis profiteor interpretem, quam idoneum, non attinet dicere, sed certe interpretem profiteor, Philosophum non profiteor. Nec enim, si Regis quoque essem interpretes, Regem me esse ob id putarem, - - Non scilicet Philosophi nomen aucupo, ut caducum, non arrogo, ut alienum, propterea quod Philosophos enarro, &c.* Qua modestia usus est POLITIANUS, ut inficetis illis lamiis os obturaret, quæ ægrius ferebant, hominem, nullius Philosophi scholæ innutritum, & fero admodum ad Philosophiæ sacra admissum, inter Philosophos subito extulisse caput, principemque Philosophorum ARISTOTELEM sumsisse sibi interpretandum.

- (n) JAC. GADDIUS in *Scriptor. non Eccles. T. II. p. 140* ex libello quodam, album Doctorum Scholæ Florentinæ continente, quatuor POLITIANI Collegas, quos habuit circa annum 1488, in medium profert; DEMETRIUM nempe Atheniensem, POLITIANI æmulum, de quo supra in n. (k) *huj. §.* mentionem fecimus, CHRISTOPHORUM LANDINUM, POLITIANI olim præceptorem, (vid. quæ diximus §. III. n. (k)) BARTHOLOMÆUM FONTIUM, cujus ad ROBERTUM SALVIATUM exstat Epistola in *Epp. JO. PICI MIRANDULANI Lib. II. n. 17*, Florentia oriundum, & in eadem urbe Rhetorices (si quid conjicere licet ex binis VERINI, nescio an UGOLINI, an MICHAELIS, versibus, BAELIO adductis in *Dict. Hist. & Crit. T. II. p. 1193*:

*Fontius est Rbetor, pubis moderator Hetrusca,
Judicio & nulli morum pietate secundus.)*

Professorem, Matthiæ etiam Corvino, Regi Hungariæ, in deliciis habitum, & Bibliothecæ Budensi præfectum, editis Orationibus pulcherrimis, quas magni facit *Autor Dialogi de Latine linguæ reparat. p. 412*, Commentario item in *Persium*, scriptisque aliis limatissimis, suo tempore clarissimum, de quo legi omnino merentur, quæ profert *MASSA in Vita, origine, e patria d'Aulo Persio p. 17*; denique *NALDUM* de *NALDIS*, venustissimum Poetam, cujus carmina exquisitis laudibus celebrat *ANDR. DACTIUS*, Florentinus, in *Epigrammate ad Naldum*, quod legitur in *Carm. Ill. Poet. Ital. T. IV. p. 11*:

*Nalde, decus nostri venerandaque gloria secli,
Ingenium si quid doctæque corda valent;
Accipe prima mea cupido libamina mentis
Scandentis Cyrrhæ culmina ad alta gradu,
Quæ rudis ignota primævo flore juventa
Lima Castalius trivit ab arte calor,
Quis ego sollicita & multa vigilata lucerna
Ingenii stimulum carmina sacra peto,
Carmina, Gorgonei pleno quæ fluminis haustu
Dant tibi Thespiades Thespiadumque parens,
Ut duce te Aonii summa ad fastigia montis
Tollar, & e gemina laude superbus eas.*

Ipsius etiam *POLITIANI* in promptu est in *Libellum Elegiarum Naldi* Epigramma, quod habetur in *Carminum* ejus libro:

*Dum celebrat Medicem Naldus, dum laudat amicam,
Et pariter gemino raptus amore canit.
Tam lepidum unanimes illi ornare libellum,
Phæbus, Amor, Pallas, Gratia, Musa, Fides.*

Carmina hujus *NALDI* bene multa leguntur in *Carm. Ill. Poet. Ital. T. VI. a p. 412 ad 465*. Addo his *POLITIANI* Collegis, a *GADDIO* memoratis, *MARSILIUM FICINUM*, quo & ipse usus olim fuerat præceptore, longo annorum cursu Professoris munere perfunctum, & *FRANCISCUM PUCCIUM*, Florentinum, de quo suppetit nobis testimonium ipsius *POLITIANI* in *Epist. ad PHIL. BEROALDUM, Lib. VI. Ep. 1*: Nactus autem fuerat, quæ *Franciscus Puccius*, Florentinus, collegisset, auditor ille
qui-

quidem noster olim, dein vero in eadem schola etiam Professor, qui Neapoli nunc agitat magna cum laude, &c. Horum igitur cum plerosque POLITIANUS aut præceptores habuerit, aut discipulos; quisque facile judicare potest, quanta fuerit inter eos animorum conjunctio, quantaque omnium ad promovenda Florentinæ juventutis commoda conspiratio.

§. 5.

Quæ maxima solet esse eorum, qui teneræ juventuti omnibus doctrinis expoliendæ laborem & operam suam conferunt, felicitas, ut suam in discipulis conspiciant imaginem, talesque industria & arte sua efficiant, qui gloriam præceptorum ad omnem transmittere posteritatem possint, eandem Politiano nostro, tot lectissimorum juvenum præfecto institutioni, præ aliis contigisse animadvertimus. Etenim ex schola ejus haud pauci prodierunt, qui ad tantum doctrinæ pervenerunt fastigium, ut, si non superasse famam Politiani aut adæquasse, ad eam tamen proxime putentur accessisse. Singulorum conquirere studiose, strictimque hic recensere nomina, operosi non minus, quam supervacanei laboris res foret; facturus tamen rem gratam videor Lectoribus, si illorum hic vel nobilissimos commemoravero. Digni inprimis nostro præconio videntur Bernardus Riccius, (a) Jacobus Modestus Pratenfis, (b) Franciscus Puccius, (c) Scipio Carteromachus, (d) Guilielmus Grocinus, (e) Thomas Linacer, (f) Jo. Baptista Egnatius, (g) Varinus Phavorinus Camertes, (b)

Raphael Volaterranus, (*i*) Petrus Crinitus, (*k*) Dionysius Capnio, (*l*) Carolus Antenoreus, (*m*) & Pactolus quidam, (*n*) quorum plerisque hæc tribuenda laus est, quod scholam Politiani fama immortalis & præclaris de omni literarum genere meritis insigniter nobilitarint. Addo his, si non doctrinæ, saltem eminentioris dignitatis causa, magnæ indolis juvenes, Joannis Teixiræ, summi apud Regem Lusitaniæ Joannem libellorum magistri, filios dignissimos. (*o*) In discipulis Politiani an locum etiam mereatur Baccius Ugolinus, (*p*) sicut contendit Clausius, mihi quidem adhuc videtur dubium. Joannem Picum Mirandulanum certe, multum falleretur, qui in Politiani diceret fuisse disciplina, etsi auditoribus ejus interdum socium se comitemque dederit. (*q*)

(*a*) Testantur de eo literæ JAC. ANTIQUARIJ ad POLITIANUM, quas habes *Lib. III. Epp. Pol. n. 23*, ubi hæc: *Epistolam mihi legendam nuper tradidit Bernardus noster*, (RICCIUS cognomine; id enim patet ex literis POLITIANI ad ANTIQUARIUM, quæ subsequuntur illas,) *adolescens in tua schola tornatim expolitus*; nec non aliæ ejusdem ANTIQUARIJ ad POLITIANUM, *Lib. XI. Epp. Pol. n. 3*, in quarum initio: *Bernardus Riccius, inter disciplinas & alumnationes tuas sane juvenis non pœnitendus*, &c. Patriam huic RICCIO fuisse Mediolanum, verba ANTIQUARIJ in Epistola, quam primo loco nominavi, indicare videntur; qua vero gente editus, quibus fuerit moribus conspicuus, & an ejus præcipua quædam adultiori ætate fuerint de literis merita, nusquam memoriæ proditum inveni. Publico munere functus, idque non diligenter minus, quam prudenter & laudabiliter administrasse, versiculos etiam scripsisse amatorios, ingeniosos, elegantes, venustos, faciles, & affectibus plenos, POLITIANO dicitur in literis ad BERNARDUM hunc, *Lib. IX. n. 2*. Idem in literis ad JAC. ANTIQUARIUM

QUARIUM, *Lib. III. n. 24*, BERNARDUM optimum juvenem vocat, & sui nimium amantem. Secretarius Florentinus & vir literatissimus JO. FRANCISCO BENEDICTO in *Ep. ad POLITIANUM Lib. VI. Epp. Pol. n. 8*, quin & juvenis ingeniosus JO. PICO appellatur in *Ep. ad JAC. ANTIQUARIUM, Lib. IX. Epp. Pol. n. 8*. Frequentissimum ei nobilissimumque cum POLITIANO præceptore intercessisse literarum commercium, docet Epistola JAC. ANTIQUARII ad RICCIUM, *Lib. IX. Epp. Pol. n. 6*, & ipsæ POLITIANI ad eum literæ, *Lib. XI. n. 18*. De RICCIO isto & ejusdem nominis aliis multa memorat JAN. BROUKHUSIUS in *Notis ad Sannazarii Carmina, nuper Amstelod. excusa, p. 237*.

- (b) Ad JACOBUM MODESTUM PRATENSEM scriptæ exstant POLITIANI literæ de priscis Jureconsultis, quorum nomina & leges Digestis continentur, *Lib. V. n. 9*, in quibus cum verba legantur: *Nam cum tu nostris laribus a puero fueris innutritus, probaverimque semper ingenium, mores, animum, fidelitatemque tuam, nihil mihi abs te pene sejunctum puto, &c.*; non dubito, ipsam ejus educationem institutionemque commendatam POLITIANO fuisse. Neque tunc quidem annis fuisse juvenilibus egressum, cum has ad eum literas daret POLITIANUS, ex earum inspectione facile cuilibet constare potest. Fuit tamen satis jam ætate illa excultus bonis literis, & doctrina expolitus elegantiori. Non enim, nisi ad explorati hominem ingenii, & omni formatum disciplina, ea, quæ omnino videbantur alicujus esse momenti, & doctrinam redolebant exquisitiorem, tam compositis POLITIANUS perscripturus videbatur literis. Nescio tamen, an scriptis editis ad singularem unquam famam pervenerit; nec de patria ejus & parentibus certi quicquam ex scriptorum monumentis definire licet. Honorifica satis de eo sunt verba POLITIANI in *Miscellan. Cap. 77*: - - *Id identidem nunc Jacobo Modesto Pratensi, familiari nostro, & studiorum adjutori, nunc aliis item nostris auditoribus, utcunque aut res ferat, aut exigatur, ostendimus*. Ex quibus ipsis, modo verborum ordinem accurate inspicias, intelligi quodammodo potest, esse hunc MODESTUM in discipulis POLITIANI numerandum omnino.

- (c) FRANCISCUS PUCCIUS etsi nullo, quantum ego scio teste CONR. GESNERO in *Biblioth. Univ. p. 257. B*, ingenii monumento posteritati nomen suum commendaverit; patet tamen

non minus ex literis ejus ad POLITIANUM, *Lib. VI. Epp. Pol. n. 4*, politissimis omnino, & multo sale conspersis, quam ex mutuis POLITIANI, in laudando eo liberalioribus, magnam ejus, dum viveret, fuisse & nominis & doctrinæ existimationem. Ad PHILIP. BEROALDUM de eo scribit POLITIANUS *Lib. VI. Ep. 1*, *doctum esse utraque lingua juvenem, nec absurdo ingenio, sive tu prosam condere, sive carmen jubeas*. Florentiæ per aliquod tempus Professoris munere functus, Neapolim ire jussus est, ubi maxima cum laude promovendis literarum incrementis animum intendit. Docemur id ex verbis POLITIANI, supra §. IV. n. (n) allatis, & ex Elegia HIERON. CARBONIS ad AUGUSTIN. NIPHUM, quam excerptam ex CAROLI BORELLI *Vindice Neapolitanæ nobilitatis, seu Animadversione in Franc. Ælii Marchesii librum de Neapolitanis familiis*, PETR. VLAMINGIUS transtulit in Notas ad JAC. SANNAZARII *Carmina* p. 599, ubi hæc legas:

*Quin etiam nostras visit pater Ælius ades,
Quem sequitur sacri candida turba chori;
Et, qui Sebethum patrio modo prætulit Arno,
Puccius, Etrusci fama decusque soli.
Quem, culti eloquii tanta est facundia, credas
Posse movere homines, posse movere Deos.*

Nollem, scriptores in enarrandis viri hujus literatissimi fatis tam fuisse negligentes. Factum id præter ejus meritum, etsi suæ majora, quam posteræ ætati, commoda præstiterit. Ex POLITIANI tamen ad eum literis, *Lib. VII. n. 29*, tantum scire licet, patrem ei fuisse militem, & in bello contra Ligures periisse, avum hominem prudentem, cum Cosmo olim a factiosis civibus Florentia ejectum, sed postea cum eodem revocatum, fratrem porro fuisse Jannoctium, suavissimum juvenem, affinem denique Alexandrum Farnesium, Cardinalem, qui Romæ in maxima autoritate vivebat & gratia. Legatum etiam Romam missum fuisse PUCCIUM ad Pontificem nomine civitatis Florentinæ, eadem docent literæ, ita inscriptæ: *A. Politianus Puccio Florentino Jurisconsulto, & ad summum Pontificem legato*. Differt longe iste PUCCIUS ab alio, ejusdem plane nominis, sed

sed recentioris ætatis, Italo, qui, literarum & sublimioris doctrinæ expers, vulgo in Fanaticorum numero haberi solet, & libello, Goudæ in Hollandia A. 1592 edito, & Clementi VIII Pontifici inscripto, perversamque *de universali restitutione, & fide naturali in Deum, ad salvandos omnes homines idonea*, doctrinam complexo, justam Theologorum, recte sentientium, animadversionem incurrit, & fata sibi contraxit acerbissima. Legi de eo meretur, præter alios, PETRUS BÆLIUS in *Dict. Hist. & Crit. T. III p. 2395. seqq.* POLITIANI usum se fuisse disciplina, ipse sæpius fatetur PUCCIUS in *Ep. modo cit.* ubi *præceptorem & magistrum suum* disertis verbis dicit POLITIANUM. Maxime huc pertinent verba: *Quicquid ipsi sumus, si quid sane sumus, id totum beneficio tuo sumus.* Quin ipse POLITIANUS in *Ep. ad PUCCIUM, Lib. VI. n. 5, incredibili*, ait, *me voluptate sue literæ affecerunt, non tam - - - quam quod apud me, qui tibi olim præceptor obtigerim, singularem quandam vel eruditionem, vel eloquentiam tuam profitentur. Auditorem etiam suum* vocat in literis ad PHIL. BEROALDUM, quarum verba Lectoribus memini me dedisse supra §. IV. n. (n).

- (d) Græcarum Latinarumque literarum peritissimus fuit CARTEROMACHUS, Pistojenfis; id quod satis testatur ejus *de Laudibus Græcarum literarum Oratio*, habita primum Venetiis A. 1504, postea A. 1517 Basileæ apud Jo. Frobenium excusa, denique Baruthi A. 1690 recusa, quin & ab HENR. STEPHANO *Thesauro Græcæ lingue* præmissa. Præter hanc pauca ejus scripta innotuerunt mihi, nec nisi Græca quædam Epigrammata, imprimis in libros, opera ALDI MANUTII Venetiis excusos, composita, ARISTIDIS Smyrnæi Orationem de Laudibus urbis Romæ Latine redditam, & Epistolam Græcam, VARINI PHAVORINI CAMERTIS *Thesauro, seu Cornuscopiæ Græcæ lingue* præmissam, in lucem, quantum scio, protulit. CLAUDII PTOLEMÆI *de Geographia libri VIII* ejus, quamvis non unius, cura elegantiores emendatioresque prodierunt. Multa ab eo edita tradit quidem JO. PIER. VALERIANUS in libro *de Infelic. literat. Lib. II. p. 72*; sed eorum nihil commemorat. Primis literarum tirociniis Romæ ac Florentiæ positis, Patavii, Venetiis, Raven-

vennæ, & Romæ ingenuas artes publice professus est. CARTEROMACHUM *recondita & absoluta eruditionis hominem* ERASMUS in *Epist. 5. Lib. XXIII*, & *virum citra ostentationem in utraque literatura doctum* idem vocat in *Ciceroniano*. Præclare de eo PETR. ALCYONIUS in *Medice Legato posteriore fol. 9*: *Ei, tametsi Latinus est, attamen vel Græci ipsi, in sua lingua cognitione & subtilitate primas deferunt; & ibidem: Videas illum, quanquam Latinum, Græce sic loqui & scribere, ut solus post veterum Græcorum, Platonis, Socratis, Demosthenis, & Strabonis, interitum orbe eloquentiæ tutor relictus videatur*. Laudibus effertur etiam ab incomparabilis eruditionis viro, JO. ALBERTO FABRICIO, in *Bibl. Græc. T. I. Lib. II. C. 21. p. 681. n.**. Breviter expositam ejus vitam dedit BÆLIUS in *Dict. Hist. T. I. p. 776*, & copiosius Autores *Diarii Giornale de' letterati d'Italia T. XX. a p. 279 ad 295*, ubi præclara admodum facta ejus est mentio. Exstat ejus ad POLITIANUM *Epistola Lib. XII. Epp. Pol. n. 25*, unde discimus, maximam doctrinæ suæ partem POLITIANO nostro CARTEROMACHUM retulisse acceptam. Statim enim sub initium *Epistolæ se discipulum ejus, POLITIANUM præceptorem suum, a quo tantum se amari sciat, quantum possit a præceptore discipulus, gratus profitetur*. Jun-genda his, quæ ipse in *Orat. de Laudibus Græc. lit. p. 31. edit. Baruth*. scribit: *Nostra quoque tempestate non defuere, qui Græce scriberent: ut præceptor noster Politianus, &c.* Amorem ejus erga POLITIANUM loquuntur tam literæ ad eum, jam memoratæ, quam additum literis Græcum Latinumque carmen, laudibus POLITIANI sacrum. Acuta satis verba carminis ultima:

*De patria magni certatum est semper Homeri,
Vindicet ut tantum hunc urbs sibi quæque virum.
Tu majoris eris certaminis, Angele, causa,
Terra etenim ac cælum te volet esse suum.*

- (c) GUILIELMUS GROCIUS, gente Britannus, multiplici doctrina, Græca maxime & Latina literatura, quam publice Oxonii professus est, admodum illustris fuit, Poeta quoque haud in-venustus, & omni genere elegantiorum literarum ornatissimus. *Epistolæ ejus ad eruditos, ERASMUM inprimis, aliaque ingenii monumenta præstantissima, laude mea haud indigent*. Primis in Britannia Græcæ Latinæque linguæ institutus elemen-

tis, iter suscepit in Italiam, & Florentiæ maxime, amplissima Musarum artiumque omnium officina, studiorum causa confedit. Docuit illa ætate literas Florentiæ **POLITIANUS** noster, cujus commendatus institutioni, duos annos continuos utriusque linguæ præcepta imbibit avidissime. Cujus quidem rei non memini in ipsis **POLITIANI** scriptis animadvertisse me vestigium. Maximum tamen testimonii robur habent verba **GUIL. LATIMERI** in *Ep. ad DES. ERASMUM*, obvia in *Epp. Erasmi edit. Lugd. p. 294*: *Nam & Grocinum memini, virum, ut scis, multifaria doctrina, magno quoque & exercitato ingenio, his ipsis literis (Græcis) duos continuos annos, etiam post prima illa rudimenta, solidam operam dedisse; idque sub summis doctoribus, Demetrio Chalcondyla, & Angelo Politiano. Idem confirmat ANT. WOODIUS in Athen. Oxon. T. I. p. 13, qui multa de GROCINO memorat, & SAM. KNIGHT in the Life of John Colet, p. 24. n. (t). Conf. etiam G. LILII *Elogia quorundam Anglorum* p. 91.*

- (V) Gente item Britannus fuit **THOMAS LINACER**, Cantuariæ natus, **GROCINI** æqualis, quem non immerito *virum undique doctissimum* **ERASMUS** in *Ciceroniano* p. 83, & optimum Grammaticum, elegantem Poetam, Rhetorem disertum, Medicorum plane Phœnicem, appellat **JO. PITSEUS** in *Relat. Historic. de Rebus Anglic. seu de Illustribus Angl. scriptoribus*. Nam, quos scripsit *de Structura Latini sermonis, Libri VI*, Grammatices Anglicæ rudimenta, Epistolarum ad eruditos Carminumque libri, **GALENUS** integer & *Sphæra PROCLI* Latine reddita, quam præclare de literis fuerit promeritus, perspicue luculenterque testantur. Fuit inprimis in interpretando felicissimus, ut, quæ **PET. DAN. HUETII** *de Claris Interpret.* sententia est, *nemo illo majorem orationis nitorem, castitatem & condecentiam ad interpretationes contulerit*. In Italiam, cum ipso forte **GROCINO**, ut Græcis literis melius imbueretur, facto itinere, duos omnino annos Florentiæ doctissimorum hominum, **DEMETRII CHALCONDYLÆ** & **POLITIANI** scholas frequentavit. Docemur id ex eadem, cujus modo facta est mentio, **LATIMERI** ad **ERASMUM** Epistola: *Nam & Grocinum memini, - - - Linacrum item, acris ingenio virum, totidem (binos) aut etiam plures annos sub iisdem*

præceptoribus (DEMETRIO & POLITIANO) impendisse. Testes quoque id referunt PAUL. JOVIUS in Elog. doct. vir. Cap. 63. p. 108, ubi & laudes LINACRI fusius commemorat, ANT. WOODIUS l. c. p. 17, SAM. KNIGHT l. c. n. (u), G. LILIUS l. c. p. 93, P. BÆLIUS in Dict. Hist. T. II. p. 1718. De LINACRO, legi etiam merentur, quæ scribunt JAC. GADDIUS de Script. non Eccl. T. I. p. 278, JO. BALÆUS in Catalogo Scriptorum illust. majoris Britanniae, LUD. VIVES de Trad. Discipl. Lib. III, DES. ERASMUS Lib. VIII. Ep. 39, Lib. X. Ep. 27, Lib. XIV. Ep. 3, Lib. XV. Ep. 17, & Lib. XXVI. Ep. 14, & in Apophtheg. Lib. VI. p. 524, JO. CHEKUS de Pronuntiatione Græca, THOM. FULLERUS in the Worthies of England, & ADR. BAILLETUS in Jug. des Sav. T. IV. p. 84 seqq. & p. 371.

- (g) JO. BAPT. EGNATIUS, Venetus, vir summus, & ad incrementa elegantiorum literarum vere natus, cujus doctissimæ exstant in Autores Latinos, CICERONEM in primis, SUETONIUM, & OVIDIUM, Animadversiones, & similis argumenti *Racemationes*, Operaque de Romanis principibus, de Origine Turcarum, & de Exemplis illustrium virorum Venetæ civitatis atque aliarum gentium, politissima, discipulus fuisse POLITIANI dicitur ANTON. TRISSERIO in *Eloges des Hommes Sav. T. I. p. 165 & 166*. Rem eandem testantur Autores *Diarii Essais de Litterature T. I à l'année 1702. mens. Nov. p. 292*, qui, multos cum annos POLITIANI usum institutione, & proxime ad præceptoris sui famam & existimationem accessisse, perhibent. His etsi ex ipsis POLITIANI scriptis nihil hujus rei constare possit; secuti tamen in eo sunt scriptorem fide dignissimum, JAC. AUG. THUANUM, cujus hæc sunt verba *Lib. XII. Historiar. ad ann. 1553. p. m. 253: Hic & annus (scil. 1553,) abstulit Jo. Baptistam Egnatium, familia honesta, sed in tenui re, Venetis natum, Angeli Politiani, qui bonas literas in Italia intermortuas excitavit, discipulum, quique eas non mediocri studio illustravit & scriptis & publica XL annorum professione cum summa totius Italia admiratione. Quæ verba ita vertit interpres THUANI, PETR. RYERUS, ut in eum adduci errorem possis, ipsum POLITIANUM per quadraginta annos elegantiores literas docuisse in urbe Veneta. Verba ejus hæc sunt: J. B. Egnatius - - fut disciple d'Angelo Politio, qui retablit en Italie les bonnes lettres presque mortes, &*
qui

qui ayant enseigné quarante ans durant avec admiration de toute l'Italie, recût cette grace du Senat, &c. Primus id observavit ANT. TEISSIERIUS in *Elog. des homm. Sav.* T. I. p. 167, postea etiam P. BÆLIUS in *Dict. Hist.* T. II. p. 1056. n. (G); qui ipse tamen ejus rei culpam in THUANUM potius, perplexioribus utentem verbis, quam in RYERUM, conjicit.

- (b) A patria dictus *Camertes*, postea a Leone X, quem literis instituisse dicitur, Episcopatu Nucerino donatus, cujus quanta fuerit Græcarum literarum peritia, ex singulis fere, quæ in lucem dedit, ejus scriptis abunde constat. Ad consummatissimam hanc ejus doctrinam, quis dubitet, allatum aliquid ab ANGELO nostro, quo duce inde a prima pueritia in amplissimis Græciæ Latique campis excurrebat. Tam carus fuit præceptori suo, ut is omnium, quæ in literarum negotio habebat arcana, fecerit participem. Utriusque in promptu sunt hac de re testimonia; POLITIANI in Epistola ad VARINUM, Præfationis loco præmissa VARINI *Tbesauro Cornucopie & Hortis Adonidis*, ab ALDO MANUTIO Venetiis A. 1496 editis, nec, quantum scio, in ipso Epistolarum ejus volumine obvia, sub hæc: *Mihi certe (quid enim diffimulem?) gratissimum facies; nam cum te semper habuerim quasi eximium inter discipulos utriusque lingue, meaque tibi in literis etiam arcana retexerim, quod tu homo gratissimus libenter & profiteris & prædices; nimirum scilicet ad me quoque portio aliqua tue tantæ laudis redundabit.* Excerpta hæc vide in MICH. MAITTAIRE *Annalibus Typographicis* T. I. p. 246. n. (a). Addo his, quæ scribit in *Ep. ad MACARIUM MUTIUM*, Lib. VII. Ep. 2: *Varinus, civis tuus, auditor meus, ad summum lingue utriusque fastigium pleno gradu contendit, sic ut inter doctos jam conspicuus digito monstretur.* Nec minus huc spectant ipsius VARINI verba in *Epistola Græca ad Petrum Medicum*, eidem *Tbesauro Cornucopie* præmissa, cujus partem idem profert MAITTAIRE *ibid.* n. (c): *Ἄγγελος γὰρ ὁ πολιτιανὸς, ὃς ἐμὲ λατίνῃ καὶ ἑλληνιστὶ μονονυχὶ ἐκ τῶν ἀπαλῶν ὀνύχων ἐπαίδευσεν, σὸς γέγονε διδάσκαλος.* Ludit in eum brevi, sed venusto, Epigrammate POLITIANUS, quod legitur in *Epigrammatum* ejus Volumine, præmissumque est *Dictionary Græco* PHAVORINI, quin & ipsi hujus tumulo cum aliis aliorum carminibus insculptum.

Vid. *Giorn. de' Letterati d'Italia* T. XIX. p. 98, & viri egregii, JO. ALBERTI FABRICII, *Bibliothec. Græc. Vol. X.* Honorifice satis de eo judicat JOACH. CAMERARIUS in *Pref. ad Varini Dict. Græc.*: Hunc Politianus, vir (ut est notum) doctissimus, ornavit summæ laudis splendidissimo testimonio, cum eum quodam in Epigrammate pereleganti Latinum hominem Græcitatem ipsam sustinere, atque alere dixit; & G. J. VOSSIUS de *Philologia* Cap. 5. §. 15. p. 37: Ang. Politianus Græco quodam Epigrammate sic laudat eum, ut, hominem Latinum, (Camerinum enim ei patria, ut aiebam,) dicat, ἀντιπελασγῆτα nunc ipsam sustinere atque alere Græciam. De vita & Episcopali PHAVORINI dignitate varia commemorat FERD. UGHELLUS in *Italia sacra* T. I. p. 1072. Confer etiam, quæ multo cum studio collecta leguntur in *Giorn. de' Letter. d'Ital.* T. XIX. a p. 90 ad 129.

- (i) RAPHAELEM VOLATERRANUM, a patria sic dictum, insignis doctrinæ virum, quem literarum in Italia reductoribus merito annumeres, & de cujus *Commentariis Urbanis*, immensi laboris Opere, passim injeci mentionem, si non aliis, certe sermonis Græci studiis a POLITIANO institutum, ipsa hujus docent verba in Græca ad VOLATERRANUM Epistola, *Lib. XII. Ep. 21*: δοκῶ μοι γέλωτα ὀφισκάνων ὁ τέως κεκλημένος διδάσκαλος, καὶ τῶν κατ' ἡμᾶς ἐλλήνων τοῖς δοκιμωτάτοις ἀντιτεταγμένος; quæ ita vertit JACOBUS TUSANUS: *Videor mihi ridiculus fore, antea ὧς præceptor vocitatus, ὧς Græcorum eminentissimo cuique seculi nostri collatus.*
- (k) Non ignotum CRINITI hujus nomen est, qui artibus ingenuis & elegantiori doctrina tam fuit egregie imbutus, ut summam præceptoris sui in dicendo suavitatem æmulatus sit felicissime. Documento sunt *de Honestâ disciplina*, & *de Poetis Latinis*, libri compositissimi. Unde, communi omnium judicio, in discipulis POLITIANI disertissimis habitum, ait JOVIUS in *Elog.* p. 108, & in mortui POLITIANI locum, refert, in schola Florentina substitutum, nec minori multo, quam ille olim, plausu publice interpretatum scriptores veteres. Memoriam præceptoris sui quanto honore profecutus sit CRINITUS, testes sunt tam Epigramma ejus, manibus POLITIANI consecratum, quod alio in

in loco legendum dabimus, quam binæ ad ALEXANDRUM SARTIUM Epistolæ, *Lib. XII. Epp. Pol.* obviæ, amoris erga POLITIANUM, jam tum defunctum, tenerrimi ardentissimique dissimulantes nihil.

- (1) Fuit hic DIONYSIUS natione Germanus, patria Phorcensis, JOANNIS REUCHLINI, olim CAPNIONIS, frater, Tubingæ primum summis Philosophiæ honoribus ornatus, postea factorum administrandorum muneri admotus, & cum fratre JOANNE ac sorore ELIZABETHA in sacrum Eremitarum s. AUGUSTINI Ordinem receptus est a F. ÆGIDIO, Ordinis Priore, ut vocant, generali, cujus ea de re literæ *ad Nobilem & egregium virum, Dn. Joannem Reuchlinum, LL. Doctorem eruditissimum, Dn. Dionysium, Presbyterum, Fratrem ejus germanum, atque Elizabet, Sororem ejus*, exstant sub finem *Lib. II. Epistolarum illustrium virorum ad Joannem Reuchlinum, Phorcensem*, a THOMA ANSHELMO, Badensi Typographo, editarum. Commemorant de eo, qui vitam & historiam JOANNIS REUCHLINI, maximi olim Hebraicarum Græcarumque literarum in Germania doctoris, ex instituto persecuti sunt, scriptores bene multi; in quibus præcipui sunt PHIL. MELANCHTHON in *Orat. de Vita Capnionis*, MARTIN. SIMON in *Orat. de Joanne Capnione Phorcensi* p. 59, MARTIN. CRUSIUS in *Annalium Suevicorum Dodec. III. Lib. IX. Cap 5. p. 499*, & qui versatus est in enarrandis REUCHLINI rebus memorabilibus præ ceteris diligentissime, JO. HENR. MAJUS in *Vita Jo. Reuchlini, Durlaci anno 1687 edita, p. 6 seq. & p. 140 seq.* quibus addo *Programma Academiae Tubingensis, scriptum in funere Christoph. Reuchlini, Theol. Prof. Tubing.* qui atavum habuit hunc ipsum DIONYSIUM. Ei libros binos, quorum alter *Rudimenta linguae Hebraicæ*, alter *Lexicon Pforzheimii*, inscriptus est, pietatis & amoris ergo sacros esse jussit frater JOANNES. Doctrina longe inferior, quam frater, fuit, nec, quantum scio, quicquam scriptorum ejus prodiit, unde de doctrina ejus existimari posset. JOANNIS erga se animum vere fraternum expertus est, habuitque eum, utpote ætate multo se proVectiorem, studiorum suorum moderatorem studiosissimum. Is autor ei fuit juveni admodum, ut excolendæ

doctrinæ causa in Italiam se conferret, deditque ei itineris comitem JOANNEM STRELERUM, J. U. D. probatissimæ fidei hominem, cujus curæ tuto commendari posse noverat Musas & institutionem DIONYSII. Itaque Florentiam abiere illi, & biennium continuum usi hic hospitio GEORGII VESPUCCII, præceptores, quorum scholas frequentarent, cooptarunt sibi MARSILIUM FICINUM, DEMETRIUM CHALCONDYLAM, atque ANGELUM POLITIANUM. Testatur hæc ipse verbis suis JOANNES REUCHLINUS sub finem *Lib. I. Rudiment. Hebraic.* &, qui profert illa, JO. HENR. MAJUS *l. c. p. 141.* His ducibus, quantum potuit, DIONYSIUS operam navavit literis, & laudatissimos in studiis progressus fecit. *Valemus omnes recte*, inquit JO. STRELERUS in *Epistola ad JO. REUCHLINUM*, quæ legitur *Lib. I. Epist. Illust. Vir. ad Jo. Reuchlinum, Dionysius profecto bene studet; te non pœnitebit impendiorum, certo scio; nullis eget calcaribus, tamen Italiam amare non vult, semper autem plus cuperet vivere in Germania.* POLITIANI tamen non ita assiduus, sicut reliquorum, fuisse auditor videtur. Cum enim VESPUCCII, CHRISTOPH. LANDINI, & Lippi cujusdam cæci, (quem fateor ignotum mihi,) præceptorum DIONYSII, honorifica admodum facta sit mentio a JO. STRELERO in *Epist. ad JO. REUCHLINUM, Lib. I. Epist. Illust. Vir. ad Jo. Reuchlinum*, & DEMETRII CHALCONDYLÆ binæ ad JO. REUCHLINUM Epistolæ, Græca altera, altera Latina, in quibus laudat ingenium DIONYSII, literasque ejus sibi fore commendatissimas promittit, exstent *Lib. I. & II. earundem Epp. ad Reuchlinum*; non adeo luculentum de POLITIANO nobis testimonium suppetit, nisi quod JO. STRELERUS, quasi dubius adhuc animo, num POLITIANO utendum doctore sit, scribat ad REUCHLINUM in *Ep. cit.*: *Scripti etiam tuæ humanitati de Angelo Politiano, doctissimo utriusque lingue viro, quid agendum sit. Nam is continuo est apud divinum illum virum Comitem de Mirandula, apud quem etiam ego ipse his diebus fui.* Neque tamen ideo dubitandum plane, quin præceptor ei obtigerit POLITIANUS, cum firmissimi testimonii loco habenda nobis sint, quæ profert ea de re *l. c.* frater ejus JOANNES, quæque commemorat PHILIPPUS MELANCHTHON,

THON, REUCHLINIS conjunctissimus, cujus verba paulo post subjungam, nec probabile sit, neglectas ejus viri scholas a DIONYSIO, cujus erat ætate illa per omnem Italiam, maxime vero in Gymnasio Florentino, singularis nominis celebritas, & in publica luce versabantur de literis elegantioribus merita præclarissima. Sed melius forte dignitati & existimationi POLITIANI consultum, & de probitate ac religione ejus dubitare ad hunc diem ausus nemo fuisset, si caruisset ipse hoc discipulo, nec verborum suorum hunc nactus fuisset interpretem tam sinistrum & malevolum. Est enim ex eorum discipulorum numero hic DIONYSIUS, qui labores præceptorum honestissimos studiumque erga se eximium remunerari calumniis solent & obtreptionibus impudentissimis; indignus adeo, quem tanti viri alumnum dicamus, & reliquis jungamus melioris profecto & antiquioris integritatis discipulis. Manifesta est hominis nequitia. Reversus enim, elapso biennio, in Germaniam, ut institutionis fidelissimæ gratiam haberet præceptori pristino, de petulantioribus POLITIANI, non nisi ab homine profligatissimo expectandis, sermonibus, & improba sacrarum literarum contemtionem, sparsit in vulgus fabulam. De qua cum certior factus esset PHILIPPUS MELANCHTHON, homo ad superstitionem usque credulus; ille, quantumvis alioqui a vituperandi studio remotus, vel audito perperam, vel sinistre nimis explicato rumore, tantum abest, ut fraudes senserit pessimi opprobriorum architecti, DIONYSII, ut latius disseminandas has calumnias, & ad omnem transmittendas duxerit posteritatem. Primus igitur fuit, qui penes credulos quosque de vulgo in maximum famæ & existimationis discrimen & in horrendi (Atheismum vocant) criminis suspicionem, vix unquam abolendam, adduxit bonum hominem, nihil minus merentem, POLITIANUM. Atque hinc nata est, quæ nec nostris temporibus ore hominum jactari desuit, lepida de Atheismo POLITIANI historiola, quam satis, ut speramus, denudabimus infra *Sect. II.* Eorum, quæ hac de re scriptis consignavit MELANCHTHON, sedes habetur præcipua in *Epistola* ejus ad ADAMUM CRATONEM, præmissa

Exegesi

Exegeti NICOLAI ASCLEPII BARBATI *de Antiquo & profundo consilio Dei*, ex qua ipsa nempe cognitum nobis est, testem auritum venditasse se CAPNIONEM execrandæ impietatis, cujus accusare POLITIANUM non dubitaverat coram illis, quibus jucunda erant auditu omnia, in optimorum opprobrium virorum excogitata turpissime. Audiamus verborum MELANCHTHONIS, quæ huc pertinent, partem aliquam. Dionysius, inquit, Capnio, qui adolescens audivit Angelum Politianum, narrabat, cum interrogatum aliquando, quid de Psalmis Davidicis sentiret, & ad quid prodesse eorum lectionem judicaret, respondisse, sibi vero placere illa antiqua carmina, - - - Sed addidit Politianus hanc collationem, res easdem dulcius & splendidius narrari in Odis Pindaricis, - - - Hæc Politiani oratio etsi speciosa est, tamen est hominis ignorantis discrimen inter genera doctrinarum, inter legem & evangelium. Omisi hic quædam de industria, cum sit verborum catena longiuscula. Proferentur tamen hæc ipsa alio in loco. Eadem a CASP. PEUCERO memorata sunt in Epistola ad CHRISTOPH. CARLOWITZIIUM, unde excerpta nobis exhibet SALDENUS *de Libris* p. 434.

- (m) Ingenii præstantissimi adolescens fuit CAROLUS ANTENOREUS, qui Græcarum literarum studium cum Philosophia habuit conjunctissimum. PHAVORINO CAMERTI, amico suo, in consarcinando *Thesauro Cornucopiæ* haud parum operæ præstitit, eo-que nomine in eruditorum poni meretur numero. Non obscure id docet ALDUS MANUTIUS in Præfatione huic *Thesauro* præmissa, hisce quidem verbis: *Primus labor in eo* (libro) *fuit Guarini Camertis, & Caroli Antenorei, Florentini, hominum multi studii, ac in Græcarum literarum lectione frequentium.* Eadem cum maxima laudum ANTENOREI commemoratione prolata sunt a POLITIANO in *Ep. ad VARINUM CAM.* eidem *Thesauro* præfixa, quam vide integram in *Giorn. de'Letter. d'Ital. T. XIX. p. 106.* POLITIANI discipulus fuisse dicitur ANTENOREUS Autoribus dicti modo *Diarii l. c. p. 103*, qui cum accuratissime versari soleant in enarrandis eruditorum suæ gentis fatis, id ipsum absque idoneo autore memorasse non videntur. Forsan ex ALDI verbis id collegerunt, in *Præf. cit.* prolatis: *Hi* (VARINUS &c

& ANTENOREUS) simul ex Eustachio, Etymologico, & aliis dignis Grammaticis, accepere hæc canonismata, digessereque per ordinem literarum, nec sine adjumento & consilio Angeli Politiani, viri summo ingenio, ac impense docti, &c. quasi scilicet adolescentibus, juvenili ardore in honestissimum laborem prolapsis, præceptor POLITIANUS curam, consilium, & instrumenta ministraverit. Addimus his, ut majus conjecturæ pondus accedat, ipsa POLITIANI, quæ sunt in Ep. cit. verba, haud frustra huc trahenda: *Hoc idem puto, & Carolus ipse tuus Antenoreus, honestus adolescens, exoptat, ejusdem tecum laboris participes. Quid autem diximus: ac non potius noster: quando utrique pariter operam dedit?*

- (n) PACTOLUS hic quis fuerit, cujusve generis, patriæ, aut ingenii, dictu vix adeo sit proclive. Plura enim de eo cognita nobis non sunt, quam quæ JO. FRANC. PICUS in literis ad HERCULEM STROZZAM, Lib. III. Epp. Pic. n. 7, de disciplina ejus literisque politioribus in transitu quasi commemorat: *Reliquum est, inquit, Pactolum tuum meo nomine salvere jubeas; cum per occupationem, tum per valetudinem rescribere non potuimus; certiore illum reddas, numisma illud suum, de quo meminit, in illa ipsa arcula perpetuo custodiendum. Legi ejus epistolam, nec invitum semel & pluries, (forte tum aderat Paulus, patruelis ille suus, virtute conspicuus,) doctrinam præ se fert & gratiam, multo candore renidet; redolet (ut dicam brevius,) Politiani officinam, a qua nihil in literis non eruditum prodiit; magnam in eo jacturam fecit Latina lingua. Secutus igitur verba PICI, PACTOLUM quendam dixi POLITIANI discipulum. Si quis tamen nomen PACTOLI dicere prænomen viri malit, quam nomen gentilitium, virumque ex ipsa Strozzarum gente duxisse genus suspicetur, non illi ea de re controversiam movere animum induximus. Neque tamen speciem veri prorsus nullam habet, scriptum in Epistola PICI nomen PACTOLI tanquam diminutivum nominis PACTI, quod esse omnino gentilitium, nec in Italia inauditum, docemur ex Epigrammate quodam M. ANT. FLAMINII ad JACOBUM PACTUM, cujus copiam habemus Lib. VI. Carminum ejus p. 181. edit. Patav. 1727.*

- (o) Maximæ omnino gloriæ cessit ANGELO, juvenes ultimis Lusitaniæ finibus excitos, nobiles admodum, & natalium splendore maxime insignes, venisse in Italiam, ut optimas artes quasque, Latinam præsertim eloquentiam, præeunte POLITIANO, addiscerent. Etenim Joannis Teixiræ, summi in aula Regis Lusitaniæ libellorum magistri, filios, numero plures, *adolescentes*, ut ipse ait POLITIANUS in *Ep. ad Joannem Reg. Port. Lib. X. Ep. 1*, ingenio moribusque præstantes, curæ ejus & institutioni concreditos fuisse, tam patet ex *Epist. modo cit.* quæ horum se ipse præceptorem dicit, quam ex literis ad ipsum juvenum patrem, *Lib. X. Ep. 3*, ubi illos *discipulos* appellat suos, & eximias eorum virtutes ac in literarum studiis ardorem, quibus potest, laudibus extollit. Quin ipse Joannes, Rex Portugalliæ, in literis, quas dedit ad POLITIANUM, *Lib. X. Epp. Pol. n. 2*, felices judicat adolescentes istos, quod *in id ætatis & temporis inciderint, quo ab ejus literarum fonte aliquid doctrinæ possent feliciter haurire.*
- (p) Doctissimus CLAUSIUS in *Dissert. de Ang. Politiano Cap. IX. p. 22* discipulum POLITIANI dicit BACCIIUM, & testimonii loco affert *Epistolam* POLITIANI ad FR. PUCCIUM, *Lib. VI. Ep. 5*, in qua tamen, si accurate inspicias, nulla prorsus hujus rei animadvertas vestigia. Quamvis enim maximam illius partem sibi vindicent laudes UGOLINI, & nihil fere tam pulchrum sit, tamque egregium, quod non de homine isto prædicetur, tantus etiam inde POLITIANI erga illum amor cognosci possit, quantus vix esse præceptoris erga discipulum potest (sæpius enim *suum* dicit, *sua seria*, *suas delicias*,); de ipsa tamen ejus institutione & studiorum cura nec hoc in loco, nec in *Miscellaneis*, ubi sæpius ejus mentionem injicit perquam honorificam, quicquam dictum deprehendas. Tenerrimus vero affectus ille, verborumque blandimenta, quæ a parente magis, quam a præceptore profecta crederes, nullum, cur id suspiceris, argumentum suppeditant. Alioqui, plurimas, quas ad omnis generis eruditos, magnam partem nec visos sibi unquam, nec nisi per literas cognitos, scripsit POLITIANUS, ad discipulos ejus scriptas fuisse epistolas, dicendum foret. Certiora igitur in me-
dium

dium proferenda sunt testimonia, si, scholis POLITIANI interfuisse UGOLINUM, serio contendis. Subveniri forte posset sententiæ CLAUSII verbis FRANC. PUCCII, quæ habet in *Epistola ad POLITIANUM*, illam POLITIANI antecedente, ubi numero plurali usus, *juvat illa recognoscere*, inquit, *quæ pri- dem, cum istic eramus, te prælegente didicimus &c.* Dixerat nempe paulo ante de BACCIO, hoc se usum fuisse in per- lustrandis POLITIANI *Miscellaneis* socio. Si igitur numero plurali hæc dicas ea de causa a PUCCIO prolata, ut constare posset, utrumque olim POLITIANI fuisse discipulum, habet omnino, quod in causæ suæ præsidium capiat, CLAUSIUS. Multum autem vereor, ne alia plane mens scribentis fuerit; cum in sequentibus, eadem usus scribendi ratione, talia omni- no memoret, quæ non nisi ad ipsum solum pertinere videntur.

- (q) Sedit & JO. PICUS aliquando inter auditores POLITIANI; at non discipuli tunc, sed judicis quasi, personam sustinuit. Id enim non nisi honoris causa ab eo factum, ipse agnoscit PO- LITIANUS in literis ad PICUM, breviusculis quidem, sed venustis admodum, & sale quodam conditis, *Lib. XII. Ep. 3.* En integræ: *Quod honoris mei causa tu quoque sederis inter audi- tores meos, non habeo gratiam. Nam si placui, jam retuli, si non placui, non debeo. Vale.*

§. 6.

Quem primum fortunæ suæ autorem & concilia- torem, eundem nullo non tempore Politianus di- gnitatis suæ amplificatorem habuit studiosissimum, Laurentium. Hic, crescente in dies & fama Poli- tiani & doctrinæ copia, cum juvenes ex ejus schola prodire cerneret omni liberali disciplina egregie imbutos ac perpolitos, facile intellexit, filiorum suorum curam & educationem nemini majori cum

fiducia committi, quam Politiano, posse. Additus igitur viro præstantissimo novus est honor, & cum publica Florentinæ juventutis privatam Principum Medicæorum (a) institutionem conjunctam habuit. Et Petrus quidem, illorum natus maximus, Politiani non institutione tantum, verum & convictu usus est, &, quantus vix esse parentis erga filium potest, tantum ejus erga se amorem fidemque cognovit. (b) Alterum filiorum, Joannem, qui, postea ad sacri imperii fastigium evectus, Leonis X nomen adscivit, quamvis sint, qui numero discipulorum Politiani exemptum velint; frustra tamen hi operam infumunt, & firmissimis scriptorum testimoniis doceri meliora possunt. (c) Nec dubito, eundem, qui ceteris, fratrum natus minimo, Juliano, præceptorem studiorumque formatorem contigisse. (d) Venit etiam in disciplinæ & institutionis hujus societatem Laurentius Tornabonus, (e) illis tam sanguinis, quam amicitiae & familiaritatis, vinculo junctus arctissime. His generis nobilitate atque avorum gloria illustrissimis adolescentibus & morum & studiorum magister datus Politianus, munus hoc, si non ad suam, certe ad Laurentii mortem usque, maxima obiit cum fide sua & industria. (f) Neque hic quicquam ab eo morose factum, nec acerbe quicquam & cum imperio, sed ingenue & liberaliter educatam juventutem Medicæam, dubium esse nemini potest, qui

qui non ignorat, quam remotum ab omni severitate, quamque compositum ad mollem comitatem Politiani fuerit omni tempore ingenium.

(a) Principum dico; qua in re standum nobis est a partibus BÆLII in *Dict. Hist. & Crit. T. III. p. 2342*, objurgati eo nomine *Autoribus Diarii Hist. Crit. de la Rep. des lettr. T. III. p. 249*, qui, præter Petrum, natu maximum, filiorum Laurentii negant ullum POLITIANI usum institutione. In eam scilicet sententiam adduci se passi sunt solo POLITIANI silentio, qui, cum sæpius in libris suis, præsertim in *Epistola ad Jac. Antiquarium, Lib. IV. Ep. 2*, (quartam illi per errorem dicunt,) mentionem Petri fecerit, huncque dixerit *discipulum suum*, de reliquis filiorum Laurentii ne verbum quidem usquam protulit. Parum tamen hæc nervi, parum roboris habent. Quasi vero ex scriptis POLITIANI indubitatum eorum, quæ gesserit unquam, aut non gesserit, capere argumentum liceat. Quis credat, eorum, quæ hinc & illinc de rebus suis affert in Epistolis, eo animo injectam a POLITIANO mentionem esse, ut haberent, de quo vitam ipsius contexere possent, posterius? Hoc si consilio ad scribendas epistolas accessisse POLITIANUM contendis, silentio POLITIANI feliciter, fateor, uti poteris in rem tuam. At vulgo cognita, ut puto, res est, Epistolarum scriptores eorum magis, quæ ante oculos ipsis posita, quam quæ futura in posterum sunt, rationem habere. Forte, si tulisset occasio, de Joanne etiam & Juliano, filiis Laurentii, commemorasset POLITIANUS. Fati hoc fuit, quod præ aliis in Petri mentionem incidit, qui, cum esset natu maximus, jamque omnium in se converteret oculos ob spem consequendi olim imperii, uberiores, quam fratres ejus, POLITIANO scribendi materiam præbebat. Tantum ergo abest, ut nulla huic rei, ipsius testimonio POLITIANI destitutæ, habenda sit fides, ut sequendam nobis cum PÆLIO communem putemus Historicorum legem, qua scriptores perquirere & explorare æquævos jubemur, tacente eo, ad quem proxime res quæque pertinere videtur. VOLATERRANI quidni veneremur auctoritatem, qui, ipse POLITIANI olim in

elimando se fidem studiumque expertus, de ceteris ejus discipulis, si quisquam alius, nos edocere potuit certissime. At testem hunc affert BÆLIUS, testem, non vagos sequentem rumusculos, sed qui præsens rebus istis interfuit, & eorum, quæ gesta sunt illo tempore in Italia, nihil non cognitum exploratumque habuit. Clara ejus sunt verba *Lib. XXI. Commentar. Urban. p. m. 246*: *A. Politianus Medices juvenes erudit.* Taceo jam argumenta alia, infra memoranda, quæ luculenter admodum commonstrant, alterum natorum, Joannem, a numero discipulorum POLITIANI excludendum non esse. Itaque nec BÆLIUS, nec, qui nobiscum sentiunt, G. J. VOSSIUS *de Hist. Lat. Cap. 8. p. 628*, LUD. MORERIUS in *Dict. Hist. T. I. p. 367*, JUL. NEGRIUS in *Histor. degli Scrit. Fior. p. 46*, cum multis aliis, justam hac in re animadversionem incurrunt. Aliam autem MORERIO actionem intendimus. In numero Principum Medicæorum nobiscum ille convenit; at de patre eorum aliena plane & manifesto falsa profert. Inverso naturali ordine, filios Cosmi a Laurentio, qui Cosmi nepos fuit, POLITIANI, perhibet, custodiæ ac disciplinæ fuisse concreditos. Quod sane dici non potuit nisi ab homine, aut illustris propaginis Medicææ prorsus ignaro, aut qui rudem admodum ad historiæ cognitionem attulit judicandi facultatem. Id sane omni tempore inauditum fuit, avi liberos a nepote educandos alteri instituendosque dari. Vix ita a lege sua degenerare unquam naturam videas. Patet vero, ex eo natum errorem MORERII, quod omne illud cognationis vinculum, quo juncti inter se Cosmus & Laurentius fuere, quin ipsam principum juvenum stirpem & necessitudines ignoravit prorsus. Re ipsa enim non alios indicari ei juvenes, quam ipsos Laurentii filios, de quibus jam diximus, ex eo apparet, quod mentionem faciat Joannis, postea Leonis X, qui patrem habuit Laurentium, & Cosmi filius inepte dicitur MORERIO. Merito igitur hunc ei errorem exprobrat BÆLIUS *l. c. p. 2344. n. Q*, nec, quo diluere culpam hanc possit, quicquam video, nisi quod præeunte erraverit vossio, magni nominis utique viro, sed cujus tanta haudquaquam est autoritas, ut ab ejus commentis scriptori cauto ac diligenti transversum unguem fas non sit discedere. Verba VOSSII in libro *de Hist. Lat. Cap. 8. p. 628* hæc sunt:

sunt: *Instituit liberos Cosmi Medicis, eosque inter Joannis Medicis, qui Pontificatum adeptus vocabatur Leo X. Quæ si cum verbis MORERII conferas, nullam in iis diversitatem animadvertes, nisi quod, novo errore, ipsius Joannis, postea Pontificis Maximi, quosdam liberos perhibere videtur POLITIANI discipulos. In eo tamen tolerabiliorem dixerim MORERIO, quod de Laurentio nihil prorsus addidit, quo ipso maximopere errorem hunc deformavit ridendumque nobis propinavit MORERIUS. Miror, de VOSSIO, qui primus errandi ansam dedit MORERIO, & penes quem eo major est culpa, quo propius vixit ætati illi, nihil plane dictum BÆLIO l. c.*

- (b) De maximo natu fratrum Medicæorum, Petro, POLITIANI discipulo, certissima in promptu sunt testimonia non JOVII solum in *Elog. P. I. p. 188*, sed ipsius etiam POLITIANI passim in Epistolis. Nunc enim *adolefcentem suum* dicit, ut in *Ep. ad Laurentium, de Ira optime sæpe indolis in pueris argumento*, nunc *discipulum suum*, ut in eadem *Ep. & in alia ad Jo. Picum, Lib. XII. Ep. 7*. Vide etiam LUD. ODAXII *ad POLITIANUM* literas, *Lib. III. Epp. Pol. n. 3*, ubi similiter POLITIANI vocatur *discipulus*. Nec disciplina tantum, sed convictu etiam POLITIANI usum, diserte loquitur eadem, quam dixi modo, POLITIANI *ad JO. PICUM* Epistola, ubi hæc: *Vicerunt, quos optabam, Petrus Medices, ac Laurentius Tornabonus, noster uterque non discipulus modo, sed & alumnus*. Aliis etiam in locis blando *alumni sui* nomine Petrum compellat, ut in *Ep. ad PUCCIUM, Jureconsultum, Lib. VII. Ep. 31*, & in alia *ad FRANCIOTTUM URSINUM, Lib. X. Ep. 13*, ubi *alumnus & Patronum* simul vocat. Conf. *Menagiana T. III. p. m. 560*. Nec minus huc spectant ultima POLITIANI verba in *Sylva, Nutricia*, ex quibus simul intelligas, quantum gloriatus tam nobili alumno & quam impense sit delectatus:

*Quod ni blanda meum lætant presagia sensum,
Ni pietas, ni longus amor, ni vana magistro
Aura suo nimios jubet indulgere favores,*

*— — — — —
Me superet majore gradu longeque relinquat
Protinus, & dulci potius plaudatur alumno,
Bisque mei victore illo celebrentur honores.*

Quia

Quin ipse Laurentius filium Petrum appellasse *alumnus* POLITIANI dicitur in Epistola hujus *ad Jac. Antiquarium, Lib. IV. Ep. 2.* Nec defuisse hic credo officio suo POLITIANUM. Certe, quod maxima dignum laude est, amore hunc alumnus suum vere paterno complexus est. Sæpius in scriptis suis varias ac illustres Petri virtutes commemorat, nec ullam ejus facit mentionem, nisi perquam honorificam. Documento esse velim vel unam ejus *ad Jac. Antiquarium* Epistolam, adductam modo, in qua præstantissimum Petri ingenium copiosissimis exornatur laudibus. Rursus in alia *ad Jo. Picum, Lib. XII. n. 6,* de Petro perquam magnifice POLITIANUS: *Scis autem, quam gratus multitudini sit, & civibus, Petrus noster, non minus jam sua, quam familie gloria, scilicet in quo patris ingenium, patris virtus, patris magni humanitas, avi probitas, proavi prudentia, pietas abavi, reviviscit, omnium vero majorum suorum liberalitas, omniumque animus.* Videas eum causam Petri interdum coram Laurentio ingeniose perorantem, & quæ culpari in illo poterant, virtutis quodam pallio obtegentem artificiose. Tale quid præstitit in *Ep. ad Laurentium, de Ira, optime sæpe indolis in pueris argumento,* libelli instar conscripta. In hac unum id agere videtur, ut iram patris a filio avertat, in quo minus ille probaverat effervescentis interdum sanguinis furorem, & ad iracundiam proclive nimis ingenium. Defendit igitur vitium, ut hominem defenderet, quem gerere in oculis & amare solebat impensissime. Neque tamen putandum, eo factum id consilio a POLITIANO, ut in animo discipuli confirmaret feroculam hanc indolem. Etenim, ut saniozem Petro mentem instillaret, nihil intentatum reliquit, nec in emendando eo quicquam a se studii & solertiæ desiderari passus est. Explorato nempe hominis ingenio, cujus vehementissimos impetus tam facile mitigari posse Musarum intellexerat delinimentis, quam excitari hausto intemperantius Lyæo, ut occulta quadam vi a ferocia ad mollitiem revocaret illud, *domi,* ut refert JOVIUS *l. c. certamen Etruscorum Poetarum instituit, quo non obscura laus summa jucunditate querebatur, quando alternis dicerent, & ad pares numeros responderent, qui extemporaneæ facultatis plausum a circumfusa audientium corona petebant.* Quibus cum plerumque

audito-

auditorem se daret Petrus, & molli eorum decertatione delectaretur admodum; id tandem futurum POLITIANUS sperabat, ut, omni deposita feritate, mitiorem Petrus lenioremque indolem reciperet.

- (c) Hi scilicet illi sunt Diariographi, memorati nobis paullo ante *not.*
 (a) *huj. §.* qui, nec Joanni, nec Juliano, sed uni Petro, fratrum natu maximo, præceptorem contigisse POLITIANUM, contendunt. Quorum commenta, etsi satis a nobis enervata eodem loco sunt verbis VOLATERRANI, jam tamen, quantum ad alterum fratrum, Joannem, refutare fortius conabimur. Equidem POLITIANI hanc in rem clara adeo verba non habeo, quibus vel ipse Joannis se *præceptorem*, vel hunc *discipulum* suum dixerit; aliqua tamen ex parte facere huc videntur ejus *ad Innocentium VIII, Pontificem maximum*, literæ, *Lib. VIII. n. 5*, quibus gratias privato nomine agit Pontifici pro concessa Joanni suo, admodum juveni, sacra & augusta purpura. Quarum cum omnis ratio ita sit comparata, ut nihil non in iis tenere, nihil non amanter & cum propensissima voluntate scriptum videatur; verbis etiam hinc atque illinc POLITIANUS utitur ejusmodi, quæ ubi recte perpenderis, perquam accommodata dices ad firmandam nostram sententiam. A præceptore, facile credas, provenisse vocem: -- -- *In tanto vel privato meo, vel publico totius civitatis nostræ gaudio, facere non possum, quin tester apud te subitum hoc animi gaudium, profitear letitiam, gratias agam privato quoque nomine tuæ sanctitati, quod adolescentem nostrum Joannem, Laurentii filium, Florentinæ Reipublicæ delicias, tuorum numero fratrum, summique senatus collegio adoptaveris.* Leguntur hic & alia, unde non obscure cognoscere rem eandem possis. Sed largiamur, nihil nobis testimonii a POLITIANO suppeditari; alios in ejus locum testes substituam, POLITIANI æquales, & rerum Leonis X non omnino ignaros; ERASMUM nempe & JOANNEM REUCHLINUM, quorum uterque tam certo id persuasum sibi habuit, ut coram Leone ipso ejus rei non dubitaverit facere mentionem. Alter in *Ep. ad Leonem X*, quam legas in *Collect. Opp. ejus Lugd. p. 149*, prolixè ad eum: *Nimirum ad optimam indolem optima accessit institutio: & felicissimo ingenii tui solo longe felicissimus obtigit cultor, politissimus ille Politianus: cujus opera non spinosis istis ac rixosis literis, sed veris illis, nec sine*
 O causa

causa bonis appellatis, & mansuetioribus, ut vocant, Musis es initiatus, quæ ferum etiam ingenium mite placidumque solent efficere. Alter Libro I. de Arte Cabalistica Leonem his compellat verbis: -- -- *Hos in beroas, Beatissime Leo, tuus natalis virgula (ut ajunt) divina feliciter cecidit, Diis gratia: certe ut non restaret ullum elegantioro doctrina genus, in quo non evaseris peritior, adeo quidem puer amplexus politissimi suavitatem Politiani.* Excerpta hæc ex libro REUCHLINI vid. in JAC. MIDDENDORP II Lib. IV. *Academiæ celebr.* T. II. p. 28. Horum igitur, qui partim ætate proxime POLITIANUM attigerunt, partim, facto in Italiam itinere, facile ad hujus rei pervenire cognitionem potuerunt, testimonia, quis est, qui non existimet, ad confirmanda ea, de quibus sermo nobis est, robur aliquod & momentum habere? Neque adeo erroris arguendos puto, qui discipulum POLITIANI dixerunt Leonem X, EDMUNDUM CAMPANUM in *Tract. de Imitatione Rhet.* p. m. 318. seq. ubi verba profert: *Secuti sunt Hadrianus Cardinalis -- -- & Leo decimus, Angeli Politiani discipulus, elegantiorum literarum amantissimus, ipse quoque eleganter doctus;* porro GEORG. JOSEPH. EGGS in *Pontificio docto* p. 701, LAURENT. BEYERLINCKIUM in *Theatro vitæ hum.* Lib. III. fol. 171, ONUPHRIUM PANVINIUM in *Vita Leonis X*, ANTON. TEISSIERIUM in *Elog. des bom. sav.* T. I. p. 166, *Autores Diar. Essais de Litter.* A. 1702, mens. Nov. p. 292, PETR. DE S. ROMUALD in *Abregé du III Tome du Tresor Chronol. & Hist.* p. 262, & JO. LOMEIERUM de *Bibliothecis*, quem vid. in *Access. altera Collect. Mader. de Biblioth.* p. 152. Neque tamen solus fuit, cui educationem filii Joannis commendaverat Laurentius, ANGELUS POLITIANUS, sed socium ei in hoc negotio dedisse se, præter alios, (DEMETRIUM CHALCONDYLAM, & PETRUM ÆGINETAM,) BERNARDUM MICHELOTIUM, hominem in literis non leviter versatum, testis est ONUPHRIUS l. c.

- (d) De Juliano, parum miror, scriptis commemoratum nihil POLITIANO, cum minimus natus esset filiorum Laurentii, ac ne tum quidem, cum diem obiret Laurentius, pubertate egressus; uti constat ex literis POLITIANI ad JAC. ANTIQUARIUM, Lib. IV. n. 2, in quibus cum illud in primis agat, ut fratrum singulorum virtutes extollat, in
Juliano

Juliano adolescentulo, præter pudorem ætatis, formam corporis, erectumque ingenium, nihil habet, quod maximopere commendet. Cave autem, huc trahas verba Laurentii Medicæ quæ legis in *Ep. ejus ad POLITIANUM, Lib. X. Epp. Pol. n. 5. Gaudco mirum in modum, Julianum nostrum se totum literis tradidisse, illi gratulor, tibiue gratias ago, quod eum ad hæc prosequenda studia excitaveris. Tu vero fac, ut hominem ad literas inflammasti, ita sedulo cures, stimulosque adjicias, ut perseveret.* Hæc enim non de Juliano filio, sed de Juliano fratre, dicta esse Laurentio, patet ex mutuis POLITIANI ad Laurentium literis, *Lib. X. n. 6.* Neque, hunc ipsum Julianum POLITIANI fuisse in disciplina, impetrare a me possum, ut credam, cum annis POLITIANUM antecesserit omnino. Rara vero res est, ætate præstare præceptoribus discipulos. Malim credere, POLITIANI, non ut præceptoris, sed ut æmuli & contubernalis, amicis factum adhortationibus, ut majori contentione Julianus literarum studia sectari cœperit. Nec abhorrent ab hac sententia, quæ scripsit POLITIANUS sub finem ejusdem Epistolæ: *Julianus tuus, vere frater, hoc est, ut docti putant, fere alter, ipse sibi in studiis est non modo jam mirificus hortator, sed & præceptor.* De Juliano isto pulchre canit FRANCISCUS OCTAVIUS in *Libello de Cætu Poetarum, ad Petrum Medicem, qui legitur in Carmin. Illust. Poet. Ital. T. VII. p. 12:*

*Tu quoque sacrarum studioso pectore, Juli-
ane, Camænarum numen & antra colis,
Priscorumque legis generosa volumina vatium,
Et quicquid pulchri Musa Latina tulit:
Mitis in omne genus, sociosque æqualis in omnes,
Officio patrium qui bene tendis iter.*

Nostrium vero, non dubito, eadem, qua fratres reliqui, sorte usum Julianum, &, quantum per molliculam ætatem licuit, ab ore & disciplina POLITIANI pependisse. Quod si enim iis in rebus, quarum certa definiri ratio non potest ex scriptoribus aliisve historiarum monumentis, nemo est, qui nos prohibeat ingenio & conjecturis indulgere; dissimulare non possum, parum mihi videri verisimile, tertium filiorum a domesticis, quibus fratrum

uterque intererat, scholis exclusum, & præceptores auscultare jussum alienos quoscunque.

- (e) Laurentius iste, cognomine Tornabonus, non sanguine tantum conjunctus fratribus Medicæis, sed & Petri inprimis æqualis fuit, amicus item & studiorum comes fidissimus, in quo, si quid valet judicium præceptoris **POLITIANI** in *Ep. ad JO. PICUM*, *Lib. XII. n. 6*, tam insignem humanitatem, morumque suavitatem, quam linguæ Græcæ ac Latinæ Poetarumque veterum cognitionem, Musices peritiam, & equestrem corporis exercitationem admirari fas fuit. Ipsa **POLITIANI**, quæ maxime huc spectant, verba profero, tanquam Laurentio isti honorificentissima: *Est Laurentius quoque doctus admodum lingua utraque, poetarumque, vel ex tempore. Dat & Musicis operam, vires etiam corporis exercet, omniaque feliciter, uni Petro longe concedens, id quoque feliciter, ut qui plus ei favet etiam, quam sibi. Denique cum recesseris a Petro, nihil apud nos invenies Laurentio placidius, mansuetius, dulcius, nihil etiam blandius, humanius, benignius, postremo nihil modestius, candidius, amabilius.* Quo factum est, ut non ad togam magis, quam ad militarem disciplinam, paratum pectus gereret. Refert iisdem in literis **POLITIANUS**, in solenni equitum, hastis decertantium, spectaculo utrumque juvenum, Petrum & Laurentium, palmam reliquis præripuisse. Ex qua discipulorum victoria tantum **POLITIANUS** gaudii & oblectamenti cepit, ut quasi jactabundus ad **PICUM** scripserit: *Tu tamen a me solos fieri Poetas aut Oratores putas; at ego non minus facio bellatores.* Quasi vero ipse inexpertus miles de arte pugnandi domi sciverit præcepta dare discipulis. Ceterum hic idem est Laurentius, cui amoris & officii ergo **POLITIANUS** Sylvam suam, cui nomen est *Ambra*, esse sacram jussit. Nescio, an & idem fuerit, cui Sylvam *Manto* inscriptam videmus. Extat etiam ad eum in *Carminibus* **POLITIANI** *Elegia*, hunc in fronte titulum gerens: *Ad Laurentium Medicem juniorem Epistola pæne extemporanea*; cujus quanta sit in collaudando Laurentii ingenio vis & verborum exquisitiorum abundantia, testantur illa maxime:

Te tamen absentem mea mens oculique requirunt,

Et desiderio torqueor usque tui.

Nam puerum juvenis (potes hoc meminisse) colebam,

Qui

*Qui nunc te juvenem vir quoque factus amo.
Indolis istius jam tum præsagia vidi,
Scilicet & vatem vera monebat avis. &c.
Nam tibi nec gravitas, nec amica gratia frontis,
Nec deest proceri verticis altus honor:
Ingeniumque capax, & par civilibus actis,
Quæque animi largas lingua ministret opes.
Judice cum facias & Apolline carmina primus,
Prima favore tamen nostra Thalia tuo est. &c.*

POLITIANI vero discipulum omnino fuisse hunc Laurentium, luculenter apparet tam ex illis ad PICUM, quam ex aliis ad ipsum Laurentium Dedicationis instar datis POLITIANI literis, *Lib. X. n. 11*, in quibus modo *discipulum* ipsius, modo *consectaneum* dici videas Laurentium.

- (f) Ad mortem usque Laurentii, quæ in annum 1492 incidit, hoc præceptoris munere functum POLITIANUM, certo satis ex eo constat, quod ipse Laurentius moriens filium natu primum, Petrum, *alumnus* ejus nominat, h. e. discipulum; id quod docent POLITIANI ad JAC. ANTIQUARIUM literæ, *Lib. IV. n. 2*. At cum, extincto patre, in imperium Petrus successerit, summamque rerum administrandam susceperit; veri admodum simile videtur, POLITIANI tunc exiisse eum disciplina, & suo vivere cœpisse arbitrio. Num vero idem factum sit a fratrum reliquis, Joanne & Juliano, (si hujus quidem unquam præceptor fuit POLITIANUS,) an scholas POLITIANI porro frequentaverint discipuli, ne conjectura quidem assequor. Certe, non diu adeo hoc licuisse ipsis magistro uti, ex eo apparet, quod binos vix annos Laurentio suo superstes POLITIANUS fuit.

§. 7.

His Medicæ domus beneficiis alia eodem tempore accesserunt munera, splendida satis, & ad virtutem Politiani egregie accommodata. Ut taceam enim, id quod horum forte levissimum videri potest, a Florentina republica peregrinum ipsum in civitatem humanissime receptum, & omnibus illius juri-

bus donatum liberalissime (a); maxime inprimis fortunam & dignitatem ejus illud extulit, quod rerum sacrarum in æde, D. Paulo dedicata, concreditam sibi curam habuit, (b) & gravissima primum Prioris, ut vocant, secularis, (c) postea Canonici (d) ibidem munia obiit. Ante vero, quam Canonicorum adjungeretur Collegio, de impetrandis, ne quid externi splendoris deesset sibi, receptæve inter sacri ordinis viros consuetudinis videretur negligentior, Doctoris Decretorum honoribus juribusque laboravit. (e) Tam prospera & auspicata omnia primo fere annorum flore expertus, ad altiora forte adscendisset Noster, si longioris vitæ usum indulgissent fata homini in medio gloriæ & fortunæ cursu constituto. Et sane adspirasse ipse ad eminentiorem, si non Purpurati aut Episcopi, certe ad aliam quamcunque dignitatem, videtur, (f) fretus gratia & voluntate summi Pontificis, Innocentii VIII, cui, tam proprio merito, quam efficaci aliorum suffragio, mirum in modum res suas commendatas intellexerat. (g)

- (a) Jus Civitatis Florentinæ etsi parum ad splendorem & dignitatem POLITIANI conferre potuit, propterea quod majoris commodi res sit, quam honoris; tanti tamen POLITIANO id fuit æstimatum, ut, civitati aliquid redditurus munusculi, antiquæ urbis Florentiæ origines & autores, illustriores longe, quam a scriptoribus Florentinis proditi fuerant antehac, ex antiquitatis eruerit monumentis, resque ejus vetustissimas doctis *ad Petrum Medicum*, suum olim discipulum, tum vero Florentinæ
reipu-

reipublicæ moderatorem, literis complexus sit, *Lib. I. n. 2.* Testimonium nobis vel ultima illarum verba præbeant: *Ego certe nihil hoc majus homo, studiis deditus literarum, præstare vobis potui, qui me in civitatem adsciveritis, quam ut labore industriaque mea parentes aliquando vestros, tam multis adhuc seculis ignoratos, celebres illustresque viros agnosceretis.* Nolim autem, ex verbis istis suspicetur quisquam, a Petro demum id datum beneficii POLITIANO. Nec enim id verba indicant; nec Laurentium putarim id, quod primum fere ac levissimum videri poterat, negaturum fuisse POLITIANO, quem aliis jam, iisque splendioribus longe, muneribus ornaverant. Neque tamen assensum meretur, qui ad Petrum illum, Laurentii patrem, id refert, JULIUS NEGRIUS in *Istor. degli Scrit. Fior. p. 46.* Fallitur in eo, quod literas illas, quæ scriptæ sunt ad Petrum, Laurentii filium, datas ad ejus potius avum existimet, nomine eodem præditum, quemque post Cosmum patrem constat principem in urbe locum tenuisse. Vix enim id sibi persuadeat, quisquis vel fugitivo oculo prima Epistolæ verba inspexerit.

- (b) Mirari possis, hominem, ab ineunte ætate elegantiorum literarum unice innutritum deliciis, & in sacrarum literarum cognitione nihil aut parum certe, quantum constat, versatum, ingenioque magis ad rem publicam, quam ad ecclesiam, compositum, ad sacra tam subito negotia animum appulisse, & rerum divinarum curam suscepisse. Sed factum id utique, & Sacerdotis in æde, quæ D. Paulo sacra habetur Florentiæ, officio functum POLITIANUM, vix est scriptorum ullus, qui non referat. Ex innumeris potissimi sunt G. J. VOSSIIUS de *Hist. Lat. Lib. III. p. 628*, & de *Poet. Lat. Lib. III. Cap. 7. p. 80*, THOM. DEMPSTERUS de *Etrur. Reg. T. II. Lib. VI. Cap. 10. p. 405*, PETR. BÆLIUS in *Dict. Hist. & Crit. T. III. p. 2342*, & JUL. NEGRIUS *l. c. p. 46.* Nec deneganda illis fides est, cum egregie res ista confirmetur Epigrammate quodam POLITIANI, quod, sicut ex inscriptione patet, dicatum fuit *Laurentio pro Sacerdotio accepto in templo D. Pauli, cum adhuc sub judice lis esset.* Lis illa, de qua mentionem hic facit, num ad ipsam Sacerdotis, an ad Prioris, vel Canonici, dignitatem spectet, non est ingenii mei certo definire. Ad Sacerdotium tamen si referas, adversari videntur

dentur prima, quæ carmini inscripta sunt, verba, ex quibus cum perspicue cognosci possit, susceptum jam tum POLITIANO fuisse Sacerdotium, non est, cur, litem amplius de eo motam POLITIANO, existimes. At ex iis, quæ sub finem canit Epigrammatis,

Gratamur, Paulum quod habes, vox omnibus hac est,

Non habeo Paulum, dico, quid ergo? nihil.

haud obscure colligo, exile admodum & lauti parum proven-
tus fuisse Sacerdotium illud; ut facile credi possit, de pinguiori,
aut Prioris, aut Canonici, munere impetrando jam tum solícite
laborasse POLITIANUM. Quod, cum ipsi Sacerdotio non fuerit adjun-
ctum statim, POLITIANO dicitur a judicis pendere arbitrio.
Nescio autem, quid STEPHANUM DE LA MONNOYE in *No-
tis ad Agid. Menagii Anti-Baillet P. III. p. 167. n. 2*, induxerit,
ut MENAGIUM, qui Sacerdotem dixerat POLITIANUM cum
ceteris scriptoribus, eo nomine reprehenderet. Etsi enim, quæ
testimonii loco protulit MENAGIUS, ad Canonici potius, quam
Sacerdotis, officium spectare videntur; res ipsa tamen, quæ
aliunde firmum satis veritatis robur habet, ideo in dubium vo-
canda non erat. Jure vero in MENAGIO illud carpit, quod,
vocabulum Sacerdotis Gallice redditurus, minus concinna voce
Ecclesiaste usus sit. Merito enim, si hunc voci significatum vin-
dices, ad Barbaros te condemnabunt linguæ Gallicæ peritiores.
Natum vero id monstrum vocis, ut putat DE LA MONNOYE,
MENAGIO ex eo est, quod ad marginem Epistolæ POLITIANI
ad JO. GOTTIUM, Lib. IV. n. 10. Edit. Grypbiana, (ejus nempe, quæ
prodiit anno 1539; in illa enim, quæ vulgata est anno 1528, fru-
stra id quæras,) notulæ instar adscriptum sit: *Politianus Eccle-
siastes*; quæ ipsa Latina vox Sacerdotis officio non
magis convenit, quam Gallica *Ecclesiaste*. Elegantius autem a
LUD. MORERIO in *Grand Diction. T. I. p. 367* vocem *Eccle-
siastique* usurpatam videas. Ceterum id ægre fero, parum
accurate scriptorum quamplurimis id Sacerdotii munus ab
ipsa Canonici dignitate distingui. Ita versari in argumenti hu-
jus commemoratione plerosque cognovi, ut munus utrumque,
& Sacerdotii, & Canonicatus, ipsis sit unum idemque prorsus.
Documento esse possunt, quæ dicta sunt ea de re *Autoribus Diar.
Hist.*

Hist. Crit. de la Rep. des let. T. III. p. 250, & ÆGID. MENAGIO l. c. qui, ut probaret, Sacerdotio functum POLITIANUM, argumento usus tali est, quo Canonici potius probari dignitas debebat. Cognoscendæ enim munerum istorum diversitati sufficere vel id unum potest, quod ad illud Laurentii, ad hoc vero Petri demum beneficio pervenit Noster. Alterum, paullo post efficiam, ut appareat manifestius, alterum ex illo, de quo modo dixi, POLITIANI Epigrammate abunde constat. Pro Sacerdotio accepto gratias in illo agit Laurentio. Unde non accurate satis MORERIUS *l. c. p. 367: Laurent de Medicis attiroit tous les grands hommes de son tems à Florence. Il y arreta Ange Politien, qui etoit deja Prêtre &c.* Quis non hæc ita intelligat, ac si jam ante Laurentii tempora sacris ecclesiæ initiatus fuerit POLITIANUS? Quæ si re vera sedit scriptori sententia, vereor, ne rem perhibere videatur admodum ridiculam. Conf. BÆLIUS *l. c. p. 2344. n. (Q).*

- (c) Nova afferre putabor iis, qui nulli fere scriptorum, nec MOLERO, nec CLAUSIO, nec ipsi, qui ea diligenter animadvertere solet singula, BÆLIO id memoratum invenerunt. Unus HENRICUS BRENCMANNUS, in eo ceteris felicior, quod, facto per Italiam itinere, ipsa potuit Italorum scrinia arculasque pervestigare, binis id verbis tetigit in *Historia Pandect. Lib. IV. Cap. 1. p. 310.* Fortasse eodem ille, quo ego, exploratum id cognitumque argumento habuit. Nimirum posita hæc extra omnem facile credet dubitationem, qui verba leget, quæ scripta exstant sub initium Diplomatis, supra §. I. not. (uu) adducti, quo Doctoris honores in POLITIANUM sunt collati. Illa, cum hujus maxime sint loci, denuo hic proferam Lectorum gratia: *Cum igitur Vir doctissimus, insignis D. Angelus, fil. egregii Doctoris D. Benedicti de Ambroginis, de Monte Politiano, Prior Secularis, & Collegiata Ecclesiæ Sancti Pauli Florentini &c.* Quandoquidem vero ex subscriptione hujus Diplomatis apparet, confectum jam anno 1485 fuisse, dignitate hac POLITIANUM, necesse est, ornatum fuisse mature admodum. Unde conjicere licet, additam ipsi statim fuisse Sacerdotio; id quod supra jam dixi §. I. not. (xx.) Hoc enim & mori, penes Pontificios recepto, satis, ut opinor, convenit, & ex eo quodammodo colligitur, quod in eodem omnino templo, in quo sacra administrata a PO-

LITIANO diximus, ipsa Prioris munia obierit, sicut manifeste docent verba Diplomatis. Et, si ad Epigramma illud POLITIANI, cujus facta paullo ante est mentio, respiciamus, quamvis litem hic memoratam ad Canonici honores referri posse supra indicaverim, parum tamen abnucri, si vel ad ipsam Prioris dignitatem spectare eam dixeris. Hoc ipso enim illud certe efficeret, ut, eodem prorsus, quo Sacerdotium petierat, tempore Prioris munus affectatum a POLITIANO, constare possit. Sed cavendum nobis cernimus, ne in re tam parvi momenti simus curiosi nimis & verborum nimis prodigi. Parum enim refert, an eodem tempore impetratum POLITIANO utrumque munus, an ad Prioris dignitatem paullo tardius evectum credas. Illud vero monendum adhuc restat, non legibus monasticis, nec Ordinis cujusdam sacri regulis adstrictum, id muneris administrasse, sed ex eorum numero fuisse POLITIANUM, qui sine ullis religionis vinculis, liberiore animo, admitti ad sacra solent. Id enim *Prioris Secularis* vocabulum in Diplomate illo luculenter satis indicat. Cujus generis Sacerdotes a Regularibus in eo diserepare, notum est, quod arctiore hos disciplina deceat moribusque vivere ad integritatem sanctitatemque vitæ magis compositis.

- (d) Præcipui, quorum testimonio isti POLITIANO additi honores firmantur, scriptores sunt G. J. VOSSIIUS *de Hist. Lat. Lib. III. Cap. 8. p. 628*, & *de Poet. Lat. Lib. III. C. 7. p. 80*, PHIL. MELANCHTHON in *Explicat. in Evang. Dominic. P. II. p. 553*, THOM. DEMPSTERUS *de Etruria Reg. T. II. Lib. VI. Cap. 10. p. 405*, PETR. BÆLIUS in *Diët. Hist. & Crit. T. III. p. 2342*, LUD. MORERIUS in *Grand Diët. Hist. T. I. p. m. 367*, JUL. NEGRIUS in *Scrit. Fior. p. 46*, HENR. BRENCMANUS in *Hist. Pandect. L. IV. C. 1. p. 310*, aliique. Muneris hujus amplitudinem & splendorem facile concipere animo poterit, quisquis ditissimos Ecclesiarum Pontificiarum redditus uberimosque omnium rerum proventus non ignorat. Canonicos enim stipendio fructuum Ecclesiæ suæ mereri, satis inter omnes constat. Nec minus cognitum vulgo est, Canonicorum in eo partes versari, ut certis diei noctisque horis Psalmos Davidicos precesve sacras in æde, cui sunt præfecti, cantando recitent, & ipsis Quadragesimæ diebus sacras populo literas alternis vicibus prælegant. Horum, ut appareat, nihil a POLITIANO intermis-

termissum, in medium proferam duplex ipsius testimonium. Alterum habes in *Miscellaneor. Cap. 14: Ne jam insultare Judæus, aut objicere possit, ea* (Psalms nempe) *nos in templo singulis canere boris, quæ ne ipsi quidem satis versa fideliter existimemus &c.* alterum in literis ad JO. GOTTIUM Ragusinum, *Lib. IV. Ep. 10: Cum per hos Quadragesimæ proximos dies enarrandis populo sacris literis essem occupatus, perlegi tamen libros carminum tuorum, &c.* Cum vero Canonorum non eadem sit omnium ratio, sed a Regularibus Seculares vox vulgi distinguat; scire expediret, cujus generis Canonicis annumerandus sit POLITIANUS. Id vero literis proditum penes scriptores non inveni. Vix tamen, religiosiorem tunc factum, cum ad Canonici honores adscenderet, putarim, quam fuerat olim, ædis D. Pauli Prior salutatus. At, Priorem fuisse Secularem, paullo ante diximus fide Diplomatis, dati POLITIANO eo tempore, quo eximia Doctoris jura impetraverat pro merito. Neque dubium est, eodem in templo, in quo functus olim Sacerdotio & Prioratu fuerat, Canonici postea obiisse munia POLITIANUM. Sacrum id D. Paulo fuit, eidemque universum Canonorum Florentinæ urbis ordinem adstringi, referunt Florentinarum rerum peritiores. Unde in Diplomate, modo memorato, *Ecclesia Collegiata, a NEGRIO vero & BRENCMANNO l. c. cathedralis Ecclesia, quin & Metropolitana a DEMPSTERO l. c. dicitur.* Muneri isti haud superesse diu licuit POLITIANO; sed, elapsis illo ex tempore annis duobus, e vita migravit. Etenim anno demum 1492 additus iste POLITIANO honor est, testante id STROZZIO in *Catalogo MSptō Canonorum Florent.* cujus mentionem facit JO. MARIA CRESCIMBENIUS in *Commentar. intorno alla sua Istoria della Volg. Poes. Vol. I. p. 395.* Neque fidem negandam temere crediderim STROZZIO, cum ex ipsius POLITIANI testimonio manifestum sit, impetratos ei fuisse Canonici honores Petri demum, quem constat anno 1492, post mortem nempe Laurentii, summa rerum potitum, beneficio. Spectant huc verba ejus in *Epist. ad Petrum Medicem, Lib. X. n. 12,* qua gratias agit Petro, quod effecerit autoritate sua, ut in Canonorum Collegium cooptaretur MATTHÆUS FRANCUS, multis sibi nominibus commendatissimus. *Itaque bis me*

me esse, inquit, *Canonicum*, puto, abs te factum, quando illum quoque nunc, id est, alterum me, nostro coetui aggregasti. Non enim minus in eo mihi, quam in me ipso videor honestatus. At, bis *Canonicum* factum se a Petro, dicere vix poterat, nisi suos ipse honores re vera ei tulisset acceptos. Quæ si reputasset secum, vix, ut puto, in illum MORERIUS delapsus errorem fuisset, ut ad autorem Laurentium referret id beneficii, in POLITIANUM collatum, in *Diët. I. Hist. T. I. p. 367.* In eadem, ut supra dixi §. I. not. (xx), sententia versatur vir doctissimus, W. J. CLAUSIUS, in *Vita Politiani Cap. 8. p. 22, &*, ut aliquam errori speciem affingeret, in not. (p) l. c. ad Epigramma illud POLITIANI, de quo supra not. (b) huj. §. dictum est, ceu testem firmissimum, tuto nimis & inconsulte provocat. Sed frustra hic vir bonus testimonium profert ejusmodi, ex quo unice apparet, susceptum POLITIANO in templo D. Pauli fuisse Sacerdotium, de Canonici honoribus prorsus nihil constat. Quidni potius hoc argumento usus est scriptor diligens & accuratus ad probandum munus Sacerdotii, quo scilicet eodem in loco initiatum refert ANGELUM? Sane, huc illud valere maxime, ipse, si veritatem amat, agnoscet mecum. Docere autem ipsa eum Epigrammatis poterat inscriptio, non nisi de Sacerdotio sermonem hic esse Poetæ nostro. Certe, cum splendidissima fuerit dignitas Canonici, haud quidem credo, silentio hanc dissimulaturum in titulo Epigrammatis fuisse POLITIANUM, si eodem, quo ipsum Sacerdotium, eam tempore obtinisset.

- (c) Testem hujus rei scriptorem habeo ne unum quidem. Quocunque te vertas, frustra laborabis. Adeo commune omnium est silentium de re, quæ non nullius prorsus videtur momenti esse. Prædicari igitur satis nequit industria Abbatis SALVINII, qui, pro singulari studio, quo versatus est in illustrandis rebus patriis, curiosius conquisitis iis, quæ ad fata & res gestas Canonorum urbis Florentinæ pertinent, ex tabulario civitatis Florentinæ protraxit Diploma publicum, POLITIANO, summos Doctoris Juris Canonici honores capeffenti, ab Archiepiscopo Florentino, ritu solenni, oblatum, ejusque particulam, interprete CRESCIMBENIO, cum eruditis communicavit. Cujus cum integra verba eodem, quo a CRESCIMBENIO exhibentur, ordine

ordine prolata a nobis jam supra sint §. I. not. (iii), ubi ad declarandum POLITIANI nomen gentilitium utebamur illis; nolo, repetendo hic et recoquendo eadem, nauseam creare Lectoribus. Si quis autem homo incredulus fidei forsan hic fuerit difficilioris, & Diploma illud spectare ad quemcunque alium, quam ad nostrum, POLITIANUM, suspicetur; abunde illi a nobis satisfactum est supra l. c. not. (xx.) Illud hic addo, quicquid demum subnasci nobis possit dubii, infringi id omne opinione & autoritate SALVINII, quem constat in rebus ejusmodi tam versari solitum diligenter, tamque circumspicere, ut, quæ ad alium quemcunque POLITIANUM pertinere intellexerat, non ea fuisse videatur eo in loco, ubi de ANGELO nostro dicendum erat, temere evulgaturus. In solennitates & ritus, quibus isti in POLITIANUM honores collati sunt, inquirere, necesse non est. Non alios fuisse puto, quam qui vel ante vel post ætatem illam celebrati fuere frequentissime. Eandem etiam Diplomatis hujus fuisse formulam, existimo, quæ fuit similium aliorum. Perquirat, si quem ejus rei cura teneat, leges & sancita, quibus civitas regitur Florentina. Tantum ex iis, quas nos adduximus, Diplomatis laciniis cognoscitur, præsentatum, ut vulgo dicitur, prius fuisse Ecclesiæ Florentinæ Archiepiscopo, RAINALDO DE URSINIS, quam ipsa Doctoris jura & insignia impetraret. Quæ solennitas si cum nostro Præsentationis ritu convenit, examini prius admissum POLITIANUM, & de Juris Canonici doctrinis potioribus fuisse, oportet, interrogatum. Quod si autem quæras, qua causa adductus, ad sacros POLITIANUS adspiraverit honores istos; hanc, scias, mihi videri verisimillimam, quod reliqua, quibusungebatur, munera Ecclesiastica, Sacerdotii nempe & Prioratus, addita Doctoris dignitate, fore crederet splendidiora. Alioqui mirarer, ejusmodi honores a POLITIANO expetitos, ad quos studiorum ejus ratio neutiquam videbatur eum invitare.

- (f) In hanc nos conjecturam ipse adducit POLITIANUS verbis, quæ profert in *Epist. ad FRANC. PICCOLOMINEUM, Cardinalem Senensem, Lib. VIII. Ep. 9*: *Te vero obsecro, ut, si quando apud ejus (Innocentii VIII) sanctitatem nostri inciderit mentio, (inciderit autem, quoties tu voles,) hisce me, si videtur, commendes verbis: Angelus hic Politianus neque malus homo est, neque plane indolentus; Tibi vero, Sancte Pater, ita studet, ut non sit fortasse indignus,*

dignus, quem Tu aliquando respicias. Hoc satis est ipsi, cetera mando Deo. Simili fere precum genere fatigati ab eo sunt **ASCANIUS SFORTIA**, Vicecomes & Cardinalis, & quidam Episcopus Silvensis, diversis singuli epistolis, *Lib. VIII. Epp. ejus* obviis. Quæ cum anno jam 1485 scriptæ sint, ut ex subscriptione manifestum est; patet inde, altiores jam tum **POLITIANO** honores affectatos, cum Canonorum nondum esset ordini adscriptus. Quæ res occasionem dare suspicandi potest, hanc ipsam, quam tanto studio quæsierat, & eminentissimorum virorum conciliatu impetraturum se speraverat, non aliam fuisse, quam, quæ postea in eum collata est, Canonici dignitatem. Id vero difficile sibi persuadeat, qui consideret, ad impetrandum Canonici decus non tam suprema Pontificis, quam Florentini principis, Petri Medicæi, opus fuisse autoritate. Facta enim jam in *not. (d) huj. §.* mentio est Epistolæ, qua non se ipsum modo **POLITIANUS** evectum a Petro in hunc dignitatis gradum profitetur, sed pro adscito etiam in Canonorum collegium **MATTHÆO FRANCO** gratias autori Petro persolvit. Quod certe facere non potuisset, nisi Petri fuisset in dispensando hoc munere potestas maxima. Ex quo facile intelligi potest, etsi forte electis jam & constitutis a Petro Canonicis, ut suscipere ipsam hujus muneris administrationem potuerint, opus fuerit suffragio & autoritate Pontificis, ad illam tamen consequendam tot Episcoporum & Purpuratorum intercessoribus utendum **POLITIANO** non fuisse. Horum enim, quos muneri gerundo aptos & idoneos judicaverat, ipse Petrus coram Pontifice dicturus causam videbatur. Quicquid autem fuerit, cujus consequendi ergo tot Pontificis amicos sollicitavit **POLITIANUS**, etsi pedum statim aut purpuram (id quod perhiberi video **CLAUSIO l. c. Cap. 8. p. 22.**) expetitam ei, homini nec splendidis admodum natalibus orto, nec in sacris versato diu, subdubitem, faciles tamen aures præbebo, si quid huic vicinum a **POLITIANO** efflagitatum, ut, per gradus eundo, ad eminentiores tandem adscendere honores posset vir ambitiosior, existimes. Etenim cum homines amicos sibi maximeque familiares, **HERMOLAUM BARBARUM**, **HIERONYMUM BALBANUM**, & **JO. PETRUM ARBIVABENUM**, sum-

mis cerneret ornatos a Pontifice muneribus, sacrisque præfectos officiis; æmulam id ejus acuisse virtutem videtur, & ad æquale enitendi fastigium in eo excitasse studium. Confer omnino *Epist. ejus ad JO. PETR. ARRIVABENUM, Lib. VIII. Ep. 14.*

- (g) Res POLITIANI INNOCENTIO VIII fuisse commendatissimas, tam ex testimonio JUL. CÆS. CAPACII in *Elog. p. 352*, quam ex ipsis INNOCENTII *ad POLITIANUM* literis apparet, *Lib. VIII. Epp. Pol. n. 2*, in quibus dictionis genus animadverto tale prorsus, quale esse in literis parentum forte aut amicorum solet. Haud vulgarem profecto amorem prodit, qua blanditur POLITIANO Pontifex, *dilecti filii* appellatio, quæ tantum alioqui momenti habet, ut Regibus vel potentissimis tribui a Pontifice, & ab his in magno haberi pretio, consueverit. Luculenter id cognoscas, inspectis ejusdem INNOCENTII *ad LAURENTIUM MEDICEM* literis, illas *ad POLITIANUM* statim subsequentibus, quæ non aliam, nisi quæ illis *ad POLITIANUM* literis inscripta est, in fronte gerunt appellationem LAURENTII. Misum id videtur *Autoribus Diar. Hist. Crit. de la Rep. des let. T. III. p. 253.* Insigne porro gratiæ & amoris erga POLITIANUM documentum illud est, quod iisdem *ad POLIT.* & *ad LAURENT.* epistolis ducentos ei aureos dono mittit pro dedicata sibi HERODIANI versione, a Joanne Tornabono exsolvendos. Non leve id munus putabit, qui novit, omnem plerumque Pontificum munificentiam in sacris verborum votorumque largitionibus consistere. Certe, acceptis aureis, effusissime lætatus POLITIANUS, devotis literis, *Lib. VIII. n. 4*, gratias egit INNOCENTIO, & ad maxima quæque nomini ejus consecranda animo jam concitatum se professus est. Tam bonum autem & liberalem ut erga POLITIANUM se gereret Pontifex, effecit, ut puto, non minus virtus & doctrina POLITIANI, quam frequentissimæ optimorum virorum commendationes, & arctissimum cum primis affinitatis vinculum, quod privatim cum LAURENTIO contraxisse INNOCENTIUS dicitur in literis POLITIANI *ad INNOCENTIUM, Lib. VIII. Ep. 1.* Primum certe aditum ad gratiam Pontificis parasse sibi videtur eo tempore, quo Romam abierat in comitatu Florentinæ legationis ad salutandum Pontificem, in id honoris fastigium nuper admodum evectum, quod ipse *l. c.* memorat. Quo etiam tempore factum puto, ut sanctissi-

etissimos Pontificis pedes osculandi ac venerandi facultatem impetraret, cuius rei mentionem facit in aliis *ad INNOCENTIIUM* literis, *Lib. VIII. n. 5.* Etenim, familiarius egisse tunc cum eo Pontificem, nec vulgarem de doctrina ejus opinionem concepiſſe, inde judicari poteſt, quod præſenti curam vertendi alicujus Scriptoris Græci, a quo Romanorum Principum res geſtæ ſint expoſitæ, delegaverit verbis humaniſſimis. Quo facto cum occaſionem nanciſceretur *POLITIANUS* bene merendi de rebus Pontificis, ad vertendas *HERODIANI* historias magno animo converſus eſt, & abſolutas intra trium annorum ſpatium obtulit Pontifici. Legi ea dere meretur *Epistoſta POLITIANI ad INNOCENTIIUM, Lib. VIII. n. 1,* qua verbis hæc, quæ diximus, enarrantur copioſioribus.

§. 8.

Ne quicquam tranſiſſe videamur ſilentio, unde de inſigni nominis gloria & exiſtimatione, qua *Politianus* apud ſuos inclaruit, exiſtimari poſſit, noſtrum eſt, quæcunque huc videntur pertinere, paucis dicendo abſolvere. Sunt autem horum quamplurima, quorum nihil immerenti obtrigit, ſingula doctrinæ ejus data ſunt nobiliſſimisque literarum ſtudiis. Et ad ejus quidem eloquentiam maximamque in dicendo vim ac facundiam refero, quod miſſis Romam, qui ſupremum in eccleſia imperium *Innocentio VIII* nomine civitatis Florentinæ gratularentur, Oratoribus ipſe ſocius accitus, præſentis venerandi Pontificis nactus eſt copiam. (a) Nec inanis proſecto gloria fuit, quam attulere ei tot ſummorum Principum, (b) Purpuratorum, (c) quin Regum (d) etiam, exarata ad eum & exquisitis præſtantiffimæ ejus indolis laudibus refertæ *Epistoſtæ*. *Laurentio, Medicæo Principi,*
dum

dum viveret, non aliter fuit habitus, ac si genere æqualis ei & familiaritate esset junctissimus. (e) Quo factum est, ut, quicumque innotescere Laurentio ac commendari cuperet, præ aliis Politiano uteretur interprete. (f) Et, si homini in literis liberalibusque studiis versanti nihil esse gloriosius potest, quam ab universo doctorum ac sui similium virorum grege laudibus ornatum se videre præclarissimis, quis eruditorum ex omni ætate insigni hac prærogativa præferendus sit Politiano, ego quidem non video. (g) Fuit enim Politianus commune eruditorum in Italia quasi oraculum, tantaque penes omnes autoritate inclaruit, ut res dubias & explicatu difficiliiores ei, tanquam eruditionis viro consummatissimæ, sponte permitterent dijudicandas, (h) & quos exire in lucem jusserant, ingenii sui labores qualescunque certatim inscriptos ei consecratosque cuperent. (i)

- (a) Breviter hanc rem tetigi in *not.* (g) §. *antec.* hic autem, ut de rei veritate certius constet, ipsa proferam POLITIANI verba, quæ ad confirmandum id habere videntur ponderis & momenti multum. Sunt vero hæc in *Ep. ad INNOCENTIUM VIII, Pont. Max. Lib. VIII, n. 1: Cum Romæ abhinc triennium ferme in comitatu essem Florentinæ legationis, quæ tibi, sancte Pater, Innocenti Pontifex maxime, ad supremæ istius dignitatis fastigium nuper evecto, gratulatum advenerat &c.* Hæc vero literæ cum scriptæ sint anno 1487, uti colligo ex subscriptione sequentis Epistolæ, qua POLITIANO respondit INNOCENTIUS; legationis hujus annum, necesse est, fuisse 1485, quo ipso constat INNOCENTIO sacri imperii habenas fuisse traditas. Quo tempore cum vix præterlapsus annus esset, ex quo docendi literas provinciam in Academia Florentina susceperat POLITIANUS; primum eloquen-

tia & ingenii sui in legatione ista dedisse specimen, & sui videtur fecisse periculum. Nec dubium est, ob singularem cumprimis, qua pollebat, facundiam, POLITIANO has Legati vices a Florentinis civibus fuisse demandatas. Miror autem, Orationi, coram Pontifice tunc temporis recitatae, locum non datum in ejus Operibus, junctim editis, cum additæ illis sint similis argumenti aliæ, quales sunt, quas inscriptas legimus *pro Oratoribus Senensium ad Alexandrum VI, Pontificem, pro Oratoribus Florentinorum ad Alphonsium, Sicilia Regem, & pro Pratore Florentino ad Dominos summum magistratum incuntes*; quas ipsas tamen, prout ego quidem suspicor, non recitavit, sed saltem composuit, POLITIANUS, recitandasque dein iis tradidit, quos Oratores nominaverat Florentina civitas. Sane de ea, quæ *pro Oratoribus Senensium ad Alexandrum VI, Pontificem*, scripta est, nullum, si PETRO CRINITO fidem habeas, esse dubium potest. Verbis id scriptor ille manifestis admodum testatur, atque mentionem facit BARTHOLOMÆI SOTHINI, Juris tam Civilis, quam Pontificii, peritissimi, cui recitanda contigerat hæc POLITIANI Oratio, successu quamvis parum prospero, nec conjuncto satis cum Oratoris gloria. Ipse hæc Lectorem CRINITUS doceat, qui *Lib. V. de Honestâ Disciplina. Cap. 3. p. m. 81.* hunc in modum scribit: *Hoc & ætate nostra aliquando accidit: nam viri aliquot, & doctrina, & rebus gerendis prudentia non vulgari, inter orandum exciderunt: sicuti ex populo Senensi Bartholomæus nuper Sothinus, juris cum Civilis, tum Pontificii, consultissimus, qui Alexandro, Pontifici Maximo, suæ civitatis nomine gratulaturus, in media prope oratione excidit, quam ipsi Angelus Politianus dictaverat.*

- (b) Musas POLITIANI quanti fecerint viri in eminentiori dignitate constituti quique, loquuntur tot non ex Italia modo, sed ex omni fere Europa, scriptæ ad POLITIANUM multorum Epistolæ. Quæ cum paucis eruditorum vel nostra vel superiori ætate contigerit felicitas, ad amplificandam POLITIANI famam multum omnino momenti habet. Unde & in extollenda hac POLITIANI prærogativa verbosiores videas *Autores Diar. Hist. Crit. de la Rep. des let. T. III. p. 253.* Nolo autem hic, quod longum nimis foret, illos commemorare singulos, quorum literæ POLITIANO attulere decus quoddam; quales forte

forte sunt MACARIUS MUTI, Equitis Camertis, *Lib. VII. Epp. Pol. n. 1*, & binæ LUCII PHOSPHORI, Pontificis Signini, *Lib. III. Epp. Pol. n. 12 & 14*. Ad gloriam POLITIANI sufficiet, in medium protulisse illorum vel principes, & singulari præ reliquis dignitatis splendore conspicuos. In quibus non ultimum merentur locum eminentissimi Duces Italiæ bini, Mirandulanus, JOANNES PICUS, quo, nescio, an quemquam sui studiosiorem habuerit POLITIANUS, ut infra pluribus ostendam, alter Mediolanensis, LUDOVICUS SFORTIA, qui, sollicitatus a POLITIANO, ne existimationi suæ a GEORGIO MERULA pateretur inferri injuriam, ejus dignitatem contra illius obrectationes fortiter suscepit defendendam. Hujus quatuor ad POLITIANUM exstant Epistolæ, *Lib. XI. Epp. Pol. n. 4, 13, 21, & 23*; illius vero *Lib. I, IX, & XII*, quam plurimæ. Taceo ipsius Laurentii, Principis Medicæi, cujus plura & illustriora longe exstiterunt amoris erga POLITIANUM monumenta, melle multo & sale conditas literas, *Lib. X. Epp. Pol. n. 5*.

- (c) Tales sunt literæ JACOBI, Cardinalis Papiensis, *Lib. VIII. Epp. Pol. n. 7*, & FRANCISCI PICCOLOMINEI, Cardinalis Senensis, *Lib. VIII. n. 10*, quorum uterque, ingenuis artibus haud leviter imbutus, id unice literis egit, ut, quibus posset, verbis humanissimis POLITIANUM, quanti ejus æstimeret doctrinam & merita, faceret certior; ille quidem, invitatus ad id elegantissima HOMERI versione, quam roganti miserat POLITIANUS, hic vero præsentis olim, cum Senas divertisset, POLITIANI captus suavitate & mira doctissimarum rerum peritia. Meminit itineris hujus Senensis & hospitii, quo exceptus fuerat a PICCOLOMINEO, ipse POLITIANUS in literis ad eundem, *Lib. VIII. n. 9*. Adjungi his meretur HERMOLAUS BARBARUS, Patriarcha Aquilejensis, quem constat ab Innocentio VIII anno 1491 purpura donatum, quamvis sint, qui, contra leges Venetorum, quibus prohibebantur olim ipsorum Oratores munera & honores, a Principibus exteris sibi oblatos, accipere, factum id, contendunt, eaque de causa ex Purpuratorum numero HERMOLAUM velint proscriptum. A quibus liceat hic dissentire tantisper, ut POLITIANO nostro ex tam splendido commercio decus suum constare possit. Isto enim tam familiariter

usus est POLITIANUS, quam quocunque alio, prout fusius dicetur alio in loco; & amicissimæ ejus ad POLITIANUM Epistolæ *Lib. I. & IX. Epp. Polit.* plurimæ leguntur.

- (d) Binæ in *Volumine Epistolarum* POLITIANI Epistolæ occurrunt, exaratae ad binos, quos ætas illa tulit, Reges Europæ potentissimos, rerumque fortiter gestarum gloria illustrissimos, MATTHIAM nempe, Pannoniæ Regem, *Lib. IX. n. 1*, & JOANNEM II, Regem Portugalliæ & Algarbiæ, *Lib. X. n. 1*. Utrique non verbis modo, sed re ipsa quoque, pietatem suam testatus est, consecrato illi venustissimo Carmine, *Nutricia* inscripto, quod *laudes Poeticæ & historiam omnium fere vatum continere, multaque lima cruciatum*, ipsi dicitur, huic vero oblata in consignandis & posteritati commendandis invictissimi Principis rebus gestis opera & labore suo. Id vero quo audacius susceptum a POLITIANO videri posset; eo benignius ab utroque literas Itali nostri humillimas elegantissimasque acceptas conjicio. De MATTHIA quidem certi nihil compertum habeo, nec POLITIANI ille literis, quantum scio, respondit ipse; maxima tamen cum fuerit alioquin ejus erga literatos clementia & inusitata humanitas, vix literis indignatum crediderim hominis, omni liberali doctrina politissimi, diligentissimique in exornandis ipsius laudibus. Certius vero, quo fuerit erga POLITIANUM animo JOANNES, Rex Lusitanus, ex ipsis hujus ad POLITIANUM literis constat, *Lib. X. Epp. Pol. n. 2*, quæ tantum gratiæ præ se ferunt & clementiæ, ut a Rege vix credas proficisci ejusmodi scribendi genus potuisse. Quid blandius excogitari potest verbis, quæ inscripta leguntur *literis: Joannes Dei gratia Rex Portugalliæ & c. Angelo Politiano, viro peritissimo, & Amico suo*. Longius vero progressus in lectione epistolæ, nihil imperiose, nihil ex majestate dictum, sed amica omnia, benigna, humanitate condita, & quasi rogantis, verba animadvertes. POLITIANUM modo *virum doctissimum* dicit, modo *laudatissimum omniumque disciplinarum genere præditum*; tantam etiam doctrinæ laudem ei tribuit, ut rerum a se gestarum annales non nisi POLITIANI eloquentia & dictionis gravitate excultos & limatos exire in lucem voluerit, ejusque potissimum facundia dignos effici lectione posse existimaverit. Filios autem JO. TEIXIRÆ, supremi rerum suarum administratoris, curæ & institutioni ejus com-
- men-

commendat affectu tenerrimo, felicesque putat, quod POLITIANUS, vir summus, ipsis præceptor contigerit. Digna Regis optimi, quæ hic proferantur, verba sunt: *Sed adolescentibus ipsis plurimum congratulamur, in id ætatis & temporis incidisse, quo a tuo literarum fonte aliquid doctrinæ possint feliciter haurire.* Adeo non indignum Regia maiestate judicarunt olim Principes per orbem terrarum illustrissimi, amare literas, & in oculis gerere viros doctrina & ingenio excellentes. Conf. quæ hanc in rem profert JAC. GADDIUS *de Script. non Eccles. T. II. p. 135, & Auctores Diar. Hist. Crit. T. III. p. 253.*

(e) Qui novit, quanto POLITIANUM amore a primis fere annis complexus sit Laurentius, quanto studio & labore per omnem ætatem prospexerit fortunæ ejus, quamque nullis pepercerit sumtibus, ut vel ad proseguenda literarum studia copiosam ei librorum suppellectilem pararet, vel dignitatem ejus amplificaret mirifice, non ei videbitur mirum adeo, ad ipsa POLITIANUM familiaritatis & quotidianæ consuetudinis penetralia a LAURENTIO admissum. Nimirum, cum ipse sæpissime in Musarum castris stipendia faceret princeps optimus, ingenuisque artibus non tantum delectaretur multum, sed ipse imbutus etiam esset egregie, nihil ei fuit jucundius, quam cum illis versari quotidie, quos eodem afflari Apolline, & in literarum campis noverat æquali studio excurrere. Quam in rem legi merentur POLITIANI *ad LUD. ODAXIUM* literæ, *Lib. III. n. 6.* Unde res fuit tam LAURENTIO, quam POLITIANO, ceterisque viris doctissimis, MARSILIO FICINO, DEM. CHALCONDYLÆ, BARTH. SCALÆ, aliisque, admodum gloriosa, sedentem in cubiculo suo LAURENTIUM, ut refert POLITIANUS in *Ep. ad JAC. ANTIQUARIUM, Lib. IV. n. 2,* de Philosophia rebusque doctis sermones cum illis conferre solitum; & præclara ejus vox fuit, *destinasse se reliquam ætatem in iis studiis cum Politiano, & cum Ficino, Picoque ipso Mirandula, procul ab urbe & strepitu consumere, &c.* Ipse hæc in memorata modo Epistola POLITIANUS refert. Taceo jam innumera alia tenerrimi amoris erga POLITIANUM documenta, quorum, si scripta POLITIANI, *Epistolas* imprimis, pervolutaveris, singulis fere paginis animadverteres quam plurima. Atque benignissimi hujus principis voluntate admodum propensa tam in rem

suam uti didicerat POLITIANUS tempore brevissimo, ut in hoc uno spes suas fortunasque omnes haberet repositas, autoritate ejus contra hostes & obtrectatores suos fortissime se muniret, partibus ejus pertinacissime semper adhæreretur, excelsasque virtutes ejus pie ac reverenter coleret. Nec mirum igitur, mortuo LAURENTIO, ipsum, quasi fulmine tactum, animis omnibus defecisse, ejusque memoriam lachrymis ardentissimis luctuque tanto profecutum, *ut omnis ejus scribendi ardor exspiraverit, omnisque prope veterum studiorum alacritas elanguerit*, quæ ipsa ejus verba sunt in *Ep. ad JAC. ANTIQUARIUM, Lib. IV. n. 2.* Cumque obitum Laurentii paullo post ipsa POLITIANI subsecuta mors sit; parum abest, quin credam, cur ante diem ex hac vita migraret POLITIANUS, causam hanc fuisse præcipuam, quod ex funere Laurentii dolorem conceperat atrocem nimis imisque penitus insidentem ossibus; id quod hujus loci non est studiosius inquirere.

(f) Ingens illa favoris atque gratiæ, in quam receptus a LAURENTIO fuerat POLITIANUS, prærogativa non poterat non efficere, ut alii complures, qui rebus suis amicum habere optabant Laurentium, POLITIANI id commendatione existimarent impetrari posse felicissime. Multum enim refert, qualem sibi ad magnorum Principum benevolentiam quisque viam sternat, quali interprete & conciliatore utatur. Illorum, necesse est, fuisse quam plurimos; siquidem per omnem, qua patet, Italiam atque foras etiam fama percrebuerat de incredibili Laurentii erga literatos voluntate & benevolentia. Solent nempe convolare undique Musæ extorres atque miserabiles, ubi talem obvenisse sibi propugnato-rem auspicemque intelligunt, qui a communi fere contemptu ipsas vindicet. Testes sunt innumerabiles a viris doctis scriptæ ad POLITIANUM Epistolæ, quarum præcipuum huc redire argumentum videas. Speciminis loco, & ut formulas precantium noscas, literas POMPONII LÆTI, *Lib. I. Epp. Pol. n. 15*, profero, in quibus hæc legas: *Illud alterum erat, ut unicis literarum fautoribus, Laurentio ac filio, me commendes. Ab Laurentio tua opera, obsecro, impetres literas non vulgares &c.* Similiter in aliis ad POLITIANUM idem LÆTIUS scribit, *Lib. I. n. 17: Commenda me Medicibus, patri & liberis, literarum patronis; & BAPTISTA GUARINUS Lib. I. Ep. 21: Magnificis Laurentio & Pico me commendes, rogo; qua-*

qualia idem profert in *Ep. 23. Lib. I.* His jungi merentur venustissimi CANTALICII, Poetæ Itali, ad POLITIANUM versiculi, multum gratiæ & Venerum habentes, quas vide in *Carmin. Illust. Poet. Ital. T. III. p. 150*:

*Totis, Angele, qui vides diebus
Illum, sidera quem fovent Tonantis,
Virtutum specimen, decusque rerum,
Patronum fidibus tuis faventem,
Absentem memores libens, rogamus,
Illi Cantalicum; rogesque, nostros
Vultu versiculos legat precesque,
Quali perlegit usque ruminatque,
Quæ tu Maonio canis lepore,
Felix, numina cui licet videre,
Quem longe populi colunt amantque,
Tanto jam duce tangis astra fama,
At nos vendere fas erit libellos,
Et conducere busta, lustra, furnos,
Macenas nisi me tuus reservet.*

Nec frustra laborasse, quicumque POLITIANI imploraverant operam & commendationem, sed voti sui facile compotes factos, patet exemplo BAPTISTÆ GUARINI, qui grato animo, quantum eo nomine debeat POLITIANO, profitetur in *Ep. ad eum, Lib. I. Ep. 19*: *Quod ad me attinet, gaudeo vehementer, laudato viro, & ab omnibus, ac ubique laudato Laurentio me in ore esse, addito præsertim Politiani calculo; cujus ego copiosam & arcanam multiplicis discipline lectionem ita complector, ut admirer, ita admiror, ut commendare non desinam; patet etiam exemplo NICOLAI LEONICENI, cujus officiosissima sunt, quibus hanc POLITIANI humanitatem prædicat, verba in literis ad POLITIANUM, Lib. II. n. 5*: *Laurentium vero, ac Petrum, Medices, hoc est, cum patre filium humanissimum, in mei dilectione certantes, quandoquidem tu ille fuisti, qui mihi quodcunque hoc regni, qui sceptræ Jovemque tua apud illos auctoritate ac gratia concisti, studeas in eodem erga me amore conservare.*

(g) Fama

(g) Fama doctrinam sequitur, & uberrimos honoris, gloriæque fructus ferunt, quibus omne vitæ tempus in literis consumtum est. At tunc maxime dices ad præclaram doctrinæ existimationem pervenisse, & in summa versari celebritate virum doctum, quando aliis omnibus, similem eruditionis summæ famam consecutis, admirationi esse doctrinam ejus, horumque scriptis celebrari ejus de literis merita cognoveris. POLITIANUM tantis eruditorum ornatum præconiis cumulatūque cernimus, ut exquisitissimorum, quibus virtutes ejus varias ac insignes prosequerentur, verborum copia singuli inter se certasse videantur. Etsi enim, quod infra dicemus, non defuere, qui famam POLITIANI, quoad viveret, virulentis atrocissimisque obtrectionibus insectarentur impudenter admodum; hi ipsi tamen, si æquitatis in judicando rationem habuissent ullam, nec nimio æmulandi studio ad invidiæ furores fuissent prolapsi, abstinuissent profecto ab omni injuria, & mitiorem de POLITIANO tulissent sententiam. Fuit autem, id quod præcipuum est, constans hæc atque, ut vere dicam, immortalis POLITIANI gloria, & auctum magis, quam imminutum, post fata ejus crediderim laudum cumulum, quibus memoriam ejus honestarunt æstimatores veræ virtutis nobilissimi quique. Operam, ut puto, frustra infumeret, qui recensere illas ordine singulas, strictimque enumerare, animum induceret. Partem earum, quæ vel a summi nominis eruditis excogitatae, vel ad exornandas amplificandasque ejus virtutes maxime compositæ videntur, exhibet Index, huic libello præmissus, cui primum ideo locum concessimus, ut in fronte statim appareret, non inutile a nobis studium positum in enarrandis tanti Italorum fatis, cujus tam honorifica a viris literatissimis facta sit mentio. Eorum autem, quos ipse æquales municipesque habuit POLITIANUS, quæ fuerint erga POLITIANUM studia, quæque veneratio doctrinæ ejus, perspicue apparet ex eruditorum illius ævi ad POLITIANUM Epistolis, maximam partem *Volume Epp. Pol.* comprehensis, in quibus singulis observantiam & amorem erga POLITIANUM plane inusitatum cognoscas. Fidem præbebit dictis nostris, quisquis vel fugitivo illas oculo pervestigaverit. Præcipuam tamen præ reliquis amoris vim habent, quas a JO. PICO, POMPONIO LÆTO, BAPTISTA GUARINO, PHIL. BEROALDO, HIERON. DONA-

DONATO, & MARS. FICINO, recepit, Epistolæ, ita prorsus comparatæ, ut non ad hominem eruditum, sed ad omnium eruditorum velut Regem ac Principem, scriptæ videantur. Etsi vero, qui homines sibi amicos, sive coram, sive per literas, laudare solent effusissime, fucatæ haud raro assentationis suspicionem incurrunt, & amor dedisse plus videntur, quam veritati; habet tamen hic aliquid momenti testimonium illorum, & si vel demas inde, quæ nimio amoris æstu scripserant, nudis eorum laudibus tantum profecto ponderis remanebit, quantum ad confirmandam nominis celebritatem, in qua versatus est olim POLITIANUS, satis est. Quin, si vera sunt, quæ scribit BAPT. GUARINUS in *Ep. ad POLITIANUM, Lib. I. Epp. Pol. n. 23*: *Nolim, existimes, maxima esse tuarum laudum præconia, quæ ad te in epistolis perscribuntur. Multo enim majora sunt, quæ studiosi humanitatis in animis suis ex libro tuo (Miscellaneis) taciti concipiunt, aut, cum in cœtu sunt, de te colloquuntur: uno ore omnes omnia bona dicunt, doctrinam tuam prædicant, extollunt, admirantur, &c.*; quanta fuerit eruditorum illius ætatis de POLITIANO opinio, satis superque eorum testari possunt vario tempore ad eum scriptæ Epistolæ. At hæc ipsa forte non sine adulatione scripta a GUARINO, aut ad illud saltem Epistolarum genus restringenda dixeris, quæ editi nuper a POLITIANO *Miscellaneorum* libri laudes continebant. Etenim, universas quod attinet, negari haudquaquam potest, esse in illis tanto scriptas adulandi studio, ut, nisi ad earum lectionem attulisset POLITIANUS singularem animi modestiam, ingenium ejus penitus pervertere, animumque implere fastu potuissent impudentissimo. Quo refero literas POMP. LÆTI *ad POLITIANUM, Lib. I. n. 17*, in quibus perquam magnifice: *Quoties de aliquo sublimi interpretatio est, unus Politianus occurris. - - - Qua de re divinitatem quandam in te esse intelligo, ut vere animus tuus sit de cælo sumptus ignis.* Quod laudandi genus ut Poetam forte deceat, qui solet, quicquid magnum ac singulare est, referre ad sidera, in epistolis tamen si adhibeatur, absonum est, & humani ingenii modulum supra mortalitatis conditionem nimis extollit. Plures ejusmodi inusitatas loquendi formulas aliæ suppeditant aliorum Epistolæ, quas legentium permittere judicio, quam studiose hic coacervare, satius existimo.

(b) Maximum profecto doctrinæ & existimationis, qua apud suos inclaruit POLITIANUS, documentum præbet, quod & illi, quos ipsos in aliquod honoris fastigium doctrina evexerat, quique jam scriptis nomen suum posteritati commendaverant, dubias admodum & vexatissimas quæstiones judicio POLITIANI unice permiserint definiendas, & ab ejus sententia transversum unguem recedere, nefas existimaverint. POMPONII LÆTI quis nescit in omni antiquitate & politiore literatura cognitionem, & amplissimam, quam scripta ejus præ se ferunt, doctrinam? Hunc vero, annis jam satis provectum, in literis ad POLITIANUM, *Lib. I. Epp. Pol. n. 15*, non puduit profiteri palam, ignorare se, quid de corruptis illis nimisque obscuris verbis VALERII FLACCI, quæ *Lib. V. Argonautic. ejus* passim occurrunt, sit sentiendum, & ut viam monstraret sibi, qua redigi illa possent in ordinem, POLITIANUM obtestari humanissime. Idque, tantum abest, ut verti sibi posse opprobrio putaverit, ut omnibus suæ ætatis eruditis, si quicquam aliud, convenire judicaverit quam maxime. Sunt ejus de POLITIANO verba honestissima: *Tuum limatissimum judicium expecto, quod, mea sententia, quicumque profitemur literas, veneremur, necesse est.* Et sane in permultis, quas ad eruditos scripsit, Epistolis id agere POLITIANUM videas, ut ad quæsitæ respondeat, quæque scire illorum intererat, cum ipsis liberaliter communicet. Fecit autem in eo POMPONIUS, vir, ut vocatur POLITIANO in *Miscellan. Cap. 73, antiquitatis & literarum bonarum consultissimus*, & quicumque POLITIANI non detrectavit consilium, ex indole seculi sui, quam num & nostræ ætatis ingenium ferat; dubitabit mecum, cui perversos hominum nostrorum mores nosse datum est. Quis enim, bone Deus! nostra ætate ita sibi ipse diffidat, ut, suam non dissimulans in quacunque re incertitiam, doctiora & limatiora ab aliis expectet? Quantum autem hæc in propriis viribus posita nobis fiducia remoretur incrementa literarum, res ipsa quemque docet. Quantumvis pulchra & egregia a te credas proficisci posse, pulchriora certe dabis, eorum implorato consilio, quorum in maxima luce versatur existimatio, & manifesta exstant doctrinæ præstantioris cultiorisque ingenii monumenta.

(i) De

(i) De librorum libellorumve Dedicationibus quid judicandum sit, laudemne magis, an magis vituperationem, mereantur, nec nostri instituti, nec operæ pretium est, disquirere. Actum de his copiose est a Viris Clarissimis, ELIA SILBERRADIO, Academia Argentoratensis doctore, nuper beate defuncto, in Dissertatione *de Dedicationum literariorum moralitate*, Argentorati A. 1718 edita, & DAN. FRID. JANO in eleganti Commentatione *de Fatis Dedicationum librorum* §. 7. Satis nobis esse potest, hanc summis olim & prudentissimis eruditorum usitatam consuetudinem ipsam fere literarum ætatem æquare, & egregium vel amicitia, vel observantia, dare specimen, qui doctos ingenii sui labores bonis & integræ famæ viris sacros esse cupiunt. Istis autem obsequii & pietatis monumentis cohonestari, quo minus a dignitate sua alienum ii ducunt, qui principem in republica locum tenent, hoc major POLITIANO patta gloria ex illustrissimorum, quos & doctrina parum se inferiores, & superiores longe dignitatis noverat fastigio, Dedicationibus. Talis est Poetæ elegantissimi, JOANNIS GOTTII, Ragusini, quem POLITIANUS ipse in literis ad eum, *Lib. IV. n. 10*, tantos, ait, *florentioribus adhuc annis, in omni poetice fecisse progressus, ut non solum cum suæ ætatis hominibus, sed cum ipsa plane antiquitate conferri posset.* Is libros Carminum suorum, ita, eodem teste, *ex amissim perfectos, atque ad summum absolutos, ut ne ab livore quidem jure valeant reprehendi*, præ aliis POLITIANO consecravit in perpetuum amoris testimonium. Hoc enim ex iisdem POLITIANI literis, primisque earum verbis cognoscas: *Cum per hos Quadragesimæ proximos dies enarrandis populo sacris literis essem occupatus, perlegi tamen libros carminum tuorum, quos mihi tu pro singulari humanitate tua, mutuoque inter nos amore, dedicaveras; - - - Equidem gratias tibi ago immortales, utpote quem tuis illustrando carminibus immortalitate donaveris.* Fuerintne vero Latina, an vernacula, an quocunque alio sermone scripta, hæc carmina, non satis ex his POLITIANI literis intelligo. Neque hinc quicquam facile de illis constare nobis possit, nisi unum id, quod *lepida admodum, venusta, ornata, pulchra, atque talia fuerint, quæ omnem possint injuriam temporum superare, summa etiam illarum suavitas, lepor,*

elegantiaque versiculorum, multi aculei, sales, argutia, magna eruditio, magna varietas, magna ubique veneres gratiaque, fuerint. Ipsum vero GOTTIUM quod attinet, is, si recte interpretor POLITIANI verba, non literarum studiis, sed mercaturæ, operam dedit, & facilitate quadam naturæ promptum habuit ad scribenda carmina ingenium. Ita enim ibidem ANGELUS: Quis non attonitus audiat, hominem ab Illyrio, mercimoniis (ut inquit Plautus) emundis vendundisque occupatum, florentibus adhuc annis tantos in omni poetice fecisse progressus, ut non solum cum suæ ætatis hominibus, sed cum ipsa plane antiquitate conferri possit. Unde forte non absurde colligas, fuisse hæc carmina a GOTTIO composita sermone patrio, hoc est, Slavonico, quem ipsum inter homines Ragusinos omnium maxime vigere, res est vulgo notissima. Nec minus POLITIANO gloriosa fuit liberalitas Principis Mirandulani, JOANNIS PICI, Philosophi acutissimi, qui, ut præclare de amico sibi conjunctissimo, POLITIANO, videretur promereri, præstantissimum, quem de Ente & Uno scripsit, libellum solenni more ei nuncupavit. Quod officii & humanitatis genus ipse magnopere prædicat POLITIANUS in literis ad PICUM, Lib. XII. n. 5: Quoniam, quæ scribebam, inquit, vix etiam vetustatem nominis pollicebantur, exstitisti tu, Pice, qui, quod ego mihi non poteram, præstiteris, dedicato Commentario de Uno & Ente, sic enim titulum facis, in quo rivos per Lycium decurrentes, & Academiam revocas ad verum caput, & cum Philosophia magis una, quam gemina, nostram quoque Theologiam copulas. Quod igitur jam Glauci gramen requiram victurus æternum per te, sed & tecum? Narrabit autem quandoque posteritas, fuisse olim Politianum quendam, quem tanti fecerit ipse quoque Pico, omnium doctrinarum lux, ut librum quidem nuncupare illi pulcherrimum de rebus altissimis non dubitaverit. Spiritu hæc scripta putes fatidico; adeo illustres jam & magnifici posteritatis de POLITIANO sermones sunt. Præmissa est huic POLITIANI Epistolæ ipsa Dedicationis formula, a PICO concinnata, quæ itidem in Operibus PICI libello de Ente & Uno præfixa legitur.

§. 9.

Tam communi omnium, quicunque literas amabant, plausu & veneratione cum exceptum se undique excellentis doctrinæ vir, POLITIANVS, cerneret; nemo fuit illa ætate ex veris doctrinæ & ingeniorum æstimatoribus, qui ad tantum gloriæ & existimationis fastigium adscendisse immerentem judicaret. Tulit potius hanc Noster, omnium consensu, incredibilis industriæ, in quavis elegantiorum literarum parte collocatæ, mercedem dignissimam. Inter præstantissimas virtutes, quæ hoc ei decus pepererunt, primo se loco admirandam nobis præbet insignis illa, quæ ad omne doctrinæ genus manu quasi ducebat POLITIANVM, partamque mirifice exornabat, linguarum nobilissimarum (a) peritia. Etenim, sicut patrii sermonis, Ethrusci (b) puto, & Hebraicarum literarum, (c) cognitione haud leviter fuit imbutus, ut, in his etiam, sint, qui acquisitum ei laudis aliquid existiment, ita, Græciæ imprimis & Latio quicquid antiquæ dignitatis, quicquid venerum & nitoris est, id omne ad stuporem ætatis suæ affecutus felicissime putatur. Et cum Græcis quidem literis, quarum naturali quodam amore flagrabat, commercium inde a prima pueritia habuit frequentissimum. (d) Quo factum est, ut suavissimæ hujus linguæ studio vix cuiquam esset

secundus, (e) & industriæ suæ insignem hunc fructum ferret, ut, quicunque ad hæc studia animum appelleret, POLITIANVM sibi, ipsis hominum Græcorum scholis neglectis, magistrum ducemque deligeret. (f) Neque adeo ipse caruit Græcorum, quos, e patria sua ejectos, liberali Italia hospitio exceperat, invidia, (g) quantumvis admirantibus aliis & palam laudantibus eorum, quæ græce scripserat, nitorem elegantiamque incredibilem. (h) Quin suæ in his literis doctrinæ satis ipse fuisse conscius videtur; quandoquidem, id quod immodestius ab eo factum putes, solus eo nomine præ ceteris palmam affectavit. (i) In eo laudandus utique, quod inusitatam, qua polluit, Græci sermonis peritiam non intra nudæ cognitionis, pessimo multorum exemplo, passus est limites coarctari, sed, longius progressus, scriptis etiam Græcorum facundiam expressit, Græcoque habitu tam literas ad amicos datas, (k) quam varii generis Epigrammata, convestivit. (l) De quibus ipsis mireris profecto Scriptorum, in contrarias maxime partes abeuntium, & de pretio eorum velut inter se decertantium, iudicia. (m) Nostræ sententiæ huc summa redit, elegantiora esse hæc Epigrammata, quam quæ Seculo illo, parum tum quidem exculto, Græcis certe deliciis nondum adeo assueto, ab homine peregrino, Italo puto, potuisse credas expectari.

(a) Incom-

(a) Incomparabilis illa, qua inclaruit POLITIANUS, linguarum elegantiorum peritia occasionem dedit ingenioso, si Diis placet, incerti cujusdam Autoris versiculo, qui tumulto POLITIANI, ut infra pluribus dicemus, inscriptus perhibetur Scriptorum haud paucis, inprimis SIGEFR. RYBISCHIO in *Monum. Clar. Vir. fol. 18*, nequaquam ejus Autori, ut male ea de re edoctus sibi persuasit CLAUSIUS in *Vita Polit. Cap. 6. p. 17.*:

Politianus in hoc tumulto jacet Angelus, unum

Qui caput, & linguas (res nova) tres, habuit.

Non est hujus loci, in elegantiam & acumen hujus Epigrammatis inquirere. Ad lusum verborum, nemo non videt, omnia redire; cujus generis elegantiae sordent ætati nostræ, ad severam gravitatem compositæ. Quisquis autem hæc effinxerit, imitatus is Q. ENNIUM videtur, qui, teste GELLIO *Lib. XVII. Noct. Att. Cap. 17*, *tria corda habere sese dicebat, quod loqui Græce, & Osce, & Latine, sciret.* Solicite, tanquam de re gravi & magni ponderis, disquirat CLAUSIUS *l. c.* quænam sint tres illæ linguæ, quæ in capite uno locum invenerint, & quo nomine sint appellandæ. De Græca & Latina satis constare putat; id scrupulum habere, quæ sit in illarum numero tertia. Nec paucitas illarum, sed copia, ipsum vexat, dubium, quæ præferenda sit reliquis. Italicam calluisse POLITIANUM, Hebraicam item; harum utram tangat Poeta, id, sortis esse, definire. Exultat tandem, invento ALEXANDRÆ SCALE Epigrammate, Epistolæ instar ad POLITIANUM composito, quo Græcæ, Latinæ, Hebraicæ, atque Lydicæ, seu Thuscæ, linguæ peritia pollere Noster dicitur. Sed, ut difficultatibus tam supervacaneis, tanque inutilibus, vix implicari posse, cui rectior est sensus, quemquam puto, ita, si quis tandem iis implicetur, minime is expedire se illis filo posse ALEXANDRÆ videatur. Discebat inde CLAUSIUS quatuor linguarum, quas callebat ANGELUS, nomina; neutiquam vero, quæ ressecanda ab illis sit, ut melius ipsi de sepulchralis inscriptionis ratione constaret, cognoscere inde potuit. Sed parum utique refert, utram voluerit intelligi, quisquis Autor fuit Epigrammatis.

Forte is quadrilinguem finxisset POLITIANUM, nisi adversas sibi carminis metrique leges expertus esset. Illud addo, triplex eloquium POLITIANO tribui ab ipso FRANC. PUCCIO, ejus discipulo, in Carmine quodam, cujus mentionem facit POLITIANUS in *Epistola ad PUCCIO*, *Lib. VI. Ep. 5.* Dubitari tamen merito possit, an tanta Italicae Hebraicaeque, quanta Graecae Latinaeque linguae, peritia fuerit POLITIANO. His enim tam probe institutus fuit Noster, quam vix alius quisquam illo tempore. Unde merito hanc tulit laudem, ut *græce latineque doctissimus* diceretur JO. FRANC. PICO in *Vita Jo. Pici*, *utriusque linguae consultissimus* ALDO MANUTIO in *Præf. in OVID. Metamorph.* *græce latineque impense doctus* JO. CORASIO *Miscell. Lib. III. Cap. 16*, *Græcis & Latinis literis eruditissimus* ONUPHR. PANVINIO in *Vita Leonis X*, *Græco & Latino ad perfectum instructus eloquio* JO. TRITHEMIO in *Catalogo Scriptor. Eccles. p. 166. B*, & *cum Romanis etiam optimis Latine, cum Græcorum veterum non postremis græce, scripsisse*, CASP. BARTHIO *Adversar. Lib. XLVII. Cap. 5. p. 2192.*

- (b) Quantos Italici sermonis, qui fuit ipsi vernaculus, lepores affecutus sit POLITIANUS, vix mei, utpote hominis peregrini, fuerit ingenii, accurate definire. Quicquid hac de re nobis constat, in eo Scriptoribus doctis ac fide dignis credendum est. De poesi Italica, cujus non ignarum fuisse POLITIANUM, plurima ejus Carmina docent, quibus haud parum pretii tribuere solent Itali, alio loco dicemus. Ad solutam orationem spectare videntur verba CASP. BARTHII in *Adversar. Lib. XXI. Cap. 17. p. 1055*: *His velut cumulus accedit in vulgari quoque Italorum nunc idiomate rotunditas suavissima, qua plures, etiam nulli alii rei studentes, longe post se reliquit.* Vellem, unde hujus rei notitiam hauserit, & quo merito his laudibus dignum judicaverit POLITIANUM, placuisset BARTHIO, certiores nos facere. ALEXANDRA etiam SCALA in Epigrammate, cujus modo mentionem injeci, linguam Ethruscam in earum numerum refert, quibus probe instructum POLITIANUM dixerat. Epistolas ad amicos vernaculo sermone scribere frequentes solebat, sed quarum nulla ad posteros pervenit notitia, nec tanta, quod puto,

puto, elegantia fuit, ut largam adeo Scriptoribus præbere materiam laudandi potuerint. Has enim non nisi tum, cum parum ei ad diligentiores literas otii superesset, scribere ex tempore solebat. Cujus rei fidem facit RAPH. VOLATERRANUS, ad quem dedit ejus generis Epistolas quamplures, in *Commentar. urban. Lib. XXI. p. 246*: *Mibi solebat Politianus epistolas cum Græcas, tum Latinas, scribere, sed sermone vernaculo plures, quod frequenter faciebat occupatus, ne nasus aliquis, stilo offensus impræmeditato, præjudicata jam de eo opinioni officeret.* Quæ VOLATERRANI verba occasionem suppeditarunt BAYLIO exhibendi nimiam POLITIANI aliorumque in scribendis epistolis diligentiam & circumspectionem. Vid. ejus *Diction. bist. T. III. p. 2344. not. Q.*

- (c) Scripta POLITIANI singula pervestigantibus vix ullum Hebraicarum literarum, quibus probe institutus ille dicitur, vestigium obveniat; nec in his vocem legas Hebraicam, præter pauca ea, quæ *Cap. 14 & 83 Miscellan.* ex ESAIA, AMOSO, & Psalmis, deprompta leguntur. Sparsum quoque Autorum Hebraicorum mentio injecta, idque negligentius plerumque, nec, uti decebat, distincte satis. Nihilo minus probabile videtur, hominem in sacris versantem, & enarrandis populo cœlestibus doctrinis occupatum, harum literarum non omnino fuisse ignarum. Etsi enim non desint in grege Pontificiorum, qui absque omni prorsus linguæ Hebraicæ cognitione Oratoris sacri munere feliciter defungi, & pro concione verba facere possint cum plausu audientium; POLITIANUM tamen, qui scientiarum non fucum solebat, sed omnem ambitum, omnesque recessus, scrutari, ex horum fæce hominum fuisse, non a me possum impetrare, ut existimem. Quin faciunt ad hujus rei testimonium maxime Epigrammatis, quo ALEXANDRA SCALA laudes POLITIANI decantavit, verba elegantissima:

Φωναῖς δ' ἐν πλείσταις σόντοι κλέος, ἥ ἐξ' ἑλασρεῖ,
Ἑλλάδι, Ῥωμαϊκῇ, Ἑβραϊκῇ, Λυδίῃ.

quæ nos ita Latine reddimus:

*Ut pellas tenebras, tot surgis, maxime, linguis;
Romulea, Argolica, Judaica, patria.*

Scivisse igitur Hebraicas literas POLITIANUM, certum est; et si non, omne vitæ tempus consumsisse in his studiis, nec usus iisdem ad ostentationem, videatur.

(d) Dictum supra est §. III not. (f) (t) & (x), & ipsius POLITIANI testimonio confirmatum, sub ineunte statim ætate elegantiorum literarum, quales sunt, quas alit Græcia, adeo captum deliciis fuisse POLITIANUM, ut, nisi quod Græciam redoleret, ipsi nihil placeret, & ad reliquarum, quæ minus jucunditatis haberent, quamvis sublimiorum, disciplinarum, Philosophiæ imprimis, studia non aliter ac transiens peregrinator accederet. Debentur enim ætati huic scripta ejus pleraque, vel græce composita, vel e Græco translata in Latinum. Refero huc *Elegiam MOSCHI*, partemque *HOMERI* latine redditam, nec non *Epigrammata*, quæ in unum collecta fasciculum exstant, quamplurima. Habent hæc fere singula, ut l. c. indicavi, appositum in margine anni, quo scripta sunt, indicium; unde scilicet nobis constat, anno ætatis jam decimo septimo Græcis POLITIANUM haud invenuste cantare numeris cœpisse. Quæ quo in pretio passim eruditis habeantur, & breviter commemoravimus supra §. III not. (x), & fusius edisserendi paullo post occasionem nanciscemur. Videtur autem impetus iste, quo ferebatur in Græcas literas POLITIANUS juvenis, eo mirabilior, quod *pueritia ejus*, ut ait CASP. BARTHIUS *Lib. XXI. Cap. 17. p. 1055*, *inciderat in Seculum Sophistis dominantibus plus quam barbarum*, ubi in tenebris hære, fœdaque errorum monstra in sinu fovere, jucundum putabatur. Sed ita ferebant fata, ut, quem aptissimo ad id ingenio instruxerant, *primus omnium Politianus literas Græcas in Italia ad dignitatem eveheret, ac Criticem inferret*, ut judicat BLASIUS CARYOPHILUS in *Dissertat. Miscell. P. I. p. 327*.

(e) Græcis literis mirifice excultum dum dixi ANGELUM, nec laudibus ejus dedi nimium, nec sine maximorum Scriptorum auctoritate & testimonio id affirmavi. Converterat enim admirabili

bili hac Græcarum literarum peritia, quæ vix ab homine Italo illa ætate poterat expectari, omnium in se oculos POLITIANUS, hujusque linguæ tanta abundare copia dicebatur, ut vel Græciam nonnullis videretur habuisse nutricem, vel dictionis gravitate ipsos Græcos superare. Utor hac in re interprete JO. PICO, prudentissimo ingeniorum ac scientiarum æstimatore, cujus vix concinnius quidquam ac de doctrina POLITIANI magnificentius dici poterat verbis in *Epistola ad POLITIANUM, Lib. I. Epp. POL. & in ipsius PICI Epistolis* obvia: *Interea imitabor te*, inquit, *Angele, qui te Græcis excusas, quod sis Latinus, Latinis, quod græcisses. -- -- Tu ita utrumque imples, ut, utrum magis, haud satis constet, qui & Græcam & nostram Minervam ita pulchre amplectaris, quasi Cinnus utriusque lingue, ut, quæ insititia sit, quæ genuina, haud facile discerni possit. Nam, ut de Latinis taceam, (de his enim cui e loco cesseris?) quis credat, ut de Hadriano ille, Romanum hominem tam græce loqui. -- -- Is es, mi Angele, (facessat adulatio,) cui e nostris unus & alter, ne dicam nemo, conferendus sit. Socium huic jungo JUL. CÆS. CAPACIUM, inter felicissimos, meo judicio, elogiorum artifices primo loco collocandum, cujus in *Elog. doct. vir. p. 350* de POLITIANO verba sunt: *Majorem laudem nemo habuit, ut in Italia natus Græcam habuisse videatur nutricem. In utraque lingua berce imitandus est. In altera servavit nitorem, ne obsolesceret, (quam ob rem eruditissimus & candidissimus Itatorum dictus est,) in altera non nitorem, quem nunquam amisit, sed pristinam dignitatem, aut versa, aut prorsa, oratione restituit. Prætereo alia aliorum testimonia, ut JO. JAC. BOISSARDI in *Icon. p. 159*, FRANC. FLORIDI SABINI in *Lectio. Succisiv. Lib. II. Cap. 8*, JO. BAPT. PII in *Annotat. posterior. Cap. 38*, HENR. BRENCMANNI in *Hist. Pandect. Lib. IV. Cap. 8. p. 309*, & qui sunt reliqui. Cumque adeo Græcarum non minorem, quam Latinarum, literarum peritiam haberet acquisitam POLITIANUS, & utriusque quasi soli homo videretur; habebat utique, cur ipse joci causa, & tanquam per ludibrium, *vespertilionem* se diceret, altera**

parte

parte Græcus scilicet, Latinus altera. Rem, nescio, unde edoctus, *l. c.* idem refert CAPACIUS: *Murem & avem vesperilio refert. Et vespertilionem se cultissimus Angelus Politianus appellavit, quod Latinus græcissabat. Et quam candide proprieque Latinus! -- -- Et quam attice Græcus!* Sed, ut ille demum profecisse haud parum in linguæ Græcæ exercitatione dicendus est, cui ipsam Græcorum indolem & nativam dictionem scribendo exprimere, Græcam suavitatem, Græcas verner, imitari, eandem in oratione gravitatem, eundem verborum delectum, adhibere, datum fuit, ita hac se maxime conspicuum prærogativa præbuit POLITIANUS, utpote *cujus*, judicio CASP. BARTHII in *Adversar. Lib. XXI. Cap. 17. p. 1055, singularis fuit inventionum acumine, lectionis varietate, & judicii dexteritate, felicitas, cujusque stilus Atticas Athenas, si ita fari licet, græcitate adiit.* In quam sententiam adductum BARTHIIUM vel Græcorum Epigrammatum, vel, quas paucas habemus, Epistolarum Græcarum, lectione, necesse est. Plura enim græce a POLITIANO scripta, quantum mihi quidem constat, in lucem non exiere. Satis tamen hæc pauca venerum & suavitatis habent, nec immerito has laudes tribuisse iis BARTHIIUS dicendus est. Sed de his paullo post.

- (f) Involaverant Italiam ætate illa & paullo ante longa Græcorum exulum velut agmina, qui, patriæ excidio superstites, fugitivos penates & Græcæ facundię reliquias in spectatissimas Italiæ civitates intulerant. Impleverat autem hanc urbem præ reliquis doctrinæ suæ fama JO. ARGYROPYLUS, insigni sermonis Græci peritiæ nobilissimum Philosophiæ studium adjungens, de quo legi meretur elegantissimum POLITIANI Epigramma Græcum, in ejus laudes compositum, & in *Vol. Epigr.* ejus obvium. Hujus excultus institutione primis pueritiæ temporibus POLITIANUS, magnum opus tentavit adultiori ætate, & quæ doceri ad hunc diem non nisi a Græcis consueverant, illorum manibus extorquere Græcas literas, & Italiæ hanc vindicare gloriam, primus Italorum conatus est. Igitur, deserta ab ARGYROPYLO cathedra, ex qua sermonis Græci olim præcepta

cepta recitaverat coram juventute Florentina, hanc sibi non præmittendam occasionem ratus, etsi cerneret, DEMETRIO CHALCONDYLAE destinatum id muneris a LAURENTIO, putabat tamen, severioris Græci suavitatem tantam in docendo non fore, ut non suæ ipse eloquentiæ blandimentis majorem sibi polliceri audientium coronam, majores acclamationes, posset. Nec vanam hanc spem fuisse, eventus docuit. Superior in hoc æmulorum certamine POLITIANUS fuit, & adversam ubique fortunam expertus DEMETRIUS, permisit æmulo, quam ipse sustinere non poterat, Græcas literas docendi provinciam, suæque indignatus forti, cum universa domo sua Mediolanum concessit. Quæ ipsa copiosius a nobis exposita memini supra §. IV. not. (k).

- (g) Ut Græcorum, quod facile credas, eorum inprimis, qui certissimum ex vernacula facundia lucrum expectaverant, in Italia nemo fuit, cujus non, simul ac Græcam linguam profiteri publice instituerat, odium contraxerit POLITIANUS; ita præ ceteris bilem hæc res movit MICHAELI MARULLO, vulgo TARCHANIOTAE, ex Latinis magis carminibus, quam Græca literatura, gloriam captanti, & IOANNI LASCARI, cujus tam Græca, quam Latina, carmina non nullius esse vulgo dignitatis judicantur. Hos scilicet fuisse credo illos ipsos, quos increpat IO. BAPT. PIUS in *Annotat. poster. Cap. 38*, ubi ita: *A. POLITIANUS, vir memoria nostra virtutum cumulo stipatus omni, ad literas Græcas tanto studio & animi ardore ferebatur, ut hos Græcos, upupas potius, quam alaudas, (sordidissimi enim sunt & circumforanea mendicabula,) reliquerit, despexerit, antecelluerit; eosdemque fuisse credo, de quibus eleganter ANTON. CODRUS URCEUS in Epist. ad POLITIANUM, Lib. V Epp. POLIT. Ep. 8: Etsi nulla alia te ad hanc editionem (Epigrammatum) causa moveret, vel hæc te impellere debet, rum-pantur ut ilia, non dico Codro, qui tuus est, sed illis, quos ego sane non video, sed tu fortasse cognoscis, tibi esse non amicos: ut intelligant, te, quod jam Latine fecisti, Græce non minus posse, & indoctis prodesse, & doctos summopere delectare. De iis, quæ cum MARULLO intercessere Nostro, simul-tatibus, cum latius se diffuderint, nec nutritæ, quæ invidiæ ratio*

T

est,

est, a MARULLO occulte sint, aptiore loco infra commemora-
 bimus. Magis per cuniculos, & invidiose magis, res agi cœpta est
 a LASCARE, qui, dudum insidiatus occasioni, qua moliri ali-
 quid contra POLITIANUM posset, commodam maxime
 invenisse se tum demum, credidit, cum in Græce vertendo
 vetustioris Poetæ PULICIS *de Hermaphrodito* Epigramma-
 te Latino uterque periclitatus vires esset. Primus id ne-
 gotii sponte sua, & exercitationis causa, aggressus POLITIA-
 NUS, idque, ut facile apparet, executus fuerat felicissime.
 At, conspecto hujus carmine, cum nescio quas veneres hic teme-
 re desideraret LASCARIS, id sibi datum putavit, ut manum
 ipse admoveret operi, venustiore gesturus se elegantiore-
 que interpretem. Utercunque vicerit; de pretio harum inter-
 pretationum hic nihil definio. Suos uterque laudatores habuit;
 habuit & reprehensores suos. At non ita LASCARI, qui
 laudari ab omnibus volebat, factum satis est. Nihil ille valere
 POLITIANI interpretationem, comparatam suæ, persuasum
 sibi habens certissime, invidiæ & odio in eum fræna laxavit. Ut-
 que illis, quos audierat honorificentius, quam e re putabat sua es-
 se, loquentes de Latino POLITIANI Epigrammate, os ob-
 tunderet; negabat, laudi verti debere hoc, quicquid sit opellæ,
 auctori suo, jam quidem annis maturo satis, qui puer olim fa-
 ventiore longe Apolline, mollioribusque numeris, cantaverit.
 Nec dicere id satis erat; sed, ut posteris etiam, quo fuerit erga
 POLITIANUM animo, constare posset, Græcis versiculis in-
 sultare ejus existimationi non erubuit. Dedimus hos Lectori su-
 pra §. III not. (p) cum Italica AEGID. MENAGII interpre-
 tatione; unde petat, quem juvat invidiæ nosse artificium. Rem
 omnem copiosius enarratam vide in *Menagianis T. III. p. m.*
432 seq.

- (b) Explicatioris frontis Græci, qui veritati plus, quam invidiæ, da-
 bant, doctissimique erant patrii sermonis, metientes Græ-
 cos POLITIANI libellos ipsius linguæ ingenio, neutiquam
 dissimulabant eorum pretium, sed incomparabiles vereque Græ-
 cos judicabant. Tale fuit judicium EMANUELIS illius, qui, teste
 JOANNE PICO in *Ep. ad POLITIANUM, Lib. I Epp. POL. Ep. 8,*
dum legeret Græcas Politiani literas, jurabat, non esse tam Atti-
cas

cas Athenas ipsas. Cognomen EMANUELIS hujus etsi a PICO hic non sit additum; dictum tamen fuisse ADAMYTTENUM, & ex insula Creta traxisse originem, hominem & moribus apprime ornatum, & Græcis literis doctissimum, tam patet ex literis ALDI MANUTII ad POLITIANUM, *Lib. VII Epp. POL. Ep. 7*, qui, facto Mirandulam itinere, impetraverat ab EMANUELE, ut ipsi ostenderet hanc POLITIANI Epistolam, quam ex ipsius inprimis POLITIANI ad ALDUM literis, illas statim subsequenter, ubi, suæ ad ADAMYTTENUM Epistolæ mentionem faciens, illa ipsa ex literis ejus modo adducta verba repetit. Ab eodem, scribit POLITIANUS in literis ad ALDUM, *se omnibus Græcis, quicunque aliquot ante seculis scripserant, hominem citra mare natum anteferi solitum.* Habuit & doctrinæ suæ admiratorem POLITIANUS JO. ARGYROPYLUM, cujus laudes jam ante commemoravimus, gravissimum in his rebus judicem, nec ulli Græcorum exulum doctrina secundum. De eo SCIP. CARTEROMACHI in *Orat. de Laud. Græc. liter. p. m. 31* verba hæc sunt: *Nostra quoque tempestate non defuere, qui græce scriberent: ut præceptor noster Politianus, quem & Joanni quoque Argyropylo, Græco homini, sæpe admirationi fuisse vidimus.* His munitus hominum Græcorum præconiis POLITIANUS, parum curavit virulentos morsus MARULLI cujusdam aut LASCARIS, qui ferre non poterant conatus eorum, quos ad eandem, quam ipsi affectabant, Græci sermonis gloriam eniti, eademque frequentare Musarum adyta, videbant.

- (i) In eo humani aliquid passus est POLITIANUS, quod non satis abstinent in scriptis suis a verbis ejusmodi, quæ fastum præ se ferre & ostentationem doctrinæ viderentur. Quæ cum legendo animadvertimus, invenisse nobis aliquid videmur, in quo POLITIANI desideremus prudentiam. Quicquid in te sit virtutis & doctrinæ; odia & indignationes hominum in te provocabis, ubi laudandi tui ipse defungaris officio, tuoque ipse judicio omnibus superior emineas. Non hic singula persequemur jactationis tam ignobilis vestigia, in scriptis POLITIANI obvia, quippe iis jam contenti, quæ de sua Græcarum literarum peritia passim

inflatis, quod ajunt, buccis protulit. Tument profecto verba in literis Græcis ad RAPH. VOLATERRANUM, *Lib. XII. Ep. 21*: δοκῶ μοι γέλωτα ὀφισκάνων, ὁ τέως — — καὶ τῶν καὶ ἡμᾶς Ἑλλήνων τοῖς δοκιμωτάτοις ἀντιτεταγμένος. Nec arrogantiae notam effugere possunt, quæ satis audacter, ut ipse confitetur, scribit in *Epist. ad MATTHIAM, Regem Pannonia, Lib. IX. Ep. 1*: *Tantum dixero, me profiteri jam multos annos Florentiæ literas Græcas ex pari cum Græcis, quod, nescio, an alteri Latinorum (dicam enim audacter) mille circiter annos ante contigerit.* Iisdem in literis hoc fere unum agere videtur, ut insolentius se efferat, & de universa doctrina sua gloriosius prædicet. Quod si in literis ad alium quemvis judicari poterat superbe factum; tunc certe ineptum valde & ridiculum existimo, cum rerum suarum rationem redderet magno Principi, cujus gratiam submisit expetebat his ipsis literis. Monenda hæc duxi, ne copiosorem me in enarrandis POLITIANI virtutibus, parcio in vitiis, sint, qui dicant. Rem eandem POLITIANO, quod ad Græcarum literarum studium attinet, vitio vertit MENAGIUS in *Menagian. l. c.*

- (k) Una plures scriptas a POLITIANO Epistolas Græcas, non habeo, cur dubitem, nec, ut mutarem sententiam, efficere potuit BÆLIUS, non nisi unam ab eo scriptam acriter contendens in *Dict. Hist. T. III. p. 2344. not. Q.* Invehitur hic, ut solet plerumque in MORERIUM, alio quovis in loco magis, quam hic, reprehendendum, qui *Lex. univ. T. I. p. 367*, POLITIANI esse, dixerat, Græcas Latinasque illas Epistolas, quæ tantis laudibus celebrari ore eruditorum soleant. Quod dici non potuisse a MORERIO, ea de causa persuasum sibi habet BÆLIUS, quod, præter unam ad RAPH. VOLATERRANUM, *Lib. XII. Epp. POL.* obviam, haud ulla Græce scripta Epistola occurrat universum Epistolarum ejus volumen pervestigantibus. Quasi vero, quas Græce scripsit POLITIANUS, necesse sit, omnes ac singulas in illud Epistolarum corpus migrasse, nec causæ existere complures potuerint, quibus adductus, aut ipse POLITIANUS, aut Epistolarum ejus primus, quisquis is fuit, editor, (non enim ab ipso has POLITIANO publicatas, infra dicam,) unam aut alteram, argumento forte, aut scribendi ratione, paululum invisam,

invisam, vel cujus ipse apographum non habuit, sejungendam a reliquis putaverit. Quis neget, fuisse & Latine scriptas a POLITIANO, quas minime legas inter has, quæ sunt conjunctim editæ? Exstant in Collectione illa eruditorum ad POLITIANUM Epistolæ haud paucæ, quibus quid responderit POLITIANUS, nos quidem ignoramus, etsi humanitatis hoc officio destituisse viros sibi amicissimos minime omnium videatur. Nec desunt nobis ejus generis Epistolæ Latinæ, quas certissime a POLITIANO scriptas constat, etsi in illo Epistolarum Volumine frustra quærantur. Quidni & cum Græcis ita actum putemus, in quibus publicandis eo fuisse cautior videtur POLITIANUS, quo facilius erat in Græcis errare, quam in Latinis? Neque tamen erroris inde arguendus MORERIUS, quod celebrata eruditorum præconiis dixerit, quæ nunquam edita. Salva hujus Scriptoris causa est, si vel soli laudarunt illi, ad quos scriptæ, quibus lectitatæ & inspectæ, quibuscum communicatæ, Epistolæ. Atque, huic fuisse omnino verborum MORERII sensum, facile mihi persuadeo; nec audiendum puto BÆLIUM, qui, subdola verborum interpretatione, non nisi de iis, quæ vulgatæ exstant, Græcis Epistolis sermonem ei fuisse, comminiscitur. Sed acutus est BÆLIUS, & ipsum fontem indicat, unde error iste MORERII emanaverit. In lectione VOSSII *de Hist. Lat. p. 628* (quidni ipsius VOLATERRANI *de Comment. urban. Lib. XXI. p. 246?*) incidisse eum ait in verba VOLATERRANI, a nobis jam sub *not. (b)* hujus §. prolata: *Mibi solebat Politianus Epistolas cum Græcas, tum Latinas, scribere, &c.* Sed quis error inde MORERII? Putabimusne, male ab eo factum, quod inhæserit his verbis? Immo vero optime putem. Scilicet, non unam, sed plures scripsisse Epistolas Græcas POLITIANUM, illius patet testimonio, ad quem fuerant scriptæ; vulgatæ vero num una plures fuerint, non hic versatur in quæstione, neque id MORERIUS, quantumvis ea de re objurgatus BÆLIO, ausus est affirmare. Age vero, fortius jam jugulabimus BÆLIUM. Is, si diligentius in lectione Epistolarum POLITIANI versatus fuisset, vidisset tam in ALDI MANUTII ad POLITIANUM, (*Lib. VII. Ep. 7,*) hujusque ad illum, (*Lib. VII. Ep. 8,*) quam in aliis

JO. PICI ad POLITIANUM literis, (*Lib. I Ep. 8.*) mentionem injectam Græcæ Epistolæ, scriptæ a POLITIANO ad EMANUELEM quendam ADAMYTTENUM, hominem Græcum, de quo dictum est paucis sub *not. (b)* hujus §. Auget hæc maxime numerum earum, quas & scriptas a POLITIANO, & laudatas admodum ab eruditis, dixerat MORERIUS. Ipsius EMANUELIS de literis hisce judicium *l. c.* produximus. Iisdem prorsus laudibus has prosequitur MANUTIUS, dicitque *ornate, & docte, atque copiose, scriptas, quæque non a Romano viro, sed a mero Attico, qui Athenis semper fuisset, elucubrata viderentur.* Nec ipse POLITIANUS nihil iis pretii tribuit in literis ad ALDUM. Quod facit, ut mirer partim, noluisse harum literarum usum posteris concedere POLITIANUM, partim doleam, de elegantia earum nihil a nobis proferri ipsis posse. De illis vero ad VOLATERRANUM, quæ inspicienti cuivis patent, ita judicamus, scribendi rationem mollem esse, & verborum tam delectu, quam facili ac inaffectedata compositione, parum discrepare ab ea, quam in Græcorum Scriptorum, quos imitari jubemur, præstantissimis animadvertimus. Pulchre has & concinne, ut cetera, quæ in scriptis POLITIANI Græca occurrunt, vertit in Latinum sermonem JACOBUS TUSSEANUS, utraque lingua doctissimus, ubi, dum justas boni interpretis leges studiose sequitur, id præcipue cavet, ne castas aures oratio Latina offendat. Sed de his plura forte *Seçt. II.*

- (1) Latet omnis, qua POLITIANUS inclaruit, Græci sermonis vis atque eruditio in Græcis potissimum ejus carminibus, quibus meruit Noster, ut *Atticus fidicen insignis, multifcius*, diceretur JAC. GADDIO *de Script. non Eccl. p. 135.* Hæc, in unum collecta Volumen, ad calcem *Operum POLITIANI*, eorum certe, quæ post annum 1495 prodierunt, locum invenere. Pauca sunt; sed nihil id officit eorum pretio, utpote quæ *ponderari, non numerari*, voluit POLITIANUS ipse in literis ad MATTHIAM, *Regem Pannoniæ, Lib. IX. Ep. 1.* Nec pauca tantum, sed breviora quoque, sunt, & limites illos habent, quos amant Epigrammata. Horum nonnulla ex Latino sermone in Græcum transtulit; cetera omnem ab ipso formam & gratiam suam habent. Est tamen in his, in quo nihil

hil juris habet POLITIANUS, quippe ab ALEXANDRA SCALA, BARTHOLOMÆI filia, & MICH. MARULLI uxore, compositum responsionis instar ad illa POLITIANI, in honorem SCALÆ, quam is tenerrime amasse dicitur, conscripta. Genus carminis, quo utitur in illis POLITIANUS, varium est. Nunc meris Hexametris, nunc Elegis, nunc Jambis, nunc & Hendecasyllabis, composita Epigrammata videas. Horum pleraque, ut ante dictum est, aut puer adhuc, aut juvenis, scripsit; atque hæc ipsa acumine & dictionis elegantia, vel ipso SCALIGERI in *Hypercrit.* p. 802 judicio, vix superari ab illis putes, quæ ætate adultiore scripserat. Id vero præcipue mirandum videtur, non deesse in his talia, quæ ex tempore, & agitante quasi calefscens Apolline, in via publica, aut inediis amicorum congressionibus, recitaverat. In quibus *ipsis*, ut verba sunt ZENOBII ACCIAJOLI, *Epigrammatum* horum Editoris, *ejusmodi multa sunt, quorum si facilitatem ac copiam reputaris, magni quidem ingenii Politianum, sed & multæ lectionis, fuisse, ostendant.* Hujus generis, ni fallor, octo, breviora tamen partem maximam, leguntur. Proferri hic merentur, quæ de mira hac POLITIANI facultate poetica scribit JO. BAPT. PIUS in *Annot. poster. Cap. 38*: *Sed quo, Dii boni, inquit, nitore, quo examine, versus Græcos pronuntiaverit, & ex tempore quandoque cuderit, supra fidei captum erit, si ausim prædicare.* Monuisse hæc generatim hic de Græcis POLITIANI Epigrammatis, sufficiat. Reliqua huc non pertinent, sed *Sectioni II*, quæ scriptis POLITIANI destinata est, reservanda ducimus.

- (m) Ludit ita fortuna cum doctissimis eruditorum laboribus, ut nec laudatoribus eos destituat, nec vituperatoribus. Ut quisque judicio pollet & cognitione rerum, ut memoriæ viri bene cupit, ita judicantem cernimus. *Epigrammata POLITIANI* alii nimis deprimunt, alii ita extollunt, ut magis vix possint. Morosus admodum eorum æstimator est, ac de trivio fere sumpta putat DAN. HEINSIUS in *Dedicatione*, præmissa *Peplo Græc. Epigr.* quod vide in ejus *Poemat.* p. m. 328. *Politianus, inquit, vir cælesti præditus ingenio, — ne quid Græcis ejus temporis concederet, quorum auditoria & famam jam invaserat, poetari quoque*

quoque lingua eorum voluit. Ceterum hæc quoque, pauca si excipias, quale est, quod in *Emergentem Venerem* conscripsit, & fortasse alterum, quod in *Armatam*, illo genio destituuntur, qui in antiquorum Epigrammatis elucet. Ut omittam, pleraque ne Græca quidem satis esse. Jam vero in temporibus & syllabarum modis ea sæpe alibi committit, quæ non raro in Latinis aliorum acerbè & crudeliter traducit. Nam, qui omnia licere Græcis arbitratur, næ profecto mecum & cum priscis Autoribus non facit. Ergo, nihil prorsus habere pretii Epigrammata POLITIANI, dicendum foret, si ab HEINSII, acutissimi alioqui Criticorum, id unice autoritate penderet. Sed habemus, quos opponere possimus viro docto, & quorum ille vix robur sustineat, gravissimorum Scriptorum bene multos. In his præcipuus est CASP. SCIOPIUS, qui, *Græcos versus ea elegantia scripsisse POLITIANUM*, dicit in *Ep. ad JUL. CÆS. CAPACCIIUM*, inserta ejus *Paradox. liter. p. 34 seq. ut Græcorum nemini priores relinquere judicaretur*. Cui simile est judicium LIL. GREG. GYRALDI in *Dial. I de Poet. nostr. temp. p. 635. Opp. ejus T. II: Græca Epigrammata laude digna sunt; Græcos enim provocat. JUL. CÆS. SCALIGER*, Criticorum alioqui acerrimus, tam bona dicit POLITIANI pueri Epigrammata Græca, ut ne virum quidem Latinæ aequè bene scripsisse putet. Quin CASP. BARTHIUS tanti fecit hæc Epigrammata, ut digna judicaret, quæ ipse Latinis numeris exprimeret. Vertit enim eorum *Decada, I in Invidum, II in Corydonem, III ad Carolum, IV ad Amicum, V ad Amicum, VI in laudem Sapientiæ, VII de morte Theodori Gaze, VIII in eandem, IX in Demetrium, X in Carolum*, ea quidem, ut ipse putat, *elegantia, ut Latinis numeris numerosius transferre illa vix ausit quispiam*. Leguntur hæc in ejus *Adversar. Lib. XXI. Cap. 17. p. 1055. Quæ scripserat POLITIANUS in Venerem emergentem, in armatam Venerem, in Lacænæ, in Organum, in Puerum, & in Hermaphroditum Poetæ PULICIS*, ea ipse speciminis loco, antequam in lucem ederet (id enim agitavit omnino, etsi his cogitationibus immortalis,) *Græcorum Epigramtum Volumen*, miserat ANT. CODRO URCEO, homini in Græcis literis egregie versato, qui tunc temporis Bononiæ vivebat

vebat non sine magna nominis exultatione, & omnium maxime idoneus putabatur a POLITIANO, ad ferendam de laboribus his suis sententiam. Fecit id Noster in literis ad CODRUM, *Lib. V. Ep. 7.* Respondit ei literis statim subsequentibus CODRUS, & de *Epigrammatis* his tam sensit honorifice, ut *Græci facundissimi* laudes eo nomine tribuere POLITIANO non dubitaverit. Addit, omnes inesse illis Græci sermonis lepores, *partes multas apte coherentes, frequentiores dactylos*, parcius usurpata in Hexametris verba longiora nimisque extensa, *sententias autem fortasse argutiores*, quam in Græcis priscorum Autorum animadvertere liceat carminibus. Laudat inprimis singularem in epithetis adhibendis vim ingenii, quæ satis eluceat in illo *ἐμφανέμαςον*, quod est in *Venere emergente*; verba etiam apte posita, & proxima proximis eleganter respondentia, ut in illo *μῆρον μῆρος* *Epigrammatis in Hermaphroditum*. Acumen vero incredibile invenisse sibi visus est in ultimo versu *Veneris emergentis*, ubi Poeta, Martem, fingit, si talem in vinculis habuisset Venerem, nunquam custodia manuque terribilis Vulcani exiturum fuisse. Non displicent hæc, fateor, sed quis credat, unius omnes palati esse lectores? A CODRO certe nihil dissimulanter scriptum, facile credas, si legas verba: *Angele mi observande, non tibi blandior, sed ex animo loquor: in aliis quidem non es Græcis inferior, in hoc vero etiam es (ut sentio) superior.* Impensissime ideo rogabat POLITIANUM, ut in lucem quam primum exire juberet integrum, quem prelo destinaverat, *Epigrammatum* apparatus. Legi merentur integræ CODRI literæ, quæ in laudandis *Epigrammatum* virtutibus admodum sunt copiosæ. Vide de his *Memoires Liter. T. I. P. II. p. 295*, & *Menagiana T. III. p. 434.* Fuit & aliud Criticorum genus, qui, Græca POLITIANI carmina in aliquo forte pretio habentes, in uno tamen vel altero aut ingenii acumen, aut Græci sermonis desiderarent elegantiam. PHILIPPUS MASSON in *Diario Hist. Crit. de la Rep. des lett. T. IV. p. 281* *Epigrammatum* POLITIANI tria peculiaribus de causis scripta nollet a POLITIANO. Ista vero quæ sint, quamve illis putarit inesse turpitudinem, hariolari nobis non licet, propterea quod pagina, ab illo citata, in quibus legi hæc ait, minime respondeant

editioni *Operum* POLITIANI, qua ipse utor. Forſan amorem nimis laſcivum & indecorum redolere ipſi videbantur bina *Amatoria*, & quod in *Puerum* composuit. Nec frigent profeſſo, quibus ALEXANDRÆ SCALÆ blanditus eſt, ſed eſſe in his aliquid putarim, quod ſupra benevolentię & amicitię igniculos adſcendat. Illud in *Culicem*, quod in *Volumine Epigr.* ultimo apparet loco, acerrimum obtreſtorem habuit BARTHOLOMÆUM SCALAM, ſatis aſſuetum tunc temporis ignominioſis dicteriis, quibus famam POLITIANI proſcinderet. Suſceperat hic Noſter cauſam culicum tuendam, & ſceminis magis amandos, quam viris, commendaverat. propterea quod Amoris Venerisque in blandiendo naturam imitarentur. Occaſionem huic *Epigrammati* dederat SCALÆ, cujus exſtabant verſiculi, neſcio quales, ubi *Culicem* muliebri genere uſurpaverat, cum maſculo deberet; uti patet ex literis POLITIANI ad SCALAM, *Lib. XII. Ep. 8.* Primo igitur SCALÆ miſit *Epigramma*, ſex Dyſtichis comprehenſum, idque eo inprimis, ut & pungeret hominem, & iudicium ejus explo- raret. Vid. *Ep. ejus. cit.* Exacerbatus ille, & invidia correptus, miſere debacchari in POLITIANUM cœpit, & uno velut ictu omnem *Epigrammatis* gratiam ac dignitatem proſternit. En, quid reſponſi dederit POLITIANO: *Græcum Epigramma, quod ad me miſiſti, tanta inopia linguæ eſt Græcæ, vix verbis interpre- tor, nedum elegantiam perſpicere poſſim carminis, ſed puto, tuum eſt.* Clauditis his verbis literas; ſed novas ſtatim irarum flammæ concipit, novosque in *Culicem* impetus facit, hunc membratim diſcerpens ac dilanians. Non vero, ſi dicendum, quod res eſt, tantum eſſe accuſationum robur videtur, ut non fortiora putanda ſint, quæ SCALÆ *Epistoſa* ſequenti POLITIANUS reſpondet. Sed nolumus immorari iis, quæ utrinque diſceptata ſunt; cum facile hæc, cui volupe eſt, ex mutuis utriusque *Epistoſis* poſſit cognoscere. Ita quidem de Græcis carminibus pro ſuo quiſque ingenio, pro ſua erga POLITIANUM voluntate, judi- cat. Negandum autem minime videtur, vinci alterum ab altero, tam poetica inventionem, quam Græci ſermonis copia. HEINSIO in eo aſſentior, quod in *Venerem emergentem*, & in *armatam Venerem*, *Epigrammata* ſuis non defraudanda ſint laudibus; ſed debebat
his

his omnino plura jungere. Quæ scripta sunt ad ALEXANDRAM SCALAM, venustatis satis habent, verbisque & dictionibus maxime Græcis instructa sunt. Gravis etiam est & composita illa ad Deum precatio, exquisitæ illæ JO. ARGYROPYLI laudes. Nec amatoria, si Græcam facundiam spectes, postremo habenda loco putarim. De ceteris ita prudens quisque mecum judicabit, si non ad antiquitatis normam omni ex parte sint composita, in illa tamen renascentium literarum infantia, cum ab homine scripta sint peregrino, extra Græciæ quippe fines progenito, laudem non omnino nullam mereri. HEINSIO autem, tam rigide de illis sentienti, ut ne grammaticæ quidem scripta putet, & in temporibus ac syllabarum modis sæpius offendisse POLITIANUM contendat, cum primus hoc ei probrum objiceret, id maxime incumberebat, ut ipsis speciminibus hæc nobis manifestiora efficeret, firmisque rationibus accusationi suæ pondus adderet. Etenim frustra hi agunt, & autoritate, in qua versantur vulgo, abutuntur nimis, qui, famæ magnorum virorum inimici nimis, multos eorum errores, multa absone dicta, multa inficere, clamitant, quæ vero illa demum sint, lectores conjectura jubent assequi. Equidem, non deesse, fateor, tales in Carminibus POLITIANI Græcis voculas, vel dictiones, syllabarumque mensuras, quarum ratio forte inconueniens, nec ad priscorum Autorum elegantiam comparata, videri possit; sed ita erat ingenium hominis, ut, siue Græce, siue Latine, scriberet, insueta auribus, obsoleta inprimis, & apud Scriptores raro obvia, modo essent utique obvia, sectaretur, quam par esset, studiosius.

§. 10.

Ex insigni hac Græcarum literarum cognitione recto fonte emanavit admirabilis illa POLITIANI in vertendis, quos priscum tulit ævum, Græcis Scriptoribus (a) felicitas; quæ, communi eruditorum judicio, tanta fuisse dicitur, ut & ipsi splendidum summi interpretis

nomen (*b*) vulgo tribueretur, & quicunque ad hoc scriptiois genus simili conatu se converterent, horum plurimi (*c*) infra POLITIANI longe collocandi subsellia putarentur. Quod negotium ut ex voto laudabiliterque succederet POLITIANO, hanc ipse sibi legem scripsit, ut, quoad fieri posset mentem Scriptoris sensumque verborum diligenter investigaret, tumque concinna & ad naturam rei comparata oratione exprimeret. (*d*) Qua in re cum potissimæ, si recte judico, boni interpretis partes vertantur; his probe defunctum POLITIANUM dicet, quisquis pervolutandis ejus, siue Græcis, siue Latinis, interpretationibus aliquantum temporis & studii tribuerit. Etenim mira id arte vir ille summus non solum in solutæ orationis Scriptoribus Græcis præstitit, in quorum numero principem tenet locum Herodianus, (*e*) præclarus Historiæ Romanæ Scriptor, pura tersaque latinitate donatus, quem longo ordine excipiunt Epictetus (*f*) ac Theophrastus (*g*), morum magistri, Alexander Aphrodiseus, (*h*) acutus Problematum Physicorum artifex, Plutarchus, (*i*) jucundus eorum, quæ ab amantibus gesta sunt, narrator, Plato, (*k*) autor Dialogi, qui Charmides inscribitur, Athanasius, (*l*) pius carminum Davidicorum explanator, alii-
que

que forte ; (*m*) sed, quod magis mireris , ad Poetas etiam Græcos pari industria conversus, Homeri libros nonnullos, (*n*) Moschi carmen in Amorem fugitivum, (*o*) Callimachi in Lavacra Palladis Elegiam, (*p*) Sibyllæ de Ludis secularibus præcepta, (*q*) & alia aliorum Epigrammata, (*r*) Latinis versibus, servato eodem carminis genere, eademque mensura, perspicue admodum eleganterque interpretatus est. Nec id unum egit, ut Græcos Latine redderet, POLITIANUS, sed, eandem ex Latinis captaturus gloriam, vetustioris Poetæ Pulicis de Hermaphrodito (*s*) Epigramma, hujusque generis alia, five sua, five aliena, (*t*) breviora cumprimis, in Græcos numeros transtulit haud infeliciter. In his vero, vel Græcis, vel Latinis, interpretationibus etsi altera alteram elegantia & dictionis robore omnino superet ; hoc tamen æquiore lectorum judicio dignæ videntur singulæ, quo rariore exemplo ad tam multiplices variosque labores primus fere atque unus POLITIANUS ingenium operamque contulit.

(*a*) Non possum non in limine statim hujus §. miserabilem BAILLETI castigare ignorantiam, qui, certiores facturus lectorem de versionibus POLITIANI, in *Jug. des Sav. T. II. P. III. Art. 817. p. 313 ed. nov.* dupliciter Lectorem fallit, & luculenter ostendit, quam parum ipsi fidei habendum sit, eruditorum vitas & scripta enarranti. Versiones non nisi binas, easdemque falso ex parte, commemorat; Latinam nempe HERODIANI,

& *Idyllicorum MOSCHI*. Poterat autem vel ipsa *Operum POLITIANI* inspectione edoceri BAILLETUS, nec versionum POLITIANI numerum tam fuisse exiguum, nec nisi bina *Idyllicorum MOSCHI*, in *Amorem fugitivum & arantem* nempe, Latine a POLITIANO reddita, quæ reliquis majoris momenti interpretationibus, a Nostro concinnatis, vix præferri merebantur. Eundem BAILLETI errorem reprehendit BERN. DE LA MONNOYE in *Not. ad BAILL. l.c. n.6*, qui tamen ipse in eo fallitur, quod unum tantum, in *Amorem fugientem*, MOSCHI *Idyllion* Latino sermone donatum a POLITIANO doceat. Videntur autem in hunc errorem induxisse BAILLETUM verba PETRI NANNII *Lib. I. Συμμικτ. Cap. 3: Pro exemplo esse posset A. Politiani Moschus, ubi verbum verbo, &c.* Ad hunc ipsum enim Scriptorem dicta sua refert in *Notis BAILLETUS*.

- (b) Magni facit POLITIANI in vertendo *facilitatem & simplicitatem*, summumque in vertendo *artificem* dicit ERASMUS in *Ep. ad NIC. MALLURIUM*, quam vid. in *Collect. Epp. ejus Lugdunensi p. 1389*. *Summus, inquit, in vertendo artifex est Angelus Politianus. Mibi in vertendo semper placuit fidelis & erudita simplicitas.* Nec desunt alii, qui summis laudibus celebrarunt, qua excelluit Noster, interpretandi artem, ut LUDOV. VIVES *Lib. IV. de Tradend. Discipl. p. m. 577: Politianus in vertendo opus suum facit; & HUETII*, aliorum magis, quam suum, proferentis judicium, præclara sunt verba *Lib. VI. de Interpr. p. 207: — Hos consecutus est Ang. Politianus, homo non unus e multis, sed cum paucis potius comparandus; in omni pene facultate, quæ virum eruditum deceat, suæ princeps ætatis, in scribendo vero potissimum. Hinc adeo in interpretationibus cum Autore suo non certat modo, sed eum etiam sæpe superat; ut Erasmus ipse, ejusmodi lucubrationum egregius spectator, summum cum artificem dicere non dubitarit.* Addo his, qui nullum in hac arte parem POLITIANO credit, JO. HENR. BOECLERUM, in *Hist. univ. IV. prim. Sec. p. 279*, & in *Bibliogr. Crit. Cap. 10. §. 4. p. 255. ed. KRAUS*, ita judicantem: *Politiano merito in versionum nitore palma danda est. Quæ, de versionibus POLITIANI universis cum maximo præco-*

præconio prolata a viris doctis, ad laudes singularum præparare possunt Lectores nostros. Earum enim haud est ulla, quæ non laudatores invenerit prorsus innumerabiles.

- (c) Viros doctrina maximos & in re literaria principes inter se comparare, & quis alteri præferendus sit, definire, mei res non est ingenioli; sed fecerunt id alii, quorum judicia, per me licet, expendat, cui placet. GUIL. BUDÆO, magnæ alioqui famæ & in his literis doctrinæ viro, & in scriptis suis Nostrum pessime habenti, in Græcis vertendis longe præfertur POLITIANUS a FRANC. FLORIDO SABINO in *Lect. Subcis. Lib. II. Cap. 8*, ubi ita: *In Politiani certe scriptis major apparet, quam in illius (BUDÆI) operibus, ingenii vis, major Latine linguae candor. Nam in Græcis vertendis Noster multo fuit felicior. &c.* Eidem BUDÆO ita POLITIANUM anteposit ERASMUS, ut illum dicat *huic viciniorem, l. c.: Budaus vicinior est Politiano.* SIGISM. GELENII, GUILLELMUM XYLANDRUM, & FRIDERICUM SYLBURGIUM, notissimos Scriptorum Græcorum interpretes, longe antecessisse POLITIANUS in sua HERODIANI versione dicitur ANT. BORREMANSIO in *Var. Lect. Cap. II. p. 121.* Quin, nec GEORG. ACAC. ENENCKELIUM, quem constat mira Liviani filii venustate THUCYDIDIS Historias in Latinum transfuisse, nec ISAACUM CASAU-BONUM, POLYBII *Historiarum* libros miro labore ac studio interpretatum, ad illam, quæ POLITIANI HERODIANUM ornat, elegantiam accedere, judicat JO. HENR. BOECLERUS in *Bibliogr. Crit. Cap. 10. §. 4. p. 256 & 259 edit. KRAUS.*

- (d) Præcipuas, quis nescit, boni interpretis partes esse, primum ut Autoris mentem accurate, deinde ut concinne & ornate, exprimat. Oportet igitur, non Græci minus, quam Latini, sermonis esse peritissimum. In lectione Græcorum Scriptorum ita esse versatum volo, ut varios multiplicesque verborum significatus in numero habeat, multiformes dictionum juncturas nervosque familiares sibi reddat, quæque peculiaris esse cuique Scriptori solet, scribendi rationem probe habeat cognitam. Latini vero vim sermonis ne simul nesciat,

nesciat, ideo requirimus, ne, quam satis affecutum se putat, Autoris mentem vocibus reddat aut dictionibus ineptis, & ad rem ipsam parum accommodatis, aut Græcum magis, quam Latinum, verborum ordinem instruat, sed linguæ cujusque probe distinguat genios, & eandem Autoris Græci gravitatem, eosdem lepores, Latino indutos habitu, præ se ferat. Arctioribus nolim limitibus artem interpretandi circumscriptam. Quod enim tam rigidis legibus interpretandi officium adstringunt nonnulli, ut minutissima quæque Autoris verba, quæ nihil prorsus ad rem spectant, quæque supervacanea dicere possis, leviores omnes voculas & literarum apices, religiose observandos doceant interpreti; in eo & morosi nimis, & in Latinæ linguæ dignitatem quodammodo injurii, videntur. Indulserim hanc iis severitatem, ubi, retentis singulis, Latinæ dictioni suum constare robur possit. At, cum Græcæ Latinæque linguæ non eadem sit, ut constat, ratio, vocesque sæpius in Græca oratione adhibeas, quas in Latina frustra; Græco, non Latino, ore loqui interpretem jubent, qui eandem in omnibus sermonis indolem, eandem servari compositionis rationem, postulant. Similiter veniam facile dederim interpreti, quæ exulabant in Autore Græco, voculas, quin & dictiones integras, menti Scriptoris nihil ad-versas, pondus tamen & suavitatem Latino sermoni afferentes, dictionis causa in interpretationem inferenti. Quæ præmonenda hic ea de causa duximus, ne, si quis forte recessisse interdum **POLITIANUM**, in **HERODIANI** imprimis interpretatione, a verbis Scriptoris Græci, nec eundem dicendi ordinem secutum, animadverterit, remotum statim ab accurati interpretis gloria contendat, artisque hujus imperitum existimet. Non enim poterat aliter homo Latinus, cui, quicquid Latine scriberet, pure, caste, & eleganter, scribendum erat.

(e) Nitidissima omnium, quæ **POLITIANI** debentur industriæ, interpretationum, fatentibus peritis omnibus, illa **HERODIANI** est, Scriptoris gravissimi, cujus *oçto*, quos *de Historia Romana* scripsit, vulgo *Libri* exstant. Discas ex hac artificem, & quid valeat hoc scriptionis genere **POLITIANI** ingenium, intelligas. Defixi statim in illa, simul ac prodiit, Italorum oculi steterē, tantaque eam admiratione exceperē omnes, ut, quanto quisque eloquen-

eloquentior, tanto in illius laudibus copiosior esset. Scatent his eruditorum ad POLITIANUM Epistolæ, nec eæ semper adulationis fucum redolent. Instar omnium esse potest illa AUGUSTINI MAFFEI, (Lib. VI. Ep. 6. Epp. POL.) cujus inextinguibile fuerat videndæ versionis desiderium. Nos pauca inde delibabimus; etsi legi mereatur integra. In *Herodiani tui, inquit, historia, præter elegantiam concinnitatemque sermonis, ac sententiarum varietatem, illud inprimis non solum præcipua laude, sed esse singulari admiratione dignissimum conspicatus sum, quod concionibus adeo crebris, adeo sublimibus, abundat, ut in ea parte insignis ipse historiarum scriptor, Herodianus, Cornelio Tacito nostro ne primo quidem loco cessisse videatur. In quo non minor profecto laus tua & felicitas esse debet, cum in eo vertendo opere illud plane fueris affecutus, ut, servata ubique veræ historiæ majestate, nihil, quod ad candorem, ad sublimitatem, ad decus, Romani sermonis, aut ad sententiarum gravitatem, vel totius operis ipsius concinnitatem, pertineat, aut requiri abs te, aut desiderari posse ullo modo videatur. Simili verborum gravitate laudes POLITIANI, eleganti HERODIANI versione partas, concelebrat MICH. ACCIARIUS, Utianensis, in Ep. ad POLITIANUM, Lib. XII. Ep. 23. Epp. POL.: Præterirem Herodianum; sed ecce mihi iratus aurem vellit, qui se ait in Latinum te duce honestissime translatus. Itaque in Romanam civitatem omnibus quasi punctis allectum, ut pene patrii sermonis oblitus, melius multo latine libentiusque loquatur. Ipse vero Pontifex Max. INNOCENTIUS VIII, cui laborem hunc esse sacrum jusserrat POLITIANUS, explorato peritorum hujus artis judicio, non solum dignum judicavit in literis ad POLITIANUM, Lib. VIII. Ep. 2, cui ducentorum aureorum præmium decerneretur, sed honestissimo etiam eundem ornavit elogio, ac tum propter rei novitatem, tum quod doctrina & ingenio ita cultus esset multorum judicio, quos apud se doctos habebat, ut Bibliothecæ suæ magnum ornamentum esset allaturus, gratissimum sibi librum dixit. Pari gratia idem Pontifex POLITIANUM complectitur in literis ad LAURENTIUM MEDIC. Lib. VIII. Ep. 3. Epp. POL. Hos vero, quos famæ suæ inimicos habebat POLITIANUS, perspecta hujus interpretationis concinnitate,*

tam male ea res habuit, ut, omni, quam conceperant olim, ejus reprehendendæ spe destitutos se intelligentes, aliunde peterent obtrectandi materiam, & alienum hunc esse, non POLITIANI, laborem, imprudenter persuadere eruditis conarentur; de quo non est hujus loci plenius disquirere. Conf. interim ADR. BAILLETUM in *Jug. des Sav. T. II. P. III. Art. 817. p. 313. ed. nov.* Nec vivente tantum POLITIANO in elegantissimis habuerunt hanc HERODIANI interpretationem eruditorum multi, sed, plures in dies laudatores nacta, post illius etiam mortem, inter labores præclarissimos eminuit, nec nostris temporibus ore doctorum virorum celebrari, & tanquam exemplar, quod imitentur, rectioribus ingeniis proponi, desiit. *Herodianum*, inquit JOVIUS in *Elog. Cap. 38. p. m. 73, Romane loquentem publicavit, cunctis haud dubie erepta laude, qui id generis munus ante susceperant. Luculentam hanc versionem G. J. VOSSIUS de Hist. Lat. Lib. III. Cap. 8. p. 628, optimam, ac supra, quam dici potest, elegantem*, ANT. BORREMANSIUS in *Var. Lect. Cap. II. p. 121, satis pulchram tersamque* judicat JO. BURCH. MAJUS in *Observat. ad MORHOF. de Epist. conscrib. rat. Cap. 4. p. 127.* Quibus accedit Polyhistor incomparabilis, CONR. SAM. SCHURZFLEISCHIUS, in *Colleg. Stili MSto*, ubi, *Politianus*, ait, *Herodianum in Latinum vertit, qui certe optimus ob stili elegantiam.* Utrum POLYBIO, an HERODIANO, venustior interpres contigerit, definire, si VARILLASIUM audias in *Anecd. de Flor. Lib. IV. p. 195*, huc usque ausus est nemo. At ausus id est BOECLERUS, ut dixi sub *not. (b)*, qui, meliorem HERODIANO obtigisse, contendit. Fuit autem BOECLERUS maximus interpretationis hujus & præcipuus admirator, eoque majus huic causæ afferre pondus potest ejus autoritas, quo elegantiore in his literis eruditione fuit. Frequentiorem illius in scriptis suis mentionem facit, maxime vero sub finem *Annotatorum in Herodianum*, a se editum, ubi totus est in enarrandis interpretationis hujus virtutibus. Pertinent huc illa inprimis: *Prorsus egregie factum est, quod elegantissimus scriptor Herodianus elegantissima interpretatione a Politiano in Latinum conversus est: nec minus præclare cessit, quod Henr. Stephanus multa industria typisque mundissimis utriusque curas publicavit. Et paulo post: Videtur una Politiano cura fuisse,*

fuisse, si Latina elegantia posset, etiam in versione cum Græca Herodiani venustate certare; adeoque plus, quam translationis, nomine aestimari. Quod quidem ita illi successit, ut rectissime de Herodiano translato judicaverit Ludovicus Vives, non ab homine Græco videri genitum, sed a Latino. Taceo reliqua. Quin fuerunt etiam, qui superatum a POLITIANO suavitatem sermonis ipsum HERODIANUM crederent, & maiorem in Latina, quam Græca, dictione elegantiam animadverterent. Sententia hæc fuit FRANC. BENCI, sicut patet ex Ep. ejus ad MARIUM BONCIARIUM, quam vide in hujus Epist. Vol. I. Lib. III. Ep. 36. p. m. 195: *Sic loqui desit Herodianus inter Græcos, ex quo illum Angelus Ethruscus docuit melius Latine.* Cui simile fuisse judicium ERASMI in Dial. Ciceron. refert ADR. BAILLETUS l. c. sed locum invenire non potui. Hic ipse vero BAILLETUS, si forte fortuna contigisset, ut scriptor Græcus, HERODIANUS, oculis hominum subduceretur, POLITIANUM, putat, facili negotio impetraturum fuisse, ut sua in illius locum interpretatio substitueretur, eidemque vetustatis gloria tribueretur. Nec ipse aliter potuit HENR. STEPHANUS, parcus alioqui versionis hujus laudator, quin honorifice scriberet in Prefat. ad HERODIANUM: *Quantus vir fuerit Politianus, cum alia pleraque ejus scripta ostendunt, tum vero hæc ipsa Herodiani interpretatio. Ejus enim sermonem, si plerisque in locis cum Græcis Herodiani certare dixerem, non dubito, quin assensores sim habiturus, quicumque judicio valent.* Et habuit sane proprium hoc sibi decus POLITIANI interpretatio, ut nihil in ea adsciti leporis, nihil affectatæ dictionis, a qua nesciunt plerumque satis sibi cavere interpretes, lectorem offendat, sed æqualis ubique gravitas, æqualis venustas, servata sit, quæ facile in eam adducere te sententiam possint, si vel ipse ad scribendam Historiam Romanam animum appulisset, vix scribi ab eo elegantiores potuisse. Idem mecum sentit DEGOREUS WHEAR de rat. & meth. leg. histor. Sect. 22. p. m. 90. Legat igitur, inquit, censeo, sive græce, sive latine, hunc Autorem; nam haud scio, uter maiorem laudem mereatur, Herodianusne, quem in lingua sua ubere venas fluere non negaverim, an Politianus, qui Herodiani scripta tanta felicitate interpretatus est, ut non transfuisse, sed ipse composuisse,

posuisse, videri possit. Concinunt cum his verba JO. LUD. VIVIS, quæ refert CONR. GESNERUS in *Bibl. Univ. p. 318. B.*: *Herodianus Autor candidus ex se ac facilis est: sed ea gratia Politianus transtulit, ut non ab homine Græco videatur genitus, sed a Latino.* Unde, si de dictionis genere, quo usus hic POLITIANUS, ferendum sit judicium, facile assentiar JO. FRANC. PICO, cui TULLIUM LIVIO adglutinasse in vertenda HERODIANI Historia POLITIANUS videtur in *Ep. ad GIB. BARB. Lib. III. Epp. ejus Ep. 10.* Sicut enim non fuit ex eorum numero POLITIANUS, quos servum pecus imitatorum dicere cum HORATIO possis, sed, quicquid in singulis Autoribus venustatis est & elegantix, id imitandum sibi duxit; ita & in hoc labore, ubi Historici æque, ac eloquentis viri, partes sustinebat, nec ampla nimis, nec nimis concisa, oratione usus, abundantem CICERONIS gravitatem cum LIVII concinnitate, quin & cum aliorum quorumvis Scriptorum lepore & facilitate, egregie conjunxit. Quantas quantas autem eruditorum laudes tulerit sermonis robore & castitate hæc interpretatio, non defuere tamen, qui, omnium verborum apices curiosius examinantes, Græcis non ubique respondere Latina, nec interpretis hic, prout par erat, functum officio POLITIANUM, contenderent. Horum præcipuus vehementissimusque fuit HENRICUS STEPHANUS, Typographus in Gallis haud ignobilis, quem constat HERODIANI Historias cum ipsa POLITIANI versione typis nitidissimis excudendas curasse. Is, ut præstitisse plus, quam solent vulgares librorum editores, videretur, & asperitatem ingenii sequeretur, acerbioribus verbis laborem POLITIANI perstringere, nec molli fatis brachio interpretem nostrum ausus est objurgare. Fecit id non solum in *Præfatione*, HERODIANO suo præmissa, amplissimo harum obrectationum campo, sed per ipsius quoque libri singulas fere paginas, ubi nunc omissa multa, nunc contra mentem Autoris addita, nunc Græco, nunc Latino sermoni minus accommodata, incredibili, quam amat Criticorum ordo, audacia lectorum ante oculos exponit. Quin & peculiari libello, cui titulum fecit *de fidei interpretis officio*, quem THEOD. JANS. AB ALMELOWEEN

LOWEEN in *Diff. de Vitis Stephan.* p. 92 nihil differre putat ab illo, quem de toto interpretandi genere meditatus dicitur, POLITIANUM depugnandum sibi sumsit. Quæ etsi ita comparata sit accusatio, ut cæcum esse oporteat, qui non odio plus, quam veritati, hic datum animadvertat; inventus tamen est, qui commendaret maximopere conatum STEPHANI, Gallo favens Gallus, PETRUS DAN. HUETIUS, (frustra enim a BAILLETO l. c. citari videas ISAACUM CASAUBONUM, quem talia loquentem tantum fingit HUETIUS, sicut jam monuit BERN. DE LA MONNOYE in *Not. ad BAILL. n. 3.*) *Lib. II. de Interpretatione*, qui est *de Claris Interpretibus*, p. 267, ubi, quod risum movere potest, in dictionis genere POLITIANÆ nimiam concinnitatem reprehendit, Græcosque errores ideo, quod STEPHANO ita visum fuerit, acerbè notat. En verba ejus: *Id genus multorum movit approbationem; at non proinde meam, nec, ut spero, item vestram; morigeram enim & ad imitandum accommodatam orationem, non circumfluentem, & altius exaggeratam, interpretem, non Oratorem, postulamus. Multa adhuc viro magno humanitus excidisse, si dixerò, id socer meus in suis in Herodiani interpretationem Animadversionibus comprobabit.* Cum his facere videtur idem, cui laudatam modo diximus hanc versionem ob stili elegantiam, c. s. SCHURZFLEISCHIIUS in *Schurzfleischianorum*, (si quidem hæc vere *Schurzfleischiana*,) ante paucos annos vulgatorum, *Spec. III. p. 34*, ubi hæc leguntur: *Herodianus scriptor Atticus & elegans, & eleganter a Politiano conversus — sed, dum stili ornatum consecratur, mentem Herodiani interdum non est affecutus interpres, quod boni interpretis munus requirit; &c.* & ibidem: *Etiã Politiani interpretatio Herodiano nibilo inferior est, si veneres Latinas spectro, tametsi Græcis fontibus non semper respondet.* At non de fuere causæ POLITIANI patroni sui. *Aliter*, inquit TH. CRENIUS in *Animadv. Philol. & Hist. T. III. p. 51*, *catuli longe olent, aliter sues.* Contra STEPHANUM fortiter stetit ingens illud Germaniæ decus, BOECLERUS, qui, diligentissime versatus in lectione hujus interpretationis, id facile affecutus est, ut, in plerisque aut falsum prorsus, aut certe parum benignum, fuisse STEPHANI judicium, siquæ cum HERO-

DIANO æque, ac ejus interprete, injustissime actum, appareret. Succensentem tantæ STEPHANI audaciæ BOECLERUM videas inprimis *l. c.* ubi, postquam pro merito laudavit STEPHANI in edendo HERODIANO, tam Græco, quam Latino, industriam, addit statim: *At, quod idem ille doctissimus vir (H. S. T.) Politiani versionem, cui similem hætenus in nullo Scriptore habemus, tot castigationibus non necessariis in ordinem redigere conatus est, id ego nec ex Græci scriptoris, nec ex Latini interpretis, merito arbitror accidisse.* Utque fortius compesceret hominis licentiam, & re ipsa convelleret, quæ in POLITIANI versione Criticus ille reprehenderat; ipse curam convertit ad novam HERODIANI versionem, eamque ita instruxit, ut non solum, quæ STEPHANUS interpolandi & emendandi causa interpretationi POLITIANI adsperserat, ab illa abesse jussit, sed peculiare etiam, easque eruditissimas, in STEPHANI Examen versionis hujus Animadversiones subjunxerit. In quibus hoc egit potissimum, ut, per singula eundo Criticarum Observationum, quas STEPHANUS vulgaverat, capita, ostenderet, in interpretandi arte nihil sani expectandum a judicio STEPHANI, utpote qui Græce, quam Latine, longe fuerit doctior. Unde & quos ipse ediderit, Autores culpa ejus pessime sæpius sint depravati, nec immerito dicendum sit, eruditas rationes, quas secutus sit in vertendo POLITIANUS, minus perspectas a STEPHANO fuisse. Mentem BOECLERI discas ex ipsius verbis in *Hist. univ. Sec. IV. prim. p. 279*: *Henr. Stephanus in præstantissima sua editione subinde voluit corrigere versionem Politiani, sed ridendum se præbuit, cum eruditas rationes, quas Politianus secutus est, non intellexerit: sicut vir fuit Græce, quam Latine, doctior. Et in Animadversionibus in H. Steph. Examen, HERODIANO ejus annexis: Efficit equidem tam critica manus, ut dicendum mihi nunc sit, quod, nisi instituti ratio efflagitaret, nollem dictum: Henricum Stephanum tum alibi, tum hic præsertim, prodidisse, se minus Latine, quam Græce, eruditum. Ut taceam, quod de Latino proposito ne ullam quidem videtur cogitationem suscepisse.* Legat vero, cui in his litibus arbitrum agere placet, ipsas, quæ huc maxime faciunt, BOECLERI Animadversiones. Certe non primus fuit BOECLERUS, qui dili-

diligentiam in STEPHANO, & Latinæ linguæ cognitionem, desideraret. Modestius hæc ab eo dicta putet, qui legerit, quæ in *Scaligeran. prim. p. 55* hanc in rem scripta leguntur: *Lexicon Erotiani exstat Geneva apud H. Stephanum, apud quem invenias Autores mire depravatos, quippe qui, Φιλαντία laborans, temere, quicquid displicet, immutat, & corrumpit.* HUETIO autem, contrariam maxime in partem eunti, STEPHANUM-que omnium fere principem interpretum judicanti, *Lib. II. de Interpret. p. 214* nimius erga Gallos affectus oculorum quodammodo hebetasse aciem videtur. Ex BOECLERI qui starent partibus hac in causa, fuerunt sat multi, in quibus potissimos existimo ANT. BORREMANSIUM *l. c.* TH. CRENIUM in *Animadv. Philol. P. III. p. 51 seq.* JO. FABRICIUM in *Hist. Biblioth. sua P. VI. p. 233 seq. §. 59.* Conf. etiam A. BAILLETUS *l. c.* & T. J. AB ALMELOWEEN *l. c.* Cum HUETIO vero atque SCHURZFLEISCHIO disputationem ingredi nullam licet, propterea quod accusationem suam nec testimoniis, nec argumentis, ex re sumtis, confirmarunt, sed STEPHANI ille, hic sua, autoritate, qua frustra utimur in re literaria, dicta suffulsi. Prodiit vero aliquot ante annos novus, qui STEPHANI causam ageret, & sopitam dudum suscitaret controversiam, laudum POLITIANI obrectator, Autor nempe *Bibliotheca novissima Observationum ac Recensionum*, Halæ olim editæ, qui *Sect. IV. n. 2* singulari Dissertatione *Defectus ac nævos, quibus Herodiani versionem, ab Angelo Politiano adornatam, quamplurimis scatere credidit, ostendere conatus est.* Ridiculum Lectori sub illius statim initium videri potest, mirum in modum blandiri POLITIANO, & elegantissimi interpretis ei gloriam concedere Autorem, mox tamen, mutata fronte, immensos errores clamitare, in vertendo HERODIANO commissos, in defectus & verborum compendia debacchari, fidem interpretis & industriam desiderare, atque sexcenta proferre specimina, unde mala mens interpretis cognosci possit. BOECLERUS, qui in sua HERODIANI editione neque emendaverat, quæ emendanda putat Autor in POLITIANI versione, neque lacunas expleverat, ipsi minus recte in eo fecisse videtur. Eodem ex parte laborare vitio editionem HERODIANI *Sheldonianam* dolet, quam-

quamvis in reliquis BOECLERIANA, ut ipsi videtur, accuratorem. Tum magnum opus aggreditur, & ostensurus defectus navesque versionis, priores HERODIANI *Libros quatuor* percurrit, & ex singulis, quæ in rem suam putat facere, studiose adducit. At, qui totus in eo est, ut malam POLITIANO fidem exprobret, ipse eandem facile apud Lectores suspicionem incurrit. Promittere in rubro alia, alia in nigro exhibere, dubito, an sit viro bono dignum satis. Dum totus est in defectibus enumerandis Autor, non, quos ostensurum se promiserat, navorum recordatur. Igitur, quod unum præ ceteris exposcebamus, in eo maxime fallit expectationem nostram. Quodsi autem fortasse navorum vocabulo ipsos, quos retulit, defectus complexus est; vereor, ne multi id factum ab eo arbitraturi sint inhumanius. Non errasse hunc statim dicimus, quem omisisse quædam, forte non sine causa, animadvertimus; nec, qui supplevit Scriptorem, is ab erroribus eundem purgasse dicitur. Quod vero ad defectus illos, hi non tam vitio vertendi POLITIANO, quam stili elegantioris studio, cui operam dedit in hac versione Noster, aut codici Græco, quo is usus est, valde mutilo & depravato, imputandi erant. Non hæc pluribus contra Autorem disputari necesse est; quandoquidem egregie POLITIANI adversus eundem causam egit Vir celeberrimus, JO. GOTTLIEB. KRAUSIUS, in *Novis Literariis*, Latine editis Lipsiæ, A. 1719. n. 6. p. 64 seq. ubi pleraque, quæ supplenda Autor duxerat, ita dicit comparata esse, ut vix ipse, si in consilium vocari posset, agnitus has lacunas POLITIANUS videatur. Etenim, cum id præcipue operam dederit in vertendo HERODIANO, ut, quantum posset, eleganter omnia & Latine verteret, nec tam studiosæ publi, quam maturioribus ingeniis, consulere, frustra negligentia POLITIANUM accusari iis in locis, ubi, quæ omissa sunt, manifestum sit, stili & concinnitatis causa omissa esse. Faciet cum KRAUSIO, quicunque diligentius expenderit singula, quæ speciminis loco memoratus Autor ex HERODIANO protulit. Non latius illa percurro; in principio hærenti prima statim, quæ ex *Lib. I. Cap. 8.* HERODIANI petita sunt, hanc notam habere videntur. Quid opus erat, ut affinitate junctus COMMODO POMPEJANUS diceretur, cui jam COMMODI sororem in
matri-

matrimonium datam dixerat POLITIANUS? Quidni paucioribus verbis comprehenderet, quæ amplioribus non indigebant? In iis, quæ deinde sequuntur, quæque desumpta sunt ex *Libri ejusd. Cap. 16*, conferas, quæso, Lector, POLITIANI versionem cum illa Autoris, & utra magis sit accommodata delicatis auribus, hæcne verbis abundantior, an illa circumscriptior, disquiras. Dubito, an dormitantem hic, quod ait Autor, Homerum sis inventurus. De multis ita sentio, neutiquam de omnibus. Unde Celeb. KRAUSIO, qui *l.c.* mecum hac de re consentit, injuriam fecit, quisquis *Parte XV* Diarii: *Vermischte Bibliothek*, p. 267 in hac versari eum sententia putavit, in singulis, quæ adduxerat Autor ille *Bibliotheca*, HERODIANI locis, dedita opera voces quasdam aut sententias a POLITIANO neglectas. Convellere hanc accusationem ipsa, quibus usus fuerat KRAUSIUS, verba poterunt. Qua de re ipse mentem suam clarius exposuit in *Novis Literar. German. A. 1719. n. 81. p. 646. in not.* Negare enim vix quisquam ausit, ommissa interdum a POLITIANO talia, quæ supervacanea haudquam videbantur, sed ad res gestas spectabant, quarum ne sit negligens, cavendum est interpreti. Igitur hic aut muneris sui non satis memorem fuisse POLITIANUM dices, aut, si æquior placet sententia, culpam in mutilum & corruptum, quo usus est ille, codicem HERODIANI Græcum conjicies. Meminit hujus ipse, & multo labore a se emendatum dicit in *Ep. ad ANDR. MAGNANIMUM*, versioni HERODIANI præfixa. Finge, in hoc ipso corrupte scripta, aut ommissa plane fuisse, quæ in versione POLITIANI desiderantur; parcius & hæc ipsa profecto viro bono objicienda putabis. Atque hac ratione fides conciliari potest verbis POLITIANI, quæ de suo ipse labore profert in *Ep. ad INNOCENTIUM VIII*, versioni itidem præmissa, unde scilicet omne, quo usus est in vertendo HERODIANO, consilium cognosci potest. *Quæ sane, inquit, nostræ fuerunt partes, tentavimus profecto, utinamque etiam effecerimus, uti omnia ex fide responderent, ne inepta peregrinitas, ne graculæ usquam figura, nisi si quæ jam pro receptis habentur, Latinam quasi polluerent castitatem, ut eadem propemodum esset linguæ utriusque perspicuitas, eademque munditiæ, idem utrobique sensus, atque indoles, nulla vocum morositas, nulla anxietas.* Ceterum, rebus ita comparatis, POLITIANI interpre-

tationem, consultius duxerim, singulari libello, Scriptoris Romani habitu, quam, ut vulgo fieri cernimus, cum Græco HERODIANI, edi. Visum & ita KRAUSIO l. c. cui, rem eam docte edifferenti, quis non assensum præbeat? Cum enim addi Autoribus versiones in commodum maxime juventutis soleant, literis Græcis parum adhuc excultæ, quæque verborum singulorum, etiam minutissimorum, accuratam sibi dari interpretationem postulat; multum dubito, an is fructus expectari teneris ingeniis ab ea interpretatione possit, quæ, unice studens elegantiae sermonis, non tam verba, quam mentem Autoris expressam exhibet. Quin potius operæ pretium facturum existimo cum KRAUSIO, si quis novæ hujus Autoris interpretationi manum admoveat, hancque ita instruat, uti e re esse illorum possit, qui Græcis vel Latinis literis nondum adeo sunt innutriti. Factum id ante aliquot annos a STEPHANO BERGLERO, A. M. homine Græco, quem Lipsiæ olim aliquamdiu cominoratum, postea, unde venerat, eo reversum, constat. Hic multo studio, nec infeliciter profecto, dum Lipsiæ ageret, teneræ juventutis causa, id operis suscepit, susceptumque cum laude perfecit; &, quamvis ad hunc usque diem labor iste prelum non subierit, sed chartis suis involutus, diu latitaverit in B. Parentis Bibliotheca, (vid. *Biblioth. Mencken. p. 817. edit. nov.*) unde, nescio, an in dignas satis tanto munere manus pervenerit, optandum tamen commodi publici causa, ut cum nova, si quis eam meditetur, HERODIANI editione lucem aliquando videat publicam. Restat, ut, quod caput rei est, & in quo interpretis munus præcipue versatur, an mentem Autoris ubique affectus sit interpretes noster, aliquantum dispiciamus. Neque hic omnia, quæ POLITIANI sunt, adeo amplector, ut non facile in his talia agnoscam, quæ justam Lectorum animadversionem incurrant. Ut taceam, non omnia, quæ HENR. STEPHANUS notaverat, frivola esse, & injuria prolata; alii quique doctissimi viri talia POLITIANO exprobrarunt, quæ levioris momenti haud videntur. Recte monuit JO. BRODÆUS in *Miscellan. Lib. VI. Cap. II.*, illud ἐκ μυλῆτος λίθου, quod *Lib. III. HEROD. Cap. I.* legitur, non ex Mileſio, sed ex molaris lapide, vertendum. JO. BAPT. PIUS in *Annotat. poster. Cap. 94* erudite ostendit, promercale imperium a POLITIANO *Lib. II. Cap. 6*

Cap. 6 male dictum pro eo, quod *venale* est, cum vox *pro-mercalis* apud priscos Autores, quorum sat multa affert loca, certis circumscripta fuerit limitibus, nec omne id, quod venditur, sed illud saltem, quod, reservatis his, quæ usui esse possunt familiæ, tanquam superfluum & minus utile, venundare solet prudens paterfamilias, significaverit. Nec nihili putanda, quæ a MURETO in *Not. in Taciti Annal. p. 434. ed. Paris.* HENR. VALESIO in *Not. in Excerpta Dion. p. 117 seq.* & FRID. SYLBURGIO in suis passim ad HERODIANUM *Notationibus*, quas vid. T. III. *Scriptorum Hist. Rom.* ab ipso editorum, notata & emendata legimus. Nec ipse BOECLERUS, alioquin ad defendendum, quam accusandum, POLITIANUM paratior, negare ausus est, *aliqua a Politiano aliter reddi & potuisse & debuisse.* Vid. ejus *Animadv. in Henr. Steph. Exam. sub fin.* In his si errasse POLITIANUM dixeris, non abnuo. Neque, id qua ratione factum sit, judicatu admodum difficile est. Ipse fatetur POLITIANUS in *Ep. ad ANDR. MAGNANIMUM*, cujus modo mentio injecta, *hoc sibi munus interpretandi quasi levioris operæ fuisse, utpote qui diebus pauculis dictaverit, sic deambulans;* & in *Ep. ad AUGUSTIN. MAFFEUM, Lib. VI. Ep. 7, hunc se librum, ait, pene ex tempore Latinum fecisse.* At raro bona satis sunt, quæ maturata nimis. Unde & modestior, an cautior, POLITIANUS in *Ep. cit. ad MAGNANIMUM amicis suis omnem hujus operis defensionem non remisit solum, sed etiam prope interdixit,* & alia, quæ deinceps sit editurus, majoris forte pretii, opera expectare eos jussit. Ne tamen, quæ Græco minus respondere videntur, eorum omnium in ipsum culpa transferatur; eadem in Epistola tres POLITIANUS quatuorve locos memorat, ubi res fuerit plane desperata, ob corruptum nimis, quem sequi necesse habuerit, Græcum HERODIANI codicem. Exemplum affert in *Miscellan. Cap. 58, ubi, vereri se, ait, ne perversa sit lectio in Herodiani Lib. III. Cap. 8, in quo de tribus illis ætatibus dictum est, quas veteres statuerunt celebrandis ludis secularibus, ideoque rogat lectores, ut sibi, in interpretandis illis Græcum sequenti codicem, veniam indulgeant. Quis nescit autem, quam laboriosa, quantique tædii plena, res sit, in ordinem redigere laceratos mutila-*

tosve codices, lacunas explere, menda tollere, & Autoris ubique mentem, sola plerumque conjectura, assequi? Adeo miserari potius, quam indignari, Interpretis nostri fortem convenit. Nihil hic certi definitio. Unde vero constare nobis potest, non eandem esse rationem eorum, quæ notata fuerant viris iis doctissimis, quos nominavimus modo? De voce *promercialis* alia res est; at vocem *μυλῖτς*, finge, vitio scribentis speciem præbuisse vocis *μυλῆτς* in codice HERODIANI, quod & STEPHANO subobuit; sic habebis, puto, quo excusari POLITIANUS possit. Denique, quicquid hujus rei sit, non ideo ex numero præstantissimarum versionum exturbari hanc HERODIANI fas existimo, etsi suis illa, ut res humanæ omnes, laborare maculis dicenda sit. Sunt enim hæ virtutibus tot ac tantis compensatæ, ut earum gloria levioribus nonnullis labeculis everti vix possit. Qua in re mecum consentit PHILIPPUS MASSON in *Hist. Crit. de la Rep. des Let. T. IV. p. 278.*

- (f) Suo jure HERODIANUM excipit EPICTETUS, præclarus Stoicæ Philosophiæ & morum magister, cujus præcepta in nucleum contracta sub titulo *Enchiridii*, sive ab ipso, sive, quæ constantior eruditorum est opinio, ab ARRIANO, doctissimo ejus discipulo, in vulgus sunt edita. Ipse cum his, qui ARRIANUM autorem putant, facit POLITIANUS in *Epist. ad LAURENTIUM MEDICEM*, Præfationis instar versioni præmissa. Idem vero ARRIANUS elaborationum, ut constat, in EPICTETUM *Dissertationum*, seu in omnem Philosophiam EPICTETÆAM Commentariorum, *Libros IV*, qui nunc leguntur publice, conscripsit. Quos dum ipsos BOECLERUS passim in scriptis suis, maxime in *Comment. de Script. Gr. & Lat. p. 54*, in *Disp. ad Lipsii Politica p. 85*, in *Hist. univ. Sec. IV. p. 164*, & in *Bibliogr. Crit. Cap. 43. §. 4. p. 625*, refert a POLITIANO latine redditos, idque *versione*, ut ait, *purissima atque elegantissima*; nescio, an huic uni, tacentibus rerum monumentis omnibus, hac in re adjungi fides possit. BOECLERUM quidem tuto, recitatis ejusdem verbis, sequitur TOB. MAGIRUS in *Eponymol. Crit. p. m. 312*, forte etiam, qui idem tradit, CHRISTOPH. HENDREICH in *Pandect. Brandenb. p. 295*; at nihil ille, quod rem confirmet, singulare affert, hunc vero erroris eo nomine accusat JO. ALB. FABRICIUS in *Biblioth. Gr.*

Gr. T. III. Lib. IV. Cap. 7. p. 264, qui cur BOECLERI hunc errorem (ita enim vocari utique meretur) intactum prorsus reliquerit, aliquantum miror. Neque enim ista in *Operibus POLITIANI* exstat interpretatio; neque usquam hujus Noster in reliquis suis scriptis mentionem facit. Nec Scriptorum, qui de libris POLITIANI diligentissime commemorarunt, obvenisse mihi ullum memini, qui de versione ista vel verbum attulerit. JACOBUM SCHEGKIUM quidem, Medicum, scimus, *Dissertationes* hasce interpretatum, (est enim hæc interpretatio cum ipsis *Dissertationibus* vice plus una conjunctim edita,) a POLITIANO vero simile quid concinnatum, unde colligam, nusquam vestigium apparet. Quam vero profert BOECLERUS editionem hujus Operis *Cantabrigiensem*, A. 1655, 8, cura LUCE HOLSTENII vulgatam, cui additam perhibet POLITIANI utramque, & *Enchiridii*, & *Dissertationum*, interpretationem, etsi visam mihi non recorder, ideoque nec affirmare certi quidquam, nec negare, de illa liceat; vereor tamen, ne nihil complectatur eorum, quæ inesse illi BOECLERUS perhibet. Etenim Celeb. JO. ALB. FABRICIUS, diligentissimus harum rerum investigator, in *Bibl. Gr. l. c.* ubi editionis hujus Cantabrigiensis mentionem facit, de POLITIANI interpretatione prorsus tacet, nec per omnem illam, qua de EPICTETO & ARRIANO agit, tractationem quidquam de ea commemorat. Addo, nec a FABRICIO *Cantabrigiensem* illam editionem tribui HOLSTENIO, nec, præter BOECLERUM, quemquam esse, qui tale quid HOLSTENIO curante exiisse in lucem doceat. Quo fit, ut exulare jubeam numero versionum POLITIANI istam uni fere dictam BOECLERO, usque dum exstiterit, qui de ea nos certiora edoceat. Sed revertimur ad *Enchiridion* EPICTETI, in quo, si respicias interpretandi rationem, severiorem sibi, quam in vertendo HERODIANO, videtur legem scripsisse POLITIANUS. Cum enim ipse *Enchiridii* hujus autor *stilo*, ut judicat POLITIANUS in *Ep. ad LAURENTIUM MEDICEM*, usus sit *conciso, dilucido, quique omnem respuat ornatum, ac Pythagoræorum præceptis, quas illi diathecæ vocant, quam simillimus sit*; eandem Noster Autoris sui in vertendo secutus est indolem, nec elegantioris dictionis tam studiosus hic fuit, quam quidem in HERODIANO, in quo major

eminebat Græci sermonis vis atque concinnitas. Unde, quam id fieri potuit, diligentissime curavit, ut simplicem ubique planamque Autoris mentem redderet, ad omnia, si liceret, verba stilum accommodaret, & ad juventutis inprimis usum comparatam interpretationem exhiberet. *Quod si non verba*, ipse ait *l. c. ad unguem*, (*id nullo modo fieri poterat*.) *at sensum certe ipsum purum, sincerumque, Latinum a nobis redditum arbitror.* Id quod præstitum ab eo re ipsa esse, non negabit, qui cum Græcis Latina solerter contenderit. Ubi vero incideris forte in locos ejusmodi, in quibus res aliter se habet; tum, POLITIANI, cave, hanc putes culpam esse. Namque id operis aggredienti in manus venerunt bina hujus libri exempla mendosissima, maximamque partem mutilata, quæ non minus vertendi celeritatem retardarunt, quam fallacibus conjecturis occasionem præbuerunt. Cumque, eodem modo comparatum esse cum reliquis, qui passim exstabant, codicibus, audivisset; necesse habuit, eorum, quæ codices negabant, ex SIMPLICIO, prisco EPICTETI Commentatore, supplementa haurire. Qua de re ipse querelas movet in *Ep. cit.* Factum id inprimis vides, Lector, sub finem *Enchiridii*, ubi Capita aliquot a Græco EPICTETI tam longe abeunt, ut vix EPICTETUM agnoscas. Quæ causa fuit, cur, qui EPICTETUM cum Latina POLITIANI interpretatione *Genevæ A. 1694, 8*, edidit, SEBAST. SIGMARA SCHLUSSEBERG, tribus *Enchiridii* Capitibus postremis, rejecta illa POLITIANI, notam WOLFII interpretationem subjecerit. In reliquis laudabis diligentiam POLITIANI, quæ tanta est, ut interpretationem hanc eodem jure commendandam juventuti putem, quo alias quasque EPICTETI, maxime HIERON. WOLFII, quam jungi ut plurimum videas Græco EPICTETI, etsi non desint hic, quæ, si verum fateri liceat, planius longe atque simplicius a POLITIANO reddita videntur. Jucundissimæ sunt de hoc POLITIANI labore & lectu dignæ JO. PICI ad POLITIANUM literæ, *L. I. Epp. POL. Ep. 5*, ubi, eleganti & faceto laudandi genere, EPICTETUM inducit de omni morum & honesti disciplina latine philosophantem, idque gravius longe & excelsius, quam in Græco, utpote *qui Latine ipse* (ita sunt verba PICI) *beneficio POLITIANI luculentius saperet.*

(g) De *Characterum* THEOPHRASTI versione, quam, sunt, qui tribuant POLITIANO, fateor, mihi huc usque parum innotuisse. Atque hæc ipsa tamen valere aliquid possunt, si memineris, in CLAUSII & MOLLERI libellis de ea prorsus nihil legi. Exstare eam, magis mihi compertum est, quam cujus illa notæ fuerit, cujusve pretii. In *Operibus* POLITIANI, conjunctim editis, hanc frustra quæras, eaque de causa a BERN. DE LA MONNOYE in *Memoires de Literat. T. I. p. 250* in eorum numerum refertur, quæ in nova, si qua olim proditura sit, editione *Operum* POLITIANI locum mereantur. Ejus mentionem faciunt CONR. GESNERUS in *Biblioth. univ. p. 614. B.* & MICH. MAITTAIRIUS in *Annal. Typogr., T. III. p. 787.* Alter editam *Basileæ* tradit ab ANDR. CRATANDRO cum Græco THEOPHRASTI, (negant cum Græco editam Autores Diarii *Memoires de Liter. l. c.* addentes, forma octava prodiisse librum,) alter *Parisiensem*, cui Græca accesserunt, editionem profert, a FEDERICO MORELLO, Typographo regio, curatam & recognitam, editamque *A. 1583, 4*, quam habet etiam *Catalogus Thuaneus T. II. p. 14.* Conf. FABRICII *Bibl. Gr. T. II. Lib. III. Cap. 9. §. 13. p. 241.* Præter dictas num aliæ exsint editiones, me quidem fugit; sicut nec mihi tam esse felici contigit, ut has ipsas, quippe in rarissimis habendas, atque adeo ad hunc usque diem frustra mihi vestigatas, meis ipse lustrare oculis potuerim. Unde fit, ut, quid præstiterit in hoc opere POLITIANUS, cum multis aliis ignorem, & a iudicandi negotio hic prorsus mihi sit abstinendum. Nec eam provinciam ante me eorum, qui *Characteres* THEOPHRASTI ediderunt, quisquam suscepit; ut hinc valde sit optandum, si quis vel nostratum, vel exterorum, secum servet hanc interpretationem, nostra omnium causa eam, propterea quod POLITIANI est, denuo edendam curet. MAITTAIRIUS *l. c. not. a.* profert partem verborum editoris MORELLI, quæ in Præfatione leguntur, unde discas, non integrum *Characterum* Opus a POLITIANO Latine redditum, sed octo posteriorum interpretationem ab ipso MORELLO additam. Docent id verba: *Lectori. Huc usque* (scilicet ad octo posteriores *Characteres*) *processit Latina Theophrasti no-*
tarum

zarum interpretatio, quam Politiano tribuit Lycosthenes in sua Bibliotheca. Octo, qui deinceps sequuntur, characteres, a nobis utcunque versi, ex antiquo libro Græco primum additi sunt ab M. Stephano in Græca hujus libelli (anni 1557) editione; quam ut emendatiorem secuti sumus. &c.

- (b) ALEXANDER APHRODISIENSIS, ARISTOTELICÆ Philosophiæ sectator & Commentator acutissimus, præter quamplurima, quæ scripsit in ARISTOTELIS maxime libros, duo inprimis nobilissima Opera posteris reliquit, re ipsa magis, quam titulo, diversa. Alterum *Physicorum Scholiorum per dubitationes & solutiones Libros IV* complectitur, quos ipse POLITIANUS *Quæstiones naturales* vocat Cap. I. *Miscell.*; alterum *Problemata medica & physica* libris duobus exhibet, quod a multis, qui THEODORUM GAZAM secuti sunt, ob argumenta partim, partim ob dictionem, negatur ALEXANDRUM hunc habere autorem, sed ad ALEXANDRUM TRALLIANUM potius, aut alium quemque ALEXANDRUM, refertur; quam controversiam meam hic non facio. Conf. FABRICII *Bibl. Gr. T. IV. Lib. IV. P. II. Cap. 25. p. 73.* Utrumque Opus latine redditum est ab ANGELO; alterum quidem, si fides JAC. PHIL. BERGOMENSI in *Supplem. Suppl. Chron. p. 435*; ex altero *Problemata* 151, quorum duo forte aut tria ex libro secundo desumpta sunt, latine versa exstant in *Operibus POLITIANI*. Hæc, etsi a POLITIANO, fere adhuc juvene, quippe annum ætatis quartum & vigesimum egresso nondum, ut facile colligas ex *Epistola* ejus ad PANDULF. COLLENUCIUM, quæ legitur in fronte versionis *Amatoriæ Narrationum PLUTARCHI*, concinnata interpretatio, ipso vivente, nescio, qua de causa, in lucem non exiit; sed tribus demum post mortem ejus annis edita est a PETRO CRINITO, ejus discipulo, qui, haud parum profuturum juventuti libellum istum, existimabat. Titulus autem, quem præfixit huic versioni, *Solutionum super nonnullis physicis dubitationibus*, quin & ille, quem in editione CRATANDRI *Basileensi* conspicias, alteri, de quo diximus, magis, quam huic, Operi convenire videtur. Ceterum id perquam simile vero est, ad laborem hunc suscipiendum æmulatione inductum POLITIANUM, utpote qui binis jam viris doctis, THEODORO GAZE,

GAZE, & GEORGIO VALLÆ, id muneris susceptum no-
verat. Nimirum, quam jucunda POLITIANO cum homini-
bus Græcis fuerit æmulatio, jam alibi dictum est. Nec paucos
fore confido, qui, diligenter perspectis singulis, & cognita inpri-
mis POLITIANI in dicendo suavitate, atque in interpretando
solertia, hanc versionem quodammodo præferendam reliquis
existiment. Habet enim hæc præcipuum quoddam decus a pura
& inaffectata sermonis elegantia, cujus non ita in ceteris PO-
LITIANUS fuisse studiosus videtur. Prodiisset tamen hoc,
quicquid est operis, politiore longe habitu, si per factorum ne-
cessitatem ipse curare ejus editionem POLITIANUS potuisset.
Communem hanc esse sortem librorum, quos insciis, forsan &
invitis, si viverent, autoribus in lucem protrudimus, quis
non intelligit? En perorantem pro causa POLITIANI
PETRUM CRINITUM in *Epist. ad JO. FRANC. PI-
CUM*, huic operi adjecta: *Ceterum, quod ad Politiani
pertinet interpretationem, tantum pro tempore illud admo-
nuerim, Politianum ipsum, si paulo plus in humanis egis-
set, multa fuisse vel bis additurum, vel inducturum, omnino
pleniora hæc essent omnia decoctioraque.*

- (i) Exstat & hujus libelli, quo *Amatorias* aliquot *Narratio-
nes* complexus est PLUTARCHUS, luculenta in *Operibus*
POLITIANI interpretatio. Eundem postea latine vertit
GUIL. XYLANDER, nec id infeliciter, ut omnia fere, quæ
vir ille græce doctissimus vulgavit olim. Parum a juventute
profectus, eodem circiter tempore, quo versionem *Proble-
matum* ALEXANDRI adornatam diximus, ad hunc POLI-
TIANUS laborem conversus est, teste Epistola ejus, quæ in
fronte libelli legitur, data ad PANDULFUM COLLENU-
CIUM, cui, roganti, ut sibi eximium aliquid ex Græco in La-
tinum transferret, ipse lubenter id laboris præstiterat, eun-
demque, jam confectum, amoris ergo dedicaverat. Stilus hic
facilis est & jucundus, quique in amoris argumento versanti
maxime conveniat. Ipsa vero interpretatio accurata est, &
quantum mihi judicare licet, Græco optime respondens.

(k) Inter complures, quibus omnem fere Philosophiam, moralem inprimis, complexus est PLATO, Dialogos, POLITIANUM maxime delectaverat lectio illius, quem *de Temperantia*, seu *Charmidem*, inscripsit Philosophus. Egregie enim in hoc præparantur, castisque instruuntur virtutibus, animi eorum, qui ad Philosophiæ se convertunt studia. Ne igitur his, qui illotis, ut ajunt, manibus tum temporis in hæc sacra se abdere consueverant, deesset, quem meliora docentem audirent diligenter & legerent, PLATONEM, de temperantia disputantem, *pau- culis admodum diebus* POLITIANUS, ut ipse memorat in *Epist. ad LAURENTIUM MEDICEM*, Dedicationis instar huic versioni præmissa, *Latinum sermonem edocuit*. Integrum a POLITIANO translatum hunc *Dialogum*, vix est, cur dubites. Non enim mancum quid & mutilum dicasse videtur LAURENTIO; & ipsa Dedicationis verba id luculenter fatis ostendunt. At merito dolemus, exiguam valde tenuemque laboris hujus particulam, quæ ne tot quidem, quot Epistola præmissa, paginis constet, ad posteros venisse. Quicquid hujus versionis adhuc superest, pauculum illud ad finem *Libri XII Epistolarum* POLITIANI legitur. Reliqua autem, summa cum diligentia quæsitæ, inveniri non potuisse, monet ibidem, quisquis hæc primus edidit. Forte ad hunc diem hæc latent in Bibliotheca Medicæa, ubi, nullum est dubium, unum atque alterum scriptorum POLITIANI, nondum editorum, servari. Ea enim, quæ ipsi sacra esse jusserat POLITIANUS, vix putarim, temere abjecta a LAURENTIO. Quod si eadem fuit reliquorum, quæ in paucis his apparet, indoles sermonis; ægre jacturam istam toleramus, & ereptum nobis id conquerimur, quod ceteris POLITIANI scriptis multum additurum decoris fuisset. Narrationes loquentium concisæ sunt & perspicuæ, quales in ipso PLATONE leguntur, sale etiam conditæ, & molli sententiarum ubertate affluentes. Neque dubitandum adeo, quin maximam ab eruditis ad unum omnibus gratiam initurus fuisset POLITIANUS, si in reliquis PLATONIS *Dialogis* eandem ponere industriam, & eadem illos elegantia transferre in Latinum, instituisset. Etsi enim id præstitum jam sit a MARSILIO FICINO, POLITIANI præceptore, ejus tamen tam facile, tamque molliter, verba non fluunt,

fluunt, ut non his præferendas multum veneres POLITIANI putem.

(l) Scripsit ATHANASIUS, Alexandrinæ civitatis Episcopus, vita & scriptis nobilissimus, breve, at lucubratum, *de Psalmis* Opusculum, quo cantiunculas DAVIDICAS ad hominum cujuscunque generis ingenia & actiones accommodavit. Quod cum ad omnes omnis ætatis homines pertinere recte judicaret, pietate inductus POLITIANUS, id effecit, ut, qui Græca ignorarent, hi latine redditum Autorem eodem, quo reliqui, legere cum fructu possent. Patet cuilibet interpretatio ista in *Operibus* POLITIANI. Accurate satis in illa versatum interpretem, ne mirum quidem iis esse potest, qui norunt, quam plana, quamque ad intelligendum accommodata, dicendi ratione ipse hic usus sit ATHANASIUS. Dedit enim is operam, ut, quem sibi sumserat interpretandum, sancti vatis ingenium ac perspicuitatem exprimeret. Idque adeo sibi datum POLITIANUS existimabat, ut absque omni verborum ornatu res sacras ipse interpres enarraret, suamque in eloquendo artem & elegantiam, cujus jam alia extabant specimina, hic quasi de industria dissimularet.

(m) Præter jam memoratas, alias POLITIANI interpretationes Latinas in medium profert JAC. PHILIPPUS BERGOMENSIS in *Supplemento Suppl. Chron. p. 435*, de quibus judicium expecto eorum, quibus videndi illas, aut legendi, unquam contigit felicitas. Contigisse vero aut paucis puto, aut omnino nulli. Illarum enim, dubito, an ulla lucem viderit publicam; nec satis illud mihi liquet, an tribuendæ ad unam omnes sint POLITIANO. De ALEXANDRI APHRODISIENSIS *Libris IV Quæstionum naturalium* dictum jam sub not. (b) hujus §. Præterea HIPPOCRATIS *Aphorismos cum Commentariis* GALENI a POLITIANO in Latinum translatis, BERGOMENSIS refert. Quæ si in lucem prodiiisset interpretatio, haberent omnino, de quo multum arti suæ gratularentur, Hygiæ filii. Totum in concinnanda illa desudasse, multumque temporis & artis illi impendisse ANGELUM, manifesta satis res est. Teste utor PETRO CRINITO, æquali POLITIANI & discipulo, cujus ex *Epistola ad JO. FRANC.*

PICUM, adjecta POLITIANI versioni ALEXANDRI *Problematum*, huc verba transferemus, ut, quicquid nobis de labore isto scire datum est, innotescat Lectoribus. *Jam nec illud*, inquit, *humanissime Princeps, omiserim, quod oracula quoque ex Hippocrate, cum Claudii Galeni Commentariis, (ita enim τὸς αἰσθησιμὸς appellabat,)* Latini homines legerent. Nam & pars adhuc aliqua exstat, ac plurimum in ea laboris & vigiliarum, quod is olim mihi referebat, exhaustit. Sed hunc laborem quidam e charis supplerunt. Tandem in vertendo etiam XENOPHONTIS de Socratis memorabilibus libro occupatum aliquando POLITIANUM, nescio, quo autore, idem tradit BERGOMENSIS. Mihi, Scriptores, qui de POLITIANO commemorant, perscrutanti reliquos, qui idem memoriæ prodiderit, ne unus quidem occurrit. Neque hujus rei per singula POLITIANI scripta facile animadvertas vestigium. Adeo incerta res est, an unquam huic operi manum admoverit POLITIANUS.

- (n) De versione HOMERI, quem aut integrum, aut ex parte saltem, primis pueritiæ temporibus, Latinis versibus reddidit POLITIANUS, multa aptiore loco dixi supra §. III. not. 5. Tunc scilicet rationibus sat idoneis evicimus, vulgatam huc usque non exstare. At, de ejus concinnitate certissime sibi persuasum habens, CASP. BARTHIVS in *Adversar. Lib. LVIII. Cap. 14* vehementer optat, e latebris aliquando protractam, exire in doctorum hominum conspectum publicum. Quid senserint de ea eruditi, quibus legendam dederat POLITIANUS, addendum hic paucissimis. Nisi quid datum adulationi existimes a JACOBO, Cardinale Papiensi, in Epistola ad POLITIANUM, *Lib. VIII. Epp. POL. Ep. 7*, quæ laudibus hujus interpretationis unice destinata est, hoc judice *splendidissimam* dixeris, & *ad omne venustatis genus compositam*. Orationem inprimis Latinam esse & illustrem, plenos etiam versus, & suis numeris magnifice auribus servientes, inde discimus. Nec minus honorificum de illa est judicium MARS. FICINI in *Ep. ad LAURENTIUM MEDICEM*, quam vid. *Lib. I. Epp. FICINI Ep. 17*, quod tanto plus habere momenti videtur, quanto est ab assentationis studio remotum longius. *Nutris domi*, inquit, *Homericum illum adolescen-*

lescentem, Angelum Politianum, qui Græcam Homeri personam Latinis coloribus exprimat. Exprimit jam, atque, id quod mirum est, in tam tenera ætate ita exprimit, ut, nisi quis Græcum fuisse Homerum noverit, dubitaturus sit, uter naturalis, & uter pictus Homerus. Delectare iis pictoribus, Medices, ut cœpisti, nam ceteri pictores parietes ad tempus ornant, hi vero in ævum habitatores illustrant. Ipse POLITIANUS satis magnifice de hoc ingenii sui partu in *Elegia in Albiera Albitia immaturum exitum*:

*Ipse ego, qui dudum Reges magno ore canebam,
Dardanaque Argolica Pergama rapta manu,
Heu nil dulce sonans, taceo jam bella, tubasque,
Et refero ad nigros carmina mæsta rogos.*

Laudat etiam JAC. SANNAZARIUS, æqualis POLITIANI, brevi Epigrammate, quod est *Lib. II. Epigr. ejus Ep. 47*, versionem quandam HOMERI, quæ forsan eadem est Nostri. Fuit is alioqui partibus POLITIANI parum addictus, quin variis carminibus acerbissime in eum debacchatus est; at, cum ejus erga POLITIANUM odium eo demum tempore coortum sit, quo BARTH. SCALE & MARULLI adversus eundem iræ efferbuerunt, creditu haud difficile videtur, primis pueritiæ annis, quibus nihil POLITIANO cum binis illis contentionis fuit, nec inimicum ei fuisse SANNAZARIUM. Sed, utcunque se res habeat, parum refert.

- (o) BAILLETI errorem, qui singula MOSCHI *Idyllia*, quotquot horum sunt, a POLITIANO translata in Latinum dixerat, notatum jam vides sub *not. (a)* hujus §. Neque hic de novo edisserenda puto, quæ de ipsa hujus Elegiæ interpretatione commemoravi sub *not. (t)* §. III. Jam, priusquam in versionis indolem inquiram, ridendum Lectori propinabo lepidum errorem Abbatis DE MAROLLES, in alleganda illa commissum. Is p. 62 MOSCHI a se editi provocat ad POLITIANI *Traductionem Moschi ex Theocrito*. Quasi scilicet THEOCRITUS de Moschi amore scripserit *Idyllion*. En vero originem erroris. In antiquis nonnullis THEOCRITI editionibus, e.g. quæ *Francofurti A. 1545, 8*, prodiit, THEOCRITI *Idyllion XXI* in Græco inscriptum est:

Méxs

Μόχης ἔρως δραπέτης, & in Latina EOBANI versione :
Moschi Amor fugitivus ; in utriusque vero paginae extre-
 mitate legis : THEOCRITI *Idyllion XXI*. In quem lo-
 cum cum forte incideret MAROLLUS, falso sibi persua-
 sit, THEOCRITI esse aliquod *Idyllion*, cujus argumen-
 tum sit MOSCHI *Amor fugitivus*. Unde factum est, ut
 edoctus postea de POLITIANI versione carminis, cui idem
 titulus, hanc eleganti illo, quem diximus, habitu induceret.
 Relata hæc vide in *Menagian. T. III. p. m. 158*. Nacta du-
 plicem est locum in *Operibus POLITIANI* ista *Idyllii* MO-
 SCHICI interpretatio, alterum in literis ejus ad ANTON. ZE-
 NUM, *Lib. VII. Ep. 14*, alterum in Volumine *Carminum* ejus, ad
 calcem Operum adjectorum. Experta virorum in arte inter-
 pretandi versatissimorum censuras, obrectatorem sui habuit nul-
 lum. PETRUS NANNIUS, postquam tria hæc probe obser-
 vanda interpreti dixerat, ut verba, si fieri posset, prorsus eadem re-
 tineret, sententiam ubique servaret incolumem, & indolem oratio-
 nis talem sequeretur, qualis rei maxime conveniret, omne, ad-
 dit demum *Lib. I. Symmiæt. Cap. 3*, tulisse punctum ANGELUM
 nostrum in vertendo MOSCHI *Idyllio*, ubi verbum verbo, sen-
 tentia sententia, versus versui, servatis iisdem numeris, red-
 datur. Qua in re non dissentit a NANNIO ANTON.
 BORREMANSIUS in *Var. Lection. Cap. XI. p. 113*. Quo-
 rum sequuntur vestigia JAC. GADDIUS *de Script. non Eccl.*
p. 137, & A. BAILLETUS in *Jug. des Sav. T. II. P. III. p. 313.*
ed. nov. Id sane fateamur, necesse est, hoc inprimis animo
 ad laborem hunc accessisse POLITIANUM, ut, quantum
 posset, MOSCHI in omnibus ingenium & virtutes expri-
 meret. Videas enim exultantem vehementer, ubi, absoluto
 opere, feliciter satis rem successisse, & a Græcis parum dif-
 ferre versus Latinos, cognovit. *Amorem fugitivum*, inquit in
Ep. cit. ad ANT. ZENUM, quem pene puer adhuc e Græco
 in Latinum converti, non sententiis modo, sed numeris etiam,
 servatis, ac lineamentis pene omnibus, cupienti flagitantique
 diu tibi mitto tandem. Propius investiganti versionem, ap-
 parebit, raro aliam usurpatam voculam, quam qualem po-
 scere MOSCHUS videbatur, nisi forte id sibi licere in illis
 epithe-

epithetis, quorum non eadem in Græco & Latino sermone vis est, existimaverit ANGELUS; eandem porro versuum mensuram, nec verborum ordinem, modo per Latii indolem id fieri poterat, alium facile animadvertes, quam cuius habuisse rationem Scriptor Græcus intelligitur. Quæ cum ita sint, illud inprimis in hoc labore miror, carminis genus tam facile planumque esse, tam suaves, tamque sonantes, fluere versus, non asperas, non hinc ulcas, aut distortas, auribus voces obstrepere, sed molles maxime, & quales a fingente, non interpretante, poeta expectes, numeros audiri. Neque tamen ipse tam amans fuit operis sui POLITIANUS, ut non, quæ emendare & debuisset & potuisset annis provectior, facile quædam in illo agnoverit. *Multa, inquit ibidem, longo post intervallo retractanti displicuerunt, quæ tum fortasse, cum scribebam, visa sunt optima. Corrigere nimis durum, quod ita diu jam inveteraverat.* Quæcunque autem illa fuerint, neutiquam ita comparata puto, ut non pretii gratiæque satis versioni, qualis nunc est, inesse videatur. Illud adhuc moneo, similis argumenti carmen exstare, quod autorem habere dicitur LUCIANUM, & in Latinos numeros a nescio quo translatum legitur in FRANC. SYLVII *Commentar. ad POLITIANI Epistolas p. 130. b.* Quæ & ipsa interpretatio multum habet venustatis, & proxime accedit ad POLITIANI in vertendo MOSCHO elegantiam.

- (p) Ex paucissimis, qui supersunt hodie, CALLIMACHI, poetæ Græci, hymnis politissimis, miro inprimis ingenii acumine & suavitate rerum se commendat ille, cui titulum fecit *ἑὶς Ἀστυγὰς τῆς Παλλάδος*. Quem, utpote plenum gratiæ & boni sensus, edidit POLITIANUS ex MSto Codice vetustiore, in quo nuda, sine accentibus, verba legebantur, comitemque illi dedit Latinam versionem poeticam, tot comprehensam Distichis, quot habet Græca Elegia CALLIMACHI, quam videlicet unam exstare apud Græcos, POLITIANUS affirmat. Utrique locum dedit in *Miscellan. Cap. 80.* De POLITIANI versione, libere dicam, quid sentiam. Sunt, quæ laudanda ducam, sunt &, quæ vituperanda. In interpretando, hoc est, assequendis Poetæ sententiis & gratiis, si quæras, quid præstiterit POLITIANUS; fateor, vix talem reperiri carminis ullius

ullius Græci versionem, quæ, si ad examen revocetur, Autoris Græci omnia tam exacte referat non rerum minus, quam verborum, lineamenta. Nihil dictum CALLIMACHO, quod non itidem POLITIANO. Eadem sententia, idem aculeus, idem dictionis nervus Latino, qui Græco, clauditur Disticho. Cui rei vel documento esse potest, quod numerum Distichorum, ut diximus, eundem servarit POLITIANUS, quem CALLIMACHUS. Unde nec negare ausim, id præstitum re ipsa a POLITIANO, quod ipse præstitisse sibi visus est. Ita enim ipse in *Miscell. l. c.*: *Vertimus igitur, pene ad verbum, &, quod Græce dicitur, παρὰ νόδα, non sensu modo, sed numeris etiam, quod est difficillimum, coloribusque servatis.* Visum ita & aliis, qui de versione ista iudicium tulerunt, viris doctissimis. BONAVENTURÆ VULCANIO ad CALLIMACHI *Hymn. V adeo dextre feliciterque hunc hymnum Latinum fecisse* POLITIANUS dicitur, *ut exiguum aut potius nullum novæ laudi locum reliquerit.* JAC. GADDIUS *eandem ferme in vertenda Callimachi Elegia*, quam in MOSCHI carmine, quod perquam accurate versum dixerat, *rationem servatam* POLITIANO ait *de Script. non Eccl. p. 137.* Puto, idem sensisse Celeb. JO. ALB. FABRICIUM, dum *perelegantem* dixit hanc *Metaphrasin* in *Bibl. Gr. T. II. Lib. III. c. 19. p. 489.* Fuere tamen, qui de sensu verborum Græcorum subinde dissentirent a POLITIANO, quod factum ab HENR. STEPHANO, ANNA DACERIA, aliisque, quorum animadversiones criticas suæ *Hymnorum CALLIMACHI* editioni adjecit EZECH. SPANHEMIUS. Id vero minime negandum, dum arctis nimis se ipse legibus circumscripsit interpretes noster, strictimque singulis inhæsit verbis, factum hinc esse, ut difficilior ipsi procederet cantandi negotium, nec tam favente hic Apolline caneret, quam in carminibus, quæ composuit, reliquis. Adeoque pulchram, quæ naturam imitatur, dictionis indolem, maximam interpretis virtutem, præcipuumque decus, hic desidero. Asperæ vocum, quas vocant, elisiones & implicationes legentem remorantur fere innumerabiles; nihil hic spiritus aut ignis poetici, nisi pauculum forte in principio; nihil, quod auribus placeat; omnia quasi vi contorta, quasi murmurantibus Musis arcessita. Pentametri, quos eleganter dissyllabis clau-

claudimus, hic fere singuli verba post se trahunt non sine oscitatione eloquenda. Taceo alia, quæ non nisi in augusto & magni spiritus carmine cum venia admittas. Nolim tamen, hæc ideo a me proferri putes, ut, qui bene de labore isto sentiunt, nunc demum mutent sententiam; nec hæc severe nimis exprobranda arbitror POLITIANO, utpote qui ipse *cum venia & conniventibus oculis* hæc legi optat *l. c.*; sed illud tantum volo, ut vel hoc exemplo appareat, quanti laboris res sit, in vertendo iisdem numeris carmine Græco cum accuratione elegantiam conjungere. Venustam & ornatam dices POLITIANI versionem, si cum binis aliis JO. CHECCOTII, Vicentini, & Anonymi cujusdam Germani, quæ juxta illam POLITIANI leguntur in JO. ANTON. VULPII *Carminibus* p. 268, eam contenderis. Illorum jejuni, aridi, & exsucca, hujus in nonnullis certe tolerabiles sunt numeri. Vertit & CALLIMACHI hanc *Elegiam*, sicut ceteras hujus Poetæ omnes, NICODEMUS FRISCHLINUS, ediditque id operis *Genevæ* A. 1577, sed liberior est hæc interpretatio, nec ita pressò pede Græcum CALLIMACHI, quam illa POLITIANI, sequitur. Accedit huc, quod extemporalis fuerit hæc lucubratio, quam magis expoliturus erat POLITIANUS, si plus ei otii fuisset. Eo ipso enim temporis articulo, quo typis imprimenda erant, quæ *Capite* 80. *Miscellan.* de hac CALLIMACHI *Elegia* edisseruerat, autor ipsi & monitor exstitit JO. PICUS, Dux Mirandulanus, ut Latine versam ad calcem Capitis adjiceret. Cujus ut aliquid tribueret amicitia, et si minus faveret extemporalitati, haud invitus tamen laborem aggressus est, & ut potuit, celerrime absolvit. Sed, ut fieri plerumque solet in iis, quæ ex tempore modulamur, non hic paratum, qui venas inflammaret, Apollinem expertus est, sed satis habuit, si intra breve temporis spatium hoc assequeretur, ut CALLIMACHI diceretur mentem expressisse. Uberius hæc ipse docet *l. c.* Quamvis igitur non absolutissima putanda sit hæc CALLIMACHI interpretatio, meliorem tamen huc usque non habemus, nec consecuturos nos speramus, nisi exstiterit aliquis, qui POLITIANI huc ingenium, & quo destitutus ille fuit, otium, afferat. Curam enim & vigilias hæc poscunt, non uno, ut alia quæque, spiritu effundenda.

(q) Nescio, qua fronte CLAUSIUS in *Vita Polit. Cap. 24. p. 48 Carminis Sibyllini* versionem in eorum numerum librorum referre potuerit, quos scriptos quidem a POLITIANO, sed nunquam editos, constet. Quo ipso manifesto satis prodidit, in lectione & investigatione scriptorum POLITIANI, quæ vulgo exstant, tantum sibi studii positum non fuisse, quantum conveniat Biographo. Etenim Sibyllina hæc de *Ludis secularibus* præcepta, tam Græca, prout exhibentur a ZOSIMO *Lib. II.* sine literarum fastigiis, quam Latinis a POLITIANO Hexametris reddita, leguntur sub finem *Cap. 57 Miscellan.* Habet ista POLITIANI interpretatio in eo singulare quid præ ceteris, quod ipsa carmine Græco quinque versibus sit concisior, et si, quæ ad rem spectent, ne minimas quidem sententias desideres. Insigne in his artificium cognoscas hominis, in negotio versantis, quod explicari magis amat, quam coarctari. Quod probe intelligens vir magnus, CASP. BARTHIUS, plurimi fecit hanc interpretationem, & aliis aliorum in hoc argumento laboribus longe prætulit in *Animadv. in STATII Sylv. T. I. p. 171.* *Pertinent hæc, inquit, Sibyllæ præcepta de Ludis secularibus, quæ sunt apud Zosimum Lib. II, ab Angelo Politiano olim latinitate donata, cujus interpretatione spreta, qui suas intulerunt, βαλανοφάγειν nos jusserunt.* Neque durum adeo carminis genus est, quam in CALLIMACHI forte Elegia, licet, quod indulgemus interpreti, non defint plane, quæ lectorem offendere possint. In syllabarum metro forsan, quæ carpas, habes; sed, de his, non est hujus loci, dispicere. In quibusdam vetustatis studiosior videtur; sed tales operi colores ideo sunt illiti, ut ad carminis Græci magis effingeretur imaginem. Sunt vero & hi ex tempore effusi versiculi, unde nec fieri potuisse, ut elegantiam præ se ferrent, ipse contendit *l. c. POLITIANUS.* Ut constet, quo ipse pretio hunc laborem æstimari voluerit, en ejus verba: *Cur autem non & Latinos eos tentemus reddere, si non eleganter, utpote extemporales, ex fide tamen, servato etiam, quantum liceat, incomta illius, sed venerandæ, vetustatis colore nonnullo, aut squalore potius? Igitur ita, qui volet, eos togatis illis adhuc quidem rusticanis adscribat.*

(r) In

(r) In Volumine *Carminum* POLITIANI Latinorum Epigrammata bene multa reperias, in quibus, præter metrum & interpretandi artem, nihil debetur POLITIANO, sed ea breviora pleraque, & magis exercitationis, quam famæ, causa, ex Græco in Latinum translata. Habes hic PLATONIS *Epigramma in Archeanassam*, SAPPHUS *Epitaphium in Timadem*, ANTIPATRI *in Homerum*, *Epigramma in Ptolemæi Geographiam*, *in Herculem Antæum*, MOSCHI *in Amorem arantem*, paucosque ex THEOCRITO & HESIO DO versus. In quibus etsi singulis aliquid leporis & artis inest; facilitatis tamen & elegantiae laudem, si meo res ageretur arbitrio, illis PLATONIS & MOSCHI præ ceteris tribuerem.

(s) POLITIANUS, ut testatum faceret eruditis, non minus eleganter scribere se Græce, quam Latine, posse, nonnulla, in quibus & artem suam ostendere, & delectare lectores posset, transferre ex Latino in Græcum coepit. Dignum inprimis, in quo laborem poneret, duxit vetustius illud *in Hermaphroditum* Epigramma, quod vulgo ANTONIO PANORMITANO, a doctioribus vero PULICI DE CUSTOZA, Vicentino, quem inconcinne alii PULLICEM, alii DUPLICEM, quin & POLLUCEM alii, vocant, Poetæ non adeo magnæ famæ, nec, ut puto, nisi Epigrammate hoc, quod elegantissimum multis visum est, illustri, tribuitur. Conversus ad hujus interpretationem Græcam POLITIANUS, id maxime dedit operam, ut, carminis genere usus, quo PULEX, eodem, *totidem versibus, ac pane verbis, immo vel syllabis*, quod *laboriosissimum fuit, eandem gracilitatem redderet*, quæ ipsius sunt verba in *Ep. ad ANT. URC. CODRUM, Lib. V. Ep. 7*, ubi & versioni huic cum Latino PULICIS carmine locum dedit. Reperitur eadem in *Volumine Epigr. Græc. POLITIANI*, & in *Menagian. T. IV. p. 434*. Excepta est cum plausu, simul ac prodiit in conspectum hominum; quod ægre ferens JANUS LASCARIS, homo Græcus, doctus quidem, at invidus, ut manibus extorqueret POLITIANO partam hac versione gloriam, aliam ipse suscepit Epigrammatis hujus interpretationem, cui illam POLITIANI concinnitate longe cesseram sperabat. Eandem ex Parisiensi *Epigrammatum* LASCARIS editione

profert BERN. MONETA in *Menagian. l. c.* En ejus principium:

Γὰρ μὲ βασιλεύσα, θεῶν νόον εἰρεται μήτηρ &c.

Utramque comparavit inter se, & quid notandum ducat in singulis, nos docuit *l. c.* idem, quem modo dixi, MONETA. POLITIANUM in eo carpit, quod non ipsum inducat loquentem *Hermaphroditum*, sicut factum est a PULICE, sed historico saltem scribendi genere in pingenda *Hermaphroditi* imagine utatur; quo ipso multum putat de gratia & venustate operis decedere. Nec prætermittendam fuisse putat POLITIANO illam consensæ ab *Hermaphrodito* descriptionem arboris, quæ ad ripam fluminis posita Poetæ dicitur. Jungere his MONETA potuisset alia, in quibus liberius a verbis PULICIS evagatus POLITIANUS putari potest; quo illud pertinere videtur, quod sub initium statim ipsa Deorum, quos consuluisse fingitur mater Androgyni, nomina memoret, quæ elegantius celaverat PULEX, ne, repetitis sæpius iisdem nominibus, delicatas aures offenderet. Hos scopulos etsi evitaverit interpretes alter, LASCARIS; neque ipse tamen satis ad palatum est scriptori Gallo. Hujus nec tam faciles mollesque numeros, nec tantam putat in syllabarum quantitate diligentiam. Vocis *κάρκα* syllabam alteram correptam monet a LASCARE contra omnium antiquiorum Poetarum usum. Atque hæc in ejus versione cum & ii forte animadverterent, quos ipse æquales habebat, quique de palma interpretis utriusque arbitrium ferre poterant; inveterato in POLITIANUM odio jam fræna laxavit, & acerbis in eum versiculis lusit, quos suo loco protuli supra. Cognitis utriusque interpretationis maculis, dubius MONETA, cujus se magis addiceret partibus, id sibi datum putavit, ut suas ipse ea in re vires periclitaretur, & novæ, quæ binis illis concinnior longe accuratiorque esset, versioni manum admoveret. Absolutam hanc nobis dedit *l. c. p. 445.* Dicendum omnino est, feliciter cessisse Viro docto laborem suum, nec quidquam facile ab eo prætermisum, quod versioni gratiam conciliare posset. Apparet tamen, si penitus inspicias, varias & huic interpreti in negotio isto obvenisse difficultates, quas ut superaret, non dubitavit alia interdum substituere, quam PULEX ei Poeta subministraverat. Sic in Apollinis

linis & Junonis Deorum locum Saturnum & Jovem sufficere ipsi visum est. Ita enim singula melius faciliusque noverat versu posse exprimi. Nescio, an hujus rei veniam, ut sperat, impetraturus sit ab omnibus. Multi enim tum demum judicabunt boni interpretis laudem meritum fuisse *MONETAM*, ubi Græcis concinne numeris respondere jusserit ea ipsa, quæ *PULICIS* placuerat confingere. Non verti tunc, dicent, quando, abjectis Autoris fictionibus, novas excogitamus. Mihi certe hic magis placeat *POLITIANUS*, qui eadem retinuit Deorum nomina, nec ideo quidquam interprete Gallo invenustior videtur. Habes igitur, Lector, trium doctissimorum virorum de eodem argumento labores, alterum altero elegantiores, singulos habentes præcipuum aliquid ac singulare. Palmam in medio positam relinquo; modo *POLITIANUS* meus non defraudetur laude sua. Ut enim largiar, quædam ab illo reddi potuisse aut accuratius, aut elegantius; tamen, cum primus fuerit, ni fallor, qui huc animum appulerit, officio suo satis defunctus egregie videtur. Neque defuerunt omnino, quibus cum plausu & voluptate excepta hæc fuerint. Talis est *MICHAEL BENTINUS*, qui in *Animadvers. ad PEROTTI Cornu Copiæ, Epigramma Pulicis, antiqui Poetæ*, ait, *pari versuum numero & venustate Græcum factum ab Angelo Politiano*. Quin ipse *MONETA*, a quo diximus notata nonnulla, fateri necesse habuit *l. c. p. 442*, non exiguæ id gloriæ cedere *POLITIANO*, quod carminis tam venusti pulchram satis dederit interpretationem; idque Græci sermonis copiam, qua abundavit *POLITIANUS*, unice feretribuendum putat. Quodsi tamen sint, qui ob leviam illam, aut neglectam ibi, aut prætermisam, omnem prorsus abjiciendum laborem putent; hos, velim, ad simile opus se accingere, ut propria demum experientia discant, quam facilius sit in his rebus videre meliora, quam perficere. Multa enim in numerato habeat, necesse est, qui Græcis numeris reddere carmina Latina instituit. In *Ephem. liter. Belg. Maendelyks Uittreksels Anni 1716. Mens. Octobr.* Poetæ etiam Belgæ invitantur, ut, comparatis inter se horum Triumvirorum interpretationibus Latinis, vernacula ipsis lingua vertere *Epigramma PULICIS* conentur,

tumque ingenii sui foetum Diario huic inferendum permittant. Sed id nemo Belgarum ausus est ad hunc diem; certe in Diario illo tale nihil obvenisse mihi memini.

- (*t*) Indulfit interdum ingenio suo POLITIANUS, &, quid in eodem argumento posset tam Græca, quam Latina, Poesi, expertus est. Habemus bina ejus in *Vol. Egigr. Græc. in Corydonem & in Pamphilum*, unius saltem Distichi, *Epigrammata*, latine primum conscripta a Nostro, (ejus enim esse, colligo ex eo, quod nulla Auctoris alieni in titulo facto sit mentio, sicut observamus in aliis, aliunde arcessitis,) postea eadem gratia, eodem verborum ordine, græce reddita. Eandem operam impendit alienæ Musæ tam vetustis, quam recentioribus, *Epigrammatis* Latinis. Tale est Anonymi cujusdam, *in domum quandam*, quod Græcum fecit POLITIANUS rogatu CIAMPOLINI, qui suis id postea ædibus in honorem POLITIANI insculpi curavit. Referas huc etiam, si placet, illud POLITIANI *in Puerum Thracem*, ubi non tam vertisse, quam imitatus saltem, videtur GERMANICI de eodem argumento Latinum, quod illi præmissum legitur. Non enim copiosius tantum est numeris, sed in fictionibus etiam aliam sæpius, quam in Latino animadvertas, indolem sequitur.

§. II.

Ex Græcia in Latium progressus POLITIANUS, amplissimum hic, in quo doctrina ejus libere excurrere posset, apertum sibi campum vidit. Quandoquidem, conversus primum ad ingenuarum artium studia, suarum id maxime esse partium judicavit, ut impigre liberaliterque eorum juvaret consilia, qui torpenti misere, jamque tetrica barbarie infuscatæ penitus, Italiæ perditum Romanæ eloquentiæ decus restituere, in animum induxerant;

xerant; (*a*) relictis sordidis majorum vestigiis, rectiorem secutus viam, ex limpidissimis Latii antiqui fontibus Latini præcepta sermonis hausit. Ad quorum exercitationem cum maximam ingenii vim atque singularem attulisset industriam; ad eam facile Romanæ linguæ elegantiam pervenit, ut & in maxima eo nomine apud suos celebritate nominis versaretur, (*b*) &, multorum judicio, a veterum Autorum maturitate haud adeo abesse longe putaretur. (*c*) Factum hinc est, ut genus scribendi, quo usus est in libris suis POLITIANUS, ad omnem antiquitatis elegantiam comparatum, non potuerit non collaudari mirifice a viris doctis, atque commendari. (*d*) Cujus ipse, quippe a ferva aliorum imitatione multum alienus, eam maxime secutus rationem intelligitur, ut optimam cujusque veterum Scriptorum indolem, & quæ propriæ cuique essent, verneret, pro rerum scribendarum diversitate, oratione eleganti & concinna exprimeret. (*e*) Quo nomine an justam eorum animadversionem incurrerit, qui universam stili compositionem, verborumque omnium ordinem & conformationem ad unius ingenium Autoris accommodatam voluere, dubitari potest ab istarum rerum intelligentibus. Fuerunt alii, qui, nimis, ut existimo, invidiose omnem ejus dictio-

Etionem ad nescio quas leges Critices exigentes, animadvertisse sibi hic vitia & probra verborum visi sunt. (*f*) Vetustiorum vocabulorum quodammodo studiosus fuit Noster, quod ægrius ferret, eorum, quæ cum Urbe veteri æqualem ferre ætatem ducerent, nostra demum culpa penitus obliterari memoriam. (*g*) Barbara vero & peregrina si qua forte in ejus scriptis delicatas aures offendant, pauca illa aut, si ita placet, de industria insperit, aut, si diutius vixisset, emendaturus sponte fuisset. (*h*)

(*a*) Quam profundis immerfæ tenebris per longam seculorum seriem Musæ latitaverint in Italia, disturbantibus omnia ac misere pervasantibus barbaris, abunde rerum monumenta loquuntur. Extulere primum caput e squalore suo Seculo post C. N. decimo quarto, adhuc tamen quasi titubantes ac formidolosæ, nec nisi unius forte FRANCISCI PETRARCHÆ, incomparabilis Poetæ, suffultæ auxilio. Tumque, excusso magis magisque torpore, efflorescere in dies lætius cœperunt, vixque seculi spatium emensæ, splendorem suum per omnem latius circumtulerunt Italiam. Tulit hæc ætas largam præstantissimorum ingeniorum segetem, quæ, auspicato prognata sidere, conjunctis viribus, fortissimoque impetu, in exstirpanda omni, quæ latius regnaverat, barbarie, & reconcinnanda omnium literarum dignitate, elaborarunt. Habuit quælibet doctrinæ pars suos & amatores & vindices, quorum opera si non ad extremum statim fastigium provecta, eo tamen perducta est, ut proprio facile nisu extollere se altius potuerit. Cœpit inprimis pristino nitori suo restitui perditus fere Romanæ linguæ honor, cui exornando operam tunc temporis doctissimus quisque dedit. Quorum sicut alius alio ad nobilissimum hoc opus perficiendum aptior, alius animosior, fuit; ita principes illorum, meritisque istis præ ceteris conspicuos, HERMOLAUM BARBARUM atque ANGE-

LUM POLITIANUM omnis ætas judicavit. Etsi enim in hisce studiis haud parum præstitisse dicendi sunt Itatorum alii, PICUS, FICINUS, MERULA, LEONICENUS, CRINITUS, hisque plures; hi tamen omnes aut non id unice egerunt, ut priscae eloquentiæ decus repararent, aut ad illius incrementa non tantum certe, quantum BARBARUS ille & POLITIANUS, attulere. Excepti sunt horum Duumvirorum egregii conatus honorum omnium plausibus & admiratione, finibusque Italiæ egressa horum fama, ad exteras gentes, ad Gallos confines, ad Belgas, & si qua alia gens non a literis abhorruit, perlata est. ERASMUS fane, ipse non ultimus in hoc studiorum campo, utrumque horum in *Epistola ad GUIL. BUDÆUM*, quam vide inter *Epp. ejus p. 172. edit. Lugd. egregios Heroas* dicit, & *omnium consensu prorsus inimitabiles*. Rursus honorificam eorum mentionem facit in *Vita HIERONYMI: Eximios viros nostra vidit ætas, & qui ne Ciceronis quidem seculo inter elingues habiti fuissent, quorum præcipui sunt Laurentius Valla, Herm. Barbarus, Ang. Politianus, & noster Rod. Agricola*. Similiter *Heroes excellentissimi* vocantur FR. FLORIDO SABINO in *Lectio. Succisiv. Lib. II. Cap. 9*. Egregie etiam horum virorum laudes conjungit QUINTIANUS STOA in *Elegia funebri Phil. Beroaldi*:

*Atque eadem invadet, quæcunque volumina verbis
Barbarus antiquis edidit Hermolaus;
Quicquid & antiquis mandaverat ipse papyris
Angelus, crosis stabit in Archetypis.*

Nec immerito junguntur hac laude bini illi literarum vindices, quos ipsos, remotis quasi arbitris, mutuis Epistolis ad fuscitandas bonas artes conspirasse cernimus. Offert se socium POLITIANO BARBARUS in literis ad eum, *Lib. I Epp. POL. Ep. 9*, his fere verbis: *Postulo a Te quasi meo jure duo. Primum, uti vivere diu studeas, non tibi, sed & tibi sane, dum literis primum, & bonis artibus, quibus hercule succurrendum est, ruinosis & nutantibus, brevique casuris, nisi per solertissimos homines ope summa prospiciatur. Alterum, uti aut tu me socium in hæc adhibeas, aut, a me adhibitus, æquo animo patiare*. Lætus vero, tam fortem contigisse sibi commilitonem, POLITIANUS, ivit statim

cum eo in fœdus, omnemque ei promisit operam suam in *Epist. ad BARBARUM*, illam subsequente, cujus maxime delector verbis: *Si Hermolai mihi dentur decem, sub quibus mercam, facile sperem, literas, cum Græcas, tum Latinas, e barbaria media receptum iri.* Præclara inprimis, & quæ hic recitentur, digna admodum, sunt verba GERMANI BRIXII, disertissimi Gallorum, qui, nullo necessitudinis aut familiaritatis vinculo illis junctus, in veneranda eorum memoria totus est in *Epist. ad DES. ERASMUM*, quæ legitur in *Epp. ERASMI* p. 192. *Habuit nostra hæc ætas, inquit, bonarum literarum procures duos, Hermolaum Barbarum, atque Angelum Politianum, Deum immortalem! quam felici ingenio, quam acri judicio, quanta facundia, quanta linguarum, quanta disciplinarum omnium, scientia præditos! Hi Latinam linguam, jam pridem squalentem, & multa barbariei rubigine exesam, ad pristinum revocare nitorem conati sunt, atque illis suus profecto conatus non infeliciter cessit, suntque illi de Latina lingua tam bene meriti, quam qui ante eos optime meriti fuere. Itaque immortalem sibi gloriam, immortale decus, paraverunt, manebitque semper in omnium eruditorum pectoribus consecrata Hermolai ac Politiani memoria, nullo ævo, nullo casu, nullo fato, abolenda.* POLITIANO certe hanc uni gloriam tribuere solebat JUL. CÆS. SCALIGER, quod primus erecto capite ad exules respexerit literas, & facem prætulit reliquis, qui idem postea saxum volverunt, uti nos docet filius, JOSEPHUS JUSTUS, in *Scaligeran. p. m. 272.* Idem in *prim. Scaligeran. p. m. 103* POLITIANUM jungit duobus illis bonarum literarum restitutoribus, THEODORO GAZÆ, & JO. PICO, quibus unis *invidere* se dicit. Nec inter primos tantum, sed inter maximos etiam, elegantioris doctrinæ reductores, Noster locum occupavit. *Politianus*, ait JAN. RUTGERSIUS in *Var. Lect. Lib. IV. Cap. 20*, *non suo tantum ævo, quo literæ caput vix extulerant, sed eo etiam, quo plenissime revixerunt, principatum pene tenuit.* Concinne etiam Vir egregius, APOSTOLUS ZENUS, in *Notis ad JO. CASÆ Vitam P. Bembi*, præmissam Tomo II Collectionis *Historicorum Venetorum (degli Istoric Veneziane)* p. 4. n. 6, *Politianum*, dicit, *iis fuisse instructum ingenii viribus, ut regnantem per illa tempora barbariem totius Latii*

*Latii, totiusque Italia, finibus potuerit depellere. Unde & maximus Italorum audiit PETRO COLVIO ad Lib. I. Floridor. Apuleji, & SCALIGERO in Castigat. Catull. vir cum nullo nostræ ætatis comparandus. Quin MARSILIO FICINO, Præceptori suo, tantum præstitisse videtur in expugnanda barbarie, quantum Hercules forte in debellatis a se mille monstris. Magnifica profecto ejus ad GUICCIARDINUM oratio est in Apologia, Libris de tuenda valetudine subjuncta: Tu vero, Guicciardine carissime, ito nunc, ito alacer, Politianum Herculem accersito. Hercules quondam, ubi periculosius certandum foret, vocitabat Iolaum, tu nunc similiter Herculem. Nosti profecto, quot barbaræ monstra, Latium jam devastantia, Politianus Hercules invaserit, laceraverit, interemerit, quam acriter expugnet passim, quam tuto propugnet. Hic ergo vel centum Hydræ capita, nostris libris minitantiæ, contundet statim clava, flammisque comburet. Quæ cum legisset forte in libro FICINI ANGELUS, divinum illud *Herculis* nomen modeste ab sese deprecatus est in literis ad FICINUM, Lib. VI. Ep. ult. cujus, etsi integra in hoc versetur argumento, verba saltem prima dabo: *Herculem me vocas in libro tuo de Vita, quod monstra domem, puto, illa intuens monstra, quæ veterum libros nimis obsident, in quibus ego purgandis diu multumque laboro. Magnifica laus, præsertim a Philosopho illo, qui sit princeps in secta principis. Sed ego tanti nominis pondus sustinere non queo, non magis, quam cælum, quod ipse tamen Hercules sustinuit. Addo hic, tanquam in transitu, istam *Herculis* appellationem, quasi non invito ipsi auditam, acri stilo exprobratam esse POLITIANO ab assiduo famæ ejus obrectatore, BARTHOLOMEO SCALA, in literis ad eum datis, Lib. XII. Epp. POL. Ep. 16; unde simultates enatæ sunt & diuturnæ & maxime acerbæ, de quibus infra fusius dicendi occasio recurret. Id saltem hic ex verbis FICINI cognoscimus, ne viventi quidem POLITIANO reductæ in lucem Latinæ linguæ gloriam negatam fuisse. Neque hæc a nobis ipsis negari poterit, si recte consideremus ardentissimum illud studium, quod vel in emendandis, vel inter se conferendis, vel ipsa oratione exprimentis, Scriptoribus Latinis pæne omnibus, per omne vitæ suæ tem-**

pus, posuerat. Etenim huc studiorum ejus rediit pars maxima, & in plurimis, quæ posteritati reliquit, ejus scriptis luculentissima hujus laboris vestigia deprehendimus, studiosissimumque ejus sermonis, quo usi Autores veteres, cognoscimus.

- (b) Vix ex omni ætate hominem quantumvis bene meritum de literis proferas, quem tanto apud suos in honore fuisse ob doctrinam singularem constet, in quanto apud Italos suos ob excitatas ab inferis Latinas literas POLITIANUS fuit. Is simul ac priscos illos omnis eloquentiæ magistros in manus sumere, versare diligenter, accurate investigare, eorum præcepta juventuti exponere, elegantiamque exprimere oratione, cœpit; defixi in eo omnium hædere oculi, non illorum modo, quibus parum in his rebus judicare datum erat, sed eorum maxime, qui iisdem ad propugnandas bonas literas armis præcincti stabant. Plausus tunc & acclamationes ipsi frequentissimæ auditæ sunt; laudare quisque eum, admirari, suspicere, & in ejus castris stipendia mereri. Cujus rei tot fere documenta exstant, quot suppetunt eruditorum ad eum Epistolæ. Ex quibus ea saltem delibabimus præconia, quæ a viris prorsus doctissimis collata POLITIANO, maximum huic rei afferre pondus possunt; ne, quod præcipuum videri potest eorum, quæ ad ornandam POLITIANI memoriam pertinent, id prætermisisse videamur. Audiamus primum JO. PICUM, ex intimis, ut videtur, cordis penetralibus effundentem verba in *Ep. ad POLITIANUM, Lib. I. Ep. 8: Is es, mi Angele, (faceffat adulatio,) cui ex nostris unus, aut alter, ne dicam, nemo, conferendus sit. Quod si plures essent tales, non haberent hæc secula, cur inviderent antiquitati. Incumbe quæso, & literas, quantum potes, a situ recipe, ne nitor ille Romane linguae injuria temporum penitus obsolescat.* &c. Omnibus, qui ante POLITIANUM ad hoc genus studiorum animum converterant, Nostrum longe præfert LUCIUS PHOSPHORUS, Pontifex Signinus, in *Epist. ad ALEXANDRUM CORTESIUM, Lib. III. Epp. POL. Ep. 10. Accipe, inquit, in aurem velut μυσήγεια, cave, enunties. Ego Politianum nostrum, mi Alexander, summopere amo, & admiror, atque ei omnia summa tribuo. Et, ut libere, quod sentiam, dicam, non magis istum damnandum censeo, quam illos laudandos, qui quadringentis abhinc annis papyros & chartas,*

tas, velut maculis prætextas, & encausticas tabellas, inusserunt potius, quam ulla egregia forma atque imagine illustrarunt, præter unum aut alterum, &c. Idem rursus in *Epist. ad POLITIANUM*, Lib. III. Ep. 14: Ego, te plane Latinum esse, judico. Nam illud ne inimici quidem negant, te supra, quam dici possit, curiosissimum ac diligentissimum esse, & omnes forulos excussisse, teque doctrinæ quidem singularis hominem fatentur — Ergo omnes docti te unum admirantur, & fatentur, te omnes, qui sexcentis abhinc annis scripserunt, facile superare, &c. Summa POLITIANI in Autores veteres merita terse enarrat MACARIUS MUTIUS, Eques, in *Epist. ad POLITIANUM*, Lib. VII. Epp. POL. Ep. 1. Inde frequentes, ait, maculas clarissimis Autoribus inustas cernimus, quas modo Politianus si polit, si abstergit, si emendat, & ad propriam reducit dignitatem, merito sane cum illis æternitatem assequitur. Cum multa possim, unicum addo MATTHÆI BOSSI, Veronensis Canonici, præclarum de POLITIANO testimonium, obvium in *Epistola* ejus ad ROB. SALVIATUM, Lib. VII. Epp. POL. Ep. 9: Dulci Politiano nostro, optimarum literarum magno gravique magistro, insignis & læta est omnis Hetruria. Plura hujus generis hic cumulare, facile supersedeo, tum quod molestum id fore Lectori putem, tum quod vel eorum, quos protuli, Scriptorum testimonio valere aliquid potest POLITIANI, in studiis humanitatis posita, industria. FICINO quæ federit de Nostro sententia, patet ex *not. (a)* hujus §. Spectant hæc generatim ad universa POLITIANI de literis Latinis merita; speciatim, de stilo ejus, si quæras, quid senserint illius ætatis literatissimi quique, hunc & ipsum eruditis æstimatum plurimi putamus, si fides habenda est iis, quæ ipse hac de re cum quodam, ut nonnullis videbitur, animi tumore scripsit ad MATTHIAM, Regem Pannoniæ, Lib. IX. Ep. 1: Tantum dixerò, me — stilum denique sic ipsum per omnia pæne materiarum diverticula duxisse feliciter, ut, (quod erubesco, quanquam pæne testatum, referre,) cunctos ferme, quicunque in literis ætate mea claruerunt, habere meruerim laudatores. Suffragatur verbis POLITIANI testimonium RAPH. VOLATERANI, qui Lib. XXI. *Comment. urban.* cautissimum fuisse in scribendo, & frequentiores vernaculo sermone ad Amicos dedisse

literas, refert, *POLITIANUM, ne nasus aliquis, stilo offensus inpræmeditato, præjudicata jam de eo opinioni officeret.* Conf. G. J. VOSSIIUM *de Hist. Lat. Lib. III. Cap. 8. p. 628.* Nec defunt hic eruditorum, quos æquales habuit *POLITIANUS*, judicia, Nostro gloriosissima, quorum nonnulla paulo post recensēbimus.

- (c) Vix majus aliquid dici posse crediderim de homine in Latinis literis sedulo versante, quam adscendisse eum ad tantum eruditionis fastigium, ut antiquos omnes eloquentiæ Romanæ autores & magistros aut æquet prorsus, aut omnino superet. Atqui fuere tamen, qui de *POLITIANO* honorifice ita graviterque senserint. *Divinum A. Politiani ingenium*, inquit *FRANC. FLORIDUS* in *Lect. Succif. Lib. I. Cap. 5*, *summamque eruditionem magnopere semper sum admiratus; illum cum præstantissimis Scriptoribus, quos recentiores vocamus, optimo jure collocandum, multisque antiquioribus vel æquandum, vel præferendum, ducam.* Cui facile assentitur *CASP. BARTHUS*, tantum non omnia *POLITIANI* probans & suspiciens, in *Adversar. Lib. XXI. Cap. 17. p. 1055*, ubi, *stilum Politiani Romanos ipsos adire, contendit, & Lib. XLVII. Cap. 5. p. 2192*, ubi ita: *Ego fateor de me, cum Romanis etiam optimis latine, cum Græcorum veterum non postremis Græce, scribentem, idque utrumque utroque stilo, æstimare hunc Angelum, nec rationem ullam videre, cur judicium hoc mutem, &c.* Quibus prævisse hoc judicio videtur *FRANC. PUCCIUS*, amoris forte, quo præceptorem complexus est, nimium indulgens, in literis ad *POLITIANUM*, *Lib. VI. Epp. POL. Ep. 4*: *Etenim, si quid mihi de literis judicii est, non juniores modo omnes longo post te intervallo reliquisti, sed veterum etiam Scriptorum laudem in hoc quidem genere haud dubie adæquasti.* His ipsis vero, tam liberalibus *POLITIANÆ* laudis præconibus, si id negotii daretur, ut, per singula eundo Romanæ eloquentiæ capita, ostenderent, quam prope in quolibet accesserit ad veterum Autorum dignitatem *POLITIANUS*; vereor, ne ab eorum præstantia aliquo adhuc intervallo remotum *POLITIANUM* inventuri sint in nonnullis, reque melius inspecta, aliquam illis præ Nostro singularem laudem concessuri.

(d) De

(d) De stili ratione, quo usum in varii generis scriptis suis POLITIANUM cognoscimus, jam plenius dicturus, five laudantium, five reprehendentium, me adjungam partibus, utrinque mihi cum multis, qui contra sentiunt, pugnandum video. Adeo non eadem omnibus de illius dignitate & virtutibus sententia fedit, nec idem omnibus nasus, idem palatum, fuit. Quorum dissonis opinionibus eo difficilius expedire te possis, quo frequentius rem eandem laudi vertere POLITIANO cernas alterum, quam vitio alter verterat. Evitabimus vero hos scopulos, ea in judicando ratione servata, ut, nullius Scriptoris adstricti imperio, & quasi ignorantes, quas quisque partes secutus sit, libere & ex ingenio nostro, quid nobis videatur de stilo POLITIANI, doceamus Lectorem. Quandoquidem vero non nostrum tantum, sed aliorum etiam nosse judicia, Lectoris interest; priusquam a nobis ipsis sententia dicatur, illos prodire in medium, quos laudatores POLITIANUS habuit, jubebimus, facturi paulo post convenientiore loco illorum mentionem, qui invenisse sibi, quod carperent, in POLITIANI dictione visi sunt. MARCO ANTONIO MAJORAGIO in *Orat.* X. p. 227 *facundus* dicitur POLITIANUS & *oratione politus*. JAC. GADDIUS de *Script. non Eccl.* p. 135 *orationis solutæ Dadalum* vocat. ERASMUS, qui POLITIANUM *delicias seculi sui* vocat in *Ep. ad ANNALAM BERSALAM*, (vid. in *Epp.* ejus p. m. 84) hujus stilum unice amplexus, fatetur in *Dial. Ciceroniano* p. 90. *edit.* HALLBAUER. *Angelum prorsus Angelica fuisse mente, rarum naturæ miraculum, ad quodcunque scripti genus applicaret animum; sed nihil ad phrasin Ciceronis, diversis virtutibus suspiciendum esse.* Nec alio nomine ZASII genus scribendi suspexit, quam quod POLITIANI veneres ac lepores redolere videretur, uti docent verba in *Epistola* ejus ad ZASIUM, obvia in *Epp.* ejus p. m. 1531: *Nullius stilo magis capior, quam tuo, non tantum ob id, quod castissimus est, & ab omni nævo purissimus, verum etiam ob id, quod Politianicam illam venerem ac delicias mire referre videtur, cujus viri ingenio semper ita sum delectatus, ut nullius æque; & RUD. AGRICOLAM magni fecit, (vid. ejus Adag. p. m. 337,) quod in oratione Politianum quendam lepore retulerit.* LUDOVICUS VIVES,

VIVES, etsi non in omnibus ferendum putet sermonem POLITIANI, *elaboratum* tamen, *verbaque ejus bona, & usui communi apta*, dicit in libro *de Trad. discipl. Lib. III. p. 540*, ibidemque *p. 524, magnas habere eum argutias*, fatetur, quin ipsi eum PLINIO ita jungit *Lib. IV. p. 576*, ut utrumque dicat *ad comitatem stili facere*. Placuit multis inprimis mollis ejus in dicendo suavitas, amabiles argutiæ, & ingenii acumen singulare prorsus. CASP. BARTHIIUS in *Advers. Lib. XLVII. Cap. 5. p. 2192 ejus in scribendo singulares gratias* prædicat, quamvis & alias hic ejus virtutes commemoret *ibid. Lib. XIX. Cap. 17*, ubi, *inventio- num, ait, acumine, lectionis varietate, judicii dexteritate, singularem illius hominis felicitatem fuisse, eamque, quo rarior in utroque genere orationis pari laude cui contingere soleat, eo in isto gratiorem*. MARTINUM A SCHAUMBERG, Principem & Episcopum Eystadianum, refert ROB. TURNERUS DEVONIUS in *Orat. de hujus vita & morte*, quæ est in Volumine *Orationum p. m. 218*, *invenisse in Politiani arguto scitoque genere, quod hominis non omnino plumbei aurem mentemque mirifice afficiat & demulceat*. Easdem virtutes tanquam POLITIANO proprias & peculiare immensis laudibus effert Criticorum oculatissimus, CASP. SCIOPIUS, in *Epist. ad J. C. CAPACCIIUM*, præmissa PASC. GROSIPPI *Parad. lit. p. 34 seq.*: *Latina ejus oratio — tantum habet veneris, tantumque argutiæ, ut nemini, quamvis decies relecta, satietatem afferat, aut, uti Plinius loquitur, tædio veniat*. Unde factum est, ut comparatus cum eruditorum sui temporis præstantissimis POLITIANUS, eorum multos superasse elegantia sermonis videatur Scriptorum non uni. Nihil contra eum valere MICH. MARULLUM, contendit JOS. JUST. SCALIGER in *Castigat. Catull.* huncque dicit *omnium maxime ridiculum, qui, cum nullum aut admodum exiguum sensum harum (Latinarum) literarum haberet, rideat Politianum, virum non solum se majorem, sed & cum nullo nostræ ætatis comparandum*. GUIL. BUDÆO, maximæ famæ Gallo, prælatum cernimus POLITIANUM a FR. FLORIDO in *Lect. Succis. Lib. II. Cap. 8*. Si forte plura, inquit, a se, quam ab illo, observata diceret Budæus, in Politiani certe scriptis major apparet, quam in illius operi-

operibus ingenii vis, major Latine linguae candor. Floridior
 rem longe concitatioresque POLITIANI fuisse, quam JO.
 FRANC. PICI, orationem, perhibet JO. CELLARIUS,
 huiusque sententiae suae rationem reddit in *Responsione contra Ne-*
minem Wittenbergensem, sub nomine Nullius Lipsiensis edita, cui
 locum dedit Magnif. VAL. ERN. LOESCHERUS in libri: *Vollstän-*
dige Reformatiōns-Acten, T. III. Cap. 10. p. 802, ubi hæc: *Franciscus*
ille Picus nonne propterea eloquentiae fuit aridioris, quod plus
aquo in Philosophiae studium se conjecerat? Angelus autem Poli-
tianus & vivacior & flammæus magis est oratione, qui a Philoso-
phiæ studio quippiam remiseraat. Non enim fieri potest, ut ad
miraculum usque eloquens sis, si Aristotelis Euripos exhaurire co-
garis. BARTH. SCALAM etiam, de quo plura paulo post,
 & PAULUM CORTESIUM, cum quo amica Nostro de
 imitatione Autorum veterum intercessit controversia, in scri-
 bendo inferiores longe fuisse POLITIANO, libere decer-
 nit ERASMUS in *Ciceroniano* p. m. 124: *De Bartholo-*
mæo Scala dicam, cui Hermolaus & Politianus visi sunt
parum Ciceroniani, ipse sibi Tullianus est visus, utcunque
dissimulat. At ego malim somnia Politiani, quam quæ Scala
sobrius summoque studio elucubravat. Paulus Cortesius non
dissimulat hujus affectationis studium; sed, Deum immortalem!
quanto longius illius Epistola discrepat ab imagine Ciceronis,
quam Politianica, cui respondet. Generatim hæc de stilo PO-
 LITIANI prolata eruditis; jam, quid in singulis ejus scriptis
 cuique visum sit optimum præstantissimumque, dicamus. Non
 enim eadem omnium dicendi ratio est, ut sunt argumentis ipsis
 inter se diversissima. In unoquoque horum quantum sibi vin-
 dicent Autores veteres, satis graviter exponit JO. FRANC. PI-
 CUS in *Epist. ad GIB. BARB. Lib. III. Ep. 10: Politianus*
in Epistolis omnes priscos expressit; in Miscellaneis Gellium
feliciter imitatus; in Herodiani vertenda Historia Tullium
Livio adglutinavit; de reliquis ejus scriptis liberum cuique
judicium permittens. Sed jam ordine rem exequamur. Epi-
stolarum, quæ dignitate & præstantia primum suo jure in Ope-
ribus POLITIANI locum tenent, admirabilem esse ornatum,

ait BARTH. SCALE in *Epist. ad POLITIANUM*, Lib. V. Ep. 4, forte alia quæque animo sentiens homo invidus, *doctrinam novam plane atque incredibilem, inusitatam incomparabilemque facundiam*. ROL. MARESIUS in *Epist. Lib. II. Ep. 1* inter novos *Epistolarum scriptores Politianus valde politus & elegans videtur, idemque Lib. II. Ep. 4, cum Politiano & Erasmo, fatetur, errare se malle, quam cum Bunello & Manutio, qui ipse POLITIANI stilum epistolarem damnaverat prorsus, sapere, quorum Epistola rerum sint inopes, verbis canora*. Cui iudicio non omni ex parte subscribit DAN. GEORG. MORHOFIUS in *Polyhist. P. I. Lib. I. Cap. 23. §. 30*. Sed facit cum MARESIUS PAUL. COLOMESIUS in *Pref. ad G. J. VOSSII Epistolas*, ubi egregia multa, quæ incassum alibi quæras, edoctum se dicit Angeli Bassi, a patria Politiani, & Roterodamensium Phœnicis, *Epistolis, reclamante licet Paulo Manutio, viro quidem politissimo, sed in cujus Epistolis præter verba nihil habeas*. *Epistolis Nostri nihil existere politius, putat Vir egregius, CHRISTOPH. COLERUS, in Diff. Ep. de Studio Politic. p. 210*. Quam Latinas, quamque facetas, duxerit JAC. CRUCIUS, patet ex literis ejus ad THEOD. BOELIUM, *Lib. II. Epp. ejus p. m. 246: Politiani literis quid politius dari possit, non video, qui, quot habet verba, tot illecebris leporibusque abundat, & Latium illud vetus ita sapit, & Atticas veneres, ut vel hic unus omnium instar esse possit ei, qui in commercio hoc literarum ductorem desiderat*. Ob pulcherrimum earum sermonem dignas, quæ legantur, putavit RICH. SIMON in *Bibl. Crit. T. III. Cap. 22. p. 236. in not.* Jungo his honestissimum de *Epistolis POLITIANI* testimonium SEBAST. MURRHONIS, Junioris, in *Epist. ad Studiosos*, quam præmisit editioni *Epistolarum POLITIANI Argentinenſi anni 1513: Si vultis Epistolas scribere & concinnas & doctas, Politianum vobis ducem proponite. Quem si contingeret feliciter imitari, meo quidem testimonio eloquentes abibitis. Est enim proprius, est copiosus, est elegans, &, quod in Epistolis vel maxime commendatur, facilis, ac planus. Non illi desunt joci, non sententiarum gravitas, non adagia, quæ sunt Epistolarum veluti gemmæ quædam, si loco, & apte, inserantur. Itaque hunc vobis familiarem facite, operam non luseritis*. Multas
inpri-

inprimis in illis virtutes sermonis admiratur JO. BURCH. MAJUS in *Annotat. ad MORHOFII Librum de ratione conscrib. Epist. Cap. II. p. 84*, ubi ita ille: *Sane elegantes ejus Epistolæ sunt ac eruditæ, multumque ingenii in illis apparet, multum doctrinæ, nec leporis minus. — tum delectant suavitas, aculei, argutiæ, varia eruditio, quæ non secus, ac Veneres quædam, hic conspiciuntur, ut credant quidam, ab eo premi vestigia veterum, & ereptas elegantias usui nostro vindicari.* Argutiis præsertim & urbanitate commendabiles visæ JO. LUD. VIVI in libro *de Conscrib. Epist. T. I. Opp. ejus p. m. 83.* Jo. Picus, inquit, & *A. Politianus magni. Hujus verba facile complectaris, atque exosculeris; illius non possis non probare. Ille — — hic acumine & festivitate amabilis, &c.* De Epistolis ei sermonem esse, ex sequentibus patet. Unde idem PLINIANIS illas jungit in libro *de Rat. stud. puer. T. I. Opp. p. 9*, quod & factum est a JUSTO LIPSIO in *Institut. Epistol. annexa Operum ejus T. II. p. m. 1079*, ubi perquam honorifice de his Epistolis: *Plinio comitem novum do, sed majorem novis, Etruscum illum Angelum, qui — — cum illis ipsis priscis pari passu decurrere posse videatur epistolarem hunc campum.* Quin adeo liberalem in statuendo illis pretio cernas FR. FLORID. SABINUM in *Apolog. p. 10*, ut PLINIANIS omnino præferat POLITIANI Epistolas. Nec uni ita SABINO visum esse, discas ex OBERTI GIFANII *Apologia pro Poet. Lat. quam habes in RICH. KETTELII Script. sel. de Eleg. Lat. compar. p. 201*, ubi verba sunt: *A. Politianus quam facile veterem illum in scribendo candorem affecutus fuerit, cum omnia ejus scripta, tum Epistolæ, indicant, adeo cultæ, adeo elegantes, ut bona illas eruditorum pars, quam Plinianas, malit.* Restrictius aliquantum, quamvis & sic magnifice satis, de illis dictum a PHILIPPO MASSON in *Hist. Crit. de la Rep. des Lettr. T. III. p. 250*, juventuti, literarum amanti, præter CICERONIS & PLINII Epistolas, elegantiores concinnioresque, quas imitetur, dari non posse illis POLITIANI. Et fuerunt sane, quos constat ita in earum lectione versatos, sicut forte in Autoris cujusdam prisci, easque raro de manibus deposuisse. De JO. GEORG. NEUMANNO, incomparabili Theologo, refert JO. HENR. SCHOENBACH in *Vita ejus*,

vix diem præteriisse ei, quo non legendis **POLITIANI** *Epistolis* horulam tribuerit, semperque in pulpito ejus fixas hæsisse. Nec eruditum tantum, sed, qui fovet eruditos ac protegit, Principibus etiam summis Ducibusque, ad palatum fuisse has *Epistolas*, variis exemplis constat. In Gallia Dux Montaufiensis, Princeps magni non minus animi, quam ad literarum studia propensionis, iis unice delectatus est, semperque in promptu habuit, quæ viris doctis muneris loco daret, illarum exempla, teste **VIGNEUL**, **MARVILLIO** in *Melang. d'Hist. T. II. p. 170.* & **PHILIPPO MASSON** in *Hist. Crit. de la Rep. des Lettr. T. III. p. 235.* Rem fere eandem in *Essais de Literature T. I. p. 292. not.* memoriæ proditam videas de Duce Rupisfucaldiensi, qui, ubicunque fuerit, secum gessisse *Epistolas POLITIANI*, illasque certo quotannis exemplorum numero dispertivisse dicitur amicis, quos noverat narium quadam sagacitate præditos. **MARTINUS A SCHAUMBERG** *Epistolas* hasce non solum lectitavit frequenter, sed *sua etiam manu notatas, & asteriscis præscriptas ad memoriam*, **ROBERTO TURNERO DEVONIO** ostendit, teste hoc ipso *l.c.* Hispani vero tanti eas fecere olim, ut in Academia Valentina publice juventuti prælectæ sint a nobilissimis Eloquentiæ doctoribus. Testatur id **LAURENTIUS PALMYRENSIS**, publicus Grammatices ac Rhetorices in Academia illa Professor, in libello *de vera & facili imitatione Ciceronis*, ad **HONORATUM JOANNIUM** scripto, & ex eo **GREGOR. MAJANSIUS**, Hispanorum hoc tempore eruditissimus, in *Præfatione, Libris sex Epistolarum*, quæ sunt *Valentiæ A. 1732* editæ, præmissa, p. 12. Illud addo, literatissimum **BERNARDUM MONETAM**, in elegantissimis habentem *POLITIANI Epistolas*, dignas judicasse in *Menagian. T. III. p. m. 123*, quæ a docto aliquo Gallorum cive, linguæ utriusque gnaro, eadem elegantia in sermonem transferrentur Gallicum. Utque illis, quicunque id operis suscepturi olim sint, suo ipse labore præiret; primam omnium, quæ in fronte *Epistolarum* legitur, Dedicationis instar ad **PETRUM MEDICEM** datam, multo, ut videtur illi, apparatu doctrinæ scriptam, simulque lectu jucundissimam, ipse accurate vertit ac nitide, doctissimumque Commentarium, varias explicantem

cantem POLITIANI dictiones aut formulas Latinas, subjecit *ibid.* p. 559 *seq.* de quo copiosius forte infra *Seçt. II.* Alia de stilo *Epistolarum* nos docent DAN. GEORG. MORHOFIUS in *Polyb. l. c.* & Magnif. JO. GEORG. WALCHIUS in *Hist. Crit. Lat. ling. Cap. XII. p. 649. edit. noviss.* quos vel indicasse Lectoribus, satis sit. Ad *Miscellanea* nos ordo vocat, in quibus cum aliæ quæque, præstantiores longe, virtutes admirandæ veniant, de stilo eorum qui mentionem injecerint, paucos re-eordor. Quisquis tamen intulit, ad laudandum pronior fuit, quam ad vituperandum. *Nihil mundius, nihil acutius, nihil doctius, esse ista una Centuria,* ait CÆSAR CARMENTUS in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. IV. Ep. 3. Purum, erectum, elegans, perpetuoque sibi constans,* eorum dicendi genus commendat MACARIUS MUTIUS in *Ep. ad POLITIANUM, Lib. VII. Ep. 1.* Exquisitissimis inprimis laudibus dictionis tam castitatem, quam elegantiam, extulit FRANC. PUCCIUS in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. VI. Ep. 4,* quibus lectis, nihil erit, quod expetas præterea. *Per Deos immortales, inquit, quid ego primum in hoc Opere admirer? — De ornatu illo ac lepore nitidissimæ orationis quid dicam? quæ vario quodam, & prope vermiculato, intertextu lasciviens, omnesque verborum flosculos captans, candorem tamen ubique latinitatis, & quasi pudicitiam, præfert, ut illa ipsa purpura, & muliebri mundo quam honestissimo, indefessum lectorem, uno prope decursu, a Præfatione ad extremam illam coronidem traducat.* JO. FRANC. PICUS, dum *l. c.* GELLIUM feliciter expressum dixit a POLITIANO in *Miscellaneis,* istam similitudinem magis, ut puto, in rerum, quæ ibi tractantur, varietate, quam in ipsa scribendi ratione, animadvertat; cujus itidem credo sententiæ fuisse CÆS. CARMENTUM *l. c.* ubi, POLITIANUM in *Miscellaneis non modo Gellium, & id genus alios, æmulatum, ait, sed longe superasse.* Pauca enim, quæ GELLII referant faciem, hic deprehendas, & aliorum quorumvis melioris notæ Scriptorum, quam hujus, imitatus Noster dictionem videtur. In Versionibus Autorum variis quantam vim sermonis & gravitatem inesse judicaverint passim eruditi, non opus est, hic commemorari; cum id factum sit, copiose *s. anteced.* Orationum, seu, ut vocat PO-

LITIANUS, *Praelectionum*, quas publice recitavit ex cathedra, sive Philosophicarum, sive Criticarum, quisquis laudavit stilum, ornatissimam laudavit facundiam, antiquam eloquentiam, Latinam dictionum indolem, verborumque gravem & sonantem compositionem. Quæ notasse sufficiat, ne in coacervandis hic eruditorum elogiis Lectori ad nauseam usque laboriosi videamur. De *Conjuratōnis vero Pactianæ Historia*, de qua non ubique obvia sunt Scriptorum judicia, adhuc pauca proferam. PAULO JOVIO in *Elog. doct. vir. p. 160 luculentissime*, eidemque *ibid. p. 23*, & G. J. VOSSIO in *Hist. Lat. Lib. III. Cap. 8. p. 628, latine ornatissimeque*, scripta putatur. Stilus ejus purus, & ad SALLUSTII rationem compositus, dicitur in *Caract. des Auteurs anciens & mod. p. 122 & 149*, quem locum, singulari quadam suavitate commendabilem, ipsi, velim, evolvant lectores, ac legant. Fidem fere transgreditur notus homo, VARRILLASIUS, in *Anecd. de Flor. Lib. IV. p. 194*, ubi, civitatis, in qua degebat POLITIANUS, eruditos, qui communium studiorum causa in Bibliotheca Medicæ convenire solebant, lecto hujus *Historiæ* libello, omnes in eo consensisse, refert, ipsum, si ad talem scribendam Historiam animum applicuisset, omnis eloquentiæ magistrum, CICERONEM, quicquid demum ingenii adhibuerit & artis, haud felicius laudabiliusque labore isto defuncturum fuisse. Imprudenter ab illis actum crediderim, si tantum sibi in CICERONEM juris arrogaverint, ut de ejus ingenio & scribendi robore libere ita, quasi divinitus hæc edocti, decernerent.

- (c) Quis mirari auset, non omnibus omnis generis eruditis laudatam probatamve, quo usus est POLITIANUS, stili ac dictionis rationem, cum ejus leges Noster sibi longe alias præscripserit, quam secutos ætatis superioris Scriptores quam plurimos apparet. Eorum, qui ad Romanæ eloquentiæ singulare quoddam decus adspirant, genus, ut constat, duplex est; alterum illorum, qui non nisi unius Autoris prisca imitatione id assecuturos se sperant, illorum alterum, qui optimos quosque Scriptores promiscue imitandos sibi arbitrantur. Illorum maxima pars in CICERONIS, omnis eloquentiæ principis, unice hærendum exemplo, hunc colendum unice,

unice, unice complectendum, docent; hi CICERONI LIVIUM, QUINTILIANUM, NEPOTEM, CÆSAREM, SUETONIUM, PLINIOS, & quotquot suis in dicendo virtutibus commendantur, ita jungunt, ut, in quo quisque Scriptorum fortior est altero, aut gravior, aut venustior, in eo præferendum reliquis existiment. Fecit cum his POLITIANUS, ab imitatione non omni quidem, at illa maxime, abhorrens, quæ uni tantum Autori serviliter adstricta est. Qui in PETRI BEMBI, CHRISTOPH. LONGOLII, JAC. SADOLETI, PAULI MANUTII, aliorumve, qui nefas duxere, a CICERONIS vestigiis, forma, imagine, transversum unguem recedere, scribendi ratione, quod admirentur, inveniunt, illos amovere oportet oculos a lectione POLITIANI, libertatis in scribendo amantissimi, qui, quicquid in singulis Autoribus pulcherrimum optimumque animadverterat, id æquali, suisque circumscripta numeris, oratione adhibere maluit, quam ad unius omnia vultum, colores, lineamenta, quin & maculas, effingere. Quæ res cum maximopere offenderet eos, qui, suo diffusi ingenio, & ductore ubique opus habentes, in uno defixi hærebant CICERONE, ex illius imitatione gloriam magis, quam eloquentiam, captabant, Autores alios quoscunque procul a se esse jubebant, nihil denique, nisi quod CICERONEM saperet, in manus sumebant; factum hinc est, ut illorum vituperationem incurreret POLITIANUS, & aperte dicerent nonnulli, sordere sibi stilum POLITIANI, ex se ipso natum, & nullas antiquitatis notas præ se ferentem. Fuit ex isto CICERONIANORUM grege BARTHOLOMÆUS SCALA, Scriba Florentinus, qui, quod refert Noster in *Epist. ad SCALAM, Lib. V. Ep. 1*, & ipsi in faciem dixerat POLITIANO, & coram aliis multis jactaverat, *non placere sibi genus scribendi, quo ipse utatur*, consiliumque ei dederat, ut ad eorum transfiret castra, quibus unus placeret CICERO. Affectavit enim & hic, quantumvis dissimulare id videatur in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. V. Ep. 2*, in stilo quosdam CICERONIS lepores & gratias, etsi hujus interdum, quando a dictandis forte Epistolis publicis rediit, nullam prorsus habuisse rationem videatur. Huic docte prorsus, & cum insi-

gni

gni quadam gravitate, respondet POLITIANUS in *Epist. cit.* non negari CICERONI summæ eloquentiæ laudem, utpote præclaris in omni dicendi genere virtutibus prædito, imitandum etiam esse iis in rebus, ubi superasse Scriptores reliquos nitore elegantiaque videatur; non autem unum imitandum, sed in consilium adhibendos Scriptores reliquos, in quibus & idem Latinæ linguæ candor, & peculiare quædam insint virtutes, quas a CICERONE abesse longius appareat; VARRONEM olim in orandis causis CICERONI palmam cessisse, in latine dicendo non item; adhæc non idem semper scribendi genus convenire *vel materiæ, quam scribas, vel personæ, ad quam scribas, vel tempori, in quo scribas*; non idem os esse APULEJI, *Milesias fabulas* recitaturi, ac CICERONIS, pro rostris dicturi; aliam jocantis, aliam exprobrantis, vocem esse; cum puero aliter, ac cum erudito, aliter cum amico, ac cum ignoto, quin & cum Principe aliter, ac cum homine privato, loquendum; nunc brevitatem verborum sectandam, nunc ubertatem & copiam, nunc graviter & nervose dicendum, nunc acute & festive; hinc pro varietate generum scribendi ipsam variare Autorum imitationem, & in qua quisque virtute superior sit reliquis, in ea adhibendum; quin ipsius interdum CICERONIS adeo dissimilem sibi orationem cognosci, ut non ab unius pependisse regula Autoris videatur. Ultimo loco eorum ridet audaciam, qui, male formati ad omne literarum genus, ac de imitandi inprimis ratione pessime edocti, cum CICERONIS se insolentius jactarent discipulos & imitatores felicissimos, plurima vel in ipsius (POLITIANI) oratione reprehenderant tanquam putida & inepta, a quibus nec abstinuerat CICERO, vel ipsi in sermone usurpaverant barbara, quæ CICERONI, si legeret, poterant stomachum laceßere. Rogas, quid ad hæc SCALA? Nihil utique. Is enim, etsi responderit literis POLITIANI, obmutuit tamen ad hæc ipsa, quasi sibi non dicta, aliaque omnia longioribus literis complexus est, *Lib. V. Ep. 2.* At gravior POLITIANO ea de re oborta est controversia cum fortiore hoste, PAULO CORTESIO, haud degenere profecto CICERONIS discipulo, qui magna contentione, magno etiam doctrinæ apparatu,

id efficere laboravit, ut unus præ ceteris communi imitatione nostra dignus judicaretur CICERO. Sunt hæc ab utraque parte disputata in *Epp. POL. Lib. VIII. Ep. 16 & 17*, ubi, quicquid pro utraque causa cum quodam veritatis vel pondere, vel colore, proferri potest, abundantissime prolatum dices. Bene factum est a Viro Clarissimo FRID. ANNDR. HALLBAUERO, quod utrique, tam POLITIANI, quam CORTESII, *Epistola* locum dedit in *Collectione Opusculorum de Imitatione oratoria, Jenæ A. 1726 edita, p. 275 seq.* Legisse neminem poenitebit; quandoquidem tam eleganter, tamque docte, sunt conscriptæ, ut, nisi probe attendas, vix, utra sit assensu dignior, definire possis. Argumentorum autem si vim & momenta ponderes, apparebit, longe graviora brevi complexum *Epistola POLITIANUM*, quam copiosis & productis literis *CORTESIUM*. Age, jam in summam contrahamus omnem horum disputationem, idque operam demus, ut, inspectis utriusque rationibus, facile, uter veriora tradat, appareat Lectori. POLITIANUS quidem suam de veterum Autorum imitatione sententiam his maxime verbis edisserit: *Cum Ciceronem, cum bonos alios, multum diuque legeris, contriveris, edidiceris, concoxeris, & rerum multarum cognitione pectus impleveris, ac jam componere aliquid ipse parabis, tum demum, velim, quod dicitur, sine cortice nates; itaque ipse tibi sis aliquando in consilio, solitudinemque illam, morosam nimis & anxiam, deponas, effingendi tantummodo Ciceronem, tuasque denique vires universas pericliteris.* Latius deinde prosequitur haud toleranda sermonis vitia, quæ incurrere, necesse sit, eum, cui non nisi unus Autorum veterum dicendi normam præbeat in syllabis vocibusque omnibus. Carere, quæcunque demum ille componat, *viribus & vita, carere actu, affectu, indole; jacere omnia, dormire, stertere; nihil verum esse, nihil solidum, nihil efficax; si demas ei Autorem, unde sapiat, & elegantias suas, conquirat, vix tria ipsum colligere verba posse, eademque male juncta & barbara; tremulam tum ejus orationem esse, vacillantem, infirmam, male curatam, male pastam; hebescere indolem, deficere ingenium, utpote nunquam dicendo exercitatum; exulare gratiam, acumen, ve-*

neres; tale hominum genus rideri a QUINTILIANO; *imitatores*, nec quidquam aliud, quam imitatores, dici ab HORATIO; denique *infelicitis esse ingenii, nihil a se promere, semper imitari*. Satis ex his, ut opinor, patet, non ab omni imitationis genere abhorruisse POLITIANUM, sed ab eo saltem, quod libertatem eximat ingeniis, & quasi vinculis nos alliget, ut nihil conemur dicere, nihil scribere, nihil ingenio excogitare, nisi quod CICERONI dictum, aut cogitatum, fuerit. Unde injuriam POLITIANO fecit CORTESIUS, dum hæc ita accepit, ac si nullam plane Autorum veterum in stilo putaret rationem habendam; sicut nec in CORTESIUM satis æquus est ANGELUS, cum in eorum gregem hunc rejicit, qui servæ hujus ac perversæ imitationis quodam amore tenentur. Uterque enim, si vera profiteri licet, in re conveniunt, & ipse fatetur CORTESIUS, *similem se velle, non ut simiam hominis, sed ut filium parentis, quique habeat in hac similitudine aliquid suum, aliquid naturale, aliquid diversum, ita, ut, cum comparentur, dissimiles inter se esse videantur*. In eo uno dissentiunt, quod unum saltem, eumque CICERONEM, hic imitandum ducat, ille, præter CICERONEM, optimos quosque. Sed & hic video inelegantem & pessime instructam aciem explicari a CORTESIO. Defendit CICERONIS imitationem, non contra POLITIANUM, qui ex optimis Scriptoribus optima quæque seligi, tumque hæc ipsa stilo maxime æquali, & rei explicandæ inprimis convenienti, accommodari, jusserat, sed contra eos potius, qui ex quolibet quidlibet rapiunt, nulla vel Autoris, ex quo desumas, vel rerum & dictionum, quas desumas, ratione habita, plurima ipsi inepte gignunt & confingunt, hisque omnibus in unum congestis cumulum, sermonem confingunt absonum, durum, membrisque suis misere cohærentem. Cum his ipsis rem esse CORTESIO, manifesto docent verba Epistolæ: *Qui neminem imitari, & sine cujusquam similitudine laudem consequi, videri volunt, nihil, mihi crede, roboris aut virium in scribendo præ se ferunt: & illi ipsi, qui se niti dicunt ingenii sui præsidis & viribus, facere non possunt, quin ex aliorum scriptis eruant sensus,*

*sus, & inferciant suis; ex quo nascitur maxime vitiosum scribendi genus; cum modo sordidi & exculti, modo splendidi & florentes, appareant: & sic in toto genere tanquam in unum agrum plura inter se inimicissima sparsa semina. — Quid enim voluptatis afferre possunt ambigua vocabulorum significationes, verba transversa, abruptæ sententiæ, structura salebrosa, audax translatio, nec felix, ac intercisi de industria numeri? Quod, necesse est, his omnibus accidere, qui ex singulis sensus & verba eruunt, & neminem imitantur. Quid vero hæc ad POLITIANUM, cujus nec scribendi genus hujusmodi, ut ita dicam, orationis monstris deformatum facile dicas, nec sententiæ hæc fuit in Epistola ad CORTESIUM, ut ad incoinctam illam & minime Latinam sermonis rationem adhortandam juventutem existimaverit? Nunquam de eo sperare victoriam poterat CORTESIUS, nisi, in uno CICERONE universas illas inveniri sermonis virtutes, ostenderet, quas in ceteris melioris ævi Scriptoribus singulis dispersas animadvertimus. Mihi certe ipse videtur CORTESIUS, dum CICERONEM ita dixit imitandum, ut aliquid nostrum, *aliquid naturale, aliquid diversum*, nobis relinquatur, nihil dixisse aliud, quam debere imitationi CICERONIS, ut stilus omnibus numeris reddatur absolutus, tale quid accedere, quod vel ingenii nostri sit, vel ex aliis Scriptoribus, qui ad eandem fere Romanæ linguæ maturitatem pervenere, depromptum; quæ ipsa, ut dixi, est sententiæ POLITIANI. Ecce vero, quam mutato vultu jam prodeat CORTESIUS! Cum eo jam pervenisset, ut nihil a POLITIANO dissentire videretur, mox, quasi ipsum pœniteret dictorum, in alia omnia delabitur, & *malle se, ait, affectam esse & simiam Ciceronis, quam filium aliorum*. Quasi vero non longe honestior, (utor verbis POLITIANI, quæ sunt in ejus ad CORTESIUM literis,) sit *tauri facies, aut item leonis, quam simia, quæ tamen homini similior est*, & hominis pauperrimi filius non meliore sorte fruatur, quam simia Principis. Egregie CORTESIO respondet ERASMUS in *Dial. Ciceronian* p. 125. edit. HALLBAUER. Si vox hæc, *aliorum*, inquit, *complectitur Sallustium, Livium, Quintilianum,**

Senecam, quis non malit, se esse similem illis, quemadmodum filius similis est patri, quam sic esse similis M. Tullio, quemadmodum summa similis est homini? Nos abundare CORTESIUM facile patimur sensu suo, certissime persuasum nobis habentes, POLITIANUM, felicissimum imitatore CICERONIS non minus, quam optimorum quorumque Scriptorum, re ipsa fecisse testatum, quam sit pulchra, quamque concinna, dictio, cui non unus gratiam decusque omne suppeditaverit CICERO. Neque tamen ipsi CORTESIO suam perelegantis sermonis laudem negaverim; etsi ERASMO l. c. videatur POLITIANUS, qui audit non Ciceronianus, longe melius, quam CORTESIUS, Ciceronianus, Ciceronem expressisse, brevior licet Epistola, non tantum sententiarum argutia, verum etiam verbis aptis, elegantibus, ac significantibus. Puto tamen, tantum gratiæ habituram non fuisse ejus Epistolam, nisi suum etiam secutus ingenium, & ab aliis interdum Scriptoribus, ut hoc dissimulet, mutuatus elegantiam fuisset. Quicquid autem hujus rei sit, dolemus merito sortem ANGELI, qui ex amica hac & prudenter disceptata controversia id traxit incommodi, ut a multis posteræ ætatis eruditis, iis imprimis, quibus sacrosanctum habebatur CICERONIS nomen, in illorum referretur numerum, qui, imitationem detestati prorsus omnem, a CICERONIS majestate tantum se ipsos removerunt, ut novum plane, non nisi suo confictum ingenio, eloquentiæ genus nobis venditaverint. Fallitur ex parte, & quæ distinguenda erant, minus accurate conjungit PAUL. JOVIUS in *Elogio Andr. Naugerii*, quod est in *Elog. vir. doct.* p. 145, ubi, proposuit sibi, inquit, Ciceronem ad imitandum, quem Politianus & Hermolaus fastidisse videbantur, utpote qui omnis eruditionis exundante copia instructi, aliquid in stilo proprium, quod peculiarem ex certa nota mentis effigiem referret, ex naturæ genio effinxisse, nobilius putarint, quam servili imitatione enata ad novam frugem ingenia distorxisse. Non unum idemque est profecto, fastidire CICERONEM, & imitationi servili collum non submittere. Hoc prudentiæ duxit POLITIANUS, illud stolidi, ac de literis perversissime judicantis. Cœcam CICERONIS imitationem reprehendit, non ipsam, quem imitamur, CICERONEM. Legat,

gat, cujus scire interest, quo erga C I C E R O N E M animo fuerit P O L I T I A N U S, ejus *Caput I Miscellaneorum*, ubi acerrime defendit illum adversus J O. A R G Y R O P Y L U M, simulque in eos omnes acerbe invehitur, qui calumniari hunc *Latina copia*, ut vocat, *geniterem & principem* ausi sunt. Magnifice sane de C I C E R O N E dicta putes, quæ habet sub finem hujus *Capitis*: Sic adversus generosissimum leonem, procul despectis vocibus, etiam quidam saepe lucernarii canes baubantur. In *Epistola* vero ad P E T R U M M R D I C E M, Lib. I. Ep. 1, nihil sibi, ait, esse magis in votis, quam ut vel umbram Ciceronis assequatur. Nimium dedisse partium studio, & præjudicatae opinioni, videtur P E T R U S B E M B U S in *Epist. de Imitatione*, scripta ad J O. F R A N C. P I C U M, p. m. 728, ubi ita: Rejecissem te ad Pauli Cortesii *Epistolam*, bellam illam quidem, & cum argutulam, tum etiam gravem, qua is Politiani, vicini sui, docti mehercule ac ingeniosi hominis, sed, ut mihi quidem videtur, non multum prudentis, levitatem fregit, qui, Ciceronianam illam scribendi rationem atque formam, a qua longiuscule absuit, sese assequi posse nullo modo, cum videret, ad eos damnandos, qui sibi illum exprimendum sumsisset, quique omnino stilum imitatione aliqua colerent, se convertit. Itaque Paulus, docte sane ac prudenter illius dissimulationes rejiciens, tibi etiam satisfacere potuisset, si cum illo sensisses. Quasi vero, qui non unum exprimendum sibi C I C E R O N E M sumit, illum, necesse fit, in omnes, qui aliqua stilum imitatione colunt, odium concepisse. At, B E M B U M illum, modo in imitatione Autorum secure P O L I T I A N I secutus vestigia fuisset, non dubito, pleniores gratiæ & suavitatis daturum nobis libros fuisse. Parum enim in his, quos edidit, meo judicio, vitæ inest, nec roboris ingenique multum. Qua in re dissentio etiam a Viro celeberrimo, J O. G O T T L. H E I N E C C I O, qui in *Fundam. Stili cult. P. III. Cap. 2. §. 3. p. 374*, ludibrium, ait, sectatoribus debere Ang. Politianum, qui in *Epistola* ad C O R T E S I U M omnem imitationem ausus sit explodere. Non sane id docent verba *Epistolæ*. Idem Vir doctissimus *ibid. P. II. Cap. 1. §. 3. p. 228 seq.* legendum potius, quam imitandum, juventuti P O L I T I A N U M commendat, propterea quod is æque ac B E M B U S, (de quo miror id dictum,) aliique plures, singulare quoddam dicendi genus affectarit. Similiter P A U L U S V A-

NUTIUS, magnus ille CICERONIS imitator, *se, cum POLITIANIS & ERASMISS misere olim errantem, in viam reductum a Petro Bunello*, dixit, sicut refert MORNOFIUS in *Polyb. P. I. Lib. I. Cap. 23. §. 30 seq.* Nec satis accurate doctissimus FRID. ANDR. HALLBAUERUS in *Præfat. Collect. Opusc. de Imitat. §. XII. p. 9* in illorum numerum POLITIANUM refert, qui, *nullius imitati stilum, sui saltem, quæ ejus sunt verba, ingenii indolem excoluerunt.* Tantum abest, ut nulum imitatus sit Noster, ut optimos quosque imitatus sit, meo quidem judicio, felicissime. Nolim autem, quisquam putet, in ista Autorum imitatione ita versatum ANGELUM, ut, *cum scriberet, affectaret verbum Græcum, aut Hebraicum, interserere, atque nil novum, nil altum, nil reconditum, nisi quod ex aliorum exsculperet libris, decoraretque fuce, afferret, quæ verba sunt TH. CAMPANELLE in libro de Libr. propr. & recta ratione studiorum*, quem vide in TH. CRENII *de Philologia Opere p. 203.* Inspice, quæso, scripta POLITIANI, nec ita, puto, inique judicabis. Est aliud accusatorum genus, CORTESIO proxime accedentium, quibus sorduit stilus POLITIANI, non tam ob id, quod nullum plane Scriptorum, quam quod non unice CICERONEM, imitatus sit, nec dictiones voculasque omnes ex illius libris in suos transtulerit; qui scilicet hoc ipso declarant, facere se quam maxime cum illis, quos POLITIANUS in *Epist. ad CORTESIUM*, satis quidem ex merito, perstrinxerat. In his fuisse PHIL. MELANCHTHONEM, colligas ex iis, quæ habentur in ejus *Rhetorica II. p. 142: Ego vel obscura Ciceronis lineamenta malim, quam nativam Politiani & Gellii faciem.* His similia sunt verba EDM. CAMPIANI in *Tract. de Imitatione Cap. II. p. m. 68*, & JUSTI LIPSII in *Orat. Utrum a solo Cicero ne petenda sit eloquentia? p. 103 edit. KROMAYER.* quæ, ne longi nimis sumus, ipsis evolvenda Lectoribus permittimus. Ejusdem sententiæ fuisse illos ipsos puto, quibus refert LUCIUS PHOSPHORUS, Pontifex Signinus, in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. III. Ep. 14, doctrinæ quidem singularis hominem appellatum ANGELUM, eloquentiæ vero nullius; a quorum obtrectationibus idem PHOSPHORUS ita defendit POLITIANUM, ut, falli eos, existimet, si non eloquentem dicant eum,*
qui

qui suo quodammodo utatur stilo, cum complura & varia sint genera dicendi. Et ipse suam contra hos causam docte agit POLITIANUS in *Epist. sequ. ad PHOSPHORUM*. Nec dissentit ab illis Vir maximi nominis, C. S. SCHURZFLEISCHIVS, si fides habenda JO. CHRIST. RUDIGERO in *Vitis doct. vir. P. III. Cap. 16. p. 171*, qui, legi, ait, in ejus *Colleg. MS. in HEINSII Catalogum* verba: *Politianus sæpe & in dictione, & — — arguendus. Non semper equaliter scribit, nedum ut semper exprimat Ciceronem*. Inæqualitatem si eam reprehendit, quæ stilum *Epistolarum* a *Miscellaneorum* stilo, hunc rursus a stilo *Interpretationum*, & sic porro, distinguit, satis inter omnes constat, laudandam hanc potius esse, quam vituperandam; si dictionis inæqualitatem in scriptis singulis, in eodem nempe orationis contextu, notavit, fateor, ejus me nulla animadvertisse vestigia, & culpa hac POLITIANUM prorsus absolvendum judicare. CICERONEM autem quod non ubique imitatus ei dicitur, id, si viveret, POLITIANUS sibi neutiquam putaret probro vertendum, utpote reliquis bonæ notæ Autoribus tam amicus, quam CICERONI. Nihil hæc stilum POLITIANI dehonestant; quem ne temere arguere videretur, hoc maxime incumbibat SCHURZFLEISCHIO, ut, illa ipsa barbara esse, nec Latinis probata Autoribus, ostenderet, quæ præter CICERONIS indolem ac normam adhibuerat Vir bonus. Nec defuerunt causæ POLITIANI patroni sui. Faciunt cum eo, quotquot summo eloquentiæ magistro, CICERONI, jungendos docent in oratione Autores reliquos, quorum demum imitatione aliquam stili gravitatem & concinnitudinem assequimur. Horum potiores videntur, qui singularibus id genus imitationis scriptis propugnarunt, DES. ERASMUS, cujus *Dialogum Ciceronianum* antea memoravimus, HENRICUS STEPHANUS, cujus exstat libellus, *Pseudo-Cicero* inscriptus, & FRID. TAUBMANNUS, qui multa hanc in rem differit in *Dissert. de Lingua Latina*. Addo summi nominis Theologum, cujus in his etiam rebus aliquid valere potest autoritas, JO. FRANC. BUDDEUM, qui hanc ipsam stili rationem maxime commendat in *Isagog. Hist. Theol. ad Theol.*

Theol. univ. Lib. I. Cap. 4. §. 4. p. 114. Præmittenda hæc de stilo **POLITIANI** generatim duximus, ut, quæ speciatim de eo dicenda mihi videntur, facilius expediri possint. Nos igitur, parum laborantes, quam quisque Scriptorum tulerit sententiam, nostrum unice sequentes ingenium, veritatis amantissimum, de dictione ac stilo **POLITIANI** ita decernimus, propius illum ad veteris Latii robur ac elegantiam accedere, ceterisque illius ætatis eruditis, qui aliquid dicendo ausi sunt, omnibus castitatis suavitatisque gloriam facile præripere, hoc magis suspicendum & admirandum, quo rariora bonarum literarum semina per illam tempestatem steriles Italiæ agros occupaverant. Parum profecto ingenii & boni sensus haberet, qui, comparatis inter se **POLITIANI** ad quoscunque, & aliorum ad **POLITIANUM**, *Epistolis*, quæ Volumine *Epistolarum* ejus continentur, non illas **POLITIANI** ceteris fere omnibus longe præferendas diceret. Habes hic gravitatem orationis cum mira quadam lenitate temperatam; nunc, prout res poscit, altius assurgere sermonem videas, nunc dimittere se, ac velut humi serpere; nunc expandi orationis vela, nunc contrahi; nunc copiosius dici, nunc adstrictius; inque his omnibus Autoris cujusdam prisce indolem ingeniumque exprimi. In verborum delectu prudentem & cautum animadvertas Sriptorem, maximeque de iis sollicitum, quæ rei cuique optime conveniunt, & singularem exprimendi vim habent. Nihil hic durum, nihil horridum, nihil, quod delicatas aures offendat; sed æquabiliter omnia molliterque fluunt, habentque inimitabilem quandam vel vocum, vel dictionum, urbanitatem & elegantiam. Ingenii inprimis felicissimam amplectaris ubertatem, quæ, siue rerum doctissimarum excogitationem, siue in convincendis hostibus insigne artificium, siue jucundam argutiarum festivitatem, spectes, nemini non admirabilis existit. In quibus & illud maxime præclarum habet Noster, quod, quæ primus ipse confinxerat, hoc ipso, quod verbis prolata sint vetustis & Latinis, antiquitatis quandam speciem præ se ferant. Ad membrorum, quibus jungitur oratio, si ordinem, nexum, & compositionem, attendas, **CICERONIS** deprehendes indolem in *Epistolis*, *Prælectionibus*, & Græcorum Scriptorum *Versionibus* nonnullis; in

Miscel.

Miscellaneis aut C I C E R O N I S, aut, si mavis, G E L L I I, in *Conjurat[i]onis P[act]ianæ Historia* S A L L U S T I I, in H E R O D I A N I interpretat[i]one L I V I I, ingenium agnosces; si nervum verborum, dicendi suavitatem, & acumen sententiarum, spectes, suam quisque Autorum veterum sibi partem vindicabit. Adeo Scriptorum, in quibus inest linguæ Latinæ candor, nullus fuit, quem non imitatus sit P O L I T I A N U S; adeo nullus etiam fuit, quem sit unice imitatus. Mihi præ reliquis ejus scriptis, vix dici potest, quantum placeant *Epistolæ*, in quibus tanto majus Latinæ linguæ robur, tanto fortior vis ingenii latet recondita, quanto aptius hoc scribendi genus ad explicandas omnes, tam linguæ, quam ingenii, divitias existimatur. De his, ut libet, alii sentiant; ego certe, sive nimio P O L I T I A N I amore deceptus, sive vero *Epistolarum* pretio adductus, fateor, earum lect[i]one tantum me huc usque delectatum, quantum vix recentiorum, utut elegantes sint lectuque jucundi, Scriptorum quoquam. Quin tanti illas facio, ut teneræ juventuti, cui literarum studia curæ sunt, apprime commendandas putem, insignemque huic fructum spondeam, si frequentiori illarum lect[i]one elegantissimam illam scribendi rationem plane sibi familiarem reddant. Nihil dico de rerum præstantissimarum, quæ ex omni doctrinæ genere, antiquitatibus imprimis, & subtiliori Critica, desumptæ, scituque sunt dignissimæ, insigni copia; id tantum contendo, si a C I C E R O N I S forte aut P L I N I I *Epistolis* recedas, non esse, quæ cum sermonis castitate tantam ingenii ubertatem gratiamque conjunctam habeant. Singulare hoc in illis artificium miramur, quod, licet magnum doctrinæ apparatus ostendant, nec sine studio & industria multa conscriptæ videantur, tantam tamen præ se ferant sermonis facilitatem, tam pulchris ornatae sint naturæ coloribus, ut curam artemque prorsus omnem dissimulent. Nec jejuni aut morosi quidquam habet, sed ipsa gratia & suavitate placet, earum rerum, quæ ad elegantiores spectant literas, tractatio. Neque male habebit, ut puto, quemquam stilus *Epistolarum* dispar, & pro multiplici rerum scribendarum ratione admodum diversus. Singulæ bene sibi constant, & ex omni parte secum ipsæ consentiunt;

E e

tiunt; at non eadem omnium est ratio, nec eundem omnes vel dictionis, vel elegantiae, modum servant. Qua in re non male a se actum, persuasum POLITIANUS habens, obtrectatorum, si qui futuri sint, reprehensionibus occurrit in *Epist. ad PETRUM MEDICEM, Lib. I. Ep. 1.* Præfationis instar *Volumini Epistolarum* præmissa, ubi hæc legas: *Est autem omnino stilus Epistolarum mearum ipse sibi dispar. Quo nomine multum quoque, scio, reprehendar. Nam nec eadem mihi semper voluntas, nec idem cuique vel personæ, vel materiæ, congruebat. Non deerunt ergo, qui dicant, ubi tam varias Epistolas legerint, (si qui modo legerint,) iterum me Miscellanea, non Epistolas, composuisse. Sed inter diversas opiniones, & præcipientium de Epistolis, & Epistolas scribentium, speravi, fore profecto, nec ubi mihi patrocinium deesset.* Percurrit deinde varia accusationum genera, quas imminere Epistolis suis præviderat, hasque omnes nova plane & inusitata, etsi valde ingeniosa, ratione diluit, ut, siue quis longas nimis, siue breviores, apertas nimis, siue obscuras, negligentius scriptas, siue cum cura elaboratas, severas, siue jocosas, carpat, aliave omnia, maxime inter se contraria, reprehendat, illi prisci semper alicujus Scriptoris autoritas opponatur, qua munitus, fortiter se defendere POLITIANUS, & usquequaque, ut ipse ait, *tergiversari*, possit. Primum suo jure ipsa hæc Epistola, ob miram prorsus dictionis suavitatem, & singulare acumen, locum tenet in *Epistolis POLITIANI*, ut, lecta ea, haud inviti ad reliquarum lectionem properemus. Major hic ampliorque, quam solet in Epistolis, doctrina latet; &, ut aperte loquar, magis ingenii periclitandi, & explicandæ doctrinæ causa, tot sibi videtur depugnandos sumsisse hostes, quam quod re ipsa exstituros crediderit, qui morose ita de *Epistolis* ipsius [dicere sententiam auderent. De ea doctissimus MONETA in *Menagian. T. III. p. 597* judicat, placere quidem, quod docta sit, magis tamen placere, quod dissimulare videatur doctrinam. Ab eodem, supra diximus, dignam judicatam esse, quam & Gallice verteret, & copioso luculentoque Commentario illustraret. Præterea elegantes satis & eruditas in illam Annotationes dedere bini illi *Epistolarum*

rum POLITIANI Commentatores, FRANC. SYLVIUS, & JOD. BADIUS ASCENSIVS, ille in *Commentariis* suis, hic in *Racemationibus*, utrisque cum *Epistolis* POLITIANI junctim prelo *Ascensiano* editis, p. 4 seq. Imitatus est hujus *Epistole* indolem JO. BAPT. EGNATIVS ad calcem *Racemationum* suarum, qui tamen, ne POLITIANUM ea in re secutus videretur, præmonuit statim lectores, eorum sibi exemplum ante oculos fuisse positum, quorum ipse POLITIANUS presserit vestigia. *Quin aliquis*, ait, *nunc ex Politiani prima Epistola, scis, frater, inquiet, derivavit hunc locum is Egnatius; quasi vero, unde Politianus, vir certe consummatissimus, hausit, non haurire possim & ipse, atque aliquid me dicturum pollicear, quod nunquam ab aliis sit tractatum.* Sed, nihil hæc facere ad excusandam hominis audaciam, ideo persuasum sibi L. C. MONETA habet, quod primo omnino POLITIANO fas sit pulcherrimæ hujus felicissimæque inventionis gloriam tribuere. In *Miscellaneis* stilo POLITIANUS usus est tali, qualis docentis esse debebat. Gravitate magis sectatus est, quam acumina, simplicitatem magis, quam colores & fucum; atque ita plane comparata videtur oratio, ut, rerum, quam verborum, studiosiorem fuisse Autorem, appareat. Quin ipse sub initium statim laboris hujus id animo suo præceperat, ut abesse procul a scriptione ista juberet dicta phalerata & lascivientis ingenii argutias, nec unquam recederet a personæ, quam sustinebat, gravitate, sicut ex verbis ejus liquet in *Præfat. Miscellan.* : *Nos ista certe non foro & curiæ, sed cubiculo & scholæ, paravimus, eoque studuimus, nescio, an & præstiterimus, ut, si quæ hic essent, omnino faciles essent & simplices munditiæ, non operosa & pigmentata lenocinia, color nitorque verus, & ingenuus, non adscitus, & ex arcula congruens habitus, & expeditus, non onerosus, & laciniosus.* GELLII hic in verbis potius imitorem dixerim, quam in ipsa sermonis ratione & indole, ubi CICERONI, qualis est in libris, in quibus docentis personam sustinet, similiorem existimem. Videas enim hic orationem firmitus coherere membris suis, explicatius magisque compositè prolata omnia, quam in GELLII sat bonis quidem, sed non ita elucubratis, *Noctibus*. At GELLIUM autorem suum non dis-

simulant verba, *disparilitas, enarrator, Ciceromastix, inenarratus, confusaneus, defamatus, argutator, oblectatorius, adminiculatior, saltuatim, vellicatim*, aliaque hujus generis permulta, quæ vel unus habet GELLIVS, vel apud Scriptores GELLIO vetustiores haud facile invenias. Recte tamen GELLIVM, utpote argenteæ ætatis scriptorem, & in isto scriptionis genere imprimis imitandum, ceteris ignobilioribus præposuit. Qualem autem imitationis hujus tenuerit modum, sponte intelligent ii, qui satis eam in rem a me supra expositum meminerint. Nimirum, aliena interdum in eloquendo hic vestigia pressa, vel ipse non dissimulat ANGELVS in *Præfat. Miscellaneorum*, ubi, *Si quem*, inquit, *nonnulla interim offendent eloquendi diverticula, minus fortasse homini nota, qui decem tantum Ciceronis paginas, nihil præterea, lectitaverit, utique ab hoc ego ad eruditos provoco, præcipue, credo, laudaturos, quæ ab ipso improbabuntur.* Progrederer ad stilum *Versionum*, nisi, quæ de singulis mihi sententia sedeat, jam supra dictum sit copiose satis. Illud hic addo de omnibus, vix, quæ similis sit alteri, reperiri ullam, sed singulare cuique dicendi genus, singularem gratiam decusque, esse. Neque enim idem Historicis interpretandis, qui Philosophis, aut Theologis, stilus conveniebat, neque hanc dictionis æqualitatem ferre videbatur ipsa Scriptorum Græcorum, quos interpretandos susceperat POLITIANVS, scribendi ratio diversissima. Idem judicandum puto de POLITIANI in Autores varios *Prælectionibus*, in quibus ipsis stilum videas vel rebus, quas exponunt, vel Autorum, quos in his ipsis laudare publice instituerat Noster, indoli accommodatum. Me omnium maxime illa delectavit, quam *Lamiam* inscripsit, etsi parum eloquentiæ & gravitatis habens, utpote *simplex*, quod ipse fatetur ANGELVS, & *repens*. Sed ipsa hæc facit simplicitas, ut suavior sit reliquis, ut mollior, ut delicatior. Rem ibi Noster per fabulas agit, non quidem aniles illas, ludicras, & elumbes, sed quibus nucleus inest ac nervus, haud dissimiles multum illis, quibus veteres dicuntur Philosophi doctrinas morales atque ipsissima sapientiæ præcepta condidisse. Minus gratiæ altera habet, *Panepistemon* dicta, vix compositæ Orationis nomen sustinens, ubi per omnia, quibus imbui solet humanum ingenium, doctrinarum genera latius vagatus Noster, ab oratoriis plane ornamentis abstinet,

stinet, campumque spatiosissimum gravitate quadam Dialecticis usitata percurrit. Aliter tamen judicamus de similis fere argumenti Prælectione, quam *Dialecticam* vocavit, ubi, quicquid de rationis humanæ facultatibus ARISTOTELES dilucide ac copiose, quin & eloquenter, commentatus est, expositum luculenter legitur. Maximam vero artem sermonisque concinnitatem, cum gravitate, quæ Oratorem decet, conjunctam, præ se ferunt reliquæ in *Homerum, Persium, Statium, Quintilianum, & Suetonium, Prælectiones*, in quibus singulis admirabiles sermonis virtutes elucet, egregie Autoris cujusque dignitas, indoles, ac virtutes adumbratæ, denique ipsa oratio ita polita, ita tornata est, ut nihil effici rotundius, nihil ornatius elegantiusque, possit. Habent & reliquæ ejus Oratiunculæ, coram Pontifice, aliisque Principibus illustrioribus, dictæ, pretium decusque suum, nec a LIVIANA sermonis majestate, quantum ego quidem judico, ita longe sunt alienæ. Quæ enim in his forsan offendere lectores possunt, nihil ad stilum ejus spectant, neque commemorari hic debent. Ex hæcenus dictis facile, ut puto, quilibet cognoscet, tanto præstantiorem mihi pulchrioremque stilum POLITIANI existimari, quanto majores illius virtutes jamjam enarratæ a me sunt ac collaudatæ. Ne vero quis cæco hominis illius studio nos ferri trahi ve clamitet; albis nunc atra admiscebimus, quidque in hoc scribendi genere merito reprehendendum sit, edocebimus Lectorem.

- (f) Ita plerumque fieri animadvertimus, ut, quantumvis sermonis elegantia scriptor aliquis excellat, non tamen is omnibus placeat. Habet enim suum quisque palatum, habet sensum suum, & quam dicendi rationem amat maxime, ac reliquis anteponit, ad eam metiri uniuscujusque scriptoris dignitatem solet ac præstantiam. Accedit huc, ignorantia multa, multa invidia & morositati, dari, quin & sæpissime ex maximorum virorum vituperatione gloriolam ac voluptatem capi. Neque vero nullum plane inter hos locum iis concedo, quorum, si ad examen revocentur, judicia non leve veritatis momentum habent. Cuncta reprehensorum genera unius stilus POLITIANI expertus est; aliis rustice nimis ac contumeliose, aliis perverse judicantibus ac imperite, aliis denique solo veritatis studio non negli-

genda prorsus aut inutilia notantibus. Uno quasi ictu omnem POLITIANI existimationem prosternere laboravit exsiccatior ille, quam ut Nostri in dicendo gratiam & leporem ferre potuerit, COEL. SEC. CURIO, dum, *totum ineptiis*, quæ humidum aliquid præ se ferunt, *scatere POLITIANUM*, non affirmavit modo *Lib. II. Epist. ad BORHAUM, p. 357*, sed exemplis etiam probare annisus est ejusmodi, quæ, si recte inspiciantur, aut nihil habere notæ hujus, aut tam gravi accusationi non sufficere, videbantur. Unde miror, exstitisse, qui ejus se partibus adjungeret, JO. BURCH. MAJUM, quem supra faventio rem POLITIANO vidimus, in *Annotat. ad MORHOFII Libell. de Rat. conscr. Epist. Cap. IV. p. 127*. Æquior est, etsi nec ipse POLITIANO addictissimus, C. S. SCHURZFLEISCHUS in *Epist. ad SCHRADERUM*, quam vide in ejus *Epistolis selectioribus p. 194*, ubi hæc legas: *Curio, qui in Ciceronis Partitiones commentatus est, jam diu ante me affirmavit, totum ineptiis scatere Politianum. Quod licet ego non dixerim, & tibi facile assentiar, multa cum complecti egregia, & ad antiquitatem pertinentia: tamen, ut tibi imitandum esse censeam, a me, qui te amo, carumque habeo, impetrare non possum.* Alium audiamus, sed ineptiorem multo, judicem, CLAUDIUM illum VERDIERIUM, cujus in eruditos pæne omnes atrocem ac truculentum animum non uno specimine cognoscet, qui integras legerit ejus *Censiones omnium pæne Autorum*, ubi is *p. m. 156* de stilo POLITIANI, tanquam si penes ipsum hujus rei arbitrium staret, ita homo impudentissimus pronuntiat: *Non multi ponderis oratione utitur, dumque selectas quasdam vel voculas, vel dicendi formulas, quasi gemmas, avet ostentare, lectorem longius circumducit, pluribus verbis, quam opus sit, orationem onerans.* LUDOVICO VIVI hæc subtracta a VERDIERIO, putat MORHOFIUS in *Polyhist. P. I. Lib. I. Cap. 23. §. 30*. Meminisse debebat VERDIERIUS, non has ad se pertinere, quas memorat, gemmas; *amica luto*, ut ait Poeta, *sur est*. Pudet me reprimendæ istius hominis audaciæ operam infumere; secum hanc ei quisque exprobet, cui melior bonarum literarum sensus est. Cum iis potius rem habebimus, quos vide-

mus

mus ad iudicium suum plura argumentorum pondera attulisse. Acuminum in sermone nimis studiosum fuisse Nostrium, gravitatisque hoc ipso iacturam fecisse, sententia est SCHURZFLEISCHII l. c.: *Politianus multum saepe a dignitate sermonis recessit, & dum acumina nimis sectatus est, gravitatem amisit.* Idem visum est olim PETRO ALCYONIO in *Medice legato, seu de Exilio, Lib. II. p. 248*, ubi ita ad LAURENTIUM: *Quanquam nemo eorum temporum Scriptor illo fuit peritior, ostendebat tamen, se pigmenta illa non satis ex arte usurpare, quemadmodum ineptæ quædam mulierculæ facere solent, quæ fucum sibi illinunt parum scienter, ac propterea gratiam oris & venustatem amittunt, denique pulchrioribus viderentur, si, medicamentis fucatis candoris & ruboris longe repulsis, nativam elegantiam & munditiem retinerent.* Hi, quando acumina pigmentaque sectatum POLITIANUM perhibent, me quidem parum a se dissentientem habeant, modo non, in omnibus promiscue ejus libris præcipuam hanc ei curam fuisse, contendant. *Miscellanea* sane ac *Versiones* ejus quisquis diceret scatere argutiis, illum ludere putarem, jocosque faceßere. Nec in *Prælectionibus*, si *Lamiam* forte excipias, cui facile indulgeri potest ingenium suum, larga nimis festivitatum seges conspicitur. Cum *Epistolis*, non nego, rem longe aliter se habere. Atqui vero ea maxima Epistolarum virtus, id maximum decus, est, ut sua ingenio hic quasi fræna laxata, ac dulces ubique sermoni sales aspersi sint; & quanto quæque est acutior, tanto gratior putatur & venustior. Nihil tamen hæc ingenii ubertas nativæ Epistolarum indoli (ita enim interpretor gravitatis, quæ soli alioquin Oratori convenire dicitur, vocabulum, SCHURZFLEISCHIO usurpatum,) officit, nec intorta magis & acervatim congesta, quam bene disposita, & sponte quasi nascentia, hic acumina apparent. Indulgendum tamen & hic aliquid veritati est, & eorum assentiendum iudicio, quibus nonnunquam in *Epistolis* nimium lasciviisse bonus vir ingenio, atque hoc ipso caliginem obduxisse sermoni, visus est. JO. LUD. VIVES, *ludere non raro & lascivire POLITIANUM*, dixit in libro *de Conscrib. Epist. T. I. Opp. ejus p. m. 83*; cujus iudicium suum fecisse videtur GREGOR. MAJANSIUS, Antecessor Valen-

tius,

lentinus, in *Præfatione, Libris sex Epistolarum* præmissa, p. 12, ubi ita ille: *Angelus Bassus, vulgo Politianus, vir fuit mirabilis ingenii, exquisita eruditionis, summæ venustatis. Ingenium autem corruptit argutule lasciviens; & ut se ostendet eruditum, solet a proposito divertere.* LIPSIIUS etiam, parum ipse, ut constat, nativæ habens eloquentiæ, affectatas interdum & quasitas in eo argutias carpit in *Institut. Epistol.* p. 1079. *Opp. ejus.* Fuit & hujus aliquando sententiæ Vir Celeberrimus, JO. GEORG. WALCHIUS, in *Hist. Crit. Lat. ling. Cap. XI. §. 2. p. 433. edit. anni 1716, ubi, stilum, qui in Epistolis apparet, Latinum quidem, sed nimis affectatum, esse, qui sermonem obscurum interdum reddat, existimat.* Ista vero cum repetita non essent in nova, quæ anno 1729 prodiit, libri hujus editione, mutatam hanc Viro doctissimo sententiam, jamque benignius eum de POLITIANI dictione judicare, merito suspicamur. Sunt autem, quod dissimulari non potest, nonnullæ, etsi paucæ admodum, ita comparatæ *Epistolæ*, ut vel horis inopportunis, vel hebescente ingenio, conscriptæ, omnique pæne gratia ac bona indole destitutæ, videantur. Dicit enim vix potest, quantum insulsa maleque digesta acumina sermonem quemcunque dehonestare soleant ac deformare. Quis vero adeo morosus sit, ut, paucis illis fastidiente stomacho lectis, POLITIANUM statim, cujus tot pulchræ, tot elegantes, tot melleæ, leguntur *Epistolæ, minus dulcem* cum JO. CASA in *Vita P. Bembi, præmissa T. II. degli Istori. delle cose Venez. p. 4 minusque omnino elegantem dicat, quam ut legisse Petrarchæ lectissimos versus videatur.* Quasi vero, in omni scribendi genere, necesse sit, a PETRARCHÆ unice Carminibus exemplum capi, atque ea demum in dulcissimis habenda sit oratio, cui PETRARCHA fucum dederit. Sed hæc forsitan CASA de solis Carminibus POLITIANI vernaculis dicta voluit. Longo ab his intervallo secedunt, ac in diversa quæque abeunt, qui epistolarem POLITIANI stilum elatum nimis, turgidumque, & a nativa remotum suavitate, dixerunt. Est in his JUL. CÆS. SCALIGER, alia omnia POLITIANI scripta probans, qui in *Scaligeran. prim. p. 103* contemtim de *Epistolis: Angelo Politiano (invideo), excellenti Poetæ, ut in omnibus aliis, præterquam in Epistolis, quarum stilum imitari nolim,*

nimis

*nimis elatum & oratorium ; sed potius Caesaris, Cassii, Planci, Bruti, & aliorum apud Ciceronem, &c. Eadem videtur sententia fuisse JO. LUD. VIVIS, dum l. c. laudis nimia cupiditate supra epistolæ limites assurgere Nostrium, perhibet. Quæ, nisi de nonnullis saltem dicta voluit Epistolis, contraria maxime puto verbis, quæ paulo ante sunt prolata. Ego vero, quænam sint illæ, in quibus altius se extulisse, & intumuisse oratione, videatur POLITIANUS, divinando non assequor, nisi forte paucas illas huc spectare dicas, quas ad Lusitanæ & Pannoniæ Reges, forte & quas ad Pontificem Maximum, dedit ; quibus ipsis decori potius, quam probro, esse gravitatem suam & ornatum, prudens quisque mecum judicabit. Aliter enim cum amicis loquendum esse, aliter cum summis Principibus, aliter cum homine privato, aliter cum his, qui clavum reipublicæ tenent, res ipsa manifesto docet. Sunt alii rursus, qui, cum in verbis, & dictionibus sententiisque, nihil haberent, quod reprehenderent, ipsam non dubitarunt elegantiam reprehendere, hac usi speciosa admodum ratione, quod locum illa invenire in Epistolis non possit, utpote quæ simplicitatem & naturam ament. Igitur tantum studii, tantum industriæ, POLITIANO in conscribendis Epistolis positum hi nollent. Omis-
sis aliis multis, VIVEM iterum hic profero, cujus in libro *de Rat. Stud. puer. p. 9. Opp. ejus T. I.* verba hæc sunt : *Eodem spectant Epistolæ Politiani, nisi quod interdum nimia cura factæ sunt paulo duriores, dum scriptor dat operam, ne nihil sit non expolitissimum, nec vult ullum bonum verbum perdere ; quæ anxietas non magnopere epistolarem dictionem decet.* Ad diluendam hanc accusationem satis est, ad æquioris lectoris judicium provocasse. Quicquid criminetur VIVES, mihi, qui Epistolas POLITIANI non fugitivo oculo pervestigavi, de his longe est persuasissimum, neque nimis refertas esse elegantiarum venerumque cumulis, neque mollem pati dictionis, quam præ se ferunt, suavitatem, ut nimia Autori cura studioque confectas arbitremur. Ut adeo rem multo minus acu tetigisse mihi videantur, qui, inter Epistolas POLITIANI esse fictitias nonnullas, tales scilicet, existimarunt, quarum argumenta Noster ingenio confinxerit, ut, quo animus ferret, huc omnem laborem nervosque ingenii converterit. Tam acutas nares fuisse olim non-*

nullis, memorat M. ANT. BONCIARIUS in *Epist. ad M. ANT. MANCINUM*, quam vide *Lib. XII. Vol. I. Epp. ejus p. 696*, ubi ita: *Ex hac — colligitur, has Epistolas vero ac serio missas fuisse ad illos ipsos, quibus inscriptæ sunt, pro tempore, occasione, fortuna: non de industria preparatas, (ut quibusdam mos fuit) argumentis per otium meditatatis atque confictis. Quo quidem crimine (si quidem crimen dici oporteat) insimulatur a nonnullis cetera Scriptor egregius, & mihi semper laudatus, Politianus.* Id si factum sit a POLITIANO, haud ipsi deessent sane, quibus id præeuntibus factum diceret, Autores plurimi, quorum idem BONCIARIUS *l. c.* mentionem injicit. Sed non defensore res opus habet, in cujus temere suspicionem Noster incidit. Atqui plurimis POLITIANI Epistolis præmissæ leguntur aliæ aliorum, ad Nostrum datæ, quibus ad scribendum invitatur ipse, rerumque scribendarum materia ei præbetur uberima. Exæ vero, quibus nihil alienæ scriptionis jungitur, omnes certe aliquid habent vel domesticum, vel cum aliis commune, quod, nolim, de industria, ut scilicet fucum faceret posteritati, additum ab ANGELO existimes. Et cui non æquum videatur, ipsi hic POLITIANO fidem haberi, qui in *Epist. ad PETRUM MEDICEM, Lib. I. Ep. 1*, scripsisse se, negat, *Epistolas ad hoc, ut in unum corpus referrentur, sed ad usum præsentem duntaxat, oblatis argumentis, non quæsitis.* Sed paucis reliqua jam exequemur. In Epistolis rebus displicere posse POLITIANUM *severis & eruditione præstantibus*, sententia est ejusdem, quem modo diximus, *VIVIS in libro de Conscrib. Epist. p. m. 83.* Sed cogitare is debebat, non esse contra naturam *Epistola*, quin eidem cum maxime convenire, de rebus etiam severis, & ad literas spectantibus, certiores facere amicos absentes & doctrinæ cupidos, modo non arido tunc & jejuno, sed tali utaris stilo, qualis epistolam inprimis deceat, & qualem in his ipsis POLITIANI Epistolis nemo non agnoscat. Sunt & veterum Scriptorum ejus generis complures Epistolæ, quas, si ad vivum refeces, plurima continere dices, ex omnis eruditionis, Philosophiæ inprimis, penu desumta. ERASMO non videtur in eo epistolæ sequi indolem POLITIANUS, quod ea ple-

rum-

rumque sub initium Epistolæ multis verbis repetit, quæ illis ipsis, quibus respondet, literis scripta copiose ab amicis fuerant. *Piger me*, inquit in *Epist. ad BEAT. RHENANUM*, obvia in *Vol. Epp. ejus p. m. 555*, laboris, quem Angelus Politianus fere sumit in repetendo argumento epistolæ, cui rescribit. Sed excusari & hæc possunt. Neque enim id semper factum est a POLITIANO, neque tum, cum factum est, absque idonea ratione. Vix enim, nisi iis in literis, tale quid animadvertas, quæ in argumento contentioso versantur; ubi ad pugnandi artes spectabat, hostis laceßere aciem, præsentemque a fronte invadere, ut appareret, honestissimum instrui certamen, nec quidquam per fraudes, aut insidias, agitari. SCHURZFLEISCHIO, æqualitatem in scriptis POLITIANI, præcipue, puto, in *Epistolis*, desideranti, jam obviam itum est sub *Not. antec.* unde & meliora doceri potest JO. BURCH. MAJUS, iisdem fere, quibus ille, utens *l. c.* verbis: *Non semper æqualiter scribit, nedum ut semper exprimat Ciceronem.* Ipsius etiam SCHURZFLEISCHII, præter supra prolata verba, habemus hac de re judicium in *Notis ad Biblioth. Schrader. n. 2070*, ubi ad *Epistolas POLITIANI* notam adscripsit: *Politianus sæpe infarcit non Latina, nec semper scribit æqualiter.* SCIOPPIO tandem in eo notatur stilus POLITIANI, nescio, an omnium scriptorum omnis, quod vocibus scateat collectis ex omnium ætatum Scriptoribus diversis, pretioque suo ac dignitate longe dissimillimis; quo ipso in vitium τὸ κοινισμὸς, ut vocat, POLITIANUM incidisse putat. *Latina ejus oratio*, ait in *Epistola ad JUL. CÆS. CAPACIUM*, obvia in ejus *Paradox. liter. p. 34*, *et si κοινισμὸν, de quo dixi, effugere curæ non habuit, tantum tamen habet Veneris &c. & de Rhetoric. exercit. generibus p. 25*: *A vitio κοινισμὸς Politianus non satis caverat, etsi, id cum ingentibus aliis virtutibus redimere, fatendum est.* Qua de re, dicam, quid sentiam. In *Epistolis POLITIANI* an illorum multa animadverterit SCIOPPIUS, fere dubito. Etsi enim, his pauca quædam inesse, non sit negandum; dedit tamen hic, quantum ego intelligo, operam POLITIANUS, ut, nisi necessitati obtemperandum esset, verbis ubi-

que uteretur ejusmodi, quibus vel aureæ, vel argenteæ certe, ætatis Scriptores usos meminisset. In *Miscellaneis* vero, cui libet apparet, omnis fere ætatis verba legi, & cuique Scriptorum, tam veterum, quam recentiorum, (puta, eorum, qui Seculo demum quinto & sexto post C. N. scriptis inclaruere,) hic partem suam vindicari. At eam videtur hac in re secutus esse rationem Noster, ut in verbis non minus, quam in rebus, ostenderet se varietatis illius, quæ omnem libro huic gratiam conciliavit, studiosissimum, simulque edoceret lectores, quam familiariter usus sit Scriptoribus iis ipsis, quibus & interpretandis & illustrandis per Opus universum studium laboremque infumserit. Scivit tamen hanc vocabulorum permixtionem ita temperare Noster, ut, parcius & quasi verecundius usurpatis iis, quæ non C I C E R O N I S, aut L I V I I, aut optimi cujusque Autoris, essent, ornata potius his velut gemmis, quam deformata, videatur oratio. Præter G E L L I U M enim, cui hic liberalius indultum est, fatis, ut supra monui, Latinum, pauca hinc jure suo repetant A P U L E J U S, cui verba *minuties*, *inunco*, *variegatus*, *cantillo*, *dependulus*, *jugiter*, & pauca forte alia, debentur, E U T R O P I U S, cujus vox *incivilis*, M A M E R T I N U S, cujus *indiscussus*, A M M I A N U S, cujus *illecebrosus*, D I O M E D E S, cujus *gratiola*, locum hic invenerat. Nec ab iis omnino abstinuit vocabulis, quæ in solis vel Jureconsultorum veterum, vel Patrum Ecclesiæ, passim libris leguntur, ut sunt *calumniatrix* U L P I A N I, *depectio* Codicis Theodosiani, *pigmentatus*, *interpolator*, *redintegrator*, *supparo*, *adamator*, *conculcatus* (Subst.), *irrepercussus*, T E R T U L L I A N I, *continuatim* A U G U S T I N I, aliaque aliorum. At Jureconsultos veteres, tantum abest, ut in vocibus negligendos putarit, ut potius, *vocabulorum sibi vim jure quodam suo præ ceteris vindicare*, existimaverit, quod docet *Epistola ejus ad BARTH. SCALAM, Lib. V. Ep. 1.* Neque eorum, qui veterum Juris interpretum elegantias ex paucis modo, quæ supersunt, eorum fragmentis degustarunt, fore quemquam puto, cui non ex dignitate illorum judicasse ita P O L I T I A N U S videatur. At, quod a Patribus etiam, quos constat non ubique Romanæ linguæ sectatos candorem esse, mutuatus quædam

dam sit, sive id vitio factum, sive laudabili consilio, existimemus, his ea maxime de causa usum POLITIANUM suspicor, quod artificiosam vocum illarum compositionem animadverteret, & ad Latini analogiam sermonis felicissime confectas judicaret. Etenim, in verbis seligendis eam maxime POLITIANO curam fuisse, ut, quorum felix præ ceteris structura esset, illa ceteris longe anteferebat, exemplo vocum *reciprocicornis*, *laniculis*, *exunguis*, & *excornis*, quæ apud LABERIUM, Poetam antiquum, partim, partim apud TERTULLIANUM, leguntur, testatur discipulus Nostri, PETR. CRINITUS, de *Honestâ disciplina* Lib. II. Cap. 13. p. m. 119, hisce verbis: *Dicebat olim Politianus, magna se voluptate affici, atque incredibili delectatione teneri, in his verbis, quæ sunt reciprocicornes & lanicutes arietes, & item bestia exungues & excornes: quod eorum compositio felix & jucunda sit, non improbior & putida, sicut in aliis multis contigit. Arietes autem reciprocicornes & lanicutes a Laberio Poeta in Mimis dicti sunt, — Bestias autem exungues & excornes Tertullianus vocat pro his, quæ sine unguibus & cornibus forent, ut in libro de Pallio habetur. Conf. etiam G. J. VOSSII Institut. Orat. Lib. IV. Cap. I. n. 8. p. m. 146. Itaque indulgendum aliquid hac in re existimem POLITIANO, ab antiqui castitate Latii non ubique, sed tunc demum, paululum degeneranti, ubi priscos illos linguæ Romanæ autores quadam quasi verborum inopia laborare animadverterat. Quid enim dissimulem, in ea me, etsi paucis probata, versari sententia, non ita exhaustum a priscis illis Scriptoribus ingenii humani ambitum esse, ut non satis multa excogitari hodie, multa explicari, multa definiri, possint, quibus latine exprimendis vix copiosissimus ille, quem tot Romani Autores suppeditant, verborum apparatus sufficiat? Taceo, longo Seculorum decursu, post varias ac immensas hujus universi vicissitudines, adeo mutatam novatamque esse omnium pæne rerum faciem, ut, illarum, necesse sit, ab iis, qui proxime vixerunt ætati nostræ, Scriptoribus nomina nos mutuari. Neque adeo tam rigidi censores erimus, ut de ipso *Miscellaneorum* vocabulo, quod est Operi inscriptum, atram POLITIANO pugnam moveamus, etsi Latinitatem vocis in dubium vocare conatus sit PETR.*

VICTORIUS in *Var. Lect. Lib. XXXIV. Cap. 13.* Græci veteres, inquit, Grammatici bujuscemodi & ipsi libros conscribunt, in quibus varias & multiplices res explicarent: illos autem, ut videtur, σύμμικτα plerumque vocabant — Arbitror igitur, cum Angelus Politianus volumen suum, par (ut opinor) illis, inscripsit *Miscellanea*, reddere ipsum voluisse interpretarique Græcum id nomen; qui sane, ut vocem invenit variæ illi materiei significandæ idoneam, ita non satis fortasse puram, & seculo illi incontaminato frequentatam. — Sed bujuscemodi ille vocabulis, aut asperioribus adhuc, delectabatur: quæ tamen vox aliis etiam, in eodem hoc genere scriptorum versatis, placuit. Eadem forsan sententia fuit RICH. SIMONIS in *Bibl. Crit. T. III. Cap. 23. p. 240*, ubi verba hæc VICTORII, nihil addens judicii sui, integra lectoribus propinat. Mihi vero in excogitando harum Animadversionum criticarum titulo non tam Græcorum Scriptorum, qui σύμμικτα inscripserunt libros suos, exemplum, quam ipsam rei naturam, vocisque Latinæ convenientiam, quin & castitatem, secutus videtur ANGELUS. Habet enim vox ista non solum significatum plane talem, qualis titulum libri, ex varia ac multiplici doctrina quasi constipati, maxime decebat; sed compositione etiam sua æque redolet Latinam indolem, ac alia multa ejusdem generis vocabula, qualia sunt *confusaneus*, GELLIO receptum, *conjectanea*, quo nomine idem GELLIUS *Lib. XX. Cap. 11* multos Scriptorum ante se refert similis argumenti libros suos inscripsisse, & *collectanea dicta*, quæ scripta a JUL. CÆSARE dicuntur SÜETONIO in *Cæs. Cap. LVI*. Et quæ recidet tandem omnis VICTORII accusatio, ubi antiquitatem suam vox ista ex ipsis argenteæ ætatis Scriptoribus vindicaverit? Nihilne ponderis habebunt verba JUVENALIS *Sat. XI. v. 20*: — Sic veniunt ad *miscellanea ludi*; qui ne ipse quidem primus fuit, quem usum hac voce constet, ut falso existimat MONTA in *Menag. T. III. p. m. 564. n. 5*, sed quo antiquior PETRONIUS in *Satyr. Cap. L miscellanea æra*, hoc est, ex variis conflata metallis, dixit. Et, si paululum ab illis purioris Latii temporibus recedamus, APULEJO *Lib. II de Asin. aur. miscellaneam turbam* appellatam cernimus eam, quæ

quæ ex diversis ac inter se permixtis gentibus coaluit. Conf. FRANC. SYLVII *Commentar. ad Epp. POL. Epist. I. p. 2. b.* POLITIANO igitur nefas fuisse putes, vocem Latinam, quæ tot tamque diversis inter se rebus tribuitur ab Autoribus, libello suo inscribere? Minime profecto; nec ita in fronte statim præstantissimi Operis POLITIANUM dicemus barbarum. Laudandus potius in eo videtur, quod aptissimum libri titulum excogitaverit, qui distinctus esset ab eo, quem ante ipsum similis argumenti Commentariis Scriptores inscripserant. Ut omnia criminationum genera percurram, illos video memorandos mihi restare, qui, *ridiculi aestimatores & critici illorum temporum*, ut vocantur LUC. PHOSPHORO in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. III. Epp. POL. Ep. 14*, lectis *Miscellaneis*, ita de POLITIANO existimarunt, esse eum *doctrinæ quidem singularis hominem, eloquentiæ vero nullius*, ut sunt verba ejusdem PHOSPHORI in *Epist. cit.* Ignari omnium rerum homines, qui eloquentiæ fucos illitos voluere operi, omnem prorsus aspernanti eloquentiam, & ad simplicitatem sermonis ipsa indole sua composito. Igitur, quod in hoc scriptionis genere virtutem dicere debebant, id ipsum vertere in vitium non dubitarunt. Quo nomine graviter illis respondet POLITIANUS ipse in *Epist. ad LUC. PHOSPHORUM, Lib. III. Ep. 15.* *Quod autem mihi*, inquit, *eloquentiam sic adimunt, ut doctrinam concedant, non modo equidem non succenseo, sed & gratias ago. — Si cui tamen in Miscellaneis etiam citra eloquentiam sciolus videor, bene habet. Vici, nam istuc ipsum quærebam. Quo enim eloquentia mihi in hoc Opere, non ad persuadendum, sed ad docendum, parato?*

- (g) Non injuriam POLITIANO facimus, dum vetustioribus eum, & quadam temporum rubigine exesis, vocabulis multum vehementerque delectatum dicimus. De his mentem ipse suam variis in locis aperte satis declaravit, ut in *Epist. ad BARTH. SCALAM, Lib. V. Ep. 1*, ubi ita perorantem pro causa illorum legimus: *Sed ego, mi Scala, quemadmodum tibi facile concedo, vocem infrequentem non temere recipiendam: sic e diverso contenderim, non debere esse cuiquam fraudi, quod Latinas &*
apud

apud idoneos repertas in usum revocet, ac vetustis dare novitatem studeat, nec vacare omnino patiatur, quæ temporum culpa prorsus in desuetudinem abierunt. Etenim, si, quæ cuique obvia sint, ea tantum noster sermo recipiat, nulla magis, quam tabellionum, lingua utemur; & iterum in *Præfat. Miscellan.*: Si qui remotiora dicent hic inveniri vocabula, quam ut sumta credantur de medio, ne isti, arbitror, sententiam suam mutabunt, cum adusque medium literaturæ promoverint. Nec enim sunt, quibus etiam (ut ait M. Tullius) alabastrus unguenti plena putere videatur. Tum in hoc genus scriptionibus, quæ non se populo venditant, sed paucis modo parantur, usus istiusmodi reconditæ suppellectilis, præsertim verecundus, minime improbat a bonis. Nec enim renovare sit probrum, quæ jam pene exoluerunt, si modo hæc ipsa non vetustescere adhuc, sed veterascere, de integro possint. Ex quibus ipsis illud colligimus, non ex ÆNEÆ, aut EVANDRI forte, ætate petita POLITIANO vocabula esse, quæ ipsa tanquam obsoleta, & Latio dudum ejecta, suis merito tenebris reliquit, sed de illis tantum decori suo restituendis eum laborasse, quæ, ipsis aureæ ætatis recepta Scriptoribus, postea fato quodam suo & ætatis injuria dignitate pristina exciderant. Quæ dum memoro, nemo non videt, de illis mihi sermonem esse, quæ apud ENNIUM forte, aut AFRANIUM quendam, forsitan & PLAUTUM, leguntur, solis hisce usurpata, & cum ipsis quasi mortua, qualia sunt *concenturio, abstrigillo, expalpo, præsegmen, emissitius, præstigium, noctuinus, bircosus, exasciatus, restrictim*, aliaque complura. Atque, hæc ipsa, cum prævideret POLITIANUS, non cujuslibet fore stomachi, quippe ita comparatis eruditorum plerisque, ut, quæ ipsis non lecta penes Scriptores ubique obvios, nec audita unquam, fuerant, ab iis prorsus abhorrerent; horum, quantum potuit, obtemperavit ingenio, verbaque hujus generis insolita & antehac inusitata non nisi perquam parce ac modice sermoni insperfit. In *Epistolis* non eorum obvenisse mihi multa memini; at, quod in *Miscellaneis & Prælectionibus* nonnullis largior earum seges appareat, id, dubito, an reprehensuri sint ii, qui lucubrationum istarum indolem, multijugemque doctrinam,

nam, penitus habent cognitam. Spectant huc ipsius verba POLITIANI, ex *Prafatione Miscellaneorum* paulo ante prolata, ad mitigandos illorum animos maxime idonea, a quibus impetum *Miscellaneis* suis ea de re imminere viderat atrocissimum. Nihil tamen hæc prohibere potuerunt ROB. TURNERUM DEVONIUM, quin dure admodum & inficete reprehenderet hoc nomine POLITIANUM, non aliter, ac si totum dicendi genus, quo usus est Noster, verbis obsoletis, & ex Jure Papiriano conquisitis, undique sit refertum. *Politianus*, inquit in *Epist. ad PETR. N.* quæ est *Orationibus* ejus adjecta, p. 302, ita obsoletus, & obscuritate affectata implicitus, ut potius antiquissima memoria Ennio, Dioscoridi, aliisque id genus, loqui videatur, quam nobis, orationis religionisque puritate tinctis. Non certe tam acerbe exprobranda POLITIANO putem pauca ea, quæ vetustatem in scriptis ejus redolent, quæque obscurum reddere sermonem non nisi ei possunt, qui vim verborum istorum, ipsosque Scriptores, unde hausta sunt illa, penitus ignorat. Offenderat itidem hæc res BARTH. SCALAM, illum purioris sermonis diligentissimum, si Diis placet, sectatorem, qui, cum morose fastidiret, quæ supra trivialem posita doctrinam essent, ægrius ferebat, esse quendam, qui plura, quam ipse, Scriptorum monumenta pervestigaverit, & copiosiore in numero haberet verborum suppellectilem. Itaque, invidia ductus, *ferruminatorem* dixit ANGELUM; quo nomine, in ludibrium excogitato, idem olim appellaverat HERMOLAUM BARBARUM, passim in libris suis usum hoc vocabulo, nimis, si audias SCALAM, obsoleto, sed quo nec ipse PLINIUS, proprietatis amator, abstinuit. Docent id verba *Epistola POLITIANI ad SCALAM, Lib. V. Ep. 1*: *Et tu mihi superioribus diebus aperte dixisti, & abs te auditum multi retulerunt, non placere genus scribendi meum, propterea quod ascita nimium verba, & remota, confectæ. Me quoque esse quendam (sic enim soletis dicere,) ferruminatorem. Vox enim hæc apud te significare jam diu cæpit eum, qui verbis istis paulo minus vulgatis uteretur. Nam Hermolaum Barbarum quasi per jocum vocare ferruminatorem soles, (ut audio,) quia verbum fortasse*

istud aliquoties ille usurpavisset. Quam graviter vero SCALÆ responderit POLITIANUS, prolatis ipsius verbis, paulo ante ostendimus. Eundem SCALAM, cum adeo non dissimulare posset iudicium suum, ut ipse in literis ad POLITIANUM, Lib. V. Ep. 2, non probare se, scriberet, stilum POLITIANI, quia nimis affectata videretur oratio, non impune id ferre passus est POLITIANUS in Epist. ad eum seq. ubi false satis: Sed & affectatam videri tibi orationem meam, facile patior, quoniam dictandis Epistolis scriba publicus assuetus, probare eum stilum maxime debes, qui a vulgari consuetudine minus abhorreat. Nec in eo tu reprehendendus tamen, quoniam plerumque ad indoctos Epistola ista vestra mitti solent: nos contra, qui juventuti veterum scripta prælegimus, delectum habere verborum sententiarumque didicimus. — Hoc vos affectatum forte putatis, quo majestas quædam potius lingua continetur, & sanctitas.

- (b) De nulla re, ut constat inter omnes, magis laborandum est Scriptori, quam ne Barbarismis, ut vocantur, aut Solæcismis, quorum illi verborum, hi dictionum, pestes sunt, dedecoretur oratio. Quo magis inquirendum nobis est, num satis ab his maculis sibi caverit POLITIANUS. De eo dubitatum est a nonnullis; nec causam hujus rei, quantum ad Barbarismos, videntur habuisse nullam. Dissimulari hoc nequit, si libere & ingenue dicendum. Mirabitur, ita me judicare, qui meminerit, stilum POLITIANI tot a me laudibus celebratum. Scire autem hunc velim, in ea me versari sententia, paucis illis verborum dehonestamentis, quæ sunt in scriptis POLITIANI obvia, non inesse labem tantam, ut, quem præstantissimis ceteroquin tot virtutibus gratisque mirum in modum exornatum excultumque cernimus, sermonem POLITIANI omni destituere pretio elegantiaque videantur. Nec magis hoc nomine culpandum POLITIANUM arbitror, quam alium quemque recentioris ætatis Scriptorem purissimum, qui, utut tersus & Latinus, non tamen ubique eum veteris Latii nitorem servat, ut non ha-
- beat

beat interdum aliquid incomitum atque barbarum, a cuius imitatione cavere sibi tenera juvenus debeat. Unde nolim, quicquam putet, esse me existimationi POLITIANI tam inimicum, ut, plane rem acu tetigisse, credam, eos, qui, vocum barbararum præter modum fuisse studiosum Nostrum, dixerunt, nimiamque effingendi quælibet in eo licentiam reprehenderunt. In quam sententiam propendere video C. S. SCHURZFLEISCHIIUM in *Not. ad Bibl. Schrader. n. 2070*, ubi, *sæpe Politianum*, ait, *non Latina infarcire in Epistolis*, & JO. BURCH. MAJUM in *Not. ad MORHOFII Lib. cit. Cap. 4. p. 127*, itidem, *non raro non Latina cum infarcire*, scribentem. Neque nihil odio aut invidiæ dedisse puto, quicumque illi fuerunt, quos viventi adhuc POLITIANO portenta verborum, in *Miscellaneis* obvia, exprobrasse refert LUC. PHOSPHORUS in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. III. Ep. 14*. *Mibi*, inquit, *Miscellanea tua, atque adeo, quæcunque scribis, magnopere placent, garriant isti, quid velint, quod portenta verborum loquaris. Ego, te plane Latinum esse, judico.* Quam culpam in literis ad PHOSPHORUM sequ. eleganter a se avertit POLITIANUS: *Portenta igitur verborum quæ vocent isti, fateor, ignoro: nisi si portenta credunt, quæ ipsi nova nunc primum vocabula vel audiunt, vel intelligunt. Nam ego nec verba ulla peperì, cinctutis non exaudita Cethegis, nec ullos habeo, nisi receptissimos, Autores. Non tamen ex eorum sum numero, qui cessare Latinam linguam magna ex parte patiuntur, dum quisque illa reformidat, quæ vulgo hæctenus ignorata sunt. Siquidem eo res rediit, ut ne magnorum quidem Autorum lingua tuto loquamur, quoniam vulgo minus innotuerit. Itaque barbaris uti malumus, quam Romanis, vocibus: & cum sili-gineus domi sit panis, emendicato fursure magis vescimur. Sane hoc iis, qui parum diligenter in veterum Autorum lectione versati sunt, evenire plerumque cernimus, ut nova statim putent ac barbara, quæ auribus ipsorum inaudita, nec lecta ipsis fuerant in tribus CICERONIS paginis. Unde fit, ut nec iis in rebus facile illis fides habeatur, ubi ad veritatem quam*

proxime accedunt. Quæcunque ea fuerint, quæ portentosa illis visa; nec *Epistola*, nec ceteri ejus libri, omnis maculæ expertes dicendi sunt. Et *Epistolas* quidem quod attinet, has diligenter excussit FRANC. SYLVIVS, qui ad calcem *Commentarii* sui in *Epistolas POLITIANI* adjecit *Vocularum minus idonearum, aut minus rite in Epistolis usurpatarum, Annotationem*, FRANCISCIS CREQUYO & MALLYO, discipulis suis, dicatam, sed qua aliorum, qui ad POLITIANUM literas dedere, plures, quam POLITIANI, voculæ minus Latinæ notantur. Quas ubi propius inspexi, & ad examen revocavi, cognovi Autorem ab illo carpendi pruritu, quo tanta hodie acutulorum solet turba corripere, prorsus alienum, & in vocibus singulis tam accurate versantem, ut, si vel in his paucæ videantur defendi posse, de plurimis tamen vix sciam, quo autore robur & antiquitatem suam sustineant. Si cui Lectorum de fama POLITIANI bene mereri constitutum sit, is sibi cum SYLVIO certamen instituat, vocesque illas suæ, si possit, dignitati restituat. Eandem, vellem, operam aliis impenderet vocabulis, quæ mihi, reliqua POLITIANI scripta, *Miscellanea* imprimis, peruestiganti, ex eorum visa sunt numero, quæ, prisco ignorata Latio, in civitatem Romanam vix unius recipi arbitrio POLITIANI possint. Cujus fursuris verba puto, *irritatrix, pluricolor, semilibere, ineliquatus, superductitius, jactanticulus, subrodo, pulpitarius, reformidabilis, prælusorius, funditator, sublucescit, exemplarius*, & si quæ alia novitatis labem non omnino dissimulant. Ex quibus, non dubito, quin ipse quædam, si viveret, pro barbaris habiturus sit POLITIANUS, utpote qui jam, ut ex *Præfatione Miscellaneorum* cognoscimus, fore quosdam, præviderat, qui, puri castique sermonis non ubique fuisse studiosum, existiment. Quorum ut tela hebetaret, negat, imprudenti ipsi aut invito hæc, quæcunque videri possint barbara, excidisse, sed, aspersa sermoni de industria, perhibet, ut nempe vel barbari, quod laudarent in *Miscellaneis*, haberent. Id, nisi jocum subesse putes, discas ex verbis *l.c.*: *Sicubi barbara quedam — — deprehendentur, ea vero de industria disperdimus, etiam ut barbaris & ineruditis placeremus, & fieret liber, corrasa undique gratiola, vendibilior.*

bilior. Sed culpam ingeniosius a se amovit, quam rectius. Errare, ut stupidis, omniumque literarum ignaris, laudemur, id quidem, meo iudicio, exilem admodum gloriam parit. Non is demum recte ad famam nominis adspirat, qui laudes suas numero magis, quam pondere & autoritate, laudantium metitur. At, sive serio, sive per jocum, dicta hæc POLITIANO existimes; non possum, quin, multa emendaturum fuisse, existimem, si diutius ipsi in vivis esse, quæque post mortem ejus amicorum quorundam, inprimis ALEXANDRI SARTII, Bononiensis, cura in lucem prodierunt, politius limare, & in manus eruditorum tradere ornatiora, licuisset. Non enim, quæ primo effunduntur impetu, decocta plane & elaborata esse solent. Ita judicari, æquum olim visum est ALDO MANUTIO, *Operum POLITIANI* editori, qui in *Epist. ad MARINUM SANNUTUM*, præmissa *Operibus Nostri*, obtreclatoribus ANGELI, si qui forent, occurrit hunc in modum: *Si quid doctas aures tuas offendet, tanquam parum elaboratum & cultum, scito, non esse hæc edita ab ipso, sed ab amicis, & præcipue ab Alexandro Sartio, Bononiensi, literatis omnibus pergrato viro, — — Est igitur dignissimus venia Politianus noster, si quid in ejus scriptis deprehendatur vitii; quandoquidem emendaturus, si licuisset, erat, imo, si annos suos vixisset, — — multa non barbare, sed more Romano, & doctissime, confecisset.* Faciunt hæc etiam ad excusandos, si qui legenti scripta ejus obveniant, Solæcismos; quos tamen ne temere ei objicias, inprimis tibi cavendum putes. Postularunt enim, ut patet ex *Epist. GEORG. MERULÆ ad POLITIANUM, Lib. XI. Epp. POL. Ep. 5*, jam olim criminis hujus literarii POLITIANUM indoctorum quidam, qui ipsi tamen, meliora edocti a Nostro, confestim accusatione destiterunt. Ita enim rescribit æmulo suo MERULÆ POLITIANUS in *Epist. sequ.*: *Solæcismos adhuc nemo mihi ex doctioribus objecit. Nam, quæ vilissimi quidam nugatores in angulis garriebant, ea nos propalam, citatis Autoribus, confutavimus.*

§. 12.

Insigni hac tam Græci, quam Latini, sermonis cognitione instructus, paulatim ad promovenda utriusque linguæ incrementa se composuit, harumque longius provehenda dignitati curam operamque impendit. Qua in re tam diligenter, tamque feliciter, elaboravit, ut omnium, quos ætas illa tulit, Criticorum aut Grammaticorum fere princeps diceretur. (*a*) Nimirum ex præstantissimis illis vetustæ Græciæ Latiique Scriptoribus admirabili prorsus industria Romani Græciq[ue] sermonis thesauros excussit, singulos turpissimis ætatis, vel quas barbari illeverant, maculis purgavit, obscuritate deformatos pristinae luci ac pulchritudini restituit, mutilatos explevit, sepultos ab oblivione vindicavit, alium ex alio emendavit atque illustravit, verborum vim ac sensum investigavit, sententiarum robur dictionumque virtutes expendit, talemque se in his omnibus præstitit, qualem poscere omnino tanti res laboris videbatur. Cujus eximiæ doctrinae, studiiq[ue] prorsus summi, ut in scriptis fere omnibus, ita inprimis in *Miscellaneis*, præclara documenta dedit. (*b*) Tan-
to

to autem majori hæc digna admiratione videntur, quanto certius constat, aut primum, aut certe inter primos, POLITIANUM tam bene mereri de bonis literis cœpisse. (c) Quod ipsum facit, ut a nemine veniam sit impetraturus, si quando, ingenio aut doctrina paululum abusus, a mente Autorum, atque adeo ab officio interpretis, aberrasse longius intelligatur. (d)

(a) Quandoquidem gloriosum per se ipsum nomen est Grammatici, quippe cujus opera veterum Scriptorum decus conservatur, vivitque literarum honor, & qui *vel solus*, judicio QUINTILIANI in *Inst. Orat. Lib. I. Cap. 4*, *omni studiorum genere plus habet operis, quam ostentationis*, cui etiam tantum honoris habuere veteres, ut ab ejus arbitrio Scriptoris cujusque dignitas penderet, atque is demum communi exciperetur suffragio, cui hujus temperaverat virgula; non ille vanus profecto & inanis splendor est, quem tam immensa omnium fere doctrinarum cognitione, quali ad enarrandos Autores opus est, tamque diligenti utriusque linguæ investigatione, comparatum POLITIANO dicimus. Atque, hanc laudem, tantum abest, ut fastidiverit POLITIANUS, ut unice vehementerque sit consecutus, hucque omnis studiorum ejus ratio collineaverit. Quicquid enim vel gravioribus illis disciplinis, Philosophiæ, Jurisprudentiæ, ac Medicinæ, incrementi attulit, non fane his ipsis disciplinis, sed Autoribus illis, destinaverat, in quibus prima Philosophiæ ac reliquarum artium semina dispersa latent. Unde non Philosophus, sed Philosophorum interpretes, non Jureconsultus, aut Medicus, sed horum tantum Commentator, dici voluit; atque unam ex his laboribus Grammatici sibi gloriam poposcit. Magna hæc cum contentione, nescio, an simulata forte, urget ac persequitur contra lamias illas, ut vocat,

cat, quæ Philosophi nomine indignum ipsum judicaverant, sub finem *Prælectionis*, quam *Lamiam* inscripsit, ubi respondet illis, non, etsi Philosophos interpretetur, ideo Philosophi se nomen aucupari. *Ego me, inquit, Aristotelis profiteor interpretem, quam idoneum, non attinet dicere, sed certe interpretem profiteor, Philosophum non profiteor. Nec enim, si Regis quoque essem interpreter, Regem me esse, ob id putarem, &c.* Eodem spectant, quæ deinde sequuntur: *Nunc ad me redeo, non scilicet Philosophi nomen occupo, ut caducum, non arrogo, ut alienum, propterea quod Philosophos enarro. Nec alio animo ad interpretandos Jureconsultos Medicosve veteres conversum, illa, quæ postea profert, testantur: Rogo vos, adeone esse me insolentem putatis, aut stolidum, ut, si quis Jurisconsultum me salutet, aut Medicum, non me ab eo derideri prorsus credam? Commentarios tamen jam diu — simul in Jus ipsum civile, simul in Medicinae Autores, parturio, & quidem multis vigiliis, nec aliud inde mihi nomen postulo, quam Grammatici. Hanc mihi, rogo, appellationem nemo invideat, quam semidocti quoque aspernantur, ceu vilem nimis & sordidam.* Nimirum in ea *POLITIANUS* sententia fuit, Scriptorum omnium, cujuscunque illi doctrinæ sint aut disciplinæ, investigationem ad Grammaticos pertinere. *Grammaticorum, inquit eodem in loco, sunt hæ partes, ut omne Scriptorum genus, Poetas, Historicos, Oratores, Philosophos, Medicos, Jureconsultos, excutiant, atque enarrant.* An vero, qui Philosophiæ notitia aut legum destitutus est peritia, in legum, aut Philosophorum, interpretatione recte versari possit ut Grammaticus, a nonnullis, scio, dubitabitur. Qui ipsi scilicet, ubi *POLITIANUM* laudabunt Grammaticum, eundem simul Philosophum laudabunt, aut Juris excultum scientia. Vix enim fieri posse existimabunt, ut ad sensum Scriptoris penetrare satis possis feliciter, nisi rerum, quas ille tradit, haud vulgarem tibi notitiam comparaveris. At ista hic in disceptationem non vocamus; cum aliunde satis nobis certo constet, *POLITIANUM* in Philosophiæ (de Jurisprudencia enim & Medicina res magis in obscuro est,) sacris non omnino fuisse hospitem. Neque adeo mirum id esse cuiquam potest, si, expeditius processisse *POLITIANO* ipsos

ipſos Philoſophos, quam alios quoscuque, interpretandi negotium. Sed dabimus hoc POLITIANO, & ſi ita videtur ei, vocabimus *Grammaticum*, utpote cujus eas QUINTILIANUS l. c. ait *partes eſſe, ut nec Philoſophiam ignoret*. Nec quisquam fuit ex poſteris POLITIANI, qui hauc ei laudem negaret; ſed ita ſemper exiſtimatum eſt, ſi quis ſimili conatu ad literarum elegantiorum ſtudia ſe convertat, ei fas eſſe, a POLITIANO, quod imitetur, exemplum capere. Unde, qui ſplendidiffime collaudare POLITIANUM voluerunt, tum demum id fieri poſſe optime putarunt, ſi *Grammaticum* dicerent. Habent hunc nervum verba MAXIMIL. SANDÆI in *Grammat. profan. §. XVIII. p. 154*: *Politianus a prima ſtatim juvena admirabilis ingenii nomen inter Grammaticos adeptus fuerat* &c. Communem cum ANTONIO NEBRISSENSI hanc laudem habet iudicio JO. LUD. VIVIS *Lib. II. de Cauſ. corrupt. art.*: *Grammaticorum nomen priſci affectarunt complures; ob iudicandi autoritatem, a qua Critici ſunt dicti. Nec ætate noſtra defuerunt doctiſſimi, qui ornari ſe appellatione ejusmodi arbitrati ſunt; inter quos Angelus Politianus, & Antonius Nebriffenſis, Hiſpanus, &c.* Nec præter meritum hac appellatione donatum eſſe ab eruditis POLITIANUM, iudicabunt ii, qui ex ſcriptis ejus, omnis doctrinæ elegantioris plenis, compertum habent, nihil ipſi defuiſſe eorum, quibus inſtructum eſſe oportet *Grammaticum*, veterumque Scriptorum interpretem. Fuit enim, iudicio JAC. GADDII *de Script. non Eccl. T. II. p. 136*, *interpres & cenſor acuto ingenio, & acri iudicio, magnaue diligentia in exquirendis & evolvendis variis codicibus vetuſtis*; et, ſi JUL. CÆS. CAPACIUM in *Elog. doct. vir. p. 352* audias, *gravis fuit in judiciis, accuratus in emendationibus, examinandis Autoribus acutus, & elegans in aliorum ſententiis explicandis*; nec alia, puto, de cauſa *vir oculatiſſimus & perſpicaciſſimus* dictus eſt JOS. JUST. SCALIGERO in *Loc. Controvers. R. TITII Lib. IX. Cap. 5*. Adde hiſ teſtimonium acutiſſimi Criticorum, PETRI VICTORII, in *Caſtigat. in Columel. p. 70. A*: *Si quis propter acumen ingenii, & variam Latinorum Græcorumque Scriptorum lectionem, hoc præ-*

clare facere (Autores emendare) *potuit, ille, ut opinor, Politianus fuit.* Qui ipse sæpissime in suis ad Autores priscos Animadversionibus POLITIANI sequitur vestigia, ejusque de literis merita exquisitis laudibus prosequitur. Sed & apud æquales suos, dici vix potest, quantos de sua in enarrandis Autoribus solertia clamores excitaverit. Unum, idque illustrissimum omnium, exemplum proferam, quod spectat ad CATULLI interpretationem, POLITIANO aliquando ex tempore susceptam. Ipse hæc magnifice satis commemorat in *Miscellan. Cap. XIX*, digna, quæ ipsius verbis hic referantur. *Catullum autem, inquit, plane universum Veronæ (scit hoc vir liberrimi ingenii, Baccius Ugolinus,) intra officinam quampiam, quo nos pluvia coegerat, viris aliquot literatis, pæne cogentibus, enarravimus, cum quidem illic adesset etiam Guarini propinquus, Joannes Baptista (ni fallor) nomine, — magnaue itidem scholasticorum manus, ita pronis auribus illa qualiacunque accipientes, ut identidem clamarent, demissum cœlitus Angelum sibi, (sic enim agebant) qui Poetam conterraneum interpretaretur.* Scilicet inauditum fere ad hunc diem eruditæ hujusmodi doctrinæ genus fuerat, & qui aliquid non vulgare præstaret in literis, in hunc omnium oculi vultusque convertebantur.

- (b) Non una, sed varia ac multiplex, ratione versatum POLITIANUM in emendandis, recognoscendis, & expoliendis Autoribus priscis cernimus. Alios enim cum antiquissimis, quos, maximo labore conquisitos, omnis fere Europæ Bibliothecæ splendidissimæ, imprimis Medicæo-Laurentiana, ei suppeditabant, Codicibus Manuscriptis diligenter contulit, ex his lacunas explevit, ineptas & jam satis inveteratas lectiones rejecit, probas atque convenientes substituit, & in meliorem omnia ordinem redegit, cujus industriæ specimina infra *Seç. II* proferemus. In aliis plusculum aliquanto præstitit, scholia nonnulla, brevioresque annotationunculas, aut rerum, aut verborum maxime, addidit, margini Autorum maxime adscriptas; ex ingenio, vel aliis Autoribus, in ipsis Codicibus Manuscriptis manca nonnulla restituit, conjecturas attulit, notasque aliorum vel confirmavit, vel emendavit. Hujus generis sunt Annotationes illæ in *Statii Sylvulas*,
quas

quas, olim ad marginem domestici codicis a se adolescente annotatas, ipse POLITIANUS una illa ad PHILIP. BEROALDUM Epistola, *Lib. VI. Ep. 1*, complectitur, doctas admodum, & ingeniosas, & ad castigandam inprimis DOMITII CALDERINI, qui *Sylvulas* istas misere pervastaverat, audaciam compositas. Tales porro in SÜETONIUM, TERENCEIUM, & QUINTILIANUM, confecit, quas, cum aliis POLITIANI lucubrationibus post mortem ejus inventas, detineri a nonnullis, ut edant pro suis, refert ALD. MANUTIUS in *Epistola ad MARINUM SANNUTUM, Operibus POLITIANI præmissa*. Plura hic non memoramus, ne materia præripiatur his, quæ pertinere ad *Sectionem II* videntur. In alios porro Autores latius dispersit doctrinam suam, copiosiores diligentioresque Annotationes conscripsit, justos Commentarios instruxit, orationis genus, verba, historias, ex reliquis Autoribus illustravit, & si quid obscuritate involutum fuit, id luculentius exposuit atque enodavit. Pertinent huc, præter alia, de quibus infra *Seç. II*, elaboratiores ejus in *Sylvas Statii* Commentarii, quos publicaturus ante mortem erat, ut ipse ait in *Epist. ad PHILIP. BEROALDUM, Lib. VI. Ep. 1*, *brevissimi illi quidem, sed tamen prorsus amussati*, maximam partem Auditoribus olim prælecti, in quibus longe plura sunt & meliora observata, quam in pauculis illis ad STATIUM Animadversionibus, quas paulo ante diximus. Nec aliam fuisse rationem eorum, quæ in Jus Civile Romanum, & rerum medicarum Scriptores, meditatus est, ex ipsius verbis, sub *not. (a)* hujus §. prolatis, quodammodo judicari potest. Sed hæc, quæcunque sunt, levia existimes, si cum iis conferas, quæ in Autorum antiquorum pæne omnium, tam Græcorum, quam Latinorum, locos notabiles, vel obscuritate quadam laborantes, commentatus est in libris huic negotio unice destinatis, & ad illustrandos Autores veteres potissimum compositis. Præcipuum in his locum tenet immortale *Miscellaneorum* opus, præstantissimos lectori utriusque linguæ thesauros recludens; cujus etsi non nisi una publice *Centuria* legatur, plures tamen ab eo instructas, certissime constat. Altera enim illarum, cujus potiora capita exhibentur in *Epistola PETRI CRINITI ad ALEXANDRUM SARTIUM, Lib. XII. Epp. POL. Ep. 21 & 22*, fere integra post mortem ejus fuit reper-

ta. Memoratur etiam passim apud Scriptores liber **POLITIANI** *de Erroribus Latinae linguae*, qui, si re vera exstat, (nunquam enim, in ejus venire notitiam, mihi contigit,) ad studia humanitatis, non minus, quam cetera, quæ dixi, ejus scripta, pertinere videtur. Ejusdem generis puto & argumenti esse *Excerpta* illa ex variis Autoribus Græcis, a **POLITIANO** collecta, quorum Codicem **MStum** exhibet **PHIL. LABBEUS** in *Bibl. MStorum* p. 331. Tam varia igitur **POLITIANI** in Autores veteres cum fuisse merita appareat; hoc sane dolendum maxime est, plurimam Annotationum istarum partem suis sepultam tenebris latere, translataeque in magnorum virorum, **LAURENTII** imprimis **MEDICÆI**, Bibliothecas, aut rapaci invidorum manu morienti **POLITIANO** surreptam, eruditorum huc usque paucis innotuisse. Sed ita in fatis fuit, ut præmatura morte Musis suis ereptus **POLITIANUS**, nec opus illud immensum, de omnibus Scripto-ribus antiquis bene merendi, ad finem perducere, nec illa ipsa, quæ jam magno animo aggressus fuerat, plane perficere, & in lucem proferre ipse potuerit. Justæ hac de re querelæ sunt **PATR. VICTORII** in *Castigat. ad Columellam* p. 70. A: *Quaecunque Politianus in priscis exemplaribus inveniebat, in impressis sedulo annotabat. Quodsi diutius ille vixisset, & quæ mente destinaverat, perficere potuisset opera, sedulitasque ipsius magnos studiosis literarum fructus attulisset, multisque, qui postea huic muneri corrigendorum librorum necessario incubuerunt, magna prorsus molestia liberasset. Sed ea nunc omnia inchoata imperfectaque jacent.* In his vero singulis, etsi non dubitamus, idem ingenii acumen, eandemque inesse doctrinam, qua in reliquis, quæ exstant vulgo, admirandum se Noster præbuit; accuratius tamen de iis ferre judicium, & quantum hic incrementi studiis Grammatices attulerit **POLITIANUS**, definire certo, non nostræ, sed illorum, erunt partes, quibus propius illas cognoscere, ac penitus inspicere, contigerit. Si quid vero de illis dicendum adhuc nobis superest, id omne infra *Seç. II* latius pro instituti ratione exequemur. Jam vero, ut constare nobis possit, quid in enarrandis interpretandisque Autoribus priscis præstiterit **POLITIANUS**, ex solis vel *Epistolis* nonnullis, vel *Miscellaneis*, id cognoscamus, necesse

necesse est. *Epistolas* quod attinet, non adeo mirandum, reperiri & hic passim profundioris Critices vestigia; cum, quæ fuit POLITIANI inter eruditos sui temporis autoritas, sæpius contigerit, ut de rebus ad doctrinam elegantiores spectantibus a viris doctis per literas consuleretur. Cujus rei exemplum præbet illa Nostri ad POMP. LÆTUM Epistola, *Lib. I. Ep. 16*, ubi verba VALERII FLACCI, *Lib. V. v. 148*, *Indigena æterni* &c. quorum labem facile agnoverat POMPONIUS, ex APOLLONII RHODII *Lib. II. v. 1011 & 1016* tam docte, quam ingeniose, emendantur, & in locum verborum: *Indigena æterni rupem Jovis, hinc tibi Mavors* &c. facili literarum mutatione substituitur versiculus: *Inde Genetæi rupem Jovis, hinc Tibarenum Dant virides post terga lacus* &c. quem si admittas, planus verborum sensus erit, &, quam APOLLONIUS refert, de lepido Tibarenorum more pro uxoribus puerperio cubandi, hic historiam agnosces. Quam emendationem secuti sunt Commentatorum in FLACCUM nobilissimi, LAMBERT. ALARDUS, JO. WEIZIUS, alique, in suis *ad hunc locum Observationibus*, quarum partem maximam in sua FLACCI editione PETRUS BURMANNUS exhibet. Addi his merentur, quæ profert PHIL. MASSON in *Hist. Crit. de la Rep. des Lettr. T. III. p. 240 seq.* In alia ad NIC. LEONICENUM, *Lib. II. Ep. 6*, PLINIUM fortiter defendit Noster contra objectiones LEONICENI, qui in plantis dignoscendis inscitiam ei objecerat, exemplo usus hederæ non satis accurate a cistho distinctæ. In illa ad PHIL. POSCUM causas exponit, cur particulas *quod-quod* & *adque* per *d* potius, quam per *t*, exprimendas putet, hasque tam a vetustissimo quodam atrii Capitolini marmore, cujus epigraphæ hanc scripturam ostendit, quam a Codice Virgiliano Palatinæ Bibliothecæ antiquissimo, arcessit, majusculis characteribus exarato, quem per omnes fere paginas hocce scribendi genus constantissime servare docet. Ejusdem Codicis exemplo probat, non scribendum *aggredior*, ut PRISCIANUS contendit, sed potius *adgredior*; *adlocutio* vero, *adfatur*, *adludo*, *adrideo*, *adnitor*, *adsumo*, non tam vitio scribarum, quam ratione, literam *d* retinere, contra eundem PRISCIANUM hoc evincit argumento, quod in num-

mis, qui sunt ipsis Cæsaribus consecrati, verba hæc ita expressa legantur. In literis ad BARTHOL. SCALAM, *Lib. V. Ep. 3*, ad ipsas verborum minutias se demittit Grammaticus, & magno doctrinæ apparatu ostendit, rectius quodammodo facere, qui *toties & quoties*, quam qui *totiens & quotiens*, scribant; *intellego* potius, quam *intelligo*, dicendum, si vetustiorum exemplarium auctoritatem, & analogiam, sequaris; eos, qui *adulescens* potius, quam *adolescens*, scribant, librorum veterum scripturæ, & versiculo illi inniti: *At levis ille Deus, cui semper adulescentum*, ubi tertia a fine syllaba, contra originis naturam, producta sit, simili ratione, qua litera *u* in vocibus *upilio* & *jucundus* apud Poetas producta legatur; denique *Carthaginensis* accuratius dici, quam *Carthaginensis*, non solum ex PRISCIANI præscripto, librorumque vetustissimorum, & Epigrammatis cujusdam, quod Romæ in antiquo marmore scriptum spectatur, testimonio, sed ex ENNII etiam auctoritate, cujus apud CICERONEM versus legatur: *Hostem qui feriet, mihi erit Carthaginensis*. Eruditæ inprimis sunt, multamque Autorum lectionem redolent, POLITIANI ad BAPT. GUARINUM literæ, *Lib. VII. Ep. 33*, ubi exquisitissimis Poetarum testimoniis, & miro interpretandi artificio, enervare GEORG. MERULÆ sententiam laborat, qui frustra versum JUVENALIS: — *Et a trepido Thymele summissa Latino*, ita fuerat interpretatus, ac si *Thymele* uxor fuerit *Latini*, quam ipse etiam prostituerit interdum, ita, ut mœchorum non raro alapis exceptus fuerit. In Epistola ad PANDULFUM COLLENTIUM, *Lib. VII. Ep. 35*, de voce *τεῶξμος*, quæ *l. 205. ff. de V. S.* legitur, differit, ibidemque diligenter disputat, an *ima* dies latine dicatur pro *ultima vitæ die*; an, qui rem ipsam accepit, is recte dicatur, rei *specimen* accepisse; quid de scriptura vocis *cottidie* aut *quotiens* sentiendum; inprimis vero, cur magis sequendi sint, qui *culcitam*, quam qui *culcitram*, scribant. Multo etiam studio scriptas dixeris illas ad FRANCIOT. URSINUM literas, *Lib. X. Ep. 13*, etsi non adeo verbis diffluentes, ubi *ponderum & mensurarum* nomina, quorum potissimum a VEGE-TIO RENATO in libro de *Medicina veterinaria* mentio facta

facta est, studiose collecta exhibet, & singulorum accuratam lectoribus notitiam impertitur. At ipsæ hæ literæ acerrimum judicem expertæ sunt GUIL. BUDÆUM, reconditæ, ut inter omnes constat, doctrinæ virum, qui, plura, forte etiam meliora, de gravi hoc argumento edoctus, operis sui, *de Asse*, & *ejus partibus*, integrum fere Librum quintum, ubi mensurarum omnium ratio copiose ac erudite exponitur, hisce POLITIANI literis opposuit, harumque errores quosdam, etsi vehementius interdum, quam verius, notavit. Inprimis vero, quæ de *Amphora* hic disputavit Noster, non solum suppresso Autore ex vulgatis illis carminibus, quæ apud PRISCIANUM incerto Autore leguntur, furtim quasi sumpta putat, de quo alibi disquirendum, sed nec satis exploratum POLITIANO horum carminum fuisse sensum dicit, ut facile ex verbis patet: *In his autem carminibus intelligendis quoties, quamque luculentis erroribus, Politianus lapsus sit, ex sequentibus apparebit, ut, nisi Politiani stilum agnoscerem, Politiani epistolam esse, omnino negaturus fuero.* At quis contenderet a POLITIANO, ut, Epistolæ inclusus limitibus, ubi rei tam laboriosæ, tamque explicatu difficilis, non nisi summa percurri capita poterant, eodem studio, quo alii quique, quorum amplissimi hujus argumenti Commentarii exstabant, & illustraret singula, & enodaret? Notabiles porro, bonæque frugis plenæ, sunt literæ ad GEORG. MERULAM, *Lib. XI. Ep. 10*, ubi gravissimi MERULÆ, in enarrandis *Juvenalis Satyris* commissi, errores notantur, quæque de *Satyra* ille, de *spadonum uxoribus*, de *lacerna, militari veste*, de *Latino & Thymele*, matrimonio junctis, de voce *Thesitia*, in locum *Teuthrantia* substituenda in versiculo OVIDII, quem legis in Epistola *Dejaniræ ad Herculem*, de inaudito vocum *præsepe*, & *supinus*, significatu, de *Crispino*, homine ad Euphratem nato, de *vulva* animalium, & *utero* mulierum, de diversis JUVENALIS & PLINII *Umbriciis*, de *Diis Phacasiis* apud APPIANUM, de *Glaphyra*, comoëdo, aut citharædo, de monstro vocis *cacethos* pro *cacoethes*, de *mimo Laurento*, de coronatione eorum, qui *Nemea* vicerant, *pinu* facta, de *struma* tergi, & *gibbo* pectoris, deque aliis hujus generis multis, falsa maxime atque commentitia scripse-

scripserat, evidentissimis rationibus, idoneisque Autorum testimoniis, refutantur. Quam scripsit ad JO. PICUM, *Lib. XII. Ep. 1*, Epistola plena est criticarum animadversionum in HERM. BARBARI *Castigationes Plinianas*, in quibus nonnunquam dissenferat ab ipso BARBARUS, e. g. de scriptura vocis *endelechia*, nominisque *Tetraones*, de significato vocis Græcæ *τὸ νόημα*, de DIONYSII versione, non a PRISCIANO, quæ POLITIANI fuit sententia, sed a RHEMNIO FANNIO, confecta, ut reliqua hic taceam. Tandem de HESIODO, antiquo Poeta, præclare meretur Noster in *Epist. ad JO. PICUM, Lib. XII. Ep. 7*, ubi non solum omnem Poetæ de *diebus* sententiam summam enarrat, sed ejus etiam rationes, five a natura, five a vulgi credulitate, desumtas, partim de PROCLI aliorumque lectione, partim de sua conjectura, in medium profert, sed tam dubitanter hæc omnia, tamque diffidenter, ut, sibi hæc *ipsi vix interdum probari*, sub finem Epistolæ ingenue profiteatur, rogetque PICUM, ut *ad hæc aliquid abstrusum, remotum, insigne, recens, & adhuc ore alio indictum*, excogitet, idque secum liberaliter communicet. Venio jam ad *Miscellanea*, in quibus tantum attulisse POLITIANUS ad veterum Autorum interpretationem dicitur ROL. MARESIUS in *Epist. ad HADR. VALESIUM, p. 69. Epp. ejus*, quantum post eum TURNEBUS forte aut LIPSIVS, οἱ κριτικώτατοι, locupletissimis attulerunt Commentariis. FR. FLOR. SABINUS vero in *Lect. Succis. Lib. I. Cap. 5* candidissima hac *Miscellancorum Centuria*, tum ob argumenti varietatem, tum ob multiplicem doctrinam, & accommodatum in plurimis rebus hominis judicium, fatetur, *delectatum* se esse. Videtur omnis horum tractatio ad Commentationis hujus *Sectionem II* pertinere, ubi scilicet primum inter scripta POLITIANI locum sibi vindicabunt hæc *Miscellanea*; non patitur tamen instituti hujus ratio, ut, quæ Criticum aut Grammaticum hoc in opere loquuntur ANGELUM, ea hoc in loco prorsus intacta maneant. Sunt enim hic, ut verbis utar NIC. LEONICENI in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. II. Ep. 3*, non modo, quæ ad literaturam, ac Poetarum & Oratorum cognitionem, plurimum conferunt, sed & Medicorum & Philosophorum senten-

sententia, docte atque eleganter explicata, & in veriore lucem educta, quam in aliorum libris perlegantur. Addo, legum etiam interpretes multa hic, quæ in rem suam convertant, invenire. Inquiritur hic, non in Scriptorum verba tantum, sed in horum etiam vim ac sensum; non pervulgata, dudumque cognita, sed quæ multis obscuritatum nodis implicita, criticam desiderabant manum, ad examen revocantur, nova multa, universæ Grammaticorum turbæ turpiter ad hunc diem ignorata, in lucem proferuntur, vetusta squalore purgantur, Commentatorum inscitia, audacia, atque impudentia, castigantur, & quod maximum est, *tot tantorumque Autorum testimonio*, ut ait JAC. ANTIQUARIUS in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. III. Ep. 18, res agitur per opus universum, ut, quicumque sugillare aliquid ex istis lucubrationibus tentaverit, canis latrator haberi possit, non demorsor.* Nimirum, quantis id operis vigiliis elucubratum sit, vel copiosissimus ille Græcorum Latinorumque Scriptorum, quibus hic usus est, quosque ipse manu versavit, ac diligenter scrutatus est POLITIANUS, Index loquitur, ipsi statim Operi præmissus, in quem intueri nos ipse jubet in *Præfatione Miscellaneorum*: *Enimvero, ne putent homines male feriat, nos ista, quæque sunt, de face hausisse, neque Grammaticorum transiluisse lineas, Pliniano statim exemplo nomina prætexuimus Autorum, sed honestorum, veterumque duntaxat, unde jus ista sumunt, & a quibus versuram fecimus, nec autem, quos alii tantum citaverint, ipsorum opera temporibus interciderint, sed quorum nosmet ipsi thesauros tractavimus, quorum sumus per literas peregrinati, &c.* Et, si eas nemo non intelligit Criticorum esse partes, ut omnia antiquitatis, unde aliquis Scriptoribus linguisque honor accedere potest, monumenta rimentur, numismata conquirant, marmorum lapidumque titulos inspiciant; quis non in eo laudandum putet studium POLITIANI, quod nihil horum desiderari passus est, sed hæc omnia ad Scriptorum interpretationem dexterrime accommodavit. Qua de re ibidem Noster: — *& vetustas codicum, & numismatum fides, & in æ aut in marmore incisæ antiquitates, quæ tu nobis, Laurenti, suppeditasti, plurimum etiam, præter libro-*

Ii

rum

rum varietatem, nostris commentationibus suffragantur. In-
primis vero admirandam se nobis præbet candida illa, quæ verita-
tem unice sectatur, & suo res quasque pretio metitur, dicendi
simplicitas, ab omni partium studio remota, nec in excutiendis
Commentatorum sententiis ad amorem quidquam invidiamve
referens. Quia sentiendi scribendique libertate egregie sibi placet
Noster in Epist. ad JAC. ANTIQUARIUM, Lib. III. Ep. 19. Quod
autem, inquit, ad Miscellanea nostra attinet, aut ego fallor, aut ni-
bil in eis æque fructuosum, quam libertas illa, & simplicitas,
incauta fortasse, sed & ingenua tamen, ac, si minus a pruden-
tia, certe a charitate profecta communium studiorum, quæ pri-
ma videlicet in hujus seculi scriptoribus desideratur. Unde fa-
ctum est, ut DOMITII CALDERINI, THEODORI
GAZE, ARGYROPYLI, Byzantini, aliorumque, libere
perstrinxerit errores, ne scilicet vel Scriptorum, in quibus
emendandis ignobilem illi operam collocaverant, periclitare-
tur dignitas, vel in animis juventutis literis deditæ pessimarum
doctrinarum spargerentur semina. Talem nempe gerere se decet
eum, qui de literis bene mereri, veterumque Scriptorum prospi-
cere dignitati, animum induxit. Sed, quod caput rei est, videam-
us, quid præclari in hoc Opere observaverit Criticus. Nihil
de eo nunc laboro, an, quæ nova de autore Etymologici Magni,
vulgo notissimi, ab ipso prolata est, eruditorum adeo digna
plausu sit sententia. Certius olim de libro ipso, quam de ejus
autore, constabat, cujus quippe ne nomen quidem satis eruditis
fuerat cognitum. Primus igitur POLITIANUS autorem præ-
clari Operis in Miscellan. Cap. XXXVIII & LXX, ubi de Phily-
ra HORATII agit, quasi in transcurso Nicam dixit, & sub
ejus nomine Commentarium illum, (ita enim vocat,) per ordi-
nem literarum compositum, citavit. Quæ commemoratio Scri-
ptoris, alioqui plane obscuri, etsi dubium potuisset in animis Le-
ctorum relinquere, propterea quod nullis vel Scriptorum testi-
moniis vel rationibus fulta sit verosimilibus; fuerunt tamen,
penes quos tantum valeret autoritas POLITIANI, ut ejus tuto
sequerentur vestigia, prolataque ab eo sententiam ad poste-
ros propagarent. Sunt in his G. J. VOSSIUS Lib. IV.
de Artib. popul. p. 22, EZECH. SPANHEMIUS de usu
Nu-

Numism. p. m. 358, TH. GALEUS in *Praefatione ad Pappum*, &, ut videtur, ADR. BAILLETUS in *Jug. des Sav. T. III. p. 625*, aliique, quos nominat Celeb. JO. ALB. FABRICIUS in *Bibl. Græc. Vol. X. p. 18. not. f.* At aliter ea de re visum IS. VOSSIO, illi ipsi, qui nihil olim dissenserat a POLITIANO, sicut apparet ex *Notis* ejus ad *Melam p. 22.* Gravem is & ridiculum prorsus POLITIANI hic errorem deprehendit. Refert enim, nescio, an sua, an aliorum, cognitione exploratum id habens, codicem illum *Ety-mologici* MStum, quo usus fuerat POLITIANUS, in fronte gessisse labarum, crucis forma insignitum, cum inscriptione notissima: ἐν τέρῳ νίκᾳ, cujus cum prima verba vetustate penitus oblitterata fuerint, factum inde esse, ut ex vocula νίκᾳ, quæ una nempe contra temporum injuriam se defenderat, falsa persuasione inductus POLITIANUS, ineptam de Autore libri conjecturam conciperet. Primus id ex ore VOSSII inter confabulandum accepit EMERIC. BIGOTIUS, qui, non parum in eo situm momenti arbitratus, certiore ea de re per literas fecit ÆGID. MENAGIUM, autorque illi, ut videtur, exstitit, ut in omnium notitiam ea venire juberet in *Anti-Bail. T. I. p. m. 256 seq.* unde postea translata in *Ephemer. erud. Ital. (Giornale de' Letter. d' Ital.) T. XX. p. 278*, & in Celeb. FABRICII *Bibl. Græc. l. c.* Risu profecto digna, modo vera. At vera tunc credam, ubi certo constiterit, eundem, quo olim POLITIANUS usus, VOSSIO inspectum versatumque codicem, &, si quid re vera voculæ νίκᾳ ille habuit, hanc vetustæ inscriptionis illius fuisse omnino particulam. Hæc enim, quo magis videntur ridicula, eo facilius in dubitationem adducuntur. Finge, ipsam crucis columnam cum prioribus duobus inscriptionis verbis simul deletam, unde scire poterat VOSSIUS, adfuisse olim hæc omnia? Rursus non deletam finge, quis adeo stupidum putet POLITIANUM, ut in cruce illa nomen Autoris quæstiverit, nec statim pervulgatum illud, quod tanto viro ignotum esse non poterat, crucis signum agnoverit? Res magis suspecta ex eo redditur, quod ipse BIGOTIUS, teste MENAGIO *l. c.* Florentiæ in Bibliotheca Jacobinorum S. Marci, quo facilis POLITIANO aditus pa-

tuit, vidit codicem hujus operis elegantissimum, qui, cum idem esse videretur, quem manibus suis POLITIANUS tractavit, nulla illius *ἡ καὶ* POLITIANO inquirenti vestigia præbuit. Accedit & hoc inprimis, quod vetustus ille HOMERI Scholiastes *ad Il. d. p. 378. 53*, iterumque *ad Il. p. 408. 29*, edit. Basil. Grammaticum quendam commemoret, nomine Νικίαν, HOMERI interpretem, quem ipsum, si quis est POLITIANI hac in re error, malim credere, hic ab eo indicatum, quam lepida narratiunculæ, in ludibrium ejus excogitatæ, temere habere fidem. Sed mittimus hæc, siquidem præstantiora, quæ commemorentur, in promptu sunt. Quid sit *Entelechia* illa, quam animo humano tribuit ARISTOTELES *Lib. II. de Anima humana*, quæque eruditorum omni tempore misere vexavit ingenia, ut & malos Dæmonas de ejus significato interrogasse vulgo referatur HERM. BARBARUS, explicare ipse etiam ausus est POLITIANUS, idque ea potissimum de causa, ut CICERONEM defenderet, qui cum *Lib. I. Cap. 10. Tusc. Quæst. ἐντελέχειαν* verterit *quandam continuatam motionem, & perennem*, incurrit eo nomine reprehensionem JO. ARGYROPOLI, Byzantini, qui, non ad ARISTOTELEAM vocem, sed ad aliam potius finitimamque *ἐνδελέχειαν*, pertinere significatum istum, contenderat, & in ejus locum *perfectionem aut consummationem quampiam* substituerat. POLITIANUS igitur, quicquid pro causa CICERONIS proferri poterat, diligenter exposuit *Cap. I. Miscellan.* hoc inprimis agens, ut ostenderet, vetustiores ARISTOTELIS Codices MStos ita corruptos depravatosque esse, ut, qualis ex duabus illis, sibi plane simillimis, vocibus usurpata sit ARISTOTELI, vix dignosci legendo potuerit, ideoque CICERONI forte, suum sequenti codicem, illum, necesse fuerit, verbo significatum tribuere. Sed non ita efficere potuit POLITIANUS, ut desisterent ab accusatione CICERONIS adversarii; quin potius fortissime se POLITIANO opposuit GUIL. BUDÆUS in opere erudito *de Assè Lib. I. p. 12 seq.* cui POLITIANUS *ad sui magis ostentationem videtur suscepisse Ciceronis defensionem, quam diluendi criminis fiduciam habuisse.*

Is,

Is, quod minime negandum, multa eam in rem erudite disputavit, jure ideo laudatus a PHIL. MASSONO in *Hist. Crit. de la Rep. des Lettr. T. IV. p. 253*; nec ipse tamen commune adeo eruditorum suffragium tulit, ut non horum multis postea alia omnia in mentem venerit suspicari, quæ breviter enarrata leguntur in Dissertatione JO. PASCHII, de *Entelechia, voce & cruce Metaphysicorum*, habita Vitembergæ A. 1684, & in alia PHIL. MULLERI, de *Entelechia*, edita Jenæ A. 1666. In CATULLI *Epigr. 99. v. 4* antiquam lectionem vocis *Carpatina*, in cujus locum quidam, ut vocat Noster, in *literis tenebriones* substituerant aut *Cercopythas*, aut *Coprotinas*, vocabula nuda, nomina cassa, & nihili voces, gravissimis corroboravit optimorum Scriptorum, POLLUCIS, ARISTOTELIS, LUCIANI, XENOPHONTIS, aliorumque, testimoniis, & quid sint *Carpatina* illæ, aut *Carbatina crepida*, docte exposuit. Inventus tamen & hic est, qui carperet POLITIANUM, maximæ doctrinæ Gallus, MANT. MURETUS, qui, sicut, communi forsan gentis odio accensus, quamvis reprehendendi POLITIANI aucupari occasionem solebat, ita nec hoc in loco præterlabi eam passus, rejectis *Carpatinis* illis, legendum apud Poetam duxit *Cercolipas*; de quo vide ejus *Notas ad CATULLUM p. 141*. Prævaluit tamen POLITIANI sententia, vindice JOS. JUST. SCALIGERO, qui eam non commendavit tantum vehementer, sed rationibus etiam novis confirmavit, in suis *ad CATULLUM Annotationibus*. Conf. etiam PHIL. MASSONI *Hist. Crit. T. IV. p. 255 seq.* In *passere* illo CATULLIANO, qui parum acutos huc usque interpretes invenerat, primo POLITIANO obscœni quidpiam suboluit, quod tamen, quæ ejus fuit in his rebus verecundia, suæ cujusque conjecturæ relinquere, quam cum pudentis lectoris fastidio explicare, maluit. In quam ut adduceretur ipse sententiam, in causa fuit versiculus ille, qui legitur in MARTIALIS *Lib. VII. Epigr. 11*: *Donabo tibi passerem Catulli*, cui si eundem tribuas sensum, qui vulgo passeri CATULLI tribuitur, putabat, minus accommodatum osculis pueri, de quibus paulo ante dixerat Poeta, fore passeris munusculum. Quin & aliud quodvis longe selectius venustius-

ve avium genus Poetam existimabat donaturum fuisse puero, nisi tale donare voluisset, quod ob salacitatem suam rem illam occulte obscœnam egregie repræsentaret. Quis vero hæc absona dicat, aut ridicula? Mihi certe neque dono amantis, neque ingenio Poetæ, hæc male respondere videntur; etsi facile patiar, alios propriæ magis explicationi favere, utpote quæ tutior est, & si nullum hic locum concedas metaphoræ, omnino admittenda. Et, quicquid demum hac de re sentias, saltem ridebis mecum rude & insulsum CLAUDII VERDIERII, ineptissimi hominis, judicium de re, quam perstringere magis, quam refellere, ipse poterat, ita instructum, ut legenti non possit non nauseam aut stomachum movere. En verba in *Censurionibus in Autor. antiqu. p. 60 seq.*: *Catulliani passeris interpretationem, a Politiano traditam, hoc loco non deridere nequeo: quo quidem in commento sui specimen prodidit; nam a quo, nisi turpi persona, tam turpis interpretatio prodire potuit? Et certe Politianus vir fuit parum continens, qui tandem nefando pueri amore contabuit.* Ejusdem sunt alia *ibid. p. 156*: *Politiani de Catulliano passere interpretatio absona est.* Quasi vero, qui, dixisse alterum obscœne non absque ratione suspicatur, is ipse obscœna sectari dicendus sit. Hæc quam frivola sint & incondita, puerorum esto judicium. Quantumvis alioqui moribus impurus fuerit POLITIANUS, certe tunc temporis non fuit, ubi Grammaticum egit. Legat, velim, cui placet, ipsa POLITIANI, quibus mentem suam hac de re exposuit, verba, tumque cogitet secum, an verecundius quidquam, an modestius, dici de passere illo deplumi potuerit. Ita deridendam, ita absonam, dicit POLITIANI interpretationem, nec simul dicit, quare. Sed ita fuit ingenium hominis, ut obvia quæque, laude digna sint, an vituperatione, risibus, sannionum more, exciperet, nec tamen meliora nos doceret. Simili prorsus conatu POLITIANI de Priapei carminis autore conjecturam infringere laboravit *ibid. p. 156*, sed viribus, ut arbitror, perimbecillis. *Non ei, inquit, credere possum, Ovidium carminis Priapei, quod Virgilio tribuitur, auctorem esse, vel si pro eo spondeat Seneca.* Atqui vero, dixerit aliquis, quidni credis? Causa in promptu nulla est. Idonea hæc & viro gravi perquam digna convincendi adversarios ratio, dicere,

cere, non credo. Nimis in suis ipse rebus fiducia posuit homo Gallus, dum suam secundæ controversiæ sufficere auctoritatem credidit. Taceo, ne ipsum quidem huic sententiæ ita addictum fuisse POLITIANUM, ut alteram non æque ferendam putarit, sed exposuisse saltem rationes, quibus verosimile reddi possit, autorem carminis fuisse OVIDIUM. Pergimus ad JUVENALIS locum *Satyr. II. v. 92*, quem purgavit POLITIANUS ab erroribus DOMITI. CALDERINI, qui *Baptas* sacerdotes Cereris, & *Cocytos* ipsam Cererem, dixerat. Ostendit vero, antiquam Poetæ EUPOLIDIS Comædiam, *Baptæ* inscriptam, hic innui, & pro *Cocytos* legendum *Cotyto*, Deam nempe turpium præsidem, aliis *Cotyne* dictam, cui nocturna Athenis sacra fieri consueverunt, *Cotyttia* inde dicta, & Græcis Scriptoribus frequenter commemorata. Eadem post POLITIANUM in hunc JUVENALIS locum observarunt JOD. BAD. ASCENSIVS & JO. BRITANNICUS in suis *ad JUVENALEM Annotationibus*; sed, qui itidem fusius hæc exposuit, ADR. JUNIUM in *Animadvers. Lib. III. Cap. 13* non adeo nullam POLITIANI decebat mentionem facere, ut recte judicat PHIL. MASSON in *Hist. Crit. de la Rep. des Lettr. T. IV. p. 260*. Nec aliam POLITIANUS admittit lectionem verborum HORATII *Epod. XVIII. v. 4*, quam *Cotyttia*, secus ac plerique olim codices habebant, ubi *Cocytia* scriptum. Quam secuti postea emendationem recentiores, & inter eos doctissimus BENTLEJUS, expuncta voce *Cocytia*, tuto substituerunt *Cotyttia*. Nec tamen adeo spernendæ sunt rationes LÆVINI TORRENTII, quibus veterem lectionem Autori suo restituere conatus est in suis *ad HORATII Animadversionibus*. Conf. PHIL. MASSON in *Hist. Crit. de la Rep. des Lettr. T. IV. p. 263*. Quid sit *Fraterculus gigantis* apud JUVENALEM *Sat. IV. v. 98*, & *Terræ filius* apud PERSIUM *Sat. VI. v. 56*, & CICERONEM *Epist. ad ATT. I. 13*, & *ad Fam. VII. 9*, tam docte exposuit Noster, ut ne BUDÆUS quidem, parum alioqui addictus ANGELO, latum unguem ab explicatione ista recesserit in *Annotat. ad Pandect. p. 143*, sed, additis de suo nonnullis, vehementer eam commendaverit. Eandem suffragio suo comprobat, jamque olim sibi arrisisse fatetur, FRANC. PUCCIUS in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. VI. Ep. 4*.
In

In MARTIALIS *Epigr.* 77. *Lib. VI* rejicit *gibbum* Atlantis comparem, ac pro eo *mulum* ponendum docet ex quatuor optimæ notæ Codicibus vetustis, Florentiæ, Romæ, atque Veronæ, olim asservatis. Laudatur hoc nomine Criticus noster TH. FARNABIO & MATTH. RADERO in *Notis ad MARTIALEM*. Singularia illa & rariora inventu vocabula, *cucuma*, *proseucha*, *scruta*, ad examen revocavit Noster, & qui usi sint illis, Autores indicavit. Quæ de EUHEMERO, qui Deorum res gestas scriptis enarravit, deque *Jovis sepulchro*, & *Cretenfibus*, ad VARRONIS *Lib. I. de R. R.* & COLUMELLÆ *Lib. X. Cap. 3*, protulit, luculento Commentario illustrata sunt a PHIL. MASSON in *Hist. Crit. T. IV. p. 263 seq.* *Pityisma* illud, quo *Lacedæmonium lubricari orbem* dicit JUVENALIS *Satyr. XI. v. 172*, contra triplicem tam CALDERINI, quam duorum Interpretum, quos amicitiae causa nominare parcit, sententiam legendum potius *pitylisma* censuit, autoritate GALENI, qui *Lib. II* *Υγιεινῶν* Græcum verbum *πιτυλίζειν* crebram atque vehementem manuum exercitationem interpretatur, unde facili usitatissimaque structura nomen *pitylisma* compositum POLITIANUS existimabat. Ista vero emendatio cum non omnibus se probaret eruditis, propterea quod de ipso vocis hujus usu nondum adeo constaret, nec sensus vocis *lubricare* satis concinne huic interpretationi accommodari posset; hanc ipse postea in illis Animadversionibus criticis, quas secundæ *Miscellaneorum Centuriæ* destinaverat, mutavit POLITIANUS, affirmans, sicut nos docent literæ PETRI CRINITI ad ALEX. SARTIUM, *Lib. XII. Epp. POL. Ep. 21*, in *Pytismate* ludum magis quendam, in *Laconicis* frequentem, subinnui, cum quis alter alteri aquulam inspuens colluderet, quo spectent illa *pytissatio* THERENTII *Heaut. I. 48*, & quædam EPICTETI & CLEMENTIS in *Stromatis* testimonia. Proferam ipsa, quæ huc faciunt, POLITIANI in *Epist. ad GEORG. MERULAM*, *Lib. XI. Ep. 6*, verba: Nam & ipse posterioribus scriptis non dubitem quædam interdum ex prioribus, exemplo doctissimorum virorum, retractare: sicuti *pitylisma* illud apud Juvenalem, quoniam *pytisma* quoque pulchre videor posse tueri, quo Poeta illos innuat, qui conceptos ore aquarum haustus per *Laconicum* spargant: verbum enim ipsum *διαπυτίζειν* etiam
apud

apud Alexandrinum Clementem, qui Stromateus dictus invenitur: cujus significatum Grammaticus declarat quispiam, sicuti nos ante meminimus, & vulgaris etiamnum Græcorum lingua usurpat: a quo Terentianum quoque illud pytissare formatum crediderim. Ænigma illud AUSONII Ep. IV. v. 74, de Cadmi nigellis filiis, Melonis alba pagina, notis furvæ sepia, Cnidiisque nodis, POLITIANUS ex intimis doctrinæ elegantioris veterumque Scriptorum recessibus enodavit, ostenditque, de literis, papyro, atramento, calamoque, conficta hæc esse Poetæ. Non his commentatione nostra opus est; quandoquidem, quicquid eam in rem afferri potest, allatum est copiose admodum a PHILIPPO MASSONO l. c. ubi & ad plura *Miscellaneorum* Capita Annotationes leguntur doctissimæ. Qui *Vergilium* scribunt, magis probantur Nostro, quam qui *Virgilium*; hosque tam lapidum codicumque vetustissimorum testimoniis, quam rationibus grammaticis etymologicisque, refellit. At, qui litem ea de re POLITIANO movit BARTHOLOMÆUS SCALA in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. V. Epp. POL. Ep. 2*, hoc ipso pessimus accusator est, quod a *verendo* putarit id nominis deductum POLITIANO, qui a *vere* potius deduxerat. Quod vero idem SCALA leviolem hanc judicavit controversiam, quam quæ doctorum virorum exercere debeat ingenia, in eo morosus nimis est, & manibus Criticorum ea extorquere conatur, quæ ipsis vere sunt propria. Alia aliorum in promptu essent, quæ contra hanc nominis MARONIANI scripturam prolata sunt, gravioris momenti dubia, nisi, & cognoscere ea, & inter se conferre, Criticorum potius, quam nostras, videremus partes esse. Nec id pati videntur arctiores scriptionis hujus limites, ut in eorum, quæ ad Scriptores omnis generis antiquos præclare doctæque POLITIANUS annotavit, pretium & dignitatem studiosius inquiramus, quippe his omnibus in spatiosissimo quasi campo positis, cui ementiendo vix tenue orationis nostræ filum sufficiat. Ex ungue igitur, quod ajunt, leonem discas, Lector, & cujus generis sint reliqua, quibus vel HORATII, PERSII, LUCRETII, JUVENALIS, CLAUDIANI, NONNI, SÜETONII, OVIDII, MARTIALIS, SENECE, CATULLI, VARRONIS, CAL-

LIMACHI, CICERONIS, PLINII, COLUMELLÆ, STATII, VIRGILII, AUSONII, ÆSCHYLI, POSIDIPPI, CALLISTRATI, QUINTILIANI, MACROBII, TERENTII, PLAUTI, PROPERTII, LIVII, SEVERIANI, ÆLIANI, PRUDENTII, & tantum non omnium Autorum veterum, locos obscuriores in ordinem redegit, falsasque refutavit sententias, vel nova quædam ad communes Grammatices regulas observavit, ex his, quæ jam enarravimus, cognoscas. Docte etiam nonnulla observavit ad Juris Romani leges, eas imprimis, quæ in Digestis habentur, de quibus infra pluribus dicemus. Copiosior edisserendi præclara POLITIANI in elegantiore doctrinam merita nobis materia suppeteret, si & illa ad nos pervenissent, quæ in *Miscellaneorum Centuria altera*, & si plures forte ab eo instructæ, commentatus ille fuerat in Autores veteres. De quorum pretio si judicandum est ex summis Capitulorum titulis, quos indicat PETRUS CRINITUS in *Epistolis*, quas supra diximus, non satis doleri, quam fecimus in Opere haud dubie præstantissimo, jactura potest. Præclara sunt & egregia, si quidem recte POLITIANI mentem ex schedis ejus affecutus est CRINITUS, quæ de nave *Tbalamego* SÜETONII in *J. Cæs. Cap. 52* ex APPIANO, SUIDA, POLLUCE, & ATHENÆO, de *Trechēdipna veste* JUVENALIS in *Satyr. III. v. 68* ex PLUTARCHO, de *Nonis Caprotinis*, deque argumentis illis, quæ TERENTII Fabulis præmissa leguntur, ac senariis constant, APOLLINARI potius SÜLPITIO, quam ipsi TERENTIO, tribuendis, acute ac folerter annotaverat POLITIANUS. Multa ibidem de *Amystide Threicia* HORATII *Lib. I. Od. 36. v. 14* ex Græcis, ut ait CRINITUS, *scripserat, non ut plebeji quidam agunt literatores, qui conjecturis, non Autoribus, nituntur; diribitorium vero, Augusti clavem, tintinnabulum, & pædagogia*, quæ singula leguntur passim apud SÜETONIUM, eodem teste, *contra reliquorum Interpretum sententiam explicaverat*. Cuncta hæc, cum his, quæ vel nos de industria hic tacemus, vel ipse in *Epistolis* suis CRINITUS prætermisit, si olim in conspectum eruditorum, ut merebantur, prodiissent; dubium non est, multa nos in Autoribus priscis certiora longe atque e-

men-

mendatiora habituros, in quibus vel acutissimi, ut dici amant, ætatis nostræ Critici secure jam cœcutiunt. Sed frustra, ut videtur, laboravit in commoda nostra POLITIANUS, nec, qui ex tenebris suis in lucem hæc revocet, fortassis unquam erit.

(c) Video, SCIOPIUM in ea versatum sententia, primum omnium fuisse POLITIANUM, qui, post restitutas literas, præclaro isti emendandi illustrandique Autores veteres negotio manum admoverit. Ita enim ille in libro *de Arte Critica* p. 6: *Primus autem Angelus Politianus varios Scriptores emendare cœpit, edito præclaro Miscellaneorum Opere.* Recte vero contra SCIOPIUM monet ADR. BAILLETUS in *Jug. des Sav.* T. II. P. II. p. 90 seq. non id perhiberi nisi ab eo posse, qui CALDERINOS illos, POGGIOS, PEROTTOS, MERULAS, aliosque, ignoret, illustres satis Autorum veterum interpretes, quos constat ætate fuisse superiores Nostro. Sive enim tales poscas Grammaticos, qui singulos tantum emendandos sibi Autores sumserunt, hosque Annotationibus illustrarunt, en tibi CALDERINUM, en MERULAM, quos ipse passim in *Miscellaneis* refutavit POLITIANUS, en POGGIUM, en LANDINUM; si ve tales potius exigas, qui simili scriptionis genere, quo usus est Noster in *Miscellaneis*, in unum quasi volumen collegerunt suas ad varios variorum Scriptorum locos Animadversiones criticas, en tibi NICOL. PEROTTUM, cujus idem prorsus fuit in concinnando *Cornu copie* institutum, quemque ante POLITIANUM id operis aggressum, vel inde constare potest, quod sua POLITIANUS ex libro PEROTTI vulgo decerpisse arguatur. Cautius igitur rectiusque dicendum cum ANT. BORREMANSIO in *Præfat. Var. Lect. inter primos* fuisse POLITIANUM, qui scribendi hocce genus, veteribus valde usitatum, ab interitu vindicarunt. Neque tamen errasset SCIOPIUS, si, ex illis, qui ad emendandos Autores veteres, post pulsam barbariem, applicare animum cœperunt, primum fuisse, dixisset, POLITIANUM, qui cum singulari gloria ad hoc doctrinæ genus se converterit, altiusque doctrina proventus, clarissimam bonis literis lucem accenderit. Somniculosi enim & inertes aliorum omnium labores dicendi sunt, si conferas cum iis, quos ad decus & dignitatem literarum magno animo felicissi-

moque successu POLITIANUS suscepit. Addimus & hoc, primum fuisse POLITIANUM, qui criticas ad omnis generis Autores Annotationes sub novo *Miscellaneorum* titulo in lucem edidit; qua in re secuti eum sunt PETRUS NANNIUS, JO. BRODÆUS, HIER. MAGIUS, alique complure, de quibus differit JO. GEORG. GRÆVIUS in *Cohorte Mus.* p. m. 329.

- (d) Si qui sunt æqui rerum æstimatores, ne ii mirabuntur quidem, in tam vasta, & nullis præeuntium trita vestigiis, Observationum sylva humani aliquid passum subinde ANGELUM, nec ubique eleganter satis labore, quem susceperat, defunctum. Etenim iis in rebus, ubi vel ad Scriptorum auctoritatem, vel ad conjecturas, omnia redeunt, fieri aliter vix potest, quin aut alios fallamus aliquando, aut ipsi fallamur. Quisquis vero in *Miscellaneis* forte hæc curiosius scrutetur, ei hanc legem præscribimus, ut ab erroribus POLITIANI solerter librariorum menda separet, nec, quod alienæ fuit culpæ, in Nostrum temere conjiciat. Eam in rem legendas commendamus literas POLITIANI ad GEORG. MERULAM, *Lib. XI. Ep. 6*, quæ indicem suppeditant eorum, quibus typographorum inscitia *Miscellaneorum* librum deformaverat. Dabimus hunc integrum Lectoribus, ne, si quis in illis jam forte offenderit, is succensendum eo nomine POLITIANO putet. *Fit autem*, inquit, *interdum profecto, ut, ne nostra quidem relegentes, mendum, si quod ibi est librariorum, deprehendamus. Ecce enim, quam multa me præterierunt, quæ nemo bonus & æquus objecerit. Evlabiam scilicet artifices isti pro ablabia, sabadium pro Sabazio, Theodoritum pro Theodoreto, subdiderunt. Idem Capite duodevigesimo Pedianum pro Pompejo, pro Juvenale Umbritium, (O rudes typographos!) Capite rursus duodequingessim, quintum ac vigesimum Plinii volumen, pro quinto & trigesimo. Sexto autem octogesimoque, Martialis septimum pro undecimo citaverunt. Mustelariam quoque aliqui, quam mostelariam, & Cacilianos annales, quam Calianos, maluerunt. De his igitur nullam POLITIANO litem movebimus. Nec jam de iis multum laborabimus, quæ, vivente adhuc POLITIANO, notaverant in hoc Opere hostes & obtrectatores famæ ejus,*
ita

ita quippe comparata, ut vel ipse, qui horum mentionem facit, PETRUS CRINITUS, frivola & injuria prolata dixerit *Lib. III. de Honestâ disciplina Cap. 12*, ubi pro causa POLITIANI graviter: *Multi hætenus fuerunt, qui in Commentario Angeli Politiani, quibus Miscellanea titulum fecit, complura velut absurda & imperite exposita annotarunt. Nam cuique insitum prope est, aliena magis detrahendo reprehendere, quam sua docendo comprobare. Nos autem eos homines laude dignos atque commendatione censemus, qui legendo, scribendo, atque commentando, permultum vigilarunt; etiam si non sunt omnia in bonis disciplinis consecuti. Quod ea ratione dictum volumus, ut eorum inscitiam atque ineptam audaciam reprimamus, qui in hoc literarum certamine velsellis, ut inquit Varro, non gladiis, pugnant. Alia vero animadverterunt alii: in quibus etsi non singulis erroris prorsus convictus sit POLITIANUS, nonnulla tamen ejus sunt generis, ut, luculentis Autorum veterum refutata testimoniis, vix ulla ratione excusari possint aut defendi. Expendat Lector ea inprimis, quæ MURETUS ille, iniquior interdum POLITIANI æstimator, reprehendit in *Annotationibus ad CATULLUM p. 110, 116, 141, &c.*; videbit, collatis utriusque sententiis, non semper illam POLITIANI prævalere. Nec pauca ex iis, quæ PAUL. LEOPARDUS, Vir in arte critica exercitatissimus, in *Emendat. Lib. I. Cap. 12, Lib. II. Cap. 18, Lib. V. Cap. 5, Lib. VI. Cap. 24, & Lib. IX. Cap. 25*, atque LUD. CARRIO in *Emendat. Lib. I. Cap. 8, & alibi*, observarunt, momentum suum ac nervum habent. Videmus etiam passim de laboribus POLITIANI acerbius sentientem in scriptis suis JO. BAPT. PIUM, & JO. BAPT. EGNATIUM; sed contra quos Criticici nostri causa perorata est quodammodo ab illo ipso, quem paulo ante diximus, LEOPARDO in *Emendat. Lib. XIX. Cap. 1*, argumentis, ut existimo, haud spernendis. Certe, quæ PIUS in *Annotat. Posterior. Cap. 38* monuit contra POLITIANI versionem verborum FAUSANIE: ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς εἰδὲ ἀρχὴν κέρατά ἐστιν, quæ *Cap. LVI. Miscell.* male verterat ex mente PII: *Verum in capite ne initio quidem cornua*, quasi nempe illud εἰδὲ ἀρχὴν non initio,*

sed *nequaquam*, vertendum fuerit, mihi quidem magis videntur ad ostentandam ipsius doctrinam, quam ad refutandam POLITIANI sententiam, prolata. Non, quod puto, id latuit POLITIANUM, tribui interdum ab Autoribus hunc Græcæ dictioni significatum; at, sicut non ideo alter ille, proprius magis ac genuinus, plane exspiravit, ita hunc eo magis sequi hic debebat POLITIANUS, quo erat is verbis PAUSANIAE convenientior atque accommodatior. PARRHASIUS, cum CALDERINUM tacite defendit contra ANGELUM, huncque in ultimo *Miscellaneorum Capite de Luna* perplexe locutum ac confuse dicit, (vid. ejus *Epistolam I*, qua teste utitur JAC. GADDIUS in *Script. non Eccl. T. I. p. 109*,) ipse tam obscurum, tamque nihil, profert, ut parum ab eo famæ POLITIANI metuendum putem. Aliter dicendum est de iis, quæ ad *Cap. LXXIX Miscellan.* PHILIPPUS MASSON in *Hist. Crit. de la Rep. des Lettr. T. IV. p. 274* animadvertit, ubi frustra POLITIANUS ex verbis APPIANI in *Syriacis*, quæ ad SELEUCUM, Regem Syriæ, spectant, exponere causam laboravit, cur LYSIMACHI, Regis, facies cornibus superbiat in Numismatis. Sed, idem, nescio, an *p. 275* manifestum adeo POLITIANI errorem deprehenderit in *Cap. LXXXV Miscellan.* ubi perperam commixtos & confusos ludos Cereales cum ludis Circensibus existimat. Quodsi enim legas, quæ hanc in rem commentatus est Noster, videbis, non aliter conjuncta ab eo esse bina hæc ludorum genera, atque conjuncta legimus a TACITO bis in *Annal. Lib. XV. Cap. 53 & 74*, & OVIDIO *Lib. IV. Fastor.* Sed, utcunque erraverit POLITIANUS, condonemus hos ei errores, atque id cogitemus, si in hanc, qua nos ipse gaudemus, clarissimam literarum lucem incidisset ætas ejus, forsan elaboratiora hæc omnia ornatioraque daturum posteris fuisse.

§. 13.

Haud exiguus ad præclaras POLITIANI laudes cumulus accedit felicissima illa ubertate ingenii, quæ præstantissimi Poetæ
pe-

penes æquales æque, ac feros posteros, ipsi nomen comparavit. Nimirum omne poliorum literarum genus sua industria in Italiam revocaturus Noster, ad Poeticam etiam, parum huc usque cultam, quin sordibus suis adhuc nimis involutam, exstimulante intra præcordia Phœbo, curam studiumque convertit. Itaque non Italicas tantum veneres compositis suavissimisque numeris expressit, (*a*) sed Atticos (*b*) etiam Romanosque cantando lepores confectatus est. Et Latina imprimis, quæ composuit, carmina tantum, multorum iudicio, gratiæ, tantum venustatis & artis, habent, ut legenti & delectationem afferre insignem, & expressam quandam veterum Poetarum possint imaginem præsentare. (*c*) Quæ, cum, pro variis numerorum legibus, varii fuerint generis, Epica quippe, (*d*) Elegiaca, (*e*) Lyrica, (*f*) atque Epigrammata, (*g*) diversis æstimanda singula & virtutibus, & gratiis, videntur. Sive enim externum carminis cujusque habitum intuearis, singulare ut plurimum in verborum delectu, faciliq; numerorum compositione, artificium cognosces; sive internum potius decus ac præstantiam rimeris, divinam illam cogitandi & effingendi vim, & con-

concinnam, quæ nusquam non apparet, veterum Poetarum imitationem, vix admirari satis poteris & collaudare. Sed, ut sunt ingenia hominum, non adeo communi hæc excepta sunt plausu & approbatione, ut non varias subinde legentium reprehensiones incurrerint. (*b*) Quas etsi non ita comparatas singulas existimem, ut evertere penitus Poetæ nostri gloriam & dignitatem possint; dissimulandum tamen minime videtur, in nonnullis nec suavitatis satis esse, (*i*) nec legum metricarum eam, quæ præcipua Poetæ esse debet, curam animadverti. (*k*)

(*a*) Quam apto ad Poësin ingenio natura instruxerit **POLITIANUM**, vel id documento esse potest, quod prima statim pueritiæ ætate, calentis venæ impetum secutus, præclara illa in lucem dederit ingenii specimina, quorum aliquam mentionem injecimus supra §. III. Nec nisi homini frequentius in Helicone versanti apprime convenire videbatur sigillum illud Pegasi, annulo **POLITIANI** impressum, quod ipse, ut vidimus §. I. n. 00, testamento **PICI** testis apposuerat. Insitam hanc & innatam poetici laboris indolem per omne vitæ tempus industria & veterum Poetarum lectione magis magisque confirmavit; &, quod rarius evenire solet, triplicis linguæ, Italicæ nempe, Græcæ, & Latinæ, quæ diversissimis metri legibus circumscribuntur, Poeta dici meruit. Et patrio quidem sermone quæ composuit poemata, in tanto pretio habentur Italis, ut ad **DANTIS** & **PETRARCHÆ** elegantiam accedere quam proxime putentur. Domesticum arcessam testem, **JO. FRANC. PICUM**, qui eorum, quæ condidit **POLITIANUS**, omnium & probe gnarus fuit, & æstimare dignitatem noverat. Is de Carmi-

Carminibus nostri vernaculis in *Epist. ad GIB. BARB. Lib. III. Ep. 10 Epp. suarum*, ita judicat: *In Rithmis Etruscis Franciscum Petrarcham & Dantem elegantia, & vi poetica, nec scriptura tantum, sed pictura carum rerum, quas exprimit, facile æquavit.* Et liberalis inprimis in his laudandis fuit JUL. CÆS. SCALIGER, qui, teste NIC. HEINSIO in *Epistola ad CHRIST. DAUMIUM*, quam legis *Tomo V. Sylloges Epistolarum*, a PETRO BURMANNO collectarum, p. 258, suo vernaculorum POLITIANI Carminum Codici ipse verba adscripserat: *Dignum poema, non solum quod quibusvis præstantissimis vulgaribus scriptis annumeretur, sed etiam quod præstantissimum omnium habeatur.* Quæ laudes spectare inprimis ad Carmen equestre, in honorem JULIANI MEDICÆI compositum, videntur. Pauci nempe Italorum a PETRARCHÆ abhinc ætate quidquam in poesi vernacula tentaverant, nec quisquam ex his ipsis talia excuderat, quæ digna posteritate essent. Unum, iudicio JO. CASÆ in *vita P. BEMBI p. m. 4*, *scurrile vigeat genus, in eo sane ridiculi nonnulli, sed ipsi quoque multis in locis inertes ac languidi.* Superfunt adhuc hodie hujus generis nonnulla, non nisi iis legenda, quibus ludicra & jejuna placent; qualia sunt, quæ LUDOVICUS PULCIUS composuit sub titulo *Morgante maggiore*. Ejusdem esse generis putatur Carmen LUCE PULCII, quod inscribitur *Cirisso Calvaneo*; cui ipsi tamen, cum ejusdem Autoris Carmine *in equestrem Laurentii Medicæi victoriam*, aliquanto plus pretii, quam illis LUDOVICI PULCII, tribuit M. BENEDICTUS VARCHIUS in *Dialogo Ercolano p. 28 edit. noviss. Florent. A. 1730*; cui addo JO. MAR. CRESCIMBENIUM in *Comment. intorno alla Istoria della Volgar. Poes. Vol. II. P. II. Lib. III. p. 164*. Primi igitur fordida majorum linquere vestigia cœperunt, teste eodem VARCHIO l. c. & CRESCIMBENIO *Lib. VI. Cap. 17. p. 389*, LAURENTIUS ipse MEDICÆUS, cujus in poesi Italicam merita passim idem CRESCIMBENIUS edisserit, HIERONYMUS porro BENIVIENTUS, atque ANGELUS POLITIANUS, qui illam PETRARCHÆ & DANTIS reducere artem studuere, horumque venustatem gravitateque scriptis æmulati sunt. Et, ut certius constet, quid incrementi POLITIANUS vernaculæ Poetices studiis attulerit, refert

CRESCIMBENIUS in *Istor. della Volg. Poes. Lib. I. p. 17 & 70*, & in *Commentar. intorno Istor. Vol. I. Lib. III. Cap. 14. p. 151*, omnium primum a POLITIANO ex Græcia in Italiam arcessitum esse illud carminis genus, quod *Dithyrambicum* vocatur, nec Latinis unquam, nec Italicis, antehac metris accommodatum. Dithyrambi hanc constat rationem esse, ut quædam in eo omnium metrorum sit permixtio, in verbis & fictionibus licentiæ locus detur, non cohæreat, non ad regulam efficta sit, oratio, sed quasi dithyrambico, hoc est, Bacchi, afflatu concitatus videatur Poeta. Quæ causa est, cur carminis hoc genus in Bacchi maxime honorem, aut, quod rarius cernas, de rebus quibusque ludicris & jocosis, effundi soleat. Hujusmodi cantiunculas patrio sermone primus condidit POLITIANUS; etsi hanc ei gloriam dubiam facere conatus sit BENEDICTUS FLORETTUS, solertissimus ille sub initium Seculi XVII Italici sermonis emendator, qui unum illum, quem *Lib. III. suorum Progymnasmatum poeticorum, (Proginnasmi poetici)* sub nomine UDENI NISIELLI editorum, attulit, Dithyrambum, omnium primum venditavit eorum, qui intra fines nati sint Italicos. Conf. CRESCIMBENIUM *l. c.* Sed, huic si contigisset esse tam felici, ut in eorum, quæ tot annos ante ipse cantaverat POLITIANUS, notitiam venisset, nihil ad se pertinere inventionis hujus laudem, intellexisset facile. Idem dicendum adversus PTOLEMÆUM NOZZOLINUM, qui, parum gnarus eorum, quæ a POLITIANO sunt composita, Dithyrambicæ compositionis gloriam primo perperam FRANC. MARIE GUALTEROTTO tribuit in Carmine Italico: *Il verme da Seta*, notatus eo nomine JOSEPHO BLANCHINIO in Præfatione libelli, quem inscripsit: *Brindisi di Antonio Malatesti e di Pietro Salvetti*, & DOMINICO MARIE MANNIO in Commentario *de Florentinis Inventis Cap. XLV. p. 87*. Exstant enim hujus generis versiculi, affabre compositi, in Fabula POLITIANI, *Orfeo* inscripta, quæ pulcherrima vocatur peritis harum rerum æstimatoribus. Conf. CRESCIMBENIUM in *Comment. Vol. II. P. II. Lib. III. p. 187*. Idem CRESCIMBENIUS hujus metri carmen brevius, quatuor Dithyrambis compositum, vidit in Codice quodam MSto, haud exiguæ molis, Carminum vernaculorum

POLITIANI, qui Romæ in Bibliotheca Chisiana cimelii loco asservatur. Inscriptit id Poeta: *Sacrificio delle Baccanti in onore di Bacco*, editum cum aliis vernaculis POLITIANI *Carminibus Venetiis anno 1538*. Legat id, cui placet, in CRESCIMBENII *Istor. Lib. I. p. 70*; si quis delicatius sapit, fatebitur is, non effrenius furere temulentum Bacchi sacerdotem potuisse. Sed & in reliquis carminum generibus præstitisse haud parum judicatur POLITIANUS. In *octava*, quam vocant, *rima* primus fuisse dicitur SPINELLO BENCIO in *Istor. di Montepulc. Lib. IV. p. 84*, qui pure & cum majestate scripserit; hujusque metri versiculos, anno 1480 conditos, adhuc hodie in elegantissimis haberi Italis, & majoris æstimari, quam alia quæque hujus viri, non sine Scriptorum testimoniis nos docet ADR. BAILLETUS in *Jug. des Sav. T. IV. P. III. p. 62*. His numeris adstrictum est carmen illud magnificum in equestrem JULIANI MEDICÆI victoriam, quo imitatus videtur Noster LUCAMPULCIUM, eodem metro usum in Carmine, quo LAURENTII MEDICÆI ludos equestres celebravit. Tribuit & hanc POLITIANO laudem CRESCIMBENIUS in *Commentar. Vol. I. Lib. IV. Cap. 9. p. 220*, quod primus Italorum pastoralibus cantuunculis Fabulas distinxerit, qualis sit, quam modo memoravimus, *Orpheus* dicta, inter arbusa & sylvas nata; in qua & singulare hoc animadvertere liceat, quod Inferorum passim ei sermones admixti sint. Conf. eundem *l. c. p. 223*. Certiora nobis de his, quæ sunt in vernaculis Poetæ nostri carminibus præclara & eximia, constarent, nisi eorum, quæ fudit ille, pars maxima ad hunc usque diem suis sepulta tenebris jaceret. Illa, quæ calamo exarata Romæ in Bibliotheca Chisiana asservantur, dolet CRESCIMBENIUS in *Comment. Vol. II. P. II. Lib. III. p. 187*, non edita esse singula, utpote quæ documento fore existimat, protulisse Italiam Seculo illo barbaro summi etiam nominis Poetam Lyricum. Bene igitur ab eo factum, quod bina horum, quæ præ ceteris venustate sua lectoribus se commendare poterant, excerpta ex Codice MSto dedit in *Istor. p. 39 seq.* & in *Commentar. Vol. III. Lib. III. p. 208*, alterum septem modis constans, & Amori, Veneris filio, sacrum, alterum, similis fere argumenti, amatorium, cujus tamen non nisi brevem exhibet particulam. Idem vero Scriptor in

Commentar. Vol. III. Lib. III. p. 127, hujus argumenti cantilenas, quæ *Stanze amoroſe* Italici vocantur, plures a POLITIANO memorat compositas. Sed & alias cantiunculas, saltationibus accommodatas, quæ LAURENTII MEDICÆI, POLITIANI, & aliorum, debentur ingenio, idem refert in *Commentar. Vol. I. Lib. II. Cap. 12. p. 70*, collectas editasque exſtare integro Volumine, in cujus fronte pictura puellarum ruſticarum, ad tibicinis modos ſaltantium, conſpiciendam ſe præbeat, unde ſcilicet conſtare poſſit, illo etiam tempore conſueſſe Italos carmina cum tripudiis & ſaltatu canere. Porro, Epithalamia conſcripta eſſe a POLITIANO, docemur ex PAULI BENI *Commentar. in Taſſum p. 718*, ubi carminis ejusmodi mentio injicitur. Conf. eundem CRESCIMBENIUM *l. c. p. 187*. De carmine illo triumphali, quo victoriam JULIANI MEDICÆI in ludis equeſtribus celebravit, abunde dictum eſt ſupra §. III. Alia, ſi qua ſunt, quæ huc ſpectare videntur, ne nimis hic copioſi ſimus, infra *ſect. II* commemorabimus. Dicenda autem, quæcunque diximus, fuerunt hoc in loco, ut de meritis POLITIANI in poeſin Italicam certius conſtare poſſet Lectoribus. Satis enim ex his apparet, in Italorum etiam Poetis annumerandum eſſe POLITIANUM, idque eo majori jure, quo gravioris conatus res fuit, ætate illa tam cruda & impolita, qua Muſas elegantiores torpor occupaverat, ad aliquam iſtius artis gloriam adſpirare. Unde nec mirum cuiquam videri debet, eſſe quosdam ex recentioribus Poetis Italici, qui gratia & venuſtate carminis POLITIANUM omnino ſuperent. Non abnuere id ego auſim, modo non, quæ durior eſt de POLITIANO ſententia JO. CAſÆ *l. c.* (ſi quidem de Poeſi POLITIANI intelligenda hæc putes,) minus dulcem eum, minus omnino elegantem, dicas, quam ut legiſſe Petrarchæ lectiſſimos verſus videatur. Ita ſentire de POLITIANO quis credat eum, qui eodem in loco venuſtiſſimum illorum temporum Poetam dixerat? Nec, quod uſus ſit paſſim in Carminibus vernaculis, imprimis quæ genere carminis heroico ſcripſit, vocibus barbaris, & quodammodo peregrinis, quales nonnullas collegit larvatus ille UDENUS

NISI IELLUS in *Proginnaſmi poetici Vol. IV. Prog. 77. p. 238*, POLITIANI magis, quam ætatis, factum culpa putabimus. Si quid vero in eo peccavit Noſter, id ferat ſolatii, quod commune ei hoc peccatum cum ætatis ſuæ Poetis, neſcio, an non omnibus, fuit.

(b) Cujus pretii & dignitatis ſint, quæ græce condidit POLITIANUS, carmina, cum dictum ſit copioſe ſ. IX. not. (l) & (m), hic, non invito, ut opinamur, Lectore, tractationi huic ſuperſedebimus.

(c) Exigui ponderis ea putes, quæ Italicis Græciſve numeris, POLITIANUS cecinit, ſi conferas cum his, quæ Latinis condidit. Illa animi & delectationis cauſa, ut tulit ingenium, effuſiſſe, hæc, doctrinam & artem experturus, non niſi labore multo & vigiliis, excuſiſſe, & tanquam elucubraſſe, videtur. Unde, quemadmodum reliquæ Itali noſtri virtutes admiratores bene multos invenere, ita in re quoque poetica ingenii ejus præſtantiam haud infimi nominis eruditi prædicarunt. Vix præſtantiore Noſtrum decorare nomine poterat JOVIUS, quam cum *Poetam divinum* diceret in *Vita Leon. X. Lib. I. p. 15*. Similiter *Poeta inſignis* JO. JAC. BOISSARDO in *Icon. p. 159*, & JO. TRITHEMIO in *Catal. Script. Eccleſ. p. 166*, nec non *Poeta excellens in carmine heroico* JAC. GADDIO vocatur in libro *de Script. non Eccl. T. II. p. 135*. Sed idem Scriptor, ut paulo poſt dicemus, in Carminum POLITIANI loco non uno varia reprehendit; ut mirer, qui factum ſit, ut Vir Celeberrimus, JO. GUIL. BERGERUS, in Diſſertatione *de Πατριſτικῆς eruditorum* ſ. XVII p. 30, non recte ſibi conſtare, ſed civibus ſuis nimium favere, diceret, *Gaddium, qui Politiani, aliorumque recentiorum, carmina cum Virgilii Eclogis non tantum contendat, ſed illa etiam his judicaret anteponenda*. Ut enim in aliorum collaudandis carminibus forte juſto liberalior fuerit GADDIUS, de POLITIANO tamen tam honorificum in ſcriptis ejus judicium reperire mihi non licuit. Elegantiffimi vero ſunt JO. PETR. LOTICHII in *Biblioth. Poet. P. II. p. 82* de poeſi POLITIANI verſiculi:

Politiane, tuas ſi quis legat undique Muſas,

Is Muſas dicet, Politiane, tuas.

In verbis terſum eſt, in verſibus omne politum,

Ipſe politus enim, Politiane, vir eſ.

Sic & *politissimi virum ingenii in re poetica* POLITIANUM dicit DES. ERASMUS in *Epistola*, quam nomine HENRICI ad CHRISTIANUM, fratrem, dedit, obvia in *Epistolis ejus p. m. 32*; nec parum celebratur vates POLITIANUS versu LUDOV. BIGI in *Epigrammatis*:

Cum sis & vates nostri decus, Angele, secli.

Ad alios vel suæ vel posterioris ætatis Poetas si comparetur Noster; JO. BAPT. MANTUANO, Poetæ non ignobili, longe ipse anteponitur a LIL. GREG. GYRALDO in *Dial. I. de Poet. suor. temp. p. 535 Opp. ejus*, ubi hæc leguntur: *Magis emunctæ naris* (quam MANTUANUS) *fuisse videtur Angelus Florentinus*; *qui, transmarina, ut Ciceronis verbis utar, doctrina & adventitia institutus cum esset, florere & quasi regnare visus est*; *huic enim me puero a multis primæ deferebantur*. Nec, quicquid carminum fudit JO. BAPT. PIGNA, tantum habere majestatis, quantum illa POLITIANI, judicat OL. BORRICHIUS in *Dissert. III. de Poetis p. 103*, ubi *humiliorem ubique* dicit, *quam ut cum Angelo Politiano comparari possit, viro undique doctissimo*. At, quod ad SANNAZARIUM, miræ venustatis Poetam, huic ut parem crederet POLITIANUM, haud impetrare a se potuit CASP. SCIOPIUS, ut patet ex *Epistola ejus ad JUL. CÆS. CAPACIUM, in Paradox. Liter. p. 35*. *Etsi ille, inquit, quoque versus scripsit Latinos, qui vetustati se possent asserere, nihil tamen ad Sannazarium*. Quæ singulares & præcipuæ fere Poetarum virtutes sunt, ut inventionum acumina judicio temperare sciant, & ad imitationem veterum diligenter se componant, has animadvertisse sibi visus est in Carminibus Nostri CASP. BARTHIUS in *Adversar. Lib. XXI. Cap. 17. p. 1055*. Dicit enim, *inventionum acumine, lectionis varietate, judicii dexteritate, singularem illius hominis felicitatem fuisse*. Cui propius accedit judicium GYRALDI l. c. qui *miram ejus eruditionem, vehemens & paratum ingenium, jugem & frequentem lectionem*, admiratur. Præter doctrinam exquisitam, vehementem inprimis ingenii vim, & ignem illum poeticum, magni facit in Carminibus POLITIANI PHIL. MASSON in *Hist. Crit. de la Rep. des Lettr. T. IV. p. 281*; *Latinitatem vero, candorem, & spiritus poeticos*, laudat JUL. CÆS. CAPACIUS in *Elog. p. 352*. Sed & mellea suavitate

tate sua & facili versuum flumine magnopere se commendarunt illa JO. LUD. VIVI *Lib. III. de Trad. Disciplin.* fatenti, *Politiani Musas plurimum suavitatis habere, multo sale, argutiis, Veneribus, conditas.* At in eo præsertim singulare POLITIANI artificium agnosco cum VINCENT. GRAVINA *Lib. I. della Ragion Poetica §. 39. p. 115,* & Autoribus Diarii *Journ. Liter. T. IX. P. II p. 268,* quod veterum Poetarum elegantissima quæque sui dexteritate ingenii ita versibus exprimere, ita simul temperare, sciverit, ut recentissime demum inventa, & uni se vindicare auctori POLITIANO, viderentur. Ipsum tandem POLITIANUM si rerum suarum velis arbitrum constituere, quam magnifice is de suis senserit laboribus, luculenter cognosces ex verbis, subarroganter, ut puto, dictis in *Epist. ad MATTHIAM, Pannonia Regem, Lib. IX. p. 1: Quare, ne, quaeso, numeret Angeli Politiani carmina lector, sed ponderet.* Ex quibus vel ipsis intelligimus, haud levi cum cura & studio in poetico labore desudasse POLITIANUM, ut, quicquid excuderet, lectorum approbatum judicio, famam auctori suo gloriamque pareret.

- (d) Pertinent ad *Epica POLITIANI Carmina* interpretatio HOMERI & *Elegiæ MOSCHICÆ in Amorem fugitivum*, nec non Poema illud *de sanguinaria Juliani Medici cade*, de quibus partim obscura sunt omnia, partim supra a me dictum meministi, Lector. Inprimis vero huc spectant *Sylvæ* illæ, quæ cuilibet Lectori patent in *Operibus POLITIANI*, & largam passim eruditis dicendi materiam suppeditarunt. In his enim laudis ejus, quam Carminibus suis consecutus est POLITIANUS, sita est pars longe maxima. Laboris in his studiique multum; nec doctrinæ parum, si spectes argumentorum dignitatem. Multum illis pretii tribuit GYRALDUS l. c. vinci tamen hoc carminis genere Nostrum putat a JO. JOVIANO PONTANO, æquali suo, qui vehementior sit, fortiusque animos afficiat. En, quam eleganter contendat inter se Poetas summos, ut nec ipse POLITIANUS, inferior illi habitus, hiscere ad hæc ausit: *Si ejus Sylvas legatis, Rusticum, Nutriciam, Ambram, Manto, sic afficiemini, ut nihil in præsentia desiderare videamini: at, si cum Pontani Heroicis conferatis, hunc Entellum, illum*

illum Daretæ, putetis, & ut græce dicam, hunc *μάρτυρα*, illum *συναμάρτυρα*, & his si Carmelitam forte junxeritis, ferentarius videbitur. Eadem utitur comparatione, & ad verbum fere dicta GYRALDI vertit, LEONARDUS NICODEMUS in *Addiz. alla Biblioth. Nap. di NIC. TOPPI*, sub *Art. Jovianus*. Conf. etiam BERN. MONETAM in *Notis ad BAILL. Jug. des Sav. T. IV. P. I. p. 80. ed. nov.* Sylvas inscripsit Noster hæc carmina, nomine illis inprimis accommodato, quæ subito quodam ac poetico furore, & ingenii vehementissimo impetu, effundimus. Qua in re STATIUM imitatus est, nobilissimum *Sylvarum* Scriptorem, cujus & in fingendo, & in componendo, secutus rationem videtur, judicio inprimis JUL. CÆS. SCALIGERI *Lib. VI. Poetic. seu Hypercrit. p. 309*, ubi, *Politianum*, inquit, *traxit ardor eruditionis ad stilum Sylvarum*. Itaque & lectionis variæ condituris, & impetu excursuque, *Statio propior ac similior*. Quo ipso parior in laudando fuit SCALIGER, quam, qui, latius evagatus amoris impetu, STATIANIS anteposuit POLITIANI *Sylvas*, MICH. ACCIARIUS, Utianensis, cujus in *Epist. ad POLITIANUM*, *Lib. XII. Ep. 23*, hæc leguntur: *Transco versus Sylvasque tuas, haud certe Statianis absimiles: immo vero, si materiam, si flores, si fructus, inspectes, illius Sylvæ facile relinquentur; tuæ vero sylvæ jure potius amœnissima viridaria pomariaque dicentur*. Ceterum hac Sylvarum appellatione tueri se posse videtur POLITIANUS contra eos, qui permixta in his omnia pro impetu Poetæ, parumque digesta, dixerint. Principem merito, si & laborem & doctrinam spectes, locum occupant ejus *Nutricia, Poema*, ut ipse vocat POLITIANUS in *Epist. ad MATTHIAM*, *Lib. IX. Ep. 1*, *multa lima cruciatum, & de varia multiplicique lectione conditum*, quod, quo præstantiori argumento fuit, (quandoquidem laudes Poeticæ, & historiam omnium fere vatum, complectitur,) eo longioribus constitisse sibi lucubrationibus fatetur. Quin & perluasum habens, *tantas ex hoc libello velut e thesauro divitias proferri posse, ut magna ex parte studiosæ juventutis quedam veluti inopia relevetur*, amplissimos in opus illud *Commentarios* parturivit. GYRALDUM certe hæc ipsa POLITIA-

TIANI *Sylva* eo adduxit, ut ad enarrandas Poetices laudes, & contexendas Poetarum, Græcorum æque, ac Latinorum, vitas, animum appelleret, ederetque luculentos illos *de Historia Poetarum, tam Græcorum, quam Latinorum*, Dialogos. Testem habes ipsum GYRALDUM in *Præfat. Dial. I. p. 1 & 2 Opp. ejus*. Nec minus præclare de labore suo POLITIANUS ipse in *Epistola ad ANTONIOTTUM GENTILEM, Cardinalem, Lib. VIII. Ep. II: Parvum quidem tuo nomini libellum dedico, sed (ut spero) nec inanem rerum, nec inopem. Multa & remota lectio, multa illum formavit opera*. Qua in re quidni fidem habeamus POLITIANO, cum ipsum carminis argumentum ita comparatum sit, ut absque Poetarum veterum cognitione, & insigni copia doctrinæ, nemo accedere ad id enarrandum potuerit? Quot enim commemorandi ipsi vates obvenere, tot in diversas se formas structura carminis convertit. In effingendo STATII cumprimis acumen, in componendo & eloquendo Poetarum optimorum quorumque, elegantiam expressit Noster. Particulam carminis exhibet CASP. BARTHIVS in *Animadv. in STAT. Sylv. T. II. p. 1004*, quam, ad STATII ingenium compositam, nullam continere locutionem aut sententiam, non optimo Romano aliquo vate dignam, quæque non ab aliquo tali dependeat, existimat. At vero, abstinisset, vellem, POLITIANUS a nimia illa anxiaque, optima quæque intra angustos carminis limites coarctandi, cura, & gratiarum venerumque se studiosiorem præbuisset. Dum enim id unice agit, ut immensos rerum & sententiarum, quæ ipsi maxime probantur, in eodem argumento cumulos congerat; factum inde est, ut minus inesset suavitatis dictioni ejus, quam in veteris Latii Poetis, illis etiam, qui in re gravi & sublimi occupantur, animadvertere nobis liceat. Id quod eo magis reprehendendum hic videtur, quo opportunior suavitati locus fuisset in argumento, ex ipsis Poetices dulcissimis fontibus petito. Eadem est sententia SCALIGERI, qui *l. c. POLITIANUM*, dum furore agitetur effrænato & præcipite, *venerem amittere*, contendit; etsi in eo paulo mihi videatur iniquior, quod eadem labe infectas ceteras POLITIANI *Sylvas* ad unam omnes existimet. Sed, quid sentiat *de Nutritiis*, eodem in loco pluribus nos docet SCALIGER. In *Nutritiis*, ait, modo ostendet, se multa aut recondita nota habere, satis

Mm

habet.

babet. In quibus suum aperuit ingenium, quod laudaret in Luca-
no. Longe tamen & illo, & ipso Statio, inferior. Nihil enim ad
illorum acute dicta. Nimis hæc contemptim dicta, vera tamen
in eo, quod ad STATII aut LUCANI virtutes poeticas
non omni ex parte Sylva POLITIANI accedat. De prin-
cipio saltem Carminis id moneo, tumidis & exquisitis super-
bire verbis, sed humile reapse esse, & si ad vivum rese-
cetur, parum nuclei habere. Quid magis vulgare esse pote-
rat, quam ex communi naturæ lege, qua gratias agere
jubemur iis, qui nos alunt ac foveant, ad illud Poetices de-
cantandæ consilium devolvi? Suavior est, meo judicio, & venu-
stior Sylva altera, Rusticus inscripta, quæ partim argumenti nobi-
litate, partim carminis virtutibus, apprime commendatur VINC.
GRAVINÆ in libro della Ragion poet. Lib. I. §. 39. p. 115. Rusti-
cus politissimus dicitur OL. BORRICHIO in Dissert. III. de Poet. p.
103. Et præclarum de illo judicium est CALLIMACHI in Epistola
ad POLITIANUM, Lib. III. Epp. POL. Ep. 2: Nisi jam
pridem mihi prope unicus visus esses, cujus carmen utile dulci
commisceat, nunc certe volentem adduxisset me in eam senten-
tiam Rusticus tuus, sane urbanissimus, doctrinaque & elegancia
plenus, & qui vere ex fumo clarissimam lucem efferat, atque ob
id eo titulo indignissimus. Vidi, & legenti placuere multa
scriptorum nostri temporis; sed Rusticum hunc non satis est
vidisse semel, juvat usque morari, & conferre pedem: nihilque
in eo non summe placet, nisi quod desinit, cum tamen desit ni-
hil, ut tam multa nemo alter, quam tu, afferre potuerit pro ma-
teria. Lecto hoc carmine, quam magnifice de POLITIANO
sentire cœperit HIER. DONATUS, patet ex ejus ad JO.
RICUM literis, Lib. II. Epp. POL. Ep. 9, ubi verba sunt: Ego
Politianum tibi invideo, hominem fertilissimi & facundissimi in-
genii, cujus Rusticum nuper legi: visus est mihi splendor ætatis
nostræ, & πᾶν ἐπ' ἀληθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔργον. Idem
rursus elegantissimum Rusticum vocat in ipsis ad POLITIA-
NUM literis, Lib. II. Ep. 11. Nec minus comitum est in hanc
Sylvam Epigramma JO. LANGII, Lembergensis, quod
legitur in fronte hujus carminis, Lipsiæ A. 1521 forma 4 editi.
Alia QUINTIANI STOE, GERARDI VERCELLA-
NI,

NI, & JO. RAVISII TEXTORIS, haud inveniusta in *Rusticum* Epigrammata forte infra dabimus *Sectione II*, ubi dicendi de hoc Carmine occasio recurret. Unum id addo, NICOLAO BERALDO in *Prælectione in Rusticum*, præmissa ampliori ejus in hoc ipsum Carmen *Commentario*, ob insignem doctrinæ copiam, quam *Sylvæ* hujus non versus tantum, sed verba pæne singula, præ se ferant, dignum putari laborem, qui cum multis veterum non comparetur tantum, sed his præferatur etiam. Suo quemque judicio relinquimus; in eo certe ALDO MANUTIO, cujus exstat ad POLITIANUM Epistola *Lib. VII. Epp. POL. Ep. 7*, assentimur, quod *perspici facile possit* in hoc carmine, *quantum abundet ingenio POLITIANUS, quanti homo sit studii, quanta ei bonarum literarum sit copia*. Nimirum non vitæ tantum rusticæ hic commoda, sed ipsæ etiam rusticorum hominum prærogativæ, & ad bella inprimis firmatum robur, docta, jucunda, amabilique musa commendantur. Qua in re dissentit a nobis *L. C. J. C. SCALIGER: In Rustico vena par, idem* (quod in *Nutritiis*) *consilium; suaviusculus tamen ut sit, argumentum ipsum facit*. At, de *Nutritiis* quid sentiat, ante vidimus. Ego vero, si quid mihi videre licet in his rebus, tantum ab eo absum, ut similes sibi has *Sylvas* putem, ut diversissimum longe utriusque vultum, diversissimum ingenium, agnoscam. Altius illa exsurgit, concitatusque fertur, varias ac multiplices dictiones miscet, nihil boni elabi patitur, quod non velut intorqueat; hæc melius firmitusque sibi constat, membris suis totoque corpore pulchrius elegantiusque cohæret, & rerum inprimis suavissimarum copia, molliorisque ubertate ingenii, lectorum animos lenius demulcet. At suavitatem illam, quam nec SCALIGER negat inesse *Rustico*, ingenio POLITIANI, quam argumento carminis, ideo tribuere malim, quod, ita plerumque fieri, nemo non intelligat, ut argumentum per se suavissimum torpere quasi videatur, ubi nihil ei ingenii humani accesserit. Addo & hoc inprimis, dum non adeo implicat orationem Poeta diversis fictionum ac sententiarum gyris, dum intra suos se quasi limites continet, id ipsum suavitatem parere. Ceterum VIRGILIO hic magis, quam ullo alio Poetarum veterum, usus

Min 2 vide-

videtur duce, utpote cujus vel *Georgica* sufficere huic argumento poterant. Unde nec inconcinne JO. LUD. VIVES *Lib. III. de Trad. Discipl. Rusticum* POLITIANI cum *Georgicis* VIRGILII comparat, utriusque carminis lectionem juventuti enixissime commendans. Consentit cum VIVE JO. FRANC. PICUS in *Epistola ad GIB. BARB. Lib. III. Epp. ejus Ep. 8: Latinis versibus Virgilio minatus est in Sylva illa, cui titulus Rusticus.* Excipit hanc *Sylvam* alia, cui *Mantus* nomen, Mantuani vatis quippe laudibus dicata. Mole magis & versuum numero, quam nitore & elegantia, ceteris inferior. Justo ac temperato calore suo id obtinuit hæc *Sylva*, ut præ ceteris *Heroica* diceretur BORRICHIO *l. c.* Aliter tamen videtur acri Censori SCALIGERO *l. c.* cui tantum non omnia hujus carminis fastidiuntur, ut docent verba: *Manto sua inscriptione primum, mox etiam propositione, vehementer movit. Apparaveram enim totum animum ad illius viri laudes ab ingeniosissimo Poeta audiendas: cujus unius viri imaginem cum unius imagine Aristotelis in Musarum mearum sacrario veneror. Et merebantur tanti carminis auspicia non vulgarem attentionem. At enim vero haud ita diu nos tenuit illa spes; qua mox in ipsa statim progressionem frustrati sumus. Ille enim pro laudibus texit compendium operum Virgilianorum. Ingenue mihi bujusce frustrationis atque doloris apud posteros memoria hæc literis mandanda fuit.* Sed, veniam dissentienti nobis indulgeat vir acutissimus, rogamus. Ad compendium operum VIRGILII redire hic omnia, negamus. Quis enim non videat, illam natalium VIRGILII nobilitatem eadem gratia hic celebrari a Poeta, quam celebraverat is HOMERI natales in *Sylva Ambra*, quam multis hoc nomine laudibus extollit SCALIGER. Ridiculum vero, laudandi materiam non ex Carminibus VIRGILIANIS petere. Prædicare VIRGILIUM Poeta, non ut civem bonum, non ut patremfamilias, non ut virum probum ac honestum, sed ut Poetam, voluit. At quem unquam Poetam laudasti, cujus non simul Carmina laudaveris? Neque vero jejune hic, & nominatim saltem, sicuti in schola magistrum decebat, dinumerari ac percenseri videas carmina VIRGILII; sed, quid in unoquoque ingenii insit, quid ele-

gan-

gantiæ, quid acuminis, quantus ubique vir, quam excellens Poeta sit, terfa valde Musa, pulcherrimisque coloribus, exprimitur. Quare assentior potius GRAVINÆ *l. c.* & Autoribus Diarii *Journ. Lit. T. IX. P. II. p. 268*, qui vivam hic VIRGILIANÆ suavitatis imaginem mirantur. Nec illud prætermitti debet, molle hic versuum flumen esse, facilem cursum, & suavius sonantes numeros; elisionibus vocum parcius uti Poetam, parcius obscuris ac involutis sententiis, &, ut in summam omnia contrahamus, paratiores in hoc carmine Phœbi flammæ habuisse, quam in cujuscunque generis aliis. Ipse tamen hic sibi displicuisse Poeta videtur, si legas, quæ scribit in *Epistola ad LAURENTIUM MEDICEM, PETRI FRANCISCI filium, Lib. X. Ep. 9*: *Cogis tu quidem me, Laurenti, carmen edere inconditum, inemendatum, & quod in publico semel pronuntiatum minus fuisse impudens visum sit. Satis profecto fuerat, vixisse unum diem, quod tam foret imperfectum animal, ac posse etiam inter insecta illa, quæ vocantur Ephemera, connumerari. Namque ego id ad præsentem duntaxat celebritatem, quasi Adonidos hortum, concinnaveram.* Sed non ideo sententiam mutabimus. Novimus satis, cujus esse notæ soleant Autorum de suis laboribus judicia. Nec, dum laudant, fides illis habetur, nec dum deprimunt. Alterum arrogantia esse dicitur; modestia alterum. Nunquam certe de ingenio nostro, qualecunque sit, male sentimus. Et quid dices tandem de versu, quem legis sub finem *Elegiæ*, huic *Sylvæ* præmissæ:

Me quoque nunc magni nomen celebrare Maronis,

(Si qua fides vero est) gaudeat ipse Maro.

Quæ parum, ut puto, conveniunt cum iis, quæ humiliter & demisse ad LAURENTIUM scripserat. Ultima *Sylvarum Ambra* est, HOMERI manibus consecrata, de qua judicat GRAVINA *l. c.* dignum esse HOMERI speculum, & in ea melius Poetam, quam ab ullo Scriptorum factum sit, scivisse & cognoscere & delineare ingenium HOMERI. Sed, an & imitatus sit HOMERUM, ut visum est Autoribus Diarii *Journ. Lit. l. c.* de eo magis disceptari potest. Sive enim dictionem & numeros spectes, nihil Latino Poetæ commercii cum Græco; sive

ad inventionem id pertinere dicas, hæc ipsa propria est ingenio POLITIANI, etsi id maxime in HOMERICÆ virtutis laudibus exercuerit. Ardet hic ignis ille poeticus, quem furorem nonnulli dicunt; qui ipse facit, ut in laudando HOMERO interdum fere fidem Poeta superet. Eandem mecum sententiam alit JAC. GADDIUS *de Script. non Eccles. T. I. p. 140: In Poematio, cui titulus est Ambra, Politianus magnam ostentat eruditionem, nec parvum spiritum furoremve poeticum, cui parco immodicas laudes Homero tributas, dum recte considero hic Politianum æstro Phæbi concitum Poetam, non Criticum emunctæ naris.* Magni opus ingenii *Sylva* hæc dicitur UGOLINO VERINO *Libro II Carminis de Illustratione urbis Florentiæ*, inserti *Carminum Illustr. Poet. Ital. Tomo X. p. 345 seq.* Ita enim ille:

*Ambra, sui Laurentis opus, pulcherrima monstrat,
Quale sit ingenium, primo quam proximus hæret,
Complexus qui pæne omnes, multifcius, artes,
Ambiguum, nostro, Grajone, disertior ore.*

Habet id præ ceteris præcipuum hæc *Sylva*, quod sola SCALIGERO placuerit. Is, ne omnia POLITIANI vituperare videretur, hæc tandem *l. c. de Ambra: Longe consultius in Ambra* (quam in *Manto*). *Namque & poetica est inventio in Homeri natalibus, & laudes illius in fine multæ, ac maximæ, post epitomen illi similem Maroniane: stilus quoque paulo rotundior.* De *Sylva Manto* ante vidimus. Illud, quod rotundius in stilo vocat SCALIGER, mihi tumidum & elatum magis dicitur. Certe melius sibi constat, sibi que similior stilus est in *Sylva Manto*; quem si *Ambra* ostenderet, venustior longe esset, lectuque jucundior. Nimirum id unum in carmine isto, cui nec artem suam, nec doctrinam nego, male me habet, quod durius scripta sit, multisque literarum elisionibus deformata, quin & ingenio nonnullis in locis quasi vis quædam illata videatur. Quorum etsi veniam facile concedam POLITIANO, si reliquas intuear virtutes, quibus carmen præstantissimum effulget; satis tamen mirari vix possum, nihil hæc morari plausum SCALIGERI potuisse, morosissimi alioquin iudicis, & in omnium ætatum Poetas difficillimi.

(e) Quæ

(e) Quæ *Elegiaco* carminis genere composuit Noster, pauca admodum sunt, si excipias, quæ hoc ipso, quod trium saltem aut quatuor sint Distichorum, ad Epigrammata propius accedunt. Loquor autem de iis, quæ in *Operibus* POLITIANI obvia sunt Lectoribus. Non desunt enim, quorum, cum hic frustra quærantur, aliunde petenda sit notitia. Refero huc carmen illud, quo *Fastor* NASONIS interpretatus est, uni, quod scio, memoratum GADDIO *l. c. p. 136*, cui tamen nec ipsi lectum unquam visumve fuerat, sed qui ex solo MICHAELIS VERINI testimonio compertum de eo habebat. Plura de Carmine hoc infra *Seçt. II.* Ut *Elegiacis* accenserem, hæc sola me impulit causa, quod ipsi NASONIS Fasti, quos & interpretari, & exprimere elegantia, dicitur poema illud, hoc carminis genere sint conditi. Quæ etsi incerta valde sit conjectura; eo usque tamen placebit, dum veriora edocear. Pertinet huc alia quoque in *Exilium Ovidii Elegia*, brevior tamen illa, & Epigrammati similior. Quisquis legit, non hanc elegantiae & concinnitatis laude frustrabitur. Pulcherrima hic OVIDII imago; ingeniosæ, nec vulgares, laudes; tristissima exilii descriptio; iustissima in patriam Poetæ indignatio; artificiosa & auribus jucunda verborum compositio. Cumque Poetam laudaret, facili inprimis & nativo verborum versuumque flumine admirabilem; ipse id maxime operam dedit POLITIANUS, ut artem dissimularent, & sponte quasi nasci viderentur elegi. Inter illas vero, quas in *Operibus* Nostri legimus, suavissima est *Elegia* seu *Epicedion prænobile*, ut vocat GADDIUS *l. c. p. 135*, quod in præmaturum ALBIERÆ ALBITIÆ, SISMUNDO STUPHÆ desponsatæ, obitum composuit. Ista legenti SCALIGERO ita se probavit, ut eam NASONIS, quam in morte DRUSI scripsisse dicitur, *Elegiæ* anteponeret, nec quidquam, quod in ea reprehenderet, inveniret. *Elegia pro Epicedio*, inquit *l. c. valde bona est, ingeniosa, plena, numerosa, candida, arguta, efficax: plane digna tanto viro: & quam equidem scripsisse malim, quam quæ dicitur ab Ovidio in morte Drusi missa ad Liviam.* Nec fefellit SCALIGERUM iudicium suum. Quæ enim maxima Elegiæ gratia est & venustas, ne sit ulla hic vocum perplexitas, ne dicta sint tumida aut pha-

phalerata, ne involutus fictionum cumulus, sed ut facili & suavi cantu non verba tantum, sed sententiæ ipsæ, se auribus insinuent, ea sane præcipuum huic carmini decus addit. Accedit & inventionis nobilitas, qua gratiam conciliare Noster scivit argumento humili, & nil nisi lachrymas secum ferenti. Concinnæ sunt laudes, quibus pulcherrimum formæ decus, gratiam ac modestiam vultus, probitatem, ac purpureum pudorem, ceterasque virtutes virginales quindecim annorum puellæ persequitur. Delectavit me imprimis horribilis illa tristissimæ febris imago, cujus quo detestabilior facies est & forma, eo plus artis habet & ingenii. Quin omnis illa a febre desumpta fictio poetica festiva ac politula est, & VIRGILII redolet ingenium. Ultimum vale morientis ALBIERÆ ad sponsum STUPHAM, vellem, nervosius paulo molliusque esset, & sponsæ morientis magis accommodatum ingenio. Exigua in verbis vis, parum vehemens in sententiis robur, amor frigidiusculus, nec talis plane, qualis amantis esse solet. Nihil non vulgare, nihil non languidum, nihil, quod non aliis quibusque morientibus æque conveniat. Unus forte, ne omnes displiceant, placere possit versiculus:

Est mihi dulce etiam te superante mori.

Illud præterea animadvertas in hoc Carmine, ea sæpenumero sub initium posterioris versus repeti Poetæ, quibus priorem ipse clauserat; quales sunt versus:

Inque tuo tota est vulnere nigra domus.

Nigra domus tota est &c.

Quæ figura, ut multum habet gratiæ, si rarius adhibeatur, ita dedecorat valde elegiam, si paucis in paginis sexies occurrat. Altera, quæ laudem meretur, *Elegia est in Violas, a Venere mea dono acceptas*, concinnus admodum ætatis puerilis lusus, cujus aliqua a nobis injecta est mentio supra §. III. not. (u). Hanc dum *venustissimam ac elegantissimam* dicit GADDIUS *de Script. non Eccles. T. II. p. 140*, dumque *suavissima* hæ violæ videntur SCALIGERO *l. c.*, non id absque carminis huius merito accidit. Vere enim *molles* vocat has *violas* sub initium Elegiæ Poeta, si tales fuerunt, quales ipse jucundissimis elegis describit. Pictura violarum non vulgaris, non qualis aliis forte floribus conveniat, sed propria, sed nativa, sed artificiosissima.

fissima. Illud inprimis gratiam habet, imaginem coloresque violarum pulcherrime accommodari Veneri illi, quæ dono dederat Poetæ violas, & iisdem, quibus flosculi, ipsam Venerem ornari laudibus. Qua in re magna latet ingenii vis, & doctrinæ artificium plane singulare. Elegia *ad Antonium Benivonium, Medicum*, quam scripsit annos nondum duodeviginti natus, epistolæ induta habitu, tanto concinnior suaviorque est, quanto leviori studio composita videtur. Non in eodem tota argumento versatur, sed cum ANTONII laudibus fratrum HIERONYMI, dulce suaviterque ad tibiam cantantis, & alterius, artis herbariæ peritissimi, tertii denique, qui Philosophiam æque diligenter, ac Musicam, tractabat, præconia jungit. Pulchræ tamen inprimis & ingeniosæ ANTONII laudes sunt. Mihi præ ceteris perplacet versus :

Nam, quoniam Stygiam facile est tibi pellere mortem,

Quam facile invidia frangere colla potes?

Dixerat enim paulo ante Poeta, se, BENIVENII celebratum laudibus, non pertimescere atroces plebis sordidæ calumnias. At comparisonem illam, qua utitur sub initium Elegiæ :

Ut sonipes geminas attollit Martius aures,

Cum rauca belli signa dedere tubæ ;

Sic mihi languenti surgunt in pectore vires,

Ingenii laudas cum monumenta mei ;

nescio, an probaturi sint omnes. Quæ enim Poetæ languentis cum equo Martio, aspero semper, spumante, & hinniente, similitudo ? Incitator longe fortiorque, strepitante tympano, per venas sanguis surgit equo natura generoso & acri, quam cui piger lentusque ossibus torpor hæret. Posset etiam in eo videri nimium vel amicitiae dedisse, vel ingenium secutus suum ANGELUS, quod ipso Æsculapio & Chirone superiorem dixerit BENIVONIUM. Miram festivitatem, & nescio quid delicati sensus, habent *in Lalagen* elegi ; quos ipse *optimos* dicit J. C. SCALIGER in *Poetic. Lib. VI. p. 309*. In his tam scite gravitatem lenitate temperavit Noster, ut vix, quod displiceat, invenire possis. Adeo, dum formosissimam puellam conspicias, ingeniosissimum simul Poetam admiraris. Digni profecto præstantissimo quovis Poetarum veterum sunt versiculi :

Pulchrior esse nequis, vel, si potes, equius est, te

Jam, Lalage, nostris parcere luminibus.

Vix te, vix talem ferimus, quodsi auxeris illam;

Fiam ego, qui nunc sum nil nisi flamma, cinis.

Vix, quem non mirum in modum hæc afficiant & demulceant, fore quemquam puto. Quam *ad Laurentium, juniorem*, Epistolæ instar pæne ex tempore scripsit, Elegia jucundam continet narrationem eorum, quibus ipse in amœnissimo Mediceæ gentis, cui Ambræ nomen, prædio, societate usus PETRI, alumni sui, sefelle-
rat otium suum; quæ mollis est, & stilo similis OVIDIANO. Ha-
bes etiam hic concinnas LAURENTII hujus, cui destinati
sunt elegi, laudes, quibus natam ad maxima quæque juvenis
hujus indolem extollit Poeta. Videntur ad hoc carmen, si alia
ei jungas, quibus domus Mediceæ res gestæ splendorque coho-
nestantur a POLITIANO, spectare verba FRANC. VIN-
THÆ, quæ sunt in Elegia ad JO. MARIAM PANLOTI-
UM, *Lib. I. Carminum* ejus, inter *Carmina quinque Hetrusco-
rum Poetarum*, apud Juntas editorum, p. 34:

Perdocte tamen Hetruscis, Rythmisque Latinis

Jam pridem hos (Mediceæ gentis) cecinit Politianus avos;

Atque adeo ornate, ut vates laudavit uterque

Admirans illum sedibus Elysiis.

Neque inepte hæc VINTHA. Generatim enim in POLI-
TIANI, cujuscunque sint generis, carminibus hoc animadver-
timus, ea, quibus Mediceæ gentis honor ac merita decantantur,
inprimis quæ LAURENTIO, capiti gentis, inscripta sunt, sive
arti id, sive pietati, quæ & ipsa ingeniosa esse solet, tribuas,
acumine & suavitate reliquas fere omnes antecedere longissime.

(f) Est & *Lyriceorum* exiguus admodum numerus, si ab his se-
pares, quæ, angustioribus circumscripta terminis, ad *Epigram-
mata* propius accedunt. Vellem autem, plura horum exsta-
rent, & in hoc carminis genere magis elaborasset Poeta, quam
in quocunque alio. Tam enim bella hæc sunt, quæ disper-
sa passim leguntur, tam venusta, tam ad HORATIANAM
expressa imaginem singula, ut, si, quæcunque scripsit unquam
POLITIANUS carmina, hoc metri genere, hoc ingenio,
scri-

scripsisset, dubium non sit, illustriorem longe, quam qua vulgo inclaruit, partam ipsi carminibus suis gloriam dignitatemque fore. Nihil hic earum desideres virtutum, quas proprias sibi vindicat Poeta Lyricus, & quibus instructus FLACCUS ille, *sublimi feriebat sydera vertice*. Graves, nec simul tamen tumidæ, sunt fictiones, expers fuci, sibi que constans, sententiarum nervus, admirabilis ubique lepor ac venustas, opportuna argutia, exquisita verborum velut gemmæ, numeri sonantes ac molliusculi. Tales virtutum poeticarum cumulos, nisi me fallit iudicium, invenisse mihi visus sum in *Oda illa dicolo ad Alexandrum Cortesium, adolescentem bene literatum*, quem eo tempore venisse queritur Poeta visendi sui causa Florentiam, quo ipse in Cafasolanum peregre abierat; cuius carminis mira est gratia in exprimendo dolore tali, qualem sentire potest, qui absentis amici frustra desiderio laborat. Ejusdem venæ est alia *ad Gentilem Episcopum Ode dicolor*, quæ, dum GENTILIS solatur animum, sanguinario JULIANI MEDICÆI interitu vehementer percussus, non poterat solari fortius, quam enarratis decantatisque fratris superstitis, LAURENTII, virtutibus, cuius prudentissimo consilio reslitutum iri prostratis rebus robur decusque suum, certissimo augurio præviderat. Quod unum cum verbis exaggeraret Noster ad id aptissimis, jure dicere poterat in *Epistola ad LAURENTIUM*, carmini huic præmissa, *omnia se collegisse hic, quæ communem omnium dolorem, etsi minus tollere, levare procul dubio aliqua ex parte, possint*. Carere enim JULIANO facile poterant cives Florentini superstiti LAURENTIO, cuius enigmastam imaginem:

*Laurens, quem patriæ coelicum pater
Dudum terrifica Gorgone præstitit;
Quem Tuscus pariter, quem Venetus leo
Servant & draco pervigil.
Illi bellipotens excubat Hercules,
Illi fatiferis militat arcubus,
Illi mittit equos Francia Martios,
Felix Francia Regibus. &c.*

Nec minus salis inest Odæ splendidissimæ *ad Innocentium VIII, Pontificem Maximum*, cui concinnandæ tanto plus ingenii & la-

boris impendisse videtur Noster, quanto vel digniori carminibus Principi sacram esse jusserat, vel dulciori, sacra olim capeffendi munera, spe alebatur. Si quid nimium hic laudis splendidæ offendas, condonabis id Poetæ, superstitionis sanctæque religionis vinculis alligato. Haud quisquam enim eorum, qui Pontifici favent, adulationi litatum judicabit a Poeta, talem dicente INNOCENTIUM,

*Roma cui paret, dominusque Thybris,
Qui vicem summi gerit hic Tonantis,
Qui potest magnum referare, & idem*

Claudere cælum. &c.

Nec autorem POLITIANUM diffimulat Ode perbrevis, sed valde elegans, in *Autumni fugam*, cum *Hymnis* binis ad *Virginem Deiparam*, qui Jambicis quaternariis sunt compositi, continentque plenas suspirii & pietatis invocationes Mariæ virginis, quales forte ante aram recitare sacerdos solet. In his si animum spectes Poetæ, damnabis cultum, Virgini potius, quam Deo, præstitum; si ingenium, omnia laudabis, & pulcherrimis celebratas versibus, quascunque in virgine castissima admirantur illius sectæ homines, virtutes agnosces. Plena etiam succi venerumque est Ode Sapphica in laudem Cardinalis Mantuani, quæ non poterit non summopere placere iis, qui nobilissimum sententiarum delectum, suavitate & gratia conditum, in lyrico carminis genere amant maxime & suspiciunt. Viderat vero POLITIANUS, ad impetrandos a Summo Pontifice honores sacros, eorum inprimis, quos sacra tegit purpura, opus esse commendatione; unde factum est, ut horum gloriam carminibus amplificaverit, & in laudes eorum omnes ingenii nervos intenderit. Hujus quidem Odæ quanta sit venustas, cognoscere vel ex versu poteris, ad imitationem illius HORATIANI, *Lib. IV. Od. IV. v. 31*, affabre feliciterque, ut puto, effecti:

*Scilicet stirpem generosa succo
Poma commendant, timidumque nunquam
Vulturem sæto Jovis ater ales
Extudit ovo.*

Bella

Bella certe imitatio, utpote quæ non minus Poetæ Florentini, quam prisca illius Romani, digna sit ingenio, & a verbis HORATII longe recedens, novitatis præ se ferre speciem videatur. Venustissimi tandem sunt *in Puellam formosam* Jambici quaternarii, in quibus, quicquid molle est ac delicatum, quicquid a pulchritudine nomen habet, undique collectum videas; ut vix legisse me unquam tale quid recorder, ubi tantum formæ pretium statutum, tamque pulchris Venus coloribus depicta sit. Puellam sistit Poeta, qualem si ipsi fata in complexus dedissent, melior ei, quam Paridi, fors contigisset. Totus in ea defixus hæret, nihil non venustum, nihil non admirabile, nihil non divinum, animadvertens. Omnes hic Veneres, omnes Gratia, resident; tantumque cœlestis virtutis animus, quantum decoris corpus, habet. Sed, dum a capite ad calcem spectatissimas quasque puellæ dotes oculis perlustrat, nec ab eorum prorsus se contemplatione abstinet Poeta, quæ sciri verecundius, quam evulgari, possunt; necesse fuit, rerum turpitudini verborum subinde obscœnitatem adhiberet, castisque auribus, quod fastidirent, propinaret. Sordebunt, ni fallor, haud paucis verba:

*Nam, quæ tibi mamillula
Stant florida, & protuberant
Sororientes primulum,
Ceu mala punica ardua,
Quas ore toto presseram,
Manuque contrectaveram,
Quem non amore allexerint?
Cui non asylum immiserint?
Quem non furore incenderint?*

Non habebat, cur quidquam sibi ab his illecebris periculi timeret, Poeta, modo ab illarum conspectu oculos prohibuisset. Eodem in carmine mirari me, fateor, qui factum sit, ut, cum præstantissima quæque tam corporis, quam animi, decora suspiceret in puella & extolleret, ipsum illud turpissimum animi dedecus, lasciviam, laudaret. Quæ enim tam prostrati pudoris puella est, quæ dici amet

*Puella, qua lascivior
Nec vernus est passerculus,
Nec virginis blande sinu
Sciurus usque lusitans.*

Desideramus hic prudentiam Poetæ, & mentis illam aciem, qua in scriptis alioqui suis nemini non admirandum se præbuit. Sed, ut hanc puellæ maculam inureret, in causa fuisse suspicor passerculum illum & sciurum, a quibus cum mutuari aliquid vellet, quod proprium ipsis esset, in lasciviam incideret, necesse fuit.

- (g) *Epigrammata* POLITIANI, quorum non exiguus est numerus, alia aliis, ut solet, venustiora sunt. SCALIGERO quid federit de illis sententiæ, hariolari non licet. In illorum enim dum mentionem incidit *Lib. VI. Poetic. p. 309, Epigrammata*, ait, *sibi quisque examinet*. Verba, nescio, an Critico satis digna, & ad instruendum Lectorem admodum idonea. Non enim quisque ea pollet doctrina, ea præditus est judicandi dexteritate, ut justum rebus singulis pretium statuere, & quid valeant quæque, accurate definire possit. Sunt hæ Criticorum partes, ut suo nobis præeant judicio, & veram recte sentiendi viam commonstrent. Conf. BERN. MONETAM in *Notis ad BAILL. Jug. des Sav. T. IV. P. I. p. 55*. BAILLETUS igitur unde compertum habuerit *l. c.* nihil valere SCALIGERI judicio hæc *Epigrammata*, me quidem latet. Etenim, præter jam adducta, nusquam ejus de *Epigrammatibus* verba exstant; & hæc ipsa, quæ dedimus, nihil plane hujus rei docere nos possunt. At, si alios audias, plurimorum huc redire sententiam videbis, maximam *Epigrammatum* partem acumine suo elegantiaque Lectorum plausum approbationemque mereri. Ita OLAO BORRICHIO *de Poet. Diff. III. p. 103* *plerumque exasciata* dicuntur *Epigrammata*, & JAC. GADDIUS *de Script. non Eccl. p. 140* complura eorum *ingeniosa* vocat, *venusta, & elegantia*. Eidem placent præ ceteris in Naldi Poetæ libellum *Elegiarum*, in Græcorum voluminum impressores, in Philippum, fratrem, pictorem, in Paulum, in Pamphilum, in Corydonem, in Laurentium Medicæum, ruri querna corona redimitum, ad Xystum, Cardinalem, in Galeotum, Principem Faventinum, & in Puellam morientem, *Epigrammata*. Singulare acumen

men animadvertisse sibi visus est GUIDO PATINUS in *Epigrammate*, tumulo CAMPANI, primi nominis Itali, inscripto, ob verum, quo id clauditur, argutissimum:

*Mi joca, mi risus, placuit, mihi uterque Cupido,
Si me fles, procul hinc, quaeso, viator, abi.*

Multum quippe id gratiae habere & festivitatis putabat, quod arcendam Poeta dixerit plorantium & ejulantium turbam a tumulto illius, quem non nisi risus olim jocique delectaverint. Vide *l'Esprit de GUY PATIN p.m.32*. Sed sunt hujus generis longe plura, in quibus, quæ præcipua Epigrammatis lex est, nec ingenii robur, nec suavitatem, desideres. Defraudari hac laude nequeunt bina illa *ad Laurentium Medicæum*, alterum, quo vestibus se destitutum queritur, &, ut mittat ille, submisit rogat, alterum, quo gratias eidem pro missa veste splendida perquam concinnas persolvit. Idem lepos est in binis *ad Xystum, Cardinalem*, sibi mutue eleganter respondentibus, quorum altero nil nisi verba sibi reddita queritur pro decantatis XYSTI laudibus, altero *Poetas detractores* perstringit. Utrumque hic legere, cuilibet puto jucundum fore:

AD XYSTUM.

*Verba dedi Xysto, decet hæc dare dona Poetam,
Æra decet Xystum reddere, verba refert.
Verum habet ille alios, qui dent sibi verba, fatemur,
Æra tamen qui nunc det, mihi nullus adest.*

AD EUNDEM, PROPTER ALIQUOS POETAS
DETRACTORES.

*Credebam demens, Xystum mihi verba dedisse,
Fallebar, vates nam mihi verba dabant.
Nil queror, insanis mos est dare verba Poetis,
Di faciant, ne sis, Xyste, Poeta mihi.*

Addo tertium AD EUNDEM, argumenti non dissimilis:

*Dicenti te, Xyste, Deum, si dona dedisses,
Quæ petiit, jam te diceret esse Jovem.*

Argutum porro est illud AD PAMPHILUM:

*Mittis vina mihi, mihi, Pamphile, vina supersunt,
Vis, mage quod placeat, mittere? mitte sitim.*

Dignissi-

Dignissimum LAURENTIO Principe *Votum illud :*

*Det tibi Nestoreos, Laurenti, Juppiter annos,
Nestoreum quoniam pectus & ora dedit.*

In Albieram complura scripsit Epigrammata; at horum ingenii humilis nonnulla; quædam paulo concinniora; omnium vero nitidissimum illud *ad Patrem Albiera:*

*Quid quereris, genitor? Vivit tua filia cælo,
Albiera, anne Deam progenuisse doles?*

In Bernardi Bembi, Veneti Oratoris, laudibus, nihil habeo, quod desiderem. Suum singuli versus acumen, suas veneres, habent. Quæ *in Mabilium Novatum Insubrem,* hostem suum fere capitalem, vehementissimo animi exacerbati impetu composuit, multum salis, aut aceti potius, secum gerunt, tantoque ingeniosiora sunt, quanto concitator tunc Poetæ sanguis fuit. Ad modestiæ tamen si leges exigas, videbis, vel irarum stimulos, vel ingenii luxuriantis copiam, longius interdum abduxisse Poetam ab humanitate illa, quæ vitia aliorum, inprimis quæ corpori inhærent, contegere potius & occultare solet, quam in lucem publicam protrahere. Nihil hic tacet eorum, quæ opprobrio cedere poterant hosti suo, & quod parum decet hominem cum Musis versantem quotidie, cuncta fere dedecora domestica enarrat. Sed hæc ipsa uberrimam Poetæ materiam dederunt, aperte ludificandi hominem sordidum, gulosum, & plane inficetum, ingenioque fræna laxandi liberrima. Non enim tam illepide, tamque ineleganter, exprobravit hæc MABILIO, ut non acutissimum subinde Poetam, & festivum in ipsis conviciis artificem, cognoscas. Sed de litibus POLITIANI cum MABILIO acerrimis plura alio in loco. *In Theodorum Gazam* brevioris moduli Epigramma,

*Cum terram hinc nosset Theodorus & æra, & undas,
Jam restant, inquit, sydera, terra vale.*

nervum quendam habet, quem sentire magis possumus, quam eloqui. At quid mollius suaviusque esse potest versiculo, quo clauditur nitidissimum *in Amicam* Epigramma:

*Durum, ferre sitim circumsalientibus undis,
Durius, in medio nectare ferre sitim.*

Memi-

Memini, me similis suavitatis versum legere in Poetæ cujusdam Germani, quem ferax præstantissimorum Poetarum Silesia ediderat, & ab aliquo inde tempore universa miratur Germania, carminibus, mira prorsus dulcedine & venustate compositum. Tandem, si artem quæris & veterum Poetarum ingenium, legas, quæso, sed stomacho ad concoquendum parato, illud compositione magis, quam argumento, elegantissimum in *Anum libidinosam* Epigramma, quo nihil dicerem limatius elegantiusve componi posse, nisi obscœniora quædam contineret, averlanda potius, quam commendanda; quæ eo minus opportuna hic videntur, quod comites Epigrammati adjuncti sunt *Hymni* duo *ad Mariam*, pie admodum & religiose decantati. Conf. P. BAYLII *Lexic. T. III. p. 2344. not. o.* Non enim adeo deformis quidquam proferre natura potest, quo non deformior longe detestabiliorque fuerit illius anus facies, monstro, quam homini, similioris. Ita eodem tempore, quo turpissimam invenustæ vetulæ imaginem conspicias, divinam pulcherrimi Poetæ formam decusque miraris. Sint hæc, quæ nominavimus, exempli loco prolata *Epigrammata*, ut habeat Lector, ad quorum indolem & dignitatem ipse examinare possit, quæ supersunt, reliqua. Illorum enim, de quibus jam nihil commemoravimus, multa ejusdem sunt præstantiæ & suavitatis; plura ad eam accedere quam proxime videntur. Neque tamen dissimulari id potest, etsi plurima eorum, quæ venusta hic sunt, & placere lectoribus possunt, ex suo sumserit ingenio POLITIANUS, non deesse tamen, quorum gratiam ab OVIDII forte, aut HORATII, aut CLAUDIANI, aliorumve, mutuatus carminibus videatur; id quod ante nos observatum JAC. GADDIO *l. c.* Neque etiam putandum, nihil non venustum, nihil non comitum, & quo delectari possis, hic occurrere. Probe enim JAC. GADDIUS *l. c.* de *Donati Acciajoli*, seu *Azaroli*, ut vocatur POLITIANO, *Epitaphio* animadvertit, *nec inventionem, neque spiritus, neque numeros poeticos, habere, neque venustatem.* Quod si enim id contendas cum subsequente statim *Anton. Campani Epitaphio*, vix duo hæc unius putes ejusdemque Autoris esse. Simplicissimi est ingenii, nec grano salis respersum; ut credas, refragante potius, quam non favente, Apolline compositum. Addo illud *ad Fabianum*:

Tbuscus ab Othryfio, Fabiane, Antonius Orphea

Hoc differt, homines hic trahit, ille feras.

speciosioris esse, quam gravioris, acuminis. Cui enim non rem majorem præstitisse Orpheus videatur, cantu emolliens feras bestias, natura feroces, & difficile compescendas, quam ANTONIUS, homines, mansuetiori præditos ingenio, carminibus demulcens? Illud *de Domitio & Marsilio* Epigramma magis placebit iis, qui lusus verborum, quam qui gravitatem & acumina, sectantur. Omnis huc Epigrammatis nervus redit, non tam religiosum esse, *qui audiat Missam*, MARSILIUM, quam qui *missam faciat* hanc ipsam *Missam*, DOMITIUM. Nec illud tacendum, in *Epigrammatibus* POLITIANI talia subinde legi, quæ hominem verecundum, nedum sacris aut initiatum jam, aut certe his destinatum, minime decebant. Quorum & paulo ante dedimus specimina, & his plura passim Lectori nauseam movebunt; quorum tamen, non tam quod iis adeo sit delectatus, quam quod Poetarum veterum, MARTIALIS, CATULLI, aliorumque, hac etiam in re accommodare se ingenio voluerit, studiosum POLITIANUM dixerim. Maximopere hæc olim offenderunt JO. LUD. VIVEM, assiduum ceteroqui Carminum POLITIANI laudatorem. *Politiani Musæ*, inquit *Lib. III. de Trad. Discipl. p. 542, plurimum suavitatis habent, multo sale, argutiis, Veneribus, conditæ, sed ex ejus Epigrammatis exstirpanda sunt fœda illa, gentili, nedum Christiano, indigna.*

- (b) Vidimus jam ante eorum nonnulla, quæ passim in singulis POLITIANI Carminibus reprehenderunt eruditorum nonnulli; jam, quæ generatim in poesi ejus alii notarint, breviter dicemus. Neque vero negligendi sunt ii, qui nimio interdum ingenii impetu abreptum, & sanguinis intempestivo calore excitatum, quo tulerat natura effrænata, huc omnem effudisse sententiarum verborumque cumulum, dixerunt. Unde scilicet factum putarunt, ut minus artis esset in ejus Carminibus, nec hæc judicii tanta, quanta ingenii, copia abundant. Fuit hæc sententia LIL. GREG. GYRALDI in *Dial. I. de Poet. suor. temp. p. m. 535. Calore potius*, inquit, *quam arte, versus scripsisse videtur; judicii utique parum cum*

in

in seligendo, tum in castigando, habuisse visus est; unde malevolis sui calumniandi ansam dedit. Cujus vestigia premit OL. BORRICHIVS in *Diff. III. p. 103*, qui, *plus*, inquit, *furoris poetici in Politiano, quam artis, plus ingenii, quam judicii, ut jam olim recte censuit Gyraldus*. Quin & hanc ingenii luxuriantis abundantiam in causa fuisse, ut, optima quæque veterum Poetarum versu exprimere, ac permiscere inter se, laborans, elegantiam sermonis parum curaret, & a veteris castitate Latii deflecteret, judicat J. C. SCALIGER *Lib. VI. Poetic. p. 309*, ubi ita: — *impetu excursuque Statio propior (POLITIANUS) ac similior. Quare neque candorem quæsit, & amisit Venerem, &c.* cum quo faciunt JAN. VINC. GRAVINA *Lib. I. della Rag. Poet. §. 39. p. 115*, & Autores *Diarii Journal Lit. T. IX. P. II. p. 268*. Sed, jure, an injuria, hic vapulet Poeta noster, ex meo dicam judicio. Qui plus furoris poetici inesse ei dicunt, quam artis & prudentiæ, si de omnibus ejus carminibus, cujuscunque sint generis & argumenti, id dictum volunt, næ parum æque de præstantissimis ejus laboribus sentiunt; si ad *Sylvas* saltem id restringunt, a POLITIANO ne quidem dissentiunt, nec id ei objiciunt, in quo male a se actum putaret, si viveret, Poeta. Quod enim *Elegias, Odas, & Epigrammata*, attinet, temperatus admodum in illis calor est, doctrina etiam & artificium tale, quale hujus generis carminibus adhibuere veterum complures; at, quæ heroico carmine composuit, *Sylvas* vocare non poterat, nisi ingenii quasi furorem quendam præ se ferrent, artemque & laborem omnem callide dissimularent. Tales prorsus sunt STATII *Sylvula*; in quibus similem mentis concitatae impetum, similemque rerum ordinem, deprehendimus. Taceo, parum venerum & suavitatis inesse carmini, cui judicii studiique plus, quam leporis & ingenii, accessit. Dum diligenti & continua meditatione opus excudis, dum rerum ordinem solícite disponis, & quæ post sequentur, caute prospicis, sensim defervescent ignes ingenii, idque ipsum, quod anima & nervus carminis dici mereatur, exulare opere tuo senties. Illorum vero, qui impuræ aliquantum dictionis Poetam nostrum arguunt, modo non amplos adeo accusationi huic limites constituent, facile me partibus adjungam. Negari enim haudquaquam potest, factum interdum esse

esse five nimio ingenii æstu, five ipsa metri lege id exigente, ut, quæ novitatem quandam redolebant, verba aut dictiones nonnullæ nescienti quasi, aut certe invito, Poetæ exciderent. Quæ dum animadvertimus, cogitare debemus, his ipsis in rebus plus indulgendum esse Poetæ, quam solutæ orationis scriptori. Poetis enim, quos duris metri legibus alligatos novimus, suum quasi proprium sermonem, & compositionis genus, esse, exemplo discimus veterum Poetarum omnium, qui, metro suo servientes, sæpius vel in verbis, vel in dictionibus, novitatem quandam affectarunt. Quæ, etsi magis decere videatur priscos illos Apollinis Musarumque sacerdotes venerabiles, quam nostræ ætatis Poetas qualescunque, excusari tamen quodammodo potest, si, eos ipsos, qui ad imitandum nobis sunt propositi, POLITIANO prævisse duces hac in re, intelligas. Habet etiam, quod reprehendat in poesi ANGELI, P. BÆLIUS in *Lexic. hist. T. III. p. 2344. not. o.* Huic carmina POLITIANI, ea imprimis, quibus dignitatem famamque aliorum infectatus est, præ se ferre nimium Poetas prisce Latii imitandi studium videbantur. Quod ut exemplo confirmaret, profert, quæ in *Mabulum* compositæ sunt, Satyras; in quibus idem venenum, eandem tam cavillandi & conviciandi, quam voces obscenas versibus immiscendi, libidinein, animadverti putabat, quam in CATULLI & MARTIALIS, petulantissimorum Poetarum, carminibus prudentiores merito fastidiant. Profert præterea illud in *Anum libidinosam* Epigramma, in quo nihil fere invenisse se aiebat, quod non ante legerit in binis *Odis* HORATII, altera (*Epod. VIII*) in *Anum libidinosam*, altera (*Epod. XII*) in *Anum fœdam & fœtidam*. De obscœnis igitur, quæ supra jam tetigi, fateor me prorsus idem sentire cum BÆLIO. Neque enim alia de causa his verborum sordibus carmina sua infecisse POLITIANUM suspicor, quam ut totum se ad MARTIALIS, aliorumque hujus notæ Poetarum, ingenium componeret; neque hoc nomine laudandum POLITIANUM judico. Alia omnia horum Poetarum, vellem, imitatus esset Poeta Italus; modo abstinuisset ab iis, quæ adversa sunt honestati, mores corumpunt, carmini parum gratiæ conciliant, nec ullum argu-

tiis

tiis locum relinquunt. In cavillando autem & conviciando suum potius, quam antiqui alicujus Poetæ, ingenium secutus videtur, quippe hic novum aliquid atque suum habens, vehementiorque Poetis omnibus, quos artis hujus non omnino fuisse ignaros novimus. Ingeniosa maxime ira est, non ficta vel simulata, qualis plerumque Poetarum est, sed fervida, & funestam hostis perniciem meditans, qualem in MABILIUM POLITIANUS conceperat. Neque adeo habebat Noster, cur aliunde arcefferet, quæ sponte ipsi suggererebat animus, turgidus irarum flammis, ac velut in furorem actus. Similiter nec vetulam illam invenustam & inelegantem, cujus imaginem POLITIANUS dedit, eandem esse putarim, cujus faciem olim HORATIUS perhorruit. Utraque inficeta satis, & deformis, utraque aspectu horrida & terribilis; ipsa tamen deformitate, ipsis lineamentis, ambo valde inter se dissimiles. Altera cæca magis, altera magis clauda; altera voracior, clamorior altera; altera oris foetoribus, altera narium profluvio, detestabilior. Forte sorores, aut, si mavis, gemellas, dixeris par illud sceminarum egregium. Intuere, quæso, quisquis rugas & ossa amas, utriusque vetulæ imaginem, deformem apprime illam HORATII, deformiorem profecto istam POLITIANI, dices. Adeo semper deprehendes, in quo differat a Poeta antiquo Poeta recentior, tamque dextre effectum dices idolum illud exsangue & enervum, ut nec ipsa quidquam ei deformitatis addere natura ausit. Ceterum, in ipsis numeris quid reprehenderint passim eruditi, paulo post videbimus.

- (i) Parum suavitatis ei inesse carmini existimo, quod vel rudi plane crassaque Minerva, & omni sine acumine, compositum, vel, si quid acuminis redolet, illud a rebus sordidis ac invenustis desumptum habet. Non enim rusticis & paganis scribuntur carmina, sed hominibus urbanis, politis, & quibus aures molles sunt ac delicatæ. POLITIANUS, etsi in plurimis, quæ scripsit, carminibus id maxime cavit, ne quid inelegans & sordidum Lectorum animos offenderet, in *Epigrammatis* tamen non adeo temperare sibi potuit a petulantia ingenii, ut non insperferit interdum, quæ absque stomachi fastidio legere vix possis. De obscænis jam

dixi. Aliud fœditatis genus est, non nisi solenne iis, quibus de duro luto pectora Proteus finxit, ad popinas ganeasque ablegandum. Neque vero ab hoc ipso abstinuit Poeta Florentinus. Paucis, ut puto, ad palatum erit illud *in Mabilium, minitantes, novum se fulgur verosque tonitrus missurum*, Epigramma, etsi sordidiora cogitare Lectorem jubeat, quam exprimat:

*Quod fulgur mihi te novum, Mabili,
Missurum, & tonitrus, minere, veros,
Nil est, novimus, hos neque esse fictos,
Nam veros tuus esse odor probavit.*

Habeat sibi Poeta odorem istum, vix nostris accommodatum naribus. Addo huic aliud *ad Ponticum*, ineptum plane, infectum, fœtidum, acuminis expers, & in quo nihil minus, quam POLITIANI cognoscas ingenium. Molle ejus principium; at, quæ sub finem leguntur, audite, quam invenusta sint:

*Mitte leves numeros, calamo nec parce jocosos,
Mitte tuæ testes carmina nequitia.
Si facies, caro fies mihi carior auro,
Et nitido Phæbi sydere fulgidior.
At, si non facies, vili mihi vilior alga,
Atque asini fies stercore sordidior.*

Quasi vero, dum sordidum dicit PONTICUM Poeta, non ipse PONTICO longe sit sordidior. Relinquenda erant asinis sua stercorea, non in lucem protrahenda, non his bonæ chartæ inquinandæ. Immaturam hæc, & judicii viribus nondum adeo confirmatam, ætatem redolent. Vix enim annos tunc, cum hæc scriberet, natum fuisse decem & octo ANGELUM, docet Epigrammatis inscriptio. Sit igitur ætatis hæc culpa; nec ideo non dilectus nobis sit ANGELUS noster, etsi interdum humani aliquid passus, & juvenili petulantia in transversum abreptus. Quis unquam adeo sine labe o-
omni & macula prodiit, qui non aliqua in re justam hominum perspicaciorum reprehensionem incurrerit? Prætermis-
his & neglectis, quæ jam digito notavimus, nemini non jucundam partim, partim fructuosam, fore horum Carminum lectionem arbitramur.

(k) Numerorum atque syllabarum diligens in carmine cura, etsi ne uti-
quam ad internas poetices virtutes, ad illud nempe, quod augu-
stum vel suave in ea est, referri possit, ideo tamen recentioris
ætatis Poetis maxime incumbit, quod antiquis illis, unde ipsa
Poetices instituta ad nos venerunt, hisce se alligare legibus, certum-
que singulis verborum syllabis addere pondus, placuit. Un-
de, quisquis his se legibus exsolvere ausit, non poterit non te-
meritatis, quin & inscitiae, suspensionem incurrere. Habes
igitur, cur vitio id vertas POLITIANO, sicubi se metri ne-
gligentio rem gessisse, nec numerorum habuisse rationem, intel-
ligatur. Animadvertit id quidem SCALIGER loco sæpius ci-
tato, sed nec verba, nec numeros, indicavit, ubi POLITIANI maxi-
me industriam desideraverit. Quæ ipsi olim per literas amice ex-
probravit BAPT. GUARINUS, reprehendi a nobis non possunt,
partim quod eorum nonnulla intempestive notaverat GUARI-
NUS, partim quod ipse postea POLITIANUS in Latina Ele-
giæ CALLIMACHICÆ in *lavacra Palladis* interpretatione,
quæ legitur in *Miscellaneis*, menda illa, quæ jure notaverat
GUARINUS, in exemplaribus *Miscellaneorum* recens editis
emendari curavit, unde factum est, ut, quæcunque jam exstant
editiones *Miscellaneorum*, limatissimam emendatissimamque Ele-
giam habeant. Vellem, suppeterent mihi ipsæ GUARINI
ad JO. PICUM literæ, ubi sedes est eorum, quæ in Car-
mine POLITIANI virum eruditum offenderant. Nec enim
dedit his locum POLITIANUS in suarum *Epistolarum* vo-
lumine; sed habes hic saltem illas POLITIANI ad GUARI-
NUM, *Lib. I. Ep. 20*, ubi defendere laborat Noster, quæ ille
ad PICUM, communem utriusque amicum, scripserat. Ex
quibus discimus, minus probatum a GUARINO, quod *imol-
lare & liquentibus* prima brevi, quod *Orichalcus* secunda bre-
vi, quod *matutinus* prioribus correptis syllabis, enuntiaverit.
Defendit se quidem POLITIANUS, non aliter tamen ex
parte, ac solent ii, qui, malæ causæ conscii, errorem suum
profiteri, turpe minusque gloriosum existimant. Nam, quod
ad vocem *matutinus* & *imolare*, vix grata cuiquam foret
illa in mensura verborum affectata novitas, cujus se studio-
sum dicit: *Cum mihi de Græco pane ad verbum forent*
anti-

antiquissima interpretanda carmina, fateor, affectavi equidem, ut in verbis obsoletam vetustatem, sic in mensura ipsa & numero, gratam quandam, ut speravi, novitatem. Solemus huiusmodi novitatibus parum pretii statuere; nec licet nobis poetin laxioribus circumscribere terminis, quam quibus circumscribere veteres. Quid tandem artificii remanere putas interpretationi carminis Græci metricæ, si liceat pro arbitrio, dum te interpretandi difficultas urget, quamlibet verbis quibuslibet mensuram addere. Taceo, ne prudentis quidem esse, quidquam in his rebus novare; cum numerorum potius ignorantia, quam novitatis consilio, plerumque id tribuere Lectores soleant. Adeo parum verosimile videtur, id studio potius a Poeta, quam negligentia culpa, factum. In *orichalco* culpam fatetur POLITIANUS, si recte interpretor verba Epistolæ. At in *liquentibus* patrocinantem sibi habuit auctoritatem VIRGILII, cuius hæc sunt notissima:

Principio cælum, ac terras, camposque liquentes, item: Ignemque, horribilemque feram, fluviumque liquentem, etsi apud eundem Poetam liquentia mella, & liquentia flumina, productis syllabis prioribus, legantur. Unde nec deleri hoc ipsum passus est POLITIANUS, etsi facillimus in ceteris, in quorum locum, ne obtrectatoribus calumniandi occasionem præberet, postea emendatiora substituit. Quæ fuerint illa metri vitia, quæ Nostro objicit MERULA in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. XI. Epp. POL. Ep. 5*, cum nominata non sint MERULÆ, vix mihi suspicari liceat. Meminit is horum obiter saltem, quamvis & sic invidiose satis: *Notavere alii syllabas in metris vitiose positas, alii Solæcismos tetigere. Ego hæc & talia in Politiano nec exigere, nec culpari, debere duxi.* Quæquæ tamen ista fuerint, POLITIANO in *Epist. seq. ad MERULAM* iis accensentur, quæ in fronte ipsa statim, (nescio, an *Miscellaneorum*, an *Carminum* quorundam,) sicut alia errata librariorum, collegerat. Horum enim non a se, sed a semidoctis illis, reddendam esse rationem, ajebat, qui librorum excusoribus operam navare soleant, tam parum sæpe in legendis aliorum scriptis versati, ut aut inducta pro receptis supponant, aut ipsi ex tempore ad suum commodum falsa quæpiam comminiscantur; præsertim si confuse, ac perturbate, scripta sint

exem-

exemplaria. Addit, haud raro contingere, ut ne revisa quidem aut relecta prelum subire patiatur scripta sua; quin & fieri interdum, ut nec librariorum animadvertere statim menda possit. De his nullam POLITIANO litem movebimus. Satisne hæc ad excusandum valeant, de eo MERULA viderit. Forte, quæ is annotaverat, ex parte conveniunt cum iis, quæ mihi ipsi, singula Itali mei carmina percurrenti, visa sunt autoritatis esse perquam dubiæ, & vitio quodam numerorum laborare. In *Sylvis* nihil obvenisse mihi recordor, quod non putem tolerari posse. Etsi enim non desint, quæ licentius videantur posita, hæc ipsa tamen, cum sint mutuo sumpta ab antiquioribus Poetis, condonanda No- stro, certe non exprobranda, putem. Alia nobis, non ita forsan excusanda, suppeditavit reliquorum carminum lectio. In Epigrammate quodam *in Mabilium*, quo syllabas curare eo circumspicius debebat, quo promptiorem ad risus & convicia hostem noverat, inconcinna sunt:

Quam rodunt tineæ, pulexque saltans.

Quod ne per negligentiam scriptum putes, en iterum in alio *in Mabilium*:

Quo tutas pulices habent latebras.

Fefellit Poetam, ut videtur, *pulici* similis & sono & significatu vox *culex*, cujus primam corripit, Poetarum passim exempla docent. Fefellit & vetustum illud Poetæ incerti carmen *in pulicem*, quod Tomo I Carminum OVIDII p. 385 adjecit GREGORIUS BERSMANUS; cujus Autor, præter veterum Poetarum usum, brevem ubique facit priorem vocis *pulex* syllabam. Eandem *in Mabilium* Satyram dedecet versus ille:

Condas te in putidum licet lupanar.

Et parum gratiæ habent, quæ sunt in Elegia *de Alcone & serpente*:

Salvus erat. Stupuit morte direpta salus.

Nec felicioris compositionis illa sunt in Oda *ad Innocentium, Pontificem Maximum*:

Sponte sublato verecunda fasces,

quæ notata etiam sunt G. J. VOSSIO in *Aristarcho, sive de Arte Grammat. Lib. II. Cap. 42. p. 333.* Idem mihi videtur de versu Carminis *ad Cardinalem Mantuanum*:

Consciis sibi Phaethontis Indus.

Addit his VOSSIUS in *Aristarch. Lib. II. Cap. 23. p. 260*, minus

accurate vocum *patrimus* & *matrimus* secundam corripit P O L I T I A N O, ob notum satis C A T U L L I versum :

Qualecunque quod o patrima virgo.

Nec tamen ea res dubio caret, cum sint omnino, qui pro *patrima* C A T U L L I, fide Codicum, legendum putent *patrona*, & deficiente prorsus Poetarum autoritate, non adeo ineptum sit, idem addi pondus vocis *patrimus* syllabis, quod similibus vocum, *infimus*, *intimus*, aliarumque, syllabis additum ab antiquis constat. Monet etiam V O S S I U S *ibid. Lib. II. Cap. 42. p. 333*, minus recte factum a P O L I T I A N O, quod primam nominis *Michael* corripuerit in *Epigrammate in Michaelem Verinum*, ubi ita :

Verinus Michael florentibus occidit annis;

sed secutus in eo est Noster autoritatem *Drepanii*, Poetæ sat vetusti, cujus exstat versus :

Hunc etiam Michael aula cælestis alumnus, &c.

Ceterum de figuris, ut vocant, poeticis, quarum nonnullæ or-
nentne magis poesin, an magis dedecorent, nondum adeo confe-
cta res est, aliorum esto iudicium. Mihi quidem cautius pru-
dentiusque agere videntur, qui ab his abstinendum sibi, quam
qui ornatus causa adhibendas, putant. Nam, quæ ipsis poe-
tices legibus adversantur maxime, ea figurate & eleganter
dici in carmine, nunquam persuadere mihi potui. Quod
enim quidam V I R G I L I U M, similesque huic Poetas alios,
ajunt iisdem usos; id non tam rei elegantiam, quam summo-
rum Poetarum in adhibendis illis licentiam, ostendit. Talis
est *Hiatus metricus*, cujus exemplum habes in *Elegia P O L I -*
T I A N I in Violas :

Illi, unde in me spicula torquet amor.

Talis porro est *Diastole*, qua syllaba brevis producitur, P O L I -
T I A N O sæpius, quam par erat, usurpata, ut in *Epigrammate*
ad Laurentium Medicum, pro Sacerdotio accepto :

Hic me veste trahit, hinc basior, inde salutor,

& in *Nutriciis* :

Demoque Phrygoque, & veri gnara Phaennis,

& similem in modum in *Ambra* :

Euroque, Boreaque & vultu temperat Austros;

quem

quem versum nec probare potuit JAC. GADDIUS *de Script. non Eccles. T. II. p. 140*, qui, *poematio brevi non licere*, contendit, quæ licent magno & regio *Poemati Vatis Mantuani*, qui particulam quæ producat ante consonantem in *Ecl. IV, 51*, & *Georg. IV, 222*:

Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum,
cujus prudentissimi Poetæ minus affectus sit *judicium vel artem* POLITIANUS. Affectavit autem hanc licentiam in *Pentametris* imprimis Noster, ut in *Epigrammate in Simonettam*:

Mortali possit a Superis tribui;
quod tunc certe vitiosum est ac vituperabile, cum in carmine non adeo longo frequentius occurrit, ut in *Elegia in Albiera obitum*:

Ab miseri somnus & levis umbra sumus,
item: *Includit tumulus, & breve carmen habet,*
præ ceteris autem maxime in *Elegia contra Mabilium*:

Quicquid habes, quicquid aut geris, aut loqueris.
Quando expedit inferis Hexametro.
Uno longus erit hic quoque versiculo.
De te certamen est gladio, & crucibus.

Plura non accumulo. Namque satis hæc documento esse possunt, ipsi POLITIANO, Poetæ alioqui præstantissimo, ea interdum excidisse, quæ sane in aliorum carminibus ipse vel damnaasset plane, vel in venustis certe & imitandis non habuisset. Commemoranda hæc fuerunt, ne, qui paulo ante laudantem me vidit *Carmina POLITIANI*, is plus dedisse me amoris tanti viri, quam veritati, dicat. Id tamen a me impetrare non possum, ut cum GADDIO *l. c.* ad omnes me minutias dimittam, nec id ipsum ferendum putem, quod casum vocis pluralem singulari interdum vel colectivo nomini junxerit, e. g. *concilium sequitur, ludunt Nereidum chorus*; cujus compositionis non raro apud veteres Poetas æque, ac soluti sermonis Scriptores, exempla occurrunt. Notandum tamen, id nomini colectivo, tali nempe, quod de pluribus personis dicitur, magis convenire, quam proprio, quod certæ saltem personæ tribuitur. Unde non æque placet versus POLITIANI in *Ambra*, itidem notatus GADDIO:

Divinosque ortus Clio dictate canenti,

etsi satis scio, eadem dicendi formula usum VIRGILIUM, cuius alia omnia, quam similes, metri causa adhibitas, dictiones, imitari malim.

§. 14.

Jam, ubi elegantioribus literis, iisque studiis, quibus molle ab humanitate nomen veteres dedere, ita excultum POLITIANUM, ut vix ante eum quemquam, vidimus, quo studio nobiliores illas, vereque sublimes, artes ac scientias complexus sit, quantumque ad illarum incrementa attulerit, superest, ut, in amplissimo hoc laudum POLITIANI argumento versantes, strictim diligenterque exponamus. Et, ut a Philosophia, omnium regina doctrinarum, initium dicendi faciamus, in hanc etsi non ita curam industriamque suam omnem convertit, ut Philosophorum ætatis suæ dici princeps meruerit; (*a*) nec fastidivit tamen prorsus hæc studia, sed, ab ineunte ætate Platonis atque Aristotelis innutritus præceptis, (*b*) maturioribus annis, Joannis Pici inprimis exemplo incitatus, (*c*) tanto ardore in præstantissimo hoc literarum genere elaboravit, ut & veterum Philosophorum libros juventuti publice prælegerit, (*d*) & scriptis divinam hanc scientiam illustraverit prorsus doctissimis. (*e*)

(*a*) Etsi

(a) Etsi magna fuerat doctorum hominum, Philosophiæ bene cupientium, in POLITIANO spes reposita, nec unus forte NIC. LEONICENUS, ita olim fore, ominatus est, ut *Philosophia universa, quæ jam pridem apud barbaros barbara facta fuerat, ANGELI POLITIANI opera latine loqui inciperet*, quæ hujus sunt verba in *Epistola ad POLITIANUM, Lib. II. Epp. POL. Ep. 3*; nunquam tamen in animo fuit POLITIANO, in illis barbarorum ineptiis bonas horas consumere, nec ad eam unquam Philosophiæ laudem adspiravit, quam consecutos ætate illa MARSILIUM FICINUM & JO. PICUM constat. Quin lubens his ipsis palmam concessit, nec, quantum politiora studia mollesque cantiunculas, tantum morosas de *Ente & Uno* disputationes amavit. Ipse PICUM *Philosophum*, se *Philosophastrum*, in *Epistola ad PICUM, Lib. XI. Ep. 6*, & in *Prefatione Miscellaneorum Philosophiæ se candidatum*, dicit. Cumque adversus lamias illas, quæ temere ipsi insultaverant de Philosophiæ professione, acerrimum certamen instruit in *Prælectione*, quam *Lamiam* inscripsit, serio, Philosophum se esse, negat. Quæ in re ut modestiæ multum, ita nec nihil veritati, dedit POLITIANUS. Non defunt in scriptis ejus, quæ ita comparata videantur, ut, a subtili argumentandi ratione alieniorem, & ubi de rebus philosophicis dicendum fuit, valde jejunum, fuisse ANGELUM, ostendant. Lege, si placet, quæ *Cap. I. Miscellaneorum* pro causa CICERONIS profert, ubi, cum nemo non nervos argumentorum philosophicos expectet, & probare nobis, si vellet, sui POLITIANUS acumen ingenii posset, hebetem prorsus, pugnantemque meris autoritatibus, ignoto Philosophis telo, cernimus. Quod vero ipse aliquando interpretatus est, sive e cathedra, sive in scriptis, veteres Philosophos, id Grammatici magis, quam Philosophi, ei gloriam parit. Duplex interpretandi Auctores quoscunque genus est. In verbis alterum, alterum in ipsis rerum argumentis, occupatur. Illud Grammaticorum est, hoc eorum, qui eandem Scriptoris, quem interpretantur, artem profitentur. POLITIANUS, ut magno animo ad explanandos omnium doctrinarum Scriptores accessit, nec id ei negotium male cessit, etsi de doctrinis ipsis parum laboranti, ita nec Philosophorum veterum sacrariis abstinuit, horum non tam

præceptis lucem fœnerandam, aut explicandas philosophicas doctrinas, sed dictionis ac verborum vim investigandam, ratus, idque agens, ut Autorum partim mentem illustraret, partim Græcæ & Latinæ linguæ pomœria amplificaret. Nec ita cum injuria POLITIANI judicamus, quibus ob oculos versantur ipsius verba in *Epist. ad BARTHOLOMÆUM SCALAM, Lib. XII. Epp. POL. Ep. 20: Nec tamen pro Philosopho me gero, quamvis Aristotelis publice libros enarrem; & alia ejusdem in Prælectione, quam inscripsit Lamiam: Ego me Aristotelis profiteor interpretem, quam idoneum, non attinet dicere; sed certe interpretem profiteor. Philosophum non profiteor. — Grammaticorum enim sunt hæ partes, ut omne Scriptorum genus, Poetas, Historicos, Oratores, Philosophos, Medicos, Jureconsultos, excutiant atque enarrent. — Non Philosophi nomen occupo, ut caducum, non arrogo, ut alienum, propterea quod Philosophos enarro. Sed fore multos prævideo, qui nollent adeo sejunctum a Philosophiæ cognitione studium Grammatices, utpote quam recte quidam judicant nobilissimarum artium, Philosophiæ inprimis, præsidii destitutam esse non debere. Nec forsan ab his ipsis, ut erat istarum rerum non ignarus, dissensit POLITIANUS; inprimis cum certo constet, non eum adeo in arte illa omnium præstantissima hospitem, & Philosophorum ætatis suæ, si non principem, nec tamen ultimum, fuisse. Et quid dicemus de POLITIANO, eodem in loco, quo Grammatici nomen prætulerat omnibus aliis, Philosophiæ laudem amplectente potius, quam averfante. Ita enim ibidem: *Ita vobiscum paciscar: Si nullus in nostris aut scriptis aut sermonibus odor est Philosophiæ, nemo audisse me Philosophos, aut eorum attigisse libros, arbitretur: sin plurima sunt in eis, quæ sectam redoleant aliquam, tunc me, si non peperisse ipsum talia, saltem didicisse credite a doctoribus.**

- (b) Nominavi supra §. III. not. (g) & (b) POLITIANI præceptores MARSILIUM FICINUM & JOANNEM ARGYROPYLOM, quorum alterum PLATONIS, alterum ARISTOTELIS, doctrinas prælegentem publice audivit quidem, sed animo alia omnia potius, quam Philosophiam, tunc
ama-

amplectente. Ea de re copiose diximus illo in loco, quem allegavimus; addidimusque ipsius testimonium POLITIANI, unde, quam parum ex horum scholis profecerit, quam aliena a tricis philosophicis fuerit adolescentia POLITIANI, haud obscure, quod puto, intelligitur.

- (c) Si quid præstitit unquam in philosophicis doctrinis POLITIANUS, tribuendum id adultiori ætati, ubi cum dedisceret sensim juvenilem levitatem, & ad gravitatem componeret ingenium suum, ad Philosophiæ studia eam convertere curam cœpit, ut, si longiorem ei vitam bona fata indulgissent, minime sit dubitandum, quin aliorum, quos ætas illa habuit, Philosophorum æquaturus gloriam fuisset. Tantum enim abest, ut animo tunc fuerit a Philosophia abhorrente, ut, ab ea peti debere omnem vitæ morumque regulam, persuasissimum sibi habuerit. Vix, nisi ab homine in Philosophiæ sacris continuo versante, illa expectes: *Nisi Philosophiam ipsam, totius vitæ ducem, & virtutis, ut ille inquit, indagatricem, atque expultricem vitiorum, assequamur, quæ immortalis Dei munere e cælo in terras ad regendum gubernandumque hominem demissa est, nunquam profecto nobis vel pura in luce resulgere, pretiosam illam margaritam nostro (ut ajunt) marte eruere, vel ab humanæ hujus vitæ illecebris, quæ nos, Circei poculi instar, in feras bestiasque convertunt, ullo pacto evadere, licebit.* Profert hæc in Epistola ad LAURENTIUM MEDICÆUM, versioni Dialogi Platonici præmissa. Et elegantissima illa *Prælectio*, quam *Lamiam* inscripsit, maximam partem enixissimam Philosophiæ commendationem complectitur. Adhæc, iis in rebus, quæ sana ratione duce cognosci possunt, quam remotus a judiciis vulgi, hoc est, quam studiosus Philosophiæ, fuerit, re ipsa testatus est eo tempore, quo Astrologis, nequissimo hominum generi, ex astrorum cursu secunda vel adversa omnia prænuntiantibus, grave bellum indixit, horumque inutilem sapientiam castigavit. Qua in arena tam fortiter se gessit, ut *herculeæ virtute præditus*, quin *Hercules* ipse, dictus sit MARSIL. FICINO in *Epist. ad POLITIANUM*, quæ legitur *Lib. XII. Epp. FICINI*, unde pauca huc transferemus: *Contra multos Astrologos, qui more gigantum*
eri-

cripere cælum Jovi tam frustra, quam impie, moliuntur, merito
 & Picus, alumnus Palladis, & tu miles Hercules, sæpe felici-
 terque certatis. — — Tu enim semper hac in causa (ut ubique
 soles) Herculem præstitisti. Soles profecto jam diu hac Astrologo-
 rum prodigia, ut alia monstra, passim acriter insequi, ut non
 in terris Solem, sed etiam in cælo monstra, fortissimus Hercules
 expugnaveris. Cæperat enim, ut ALDUS MANUTIUS testa-
 tur in *Epistola ad MARINUM SANNUTUM*, Operibus PO-
 LITIANI præmissa, feliciter & miro successu a Barbaris Phi-
 losophiam asserere; sed bonos conatus mors præmatura inter-
 cepit. Regnabant illa ætate in scholis Italorum antiquissima no-
 mina, PLATO & ARISTOTELES, quorum qui præcepta
 ad unguem recitare noverat, is jure suo Philosophiæ sibi prin-
 cipatum vindicabat. Novas veritates excogitare, aut crimini
 proximum putabatur, aut supra humani vires ingenii positum.
 POLITIANO igitur, modo PLATONIS ARISTOTELIS-
 ve partibus addictum se præberet, ad famam id satis erat. Vi-
 detur autem utrique operam dedisse, utriusque doctrinam ma-
 ximi fecisse. Et PLATONIS quidem memoriam quanta pro-
 secutus sit veneratione, non solum ex eo quodammodo colligitur,
 quod *Dialogum*, quem ille *Charmidem* inscripsit, latine reddi-
 dit, in eorum, ni fallor, commodum, quos longius a sanctissi-
 marum doctrinarum usu arcebat sermonis Græci imperitia,
 sed vel maxime patet ex insolitis illis laudibus, quibus *Mu-
sam Platoniam* passim ad cælum extollit. Quid enim gra-
 vius magnificentiusque dici de illo Philosophorum veterum
 principe poterat, quam *Philosophorum omnium sine contro-
 versia parentem, ac Deum, totius sapientiæ quasi quoddam
 terrestre oraculum*, porro *Philosophum divinum, animi virtu-
 tisque magistrum, cælestem ejus Musam, sacrosanctum nomen*,
 esse; quibus præconiis cumulatam PLATONEM vel una
 POLITIANI ad LAURENTIUM MEDICÆUM *Episto-
 la* exhibet, versioni *Dialogi PLATONICI* præmissa. Commen-
 davit præterea juventuti Philosophiæ PLATONICÆ arcana, ubi-
 cunque se ipsi, de parte aliqua Philosophiæ dicenti, occasio submi-
 nistraret. In ARISTOTELIS vero lectione quam assidue versa-
 tus sit, nemini obscurum esse poterit, qui meminerit, præcipuos,
 qui

qui ad Philosophiam spectant, hujus Philosophi libros, sive publice, sive privatim, juventuti Florentinae a POLITIANO praelectos, ut copiose dixi supra §. IV. not. (m). Præterea emendandis vetustioribus ARISTOTELIS Codicibus operam impendit; & exstabat olim Florentiae, nescio, an nunc etiam exstet, in Bibliotheca Medicæa ARISTOTELICUS *de arte poetica* libellus, quem integrum POLITIANUS ex Codice vetustiore transcripserat, poliveratque manu critica. Ejus mentionem facit FRANC. ROBOTELLUS in *Explicationibus in librum Aristotelis de Arte poetica* p. m. 262. Et ipsa *Dialectica* POLITIANI tota Peripateticorum scholam redollet, atque vulgarem ARISTOTELIS de partibus orationis & argumentandi ratione doctrinam velut in nucleo exhibet. Illud vero laude in POLITIANO dignissimum, quod, Philosophiæ, sive PLATONICÆ, sive Peripateticæ, operam daturus, hanc ex ipsis magis fontibus, veterum nempe Philosophorum libris, quam ex putidis Commentatorum rivulis, unde certissima sanæ Philosophiæ perniciēs imminebat, hauriendam duxit. Itaque suum unice ingenium, non præcepta magistri cujusdam, secutus, instructus præterea Græci & Latini sermonis præsidiiis, accessit ad lectionem eorum Autorum, qui scriptis comprehendere nobilissimam illam rerum divinarum humanarumque scientiam primi conati sunt. Cujus lectionis hunc fructum tulit, ut & salutare illorum doctrinas facili memoria complecteretur, & sicubi ineptias Commentatorum animadverteret, hos meliora docere, & inveteratis sordibus purgare illam veterum Philosophiam, posset. Qua ratione & de antiquorum sapientia præclare meritis est, & sibi ipsi optime consuluit. Juvat, ipsius POLITIANI, nihil horum dissimulantis, verba audire: *Doctores*, inquit in *Prælectione in Dialecticam*, habui numero plurimos, doctrina eminentissimos, autoritate celeberrimos. — Ego, si ex me queratis, qui mihi præceptores in Peripateticorum fuerint scholis, strues vobis monstrare librarias potero, ubi Theophrastos, Alexandros, Themistios, Hammonios, Simplicios, Philoponos, aliosque præterea ex Aristotelis familia, numerabitis: quorum nunc in locum (si Diis placet) Burleus, Erueus, Occan, Tisperus, Antisberus, Strodusque, succedunt. Et quidem ego adolescens doctoribus quibusdam, nec iis quidem obscuris, Phi-

philosophiæ Dialecticæque operam dabam, quorum alii, Græcarum
 nostrarumque juxta ignari literarum, ita omnem Aristotelis
 librorum puritatem dira quadam morositatis illuvie fœdabant,
 ut risum mihi aliquando, interdum etiam stomachum, move-
 rent. Pauci rursus, qui Græca tenebant, quanquam nova quæ-
 dam, nonnullis inaudita, admirabiliaque, proferre videbantur,
 nihil tamen omnino afferebant, quod non ego aliquanto antea
 deprehendissem in iis ipsis Commentariis, quorum mihi jam tum
 copia fuit, hujus beneficio Laurentii Medicis, cujus totum mu-
 neris hoc est, quod scio, quod profiteor. Quocirca, cum ne ipsi
 quidem quidquam, nisi (quod dicitur) ex Commentario, scaperent,
 libenter ego quoque ad illos adjunxi me duces, quorum trita
 vestigiis ad usque lares Philosophiæ semita patebat. Sed, ut in
 his exemplum, quod imitarentur, posteris reliquit POLITIA-
 NUS, ita ejus laudis pars maxima pertinere ad JO. PICUM
 videtur, POLITIANO conjunctissimum, cujus exemplum
 partim, partim adhortationes continuæ, velut somnum excusse-
 re POLITIANO, & opus hoc antea tractanti segnius, sti-
 mulos addidere ad majores conatus. Agnoscit id grato animo
 Noster sub finem Miscellaneorum, unde non dubitamus eorum,
 quæ maxime huc spectant, & PICO inprimis sunt honorifica,
 huc transferre partem aliquam. Etenim ego, inquit, tenera ad-
 huc ætate sub duobus excellentissimis hominibus, Marsilio Fici-
 no — — & Argyropylo, Byzantino, — — dabam quidem Philo-
 sophiæ utrique operam, sed non admodum assiduam, videlicet ad
 Homeri Poetæ blandimenta natura & ætate proclivior — —
 Postea vero, rebus aliis negotiisque prementibus, sic ego non-
 nunquam de Philosophia, quasi de Nilo canes, bibi, fugique, do-
 nec reversus est in hanc urbem, maxime Laurentii Medicis cum
 benevolentia, tum virtutis & ingenii similitudine, allectus,
 Princeps hic nobilissimus, Joannes Picus Mirandula, vir unus,
 an heros potius, omnibus fortune, corporis, animique, dotibus
 cumulatissimus, utpote forma pæne divina juvenis, & eminenti
 corporis majestate, perspicacissimo ingenio, memoria singulari,
 studio infagitabili, tum luculenta uberique facundia, dubium
 vero, judicio mirabilior, an moribus. Jam idem Philosophiæ
 totius consultissimus, etiamque varia linguarum literatura, &

omni-

omnibus honestis artibus, supra veri fidem munitus, atque instructus. Denique, ut semel complectar, nullo non praconio major. Is igitur continuo me, cum quo partiri curas dulcissimas, & nugari suaviter, interdum solet, & quem sibi studiorum prope assiduum comitem (qui summus honor) allegit, is me instituit ad Philosophiam, non, ut antea, somniculosus, sed vegetis vigilantibusque, oculis explorandam, quasi quodam suae vocis animare classico.

(d) Non hic repetam, quæ supra §. IV. not. (m) satis sunt diligenter dicta; unde, assiduum fuisse in ARISTOTELIS interpretandis libris philosophicis POLITIANUM, apparet. Illud hic addo, tardius ab eo consensam Philosophorum cathedram, & nemine id opinante, subito ad hoc doctrinæ genus conversum. Quod cum odia ei invidiamque contraheret eorum, qui ex Philosophiæ professione famam huc usque victumque quæsi-
verant, hique insultarent passim novo Philosopho, nec in Philosophorum scholis educato, nec id studiorum genus olim admodum curanti, horum infictos sermunculos sub eleganti fabula, qua *Prælectionem Lamiam* condivit, ridendos omnibus proposuit.

(e) Non licet nobis de POLITIANI in Philosophiam meritis commemorare multa, cum, præter illum *de Dialectica* libellum, & alterum, quem *Panepistemonia* inscripsit, nihil prorsus scriptorum ejus Philosophia sibi vindicet. Et horum alter quidem nihil dissentit ab ARISTOTELE suo, ad hujus prorsus imaginem & lineamenta compositus, nec adscititiis coloribus ornatus. Neque vero tunc novi aliquid excudere in animo fuit POLITIANO, id scilicet agenti, ut, ipso interprete, Florentinæ juventuti facilius patescerent ARISTOTELICÆ doctrinæ. Alter humanas quascunque artes, cujus demum illæ nominis generisve sint, in tabula exponit, hasque inter se velut perpetua quadam catena conjungit; sed, ut est paucarum paginarum libellus, ita tractandi magis ratione, quam rebus ipsis, ab antiquorum vestigiis deflectit. Nihil præterea, unde discas Philosophum, exstat scriptorum POLITIANI. Sed erant utique horum proditura plura longe, si vixisset vir bonus. Nam sub finem vitæ in Philosophia totus fuit, & animo conceperat opus magnum, illustraturum sine dubio Phi-

lophiæ partes præcipuas. Non dubitare de eo nos sinunt, quæ ipse sub finem *Miscellaneorum* profert: *Sic igitur versare altiora quæpiam animo studia, & operæ gravioris, (Philosophiam intelligit, quod verba subsequenter docent,) institui, quæ suo & ipsa tempore (si lecta potenter erit res) in publicam utilitatem, quo magis argutatoribus istis oculi doleant, apparebunt.*

§. 15.

Similiter, etsi illustre splendidumque Jureconsulti nomen ipse nunquam affectavit, (a) nec desunt omnino, qui Jurisprudentiæ laudem tam longe ab eo sejunctam volunt, ut ne primis quidem legum Romanarum elementis satis eruditum existiment, (b) præclare tamen, si veritati locus detur, de elegantiori jurium doctrina, deque iis omnibus, qui hanc colunt, promeritum, & dignitatis suæ, qua hodie nitent, partem haud postremam acceptam ei referre Justinianeas leges, æquiores rerum æstimatores facile intelligunt. (c) Nam, ut strictim jam, quæ præstitit in genere hoc studiorum, exequar, non Græca tantum Institutionum Justiniani Paraphrasis, concinnata olim a Theophilo, sed prorsus ad hunc usque diem incognita, primum hunc præconem nacta est, (d) primusque ipse ejusdem Imperatoris Pandectas cum Florentino codice, venerando antiquitatis monumento, contulit, &, quæ diver-

diversa is ab editis haberet, selegit diligenter, (e) quæque Græca in his legerentur, latine reddere, pro exquisita, qua pollebat, utriusque linguæ peritia, tentavit, (f) sed versatissimus etiam fuit in antiqui Romanorum Juris historia, (g) & criticis, iisque minime spernendis, universum Jus civile Annotationibus illustravit, (h) quarum ni partem maximam injuria ætatis nobis abstulisset, (i) non ita profecto ad hunc diem in antiquis legibus obscura multa & inexplorata jacerent. Illud vero, ut in universum bonis literis, ita cum maxime Jurisprudentiæ, accidit luctuosissimum, quod præclara alia permulta, maxime vero amplissimos, quos animo conceperat, in Romanas leges Commentarios, non, per fatum præmaturum, perficere ei, etsi id maxime cupienti, licuit. (k)

(a) Ut Philosophum se nunquam venditavit, etsi interpretandis Philosophorum veterum libris maxime intentus, ita nec Jureconsultorum ordini adscriptum se voluit, quantumvis ornaturus eum, si perficere destinata per severam fatorum legem ei licuisset. Modestissima ejus verba sunt in *Prælectione*, quam *Lamiæ* inscripsit: *Rogo vos, adeon' esse me insolentem putatis aut stolidum, ut, si quis Jureconsultum me salutet, — non me ab eo derideri prorsus credam? Commentarios tamen jam diu in Jus Civile — parturio, & quidem multis vigiliis, nec aliud inde mihi nomen postulo, quam grammaticæ.* Nimirum, quod ita de Grammaticis sentiret, eminentissimam his potestatem in Autores quoscunque liberrimumque jus esse, nec interpretis ri-

te fungi officio posse, nisi Grammaticis probe subsidiis instructum, inde factum, ut ad interpretandos Juris antiqui libros eodem supercilio, quo maximi quique ex Jureconsultis, accederet. *Grammaticorum sunt hæ partes, inquit l. c. ut omne Scriptorum genus, Poetas, Historicos, Oratores, Philosophos, Medicos, Jureconsultos, excutiant, atque enarrent.* Sed bone Deus! quam longe abfuit vir bonus a nostri seculi moribus, ubi temere ad se rapiunt magnificum Jureconsulti nomen, qui, ex POLITIANI judicio, nihil sunt, quam Grammatici. Adeo tenaciter nunc in verbis legum hæremus, de vi ac potestate earum parum laborantes.

- (b) Fuerunt omnino multi, qui, parum gnari eorum, quæ præstitit in Jurisprudentiæ emolumentum ANGELUS, de laudatissimis ejus conatibus iniquissime sentirent, & profano pede invollasse eum in hæc sacra, contenderent. Nihil dicam de ANDR. ALCIATO & GUIL. BUDÆO, qui, invidia correpti, & inter Juris interpretes ætate sua principatum affectantes, non poterant in scriptis suis ejus viri doctrinam laudare, quem in Juris arte, si non æqualem, certe æmulum, habebant. Hos ut famæ POLITIANI parum amicos se præbuisse per omnem vitam constat, ita nec magni fecisse ejus in Jus Romanum merita, cui mirum videri potest? At, quod nollem, horum auctoritate decepti alii, a quibus rectiora expectari poterant, nisi ab illis ipsis judicandi normam petiissent, ne inspectis quidem iis, quæ POLITIANI in his literis doctrinam ostendebant, violento magis, quam deliberato, consilio, POLITIANUM Jureconsultorum subselliis deturbarunt, & ad ipsos in castris Themidos tyrones ablegarunt. Est in his maxime ANT. MATTHÆUS, Jctus Ultrajectinus, qui, cum doctrinam in POLITIANO summam agnoscat, alienissimum a Jurisprudentiæ laude perhibet in *Oratione de Modestia veterum Jctorum*, quæ est numero decima in *Oration. ejus p. m. 285*, ubi ita ille: *Non Thraso, non Pyrgopolinices, Angelus Politianus fuit: fuit ille sui ævi decus, & illustre literatorum jubar: qua gloria non contentus, dum juris scientiam affectat, etiam literis partem famam pæne perdidit.* Jungi huic plures possent, qui nihili fecere

POLITIANI in Jus Civile Annotationes, si quid ponderis haberent judicia acerba magis, quam ipsis rerum argumentis confirmata. Recentiores vero nonnullos, ut DIONYS. SIMONEM in *Nouv. Biblioth. Histor. & Chronol. des principaux Auteurs & Interpr. de Droit* p. 249, & CLAUD. TAISANDUM in *Vies des plus celebres Jurisconsultes* p. 447, hoc minus curamus, quo magis id moribus seculi convenit, judicia majorum sua facere. Sed imprimis ridicula est, & ut in summum POLITIANI opprobrium excogitata, ita vix digna, quæ confutetur, historiola vulgatissima, qua nonnulli os obturare his conati sunt, qui, Juris etiam Romani peritum fuisse POLITIANUM, forsitan non adeo temere sibi persuaserant. Factum aliquando Senis referunt, ut, multa de se ipso & sua in Jure Civili doctrina gloriatus coram MARIANO SOCINO, Seniore, huic, de re levi & Dupondiis cognita, *quid esset suus hæres?* interroganti, responsi POLITIANUS prorsus nihil dederit. Fecit autoritas ALCIATI, qui primus in vulgus sparsit fabulam, ut propagata statim ad posteros, apud Scriptores præstantissimos, & minime alioqui credulos, facile fidem inveniret lepidissima narratiuncula. Sed hi ipsi, si rationem æquitatis habuissent, non temere arripuissent ea, quæ non aliter ab ALCIATO enarrantur, ac solent plerumque somnia nostra, aut vetularum fabulæ. Quantum ponderis inesse putas illis, quæ *Lib. IV. Dispunct. Cap. 18* legimus: *Audivi quandoque irrisum ab Socino Angelum Politianum, quod ignorasset, quis suus hæres diceretur?* Egregius accusator, quem nec pudeat ab anili illo *audivi* dictorum robur arcessere. Rem eandem refert sub finem *Libri IV. de Verb. Signif.* ubi addit nonnulla, sed quæ minime confirmare rem ipsam possunt. De hujus vocis, (hæres suus) inquit, *significatu interrogatus a Socino Angelus Politianus, obmutuit, cum tamen gloriatus esset, in glossematis Juris Civilis se vel Accursium superare posse.* Eadem deinde, ALCIATUM secutus, tradidit PETR. GREGORIUS THOLOSANUS in *Syntagm. Juris universi Lib. XLII. Cap. 13*, & JO. CORASIUS in *Miscellan. Jur. Civil. Cap. 16*, sed qui tacet ALCIATI nomen, etsi in narrando parum ei dissimilis. Ita enim ille: *Angelus Politianus, vir Græce Latineque impense doctus*

doctus, & inter Autores Latinos non postremi nominis, cum in glossematis Juris Civilis Senis jactitaret, se vel Accursium superare posse, rogatus a Mariano Socino, Jurisconsulto ætatis suæ doctissimo, quisnam in Jure Civili suus hæres diceretur, parum feliciter obmutuit. Et ex uno id ALCIATO didicere, qui ejus rei mentionem faciunt, Scriptores reliqui ad unum omnes, GUID. PANZIROLUS Lib. III. de Clar. Leg. interpr. Cap. 35¹, CLAUD. VERDIERIUS in Censur. in Autor. pæne omnes p. 155, DIONYS. SIMON l.c. & CLAUD. TAISANDUS l.c. Nec parcat famæ POLITIANI ANT. MATTHÆUS l.c. cujus vel ideo hic verba proferam, ut hominis in calumniando eloquentiam intelligant Lectores. Jactaverat ille, inquit, se glossematis suis vel ipsum Accursium superaturum: incertum, qua spe, quave fiducia: forte quod putaret, minimo periculo de jure responderi: si id, quod oportet, responderis, idem videare respondisse, quod Servius: sin aliter, etiam controversum jus nosse & tractare videare. Nihil causæ esse, cur non literator triduo infulam mereri possit; cum Orator, si bilem sibi movissent, triduo nomen inter Jurisperitos profiteri voluerit. Utcunque sit, non tulit inultam viri jactantiam Marianus Socinus, unicaque proposita quæstione ita literatorem perculit, ut ejus diei locique semper meminisse posset. At cujusmodi illa quæstio fuit? num ex intimo legum recessu depromptum enigma? num Gordius nodus ex spinosis interpretum disputationibus? Nihil horum: quid ergo? Sui hæredis definitionem Socinus postulabat, quam tiro-nes callent, quam dupondii tam facile, quam suum nomen, norunt; quæ certi, non controversi, juris est; in hac reddenda Angelus ille Politianus obmutuit. Sed hæc, quantumvis pervulgata, nullo modo extorquebunt assensum nostrum. Non, quod ita addicti simus partibus POLITIANI, ut, nihil de eo dici posse non excelsum & magnificum, putemus, sed quod, idoneis rem ipsam testibus carere, & a verisimilitudine quam longissime abhorrere, cuivis pateat. In Jurisprudencia, non me fugit, quantum sit ALCIATI nomen, nec huic, interpretanti leges veteres, repugnabo facile. At, cum hujus auctoritatem nobis in re historica opponis, nihil valere hanc eo in loco dicam, ubi

ubi nec testimoniis aliorum communiter sunt narrationes, nec partium studio vir bonus dedisse nihil videtur. Audita hæc sibi de POLITIANO dicit. Sed unde audita? ab homine fide digno, an ob obvio quoque? Non ab illo, quod puto; quidni enim ejus mentionem faceret in re, haud leve ex teste pondus acceptura? Igitur ab hoc fortasse? At hujus testimonio quis utitur, non hunc virum sagacem & intelligentem rerum dicimus. Unus igitur hæc ALCIATUS refert, qui, cum invidiosissime passim in libris suis de POLITIANO scripserit, non tam suspectus nobis, quam ne admittendus quidem, testis videtur. Apparet præterea, in re ipsa talia inesse, quæ, plane in commentitiis habendam, nobis certissime persuadent. MARIANUS SOCINUS Senior is esse dicitur, cui jactantiæ suæ pœnas dederit POLITIANUS. Quod si verum, contigisse rem illam ante annum 1467, necesse est. Fuisse enim hunc annum SOCINO vitæ ultimum, PANZIROLI *l.c.* testimonio constat. Sed finge, hoc ipso anno, paucis ante mortem SOCINI diebus, peracta hæc fuisse, vix annorum tunc decem & trium fuisse POLITIANUM, (decem & septem dicit P. BÆLIUS in *Lex. Hist. T. III. p. 2604 not. B*, sed qui minus accurate annos computavit,) ii intelligent, qui anno natum 1454 meminerint. Quo tempore si de Jure interrogatus hæsitavit Noster, aut plane obmutuit, quis adeo morosus est judex, ut opprobrio id vertat tam tenellæ ætatis puerulo, ne primis quidem tunc literarum elementis satis innutrito, & cui vix fando auditum Jurisprudentiæ nomen existimes. Meminisse horum debebat, qui fabulam eandem nuper demum recoctam nobis apposuit in *Hist. Gymn. Patav. T. I. Lib. III. Sect. I. Cap. 10. p. 220*, scriptor alioqui non indiligens, NIC. COMNENUS PAPADOPOLUS. Igitur, si vel vera esse largiamur, quæ retulit ALCIATUS, nihil hæc officient famæ POLITIANI, & nugæ agere hunc putabimus, qui inepto hoc argumento POLITIANI in Jure imperitiam accusaverit. Neque adeo injuriam fecere ALCIATO, qui obtrectandi hic libidinem in eo notarunt, & ad meras fabulas hæc rejecerunt, CASP. BARTHIIUS in *Adversar. Lib. XLVII. Cap. 5. p. 2192*, MARC. ZUERIUS BOXHORNIIUS in *Monum. ill. vir. p. 36*, & P. BÆLIUS *l.c.*

(c) Non is ego sum, qui doctorum virorum in literas merita æstima-
 manda testimoniis aliorum putem; verum, quod sinistra judi-
 cia magnam sæpe in animis Lectorum vim habeant, hinc, ut con-
 trariis sententiis illorum nervus infringatur, interdum quam ma-
 xime videtur opus esse. Non defuisse POLITIANO obtre-
 ctatores suos, qui nollent ei inter Juris Civilis interpretes lo-
 cum concedi, paulo ante vidimus. Quorum autoritas ne dam-
 nosa sit causæ POLITIANI, æquitatis esse arbitramur, vi-
 tuperatoribus laudatores opponi, ut sic velut in ancipiti con-
 stitutus Lector, in hæc, quæ præstitit POLITIANUS, in-
 quirat ipse, & inter partem utramque arbitrium pronuntiet.
 Sed, ut plurimi eorum, quos præcones nactus est POLITIA-
 NUS, re ipsa ostendere, quid debeant ei Juris cultores, quam
 verbis eum laudare, satius duxerunt, ita, quæ hoc in loco ex-
 pectant Lectores, commodius deinde dabimus, ubi de ipsis PO-
 LITIANI in Jus Civile meritis dicendum nobis ex instituto
 fuerit. Ne tamen nihil hic promulsidis habeas, bina proferam
 ANTONII AUGUSTINI, qui unus esse instar omnium
 potest, & cui nemo unquam de arte Juris dubiam facere pal-
 mam ausus est, præclara & honorifica de POLITIANO testimo-
 nia, quibus si fidem habeas, ut habendam omnino ducimus, non
 inter Jurisprudentiæ instauratores locum POLITIANO infi-
 mum concedes. Alterum in literis legitur ad MICH. MAJUM, De-
 dicationis instar præmissis ejus *Libris IV Emendationum*, ubi ita:
*Ad has difficultates Angeli Politiani libros adhibuimus, qui pri-
 mus nostrorum hominum errorem cognoscens, illos libros cum
 suis contulit, cujus laboribus multa Digestorum loca accepta
 ferenda sunt, quæ alii, ejus libris usi, ediderunt.* Alterum,
 quod multo gravius, & ad famam POLITIANI accommo-
 datius videtur, profert vir summus *Lib. IV. Emendat. Cap. 14:*
*Quis Angelus Politianus fuerit, quo ingenio, qua eruditione,
 ignorat, ut opinor, nemo: quantum vero ei Juris Civilis ama-
 tores debeamus, non multis compertum est. Quotus enim quis-
 que existimat, nos, præter unum atque alterum locum, quos in
 Epistolis & Miscellaneis emendavit, ei accepto ferre oportere?
 Sed mihi multo facilius esse videtur, ea loca enumerare, quæ
 Politianus, aut qui a Politiano acceperunt, non restituerunt,*
 quam

quam quæ ejus causa emendata sunt. Pergit deinde, per partes eundo, singula, quæ POLITIANO debentur, persequi; sed hæc postea oportunius dicentur.

(d) Omnium primus POLITIANUS Græcarum Juris *Institutionum*, quas nobis THEOPHILUS reliquit, quasi tabulam suspendit in *Miscellan. Cap. 84*, valde eo nomine laudatus ANT. AUGUSTINO *Lib. IV. Emendat. Cap. 14*. Auspicatissimum rei ad hunc diem inauditæ nuntium putarunt viri docti, qui, in spem magnam erecti visendi tandem tam præclari, tamque diu expectati, Operis, ad investigandum illud consilia sua omnia curasque contulerunt. Sed, cum nec Autorem versionis, nec locum, ubi exstaret illa, indicasset POLITIANUS, factum hinc est, ut de invenienda illa diu frustra laboraverint permulti, in primis CONR. HERESBACHIUS, Jureconsultus non ignobilis, qui, præstantissimum hoc antiquitatis monumentum vestigaturus, iter in Italiam suscepit, loculosque omnes perquisivit, etsi fortuna parum secunda usus, ut refert VIGLIUS ZUUCHHEMUS in *Prefatione hujus Paraphraseos*. Is ipse VIGLIUS tandem, ut nemini ignotum puto, Opus diu quæsitum ex Bibliotheca Cardinalis Bessarionis in lucem protraxit, de posteris ita & universa Jurisprudentia immortaliter promeritus. Sunt hæc diligentissime exposita a JO. HENR. MYLIO in elegantissimi libelli, quem *Theophilum* inscripsit, *Cap. V. §. III. p. 40*, cui addi merentur NIC. CHRISTOPH. LYNCKERUS in *Instructorio forensi Lib. I. Cap. 1. p. 4*, BURCH. GOTTHELF STSUVIUS in *Biblioth. Jur. Cap. IV. §. 1. p. 42*, JO. SAL. BRUNQUELLIUS in *Histor. Juris p. 302*, & NIC. HIERON. GUNDLINGIUS in *Gundlingian. P. II. p. 118 seq.* POLITIANUS, si diutius in vivis fuisset, forsitan ipse sibi, quæ VIGLIO servata videbatur, gloriam vindicasset, & legendam posteritati dedisset hanc *Paraphrasin*, quam fuisse omnino in ejus manibus, non dubitare nos sinunt verba ejus in *Epistola ad MARQU. BREISACIUM, Lib. X. Epp. POL. Ep. 4*: *Quod ut ex sententia perficiam, multum quoque me adjuvat, quod eos quoque sum libros nactus, quos e Latina in Græcam linguam Justinianus idem transferendos curavit.*

(e) Priusquam ad commemoranda ea convertamur, quæ positam a POLITIANO in emendandis antiquis legibus industriam o-

stendunt, id indicandum Lectori video, non pauca eorum, quæ dici eam in rem possunt, jam olim doctè atque eleganter exposita esse a Viro clarissimo, HENRICO BRENCMANNO, Jureconsulto Batavo, in *Historia Pandectarum*, libro compositissimo, qui, ut elegantioris Jurisprudentiæ studiosis vix pro merito commendari satis potest, ita nec nobis, versantibus in literario hoc argumento, exiguam materiam dicendi præbuit. Nam, quod ad POLITIANI in Jus priscum merita attinet, hæc, ut per librum integrum loco non uno, ita præsertim *Libri IV. Cap. 1*, cui rubrum fecit: *Ang. Politiani Collectio Pandectarum*, tam studiose diligenterque edisseruit, ut multum eo nomine BRENCMANNIANÆ pietati manes POLITIANI debeant. Nos vero hoc majoris æstimandam hujus Viri industriam putamus, quo certius constat, multa BRENCMANNO in ipsa Italia, quam is nobili itinere peragraverat, Florentiæ imprimis, ex ore eorum hominum, qui fide dignissimi essent, accepta, multa etiam propius inspecta, quorum cognitio quantum utilitatis haberet, ipse omnium optime intelligebat. Jam ad rem ipsam accedimus. Contigit POLITIANO, quod ante eum paucis, ut, beneficio LAURENTII MEDICÆI, qui nihil unquam negavit POLITIANO suo, ad intima MEDICÆÆ Bibliothecæ sacraria admissus, hic, inter alia antiquitatis veneranda monumenta, præstantissimum Pandectarum Codicem, Pisanum olim, tunc Florentinum, intueri & manibus tractare, eodem ut suo uti, inque ejus lectione dies noctesque integras consumere, prohibente id nemine, potuerit. Felicem eo nomine POLITIANUM prædicat PETR. CRINITUS *Lib. XV de Honestâ disciplina Cap. 3*: *Politiano potestas facta est Florentiæ a summo magistratu, ut cum Pisanis illis archetypis Digestorum libros percereret, qui in sacro palatio observantur. Quod ille, ut homo gloriæ cupidior, velut instar copię cornu, vel divinæ virgulæ, se affecutum prædicabat. Et ipsum, in singulari felicitatis loco id reputantem, & mirifice de eo exultantem, POLITIANUM audiamus Cap. 41 Miscellan.: Hujus voluminis legendi ac versandi per otium mihi est uni facta copia, Laurentii Medicis opera, causaque, qui vir suæ Reipublicæ princeps, dum studiosis obse-*

obsequatur, etiam ad hæc usque officia se dimittit; & rursus in *Epistola ad MARQUARDUM BREISACIUM*, quæ est ordine quarta Lib. X. *Epp. ejus*: Hoc ergo mihi inspicere per otium licuit, rimarique omnia, & olfacere, quæque vellem, excerpere diligenter, & cum vulgatis exemplaribus comparare. Tribuit enim hoc mihi uni Laurentius ille Medices, vir optimus ac sapientissimus, fore illud aliquando arbitratus, ut opera, labore, industriaque nostra magna inde omnino utilitas eliceretur. Et quidni summum hic LAURENTII beneficium agnosceret POLITIANUS, qui, tantam hujus Codicis in Florentina civitate, ipse scribit, venerationem fuisse, ut in ipsa curia, loco celeberrimo, monachorum quorundam, summique magistratus, diligentia & religione servaretur; tum, quoties proferretur, (quod ipsum non sine gravi causa fieri solebat,) accensis funalibus, monachi illi, summusque magistratus, capite aperto, venerabundi circumstiterent, ut in *Epistola ad BREISACIUM*, cujus modo mentio facta, & iisdem fere verbis, Cap. 41 *Miscellaneorum*, tradit. Quamprimum igitur admirabile hoc Justinianæ sapientiæ specimen conspexit, ita senili operis gravitate, & veneranda facie, quæ sanctam illam vetustatem procul ostentaret, captus est, ut minime dubitaret ætatem ejus ad ipsa JUSTINIANI tempora referre. Ita enim de eo magnifice sentit in *Epistola cit.* cujus verba non abs re fuerit huc integra transcribere, ut, quale sit externum Codicis decus, cognoscant inde Lectores. Nullæ, inquit, in eo libro interpunctiones, nulla scribendi compendia, grandes ubique literæ, & compares. Græcum in fronte Epigramma, Græcæ Præfationes, Autorum librorumque Index, quorum hæc leges a fontibus emanarunt, prorsus ubique argumenta plurima, quæ brevitati serviens omitto, quibus, esse eum librum Justiniani ætate descriptum, non dubitemus: inprimisque voluminis ipsius veneranda facies, & quæ sanctam illam vetustatem procul ostendet. Quibus similia profert in *Epist. ad LUDOV. BOLOGNINUM*, quæ est ultima Lib. XI: Est autem liber characteribus majusculis, sine ullis compendiariis notis, sine ullis distinctionibus, nec Græcus, sed Latinus: videlicet ille ipse, quem inter ceteros publicavit Justinianus &c. Quin plane archetypum hoc volumen dicit in *Epi-*

stola cit. ad LUDOV. BOLOGNINUM, & *Miscellan. Cap. 41, 77, 78, 93, & 95.* Ex verbis autem, quæ sunt *Cap. 41 Miscellan.* — quibusdam etiam saltem in *Præfatione*, velut ab Autore plane & a cogitante atque generante potius, quam a librario & exceptore, inductis, expunctis, & superscriptis, manifesto apparet, eam POLITIANI fuisse sententiam, ipsius manu TRIBONIANI scriptum hunc codicem, prorsusque illum, fuisse, unde deinde, tanquam ex fonte suo, reliqui Codices omnes emanarunt. Mirarer id valde, nisi magis mirandum putarem, sectatores POLITIANUM permultos habuisse, eosque sine controversia doctissimos, PETRUM CRINITUM *l. c.* LUD. BOLOGNINUM in *Dedicatione Pandectarum* ad JULIUM II, Pontificem Maximum, TRISTANUM CALCHUM in *Histor. Mediolan. Lib. III. in fine*, FRANC. FRADINUM in *Præfat. Aymonis de Porta*, editi *A. 1516*, FRANC. HOTTOMANNUM in *Anti-Tribon. Cap. XV*, HENR. NORISIUM in *Cenotaph. Pisan. Diff. II. Cap. 17*, FRANC. BROEUM in *Histor. Jur. Chronolog. ante Exposit. Institut.* ANT. PEREZIUM *init. Commentar. in XXV Libros Pandect.* LEONEM ALLATIUM in *Animadvers. in Antiqu. Hetrusc. fragm. n. 34*, & complures alios, quos nominat HENR. BRENCMANNUS in *Histor. Pandect. Lib. III. Cap. 1. p. 198 seq. & p. 204 seq.* Sed videntur hi utique nimium dedisse opinioni de Codicis præstantia conceptæ; etsi nec fidem mereatur ANDR. ALCIATUS, qui multis post JUSTINIANUM Seculis descriptam hanc membranam perhibet *Lib. III. Dispunct. 12*, nec ipse destitutus sectatoribus suis, quos ordine enumerat idem BRENCMANNUS *l. c. p. 206 seq.* Verisimillima enim & eruditissimis tam superioris, quam præsentis, Seculi Jureconsultis recepta est ANT. AUGUSTINI conjectura, argumentis fere invictis docentis *Lib. I. Emend. 1*, ad JUSTINIANI tempora hujus Codicis ætatem quam proxime accedere; id quod copiosius hic explicare supersedeo, quippe erudite disputatum a BRENCMANNO *l. c. & Lib. I. Cap. 2.* Hujus Codicis cum vel primus conspectus boni ominis multum haberet, & quod incorruptus mendisque omnibus purus esset, suam ex eo antiquis legibus integritatem constare animadverteret POLITIA-

TIANUS, ut aliquis ex ejus usu, liberaliter sibi concessio, ad posteritatem fructus redundaret, & Pandectæ in posterum tales legerentur, quales conscriptæ a TRIBONIANO, & publica autoritate donatæ a JUSTINIANO essent, primus, laudabili & perquam fructuoso consilio, Florentinam hanc membranam cum vulgatis exemplaribus conferre, diversamque ejus scripturam, & variantes lectiones, annotare, animum induxit. Certiores nos fecit de instituto suo POLITIANUS in *Epistola cit. ad BREISACIUM*, cujus, quæ huc spectant, verba jam supra proferre me memini. Vulgata illa exemplaria, quæ contulit ad MStum Florentinum, non sunt nominatim indicata a POLITIANO; verum, quod ad Digestum novum & infortiatum, hic editione usum esse POLITIANUM *Venetis per Joannem & Gregorium, fratres Furlivienses, A. 1485* vulgata, fidem facit LUD. BOLOGNINI annotatio: *Illud Polliciani fuit impressum die 11 Maji 1485 & sic prius; infortiatum vero die 10 Novembr. 1485*, quam huic editioni adscriptam Bononiæ, in æde S. Dominici, inter libros BOLOGNINI, vidit BRENCMANNUS, ut ipse testatur *l. c. Lib. III. Cap. 4. p. 263. not. (s)*, & *Lib. IV. Cap. 1. p. 313*. Nec dubium videtur eidem BRENCMANNO *l. c.*, fuisse & Digestum vetus huic editioni additum, ut hinc colligere liceat, in emendando illo POLITIANUM exemplari eodem usum. Sed, cum exemplaria dicat *l. c.* POLITIANUS, facile crediderim, plures hoc ipso Codices impressos ei ad manum fuisse. Patet hinc, non nisi conferentis operam a POLITIANO præstitam, nec, quod persuaserant sibi nonnulli, integram membranam transcriptam; quod, etsi utilitatis multum, nimium tamen simul molestiæ & difficultatis, habuisset. Visum ita olim PETRO BEMBO, qui nomine LEONIS X, Pontif. Max. ad Florentinos scribit: *Valde mihi opus est eis libris, quos Angelus Politianus a perveteribus illis, qui a vobis publice asservantur, Justinianarum legum & Digestorum libris, quos Pandectas vocant, sua ipse manu descripsit. Qui quoniam apud vos sunt, vos hortor, ut eos Laurentio Medici, fratris mei filio, mihi mittendos dari jubeatis. Eos vobis, cum usus fuero, statim remittam. Est hæc ordine 38 Lib. X. Epistolarum BEMBI, Leonis X nomine scriptarum. Mireris, hæc scribi nomine*

LEONIS X potuisse, cui, POLITIANI olim discipulo, nihil non putes eorum, quæ ad POLITIANI musas pertinebant, compertum fuisse. Diu hi libri, a POLITIANO collati, publicis usibus patuerunt, & religiose custoditi sunt in Bibliotheca Medicæ; ubi visos sibi & inspectos testatur PETR. VICTORIUS in *Castigat. in Columellam de re rustica* p. 70, cujus testimonio hic commode utemur in rem nostram, ut, quantum de hoc labore eruditi debeant POLITIANO, hinc appareat. Non, inquit, *exemplar ipsum semper consului, sed habui excusos formis libros, quos cum antiquis illis Angelus Politianus studiose olim contulerat, eosque, quantum mihi commodum fuit, pertractavi. Illi enim quoque publici sunt. Eruditissimi igitur viri labor magno me labore levavit: qui quidem, ut erat diligens & accuratus, hac librorum collatione mirifice delectabatur, & ita posse bonos Autores multis maculis purgari, vere existimabat. — nam, ut ajunt, libros etiam legum illustrare suo studio & industria cupiebat, & fundamenta jam hujus sui laboris jecerat.* At successu temporis perdidit insigne hoc decus LAURENTIANA Bibliotheca, certe investiganti BRENCMANNO non ostendit, de quo dolet ipse in *Histor. Pandect. Lib. IV. Cap. 1. p. 317.* Satis tamen de horum librorum ratione ex scriptis aliorum constat. Non ineram collationem institutam a POLITIANO, sed & margini subinde aliquid notularum, criticarum puto, additum, nos docet, qui libros hos a capite ad calcem pervolutavit, ANT. AUGUSTINUS *Lib. IV. Emendat. 14: In his Politiani libris in margine quedam scripta reperi, quæ ei legenti, ut fit, in mentem veniebant.* Et, ne, cujus generis hæ Annotationes fuerint, nescias, pulcherrimum earum specimen idem AUGUSTINUS *l. c.* profert, cui suffragatur vir doctissimus, vehementerque applaudit. Legat id penes AUGUSTINUM, quem juvat. Idem AUGUSTINUS, etsi passim collaudet POLITIANI in conferendo Codice antiquo industriam, ejusque lectionem sæpissime probet, nonnullos tamen ejus errores notat, in legendo admissos, nec notat tantum, sed & felicissime emendat. Documento sint, quæ protulit *Lib. I. Emend. I, 4, 5, III, 1, 3, ad Modestin. de Excusat. l. 1. §. 3 & 4, l. 8 pr. & alibi.* Illud etiam in eo reprehendit
Lib.

Lib. I. Emend. 4, quod quatuor & viginti tantum libris singulorum Capitulorum inscriptiones adjunxerit, de ceteris parum laboraverit; quas laudabili industria *l. c.* supplevit AUGUSTINUS. Denique TAURELLUS & BRENCMANNUS *l. c. p. 314* id vitio vertunt POLITIANO, quod in *l. 38. de Verb. Sign.* dubiam & suspectam lectionem *Φάσματα* meliori *Φαντάσματα* prætulerit. Neque adeo injuriam POLITIANO fecisse videtur AUGUSTINUS, cum *Lib. IV. Emend. 16*, non semper diligentissimum fuisse, scribit. Sed, hæc objicere POLITIANO, magis forte decebat AUGUSTINUM, Jureconsultorum olim principem, quam DIONYSIUM SIMONEM, hominem mediocriter doctum, qui abjecte prorsus de hoc labore pronuntiat in *Nouv. Biblioth. des Aut. du Droit p. 249*. Quicquid hujus rei sit, dignissimam plausu nostro operam suscepit POLITIANUS, & id fati fuit, quod ab opere incepto abstinendum ipsi fuit mature nimis. Nam, si perficere ei, quod destinaverat, licuisset, ut ipsius cura in lucem exiissent emendatiores Pandectarum libri, laboris tam præclari dignitas profecto clarius patesceret. Jam vero multum id facit ad Musæ POLITIANÆ commendationem, quod, qui in munus emendandi Juris Civilis succedere POLITIANO, hi præcipuam ex ejus libris legendi scribendique normam petiere. Primus ex illis fuit LUDOVICUS BOLOGNINUS, seu BONONIENSIS, Eques auratus, & in Bononiensi schola Juris civilis Professor, non infimi subsellii Jureconsultus, sed qui ad illustrandum Jus civile plus studii & boni conatus, quam judicii & elegantioris doctrinæ, attulit. Ita enim industriam ejus in *Epistola ad eum (Lib. XI. Epp. POL.)* POLITIANUS indicat: *Vellem, Ludovice, vir clarissime, ceteris quoque Jureconsultis, quæ tibi est corrigendis restituendisque legibus in veram, atque eam ipsam lectionem, qua ab Imperatore Justiniano publicata sunt, & olim fuisset, & nunc esset, diligentia. Non enim nos puderet multorum, quæ tam ridicule, tam perperam, leguntur in legibus, sed emaculata omnia, & vera, haberentur.* Is, sordibus suis Romanas leges purgaturus, idque cum primis agens, ut integerrimum aliquando, ipsius opera, Pandectarum opus legeretur, non viventis tantum POLITIANI labore & consilio usus est in conferendis Pandectis Florentinis, quod patet ex literis POLITIANI

ad BOLOGNINUM, modo allegatis, quibus integra *lex quarta Tituli de Verborum obligationibus* ex Florentino Codice transcripta continetur, sed mortui etiam integros collationum libros descripsit, tanquam quibus carere non posset novam Pandectarum editionem paraturus. Sed dolendum est valde, non venisse hos libros in manus doctiores, & ejusmodi tractandis rebus magis assuetas. Nam, cum in scribendo interdum POLITIANUS compendii ergo notas quasdam adhibuisset, peregrinas Lectoribus harum rerum imperitis, sed facilius legendas his, qui verborum vim intelligebant, BOLOGNINUS ille, ut erat hebeti ingenio, nec natus ad hæc studia, mentem POLITIANI parum feliciter interdum assecutus est, & in transcribendo errores commisit, sæpe admodum ridiculos. Est hoc de eo judicium ANT. AUGUSTINI, qui *Lib. IV. Emend. 16*: *Nam neque Politianus diligentissimus semper fuit, neque, quæ ille sibi soli describebat notis quibusdam, quales quisque suas frequentes habet, Ludovicus Bologninus, homo neque natura acutus, neque institutione eruditus satis, & Græcarum literarum expertus, descripsit, ut oportuit.* Specimina ejus oscitantiae idem AUGUSTINUS *l. c. & Lib. III. Emend. 1, & ad MODESTINI l. 13. §. 4 de Excusat.* inprimis vero *Lib. III. Emend. 3*, profert, ubi, quæ ad marginem instar notulæ adscripserat POLITIANUS, temere in ipsum textum intulit, sicque pessime Pandectarum sensum corripit BOLOGNINUS. Græca vero, quæ legebantur in his POLITIANI libris, ne ipse quidem, forsan quod imperitus horum esset, describere conatus est, sed hæc, quæ verba sunt ejusdem AUGUSTINI *Lib. III. Emend. 1, describenda curavit*; unde nec mirum, aberratum & in his sæpe a mente POLITIANI, quod exemplis docet AUGUSTINUS *Lib. I. Emend. 1, & Lib. III. Emend. 1*. Proflus etiam his exulant Græca MODESTINI *de Excusationibus* capita, non negligenda Pandectarum portio. Vide eundem AUGUSTINUM *ad l. 6. §. 2 de Excusationibus*. Unde patet, quo jure hos libros suos *Politianeus libri, ad optimum illud Florentinum exemplum emendati*, emendationes dixerit BOLOGNINUS, ut refert AUGUSTINUS *Lib. II. Emend. 4*. Hos, ad ipsum deinde Florentinum Codicem recognitos, quod contra AUGUSTINUM probat BRENCMANNUS *Lib. IV. Cap. 2. p. 319 seq.* publi-

publicare in usum eruditorum destinaverat BOLOGNINUS, sed morte præventus A. 1508, hanc curam aliis reliquit. A BRENCMANNO *l. c. p. 323* docemur, hæc BOLOGNINI emendationes accessisse *Corpori Juris, Lugduni A. 1516* a FRANC. FRADINO publicato. Sed & maxime his BOLOGNINI libris, de POLITIANI codice descriptis, in rem suam usus est GREGORIUS HALOANDER, limatissimæ doctrinæ Jureconsultus, qui, in nova Pandectarum editione occupatus, sive itinere Bononiam suscepto, quod verosimile videtur BRENCMANNO *Lib. IV. Cap. 3. p. 326*, sive amicorum Bononiensium opera, BOLOGNINI illas, aut POLITIANI potius, schedas diligenter peruestigavit, forsân etiam, si quidem id licuit, transcripsit. Testatur id ANT. AUGUSTINUS *Lib. III. Emend. 1: Est Haloander Ludovici libris, qui in Domini Bononiæ maxima religione servantur, usus*. Neque adeo accurate satis, HALOANDRINAM illam Pandectarum editionem ex POLITIANI Florentinarum Pandectarum collatione & inscriptionum restitutione prodiisse, dicit SIM. LEEWIUS in *Hist. Jur. Rom. p. 738*. Quibus similia profert BURCH. GOTTH. STRUVIUS in *Biblioth. Jur. p. 25*. Ex solis enim BOLOGNINI libris transtulit, quæ optima viderentur, HALOANDER in novam editionem Pandectarum, quæ Norimbergæ, ut nemini ignotum puto, lucem vidit A. 1529. At mentionem BOLOGNINI hic nullam facit, sed, omnia sibi ex *Notis Pandectarum Florentinarum, quas Angelus Politianus descripserat*, petita, tradit in *Dedicatione Pandectarum ad Decuriones Norimbergenses*. Quod, etsi verum sit quodammodo, cum, quæ fuerant BOLOGNINI, hæc ipsa POLITIANI fuerint, unde recte AUGUSTINUS *Lib. IV. Emend. 14: Quicquid Bologninus, & eum meliore ingenio secuti Alciatus & Haloander, restituerunt, ex Politiani libris acceptum est*, forte tamen non dixisset HALOANDER, nisi ex POLITIANI inter eruditos autoritate plus ipse gloriæ, quam ex nomine BOLOGNINI, expectasset, aut ea essent religione in Bononien-si urbe illi BOLOGNINI libri custoditi, ut, qui inspiceret eosdem, non ei profiteri id publice liceret. Utrumque AUGUSTINO videtur; alterum *Lib. IV. Emend. 16: Notas*

Florentinorum Pandectarum (sic enim appellat) in commune se proferre, Haloander profitetur: quod & illustrius ad nomen, & cautius ad fidem, existimabat, id dicere, quam id, quod fecit, Bolognini descriptionem, ex Politiani libris acceptam, proferre se dicere; alterum Lib. III. Emend. 3: Politiani nomen calandum existimavit (ALCIATUS), ob eam fortasse causam, quæ Haloandro idem faciendi fuit. Neque enim ignotum est, quanta religione suos libros coli Bologninus ipse voluerit. Itaque, qui ad ea mysteria adeunt, ab his, qui illis sacris præsumunt, aut nullam earum rerum memoriam, aut sine ipsius Autoris nomine prodituram, polliceri coguntur. Sane in Dedicatione Pandectarum cit. ipse fatetur HALOANDER, pæne se, dum hæc ederet, capitis periculum adiisse, quod, nescio, an spectet ad difficultates, ipsi, hos BOLOGNINI libros inspicienti, objectas. Neque tamen ubique unius fidem BOLOGNINI secutus est, quippe quam noverat esse admodum suspectam, sed multa ex probatissimis partim Codicibus MStis, partim ex libris optimorum Juris interpretum, partim etiam ex ingenio ipse suo, felicissime correxit, quod variis passim exemplis ostendit AUGUSTINUS. Et ipse in Præfatione Pandectarum scribit HALOANDER: Non per omnia illarum (notarum POLITIANI,) fidem secutus sum, sed eatenus duntaxat, quatenus pervulgata lectionis bonitate manifeste præcelluerunt, vel alioqui probabilior ratio suavit, maxime si antiquorum Codicum consensus, quos neque paucos, neque pessimos, cum iis contuli, accederet. Culpa tamen BOLOGNINI factum est utique, ut multa passim scripta sint ab eo vitiose admodum, præsertim in Græcis, ut hinc maxime assentiamur AUGUSTINO, illud sine dubio esse, affirmanti Lib. III. Emend. Haloandrum, si aut Tuscos libros, aut saltem Politiani, vidisset, neque hæc, neque alia satis multa, quæ reprehendimus, scripturum fuisse. Conf. JAC. FRID. LUDOVICI Historiam Pandectarum §. 44 seq. p. 34, ADAM. RICCIUM de libris Juris Aphorism. 36, JO. SALOM. BRUNQUELLIUM in Hist. Jur. p. 223, ALBERIC. GENTILEM de Libris Jur. Civ. Cap. II. p. 39, & B. G. STRUVIUM in Hist. Jur. p. 405. Post HALOANDRUM, ipse, quem vice plus una nominavi, ANTON. AUGUSTINUS

in

in emendatione legum Romanarum POLITIANI libros in consilium adhibuit sæpissime. Nam, cum totus esset Florentiæ in describendo *perfectissimo illo Juris Civilis monumento*, (ita Pandectas Pisanas vocat CHRISTOPH. PLANTINUS *ante editionem* CHARONDÆ,) nec, sicubi difficultates ipsi in legendo vetustas scripturæ objiceret, suo satis ingenio confideret, præ ceteris ad POLITIANI libros, quorum usus tunc erat publicus, tanquam ad oraculum, confugit, & ex fonte hoc salutari vulneribus, quantumvis desperatis, medicinam attulit. Non id dissimulat vir bonus, ut facile patet ex illis, quæ profert in *Præfatione Emendationum Juris*: *Ad has difficultates Angeli Politiani libros adhibuimus, qui primus, nostrorum hominum errorem cognoscens, illos libros cum suis contulit &c.* Sed inprimis id grato animo agnoscit *Lib. IV. Emend. 14*, ubi hæc legas: *Ego me non pauca intellexisse profiteor, dum Medicea liberalitate Florentinas Pandectas perlegi. Neque eo tantum libro usus sum, sed & Angeli Politiani, & Lælii Taurelli, Jurisconsulti, libris: quibus, cum alicubi hærebam, ducibus usus sum, cum errabam, admonitoribus.* His commode usus est postea in explicatione legum Romanarum, plurimaque incomparabilis hujus industriæ specimina dedit in aureo *Emendationum & Opinionum* opere, nec non, quem illi adjecit, *ad Modestinum, sive de Excusationibus*, libro singulari, ubi per singulas fere paginas id agentem videas, ut vel antiquissimis legibus ex POLITIANI libris integritatem restitueret, vel corruptam ejus lectionem eleganti conjectura, ac prorsus erudite, emendaret. Sed nec LÆLIUS TAURELLUS, maximi nominis Jureconsultus, cui elegantissima Codicis Florentini editio debetur, sub nomine filii, FRANCISCI, *Florentiæ A. 1553* publicata, exiguum ex collationibus POLITIANI fructum tulit. Docemur id a filio, FRANCISCO, cujus in *Præfatione, Pandectis* præmissa, verba hæc sunt: *Politiani libros, quos vir ille doctissimus sua manu ex horum ipsorum evolutione reconcinnaverat, totos contulimus.* Quis igitur non agnoscat mecum, maximam ejus gloriæ, quæ ex splendida & emendatissima hac *Pandectarum* editione parta est TAURELLIS, partem ad POLITIANUM pertinere? Conf. BRENCMANNI *Hist. Pandect. Lib. IV. Cap. 5. p. 354*, & SIM.

LEEWII *Hist. Jur. Rom. p. 738.* Ipse præterea ANDR. ALCIATUS multa eorum, quæ bona sunt in ipsius libris, industriæ POLITIANI accepta retulit. *Quicquid Bologninus, inquit AUGUSTINUS Lib. IV. Emend. 14, & cum meliori ingenio secuti Alciatus — restituerunt, ex Politiani libris acceptum est.* At non ipsius est POLITIANI, sed BOLOGNINI saltem, libris usus; etsi tacet prorsus de BOLOGNINO, eadem, qua HOLOANDER, causa inductus, ut docte suspicatur AUGUSTINUS *Lib. III. Emend. 3.* Accedit altera causa, cur dissimulet POLITIANI nomen, ne videretur ex ejus scriptis profecisse, cujus merita deprimit passim, & famæ iniquissime obtrectat. Denique & CRINITUM, BAISIUM, atque BUDÆUM, in scriptis suis, ubi jura antiqua tractant, vitulo POLITIANI arasse agros suos, haud obscure indicare videtur AUGUSTINUS *Lib. IV. Emend. 14,* si quidem recte interpretor verba: *Non scrutor, quantum Crinitus, Baifius, Budaus, atque alii, si qui sunt, ex Politiani obscuris, ut ipsi ajunt, notis profecerint.* Intelligit hic BUDÆUM inprimis, qui POLITIANI in Jus Civile annotationibus obscuritatem exprobravit, ut opportunius paulo post edisseram. Conf. SIM. LEEWII *Historiam Juris Rom. p. 738.* His igitur singularis famæ & doctrinæ viris si tantum olim commodi præstiteret POLITIANÆ industriæ reliquiæ; quid non inde emolumenti sperari posset nostræ ætatis eruditæ, quos aliqua elegantioris Jurisprudentiæ cura tenet, si quidem ita in fatis fuisset, ut hæc injuriam temporum evasissent? Sed infaustum jam bonis literis nuncium accepimus, illius præstantissimi laboris jam nec in urbe Florentina, nec usquam alibi, vestigium superesse, ut accusari satis vix possit aut illorum nequitia hominum, qui rapaci manu in hæc involarunt, aut incuria aliorum, qui, a turpissimis illis latronibus hæc κερμήλια defendere, sui cum maxime putare muneris debebant. Præ ceteris jacturam hanc molestissime tulit clarissimi nominis Jureconsultus, HENRICUS BRENCMANNUS, idque hoc majori jure, quo certiores ipse ex industria POLITIANI in nova, quam olim meditatus est, Pandectarum editione expectare sibi posse fructum videbatur. Ita enim ille in priori ad Illustriss. CORNELIUM VAN BYNCKERSHOECK Epistola, quam nos in Manu-

scri-

scriptis servamus : *Sed, ut hi (rei Rusticae Autores, a POLITIANO collati,) tunc temporis, ita nunc Pandectæ ejus latitant, atque utinam mihi liceret esse tam felici, ut εὐγεργον eo nomine persolvere daretur.*

(f) Cum Græca multa in libris Florentinis legeret POLITIANUS, quæ accurate in Latinum transferri, multum interesse Jurisprudentiæ intelligebat, nec peritorum hujus linguæ, qui huic muneri sufficerent, adeo ferax esset ætas illa, is vero, qui olim id tentaverat, ad id negotium illotis, quod ajunt, manibus accessisset, hanc ipse, laudabili consilio, provinciam suscepit, &, quod AUGUSTINUS *Lib. II. Emend.* testatur, Græcis interpretationem Latinam addidit, præclare ita meriturus de his, quibus in lectione *Pandectarum* Græca hæc remoram facerent, qui, si Græcarum vocum interpretatione carerent, difficile assecuturi viderentur sensum legum. Nec opus nobis est AUGUSTINI, etsi αὐτόπτε, testimonio, cum de instituto hoc suo ipse nos POLITIANUS doceat in *Epistola ad JACOBUM MODESTUM, Pratensem*, quæ est ultima *Libri V. Epp. ejus*, ubi, serio sibi has curas animo volvi, aperte profitetur. Ita enim de se ipso Noster : *Tituli præterea nonnulli, sicuti de excusationibus, pane integri Græce sunt editi, quos indoctus aliquis (ut apparet) in Latinum transtulit. Sed & hæc, (ut opinor) & alia pleraque, nostras aliquando vigilias desiderant, quas utique nos, modo vita suppetat, ac modo paululum quid otii contingat, nimium quam libenter tribuimus &c.* ejus promissi deinde, cum *Pandectis* emendandis operam suam addixisset, memorem fuisse, facile AUGUSTINO credimus. Nec infeliciter hunc ei laborem cessisse, hoc magis existimandum est, quo certius, Græcis literis neminem ætate illa POLITIANO doctiorem fuisse, aliunde constat.

(g) Hoc minus abesse poterat a POLITIANO Historiæ Juris Romani cognitio, quo plus illa cum elegantioribus literis cognitionis habet. Neque tamen affectavit hanc laudem, sed satis ei fuit, vel uno specimine, quantum in his etiam literis ab ipso expectari possit, ostendisse posteris. *Epistolam* illam ad JACOBUM MODESTUM, *Pratensem*, puto, quæ est ultima *Libri*

Libri V. Epp. ejus, elegantem profecto, & *Epistolarum* POLITIANI omnium, si quid scio, doctissimam, qua Jureconsultorum veterum, quorum sunt ipsa verba in *Pandectis* JUSTINIANI obvia, accuratum Indicem texit, & de his commemorable multa profert, ipsosque *Pandectarum* libros, & ut vocantur, titulos, indicat, ubi nomina illorum leguntur, & verba cujusque in formam legis abierunt. In qua quid præstitum sit a POLITIANO, vel eorum scripta docent, qui postea in simili scribendi argumento vires ingenii periclitati sunt. Quorum nonnulli, etsi leviores quosdam in ea errores notarunt, quales sunt, quos invenisse sibi visus est AUGUSTINUS *Lib. I. Emend. 4*, nec non LAUR. THEOD. GRONOVIVS in *Hist. Pandect. avth. p. m. 73, 78, 80, 81, & 84*, & ÆGID. MENAGIVS in *Amænit. Jur. Civ. Cap. XXIV. p. 129*, hi ipsi tamen laudibus suis defraudare laborem ipsum non sunt ausi.

- (b) Cum paucos ante mortem annos ad Juris studia animum appulerit POLITIANUS, nemo est, qui multa adeo industriæ hujus specimina ab eo exposcat. Quin potius paucis his, quæ legimus in scriptis ejus, ad id utemur, ut, quantum expectari ab eo, si vixisset, potuerit, appareat. Sed, ut supra dixi, non tam leges ipsas, quam ex legibus illustrare Romanam linguam, conatus est. Cujus studii manifesta vestigia ostendunt *Epistolæ* ejus, maxime vero *Miscellanea*, quorum integra *Capita 41, 82, 84, 93, & 95*, clarissimam antiquis nonnullis legibus lucem accendunt. Quibus lectis, facile, quod puto, intelliges, non sine fructu inspectum ipsi *Pandectarum* Florentinorum opus, quin ex maximo Jurisprudentiæ commodo id futurum, si quando, bono quodam fato, integri POLITIANI libri, quibus Florentini Codicis diversæ a vulgatis exemplaribus sunt lectiones annotatæ, in nostras, aut posterorum, manus traderentur.
- (i) Dolendum est utique, non ita, ut merebantur, quæcunque in Jus Romanum commentatus est POLITIANUS, injuriam ætatis evasisse. Latent enim, & quod metuo, porro latebunt, ipsa hæc, quibus, si extarent publice, vel maxime suum POLITIANUS inter clarissimos illius ævi Jureconsultos locum tueri posset. Sed, hæc quorsum migraverint, vel ii ipsi ignorarunt olim, quibus usus est Noster familiarissime. An, quod relatum sibi perhibet SIM. LEEVIUS in *Hist. Pan-*

Pandect. p. 738, in Byzantina Turcarum Bibliotheca superstitione hæc etiamnum asserventur, & quo fato in manus venerint tam barbaras, eorum est inquirere, quibus hæc sacra, nimis longe a nobis remota, forsitan adire aliquando contigerit. Illud satis constat, cessisse eorum, quæ in schedis ille reliquerat, partem maximam furunculis nonnullis, qui, ex alienis laboribus gloriam captantes, & hæc edituri aliquando pro suis, clam subduxerant ex scriniis demortui, quicquid ita viderant comparatum, ut & dignum luce esset, & sub alieno nomine prodire tuto posset. Acriter in hos plagiariorum invehitur PETRUS CRINITUS in *Epistolis* duabus ad ALEXANDRUM SARTIUM, adjectis *Libro XII. Epp. POLITIANI*, ubi, præter alia, *alteram Miscellaneorum Centuriam*, opus prorsus compositum & elimatum, *privati juris* a nonnullis factam, & in eorum devenisse manus, conqueritur, *qui aut talia non agnoscant, aut, si agnoscant, dissimulent*. Magno igitur posteritatis solatio, in his ipsis *Epistolis* præcipua eorum, quæ in *Commentariis* illis disputaverat POLITIANUS, argumenta indicavit CRINITUS, *ut furta quorundam* (ita sunt verba ejus) *deprebendi facilius possent, si hæc aliquando, qui togati obambulant, pro suis depromant*. *Futurum enim*, ait, *ut ex rerum saltem indiciis facilius istis plagiariorum pudor imponatur, si quando talia pro suis ediderint*. Patet vero ex ejusdem CRINITI testimonio, id præcipue in hoc libello, quem furaces improborum manus nobis abstulere, actum a POLITIANO, ut in intima Juris Romani viscera penetraret, nec in enodandis iis ipsis legibus, quæ aliis inexplicabiles viderentur, versatus frustra diceretur. Idem CRINITUS secum servavit *Quaternionem* quendam, manu POLITIANI scriptum, quo fuerat ille pauculas in Jus Civile annotationes complexus. Meminit hujus GUIL. BUDÆUS in *Annotationibus ad Pandectas p. 67*, sed qui, cum addit judicium suum, parum POLITIANO honorificum, satis, quo fuerit erga illum animo, ostendit, nec is nobis videtur, quem laborum suorum judicem agnoscat Noster. Audiamus tamen accusationis formulam: *Cum aliquando apud Petrum Crinitum, Florentinum, essemus, hominem & comitate & doctrina singulari præditum, — inter contrectandos nonnullos ejus libros, in quaternionem*

*incidimus, manu Politiani scriptum, in quo Annotationes pau-
culæ erant, consulta (ut videbatur) obscuritate congestæ, ut, si
forte interciderent, a nullo legi possent. Sic enim erat ingenium
hominis. Pleraque tamen frigida scrupulositatis, & conte-
mhendæ. Profert deinde harum Annotationum specimen, de
cujus pretio Lectores, malo, quam me ipsum, existimare. Iniqui-
tatem in his BUDÆI verbis animadvertisse ipse AUGUSTI-
NUS videtur, qui, parum abest, quin credat, obscuris his P O-
LITIANI notis opportune BUDÆUM in rem suam usum;
si quidem recte interpretor verba ejus in *Lib. IV. Emend. 14*:
*Non scrutor, quantum — — Budaus, atque alii, si qui sunt,
ex Politiani obscuris, ut ipsi ajunt, notis profecerint.**

- (k) Erat jam in eo Noster, ut amplissimos in Jus universum *Commen-
tarios* conficeret, quibus id consecuturum se sperabat, ut pri-
stinum nitorem suum reciperet barbara tunc & inculta Jurispru-
dentia facies. Sed serio has curas animo volventem, mors præ-
matura intercepit, non Italia tantum, sed omnium terrarum
eruditis, luctuosissima. Meminit hujus instituti ALDUS MA-
NUTIUS, editor scriptorum POLITIANI, & ob id istarum
rerum peritissimus, in *Epistola ad MARINUM SANNUTUM*,
Operibus POLITIANI præmissa: — — *si annos suos vixisset,*
& leges ex Pandectis, quæ olim Pisanae fuerunt, in pristinam,
quod cæperat facere, lectionem restituisset, Commentariosque in
illas, quod prædicabat, non barbare, sed more Romano, & do-
ctissime, confecisset. Sed quid alienis utamur testimoniis, cum ipse
nos expectare *Commentarios* illos POLITIANUS jubeat, partim
in *Prælectione Lamia*, ubi hæc profert: *Commentarios jam diu*
simul in Jus ipsum civile, simul in Medicinæ Autores, parturio,
& quidem multis vigiliis, &c. partim in *Epistola ad MARQU.*
BREISACIUM, qua universam instituti hujus rationem ex-
ponit amico suo, idque daturum se operam promittit, ut, quæ-
cunque Juris JUSTINIANEI loca partim ab ipsis interpreti-
bus misere corrupta, & in alienum detorta sensum essent, ex
Codice Florentino, & Autoribus antiquis, unde stilus Pandecta-
rum lucem accipit, suæ & integritati & elegantia restitueren-
tur. Omnem tandem dictorum summam in pauca hæc con-
tra-

tractam vides : *Quapropter opera pretium me facturum credidi, si Commentarios aliquos evigilarem, quibus in integrum corrupta diu lectio restitueretur, & linguae Latinae vis, quae tota pene in legibus est, explicaretur.* Sed quid mirum, horum nihil post mortem ejus publicatum, cum altero statim a scriptis his literis (annum enim 1493 subnotatum vides,) anno e vivis excesserit, vixque primis tanti operis lineis ducendis tempus suffecisse tam breve videatur.

§. 16.

Copiose haecenus præclara POLITIANI in universum literarum genus merita, admirabilemque ejus doctrinam, laudavimus. Quæ cum ante oculos omnium posita, nec ignota cuiquam, essent; non mirandum adeo, amicos POLITIANO ex omni non Italia tantum, sed, qua patet, Europa cultiore, præstantissimos quosque obtigisse. In quibus ut nemo fuit, qui non tenerime eum complecteretur, haberetque in dilectissimis, ac velut pulcherrimum virtutis exemplar continuo in oculis gestaret; (*a*) ita præ ceteris studiosissimos amantissimosque sui habuit Marsilium Ficinum, (*b*) Jo. Picum, (*c*) Herm. Barbarum, (*d*) Hieron. Donatum, (*e*) Ludov. Bigum, (*f*) Platinum Platum, (*g*) Andr. Dactium, (*h*) Titum Vespasianum Strozam, (*i*) Jo. Reuchlinum, (*k*) Cassandram Fidelem, (*l*) & Alexandram Scalam, (*m*)

ma-

T t 2

magni nominis singulos, quos ille vicissim diligenter coluit, nec exquisitis tantum laudibus, sed officiis etiam vere fraternis, prosecutus est. (*n*) Neque vero amicorum tantum voluntatem & benevolentiam, sed, ut nunquam virtuti obtrectator defuit, acerbissima etiam, & tantum non capitalia, invidorum odia, expertus est; quibus etsi famam maxime existimationemque suam peti intelligeret, animum tamen adversus has injurias semper invictum servavit, nec, opprimi virtutem suam, passus est unquam. Nihil commemoro de his, qui clam & per insidias oppugnatum ivere dignitatem ejus, quorum & fuisse multos numero, & eos ad nocendum intentos valde, perquam mihi verosimile videtur. (*o*) Amplissimam dicendi materiam præbere ii possunt, qui plenis turmis invaserunt in virtutem ANGELI, & simultates cum eo non atroces tantum, ac pæne internecinas, sed publicas etiam annosasque, aluerunt. Hos inter vehementissimi, & ad rabiem usque truculenti, fuerunt Georg. Merula, (*p*) Barth. Scala, (*q*) Mich. Marullus, (*r*) Jac. Sannazarius, (*s*) Pacificus Maximus, (*t*) Andreas Dactius, (*u*) & Joannes Parrhasius, (*x*) quem ipsum, etsi in re literaria dissen-

tien-

tientem a POLITIANO, multo tamen fuisse leniorem mitioremque ceteris, apparet. Horum cum tanta fuerit obtrectandi libido, ut omnes modestiæ ac pietatis fines longissime transcenderit; veniam utique POLITIANO dari fas existimo, si quando irarum fervore nimio incalescentem, vi non iniqua vim repulisse injustissimam, intelligamus. (γ)

(a) Quantus eorum fuerit numerus, quibus usus est familiarissime POLITIANUS, si non aliunde, saltem ex Libris Epistolarum ejus, quæ Lectorum cuique patent, cognosci luculenter posset. In his enim quot legis *Epistolas*, tot testes habes amoris prolixissimi, quo Italorum eruditissimi quique profecuti sunt virtutem & doctrinam ANGELI. Quos inter si magna illius ætatis nomina, POMPONIUM LÆTUM, BAPT. GUARINUM, PHIL. BEROALDUM, NIC. LEONICENUM, PHIL. CALLIMACHUM, LUD. ODAXIUM, M. ANT. SABELLICUM, JAC. ANTIQUARIUM, CÆSAREM CARMENTUM, ANTON. CODRUM URCEUM, FRANC. PUCCIUM, AUGUSTINUM MAPHEUM, JO. FRANC. BENEDICTUM, TYDEUM ACCIARINUM, BACCIIUM UGOLINUM, ALDUM MANUTIUM, MATTHÆUM BOSSUM, PAUL. CORTESIUM, BARTH. CHALCUM, MICH. ACCIARINUM, SCIPIONEM CARTEROMACHUM, RAPH. VOLATERRANUM, aliosque ejus famæ & dignitatis multos, conspicias, satis, in quanta vixerit existimatione Noster, intelligis. Plura de his dicere supersedeo, nec id ago, ut exquisitæ illæ tenerrimi amoris formulæ, quibus usus est unusquisque horum, in unum hic congestæ cumulum legantur, quippe id indicasse Lectoribus satis habens, ita comparatas ad unam omnes videri, ut nihil his scribi sive ad significandum amorem, sive ad laudem POLITIANI, accommodatius

tius potuerit. Taceo alios POLITIANI familiares, quorum etsi nullæ exstant ad eum Epistolæ, amicitiam tamen aliorum ad Nostrum literæ, aut ipsius POLITIANI passim scripta, testantur. Quo in numero sunt CHRISTOPH. LANDINUS, JO. CAVALCANTES, ROB. SALVIATUS, PETRUS CRINITUS, alique complures. Ex quibus cognosci potest, quanta injuria facta sit POLITIANO ab HENR. BRENCMANNO, cum *Lib. IV. Cap. 1. Histor. Pandect. p. 316*, *invisum fuisse tantum non omnibus suæ ætatis eruditis*, scribit. Neque vero eruditos tantum, & in Musarum castris commilitones, sed, quod CÆSAR CARMENTUS scribit in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. IV. Ep. 3*, *supremæ etiam fortunæ viros, maxime amicos* habuit POLITIANUS, & humanissimæ ei ab ipsis Regibus, summis Pontificibus, viris Purpuratis, & Episcopis, literæ venere, vel ob id posteritate dignissimæ, quod egregium exemplum præbeant illius studii, quo literarum tuendum honorem primarii quique in republica viri susceperunt. Plura ut hic addam, vix exposcat Lector, quippe eorum probe memor, quæ suprà §. VIII. not. *b, c, d, g*, satis eam in rem copiose sunt allata.

- (b) Ut amicorum non idem omnium genus est, nec iisdem ardent omnes amoris igniculis; ita a numero eorum grege, quos amantes studiososque sui habuit POLITIANUS, facile segregari ii pauci possunt, quibuscum ipse præ ceteris conjunctissime familiarissimeque vixit. Primum in his locum dedi MARSILIO FICINO, Philosophorum PLATONICORUM sua ætate principi, cui ab eo inde tempore, quo institutione ejus usus est, ita carus fuit POLITIANUS noster, ut vix magis esse filius parenti possit. Ipse FICINUS POLITIANUM inter eos, qui sibi sint *consuetudine familiares, confabulatores, atque ultro citroque consiliorum disciplinarumque liberalium communicatores*, refert in *Epistola ad MARTIN. URANIUM*, quæ est *Lib. XI. Epp. FICINI Ep. 27*. Ejus amoris certissimæ etiam interpretes sunt varix FICINI ad POLITIANUM Epistolæ, quarum alias *Libro VI*, alias *Libro IX Epistolarum POLITIANI* legimus. Exstant eadem *Libro I, VI, & XII Epistolarum FICINI*, conjunctim editarum, in quarum & *Libro I* quatuor alias

alias habes, Lector, quæ in POLITIANI *Epistolis* minime sunt obviæ. Spirant hæ omnes singularem quendam ac vere paternum affectum, tamque blanda sunt ac mollia hic verba omnia, ut fucum hic suspicari vix lectorum quisquam audeat. Nunc suum vocat, nunc *Poetam Homericum*, nunc *divinum* prorsus. Sed magnifica inprimis est *Herculis* appellatio, qua in libro *de Vita* donaverat POLITIANUM, dubito, an hoc nomine multas ipsi gratias habentem. Ita enim ea de re ad FICINUM POLITIANUS noster *Lib. VI. Ep. ult.* : *Herculem me vocas in libro tuo de vita, quod monstra domem, puto, illa intuens monstra, quæ veterum libros nimis obsident, in quibus ego purgandis diu multumque laboro. Magnifica laus, præsertim a Philosopho illo, qui sit princeps in secta principe. Sed ego tanti nominis pondus sustinere non queo, non magis, quam cælum, quod ipse tamen Hercules sustinuit. Iolaum potius appellato me, si speciosis nominibus delectaris : quod pæne oppressa ab Hydra vetustati, velut Herculi clamanti, sum præsto cum face. Tu tamen indulgens amori, (quod & parentes alii facere solent,) nomen imposuisti filio, non quod aptissimum, sed quod pulcherrimum. At ipse PICUS tantopere sibi ingeniosa hac appellatione placuit, ut denuo scriberet ad POLITIANUM, Lib. IX. Ep. 12 : Contra multos Astrologos, qui more gigantum eripere cælum Jovi tam frustra, quam impie, moliuntur, merito & Picus, alumnus Palladis, & tu miles Hercules, sæpe feliciterque certatis. Nempe Palladem Orpheus gigantum expultricem canit, & ab Hercule Poetæ multi gigantem Antæum a terra simul, & e vita, sublatum ferunt. Et paulo post : Tu enim semper hac in causa, ut ubique soles, te Herculem præstitisti. Soles profecto jam diu hæc Astrologorum prodigia, ut alia monstra, passim acriter insequi, ut non in terris solum, sed etiam in cælo, monstra fortissimus Hercules expugnaveris. Utinam denique, sicut Herculi, sic & tibi, superata tellus sydera donet. POLITIANUS vero, cum, serio rem agi a FICINO, nec invidia carere divinum hoc cognomentum, intelligeret, serio, & quod puto, prudenter, respondit : Illud vero, nescio, satisne probem, quod Herculem vocare me pergis. Tu quidem, opinor, jocularis. Sed tamen, ansam, timeo, ne præbeas cavillandi,*

ri-

*ridendique, malevolis, & invidis, quibus nemo unquam vir bonus ac doctus caruit. Quod enim tu, si non amore deceptus, (quanquam id potius) at levi certe similitudine, qua parva sæpe magnis comparamus, adductus, mihi tribuis, hoc isti maligni interpretes adulationi, credo, potius assignabunt, ac me quoque ridebunt, ceu si de eo mihi cognomine multum placeam. Nec vanus fuit metus iste; quandoquidem hinc statim obtrectandi occasionem rapuit BARTHOLOMÆUS SCALA, acerrimus Nostri æmulus, qui false admodum hæc ei exprobravit in literis ad ANGELUM, Lib. XII. Epp. POL. Ep. 16: Appellant te quidem Herculem, neque te invito, quod audio, ut puta qui tibi temporis hujus monstra, præsertim quantum ad literas pertinet, superanda susceperis. O ego tardi ingenii, qui, quid id rei sit, nesciverim hætenus perspicere. Es tu quidem Hercules, vel multo etiam meliore conditione, quam ille Jovis filius, Alcides, quem imperii necessitas trahebat in periculum. Ille jussa adibat monstra, tu tibi ea confingis, instruisque, ut superari a te queant. His demis arma, hæc enervas viribus prius, quam aggrediare, etiam quæ nulla sunt: & quæ tu pro ingenio effinxeris, evicta a te trahis in popularem gloriam. Si placet, volo & ego indere tibi aliquod cognomentum. Volo, ut sis mihi Hercules fictitius, nomen certe factum ex re, habiturum apud te quoque auctoritatem. &c. Sed legi etiam merentur, quæ Epistola hanc statim subsequente contemtim & cum bile POLITIANUS respondet. Redeo jam ad FICINUM, studiosum POLITIANI sui ad invidiam aliorum usque. Hunc vicissim POLITIANUS, non tam ut amicus amicum, quam ut parentem filius, coluit, quin disertis verbis *filium FICINI* se ipsum dicit in literis ad eum, Lib. VI. Ep. ult. Et, quæcunque exstant Libro VI & IX POLITIANI ad FICINUM Epistolæ, ejus partim in Philosophiam Platoniam, partim in POLITIANUM, merita exquisitis laudibus concelebrant. Invitavit etiam subinde FICINUM in Fæsulanium rusculum, Medicæorum secessum suburbanum, ibidemque, eo socio, inter pocula confabulationesque jucundas genium suum bonumque otium fefellit.*

- (c) Non fallitur in eo GERH. JO. VOSSIUS, cum *Joannis Pici*, Mirandulani Ducis, subtilis & ingeniosissimi Philosophi, *indivi-*

dividuum studiorum socium POLITIANUM dicit *Lib. III. de Poet. Lat. p. m. 628.* Et res ipsa docet, vere scripsisse JO. FRANC. PICUM, hujus JOANNIS ex fratre nepotem, in *Vita Pici*, hujus *Operibus* præmissa: *Literario amore duos sibi potissimum devinxit Jo. Picus, Angelum Politianum, virum Græce Latineque doctissimum, nec non variarum literarum floribus refertum, ac prope vindicem Latine lingue; alterum Marsilium Ficinum, &c.* Sane POLITIANUS, si quando in mentionem PICI incidit, tantis eum laudibus extollit, ut nihil fere magnum sit & eximium, quo non admirandum dicat. Cujus generis sunt illa *Cap. XC Miscellaneorum: Talis est item Joannes Picus hic meus, e Mirandulanis Principibus absolutissimum nature opus, a quo Philosophia Latine jam meditans loqui, summum, puto, fastigium accipiet.* Et pertinet huc maxime longa illa virtutum PICI narratio, quæ *Miscellaneorum* Caput ultimum ornat, & cujus vel ultima verba huc proferam, quod testimonium clarissimum præbeant illius vinculi, quo conjunctus PICO POLITIANUS vixit: *Is igitur continuo me, cum quo partiri curas dulcissimas, & nugari suaviter, solet, & quem sibi studiorum prope assiduum comitem (qui summus honor) allegit, is me institit ad Philosophiam &c.* Nec dissimulat ibidem, PICI potissimum consilio, & amicis adhortationibus, factum, ut, quam antea fastidiverat pæne, certe segnius fuerat consectatus, ardentius jam complectendam, suaque opera in majori luce collocandam, Philosophiam duxerit. Nec minus illud tenerrimo amoris tribuendum, quod, ingeniosa nominis mutatione, PICUM hunc *Phænicem suam, in sacra Medicum lauro nidificantem*, dixit, ut ex BACCII UGOLINI ad ROBERTUM SALVIATUM, (*Lib. VII. Epp. POL. Ep. 5,*) & ex ipsius POLITIANI ad HIERON. DONATUM literis, (*Lib. II. Ep. 10,*) patet. Sed omnium maxime POLITIANI erga Principem Mirandulanum amorem testantur ejus variae ad PICUM Epistolæ, quæ *Libro I, VII, & XII Epp. POL.* leguntur, nihil pigmentorum habentes, sed aperte & familiarissime scriptæ. Laudant hæc divinum ingenium PICI, & insignes in Philosophia & poesi progressus, aliaque magna omnia, quorum copia mirifice instructum fuisse hunc Principem,

vel ipsa ejus scripta testantur. Neque vero id unice agunt, ut laudent PICUM, sed monent etiam interdum, leniterque ob-
jurgant, hoc certius, quod puto, ab amico profectæ, quo longius ab adulandi studio remotæ. Specimen ejus rei *Epistola IV. Libri I* exhibet, quæ expetenti id PICO liberum exponit de ejus versiculis judicium, probans alios, alios plausu non satis dignos pronuntians. Nec lectu indignum est Epigramma Græcum, quod in *Libri I. Epistola 7*, & in Volumine *Epigrammatum* ejus, legitur, quo facultatem PICI poeticam extollit, nec non aliud, quo vehementer indignatur Astrologis nonnullis, quorum invidiam ipsi contraxerat jucundissima PICI consuetudo. Sed constantissimus is in amando fuit, nec ab ANGELI sui commercio divelli se unquam passus est. *Contubernalem suum* ipse vocat in *Epistola ad BAPT. MANTUANUM*, quam legis inter Epistolas PICI, a CHRISTOPH. CELLARIO editas, n. 34; & in *re literaria socium individuum* in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. XII. Epp. POL. Ep. 4*. Sæpe etiam unius POLITIANI causa Florentiam concessit, communia hic cum eo seria jocosque habiturus. Faciunt huc, quæ ipse scribit in literis ad JAC. ANTIQUARIUM (*Epp. PICI n. 38, & Lib. IX. Epp. POL. n. 8*): *Inter voluptates, quas, cum eram Florentiæ, de Politiani consuetudine maximas capiebam, viri mea sententia nostro ævo omnium literatissimi, non erat illa mediocris, &c.* Ex quo amicissimo congressu hunc fructum tulit POLITIANUS, ut in Philosophiæ imprimis studia majore, quam antehac, ardore incumberet, felicissimosque brevi tempore in his progressus faceret. Unde ad POLITIANUM NIC. LEONICENUS, *Lib. II. Epp. POL. Ep. 7*: *Nec sane mirandum, te unum esse perpaucorum, qui ætate nostra eloquentiam cum sapientia junxerunt, cum in ejusdem sapientiæ studio habeas ducem ac comitem divino virum ingenio, Joannem Picum Mirandulanum nostrum, cum quo dies ac noctes in omni doctrinarum meditatione versaris: &c.* Epistolæ præterea, quas ad POLITIANUM dedit PICUS ille, *Libro I & XII Epistolarum POLITIANI* inspersæ, amoris non fucati luculentissimum exemplum præbent; id quod insipienti cuivis facile apparet. Quanti vero æstimaverit doctrinam Nostri, non ex eo tantum liquet,

liquet, quod præclarum *de Uno & Ente* opus uni POLITIANO, tanquam peritissimo istarum rerum judici, esse sacrum iussit, sed illud cum maxime testatur, quod, si quid interdum libellorum excuderat, id, priusquam ederetur, limandum POLITIANO, & utcunque castigandum, permetteret, ut patet ex *Epistola* ejus ad POLITIANUM, *Lib. I. Epp. POL. Ep. 3.*

(d) Consulto HERMOLAUM PICO adjunxi, quod horum & inter se, & cum POLITIANO, tam arcte colligata amicitia fuerit, ut vix colligari arctius potuerit. Quod, si aliunde non constaret, vel ipsius testimonium POLITIANI nos doceret, ita ad PICUM scribentis *Lib. XII. Ep. 1: Quantopere me semper, dum vixit, Hermolaus Barbarus dilexerit, quantum ego illi vicissim tribuerim, notum tibi, mi Pice, qui ita utrumque amabas, ita rursus ab utroque amabaris, ut, sicut uterque se esse apud te primum, sic tu primum te esse apud utrumque existimares. Adeoque singularis hic inter nos amor alios delectabat, alios rursus perstringebat, ut, qui unum vel laudabat e tribus, vel vituperabat, idem sibi ceteros vel laudandos esse, vel vituperandos, arbitraretur.* Contraxit hanc cum HERMOLAO amicitiam Noster anno circiter 1481, cum Venetias visendæ civitatis causa se contulisset, ut patet ex *LVD. ODA XII ad POLITIANUM Epistola, Lib. III. Epp. POL. Ep. 5.* Tumque in id amicissime conspirarunt, & conjunctis viribus incubuerunt hi Triumviri, ut, quæ bonis literis interitum minabatur, longissime propellerent barbariem, & situ obsitas in pristinum nitorem liberales artes restituerent. Jucundissimæ sunt HERMOLAI ad POLITIANUM, hujusque ad illum literæ, *Lib. I. Epp. POL. Ep. 9 & 10*, quibus alter alterius adversus barbaros opem implorat, uterque gravissimum rectioris doctrinæ hostibus bellum indicunt, & ad debellandos hos sanctissima fœdera pangunt. Ab eo tempore majus in dies robur accepit eorum amicitia, purissimumque candorem præ se ferunt, quas *Libris I & IX Epp. POLITIANI* legimus, mutux eorum Epistolæ. Omnia dixero, si, quæ ipse de arctissimo hoc vinculo POLITIANUS in *Epist. ad BARBARUM, Lib. I. Ep. 11*, scribit, huc attulero. *Non amicitiam nostram, inquit, blandi-*

mentis istis & assentationibus indecoris, & ineptis, atque optimo cuique maxime suspectis, addo etiam vulgaribus, fovemus. Non tamen ullo loco vel studio desumus alter alteri vel officio. Speciosa ista & popularia benevolentiae ostentamenta, quasque fucum, & praeestigias, neque tu, arbitror, desideras, & ego abominor. Quodsi vero eos plerumque prae ceteris nobis amicissimos existimamus, in quorum scriptis laudes nostras legimus,isque nobis certissimus amor putatur, qui publice & ante oculos omnium significatur; nec hoc officiorum genere defuisse sibi viri optimi, HERMOLAUS & POLITIANUS, videntur. Nam, quod ad HERMOLAUM, is de se ipse in literis ad POLITIANUM, Lib. I. Epp. POL. Ep. 9: *Post discessum tuum Venetiis ad te scripsi nunquam, de te saepe: nec scripsi modo saepe, sed etiam locutus sum de te, quoties incidebat, incidebat autem, cum volebam, volebam semper. Omnino multus mihi in ore Politianus est, eritque, dum vixero.* Vicissim ad HERMOLAUM POLITIANUS Lib. I. Ep. 11: *Cave, putes, Hermolae, non diem dixerim, sed horam paene ullam, praeterire, in qua non ego de ingenio, de literis, de prudentia, de consilio, de humanitate, de candore, de studiis denique tuis, prope declamitem. Testis Medices Laurentius meus, testis hic item Mirandula Picus, heroes (arbitror) duo, non viri, quos aut auditores habeo laudum tuarum attentissimos, aut benevolentissimos praedicatores. Jam apud eruditam juventutem, & familiarium cohortem, tantum de te loquendo profecimus, ut unus utique habere, non solum doctissimus, sed & humanissimus, & prudentissimus. Porro autem, ut Epistolas, ut orationes omiserim, in quibus de te semper a nobis illustris mentio facta, vel hac ipsa, quae mox edentur, Miscellanea nostra, cum quidam (ut Horatius inquit,) dignus vindice nodus incidisset, te scilicet una cum Laurentio Picoque iudicem sibi contra rudem inscitiam nuncupaverunt. Et, vere haec ab illis prolata, non ignorat, quisquis scripta utriusque diligentius inspexerit. Ex quibus scilicet illud etiam cognosci potest, nihil impedimento fuisse arctissimam eorum conjunctionem, quo minus interdum de literariis argumentis inter se amice dissentirent. Ubi operam uterque dedit, ne verbum elaberetur, quod scriptum immodestius videri posset. Talis fuit*
liticu-

liticula, quæ suborta est POLITIANO cum BARBARO de vocis *entelechia* scriptura. Fecerat cum iis POLITIANUS *Miscellan. Cap. 1*, qui *endelechiā*, non *entelechiā*, scribunt. Minus recte id factum, ostendit BARBARUS in eruditissimo *Plinianarum Castigationum* libro. Sed ita in refutando se gessit, ut nihil minus, quam refutare, visus sit. Audi POLITIANUM in *Epist. ad JO. PICUM, Lib. XII. Ep. 1*: *In me unum tamen paulo fuit indulgentior: ubi enim occasio laudandi, nominatim me citat: ubi rursus dissidet, rem refellit ipsam, nomini parcat.* Eadem, quam modo dixi, Epistola ab objectionibus BARBARI sententiam suam vindicat POLITIANUS, sed modestissime prorsus, & intermixtis multis doctrinæ tanti viri præconiis. Quantum vero ex præmatura HERMOLAI morte, quæ incidit in annum 1494, eundem nempe, qui & POLITIANO atque PICO fatalis fuit, vulnus acceperit POLITIANUS, doceat nos PETRUS CRINITUS, cujus *Lib. I. de Honestâ discipl. Cap. 7* verba sunt: *Quo tempore has nostras Commentationes meditabar, relatum nobis est, Hermolaum Barbarum (qui Romæ tum agebat,) pestilentia morbo affectum, lethaliter decumbere. Quæ res Picum Mirandulanum & Angelum Politianum, viros & ingenio & doctrina nobiles, ita statim commovit atque affecit, ut illachrymari propemodum cæperint, ac sortem bonarum literarum maxime dequesti sint; quasi in hoc uno homine Romana res periclitari videretur, neque jactura quidem, sed naufragium, foret, si Hermolaus interiret.* Refert etiam JOVIUS in *Elog. doct. vir. Cap. XXXVI. p. 87*, quamprimum de lethali HERMOLAI morbo nuntius perlatus sit Florentiam ad aures PICI & POLITIANI, hos statim per dispositos equos Romam misisse miræ potestatis antidotum, sed cujus vim præverterit morbi vehementia, qui jam tum sustulerat BARBARUM, longiore vita, quod fatentur omnes, dignissimum. Neque dolore tantum & lamentis prosecutus est viri amicissimi funera, sed ferali etiam carmine manibus ejus parentavit, quod inter tot lugubres cantus, quos doctissimorum virorum dolor expresserat, publico Senatus Romani suffragio, primo omnium loco monumentum BARBARI, in æde S. Mariæ de Populo magnifice exstructum, ornavit. Id,

cum minime sit obvium in libro Carminum POLITIANI, ex GEORG. JOS. EGGS *Libro III. Purpureæ doctæ* p. 273, & JOVII *Elog. vir. doct. l. c.* nec non NIC. COMN. PADOPOLI *Hist. Gymn. Patav. T. II. Lib. I. Cap. 8. p. 28*, sed qui posteriores duo tacent POLITIANI nomen, huc transferri, operæ pretium videtur:

Barbariem Hermoleos Latio qui depulit omnem,

Barbarus hic situs est; utraque lingua gemit.

Urbs Venetum vitam, mortem dedit incluta Roma,

Non potuit nasci, nobiliusve mori.

- (e) Occupat & DONATUS iste, Patricius Venetus, ad latus PICCI atque HERMOLAI locum aliquem, quod eleganter Triumviros hos literarios, sibi amicissimos, ipse POLITIANUS conjungit in literis ad DONATUM, *Lib. II. Ep. 10*: — *tibi quoque non abhorrens videor a Musis, Picoque item ipsi, & fortasse Hermolao, Triumviris scilicet literariis: qui si me vel tantillum probatis, jam nunc medium ostendo digitum non popello tantum & literatoribus, sed Philosophis adeo ipsis, ne excepto quidem Platone ipso, sed Florentino.* Excellentis vir doctrinæ, literarum Græcarum pariter, ac Latinarum, peritissimus, fuit, etsi de ejus in studia elegantiora meritis secure taceant vulgares Biographi. Nimirum, digna hæc esse, quæ posteris narrentur, patet ex his, quæ JOVIUS in *Elog. doct. vir. Cap. XLVI. p. 123*, & GESNERUS in *Biblioth. p. 328. A.* nos docent. Mihi, præter *Epistolas* ejus quatuor ad PICUM & POLITIANUM, quas lego *Lib. II. Epp. POL.* tersissimas profecto & melle conditas, scriptorum ejus nihil inspectum est. Sed ex his ipsis satis, quantus vir fuerit, addo, quam addictus POLITIANO, intelligo. Hunc *virum πολιτικώτατον* in *Epist. ad ipsum, Lib. II. Epp. POL. Ep. II*, & *splendorem ætatis suæ*, & *πᾶν ἐπ' ἀληθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔργον*, dicit in *Epist. ad PICUM, Lib. II. Epp. POL. Ep. 9*, vicissim tribus a POLITIANO *Epistolis* tenerrime salutatus. Nec *Epistolis* tantum, sed pulcherrimo etiam carmine, insignem erga POLITIANUM amorem testatus est. Facit ejus mentionem POLITIANUS *Miscellan. Cap. XC*, cujus verba, cum sint horum utrique honorifica, hic jure quodam sibi locum

cum poscunt. Hieronymus Donatus, inquit, vir, nescio, utrum gravior, an doctior, an etiam humanior, certe omni lepore affluens, omni venustate, cujus tamen ob id vereor, ne levior cuiquam censura videatur, quoniam me pulcherrimo carmine, sed & Epistola una atque altera, mire laudavit. Licet enim tantum boni de me ipso, qui multum a tolerabili, nedum a perfecto, absim, pudeat credere; magis tamen tanto viro pudet non credere, talia de me sic (ut apparet) ex animo affirmanti, dum nostra hæc, qualiacunque sunt, arriserint. Sed subtraxit posteris, ut videtur, carmen hoc invidia temporum; certe, quocunque circumspicias, nusquam id legis. Neque id ipsum nobis compertum est, Italicane, an Græca, an Latina, lingua sit compositum. Quin de poetica DONATI facultate scriptores, qui de ejus vita commemorant, prorsus omnes tacent.

- (f) Fuit iste BIGUS ortu Ferrariensis, carminibus magis, quam aliis ingenii monumentis, famam consecutus. Sunt illa *Carminum illustr. Poet. Ital. Tomo II* adjecta, legiturque in his p. 235 Epigramma ad Angelum Politianum, unde patet, familiaritatem ei cum POLITIANO arctissimam intercessisse. En integrum:

Cum sis & vates, nostri decus, Angele, secli,
Et mihi Phoea junctus amicitia;
Quis credet de me tibi tanta? poetica quando
Fingat, & ex facili decipiatur amor.

Facile hinc colligas, fuisse antea carmine laudatum a POLITIANO BIGUM, sed, id quale sit, fateor, me ignorare. Neque enim in *Carminibus POLITIANI*, neque in ullo librorum ejus, BIGI hujus legere me nomen memini.

- (g) Fuere & PLATINI hujus, patria Mediolanensis, præclara in poesi Latinam merita, legunturque tersissima ejus Carmina in *Carm. illustr. Poet. Ital. Tomo VII*, & ut GESNERUS in *Bibl. univ. p. 563. B.* testatur, in libro *Epigrammatum scholæ Christianæ, Basileæ* edito. An præter Carmina quidquam exstet librorum ejus, jam non definio, utpote quem, nemo est Scriptorum, qui hæc edoceat. Sed illud clarum est ex his *Carminibus, POLITIANI* adolescentis amicum fuisse PLATINUM, etsi ætate,

ætate, ut videtur, paulo provectiorem, quippe æqualem FRANC. PHILELPHI, ut ipsa hæc Carmina testantur. Habes hic p. 277. (T. VII. Carm. Poet. It.) venustam ad Adolescentem Angelum Politianum Epigramma, etsi non adeo tenere, tamen familiariter, scriptum :

*Angele, cui puero facundia contigit omnis ;
 Angele, qui lingua clarus utraque vales ;
 Nulla tibi, solvens istinc, mea pignora liqui,
 Dicor & absentis nulla tulisse tui.
 Nec potui tibi discedens auferre libellum,
 Servandum dederam quem tibi castra petens.
 Ut suus hunc peragat librarius, ipse remittas,
 Inque meas cures hunc revolare manus.
 Annue, si domini communis honore moveris,
 Cui me commenda, Nicolaoque meo.*

(b) Et Orator eximius, & festivi ingenii Poeta, fuit DACTIUS, civis Florentinus, cujus scripta nominatim indicat JUL. NEGRI in *Istoria degli Scrit. Fior.* p. 35. Carmina ejus, nescio, an omnia, adjecta sunt *Carminum illustr. Poet. Ital.* Tomo IV. a p. 1 ad 69. Ex horum uno, quo POLITIANUM, ut in publicam exire lucem elegantes ingenii sui partus finat, amice hortatur, satis intelligo, non ultimum ei inter amicos POLITIANI locumtribuendum. Exstat id l. c. p. 12, cumque politulum sit ac plenum laudum POLITIANI, non indignum videtur, quod & nostra cura propagetur ad posteros :

*Angele, Pierios inter grave nomen alumnos,
 Præcipuum nostri temporis ingenium ;
 Quem bene consultum fato servante, negabit
 Jure soror nunquam Thespias esse sibi.
 Erue congestos exculpta mente labores,
 Nec tuus incassum sudor & algor eat.
 Consule venturo scriptis gravioribus ævo,
 Vincat & hærentem posteritatis amor.
 Natus homo est homini, male grati pectoris ille est,
 Ingenii quisquis condit avarus opes.
 Gloria spernentem sequitur ; laus, utile, bonorque
 Vel fugiat, virtus sufficit una sibi.*

*Gratius hirsutos inter rosa candida vepres
 Ridet: & arenti pulchrior unda loco.
 Exilit impatiens angusta sede teneri
 Ocyus, & fertur lata per arva bonum;
 Hoccine avaritiæ poterit cohibere potestas,
 Victurusque brevi tempore livor edax?
 Turpiter argenti calat si pondera & auri,
 Turpius ingenii condit avarus opes.
 Quid nondum nati, quidnam meruere nepotes?
 Ipsa luet patrum crimina posteritas?
 Futile nomen bonos, laudes, & gloria utrisque
 Communis, virtus possidet una bonos.
 Consuluisse suis æterna nepotibus illa est
 Gloria, fama, decus, utilitas, & honor.*

- (i) Poetis Poetam jungo, TITUM VESPASIANUM STROZAM, Ferrariensem ortu, in arte poetica paucos ætate sua pares habentem, cujus Carmina nonnulla leguntur in *Carmin. illustr. Poet. Ital. T. IX. a p. 97 ad 174*, sed pleniora longe in *Collectione Carminum Strozianorum, Venetiis A. 1513* ab ALDO edita. Volumen hoc pervestiganti, obvenit p. 121. b. longa satis, nec inveniusta, *ad Pollicianum Elegia*, canens argumentum admodum jucundum, *cur rosa grata sit Veneri, ac rubra?* Ea cum locum hic invenire haud possit integra, utpote longior, & si argumentum spectes, rosæ magis, quam POLITIANI, laudibus dicata; sufficiet nobis, eorum, quæ pertinent ad ANGELUM, & amicitia, quæ huic cum STROZZA fuit, argumentum præbent, inde pauca attulisse. Ita vero sub initium Carminis Poeta:

*Quæris, cur Veneri gratissima, curve coloris
 Sit rosa purpurei, quæ prius alba fuit?
 Ripa licet melius, Baptistaque, doctus uterque,
 Eloquio valeant hæc aperire suo,
 Et quamvis eadem Grais de fontibus hausta,
 Attigeris scriptis, Polliciane, tuis;
 Ne tamen a nobis tua non spernenda repulsam
 Vota ferant, mentem, percipe, nate, meam.*

Nulli dicta prius nostrorum, & cognita paucis

Restabant, tibi quæ Musa jocosa refert. &c.

Sane dulcissima *nati* appellatio, qua POLITIANO blanditur, non vulgarem inter eos conjunctionem animorum fuisse, meo judicio, abunde docet. Exstant & p. 39. A. alii ejus ad ANGELUM elegi; sed de quibus aptior infra dicendi occasio recurret.

- (k) De REUCHLINI hujus in Ecclesiam & sanctiorem doctrinam meritis, non est, quod multa hic commemoremus, cum hæc pervulgata sint dudum, &, si quis eorum sit ignarus, ex JO. HENR. MAJI *Vita Joannis Reuchlini, Durlaci A. 1687* edita, abunde cognosci possint. Saltem, quæ hujus loci sunt, dicam breviter. Nimirum, cum is A. 1487, ætate jam tum satis matura, literarum causa iter in Italiam susciperet, & Florentiæ liberali hospitio frueretur LAURENTII MEDICÆI, communis doctorum hominum nutritoris, qui & utendam ei splendidissimam MEDICÆE gentis Bibliothecam concessit; factum tunc est, ut in eorum omnium, quibus hic cum literis commercium, & cum MEDICÆIS arcta necessitudo erat, familiaritatem veniret. In his præcipui DEMETRIUS CHALCONDYLAS, MARSIL. FICINUS, GEORG. VESPUCIUS, CHRISTOPH. LANDINUS, JOANNES & JO. FRANCISCUS PICI, & ipse noster POLITIANUS, fuere. Testatur hæc ipse REUCHLINUS in *Epistola ad Leonem X.*, cujus mentionem facit doctissimus MAJUS *l. c. p. 171 seq.* qui & rem eandem in *Oratione de Jo. Reuchlino*, ipsi *Vitæ* præmissa, p. 19 *seq.* memorat. Ex scriptis POLITIANI vix cognoscere quidquam liceat, unde de amicitia, quæ ipsi cum REUCHLINO intercessit, constare possit. Nec in *Epistolis illustrium virorum ad Jo. Reuchlinum* sive POLITIANI ad REUCHLINUM, sive REUCHLINI ad POLITIANUM, ulla legitur, cum variæ FICINI, DEMETRII, & JO. FRANC. PICI, legantur *Lib. I & II.* Idem mecum animadvertit MAJUS *l. c. p. 172.* Viris hisce eximiis arctius conjunctus REUCHLINUS, singularem eorum doctrinam propius inspexit, & ab eo tempore tantum eos coluit, ut redux postea ex Italia, DIONYSIO, fratri, studiorum cursum adituro, visendam maxime Italiam,

liam, & audiendos excellentis illos doctrinæ viros, commendaret; id quod supra §. V. not. (1) pag. 85 dictum est plenissime. De itinere REUCHLINI in Italiam, & contracta cum celebratissimis Academiæ Florentinæ doctoribus amicitia, addo testimonium DESIDERASMI, cujus in *Epistola ad JO. REUCHLINUM, Lib. II. Epp. vir. illustr. ad Reuchlinum*, verba hæc sunt: *Et in felicitatem tuam deploras? qui felicissimo illo Seculo videris Italiam, florente Agricola, Politiano, Hermolao, Pico, cui tam varia tamque recondita contigerit eruditio, qui tot summatibus viris notus ac familiaris fueris?*

(1) Honoris ergo nominamus illustrem hanc fama meritisque fœminam, qua doctiorem non vidit Italia, præstantissimorum ingeniorum fœcunda nutrix. Celebratissima sunt omnis ævi gentisque, maxime Venetorum, Scriptoribus, quæcunque animo ingenioque plus quam virili insigne hoc sexus sui ornamentum præstitit. Reliqua igitur omnia prætereuntes, quæ a nemine hic expeti videntur, vel unius hic *Epistola POLITIANI* ad ipsam hanc CASSANDRAM, quæ est ordine 17 *Libri III. Epp. POL.* mentionem facimus. Universas hæc *puella doctissima* (ita enim in fronte *Epistolæ* vocatur,) laudes velut in nucleo complectitur, imaginemque ejus omnibus virtutis ac doctrinæ ornamentis condecoratissimam exhibet. In qua nisi plus datum amicitiae, & studio, quo fœminas prosequimur, quam veritati, putes; non poteris non, lecta hac, de eruditione ingenioque Virginis magnifica omnia sentire. POLITIANO, quod videtur, amicissima fuit, deditque ad eum subinde literas, ut patet ex his, quæ sub initium *Epistolæ*, quam modo diximus, POLITIANUS scribit: *O decus Italiae virgo, quas dicere grates, quasve referre parem, quod etiam honore me tuarum literarum non dedignaris? Mira profecto fides, tales proficisci a fœmina, (quid autem a fœmina dico?) imo vero a puella & virgine, potuisse.* Sed dubito, an hæc venerint ad posteros, certe POLITIANI *Epistolis*, quas cum maxime ornassent, non sunt additæ. Dicitur & JAC. PHIL. TOMASINO, qui diligenter nobilissimæ Virginis vitam descripsit, *amicissimus CASSANDRÆ ANGELUS* in *Elog. Vol. II. p. 347*; testaturque idem Scriptor *p. 349*, videndæ potissi-

mun hujus puellæ causa iter Venetias suscepisse **POLITIANUM**, hic *eleganti habitu & politissimis verbis humaniter* ab illa exceptum.

- (m) Sociam **CASSANDRÆ ALEXANDRAM** jungimus, **BARTHOLOMÆI SCALE** filiam, uxorem **MICH. MARULLI**, elegantissimam Poetriad, nactam præcones multos, quos nominationem indicat **JUL. NEGRI** in *Istor. degli Scrit. Fior. p. 23.* Fuit inprimis multis Carminibus decantata **MICH. MARULLO**, ipsius olim sponso, postea marito, cujus *Epigrammatum* libelli pleni sunt laudum **ALEXANDRÆ**, quam blando *Neæræ* nomine potissimum hic celebrat. Hujus & patrem & maritum cum hostes, ut mox dicetur, infensissimos haberet **POLITIANUS**; aluit tamen ipsa haud vulgarem cum eo amicitiam, tantumque eum, quantum licuit per leges honestatis, amavit. **POLITIANUS** vero, etsi summo opere coluit doctrinam ejus, non minus tamen ipsa ejus forma raptus in amorem videtur. Non obscure id cognoscas ex Græcis ejus ad **ALEXANDRAM Poetriad** Epigrammatis, quæ plena sunt amoris tenerrimi, nec non suspiriorum, ardentissimique desiderii. Horum numero septem leguntur in *Græcorum POLITIANI Epigrammatum* libello, in quibus nullum est, quod non polite, terle, & amanter, scriptum sit. Nec infeliciter prorsus amavit **ANGELUS**, si quid suspicari licet ex his ipsis Carminibus. Exclamat enim in horum uno:

Ἐυρηχ', ἔυρηχ', ἥν θέλον, ἥν ἐζήτεον αἰεὶ,

Ἢν ἤτουν τὸν ἔρωθ, ἥν καὶ ὄνειροπόλεν.

Nec, quod huic respondet, friget Græcum **ALEXANDRÆ** ad **POLITIANUM** Epigramma, quippe nihil dissimulans laudum **POLITIANI**, atque tale prorsus, quale ab amante, etsi casta simul, fœmina expectes. Placet inprimis elegans versus ille, cum Hercule comparans **POLITIANUM**, idque carmine complectens, quod stilo epistolari expressum a **FICINO** diximus:

Ἀστρα, φύσις δ', ἀριθμοὶ, ποιήματα, κίβεις, ἰατροὶ,

Ἀλκείδης καλεῖται δ' ἀντιμεθελκόμενα.

Nec

Nec munusculis ALEXANDRÆ caruit, violis interdum suavioribusque floribus donatus, quod ejus tria Epigrammata testantur. Sed quid mutui muneris POLITIANUS offert? Ex osse pectinem, sordidum & ad captandum amorem parum accommodatum munus. Sed offert tamen, ut certiore facere puellam posset, cupidissimum se carneæ illius comæ esse, cui pectendæ vile hoc instrumentum inventum sit. Audite illepidum Poetam:

Δέξο τὸν ἐξ ὀσῆ, δάμαλι, κτένα τὸν τριχοτάκτην,
Δὸς δὲ τὸν ἐκ σαρκὸς τὸν γε τριχωτὸν ἐμοί.

Quicquid autem fuerit amoris ejus, quo conjuncti utriusque horum animi fuere, parum abest, quin credam, ab ipso amoris hujus usu longissime abfuisse POLITIANUM. Queritur sæpissime in his Carminibus, parce admodum & vix per annum semel ALEXANDRÆ sibi conspectum indulgeri, nec usquam ejus vestigia sibi apparere, id quod unice custodiæ parentis, BARTHOLOMÆI, tribuo, qui, alienissimus a POLITIANO, quam potuit, amori huic fecisse remoram videtur.

(n) Tantum dedit amori erga hos, quos a suis stare partibus intelligebat, POLITIANUS, ut sæpius dedisse nimium diceretur, & cum laudaret eos in Epistolis, in adulationis haud difficile suspicionem incurreret. Quæ etsi locum habere neutiquam videtur iis in Epistolis, quæ sunt ad summos terrarum dominos, MATTHIAM, Pannoniæ, & JOANNEM, Lusitaniæ Regem, principes omnibus præconiis majores, datæ, in quibus regnare effrænam quandam assentandi libidinem, perperam judicat HENR. BRENCMANNUS in *Hist. Pand. Lib. IV. Cap. 1. p. 316*, non æque tamen removeri forsan possit ab earum nonnullis, quas ad homines sibi familiares & æquales dedit. Carpit id in POLITIANO JUL. CÆS. CAPACIUS in *Elog. illustr. viror. p. 350*: *Politianus uti livide, quam severitate alienus quasdam scriptiones castigabat, ita contra, cum laudabat, redundantem dixeris. Testes laudes Hermolai, Barbari, Pomponii, Leti, Guarini, Beroaldi, Donati, Leonici, Sabellici, Puccii, Maffei, Ficini, Scalæ, Criniti, Antiquarii, Merulæ, & aliorum, quos habuit contemporaneos, & familiares, & eorundem studio-*

rum amatores, & ad quos scribens, varios Epistolarum locos tanta eloquentia consperfit, ut Oratorum potius dignitatem, quam familiaris sermonis comitatem, fuerit amplexus. Vere hæc omnia CAPACIUS. Nam, ubi semel laudantis personam sumfit POLITIANUS, nullum laudandi modum facit, sed ingenii consumit vires omnes, & quam in promptu habet, eloquentiam effundit. Amice id ei exprobrat BAPT. GULARINUS in Epist. ad eum, Lib. I. Epp. POL. Ep. ult.: Illud tamen monuisse, aut saltem rogasse, velim, ut & morsibus viventium, & laudationibus, (non enim adulationes appellaverim,) quam minime in scribendo utaris. Nam, præterquam quod ea res dignitati scribentis officit, multi sunt, qui magis affectionibus animi id scribendi genus, quam vero iudicio, acceptum referant. Rem eandem in POLITIANO reprehendit ipse LAURENTIUS MEDICÆUS, Deus Nostri tutelar, qui graviter ad eum in Epist. V. Lib. X. Epp. POL.: Verum, cum tu in Epistola ad Michelotium imbecillitati animi nostri diffidere non parum videaris, atque in tuis ad nos literis summopere virtutem atque ingenii nostri dotes extollas, hæcque simul pugnare videantur, aut alterum falsum est, aut non ea es animi magnitudine, quam in me desiderare videris. — Nolo esse in parvis longior, ut non idem incurram vitium, quod in te vitupero, neque in iisdem literis & parva spernere, & prolixioribus verbis prosequi, videar.

- (o) Eos puto, qui, ubi in mentionem POLITIANI inciderunt forte, contemptim de eo & cum quodam fastidio scripsere, dictisque contumeliosissimis viri optimi lacerare famam conati sunt. Præcipuum hos inter locum sibi vindicat GUILIELMUS BUDÆUS, clarissimus Gallorum doctor, qui, nulla, quod sciam, re offensus a POLITIANO, nisi quod in Græcarum literarum studiis præstare is magnum aliquid ac singulare diceretur, haud facile ullam passus est ridendi POLITIANI occasionem præterlabi, sæpiusque innocentem, & nihil minus merentem, obtorto velut collo in jus rapuit. Vera hæc dici, & ex illis cognoscitur, quæ jam supra passim attulimus, & ex his, quæ deinde dicentur, clarius patefcet. Neque defuere tamen, qui lon-

longe infra POLITIANI subsellia, sive Latini, sive Græci sermonis vim respicias, collocandum BUDÆUM judicarent. Ex quibus vel unum magni nominis Criticum, FRANC. FLOR. SABINUM, profero, *Lib. II. Lect. subseciv. Cap. 7* ita pronuntiantem: — — *de recentioribus hoc tantum dicam, non esse eorum quemquam (de paulo eminentioribus loquor), qui Budæo aliqua in parte cedere debeat. Imo vero Angelum Politianum, quem ille tanquam peculiarem hostem ubique impetit, adeo Græca Latinaque literatura excelluisse, ut ea scripserit tertio & quadragesimo aut circiter ætatis suæ anno vita functus, quæ octuagenarii Budæi lucubrationibus nihilo sint inferiora. Ac, si forte plura a se, quam ab illo, observata diceret Budæus, in Politiani certe scriptis major apparet, quam in illius operibus, ingenii vis, major Latine linguæ candor. Nam in Græcis vertendis Noster multo fuit felicior, omnia, quæ a viro doctissimo absolutissimoque exigere queunt, facillime præstiturus, nisi immatura mors tanto Italiae ornamento invidisset. Fuit & ANDR. ALCIATUS eorum unus, quos parum studiosos famæ suæ expertus est Noster, & in quorum scriptis non obscura invidiæ odii que clandestini vestigia apparent. Raro enim, ubi in mentionem POLITIANI incidit, existimationi ejus parcat, id agens unice, ut eximia ejus in literas merita deprimat, & quæ laudanda videbantur, turpiter in opprobrium ejus trahat. Fuit & primus illius fabulæ præco, quam, ut juris omnis ignarus haberetur ANGELUS, ejus malevoli confinxerant. Pluribus de ea supra dixi, ut jam, quod addi possit, supersit nihil. Similis ingenii fuit PAULUS JOVIUS, homo, ut natura maledicus, & ob id suspectæ inter eruditos fidei, ita in alios omnes magis, quam in POLITIANUM, benevolus. Is *Elogium* Nostro scripsit in suo *Elogiorum* libro, sed quod verius dicere carmen famosum possis; adeo turpissima omnia de eo comminiscitur, & quæ præclara sunt reapse, & aliis omnibus laudata, vafre & astute in contumeliam ejus torquet. Quodsi vero memineris eorum, quæ ad castigandam hominis turpissimi impudentiam, & tuendam POLITIANI famam, jam supra loco plus uno disputavimus serio ac studiose, vix fore quemquam arbitramur, qui non malitiam hominis improbasque artes facile intelligat.*

Sci-

Scilicet SANNAZARIUM amabat ille præ ceteris, cui cum parum amicum putaret ANGELUM, non poterat non in ejus odii societatem venire, & ad opprimendum hostem amici sui curas suas omnes, machinasque, & insidias, conferre. Callide id subodoratus est THOM. DEMPSTERUS, cujus ex *Tomo II Etruriæ regalis Lib. VI. Cap. 10. p. 405* testimonium profero: *Angelus, ex familia Cini, — inimicitias cum Jacobo Sannazario, Patricio Neapolitano, exercuit, cui cum Paulus Jovius impensius æquo favisset, parum honeste, aut vere, de Angelo scripsit, cui non minus vita, quam eruditio, pura.*

- (p) Priusquam ad spectandum literarium hoc bellum convertamur, non injucundum fuerit Lectori, lepidissimum errorem cognoscere, commissum a viro doctissimo, RICHARDO SIMONE, in Operis eruditi, cui rubrum *Bibliothèque Critique, Tomo III. Cap. 22. p. 237*, ubi homines duos, & patria, & fati, & doctrina, dissimillimos, GEORG. MERULAM, & MICH. MARULLUM, temere in unum confundit, quæque adversus POLITIANUM diverso tempore, diversisque consiliis, ab his tentata sunt, tam continuo orationis filo inter se conjungit, ut, ad eundem hæc omnia sive MERULAM, sive MARULLUM, pertinere, nemo sit Lectorum, qui dubitet. Nec satis ipsi fuit, confusanea hac narrandi ratione erroris tam inelegantis suspensionem incurrisse, sed, ne quis excusationi locus detur, verba tandem addit, manifestos ignorantiae testes: *Il est certain que ce Merula ou Marulle étoit très-sçavant dans les belles lettres &c.* Quem lapsum si dixeris ab homine in re literaria prorsus hospite, nedum tantæ doctrinæ viro, vix expectandum; non injuste secum actum putet Criticus tam acutus, & inter eruditos tanta autoritate pollens. Ut taceam enim, horum inter se similitudinem, nisi quod uterque cum POLITIANO simultates exercuit, & eorum nomina literas tres aut quatuor communes habuere, prorsus nullam fuisse; turpe inprimis viro tam docto videatur, eorum nullam habere notitiam, quæ partim ex vulgatissimis vitarum scriptoribus, partim ex diversis, iisque magnam partem celebratissimis, utriusque horum scriptis, cognita & explorata dudum fuerant. Non hæc pluribus jam contra SIMONEM disputari opus est; cum ex his, quæ paulo post de MERULA pariter ac de MARULLO dicentur, vel nunc tacentibus nobis,

nobis, doceri is meliora possit. Errorem hunc SIMONIS, non putabam, ante me cuiquam observatum; sed incidit nuper deum in manus meas Diarii Italici, *Giornale de' Letterati d' Italia*, Tomus XVII, quem inspicienti obvenit p. 325 seq. longa & nimis, ut videtur, verbosa lapsus SIMONIANI, per se cuilibet patentis, refutatio. Age jam, ad bella nos strepitus tubarum vocat. Quæ, ut tristissima pugnantis fuerunt, ita spectantibus admodum jucunda ominamur. De GEORGIO MERULA primum dicemus, quod reliquorum in POLITIANUM odia quadam velut cognatione inter se conjuncta, neque adeo separanda hic, videantur. Fuit ille, quod omnibus notum vel ex JOVIO putamus, ortu Alexandrinus Statielensis, nobilissima MERLANORUM gente natus, sed qui, abjecto MERLANI cognomine, MERULAM se dixit, persuasurus ita posteris, ab antiquissimis Romanis originem genusque sibi duci. Vid. Cl. APOSTOLUM ZENUM in *Additamentis ad VOSSIUM*, in *Giorn. de' Letter. d' Ital. T. XVII. p. 291.* Quæ res ut multis ludicra & jocularis visa est, ita præ ceteris GABRIELI PAVERO FONTANÆ ansam præbuit scribendi Satyram, quæ Mediolani A. 1481 ita inscripta prodiit: *Ad Bernardum Justinianum, Equitem auratum, Patricium, Senatoremque Venetum*, Gabrielis Paveri Fontanæ, *Placentini*, in Georgium Merlanum *Merlanica prima*; sub cujus finem exstat Epigramma *ad Georgium Merlanum, nunc Merulam.* Annos quadraginta, ut tradit JOVIUS, Venetiis primum, postea Mediolani, publice juventutem docuit Latinas literas, extantque scripta ejus complura, in quibus, præter doctrinam, sermonis imprimis castitas & elegantia laudatur. Edidit enim *Autores de re Rustica*, quibus accessere *Enarrationes brevissimæ priscarum vocum CATONIS, VARRONIS, COLUMELLE, & PALLADII*, porro *PLAUTI Comædias*, magna ex parte ab ipso emendatas, in *Juvenalem Annotationes*, in *Martialis expositionem Annotationes*, in *Statium Annotationes*, *M. Tullii Ciceronis de finibus Libros V*, *Quintiliani Declamationes exactissime recognitas*, *Montisferrati descriptionem & conflagrationem Vesevi montis*, *Bellum Scodrense*, denique *Vitas Trajani, Nervæ & Adriani*, ex *Græco Xiphilini in Latinum translata*. Edidit hos ipse, in-

Yy
quam,

quam, MERULA; sed prodire etiam post mortem ejus in *Ciceronis Epistolam IX ad Lentulum Lib. I Commentarius*, aliusque in *Orationem Ciceronis pro Q. Ligario*, porro *Ausonius cum Prefatione MERULÆ*, *Velius Longus de Orthographia*, *Terentiani Mauri de literis, syllabis, pedibus, & metris*, *Carmen*, *Annotationes in Gal. Martii libros de homine*, &, quod præstantissimum omnium ejus operum habetur, *Antiquitatum Vicecomitum Mediolanensium Libri X*, sæpius recusi, & recentissime *Tomo III. Volum. I. Thesauri Antiquit. & Histor. Italiae GREVIANI* adjecti. Laudatur etiam MERULÆ quidam in *Virgilium Commentarius PHILELPHO* in Epistolis suis, sed, an is publicam unquam lucem viderit, nec PHILELPHUS, nec Scriptorum ullus, nos docet. De singulis his MERULÆ scriptis diligenter ac erudite agunt GERH. JO. VOSSIIUS *Lib. III de Hist. Lat. Cap. 8. p. 544*, APOST. ZENUS *l. c. p. 297 seq.* & P. NICERONIUS in *Memoires des homm. illustr. T. VII. p. 89 seq.* Hominis valde docti, & in veterum Autorum lectione admodum versati, qui neget laudem GEORGIO, nemo est; ingenium vero justo vehementius, barbarumque amantissimum, & ad bella literaria paratum semper, omnes vituperant. VOSSIO *l. c. mire malignus, ac magnus eorum obrectator, qui in eadem palæstra secum desudarent*, & M. ANT. SABELLICO in *Epist. ad DAN. RAINERIUM, Lib. X. Epp. SABELL. vir dicitur gravi judicio, & diligentia non vulgari: sed mediocri ingenio; facundia propemodum nulla; suarum rerum mirator immodicus: alienarum insectator. Idem loquitur Epitaphium, positum ei a JO. LATOMO, quod profert JOVIUS in Elog. Cap. XXXVII. p. 81:*

Cur fugis a titulo? quo tam cito, quæso, viator?

Siccine, quod possim carpere, habere times?

Ingenio hoc vixi, fateor: pluresque laceffi,

Pro rigido exercens scilicet ense stilum.

Parcebam nulli, gaudens, e cade frequenti

Lassa cruentatas figere in ora manus.

Et tu forte times, ne nunc quoque dentibus idem

Quæque theoninis non placitura petam.

Optarim sane; neque enim tibi abiret inultum

Phæbe, sacerdotem sic habuisse tuum.

Nam

*Nam fœdasse suas quod me malus arguit artes,
 (Tutari partes hoc vocat ille suas)
 Tergendis voluit pueris a clunibus essem,
 Quos male mundatos mors inopina rapit.
 Ab miser; at, quod idem multi quoque nunc imitantur,
 Jam successorem mi fore spero aliquem.*

Addimus his testimonium PHIL. BEROALDI, celeberrimi Bononiensium doctoris, perquam MERULÆ honorificum, scilicet. Is in Epistola ad POLITIANUM, Lib. VI. Epp. POL. Ep. 2, scribit: *Hic Georgius instar Zoili jam sibi cognomentum Homeromastigis adoptaverat: qui in cunctos seculi nostri literatos non dentes, cum edentulus foret, acuebat, sed linguam vibrabat virulentam: qui pati equo animo non poterat virtutem in juvenibus sobolescentem. Qui ad maledicendum faberrime formatus ingemiscebat, imo (ut verius loquar) disrumpebatur, orientem solem a plerisque omnibus jam pridem adorari, quam occidentem. Mors hominis declaravit, quam gratus foret omnibus. Videtur enim Merula ex gaudio esse procreatus, ita cuncti mortales ex illius obitu gaudent. A quibus non dissentiant, quæ idem profert in aliis ad POLITIANUM literis, Lib. XI. Epp. POL. Ep. 24: Sed jam vivat valeatque Merula apud manes cum sua canina facundia, qui, ut bellissime verissimeque scripsisti, jam perierat, nisi periisset: prout sementem fecisset, ita messem plane facturum. Nimirum, cum animus is circumferret fastu quodam plus quam rustico turgentem, atque inter eruditos publice principatum affectaret, scriberetque arroganter ad POLITIANUM, Lib. XI. Epp. POL. Ep. 5: Satis constat ex Commentariis nostris, qui circumferuntur, quid in re Latina prestare valeat Merula; hinc factum, ut reliquos omnes in Musarum castris commilitones alto supercilio contemneret, & si quem intelligeret præ ceteris caput proferre longius, & Grammatici illustre nomen cum laude sustinere, publicumque plausum ferre, in herbascentem hujus famam non per insidias, sed strictis armis, involaret, dirissimasque contumelias pleno gurgite evomeret. Talem quippe experti sunt MERULAM BAPT. GUARINUS, NIC. LEONICENUS, & DOMITIUS CALDERINUS, alique, quos probrosif-*

finis dictis insectatur in *Commentariis in Juvenalem*, & in *Martialis expositionem Annotationibus*, sed graviter eo nomine castigatus CORNELIO VITELLIO CORYTHIO, jurato ipsius hosti, in *Epistola ad HERMOL. BARBARUM in defensionem Plinii & Domitii Calderini, contra Georgium Merulam, Alexandrinum*, incertum, quo anno aut loco edita, cui deinde A. 1482 Venetiis opposuit PAULUS ROMULEUS, Regiensis, ad *Petrum Dandulam, pro Georgio Merula Alexandrino, adversus quendam Cornelium Vitellium, Apologiam*. Conf. *Giorn. de' Letter. d'Ital. l.c. p. 328*. Talem porro erga M. ANT. SABELLICUM se gessit, in cujus *Historia Veneta* multa intempestive reprehenderat, ut patet ex ipsius SABELLICI in *Epistola modo adducta testimonio*: *Nulli hominum minus infestus fuit a principio, quam Sabellico: nullum, postquam res Venetas scripsit, est gravius insectatus: fuit enim ex confesso Veneti nominis inimicus, cum observantissimus esse debuisset, si grato fuisset ingenio*. Idem furor MERULAM in GALEOTTUM MARZIUM agitavit, cujus *de homine* opus, *varia eruditione potius, ut JOVIO dicitur Elogio XXXIV, quam eloquentia, mirabile*, libro integro perstrinxit, sed qui *ea vehementia*, ut verba sunt ejusdem JOVII, *se se defendit, uti Apologeticus priore libro varietate eruditionis multo uberior cense-ri posset*. Conf. *Giorn. de' Letter. d'Ital. l.c. p. 328 seq.* Unde judicari potest, verene scripserit VARILLASIUS in *Anecd. de Flor. Lib. IV. p. 192*, eorum, quos impugnavit MERULA, ne unum quidem fuisse, qui calamo uti ad defendendum se ausus sit. Nec ipsius præceptoris, FRANC. PHILELPHI, famæ pepercit, cui leniter objurgatus, quod in una *Epistolarum suarum Turcas, non Turcos*, scripserit, tantas in senem octogenarium iras concepit, ut binis statim *Epistolis*, altera ad BARTHOLOMÆUM CHALCUM, altera ad JO. JAC. GHILINUM, junctim, absque indicio loci, A. 1480 editis, famæ & dignitati ejus insultaverit turpissime. Quibus lectis, ita commotus dicitur vir bonus VOSSIO *l.c.* ut triduo post vitam cum morte commutaverit. Sed in dubium vocatur id genus mortis APOSTOLO ZENO *l.c. p. 331*, ob silentium aliorum Scripto- rum, PHILELPHO æqualium, qui de fatali ejus morbo
 alia

alia omnia commemorant. An ab harum Epistolarum biga discrepet *Invectiva MERULÆ in Philelphum*, Venetiis vulgata A. 1480, 4, cujus mentionem facit BEUGHEMUS in *Incunab. Typogr. p. 94*, forsan non immerito dubitari possit. Parturivit præterea GEORGIUS in PHIL. BEROALDUM Annotamenta horribilia, sed quorum editionem ipsa impudentissimi hujus gladiatoris mors intervertit. Gloriose de his BEROALDUS ad POLITIANUM; *Lib. VI. Epp. POL. Ep. 10: Quod ad me attinet, vellem, viveret, vellem, peperisset criminofissima Annotamenta, quæ in me fertur diu parturisse, ut ita inter veteranum & tyronem pugna foret conspicabilis. Forsan, forsan didicisset, se cornutam bestiam irritasse, & momordisse remorsurum, & quod nostro sequitur de vulnere sanguis. Namque nobis neque machara hebes est, neque stilus reus. Patet ex his, quæ dicta sunt hætenus, quam jucundum fuerit per omnem vitam MERULÆ, inter turbas & tumultus vivere, graviter affligere alios, & ex horum pernicie laudem gloriamque inhonestam petere. Quid mirum igitur, si nec ab hujus telis tutum præstare se POLITIANUS potuit, quippe hoc minus ferendus MERULÆ, quo majorem sibi inter eruditos ex præclaris in literas elegantiores meritis famam acquisiverat. Videtur tamen ab ejus insultibus integram servasse ætatis suæ partem maximam, nec nisi sub vitæ exitum hisce simultatibus implicitus. Fuit enim ipse amantissimus olim MERULÆ, plurimique fecit doctrinam ejus, si vera sunt, quæ scribit ad LUDOVICUM SFORTIAM, Mediolani Vicecomitem, *Lib. XI. Ep. 1: Hunc ego virum cum antea semper dilexi, & colui, tum, posteaquam sub tuum quasi vexillum se contulit, quibuscunque officiis potui, sum prosecutus. Nam &, quoties incidit mentio, laudavi, sic ut neminem magis: & obrectatoribus ejus, quibus profecto non caret, audacissime restiti: & ejusdem postremo nomen, quam honorificentissime potui, scriptis meis intexui: speravi, fore, ne minor esse inter nos animorum, quam studiorum, conjunctio diceretur, quæ me tamen spes valde fefellit. Et ad ipsum MERULAM, *Lib. XI. Ep. 2, similiter: Ego te ad hunc diem, mi Merula, semper & dilexi, & colui, quotidianisque sermonibus, atque hoc ipso Miscellaneorum***

Opere, quod reprehendis, collaudavi. Nulla denique est a nobis in te unquam (cujus quidem mihi sim conscius) orta injuria. Quæ an vera ita scripserit, jam non inquiremus; saltem ex parte vera esse, patet ex his, quæ honorifice de MERULA Noster Miscellan. Cap. IX: Ceterum Georgius Merula, vir plane doctus ac diligens, longeque, quam Domitius, in scribendo acutior, & nunc primi fere nominis, non remulo (quod ajunt) sed velificatione plena, invehctus, Commentariorum illius in Martialem permultis editis notis, licentiam primus hominis, magno veluti passu gradientem, prorsusque jam ferocientem, compefcuit. Nec minus præclare de eo in Epist. cit. ad LUD. SFORTIAM: Georgium habes Merulam, providentissime Princeps, hominem doctissimum, qui non solum docendo politiores cottidie tuos cives reddit, verum scribendo quoque res tuas gestas majorumque tuorum non posteritati modo, sed etiam (ut credimus) æternitati, commendat. Quod vero ad MERULAM attinet, etsi is eadem fere scribendi ratione utitur in literis ad LUDOVICUM SFORTIAM, Vicecomitem Mediolanensem, Lib. XI. Epp. POL. Ep. 7: Intercessisse inter nos amicitiam, non diffiteor; sed prior Merula magnis beneficiis in Politianum provocavit &c. & in aliis ad ipsum POLITIANUM, Lib. XI. Ep. POL. Ep. 5: Ego, mi Angele, priusquam te nossem, fama nominis tui adductus, quibus potui, officiis sum prosecutus libros Græcos, in quibus eruditio ampla & recondita continetur, Florentiam ad te misi, nihil sane veritus, quod æmulus & imitator studiorum fores. Quid quod de te semper honorifice sum locutus: tantumque tibi deferebam, ut, qui audirent, plus amicitiae, quam veritati, me tribuere existimarent? Meministi, credo, quid in frequenti auditorio Venetiis, cum ad me accessisses, palam dixerim, te illum esse, quem prisca & Romana doctrina instauratorem mihi pollicerer; negavit tamen POLITIANUS, horum quidquam sibi præstitum, in Epistola illam subsequenti: Commemoras officia, quæ adhuc ignoto præstiteris. Misisse enim Græcos ais libros ad me Florentiam, plenos eruditionis recognita, nihil veritum, quod æmulus & imitator studiorum forem. Non soleo, Merula, nec facile oblivisci, nec libenter dissimulare, si quod aliquando in me quisquam

quam beneficium contulerit. Ceterum tu quidem ad me libros misisti nullos, ac, si qui Florentiam Venetiis allati sunt, eorum copiam Senatus Venetus Laurentio nostro Medici semper fecit. — Nam, quod te semper de nobis honorifice ais locutum, malo quidem tibi, quam tuis familiaribus, credere. Solent enim minuti quidam & pusilli famam quoque libenter magistrorum suorum detrectare. Idem tamen POLITIANUS in aliis ad JO. FRANC. BENEDICTUM literis, Lib. VI. Ep. 9: Olim nos cum primis amabat (MERULA,) nunc, ut ais, accusationes quoque parturit, non livore, credo, sed judicio. Quicquid hujus rei sit, si qua olim animo irarum semina concepit in POLITIANUM MERULA, non hæc ante edita hujus *Miscellanea* in publicas erupisse flammæ puto. Fuisse nempe hunc librum facem quasi & tubam earum tumultatum, quæ Italos hos ipsos intercesserunt, dubium prorsus est nullum. Illo enim conspecto, cum hic sententias passim suis adversas, suasque nonnullas JUVENALIS aliorumque Scriptorum interpretationes ad examen revocatas, legeret, quod ipsum tamen modestissime, & dissimulato semper GEORGII nomine, factum a POLITIANO, ira repente homo ferox incanduit, & ut modum tenere furoris sui nunquam didicerat, erga obvium quemque contumeliosissime dicere in POLITIANUM, hunc furem appellare, quem multa ex suis libris suffuratum clam & subdole appareat, funesta in eum omnia meditari, & horribiles *Centurias* parturire, cœpit, quibus se omnem viri famam everfurum, & in apri-co positurum ignorantiam ejus, furta, & nescio quæ magna crimina, clamitabat. Non hæc diu latere poterant POLITIANUM, sed, cum amici ei & multi, & ii conjunctissimi, essent, hos inter primus, ut videtur, JO. FRANC. BENEDICTUS de nequissimis his MERULÆ machinationibus certiolem fecit in *Epistola ad eum*, Lib. VI. Epp. POL. Ep. 8: *Essent & alii, & præcipue Georgius Merula, si naturalis livor permetteret: cum quo tui causa pugnando, res mea fere ad triarios pervenerat, qui te furem, te Casariani præcepti immemorem, appellabat, instabatque acrius (prout ejus est instituti) amplissimam virtutum tuarum famam deturpare, ac statim post compositam in te invektivam ostendit, qua conatur te manifesti furti de-*
prehen-

prehendere. Ego autem virum admonere non cessabam, hortans, & enixe rogans, ut ab bujusmodi invidioso desisteret instituto. — Verum irrita & vana nostra fuit omnis admonitio. Nam transcripturus invektivam, quamprimum in lucem dabit. Sed parturient montes, nascetur ridiculus mus. Accepit hæc placidissimo animo ANGELUS, respondens BENEDICTO Epistola subsequenti: De Miscellaneis, credo equidem, ita tibi videri, ut scribis, fortasse aliter videbitur, cum in amoris locum censura subierit. Hoc & Merulæ fortasse usu venit. Olim nos cumprimis amabat, nunc (ut ais) accusationes quoque parturit, non livore, credo, sed judicio. Cupio, quamprimum clamet, Juno Lucina fer opem. Ac, si opus fuerit, egomet quoque obstetrix accurram. Ab eo tempore securus rerum suarum, nec mali quidquam formidans, hostiles illas MERULÆ turmas magno animo expectavit, ad sustinendos harum impetus omni tempore paratus. Tandem, integro triennio exacto, cum nullas interea MERULÆ Centurias adversus se in aciem procedere vidisset, sed certiores quotidie de obtrectionibus ejus dictisque contumeliosissimis nuntios acciperet, literas dare statuit ad ipsum MERULAM, quibus de illatis sibi injuriis expostularet, & ut prodire tandem pateretur formidabiles illas Centurias, amice moneret Adversarium. Adhæc, ne, serio rem sibi agi, dubitaret MERULA, prudenti consilio, ipsius LUDOVICI SFORTIÆ, Vicecomitis Mediolanensis, a quo omnis MERULÆ fortuna unice pendebat, adversus eum autoritate usus est, submisit obtestatus Principem hunc benignissimum, eo rem redigeret opera & jussu suo, ut, in aciem eductis tandem MERULANIS legionibus, sibi defendendi sui potestas fieret. Utraque harum Epistolarum sub initium Libri XI Epp. POLITIANI legitur, unde scilicet MERULÆ in POLITIANUM iniquitas, hujusque in exprobrando modestia, abunde cognosci potest. Mutila foret controversiæ, quam hic exponimus, historia, nisi inspiciendæ Lectoribus ipsæ accusationum formulæ hic dentur. Ex ipsa igitur ad MERULAM Epistola pertinent huc ille maxime: Ex literis & sermone multorum cognovi, jam diu te parum amice de nobis & sentire, & loqui: scripsisse etiam contra Miscellanea nostra librum criminiosissimum, quem soleas quoque libenter, ut in quem-

que

que incideris, recitare : denique me ipsum abs te (quod vix equidem credo) tertio quoque verbo contumeliosissime appellari. Quæ quoniam res magis rumoribus increbuit, quam ut dissimulari jam possit, visum mihi est dare ad te has literas, quibus voluntatem sensumque meum omnem tibi declararem. — Ro-
go te per amicitiam nostram, per communia studia, perque tuas vigilias, obtestor, ut istud, quicquid est, edas aliquando in lucem, neve mihi occasionem vel emendandi mei eripias, si vero, vel defendendi, si falso accuser. — Ego illud a te breviter peto, notas ut istas scriptorum meorum (quas ajunt) aliquando publices, locumque mihi des vel purgandi me ipsum, vel corrigendi: quod si feceris, polliceor, me quoque par pari relaturum. Nec altera illa ad LUD. SFORTIAM penitus hic prætermittenda videtur, unde, quæ in rem nostram faciunt, pauca proferam : Triennio jam & literis suorum familiarium, & multorum sermonibus, & fama denique ipsa, cottidie certior fio, non modo eum de nobis aspere & acerbe quacunque occasione, sed etiam contumeliosissime, solere loqui. Postremo librum quoque adversus Miscellanea nostra composuisse dicitur, plenum fortasse (quod ipse ait,) erratis nostris, certe plenum conviciis. Quo ejusdem libro, tantum abest, ut offendar, ut etiam gratias agam, modo aliquando edatur. Sed hoc molestum, quod, cum diu vulgo recitet, adhuc tamen domi retinet, multa jactans, multa minitans. Itaque visum mihi est dare ad hominem literas honoris mei causa : non quidem ut in bis injurias illas expostulem, sed ut eum tamen rogem verbis amicissimis, ut mihi etiam aliquando potestatem faciat audiendæ accusationis : ne scilicet indicta causa condemner, ac, si non excusandi, quæ scripsi, certe castigandi, copia quandoque fiat. Hoc est denique, quod ab ipso non solum multis precibus, sed loco etiam maximi cujusdam beneficii, peto. — quod etiam ut impetrem, rogo, me adjuves nutu autoritateque tua. Scripsit has Epistolas POLITIANUS A. 1493, quas non LUDOVICO tantum SFORTIÆ recte redditas, sed in aliorum etiam, ut BERNARDI RICCI & JAC. ANTIQUARI, manus venisse, constat ex JACOBI hujus ad POLITIANUM Epistola, Lib. XI Epp. POL. Ep. 3, qua factum POLITIANI vehementer probat, scribens inter alia :

Spero, (ne a joco absim,) hominem tibi non multum nocere posse, cui undique dentibus sit os vacuum. — Sed, quod æquissime petis, si quid in tuis libris a veritate aut a majestate Latina, cujus assertor studiosissimus semper fuisti, remotum deprehendit & alienum, ostendat boni consulentis more: quia sis paratus herbam dare, neque puditurus errata corrigere: qui plurimum prodesse ingeniis concupisti. LUDOVICUS SFORTIA, satisfactus precibus POLITIANI, commendatas sibi hujus literas, ut scriptæ erant, perferendas ad MERULAM curavit; qui, nihil his ad leniorem mentem redactus, sed novas jam irarum flammæ animo concipiens, acerbe & contemtim POLITIANO respondit, veteresque injurias velut in ejus os evomuit, atque certissimam ei a Centuriis suis stragem interitumque minatus est. En accusationis importunæ formulam, Lib. XI. Ep. 5: *Conquereris, Angele, per literas, quod maledictis, sive profitear, sive in circulis adversus literatos sermo habeatur, te insecter: criminossimum præterea libellum confecerim, quem, etsi nondum edidi, tamen, ut in quemque incido, recitem: — Ceterum familiares quidam & discipuli, animadvertisse se, mihi retulere, non pauca, quæ jam pridem a me didicissent, & literis prodidissent, ceu autor eorum esses, in Miscellaneis a te usurpari, atque, suppresso nomine, alia velut perverse interpretata damnari. Movit ea res mihi stomachum, extra tamen iram & obtrectationem. Deinde, paulo curiosius dum capita percurro, plus inveni, quam a familiaribus accepissem. Ita, dum mea partim subrepta, partim subdole designata, cognosco, pauca tumultuario in adversariis magis, quam in codice, adscripsi. — Exhibunt in publicum & in aciem elucubrata nostræ Centuriæ, quarum vim & impetum quis sustinebit? Terga protinus dabunt, & diffugient. Has literas MERULA similiter, ut suas POLITIANUS, commendavit LUDOV. SFORTIÆ, cui & ipsi amplissimis literis se purgare, & quantum posset, invisum reddere POLITIANUM, conatus est. Sed illud in his literis mirari vix satis possum, de plagio POLITIANI, in quo præcipuum defensionis caput vertebatur, taceri hic prorsus, nec nisi de his, quæ in MERULANAS veterum Autorum interpretationes dixerat POLITIANUS, querelam moveri, in quo*

quo uno nempe videor mihi odii tam internecini materiam & fomentum omne invenisse. *Gratiam se retulisse*, scribit ibidem MERULA, existimat, quod de Merula in Miscellaneis cum Praefatione honesta mentionem facit. Quorsum tendit, agnosco. Pugnant facta cum dictis; nam, quoties explicare quippiam, & obscuros sensus explanare, tentat, Merulam perstringit. Hæc animadvertunt, & vident, qui Miscellanea legunt. Et, quod non bene literati hominis est, intervertere, ne dicam circumducere, iis Merulam conatur, quæ aliquot abhinc annos exposuimus, & literis prodidimus. MERULANA hæc Epistola ut recte perferretur ad POLITIANUM, sua opera effecit LUDOVICUS SFORTIA, Mediolanensis Princeps, ut ex ipsis hujus ad POLITIANUM literis, Lib. XI Epp. POL. Ep. 4, apparet, benignissimis prorsus, studiique plenis, sed ita simul comparatis, ut non obscure hinc intelligas, causam MERULÆ fuisse huic Principi commendatissimam. Non enim omni carere bile verba Epistolæ ultima videntur: *Itaque putamus, eum tibi satisfacturum, & ostensurum, quamvis moleste tulerit, quæ sua putat, ab aliis tanquam sua usurpari, non oblivisci tamen, quod veteri amico, & homini literato, a se debeatur.* Neque vero MERULANÆ Epistolæ illi POLITIANUS nihil reposuit, sed, ne cedere quidquam hosti tam protervo videretur, quicquid ad abolendas ejus criminationes pertinere videretur, novis ad MERULAM literis complexus est, quæ sunt Libro XI. n. 6. Hic, ut primo plagii suspicionem a se averteret, serio graviterque scribit: *Venio ad Miscellanea, in quibus offensum te scribis, quod tua quædam subriperim, quædam autem subdole (sic enim inquis,) designaverim.* Ita nobis & plagium, Merula, objicis, & dolum malum: grave utrumque crimen, sed utrumque falsum: nihil enim est apud me, quod tibi subreptum dicas, quoniam, quæ scripsi, partim nihil ad tuos Commentarios attinent, partim ab iisdem magnopere dissentunt. Tantum de Baptis nonnihil apud te, sed rude tamen adhuc, & inchoatum, de quo mihi tacendum putavi, ne statim ibidem reprehendere in Cotytto nominatim te cogerer. Nam, quod Ovidianum tu quoque versiculum citasti de Nauliis in Commentariolis quibusdam, quos adhuc equidem non videram, tam pusillum,

lum, minutum, tamque nihil est, ut illius etiam fortasse te pudeat. Tum nec illud concedit, subdole a se notatum MERULAM, aut quidquam in eum sinistre dictum: *Ubi autem subdole tua notaverim, nondum profecto intelligo. Bis equidem toto opere te laudavi, prius a doctrina, posterius & a moribus. Sed tu fortasse injuriam tibi factam credis, quod de rebus iisdem non eadem tecum prodiderim: quasi vero major tui mihi, quam mei ipsius, habenda ratio fuerit. Satis, opinor, amicitiae dedimus, quod, ut quæque fuit occasio, te laudavimus, nunquam reprehendimus. Denique illud MERULÆ persuasum esse cupit, acceptissimas sibi fore notas errorum suorum, Centuriasque illas, a tanto tempore sibi frustra expectatas: Jam nostræ illa errata, quæ te aliis indicasse prædicas, rogo, nobis ipsis quoque aliquando indices. Efficiam, credo, efficiam, Merula, protinus ut sententia deccedas. — Quod si tibi idem sensus atque animus est, ut indicari a nobis vicissim tua tibi vel optes, vel saltem non moleste feras, profiteor, hoc me quoque laute munus administraturum. Nam, quod & Centurias facis, ac ne titulis quidem nostris abstines, facile patior. Sed quid est, quod ais fore, ut terga dent protinus, ac diffugiant? An ex Partborum gente tuæ istæ Centuriæ sunt, ut videlicet fugientes prælientur? Sed hæc jocatus &c. Vix peregre miserat has literas POLITIANUS, cum opportune in manus ipsius incidere, quas dederat ad LUDOVICUM SFORTIAM GEORGIUS, & quarum paulo ante mentionem fecimus, ipsæ illæ literæ, ubi cum illud actum magno studio a MERULA videret, ut hominis omnium turpissimi injustissimique notam ipsi inureret, indignumque omni Principis benevolentia pronuntiaret, jam eo rem redactam ratus, ut humanitati & modestiæ vix amplius esse locus posset, & in summo discrimine, nisi armis omnibus defenderetur, ipsius fama versaretur, in insidiis huc usque constitutas copias in aciem eduxit, & cujus huc usque senectuti & dignitati pepercerat, eum, ut graves illas Centurias cogeretur tandem foras emittere, suo jam impugnandum ferro statuit. Novas igitur ad MERULAM literas exaravit, *Lib. XI. Ep. 10*, tales profecto, quales cuique viro bono dolor justus & suæ*

suæ famæ amor expressisset. Copiosissimæ hæ sunt, maximamque partem in colligendis erroribus occupantur, quos in suis *ad Juvenalem Annotationibus* MERULA commiserat; quos, nemo est, qui non in turpissimis habendos, & vix condonandos pueris, existimet. Sed hæc, quantaquanta sunt, non esse Noster nisi speciminis loco voluit graviorum longe lapsuum, quos sive in his ipsis *ad Juvenalem*, sive in aliis *ad Plautum*, & *Scriptores Rusticos, Annotationibus* animadvertisse sibi visus sit. Ceterum, inquit, quoniam epistolam scribo, non librum, ludoque tecum blande potius, quam adhuc certo, paucula tantum de multis, eaque breviter, attingam. — Hæc atque alia multa in iis istis famosis Commentariis nos homines indoctissimi deprehendimus. Sed erit operæ pretium, credo, aliquando etiam in *Emendationes Plautinas*, in quibus *Herculem te facis*, inquirere. — Verum de hoc, & item de *Rusticis Autoribus*, alias prolixius. Literas has, jam in eo erat, ut ad MERULAM perferendas curaret, ANGELUS, cum ipsi reddita est JACOBI ANTIQUARIi Epistola, (*Lib. XI Epp. POL. Ep. 8.*) docens repentinam mortem MERULÆ, osculumque & complexum testamento relictum ANGELO. Concordiam tibi, scribit ille, complexum, & osculum, testamento reliquit. Atque in his, quas scripserat, *Latinarum literarum nonnullis observationibus*, & ceteris id genus, ob *Miscellanea tua*, nomini tuo parci mandavit. Quo nuntio audito, graviter Noster in suis ad ANTIQUARIUM literis (*Lib. XI Ep. 9.*) doluit inopinatam viri docti mortem, at, quod ita prospectum nondum ipsius famæ esset, rogat tamen obtestaturque ANTIQUARIUM, curet, ne diutius ipse animi pendeat, notæque illæ scriptorum suorum, qualesquales omnino sint, ut quam ocyssime publicentur. Addidit & quas MERULÆ destinaverat, literas, ut intelligeret JACOBUS, non defuisse sibi arma, quibus, si congregiendum cum MERULA fuisset, hostem hunc feroculum penitus conficeret. Respondit JACOBUS *Lib. XI Epp. POL. Ep. 12:* *Quid conficere potueris, delectis ad prælium ex illius Commentariis in Juvenalem variis locis, probe atque satis ostendisti.* Venerunt & istæ ANGELI ad MERULAM literæ in manus PHILIPPI BEROALDI, qui, multum his delectatus, ita scribit ad ANGE-

LUM Lib. VI. Epp. POL. Ep. 2 : Perlegi libentius, quæ in Merulam eloquenter & cordate exarasti. Qui instar Zoili jam sibi cognomentum Homeromastigis adoptaverat: qui in cunctos seculi nostri literatos, non dentes, cum edentulus foret, acuebat, sed linguam vibrabat virulentam: qui pati æquo animo non poterat virtutem in juvenibus sobolescentem: qui, ad maledicendum faberrime formatus, ingemiscebat, imo (ut verius loquar,) disrumpebatur, orientem solem a plerisque omnibus jam pridem adorari, quam occidentem. — Gratias tibi uberes ago & habeo pro honorifica illa nominis mei mentione, quam amanter nimis inseruisti epistolæ, in Merulam graphice luculenterque conscriptæ. Eodem tempore, quo ad ANTIQUARIUM, ad ipsum etiam LUDOVICUM SFORTIAM literas POLITIANUS exaravit, exprimentes vehementissimum dolorem, quem de præmaturo MERULÆ obitu conceperat, laudantesque doctrinam ejus, nec dissimulantes quidquam, unde honestissimus ejus erga defunctum amor cognosci posset. Vix enim ab eo homine, cujus famæ tam proterve obtrectaverat MERULA, id scribendi genus expectes: Ita mihi contingat in otio & literis molliter consenescere, clarissime Princeps, ut hoc tam subito, tamque inexpectato, Merulæ nostri obitu non levius commotus sum, quam si ei discipulus, aut aliqui familiarissimus, fuisset. Quod fortasse parum credent, si qui certamen hoc, inter nos de communibus studiis exortum, parum benigne interpretabuntur. At enim, quod ego sæpissime sum testatus, non video, quid impediatur, quo minus dissidere inter nos de literis, salvo tamen amicitiae jure, potuerimus. — Denique certamen hoc inter nos ejusmodi futurum videbatur, ut ego nec vinci turpiter ab homine tam docto, nec eum contra vincere, nisi magna mea cum gloria, potuerim. Dolendum profecto studiosis omnibus illius desiderio est: in quo publice res Latina jacturam fecit. Sed, quoniam sic ille vitam, quasi bonus Poeta fabulam, magna laude, magnaque omnium approbatione, peregit, non lachrymis ejus interitus, verum dulci grataque potius mentione, prosequendus est. Sed forte hic dedit aliquid Principis erga MERULAM singulari studio; quippe qui GEORGIUM imprimis vehementer amabat, quia, de se, & de majoribus suis, ab eo singulari fide, ne dicam æternitatis spe, scribendi studium susceptum fuisse, animadvertibat, quæ verba sunt JAC. AN-

TIQUARIi in literis ad POLITIANUM, *Lib. XI Epp. POL. Ep. 8.* Scribit & ipse LUDOVICUS ad POLITIANUM, *Lib. XI Epp. POL. Ep. 13:* *Facile credimus, tibi, viro eruditissimo, mortem Merulae nostri, doctrina & eruditione multarum rerum excellentis, gravem fuisse. — Facis ergo probe, qui fateris, viventem amasse Merulam, adeo de literarum studiis meritum, licet in quibusdam ambo diffideretis, & nunc amissum mentione amoris plena prosequeris.* Sed, quantumvis modeste senserit de mortuo POLITIANUS, difficile tamen impetrare a se potuit, ut, interire Merulanas illas *Centurias*, sui que adeo defendendi occasione se defraudari, pateretur. Exstant enim ejus ad BARTHOLOMÆUM CHALCUM, cui demandata erat schedarum MERULANARUM cura, literæ (*Lib. XI. Epp. POL. Ep. 14,*) tam supplices, tamque submisse ea de re scriptæ, ut, si de vita ipsa ageretur, vix magis lamentabili uti genere scribendi posses. *Obsecro vos, inquit, ne tolli patiamini scriptorum meorum notas de Merulae Commentariis. Multo enim vos mihi graviores notas inuretis: occupabunt hanc invidi ansam, credituri semper, imo futuri similes credentibus, hoc me a vobis imbecillitatis meæ conscium multis precibus impetrasse. Si jure me carpit, cur ipsius invidetur laudi? Si injuria, cur meæ? &c.* Et, si legas CHALCI hujus ad POLITIANUM literas, (*Lib. XI. Epp. POL. Ep. 17,*) responsionis loco datas, non longe abfuisse ab eo putes ANGELUM, ut voti sui compos redderetur. Futurum enim sua opera, promittit CHALCUS, ut, quicquid adversus POLITIANUM scriptum sit a MERULA, id omne exeat in lucem publicam. Addit tamen: *Sed, quoniam ea adhuc vix notata prima in forma sunt, neque Georgius, morte occupatus, ea eliminare & meliore nota conscribere potuit, primum curabimus, ut prius, quam edantur, censeantur, & in eum ordinem, quem prætendisse Georgius videtur, redigantur, moxque ita absoluta ad te mittentur.* Sed, an id factum sit postea, dubito, & dubitandi causas habeo. Suppetunt enim aliæ & JACOBI ANTIQUARIi, (*Lib. XI. Epp. POL. Ep. 12, 18, & 22,*) & ipsius LUDOVICI SFORTIÆ, (*Lib. XI. Epp. POL. Ep. 21 & 23,*) ad POLITIANUM Epistolæ, quæ de publicandis illis MERULÆ scriptis spem POLITIANO præcidere prorsus omnem videntur.

LUDO-

LUDOVICUS autem SFORTIA, ne, si supprimerentur MERULANA illa, famæ POLITIANI detrimentum immineret, publicis, iisque honestissimis, literis ita prospexit dignitati ejus, ut adversus quascunque malevolorum obtrectiones jam fortissime munita videatur. Et postulat honor POLITIANI, quem nos quodammodo tuendum suspicimus, ut hæc velut in tabula publica omnibus hic legenda præbeamus: *Non est*, inquit LUDOVICUS *Lib. XI. Epp. POL. Ep. 21, quod verearis, Angele, ne tibi notam aliquam inurant, si supprimantur, scripta, quæ in te Merula parasse dicebatur. Tua enim opera minime factum putari debet, qui non quæsvisti, ut occultentur: sed multis precibus per nostros agere apud nos non destitisti, ut ea in lucem venire pateremur. Quod scribere ad te voluimus, ut hæc nostræ apud omnes testari possent, te scripsisse, non modo non futurum grave tibi, si in manus hominum viri literatissimi scripta venirent, sed etiam, si ita pateremur, nobis te gratias ingentes debiturum, affirmasse.* Satis his ipsis refellitur calumnia PAULI JOVII, scribentis in *Elog. Cap. XXXVII: Perit (MERULA) — Politiano obiter vehementi metu liberato, cum in Miscellaneam ejus Centuriam cohortes & alas, quæ impetu obruerent, emissurus esse diceretur.* Quibuscum egregie conveniunt, quæ absque autore & teste omni, mero conficta ingenio, fabulatur magis, quam narrat, ineptissimus JOVII Paraphrastes, VARILLASIUS, in *Anecd. de Flor. Lib. IV. p. 192*, cujus verba, tanquam testis idonei, cur prolata sint a BÆLIO in *Lex. Histor. T. III. p. 2343. not. (N)*, habeo, cur mirer. Videtur autem LUDOVICUS, si quid recte colligo, MERULÆ magis, quam POLITIANI, causa illorum scriptorum editionem prohibuisse. Timendum enim erat, ne illa publicata officerent valde existimationi MERULÆ, quod expectatione leviora, & vix digna tanto autore, essent. Ita enim POLITIANUS ad BERNARDUM RICCIUM, *Lib. XI. Ep. 20: Significas, desperandam plane mihi esse publicationem Georgii Merulæ scriptorum, quod frivola, quod paucula, quod imperfecta, quod perturbata sint, & interlita.* Abjecte etiam & contemtim de his JAC. ANTIQUARIUS in literis ad ANGELUM, *Lib. XI. Ep. 15: Morem tibi profecto gereremus, nisi Ludovici, sapientissimi Principis,*

pis, decreto, Chalcus, vir optimus, & rarissimus, id genus, quicquid Merula scripserit unquam, diligenter collectum coniecisset in vincula: Centurias inprimis, neque quidem reluctantes, non enim sunt ejusmodi, quæ lucem perferre possint. Vix triginta Annotamenta sunt, in quæis tam ad alienas lautitias compellere muscas, quam inde abigere, quæ alioqui nusquam erant, visus est, adeo, ut vicem hominis doctissimi pudenter doleam. Repetit (ut audio,) pauca quedam de Miscellaneis tuis tanquam sua: non multa rursus per te ab aliis accepta, quod tua esse volueris, somniculoſe conqueritur. Quæ igitur evanida fuit illius ac edentula morſicatio, tam ad te eam pertinere credimus, quam ad elephantum culices Indum. Similiter PHIL. BEROALDUS ad POLITIANUM, Lib. XI. Epp. POL. Ep. 24: Quod Merula imposturam fecerit posteritati, minime miror. Sic enim gloriosi milites facere consueverunt, qui, verborum strepitu vigentes, reflacescunt. Nimirum egregius hic noster Imperator, dum Centuriarum impetum impatibilem minitatur, nondum decurias in acie collocaverat: & dum hastatos triariosque terrificos cum sollicitudine præstolamur, vix rorarios accensosque centuriaverat. His lectis, glorioſe POLITIANUS ad ANTIQUARIUM, Lib. XI. Ep. 16: Sed quid tu ais? Adeon' pauca Merula noster, adeon' incondita, reliquit, ut jussu Principis etiam supprimantur? Ubi ergo Centuriæ illæ, tam paratæ, tam instructæ, tam formidabiles? Ubi tam diu nobis expectatæ, toties promissæ, Plautinæ Quæstiones? An eas secum forsitan tulit ad manes, nec dignos putavit nos, quicumque superstites eramus, indoctos prorsus homines, rerum tantarum lectione? At specimen eorum, in quibus dissenserat a Nostro MERULA, exhibet Epistola POLITIANI ad BERN. RICCIUM, Lib. XI. Ep. 20, unde patet, vitio id ipsi vertisse MERULAM, quod *albæ lineæ* proverbium in bonam partem acceperit; id quod erudite & exquisitis Autorum veterum testimoniis in hac Epistola contra MERULAM defendit Noster. In JO. TRITHEMII *Catalogo Script. Eccles.* p. 178. A. video inter scripta MERULÆ, quæ ab eo sunt edita, numerari has ipsas Centurias; sed nolim, unius hujus Scriptoris autoritas assensum extorqueat Lectori, cum alia omnia colligere liceat partim ex his, quæ paulo ante diximus,

partim ex aliorum, qui diligentissime de scriptis MERULÆ eger, inprimis APOSTOLI ZENI l. c. & P. NICERONII l. c. silentio. Videtur autem fefellisse TRITHEMIUM rumor de publicandis his Centuriis MERULA adhuc vivente subortus, nec statim eo mortuo extinctus; de quo satis constare Lectori ex nostra hac amplissima gestorum inter MERULAM & POLITIANUM narratione potest.

- (q) De BARTHOLOMÆO SCALA diximus ego & Pater meus, JO. BURCHARDUS, quantum pro instituto nostro satis fuit, in *Bibliotheca Virorum militia æque ac scriptis illustrium*, nuper demum edita, p. 417 seq. Sed illud valde doleo, non fuisse tunc ad manum mihi, quæ de vita scriptisque hujus SCALÆ summo cum eruditionis apparatu, prorsusque diligentissime, commentatus est celeberrimus Vir, APOSTOLUS ZENUS, in *Accessionibus ad librum Vossii de Hist. Lat.* quarum partem huc spectantem exhibet *Diarii Veneti, Giornale de' Letter. d' Italia, Tomus XXII a pag. 404 ad 439, & Tomus XXIII p. 366 seq.* unde scilicet, quæ in rem nostram facerent, peti tunc bene multa potuissent. Idque adeo cum primis vitio vertendum Gallo illi, NICERONIO, accurati vitarum Scriptoris inde ab aliquo tempore gloriam affectanti, quod, cum, unum hunc ZENUM secutus ducem, historiam vitæ & meritorum SCALÆ tradat *Tomo IX Commentar. Hist. vir. erud. infero. p. 165*, plurima eorum, quæ ab illo sunt commemorata singularia, temere negligerque prætermittat. Idem, quod mihi, fatum contigit nupero Carminum SANNAZARII Editori, PETRO VLAMINGIO, Viro in Batavis eruditissimo, qui, si propius inspexisset, aut inspiciendi copiam habuisset, elucubratos illos ZENI Commentarios, succurrisset, quod puto, inopiæ BROUCKHUSII, quæ doceret nos de SCALA illo *ad Eleg. XI. Lib. I. Eleg. SANNAZ.* habentis pauca admodum, & ea partim pervulgata diu, partim falsa, & a ZENO multo rectius narrata. His igitur, qui nosse sive fata SCALÆ, sive ingenium & doctrinam, cupiunt, commendatissima esse cupimus, primum quæ VOSSIUS refert *Lib. III. de Histor. Lat. Cap. 8. p. 556*, deinde ad hujus Historiam copiosissimas Annotationes ZENI, paulo ante nominatas, meritorum ac gestorum SCALÆ tam

tam plenam, tamque compositam, quam unquam dari possit, narrationem continentes, quasque adeo penes Autorem suum legi integras, quam in compendium hic redactas, malimus. Quibus indicatis, haud fore quemquam, opinamur, qui longam hic eorum, quæ pertinent ad vitam atque scripta *SCALÆ*, commemorationem expetat. Paucis saltem, ne hominem ignores prorsus, docemus te hoc in loco, ortu Collensem fuisse *SCALAM*, natum A. 1424, patre *Joanne*, molitore, homine obscuro, & omnium rerum inope; prima juventute Florentiam delatum, in tantam *LAURENTII MEDICÆI* gratiam venisse, ut hujus beneficio Scribæ Florentini munus publicum, postea & Equitis insignia, Vexilliferatumque, obtinuerit; tum *INNOCENTIO VIII*, Pontifici Maximo, de doctrina & ingenio commendatum, ad Senatoris Romani & Secretarii Apostolici illustres dignitates adscendisse; inter viros doctos locum, etsi non ultimum, tamen nec supremum, occupasse; libros scripsisse partim, partim edidisse, varios, argumento magis, quam genere scribendi, bonos, *Historiæ nempe Florentinæ Libros V, Vitam Vitaliani Borromæi, Orationem ad Papam, Innocentium VIII, & aliam pro imperatoris militibus signis dandis Constantio Sfortiæ, Imperatori, porro Collectiones Cosmianas, Dialogum de Consolatione, qui dicitur Cosmus, Apologos centum, LAURENTIO MEDICÆO* inscriptos, *Apolgiæ contra vituperatores civitatis Florentiæ, Epistolas* multas, sed quarum paucissimæ lucem publicam viderunt, denique *Carminum* libros, in quibus leguntur adversus *POLITIANUM* Satiræ nonnullæ. Habes leviter adumbratam *BARTHOLOMÆI* hujus imaginem; jam ex ignobili armorum usu vanas laureolas captantem, omnibusque modis adversantem famæ & fortunæ *POLITIANI*, spectabimus. Obtigit novus hic hostis *POLITIANO* eodem fere tempore, quo *MERULANIS* odiis expositum se vidit. Nam, quæ *Libro quinto Epistolarum* *POLITIANI* exstant, mutæ horum *Epistola* scriptæ sunt sub initium anni 1493, hisque posteriores esse, quas *Libro XII* legimus, omni anni indicio destitutas, ex eo discimus, quod in una harum, (*Lib. XII. Ep. 14.*) quas eodem omnes tempore scriptas, res ipsa docet, & *GEORGII MERU-*

LÆ, & LAURENTII MEDICÆI, ut jam mortuorum
 SCALA mentionem faciat. Inter hos quid gestum sit, & qui-
 bus alter alterum diris insectatus sit, cum aliunde cognoscere, ni-
 si ex his ipsis, quas diximus, Epistolis, & POLITIANI nonnul-
 lis Carminibus, non liceat, rem omnem ex his simpliciter narra-
 bimus, adductis subinde ipsis eorum verbis, ut, quantus animi ex-
 acerbati furor sit, clarius intelligas. In ipsa harum contentio-
 num viscera inquirentibus, illud facile apparet, idem, quod omni
 tempore in transversum egit magna ingenia, in ipsis horum ani-
 mis prima simultatum semina sparsisse, pertinacissimum æmu-
 landi studium. Alter alterius non fortunæ minus, quam do-
 ctrinæ, æmulus. Uterque non vulgari apud Principem LAU-
 RENTIIUM gratia pollebat. Magis tamen probari LAU-
 RENTIO POLITIANI Musas, quam suas, forsan non
 frustra suspicabatur SCALA. Non raro, quas hic publico ci-
 vitatis nomine literas conscripserat, inelegantes admodum & im-
 politas, elimandas POLITIANO dederat LAURENTIUS,
 quantum SCALÆ ineptiis doctrinam POLITIANI præfer-
 ret, suo ita iudicio testatus. Factum & aliquando, ut, quo lu-
 ferat in SCALAM POLITIANUS, nollet e medio tolli Car-
 men Jambicum LAURENTIUS, sed hujus publicandi ipse
 autor existeret. Hæc fax, hæc tuba bellorum. Aperte hanc tanti
 erga se odii causam BARTHOLOMÆO POLITIANUS expro-
 brat in *Epistola ad eum*, Lib. XII. Ep. 18: *De Cosmo quæ jactas,*
deque Laurentio Medice, falsa omnia. Certe Laurentius, (*bunc*
enim familiariter colui), *quoties de te mecum loquebatur, satis*
indicabat, alienum se iudicium fovere, non suum. Scis autem
tu quoque, literas illum sæpe tuas publice scriptas rejecisse, no-
bisque dedisse formandas, quæ prima odii livorisque in me tui
causa exstitit. Nec me passus Jambicum Carmen, quod in te
conscripseram, concerpere: quippe qui diceret, esse indignum ni-
mis, ut ita bonum carmen interiret. Fieri hinc aliter non
 potuit, quam ut in æmulum, famæ suæ tam perniciosum, iras
 SCALA gravissimas conciperet, & quas publice non audebat, clam
 existimationi ejus strueret insidias, mala omnia de ejus five scri-
 ptis, five moribus, in vulgus disseminaret, curasque & cogi-
 tationes omnes ad opprimendam ejus dignitatem converteret.

Sed

Sed alia omnia putes, si ipsas BARTHOLOMÆI ad POLITIANUM Epistolas inspicias, ubi sæpe, omnibus maledictiæ oculis excussis, ad extremum inopportunis laudibus POLITIANUM obruit, idque serio ab eo contendit, contumelias illas omnes per jocum dictas, & ipsi amicissimum se, putet. Sic Lib. V. Epp. POL. Ep. 2 ipsi POLITIANUS *deliciæ urbis Florentinae, & meliorem legendo & docendo Florentinam reddidisse juventutem*, dicitur; *ibidemque blanda sunt verba: Sed certe sum longior amoris vinculo extractus, quo te complector, coloque, atque admiror.* Similiter Lib. V. Ep. 4: *Admirabilis est profecto ornatus Epistolæ tuæ, doctrina nova plane, atque incredibilis, inusita incomparabilisque facundia. En habes, quod sentiam de scriptis tuis, etiam chirographo confirmatum, si quid malevoli obloquerentur.* — — Tu certe præter ceteros, mi Politiane, *naturæ multum debes. Illa tibi ingenium istud, quo agere tam multa, atque memoriam, qua omnium fere rerum reminisci potes, dedit: &c.* Et Lib. V. Ep. 6: *Tanquam qui asperiora prægustaverunt, si deinde in mitiora inciderint, sapere videntur dulcius: ita sum ipse modo isto saccharo tuo istoque nectare epistolæ recreatus: atque, ut, quod est, fatear, nescio, quomodo acciderit, quæ scribuntur a te, cuncta tuum sapiunt salem, ac te referunt.* Nec ab his discrepant, quæ sequuntur, reliqua, ironiæ tamen, quam veris laudibus, meo judicio, similia. Videntur & hujus generis illa esse Lib. XII. Ep. 14: *Mi Politiane, vale. Non insaniam profecto gratis, audacior tu quidem es, pugnacior es, sternacior es: milesque, & dux, neque ego resisto. Vale, & me serva amicum, & cultorem tui.* Denique huc pertinent inprimis, quæ de amicitia suæ integritate & constantia non sine fucō scribit Lib. XII. Ep. 16: *Quæso te, bone Vir, quid tibi cum amicitia, quid cum inimicitia, cum ridicularia, ita ut nos fecimus, scribuntur ab amici? An ita levis est apud te amicitia, ut vel levissima etiam quaque de aura fluctuet? Constantior illa multo est ac firmior, multo virtus elegantior, quam quæ hos amicorum ludos pertimescat.* — — Parum multa scio esse hæc ad amicitia conditionem: sed ipsa se melius tuebitur, quæ testis mihi est, de ea cunctanda tecum, aut minuenda, ne cogitationem quidem ullam in animum incidis-

se. Verum, quam in partem interpretanda sint hæc omnia, patet ex his, quæ ad SCALAM POLITIANUS scribit *Lib. XII. Ep. 17*: *Audes autem negare, factam mihi abs te injuriam, quam neque clam tuleris, neque dissimulaveris, ut qui dux & signifer usquequaque contra me fueris. Possum tibi (si sit opus) impingere atque inculcare longam illam, quam scis, amici quondam tui, nunc vero mei, Epistolam, quæ frontis integumentum detrabet, neque tergiversari te diutius patietur. Eam tamen adhuc non ostendo, ne simul domesticæ (quod nollem) tuæ maculæ proferantur. Non enim tam quid te, quam quid me, dignum sit, respicere debeo.* Quæ ipsa haud obscure indicant, clandestinis, iisque valde improbis, consiliis POLITIANI sive famam, sive fortunam, perditum ivisse SCALAM. Quod si ita est, vix satis pro merito SCALÆ durum & acerbum in Epistolis fuisse POLITIANUM arbitror. Videtur enim diu adversus privatas SCALÆ obtreccionem animi immotum servasse, hasque devorasse forti stomacho, donec eo usque procederet hominis audacia, ut de Latini sermonis elegantia gloriam ipsi facere dubiam, & in scriptis ipsius voces antiquas & obsoletas notare, eoque nomine ipsum contemtim dicere *ferruminatorem*, non erubesceret. Quod cum minus ferendum, quam atrocissimas quasque injurias, putaret ANGELUS, eo quippe jam loco constitutus, ut eloquentiæ tenere principatum videretur, causæ suæ publicum adversus criminationes SCALÆ patrocinium suscepit, deditque ad eum literas, (*Lib. V. Ep. 1*) satis amice ac modeste scriptas, etsi, quod ad rem ipsam, minime destitutas nervo suo. Harum initium: *Et tu mihi superioribus diebus aperte dixisti, & abs te auditum multi retulerunt, non placere genus scribendi meum, propterea quod ascita nimium verba, & remota, confectæ. Me quoque esse quendam (sic enim soletis dicere,) ferruminatorem.* Vox enim hæc apud te significare jam diu cepit eum, qui verbis istis paulo minus vulgatis uteretur. Ostendit deinde rationibus non spernendis, non vituperandum de eo, sed laudandum potius, Scriptorem, quod Latinas, & idoneis Autoribus usitatas, voces, quæ temporum culpa & hominum negligentia in desuetudinem abierint, in usum revocare, & Latinæ linguæ hoc ipso amplificare pomæria, laboret; non

ex

ex uno C I C E R O N I S fonte universas Romanæ facundiæ divitias manare, sed in subsidium vocandos purissimæ ætatis Scriptores reliquos, qui pro diverso scribendi genere diversis usi sint vocabulis; accommodatam esse debere omnem scribendi rationem argumento, quod pertractandum suscepimus, eamque præ ceteris vocem adhibendam, quæ rei quam maxime conveniat; denique, verbum *ferrumino*, non esse, cur cum risu proferatur, cum sit proprium, simplex, non male sonans, non obsoletum, quo nec P L I N I U S ipse, proprietatis amator, nec Jureconsulti, abstineant. Quibus doctè peroratis, de scriptis S C A L Æ ita per contemptum judicat: *Multa tu quidem (credo) scripsisti; (tangit his ipsis scribæ munus, quoungebatur S C A L A,) non multa adeo tamen edidisti, quæ vulgo ferantur. Sed Historiam certe componis, longum, opinor, opus & arduum. Tandem peramanter ad S C A L A M Nosler: Sed te censorem, Scala, facile ferimus, hominem tot annos in literis non sine gloria versantem. Male doctos quosdam ferre item non possumus, qui tamen ipsi quoque omnia exigunt ad Ciceronis gustum. — Hæc ego ad te libere quidem, sed & amice, scripsi, mi Scala, non tam me ipsum videlicet asserens a risu tuo, quo equidem non offendor, quam Hermolaum ipsum Barbarum leviter defendens, — — Liceat autem mihi per te, (ut opinor,) quæ tua est in rebus omnibus æquanimitas, sentire aliud omnino in literis, quam tu sentias, dummodo nulla inter nos amoris, hoc nomine, benevolentiaque mutue jactura fiat. S C A L A, his ipsis audacior factus, non responsionem diu distulit, nec satis ei fuit, orationem P O L I T I A N I affectatam dicere, sed, quam laudare alii solent, industriam etiam reprehendit. Libere enim & absque pigmentis omnibus Lib. V. Ep. 2 scribit: *Non stilum ego duntaxat non probavi tuum aliquando, quod nimis affectata videretur oratio: sed & alia fuerunt, in quibus a tuis ego opinionibus facile dissentirem. Quæ ipsa multis verbis deinde recitat, inepta profecto, & vix digna homine liberalem doctrinam profitente. Exprobrat enim P O L I T I A N O magni criminis loco, quod Vergilius pro Virgilius, toties & quoties pro totiens & quotiens, intellego pro intelligo, compremo ac redemo pro comprimo ac redimo, denique adulescens pro adolescens, scriben-**

bendum contendat. *Indigna hæc, ait, tot tantisque studiosorum hominum digladiationibus.* Et, quod ad ultimam vocem, addit maligne confictum Epigramma :

Num quid adulescens ἀπὸ τῆς ἐπαὶς ut adulator

Fiet? & a cauda nomine nomen erit?

Ἀιχρὸν τῆς ἐπὶ nomen: tolle ergo pudendum,

Censeo, quodque adolet, Papiriane, voca.

Inde, vocem *ferruminator* ex veteri Latio exterminaturus, asperam natura, nec usu ipso emollitam, vocat, & exemplis undique conquisitis illud evincere laborat, rebus non nisi asperis ac horridis vocabula competere ejusmodi, quibus frequentior ab antiquis litera *r* sit addita. Ceterum ad ea omnia, quæ de vocum antiquarum usu dixerat *POLITIANUS*, nihil habens, quod regerat, nisi quod *QUINTILIANUM*, *SENECAM*, *PLINIO* sive ambos, valde contemnat, de se ipso tantum, per modestiam simulatam, addit, de *Ciceronianorum* grege exemptum se cupere, cum ne inter mediocriter quidem eruditos connumerari jure queat. Ad extremum *POLITIANO*, dissimulato quidem ejus nomine, sed ita, ut facile morsum ille senserit, exprobrat scribendi multa, hæcque publicandi statim, pruritum : *Quæ scripsi ego quidem, parum multa sunt, edita vero nulla: — Contra illorum opinionem, qui prius etiam, quam atramentum (quod ajunt,) exaruerit, informatores habent librorum paratos, & multa millia ejusdem scripti exempla per Italiam orbemque terrarum legenda disseminant: ut quasi latioribus ex campis uberiores famæ suæ fructus percipiant: ingenti profecto de se potius, deque viribus scribendi suis, quam de aliena virtute, proferre sententiam videntur.* Omnibus his ita, ut merebantur, Epistola illam subsequente respondet Noster, contemptum contemptu, morsibus morsus, vindicans. Timore, ne inter *Ciceronianos* referatur, volentem & expetentem id *SCALAM* statim liberat, nec id sine sale & aculeo : *Ac primo quidem, quod vereris, ne te inter Ciceronianos numeremus, suspicione ista falsa te libero. Nec est, cur Theodorum desideres ob id aliquem: tale nihil de te (crede mihi,) homines existimant. Nec vero id ego unquam dixi: non sum tam temerarius, nec audax, nec mendacia qui loquar libenter. Nam, quod Livium modo & Sallu-*
stium

stium probas, Quintilianum, Senecam, Plinius ambos, rejicis, causa est, opinor, quod otium tibi nondum fuit, historiam scriptitanti, etiam horum virtutes inspicere. Nec injuriam his ipsis SCALE factam, aliorum de oratione ejus judicia docent; ut ERASMI in Ciceroniano p. m. 281: *Non exprimam quorundam nomina, quibus fortasse in votis sit, vel sic innotescere.* De Bartholomæo Scala dicam, cui Hermolaus & Politianus visi sunt parum Ciceroniani, ipse sibi Tullianus est visus, utcunque dissimulat. At ego malim somnia Politiani, quam quæ Scala sobrius summoque studio elaboravit; & JOS. JUST. SCALIGERI in Epist. Lib. I. Ep. XXI. p. 120: *De Scala illo nihil dicam aliud, quam totius Latinitatis hominem ignarum fuisse.* Itaque de eo ὁ δὲ λόγος: non magis quam Megarensibus, quos ἐν ἰδὲν ἀγῶνι ponit oraculum. Nec opus est testimoniis, cum ante oculos omnium versentur SCALE hujus ad POLITIANUM Epistolæ, stilo scriptæ forsan tolerabili, quæ videtur esse BELLII sententia T. III. Lex. Hist. p. 2542, sed ab elegantia veterum longius remoto, nec maculis ejusmodi carente, quas nos Barbarissimos vulgo aut Solœcismos dicere solemus. Sed & illud maxime offenderat POLITIANUM, quod affectatum SCALE ipsius scribendi genus dixerat. Quod ne facere in posterum auderet, ita hominem pungit, ut ridiculus is legentibus evadat: *Sed & affectatam videri tibi orationem meam, facile patior, quoniam dictandis epistolis scriba publicus assuetus, probare eum stilum maxime debes, qui a vulgari consuetudine minus abhorreat.* Nec in eo tu reprehendendus tamen, quoniam plerumque ad indoctos epistolæ istæ vestræ mitti solent: nos contra, qui juventuti veterum scripta prælegimus, delectum habere verborum sententiarumque didicimus. — Hoc vos affectatum forte putatis, quo majestas quædam potius linguæ continetur & sanctitas. Quod vero in orthographicis minutiis justo laboriosiore dixerat BARTHOLOMÆUS, eo nomine graviter se defendit non adversus SCALAM duntaxat, sed adversus alios etiam ipsius æquales, qui eandem ipsi notam temere inusserant, quin adversus ipsos posteros, quorum aliqui tam in accusando malevoli fuere, ut ne apertis quidem mendaciis abstinerent. Pertinet præ ceteris in hunc numerum JO. LUD. VIVES, a

quo scriptum nollem *Lib. II. de Veritate Fid. Christ. p. m. 364*: *Angelus Politianus totam sacram lectionem aspernabatur. — Sciamus, quæ tandem erant occupationes istorum, præ quibus sordebant eis sacra, & pietas: nam maximas & præclarissimas fuisse oportet. — Politianus quærebat, dicendumne esset Carthaginensis, an Carthaginiensis, scribendum primus, an preimus, Vergilius, an Virgilius, & de hisce nugis instruebat centurias, &c. Manifesta calumnia, si inspicias ipsa *Miscellanea POLITIANI*, quorum unum *Caput LXXVII* de scriptura nominis *Virgilius* eleganter differit, *Caput LXXXV* vocis *preimus* non nisi duobus verbis mentionem facit; ut taceam, de voce *Carthaginiensis*, aut aliarum hujuscemodi, orthographia ne verbum quidem hic prolatum. Nec minus inique de *POLITIANO PHIL. MORNÆUS de Veritate Relig. Christ. p. 449*: *Politianus (inquit VIVES,) (non alia penes VIVEM inveni, quam quæ paulo ante attuli: ut mihi videatur ipse hæc MORNÆUS confinxisse,) scripturarum lectionem plane rejiciebat. Videamus, quid idem in pretio haberet. Disputavit, quamdiu vixit, dicendumne esset Vergilius, an Virgilius, Carthaginensis, an Carthaginiensis, primus, an preimus, &c. At, horum autoritas ne turpiter posteritati imponat, ut imposuisse nostro tempore multis video, qui laudabile hoc POLITIANI studium, præter omne ejus meritum, in ludibrium traxere, rogo Lectores, POLITIANUM ipsum audiant pro causa sua eleganter dicentem, & quantum hæc veritati conveniant, deinde ex re ipsa discant. Jam, quod minuta quæpiam, scribit in *Epist. cit. quæ ad orthographiam potissimum pertinent, adeo improbas, ut pene tragædias excites, rogo te, mi Scala, nec mihi invidiam istam facias, nec, ob id turbas cieri, aut studiosorum digladiationes misceri, aut distorqueri bona ingenia, clamites, propterea quod Vergilium scribere malo, quam Virgilium. Non enim, puto, ad pileum servos ideo voco, non adversus optimates armatam multitudinem concito, quin dejerare tibi persancte possum, nunquam me ob eam causam nec cum quopiam verba commutasse, nec in eo mihi aliquem repugnasse præter te unum. Diu vero ista, qualiacunque sint, non juventus modo nostra, sed & doctores plerique, bonis auribus acceperunt, — Quodsi tu Virgilium mavis, non equidem clamo, flagitium te facere.***

*cere. Quid enim mea id refert? Non te scilicet docendum suscepi, sed Florentinam juventutem. Ceterum, de isto quidem quæ dicenda videbantur, abunde in Miscellaneis exposui: simul iis respondi obiter, qui modum statuere nostræ industriæ conabantur: ac me in crimen vocabant, quod ad hæc minuta & vilia non con-
niverem, quasi vero ista me vel a linguæ utriusque, vel ab ipsius denique Philosophiæ, ceterarumque bonarum artium, professione avocaverint. In quibus jam multos annos magno quidem cum labore, nescio vero, an & cum laude adhuc aliqua, versor. Cum ad Miscellanea provocat, ea intelligit, quæ Cap. LXXVII vere & prudenter scripserat, hoc minus prætermittenda nobis, quod hæc obrectatoribus suis ad unum omnibus fortissimi munimen-
ti loco opposuit: Hæc (monumenta) libens equidem subji-
ciam, propter propudiosos nescio quos, & æruginis plenos, odio omni fastidioque dignissimos: qui, quanquam semper elementarii sunt, vindicare tamen inter indoctos fautores audent sibi censuram literarum. Sicut istam quoque qualemcumque nostram vetustatis deprehendendæ ac revocandæ (si liceat,) diligentiam, studiumque, non cavillentur modo, sed & ita reprehendant acerbe, quasi flagitium facere putent, quod his otium oblectemur, vel (ut ipsi magis contemtim,) quod ob hæc otio nostro invideamus, dum in rebus adeo frivolis & levibus operam sumimus, quasi-
que tempus, rem pretiosissimam, in supervacua erogamus. Qui tamen, si legissent aliquando, maximos viros de singulis quoque literis integra volumina composuisse, ac ne Cæsarem quidem ipsum veritum in hanc tenuitatem descendere, darent fortasse mihi veniam non occupatissimo homini, si quando, inter altiora studia, etiam res istiusmodi tractarem, parvas quidem, sed quibus etiam magna juventur. Neque enim, reprehendi me jure, puto, si hæc etiam, sed hæc sola, consecrer, ad quæ, non ut ab otio ad studium, sed ut a studio ad otium, me refero, & in quæ non tam feror ex professo, quam casu incido, ceu si, littoribus ex commodo inambulans, conchas interim colligam securus. Neque tamen in id ego supercilium subduco, nec inde me censeri facile paterer, ut qui, non apinas modo hæc esse & trichas, ut in proverbii ludicro est, verum etiam pæne nihil, & novi, & fateor. Sed tamen hoc ipsum tam nihil præstat agere, quam longas ad*

ipsorum fortasse exemplum trahere oscitationes, & grunnire in cœ-
 no turpiter, aut quam omnino nihil agere, ne nihil prorsus agendo
 male discamus agere. Sed ad Epistolam POLITIANI revertimur,
 in qua non tantum studium hoc suum, docendi juventutem, quic-
 quid ad rectam scribendi rationem pertinet, defendit, sed ipsam
 etiam scripturam vocum *toties, intelligo, adulescens, & Carthagi-
 niensis*, nec non usum vocabuli *ferruminator*, integritati suæ asse-
 rit, multum eo nomine laudatus Autoribus Diarii *Histoire Cri-
 tique de la Rep. des Lettr. T. III. p. 251*, qui & opinionem PO-
 LITIANI multis rationibus, aliorumque Scriptorum testi-
 moniis, corroborant. Quod vero ad vocem *ferrumino*, hanc
 valde probat, SCALÆ ineptias rejiciens, JOS. JUST. SCALI-
 GER *Lib. I. Ep. 21. p. 120*: *Hæc non debent sollicitare animum
 tuum. Neque enim, si ferrumino verbum displicuit homini igna-
 ro, (SCALÆ) propterea displicere debeat tibi, homini meliori-
 bus literis exulto.* Facit hic etiam mentionem POLITIA-
 NUS vocum *vicensimus, tricensimus*, hasque in Pandectis Flo-
 rentinis ubique induci, ut erratum librarii, contendit. At eo
 nomine acriter reprehenditur, prorsusque falsi arguitur, HEN-
 RICO BRENCMANNO, qui, alia omnia in Codice Floren-
 tino animadverti, oculos suos testatus, perhibet in *Histor. Pan-
 dect. Lib. IV. Cap. 1. p. 315.* *Acri odia (sunt hæc ejus verba,)
 & inimicitiis plus quam civilibus flagravat contra summæ di-
 gnitatis civem, Bartholomæum Scalam, & hoc fere ob dissensio-
 nem in re orthographica paucorum quorundam vocabulorum
 (multum a vero aberras, BRENCMANNE,); — — usque
 adeo, ut contentionis impetu manifestis mendaciis sese involveret.
 Ait enim, τὸ n in vicensimus, tricensimus, &c. de quorum
 scriptura disputabat, perpetuo induci in Pandectis archety-
 pis, ut erratum librarii. Hoc autem tam præcul a vero
 est, ut ex contrario primis Pandectarum libris, eo loci, ubi
 non erat, quod & ipsum varius, appositum conspiciatur. Tan-
 quam videlicet posteritatis securus fuisset Politianus. Et hæc
 quidem, ut dixi, solo dissensus fervore, idque in re plane
 nihili. Qua in re is demum arbitrum agat, cui post BRENC-
 MANNUM inspicere sanctas illas vetustatis reliquias contigerit.
 Epigrammate illo in *Adulescentem* cum in mores magis POLI-
 TIA-*

TIANI, quam scripturam vocis, luisse nonnullis diceretur
 SCALA, maluit non agnoscere Noster, quam graviter vindica-
 re, injuriam. *In adulescentem, scribit, tetrasticho etiam lusisti,*
verba scilicet Græca Latinis admiscens: ne perdidisse operam
te credamus, quod homo senex in Græca schola sedere cæperis
sub magistro, Catonem puto illum Censorium emulatus. Et sunt
quidam tui familiares, qui, latere cavillum nescio quod in cal-
ce, dicant, istius Epigrammatis, quod equidem nec agnosco, nec
credo. Nam & tu homo prudens non temere jeceris in alterum,
quod in te facile rejiciatur. Et me adeo morum non pœnitet,
ut, si turpicule aut nequiter quippiam dixeris, pertinere id ad
me ideo credam. Quæ cum legeret CASP. SCIOPIUS,
 ita interpretatus est cavillum Epigrammatis, exprobrari hic PO-
 LITIANO familiarem nimis & omnino turpem PETRI ME-
 DICÆI, discipuli sui, usum, quem non sibi potius, quam PO-
 LITIANO, concessum, valde indignatus sit SCALA. Sed
 videtur hic meris conjecturis indulgere SCIOPIUS, laudan-
 dus in eo, quod a crimine tam impuro absolvendum dicat AN-
 GELUM. Non abs re fuerit, ipsa ejus verba hic legere, quæ
 sunt in *Epist. ad JUL. CÆS. CAPACIUM*, adjecta PAS-
 CASII GROSIPPI (SCIOPII) *Paradoxis literariis*,
p. 34 seq. Nimirum hoc Politiani peccatum fuit maximum,
 quod discipline ejus alumnus, Petrus, Laurentii, literarum pa-
 rentis, filius, ea corporis specie fuit, ut multi, non sibi potius,
 quam Politiano, familiarem ejus usum contigisse, aquis animis
 concoquere vix possent. Hinc illud natum Bartholomæi Scala,
 insulsi ac malevolentissimo genio nati hominis, Epigramma, quod
 Politianus, innocentie suæ sibi conscius, ultro in Epistolis suis
 evulgavit, cui etiam quid pro se reposuerit, operæ pretium est
 cognoscere &c. Denique, cur scripta sua huc usque publicanda
 potius, quam relinquenda tenebris, duxerit, hanc SCALE ra-
 tionem reddit ANGELUS: *Sed & arrogantes temerariosque*
judicas, qui sua scripta publicent, ac propagari formis patian-
tur: quasi vero, qui recte scribant, non eo pacto pluribus etiam
profint. Isto utantur consilio tuo, qui miseras chartas oblinunt,
ut eas videlicet perpetuis tenebris sepeliant. Me vero nec pu-
deat emendare sequentibus scriptis, si quid in prioribus quan-

doque deliquerim: quo videlicet (ut quidam inquit,) & scribendo proficiam, & proficiendo scribam. Literis his POLITIANI cum plus inesse roboris sentiret SCALA, quam sustinere ipse posset, jamque se tanto hosti fere imparem agnosceret, receptui canere signa jubet, victasque POLITIANO manus præbet, nescio tamen, utrum vera magis, an magis simulata, modestia. Nam, cum illud unice agere videtur in Epistola sequente, (*Lib. V. Ep. 4.*) ut magnificis laudibus ingenium POLITIANI extollat, suum vehementer deprimat, iis laudandi formulis utitur, quæ vehementius pungere POLITIANUM, quam contumeliæ gravissimæ quæque, poterant. Hujus generis sunt: *Nam cum Hercule congressus, quem tot tantaque evicta monstra transferunt in cælum, herbam do jam, manusque, & serves victum, precor.* Quis enim non videat, rideri hic magnificam Herculis appellationem, qua donatum a FICINO POLITIANUM supra dixi. Sed nec illa virus suum dissimulant: *Tu certe præter ceteros, mi Politiane, naturæ multum debes. Illa tibi ingenium istud — — dedit: ut corporis modo prætermittam dotes, quæ nonnihil & ipse habere a quibusdam putantur momenti ad felicitatem & fortunæ commoda: quæ profecto juvare nativam virtutem, nisi ipsa sese deserat, vehementer solent. Cæcus sit funditus, qui hæc non viderit.* Si quid video, sunt & hæc per ludibrium, forsan & per invidiam, a SCALA dicta, ut obscænos POLITIANI mores perstringeret, quasi is nempe corporis sui copiam principi juventuti fecerit, semper ita amantes studiososque sui Medicæos habiturus. Ut adeo mirari vix satis possim, non sensisse hos aculeos, nec his quidquam reposuisse, POLITIANUM, cujus, quæ sequuntur, literæ (*Lib. V. Ep. 5.*) multum blandiuntur SCALÆ, & pro amore illo gratias agunt humanissimas. Respondit & his ipsis literis SCALA, (*Lib. V. Ep. 6.*) idque tam amice & observanter, ut jam iras omnes penitus expulisse animo, ac primum inter eruditos tribuere POLITIANO locum, videretur. Cumque hac ipsa SCALÆ Epistola sopitas ad aliquod tempus, neutiquam extinctas, horum contentiones puto. Apparuit enim paulo post, nihil his minus in animo fuisse, quam æterna amicitiae fœdera servare; & stimulos subjiciente æmulatione, novo impetu ad inglorias simula-

tates

tates rediere. Nec deesse hostibus tam fervidis & incitatis materia jurgiorum potuit. Præbuit hanc BARTHOLOMÆI *in Culices Epigramma* quoddam, in quo cum *culicem* muliebri genere usurpatum animadvertisset POLITIANUS, & grammaticum hoc peccatum notasset hendecasyllabis:

*Non sum fœmina, Scala, nec Latinis,
Nec Græcis, ideo placet puella;*

hos SCALA remuneratus est statim aliis versiculis, *bellis & facetis*, ut POLITIANO vocantur in *Epist. ad SCALAM, Lib. XII. Ep. 8*, *sed in syllaba tamen una & altera negligentibus*. Nobis nec hos ipsos, nec illud *in Culices Epigramma*, propius licuit inspicere; quod SCALANA hæc aut nunquam edita conjunctim, (id quod hoc certius mihi persuadeo, quod nec addita sint *Carminibus illustr. Poet. Italorum*, nec locum, ubi sint edita, indicat diligentissimus harum rerum investigator, APOST. ZENUS, in *Addit. ad VOSSIIUM l.c.*) aut hic locorum rarius sunt obvia. Quicquid vero de his compertum habemus, nos docet POLITIANI, quam modo diximus, Epistola, in qua severum, etsi non iniquum, in hos versiculos jus statuit, colligendo horum poeticas partim elegantias, quales sunt: *Congressum petis sic meæ puellæ, & : Sed, tu ni caveris, scio, jacebis*, partim solœcismos vix ferendos, quo refert illa: *citare somnum, bonam cutem ferire, & pasce meas carnes*, quod dictum erat pro *vescere meis carnibus*. Addit & ad calcem Epistolæ Epigramma Græcum, ingenii causa ad tuendam causam *Culicum* compositum. His acceptis literis, SCALA, ut erat ingenio moneri nescio, statim cristas erexit, nec diu responsionem distulit, qua (*Lib. XII. Epp. POL. Ep. 10.*) *festinantius hæc, quam gravem virum deceat, notata, & POLITIANUM acriorem scriptorum alienorum accusatorem consuetudine docendi*, dicit, *qua Florentinam juventutem tot jam instruat annos, reddatque pro viribus meliorem*. Per contemptum etiam in ipsa fronte Epistolæ inscripserat verba: *Angelo Politiano meo, monitori meo & patrono*; quod etsi non addiderit his literis, quisquis edidit, a SCALA tamen inscriptum utique fuisse, ex Epistola POLITIANI hanc sequente discimus. Sed forsân æquiore animo tulisset hunc monitorem suum, si, quæ objecerat ipsi POLITIANUS, ita fuissent comparata, ut aliquo

aliquo modo excusari possent. Jam vero eo redactas vidit rationes suas, ut, quo illas metri maculas defenderet, ne verbum quidem haberet, & quæ ad vindicandam dictionum proprietatem inepta & jejuna attulit, his ipsis ridendum se daret non POLITIANO tantum in Epistola hanc subsequente, sed nobis etiam omnibus, quibus hæc cum fastidio leguntur. Exacerbarunt hæc iram SCALÆ, cujus ne nullam vim sentiret ANGELUS, in Græcum ejus *pro Culice Epigramma* involavit, & rigidissimam in illud sententiam dixit: *Græcum Epigramma, quod ad me misisti, tanta inopia linguæ est Græcæ, vix verbis interpretor, nedum elegantiam perspicere possim carminis, sed, puto, tuum est.* Nec veretur in idem Epigramma criticam manum exercere, sed eam valde intempestivam, si POLITIANUM audias in Epistola subsequente, qua exprobrare SCALÆ scriptorum suorum maculas, hendecasyllabos duodecim tredecimque syllabarum, vocesque *stridaculum* & *clangacem*, lectas nunquam apud idoneos Scriptores, pergit. Claudunt eandem verba: *Tantum illud addidero, nihil me habere obscurum, nihil fictum, nihil clancularium, nec eorum blandimentis præsentem capi, qui facile obtrecent absenti.* Placet enim mihi illud Homeri:

Ἐχθρὸς γὰρ μοὶ κείνος ὅμως αἰδέομαι Πύλησιν,

Ὃς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο γ' ἔπη.

Unde morosum & ignobile BARTHOLOMÆI ingenium, nemo est, qui non cognoscat. Sed quid ad hæc SCALA? Huic satis fuit, Epistolam POLITIANI leviolem dicere, (Lib. XII. Ep. 12,) morosiolem, suspectiolem, vaniolem, Politiani nomine indignam. Pro hendecasyllabis vero egregie, scilicet: *Tu quoque, si incideris in hendecasyllabos, una plus alterave syllaba, meos esse scies, ut ego quoque habeam meum aliquid.* Sed addiderat his literis Epigramma SCALA, virulentum sine dubio, (non enim id legitur hoc in loco,) si quid suspicari licet ex POLITIANI verbis Lib. XII. Ep. 13: *Sed & clamas, pene dixerim rabiosius, in epistolam meam, quo tamen ego non modo non offendor, sed & propemodum delector, ut qui videam, tui judicii rem non esse.* Nam, de Epigrammate si quæris, quid sentiam, simillimum ceteris tuis est, & omnino (quod dici vulgo solet,) ejusdem farinae. Qua postrema vocula ludibrii causa usus est, quod

quod patre *SCALA* ille natus esset molitore. Quo *POLITIANI* iudicio perturbatus aliquantum, visus est ad se ipsum redire *SCALA*, &, ne graviter offenderit *POLITIANUM*, metuere. Nam, qua respondet Nostro, tam longe a contumeliis remota est Epistola, (*Lib. XII. Ep. 15.*) ut veteres injurias oblivione sepultas cupiat, hasque omnes ad jocum referat. Sed innox tam sani consilii pœnituit *BARTHOLOMÆUM*, & antiquus in præcordia furor rediit. Nam, cum aliter, ac ipse speraverat, res caderet, literasque has, quas diximus, ita acciperet Noster, ac si *receptum* hic caneret, & *reconciliare se ipsi studeret* *SCALA*, scriberetque (*Lib. XII. Ep. 15.*) inter alia gloriose: *Itaque putavi, beneficium tibi me facturum, si te tibi ipsi tanquam in speculo ostenderem, persuasionemque istam scientiæ falsissimam de pulmone revellerem: quæ facit, ut super ætatis nostræ doctos homines etiam veteres illos contempnas, quos tamen extra aleam tot seculorum consensus diu posuerit. Non enim, credo, reputasti, fortuna dulci nimis ebrius, tantundem te descendisse in literis, quantum adscenderis in honoribus: ut compensatione quadam paria tecum literati fecerint. Quod ad me attinet, nec aspernamur amicitiam tuam, nec inimicitias deprecamur. Tantum illud breviter testamur, ut tu fortunam, sic nos te, Scala, feremus; accinxit se ille statim ad nova prælia, &, subrustico, cui dudum adsueverat, scribendi genere usus, literis amplissimis (*Lib. XII. Ep. 16.*) arrogantiae & vanitatis *POLITIANUM* accusavit, *Herculemque factitium* dixit, qui *monstrum sibi confingat, quem* (ita enim eleganter *SCALA*,) *devincat*; multa etiam de se ipso, illustrissimisque muneribus suis, ac rebus gestis, nec non de studio, quo persecutus sit omni tempore *POLITIANUM*, gloriatus est impudentissime; denique, ut hæ ipsæ literæ cum illis *POLITIANI* publicentur, ne desit scilicet posteritati tam elegantis maledicentiæ monumentum publicum, serio vehementerque contendit. *POLITIANO*, fervidi ingenii homini, & in tuendam famam suam maxime intento, haud mediocriter moverunt bilem hæ literæ, jamque non parcendum amplius existimationi *SCALÆ* arbitratus, injurias injuriis cumulantis, & novas continuo turbas excitantis, abjecta humanitate omni, quam ille minime ferre videbatur, literis ei respondit multo durissi-*

mis, & plenissimis exprobrationum, quasque paulo immodestius scriptas dicere possis, si ad Christianæ de ferendis injuriis doctrinæ leges exigas. His velut prodromum præmisit Epistolam brevem, sed ponderibus verborum gravem, & vehementem (*Lib. XII. Ep. 17*): *Accepi literas tuas, nescio, magisne virulentas, an ineptas, omnino tamen ridiculas. Itaque me magnopere delectarunt. Omnibus tamen adhuc non respondeo, quia nondum constitui, (quando ego tibi Hercules sum factitius,) quomodo tu mihi sis tractandus, monstrum fursuraceum. Cogito etiam paulisper mecum, vocandusne tu solus ad partes, an cum tuis omnibus. Quicquid decrevero, statim scies. Vale, ut meritus. Quo spectet illa monstri fursuracei appellatio, & illi tui omnes, facile subodorabitur, quisquis meminerit molaris officinæ, unde genus duxerat BARTHOLOMÆUS. Subsequitur statim longior Epistola, quam, etsi summus, isque justus quodammodo, dolor expresserat, nollem tamen scriptam a POLITIANO; adeo indignum hoc scribendi genus homine liberali, & versante in studiis humanitatis, videtur. Non enim nisi ad hominem omnium turpissimum profligatissimumque ita scribendum forte: *At ego monstrum vocavi te fursuraceum. Monstrum quidem, quod ex colluvione monstrorum compositus es. Fursuraceum vero, quod in pistrini sordibus natus, & quidem pistrino dignissimus. — Nam, seculum tibi tuum displicere, non miror, cum tu vicissim quoque tuo seculo displiceas. Displices autem meritissimo, quoniam nihil ei ferme deerat ad summam laudem, si te vel non tulisset, vel certe extulisset. — Nam de honoribus quidem, nihil est, quod tibi nimium placeas: vetus enim ludus hic, ut indigni tollantur in altum, videlicet, ut, hoc quoque se posse, fortuna delectaret, cujus tu solius opus es, quæque jam tamen (sicuti credo,) longe alio vultu te respiciet, exactura sortem cum fœnore, de pulvisculo. — Illa duo sunt apud te verissima, quod & de tua fide locuturus, vanum te esse velle, profiteris: es autem profecto vanissimus, id est, mendacissimus; & omnium bonarum rerum egenum venisse te ais ad Rempublicam. Debueras hoc tamen adjicere, rerum omnium malarum venisse te divitem. — Sed frustra, mi Scala, cupis, non enim tam mihi es odiosus, ut tuam prodere insulsitatem velim, puerisque te deriden-**

*ridendum propinare, lecturis vel hoc ita scriptum in ea epistola, monstrum, quem devincas: sic enim tu monstrum virili genere nunc dixisti, quemadmodum prius muliebri culicem, quæ ne in ludo quidem triviali dicerentur impune. Mitto enim debonestamenta illa Romanæ linguæ, Vexilliferatum, Prioratum, mille alia, prorsus hausta de vulgi face: quæ publicari nolim Florentinorum causa, ne tam præclara civitas habere scribam dicatur, qui literas omnino nesciat. I nunc igitur, & nega, Politianum tibi esse amicissimum. Aspera hæc omnia & contumeliosa, sed excusanda quodammodo, si querentem eadem in Epistola de clandestinis SCALÆ obtreptionibus, & injuriis multis, ab eo acceptis, legas. Non passus est has POLITIANI literas carere responsione SCALA, quæ ipsa tamen Epistolis POLITIANI non est addita. Affert autem, & simul refellit, potentiora ejus momenta POLITIANUS in alia ad SCALAM Epistola, (Lib. XII. Ep. 19.) quæ etsi minime accedat ad alterius illius, quam modo dixi, vehementiam, habet tamen & ipsa virus suum, & parum honoris tribuit BARTHOLOMÆO, imprimis in his, quæ sub finem leguntur: *Vides, quam te demonstrent ista non solum literas ullas non habere, sed ne sensum quidem communem. Quare testor, me posthac ad hæc ita frigida & inania non responsurum: non enim respondendum est (id quod Aristoteles præcipit,) iis, qui sine ratione loquuntur. Vale.* Nec mutavit postea hoc consilium; sed omnium, quas vel dedit ad SCALAM, vel ab eo accepit POLITIANUS, ultima hæc fuit Epistola, saltem ultima est earum, quæ *Libris Epistolarum* POLITIANI adjectæ leguntur. Forsan his simulatibus finem imposuit præmatura mors POLITIANI, quæ anno 1494, eodem quippe, quo partem harum Epistolarum scriptam supra diximus, hunc rebus humanis atque literis eripuit. Patet vero ex his, quæ hætenus absque omni partium studio, ipsarum Epistolarum fide, dicta sunt, utrumque in scribendo durum fuisse, & irarum flammis in transversum abreptum; neutri modestiæ, & in fereudis injuriis constantiæ, laudem tribuendam. Nec displicet adeo judicium JAC. GADDII de *Scriptor. non Eccl. p. 138: Bartholomæus Scala — Politianum tetigit epistolis, vel potius carpsit gravi libertate, immutabilem**

*professus amicitiam. Scalam Politianus pluribus epistolis acriter & acerbe pupugit, contempsit, atque damnavit, amarulentus judex, vel potius accusator. Inprimis vero eorum, quæ his addit GADDIUS, ne apud posteros POLITIANI famam obscurant similitudines istæ, habendam rationem putem: Ego utriusque verba contumeliosa præteream, utriusque parcens existimationi, licet ea fuerit hæc, ut facile oppresserit vel texerit magnitudine sua verborum aliquot notas indecoras, quæ ab iratis & insensis prolata minimum habent ponderis, ideoque ut levia sunt despicienda viris magnanimis, qui, se non sentire percussos, veræ magnitudinis opus arbitrantur. Accedit illud inprimis, minime Lectori æquo, & famæ POLITIANI studioso, negligendum, quod, si non literæ SCALE, satis per se importunæ, certe insidiosæ & clandestinæ ejus machinationes, quibus invisum reddere nomen POLITIANI obvio cuique laborabat, fortiter pugnandi adversus hostem tam ignobilem liberrimum ipsi jus tribuerint. Neque vero satis fuit his Duumviris, per epistolas amanter ita & amice colloqui; sed ipsas in subsidium novem Musas vocarunt, & quæ epistolari stilo vix satis convenire videbantur, festivo carmine complexi sunt. Et SCALE quidem Satyras in POLITIANUM tam Latinas, quam vernaculas, scripsit; Latinas quidem, easque complures, si fides JAC. GADDIO *de Scriptor. non Eccles. T. II. p. 23*, & JUL. NEGRI in *Istor. degli Scrit. Fior. p. 85*, vernaculas autem, si vera refert POCCIANTIUS in *Catal. Script. Flor.* & idem NEGRI *l. c.* qui ita inscriptas docet: *Sonetti acuti, profondi, Apologetici, ed acri Invettive contra Angelo Poliziano.* Quæ cum, teste eodem NEGRI, ad hunc usque diem sancte asserventur Florentiæ in Bibliotheca Medicæ, neque adhuc, quod sciam, exierint in lucem publicam, materiam nobis dicendi jam prorsus nullam præbent. POLITIANI vero Carmen non nisi unum, idque Latinum, exstat in libro *Epigrammatum* ejus, sed quod multorum instar millium esse possit, adeo bilem redolet, & ridendum nobis BARTHOLOMÆUM proponit. Inscriptum est: *In Quendam*, nec per universum Carmen SCALE usquam nomen legas. Sed, ad quem spectent hæc, unumquemque argumentum carminis & dicta aculeata docent. Non injucundum Lectori*

etori, nec abs re, fuerit, tam pulchrum maledicentiae monumen-
tum huc transferre integrum, quod mihi de eo dicenda sint
nonnulla, quæ, nisi Carmen ipsum ante oculos habeas positum,
vix satis intelligas. Audiamus igitur Poetam :

*Hunc, quem videtis ire fastoso gradu,
Servis tumentem publicis,
Vel hinniente per forum vehi capax
Equo, quod omnes despuant :
Turbam superbo præterit fastidio
Qui civium stomachantium,
Gravique cunctos ora torquentes retro
Despectat insolentia :
Intraque tutum mœnibus pomœrium
Agros patentes possidet,
Villamque dives publico peculio
Insanus urbanam struit,
Ubi otietur inter obscœnas lupas,
Ne turpiora dixerim :
Ubi ampla pergræcetur inter pocula,
Senex podagra rancidus.
Hunc vos putatis stirpe forsan inclyta,
Virtutis aut insignibus,
Ad hoc volasse protinus fastigium.
Falsum putatis, hospites.
Molas hic inter natus est aquaticas,
Gratus sodalis muribus.
Nigris sodalem muribus
Fortuna ludens fursuris plenum tulit
Ad usque supremos gradus,
Monstrare gaudens, arroget quantum sibi
Mortalis impudentia.
Ergo iste, tantis arduus suffragiis,
Nunc immemor natalium,
Ut quemque longo stemmate clarum vides,
Aut dote rara nobilem,
Tristi veneno spargit, & rodit statim
Rubiginosis dentibus.*

*Non ipse se, fortuna non ipsum, capit,
 Aura favoris ebrium:
 Sic culmen altum lubrico premens pede,
 Ventisque turbidis patens,
 Casurus usque nutat, & jamjam cadet,
 Sed non gradatim scilicet.*

Non aliam hic, nisi *SCALÆ*, imaginem depingi, vel sola molæ aquaticæ & furfuris mentio dubitare neminem sinit. Sciendum vero præterea, fuisse tunc temporis huic *SCALÆ* villam admodum amœnam juxta Florentiam, quæ nunc in bonis est Marchionum *GUADAGNI*, nec non in ipsa urbe cultissimum hortum, & ei adjacentes ædes, magnifice exstructas, quas suo tempore inhabitatas Comitibus de *GHERARDESCHI*, Archi-Episcopi Florentini fratribus, testatur *HENR. BRENCMANNUS* in *Hist. Pandect. Lib. IV. Cap. 1. pag. 315. not. (a)*. In harum suprema fronte collocari, & in lapidem incidi, curaverat *SCALA* insignia gentis suæ, quæ spectandam præbebant scalam, cum inscriptione: *Gradatim*. Quibus ipsis indicabat *SCALA*, ad illusterrimas, quibus tunc effulgebat, dignitates adscendendum sibi per gradus fuisse. Docemur ista a *BRENCMANNO l.c.* nec non *APOST. ZENO*, copiose hæc, accepta sibi ab Abbate *SALVINO SALVINI*, commemorante in *Addit. ad VOSSIIUM*, quæ sunt in *Giorn. de' Letter. d' It. T. XXII. p. 413*. De quibus jam certior factus, mentem & acumina Epigrammatis, quod attuli, Lector, clarius perspicias.

(r) Quid fuerit hominis *MARULLUS* ille, cognomento *TARCHANIOTA*, si quis est Lectorum, qui ignoret, is copiosissimam vitæ & meritorum ejus notitiam petat ex doctissimis *JANI BROUCKHUSII* ad *JAC. SANNAZARII Lib. I. Eleg. 2 Annotationibus p. 121 seq. edit. VIAMING.* quo in loco, quicquid de hoc *MARULLO* memoriæ tradidere Scriptores fide dignissimi, diligenter collectum, & notabiles inprimis *BÆLII* errores, quos ille in *Lex. Hist. T. III. p. 2344. not. (o)* commisit, emendati exhibentur. Fontem hunc indicasse Lectori, unde doceri optima quæque possit, satis sit nobis, quibus, de char-

charta in chartam transcribere, & alieno vitulo arare agros nostros, ignobilis labor videtur. Tantum illud silentio prætereundum non existimo, Poetam Latinum fuisse MARULLUM sat tolerabilem, & supra ingenium gentis Græcæ, unde ortum duxerat, festivum, etsi minime dignum iis laudibus, quibus mactatum se vidit a multis seculi sui eruditis, maxime JAC. SANNAZARIO, in cujus judicio plus esse amoris dixeris, quam veritatis. Quid erroris commissum sit a RICH. SIMONE, delineante nobis hujus MARULLI imaginem, jam supra *not. (p)* hujus §. dictum memini. Arrogantis & sibi multum confidentis ingenii hominem fuisse, testatur acerbissimum ejus de veteris Latii Poetis effatum, quod & penes PETRUM CRINITUM *Lib. XXIII de Honestâ disciplina Cap. 7*, & carmine expressum inter ipsius MARULLI *Epigrammata* legitur; de quo cum ipso commendatore suo pœnas dedit FRANC. FLORIDO SABINO, cujus liber integer, *Defensio pro linguæ Latinæ Autoribus*, adversus MARULLUM tela vibrat. JUL. CÆS. SCALIGERO *Libro VI Poetic. qui & Hypercriticus, p. 710 totus durus, morosus, aliorum obtrectator, sui admirator simul, & diffidens*, dicitur. Centies cusa & recusa ejus *Epigrammata & Hymnos* ait BROUCKHUSIUS *l. c.* cui tamen parvi æstimantur hæc *Carmina*, ob id inprimis, quod, si metrum spectes, licentius negligentiusque scripta sint. Et acerrimam horum censuram egit JUL. CÆS. SCALIGER *l. c.* cui ad infimi subsellii Poetas rejicitur MARULLUS. Mitius de eo judicat LIL. GREG. GYRALDUS *Dial. I de Poetis suor. temp. p. m. 530*, in nonnullis excellere eum, & plane referre LUCRETIVUM, existimans. Et sane huic Poetarum veterum præ ceteris multum tribuit MARULLUS, tantopere ejus lectione delectatus, ut illustrandum sibi sumserit *Annotationibus criticis*, quas Florentiæ apud Juntam A. 1512, 8, edidit PETRUS CANDIDUS, ut docet JO. ALB. FABRICIUS in *Biblioth. Lat. T. I. Lib. I. Cap. 4. p. 44*, & *T. II. Lib. I. Cap. 4. p. 59*. Sed parum gratiæ hoc labore a viris doctis iniit, maxime JOS. JUST. SCALIGERO, cujus acerbum est de MARULLO judicium in *Castigat. in Catull. p. m. 106*: Sane, quibus ille vir tantus videtur, tantique sit, debebant aliquid de pertinacia remittere, si ejus editionem Lucretianam dili-

*diligenter perpenderent. Nullus enim veterum Autorum ita male ab ullo correctorum acceptus est, ut Lucretius ab illo audace Graculo. At nos illum non imitabimur, & si quæ extant ejus ac similium correctorum in bonis libris temeritatis atque audaciæ vestigia, ea prorsus abolere, atque de medio bonorum scriptorum penitus obterere, nobis consilium est. — Rapi- dum quidem ingenium Marulli fuit, & torrens, sed quod ver- sibus nunc bonis, nunc malis, ex tempore effutiendis potius, quam bonis Autoribus emendandis, natum videtur. Ipse etiam PETR. VICTORIUS, qui admirabilis ingenii virum, elegantissimum- que Poetam, vocat in Annotat. in Cicer. XI ad Famil. 20. p. 184, eodem in loco illud valde dolet, nimium in his Lucretia- nis Castigationibus ingenio indulgisse, & abusum falce critica, MARULLUM. Nec ab his discrepat judicium PETRI CRINI- TI, quantumvis alioquin cum MARULLO facientis, Lib. XV de Honestâ disciplina Cap. 4. p. m. 229. Quæ ei cum POLI- TIANO intercessit inimicitia, tanta fuit, ut omnes prorsus mo- destiæ terminos migraverit, turpissimis vetularum altercatio- nibus simillima. Quæ tantorum causa bellorum exstiterit, vix definire certo liceat, cum nihil de eo nos doceant nec ipsa ho- rum scripta, nec aliorum, quos tulit ætas illa, testimonia. Pro- babilis tamen est conjectura SIMONIS l. c. id male habuisse MARULLUM, quod universo Græcorum, in Italia tunc hospi- tantium, & Græcæ linguæ principatum affectantium, gregi exi- tiale bellum intulerit POLITIANUS, & quaquâ licuit oc- casione, exponere eos ludibrio Italorum laboraverit. Hinc stu- dio gentis suæ abreptum, id suarum partium existimasse MA- RULLUM, ut arma caperet pro gloria civium suorum, & fe- roces POLITIANI animos compesceret. Nihil repugno; sed causam huic aliam addo, meo judicio haud minus verosimi- lem. Quid? si iras tantas Deus Amor inflamnaverit? Dixi su- pra, amantissimum ALEXANDRÆ SCALE fuisse POLI- TIANUM, hujusque laudes carminibus celebrasse, plane tener- rimis, nec obscure mollissimum amorem loquentibus. Sed, præ- ter expectationem POLITIANI, postea MARULLO in prædam cessit ALEXANDRA, eundemque constantissime ama- vit, ut facile colligas ex Epigrammatis multis, quibus *Nearam* suam (ita enim appellat SCALAM,) fere in cœlum extollit*

MARULLUS. Id ipsum si faces irarum subdidisse, aut POLITIANO, amissam vitæ suæ partem alteram dolenti, aut MARULLO, suspiciose amanti, & rapacem vulturem timenti, existimes, forsan tu conjectare non inepte videaris. Quod vero ad ipsas horum similitudines attinet, ut licentius hic ira fu-
reret, illo scribendi genere usi sunt, quod conviciis dicterisque ignominiosis aptissimum habetur. Poeticum puto, quo si contumelias nequissimas complectimur, dicimur nos egregie ad veterum Poetarum ingenium componere. Epistolæ horum mutæ plane nullæ exstant; nec per universa POLITIANI scripta MARULLI nomen usquam legitur. Unde patet error BÆLII, sat grave inter MARULLUM & POLITIANUM certamen epistolare fuisse, perhibentis in *Lex. Hist. T. III. p. 1952*. In quem errorem ut incideret, illud in causa fuit, quod aliter, ac debebat, accepit verba JOVII, quem & ipse testem adducit, in *Elog. Cap. XXVIII: Propterea Florentiæ Alexandram, eruditi ingenii puellam, uxorem duxit (MARULLUS), Bartholomæi Scalæ, Vexilliferatus honore conspicui, filiam. Hic est, qui, paulo ante Græcorum nomini favens, cum Politiano, ejus gentis ingeniis infesto, maledicentissimis epistolis lites extenderat*. Ubi ad MARULLUM male retulit BÆLIUS, quæ ad BARTHOLOMÆUM SCALAM potius spectare, haud obscure intelligitur. BÆLIUM eodem nomine notatum video BROUCKHUSIO in *Notis ad SANNAZ. Carm. l. c.* Neque in ipsis horum Carminibus, quæ MARULLUM, quæ POLITIANUM pungant, subodoraris facile, nisi illi *Mabilii* (mala bile præditi,) nomen a POLITIANO, huic *Ecnomi* (nefarri) a MARULLO, datum scias. Ad POLITIANUM enim, quæcunque in *Ecnomum* scripta sunt a MARULLO, ad hunc vero, quæcunque *Mabilio* insultant POLITIANI Epigrammata, pertinere, docemur a BROUCKHUSIO in *Annotat. ad SANNAZAR. Lib. I. Epigr. 66*, & BERNARDO MONETA in *Notis ad BAILLETI Jug. des Sav. Tom. IV. Part. I. p. 98. not. 2.* Quorum testimonia faciunt, ut intelligas PETRUM DE S. ROMUALDO, ita perobscure scribentem in *Abregé du troisiéme Tome du Tresor Chronol. & Histor. p. 262: Marulle l'a fort mal mené sous le nom de Mabilius*. Quis enim

non hæc ita potius accipiat, *Mabilii* nomen POLITIANO a MARULLO, quam huic a POLITIANO, datum. Possis & ita interpretari, sibi ipse dedisse cognomentum *Mabilii* MARULLUM iis in Carminibus, quibus POLITIANO insultavit. Id quod jure suo reprehendit BÆLIUS *Tem. III Lex. Hist. p. 2344 not. (O)*. Sed idem BÆLIUS plane de eo dubitat, an his, quæ in *Mabilium* composuit POLITIANUS, petitus sit MARULLUS. Sed videamus, quæ illi dubitandi causæ fuerint. Primum negat, quidquam in his Carminibus animadverti, quod MARULLUM potius, quam alium quemque, prodat. Nec in eo prorsus dissentio a BÆLIO. Varia hic de *Mabilio* contumeliose dicuntur, quæ minime de MARULLO legisse me memini penes Scriptores illius ævi alios. Nec, si conferas cum his bina, quibus in eundem *Mabilium* lusit CANTALICIUS, Poeta Italus, POLITIANO æqualis, *Epigrammata*, notitiam hinc de MARULLO certiore petes. Utrumque huc afferam ex *Carmin. illustr. Poet. Ital. Tom. III. p. 149*, ut, si quid valeant ingenio Lectores nostri, exquirant ex his aliquid, quod ad MARULLUM spectet. En horum alterum :

*Magna Flumentinis quod se cantare fatetur
Mabilius ; præstas, dic mihi, Roma fidem?
Mendicat Cererem, Bacchumque, focumque, laremque,
Nec tribuit misero barbara musa lucrum.
Nam nunc Sarmatico lacerat sermone poesin,
Nunc aliquos Getico concinit ore modos.
Hanc, cui Castalii sinxerunt pectora rores,
Tuscia barbariem discere velle negat.
Hic igitur qua nunc vivat ratione, requiris?
Urbis in antiquo ponte rogator adest.*

Alterum Epistolæ instar ipsi POLITIANO inscriptum est:

*Mabilii natale solum qui scire laborat,
Hic habet in rebus, Angele, nil quod agat.
Nec patriam meminit, nec novit in orbe parentes,
Qualibet ille suum mutat in urbe genus.
Prandia dum Latia misere mendicat in urbe,
Adriaca natum se canit ille plaga.*

*Barbariem argutis Venetis dum vendere tentat,
 Exquilias inter jactat habere domum.
 Dumque Fluentinam collustrat perfidus urbem,
 Se Ligurem clarum dicit habere patrem.
 Cum Ducis Urbini blanditur in urbe crumenis,
 Parthenopen patriam jurat habere suam.
 Dum Ligures repetit ficto sermone penates,
 Se natum mediis dictitat ille Senis.
 Denique mendicus nunc hac, nunc cursitat illac,
 Barbariem frustra qualibet urbe sonans :
 Angele, qui toties mentitur in urbe penates,
 Natalem certe non habet ille locum.*

Et magis forsan dubitasset BÆLIUS, si cum his POLITIA-
 NI in *Mabilium* Satyris contulisset ipsa MARULLI Carmina.
 Multa enim *Mabilio* objiciuntur a POLITIANO, quorum
 nulla vestigia præbent MARULLI, quæ exstant, Epigramma-
 ta; idque hoc magis mirum, quod nemini esse obscurum possit,
 peti a POLITIANO insulla quædam *Mabilii* Carmina. Ita
 vitium metricum, *expedit* hexametro insertum, & alia non-
 nulla, notat, quæ in MARULLANIS nusquam invenire licuit.
 Porro in eodem Epigrammate scribit :

*Quod me scire negas vel curtum scribere carmen,
 Vel longum, &c.*

nec non in alio :

*Quod fulgur mihi te novum, Mabili,
 Missurum, & tonitrus minere veros &c.*

& in simili :

*Quod nasum mihi, quod reflexa colla
 Demens objicis, &c.*

Sed horum nihil ostendunt, quæcunque *Ecnomum*, hoc est, (quod
 certissime constat,) POLITIANUM, laudant, MARULLI
 Epigrammata. At in contrariam partem multa MARULLUS
 POLITIANO exprobrat, ad quæ ille ne verbum quidem re-
 ponit, id quod deinde, cum ipsa utriusque proferentur Carmi-
 na, clarius patefcet. Injicit vero & illud maxime scrupulum, quod
 sint quædam inspersa a POLITIANO, quæ non inepte ad
 BARTHOLOMÆUM SCALAM, ipsius item hostem infen-

siſſimum, transferas. Habes hic eadem *furfura*, quorum feras
ces ſunt ejus ad *SCALAM* *Epistolæ*:

*Quod lurdum madido fluit capillo,
Pleno furfuribusque vermibusque, &c.*

Et parentem ejus inolitoſem facile noſcas in his:

Hæres relictus a parente ſordido &c.

Nec ab illis, quæ ſunt in *Epistola ad SCALAM, Lib. V Ep. 5*:
Si tu edentulus, mi Scala, tua tamen fuerat dentata Epistola,
diſcrepat verſus:

*Ore tibi pauci, ſed nulli in carmine dentes
Cum ſint &c.*

Denique, ſi memineris eorum, quæ de æde, Florentiæ a *SCALA*
inhabitata, ſupra diximus, facile huc trahas Jambicum trimetron
POLITIANI, quod in domum nuper a *Mabilio emtam* in-
ſcriptum eſt. Sed nolumus ſuſpicioni nimium indulgere, nec
id agimus, ut elegantem *BERN. MONETÆ* conjecturam
præter rem debilemus. Si qua nobis ſuppetunt, quæ dubita-
tioni locum faciant, neutiquam tamen in his tantum ineſt pon-
deris, ut rem prorſus evertant; nec deſunt nobis, quæ confir-
mare valde ſententiam *MONETÆ* poſſint. Latere enim ſub
perſona *Mabilii* Poetam ineptum & inficetum, licentiusque car-
mina pangentem, ipſa *Epigrammatum* lectio docet. Quis vero
non egregiam in his imaginem *MARULLI* conſpiciat, non
Poetæ tantum, ſed, quod vulgo conſtat, licentioſiſſimi etiam.
Adhæc, ſi nec minuta negligenda, cum præ ceteris *MARONEM*
& *LUCRETIVM* magni fecerit *MARULLUS*, cum &
dicatur parum ſancte de Diis ſenſiſſe, tetigiſſe hæc *POLI-
TIANUS* in illis videtur:

*Cæli numina quod negas Deumque,
Lucreti fuit hoc & Euripidis.
Pædicas, fuit hoc Maronianum.*

Nec inepte *Mabilium* dixerat *MARULLUM*, cui pater erat no-
mine *MANILIUS*, quod eſt ab illo *Mabilii* parum diſcre-
pans. Nec illud caret ſuo robore, quod calumnioſiſſimis illis
MARULLI in *Ecnomum* Satyris non videatur nihil repoſuiſſe
Noſter, fervidiſſimi homo ingenii, nec ad pugnas imparatus alio-
quin; id quod factum tamen, ſi nihil rei eſſe *MARULLO* pu-
tes

tes cum *Mabilio*. Nam, præter hæc ipsa, nullum exstat inter Epigrammata POLITIANI, quod ad MARULLUM trahere jure possis. Neque vero quidquam contra nos valet illud alterum argumentum BÆLII, ab inscriptione unius horum Carminum, in *Mabilium Novatum Insubrem*, petitum; quandoquidem non, quod putat BÆLIUS, ortu & natalibus, sed genere tantum & majoribus, Byzantinus fuit MARULLUS, si vera sunt, quæ tradit BROUCKHUSIUS *l.c.* Fuit enim MARULLI hujus pater, MANILIUS, eorum unus, qui Seculo XIII & XIV penates exules e Græcia in Italiam translulerunt, ubi genitum ei hunc filium, quidni verosimile putetur? Forſan igitur ex hac Carminis inscriptione, quæ fuerit patria MARULLI, discere jam nobis liceat. Denique scrupulum movit BÆLIO Epitaphium *Mabilii*, quod legitur inter ipsa hæc POLITIANI Epigrammata. Nam, si anno demum 1500, diu post mortem POLITIANI, aqua suffocatus interiit MARULLUS, qui tumulo ejus, inquit, superaddere carmen potuit POLITIANUS? Sed bene factum a BÆLIO, quod nodum hunc ipse solvit, & ingenium Poetæ hic agnovit, qui mortuum fingat hostem suum, ut sic licentius ei & magis impune insultaret. Nobis igitur, larva detracta, *Mabilius* MARULLUM sistat, usque eo, dum certiora cognoscere nobis aliunde liceat. Jam, quod hujus inprimis loci est, hostium ferocissime inter se pugnantium pulcherrimum, si Diis placet, Lector spectaculum expectat. Dabimus vero, quotquot exstant, POLITIANI æque ac MARULLI Carmina, quibus lectis, quam ingeniosus sit exacerbati animi furor, intelliges. POLITIANI, quibus *Mabilium* risit, Epigrammata numero decem sunt, in quibus nullum est, quod non petulantissimam & effrænem prorsus cavillandi libidinem loquatur. Horum primo Carmina MARULLI, innumerabilesque horum mendas, perstringit:

Innumera tibi sunt, Mabili, in carmine menda,

Atque, ubi sint, quæris; per mare quæris aquam.

Alterum, cui titulus: in *Mabilium Novatum Insubrem*, turpissimam MARULLI imaginem turpissimis coloribus depingit, & inter sordidissimos omnium Poetas eum locat:

Quod vestes oleo geris perunctas,
 Mucco & pulvere sordidas, Mabili :
 Quod lardum madido fluit capillo,
 Pleno furfuribusque, vermibusque,
 Et cadaveribus pedunculorum :
 Quod fuligine squallet atra barba,
 Quam rodunt tineæ, pulexque saltans :
 Quod muccosa tibi seges pilorum
 Exstat naribus usque pulyposis,
 Qua septem lepores queant latere :
 Quod gingivaque, buxeique dentes,
 Sordent Ploxonio, ac putente in ala
 Educas olidæ marem capellæ :
 Quodque unguis sanie rubet cruenta,
 Sepe ut lucifugam putem esse blactam,
 Cœnæ reliquiasque pridianæ,
 Incrementa manus habent voracis :
 His te ex omnibus esse quis Poetam,
 Vatem, fatidicum, neget, Mabili ?
 Tales Cecilios fuisse credo,
 Plautos, Pacuviosque, Neviosque,
 Aut si quis Curium boves sequentem,
 Traxit versibus ulmeum in theatrum.
 Cæli Numina quod negas Deumque,
 Lucreti fuit hoc & Euripidis,
 Pedicas, fuit hoc Maronianum.
 Pedicavit Anacreon Bathyllum.
 Insanis, Colophonius Poeta es.
 Jam jam Phthiriasi scaturiente
 Semesus cadis, & foraminatis
 Membris, hoc Pherecidæ habes tragædi.
 De cunctis male dicis, hoc Poeta es.
 Quid multis moror, es Poeta totus,
 Possum hoc indiciis probare centum.
 Quo vulgus negat esse te Poetam,
 Id quiddam est minimum, neque annotandum.
 Quod vexas miseras subinde chartas
 Plenis versibus inficetiarum.

Quod huic subiectum est Epigramma, ut facilius intelligant Lectores, verba ei inscripsit Editor : *In eundem Mabilium, obicientem Angelo Politiano, quod neque curtum carmen, neque longum, sciat componere, in quo responso Mabilium ridet, quod curtum & longum improprie usurparit, simulque ei objicit, quod antepenultima producta posuerit Mabili. Jam ipsum Carmen audi :*

Quod me scire negas vel curtum scribere carmen,

Vel longum, fateor, solus utrumque facis.

Nil breve, nil medium est, longum est, curtumve, Mabili,

Quicquid habes, quicquid aut geris, aut loqueris.

Proximus a primo tibi pes est tempore curtus,

Quando expedit inferis hexametro.

Altera curta tibi solea est, curtumque Mabili

Subligar, erumpunt hinc digiti, hinc veretrum.

Si quis forte tuas studeat componere laudes,

Uno longus erit hic quoque versiculo.

At, si quis scribat, quot habent tua carmina mendas,

Conficiet curtas hic vel hic Iliadas.

Quæ semper fellat, dicit perjuriam semper,

Longa tibi lingua est, hac cito curtus eris.

Quod vacat, est longum caput, atque enorme Mabili

Judice vel cerebro si quod inest, rogita.

Verum alia est aliis sententia, namque Phrenesis

Conqueritur capitis de brevitate tui.

Qui cerebro tenuis id lacerant, curtum esse fatentur,

Tu quoque mox curto curtus eris capite.

Quamquam id carnifices nondum statuere, sed ingens

De te certamen est gladio, & crucibus.

Hoc est, quod vultur, quod corvus gestit, & escam

Te fore uterque sibi prævidet augurio.

Hoc spurci mores, impura hoc vita meretur,

Obscænoque animus corpore sordidior.

Quid moror his? nam, si prolixum singula narrans,

In te ego nunc librum scripsero, curtus erit.

Subsequitur aliud in Mabilium, minantem, novum se fulgur verosque tonitrus missurum, quod, si naso admoveas, stercora & latrinas olet :

Quod

*Quod fulgur mihi te novum, Mabili,
Missurum, & tonitrus minere veros,
Nil est: novimus, hos neque esse fictos,
Nam veros tuus esse odor probavit.*

Jam Hendecasyllabos lege, quibus nihil scribi durius inhumanius-
ve poterat;

*Si jam carmina nostra te, Mabili,
Urgent ad laqueum, miser, crucemque,
Ne, quaeso, propera mori, tuum ne
Fraudes carnificem suo lucello.
Namque est percupidus tui: ac libenter
Is tantum tibi demserit laboris.
Quid? nostin' hominem? negas? at idem est,
Aurem qui secuit tibi sinistram.*

His Elegi accedunt in Mabilii inertem maledicentiam:

*Ore tibi pauci, sed nulli in carmine dentes
Cum sint, atque illi sint putridi & veteres:
Allatras, ut, cum nequeas mordere, Mabili,
Latratu ostendas, te tamen esse canem.*

Et alii in Mabilium, quod perturbatus respondeat:

*Iratus nimium nobis, sed jure, Mabili,
Urgeris nostris jam, puto, carminibus.
Ipse jocor tecum ridens, sed jure, Mabili,
Quis non rideret carmina, quaeso, tua?*

Bina, quæ sequuntur, conviciosissima sunt Carmina, ad MAR-
TIALIS scilicet, aut CATULLI, ut putat BÆLIUS in *Lex.
Hist. Tom. III p. 2434 not. (O)*, ingenium conficta. Alterum
responsi locum sustinet ad criminationes MARULLI, qui cor-
poris quasdam maculas Nostro turpiter objecerat:

*Quod nasum mihi, quod reflexa colla
Demens objicis, esse utrumque nostrum,
Assertor veniam vel ipse: nam me
Nil nasutius est sagaciusque,
In te dum liceat vibrare nasum.
Nam quis te, rogo, sic inelegantem,
Insulsum, illepidum, videns, ineptum,
Versus scribere prorsus inficetor,*

Non

Non centum cupiat sibi esse nasos?
 Centum Rhinocerotas, atque barros,
 Ronchos, auriculas, ciconiasque,
 Cum splene & petulantibus cachinnis?
 Condas te in putidum licet lupanar,
 Mergas te in mediis licet cloacis,
 Non cedas olida licet latrina,
 Quoquo diffugias pavens, Mabili,
 Nostrum non poteris latere nasum.
 Prendam te miser, utque trux molossus
 Frangam dentibus imbecille tergum.
 Sed nasus superest tibi, Mabili,
 Curtus, dimidiatus, osseusque,
 In quo polypus exurit, vel ipse
 Quo cimex posuit sibi cubile,
 Quo tutas pulices habent latebras,
 Qui jam pervius est adusque frontem,
 In quo nidificare vespa possit,
 Qui neutro patet indecens hiatu,
 Clausus sentibus hic quibus: sed ille
 Plenus cassibus est araneorum.
 Sed quid te cruciat, reflexa colla
 Si interdum gero? num parum videtur,
 Si pronos statuis tuos cinedos?
 Si pronum statuent, miser Mabili,
 Mox te carnificis manus, velut nunc
 Pronum te statuunt mutoniati?
 Atqui tu resupina colla demens
 Posthac desine jam mihi exprobrare.
 Nam, qui pronus obambulas popinas,
 Spurcatum caput erigas libenter,
 Si pondus sinat herniæ, Mabili.

Alterum acriter Mabilium fugillat de domo, ab eo emta in
 desertissimo urbis loco, qui ad Caballum dicitur:

Heres relictus a parente sordido,
 Ille impudicus, temulentus, aleo,

Eee

Spur-

*Spurcus, lutosus, padicosus, hispidus,
 Pannosus, unctus, horridus, caprimulgus,
 Edax, ineptus, insolens Mabilius,
 Uno expatratum patrimonium die,
 Gula belluante, cunnilingis oculis,
 Vorace culo, & exfututa mentula.
 Mox, cum super vix quindecim nummi forent,
 Rebus cavendi jam suis tempus ratus,
 Emit lacertis & colubris hospitam
 Domum, rigentem senticetis & rubis,
 Familiarem vulturi & bubonibus.
 In qua solebat turba mendicantium
 Longis coactos esuritionibus
 Mandare terræ turgidi ventris cibos;
 Qua contumaces Æolus ventos solet
 Punire clausos: qua recuset Tantalus
 Siticulosam Ditis horridi Styga
 Mutare, & Ætnæ centiceps gigas onus.
 Nec vendere illam, nec locare, si velit,
 Donare nec Mabilius cuiquam potest.
 Mutare dominum domus hæc nescit suam.
 Quantum libet, Mabilius sit prodigus,
 Profundat ore, pene, podice, & manu,
 Quam nunc sit, esse non potest pauper magis,
 Fecit lucrum ingens, hanc emens Mabilius.*

Ultimum omnium est sepulchralis inscriptio, qua *Mabilio* adhuc
 viventi parentavit:

*Flecte, viator, iter: fœtet nam: putre Mabili
 Hac fovea corpus conditur, atque animus.*

Exstat & inter Carmina *POLITIANI* quoddam in *Invidum*
 Epigramma, quod facile putes in eundem *MARULLUM*, certe in
 Græculum quendam, scriptum:

*Quisquis es, obscuro vatem qui dente laceffis,
 Majorem tristi degener invidia,
 Usque late, lucemque pave, blactarius autor,
 Lividior Græcis barbariorque tuis.
 Quosque fames opicis ad nos emisit Athenis,
 Hos audi, gens est auribus apta Mida.*

Neque

Neque vero minorem conviciorum apparatus in Carminibus MARULLI animadvertas, *assidui*, ut vocatur VOSSIO *Cap. VII. de Poet. Lat. p. 81, Politiani obtrektoris, doctrina licet inferioris, nec lepore paris.* Epigrammata ejus in *Ecnomum* numerantur octo; &, in his POLITIANUM peti, ipse adeo celare non potuit, ut loco plus uno ipsum (quod contra genium Satyræ est,) nomen POLITIANI legas. His locus datus est in *Libro III Epigrammatum* MARULLI, præter unum, quod est in *Libro IV.* Agit vero hic illud maxime MARULLUS, ut in ludibrium convertat criticas Autorum veterum interpretationes, quæ sunt in *Miscellaneis* POLITIANI magno numero congestæ. Ita, quæ de Oarione CATULLI leguntur *Cap. LXIX Miscellan.* ridentur Epigrammate statim primo:

Oarionem pro Erigone citat Ecnomus: unde?

Non facit ad mores virgo, sed Oarion.

Sed ineptissimum dicitur hoc Epigramma JOS. JUST. SCALIGERO in *Castigat. in Catull. p. m. 106*, nec id immerito. Stetit tamen a partibus MARULLI M. ANT. MURETUS, nescio, an in eo æquus satis judex, quod aculeos illos MARULLI probaverit, ob levem in re Grammatica dissensum. *Quo magis mirandum est*, inquit in *Commentar. in Catulli Epigr. de Coma Berenic. quid cogitarit Politianus, cum hunc locum adhibita industria corrumperet, collectis, si Diis placet, multis locis, quibus planum faceret, a Græcis interdum Oarionem pro Orione dici, quasi id ageretur.* Itaque merito incidit in aculeos reprehensorum, maxime Marulli, qui quodlibet vadimonium, ut dicitur, potius deseruisset, quam illam exagitandi illius occasionem. Similiter in hæc, quæ de crepidis Carpatinis CATULLI differit POLITIANUS *Cap. II. Miscellan.* morose canit ille alio Epigrammate:

Lingere carbatinas vult Vectio Ecnomus, ipse

Ut possit trepidas lingere cercolipas.

Sed ad hæc idem SCALIGER *l. c. p. m. 131: Quod autem hac in re Marullus Politianum ridet, nihil præter solitum facit. Modo enim occasionem hominis insectandi nanciscatur, jure, an injuria, recte, an secus, id faciat, susque deque habet.* Nec passus est Græcis inopiam verborum a POLITIANO exprobari *Cap. I. Miscellan.* ubi, nullum Græcorum, quamlibet inqui-

rendo se torserit, inepti reperire adhuc aut excogitare vocabulum potuisse, contendit ille. In hæc igitur acerbe MARULLUS:

*Quidam Pelasgos jure questus est suo
Carere inepti nomine:
Sed id Pelasgum maxima hercle injuria:
Queis nullus Arpinas foret,
Ut doctus, ut vir, ut probus, mille ut alia,
Si quaris, id denique genus.
Nam Pulcianos ut Latinus quispiam
Rudes, scelestos, improbos,
Peculiari sic ἀναίετος nomine
Dixerit, ἔσθ' ἀφ' οὐέας, meus.*

Nec minus, quæ Cap. LXXIII Miscellan. ad emendandum CATULLI versum attulerat POLITIANUS, ridentur a MARULLO:

*Quid separatam, insane, supernatas, rogo,
Alnum Catulli nobilem?
Plebi otiosa scilicet risum parans,
Oblitus, ut soles, pedis.*

At responsum is ferat a SCALIGERO l. c. p. m. 27: Marullus, ingenio, quam doctrina, paratior, stolide conatum Politiani ridet. Ego eum Graculum tanti non facio, ut ejus rationem habendam esse putem. Etiam, quæ contra HERMBARBARUM de voce melos disputaverat POLITIANUS in Epist. ad JO. PICUM, Lib. XII. Ep. 1, tanquam inepta rejiciuntur in illis:

*Possè negas dici melos, facunde Poeta,
Atque adeo picas nect̃ar ais canere.
Scilicet huc studio curaque trabente fideli,
Ne quando placidum nect̃ar ab ore cadat.
Sed neque divinus male μέλος ἀείσεν Homerus,
Nec, nisi qui laudat, nect̃ar inepte canit.*

In reliquis Carminibus suum unice ingenium sequitur MARULLUS, nec tam de materia conviciorum, quam de ipsis conviciis, laborat. Sic faciem externam oculumque disparem POLITIANI morose depingit:

Fædus

*Fædus es aspectu: quidni? tam dispare ocello.
 Verum idem lingua fædior, & gravior.
 Si tamen ingenium spectas, fædissima mens est.
 O tot inauditis obrute flagitiis!*

Inprimis vero Græcorum causam tuetur adversus POLITIA-
 NUM acerbissimis Jambis:

*Huc, huc, maligna, verte, quo frustra fugis,
 Vix hoste viso, vipera?
 Et jam tenenti frigidam tarde objicis
 Seram hostibus fossam velut?
 Ceu præstet inter ipse quos nosti, mero
 Fregisse noctes improbas.
 Quid? quod Pelasgum nomen, & patriæ decus,
 Sub voce mordet Græculi,
 Quasi pulciana tesqua fodientem patrem,
 Laqueosve fratrum noxios:
 Quin, quicquid usquam est pestis immota, evome,
 Deprensus in psylli manu:
 Quin tot Latine principes linguæ viros
 Ausus laceffere, tot meos.
 Agedum, evome, inquam, jamne sentis sacrum inertem
 Sonum, & parata verbera?
 Rumpere: quid circumspicis frustra? moras
 Quid nectis, obscænum caput?
 Adeste, jambi, rapite, cedite, trahite.
 Sed supplices tendit manus.
 Bene habet, vomit, prob quæ lues! verum tamen
 Non nisi timenda inertibus.*

Denique de Latini sermonis peritia, cum reliquorum studiorum
 ignorantia conjuncta, graviter illudit POLITIANO:

*Dic aliquem fodes, dic, Ecnome, quæso, colorem,
 Haremus almis occupati legibus.
 Quid de legatis Falcidia, dic, age, sancit?
 Sophiam magistri, jura non exponimus.
 Ecquid stare potest sola virtute beatus?
 Virtutem inertem omitte, naturam inspicere.*

Cur raro Arctois bacchantur fulmina lucis ?

Atqui libellos novimus, non fulmina.

Quos, agedum, si fas, quos, Ecnome, quaeso, libellos ?

Medicos, peritos siderum, & id alios genus.

Fasne, paroxysmi febrem curare diebus ?

Egone valens de febris verbum loquar ?

Num licet infaustos signorum avertere cursus ?

Quin, his relictis, ad studia vetera redi.

Incipe, sic capiti semper pater adsit Iacchus.

Non Daphni matutinus redis huc, neve alius.

Atqui non pes hic, non, Ecnome, sermo Latinus.

Abi, homo, minuta hac spernimus docti viri.

Satis conviciorum ; qualia quis non fastidiose legat ? Doleo vero, mihi, quantumvis inquirenti, copiam non factam *Lucretianarum Castigationum* MARULLI, in quibus ipsis, non dubito, multa in *POLITIANUM* acerbe dicta. Sane, quæ de voce *Oarion* in *CATULLUM* commentatus est Noster, hic esse verbis acerbissimis confutata, discimus ex testimonio *SCALIGERI*, minime cum *MARULLO* facientis, l. c. p. 106 : *Sed omnium maxime ridiculus Marullus, qui, cum nullum, aut admodum exiguum, sensum harum literarum haberet, ridet Politianum, virum non solum se majorem, sed & nullo nostræ ætatis inferiorem, qui non hæc commentus est, sed veterem lectionem, quam a magistellis depravari videbat, ab illorum audacia vindicare conabatur.* Et sane omnes vetustissimæ editiones, ut dixi, & quantum scriptorum exemplarium exstat, non aliter habent. At *Græculus* ille putavit, sibi licere in bonis Autoribus, quod ipse sibi in suis versibus voluit licere, &c. Sed de his, inquam, ut & de aliis, quæ per *Castigationes* illas forsan sunt dispersa, nihil est, quod hic commemoremus. Unum id addo fide *JAC. GADDII de Scriptor. non Eccles. T. II. p. 24*, valde rideri illa *MARULLI* Carmina, omniumque rerum inscium Poetam hunc judicari *MAZZONIO* in *Defensione Dantis Lib. XXXI Cap. 3*, eundemque legendum nobis dare virulentum quoddam *MARULLI* in *Nostrium Epigramma*, quod inter edita *MARULLI* Carmina invenire mihi non licuit. Affert ejus partem *GADDIUS l. c.* :

Quæris,

*Quæris, qua niteat docto coma parte Catullo,
 Proximus Arcturo fulgor, & Erigone est &c.
 Ergo, dum omnia conturbas, dum credere doctis
 Negligis, & per te nil sapi ipse tamen.
 Fecisti Oarionem ex Erigone & Arcturo
 Hydrochorum, jam quod monstrum erit ipsa coma?*

- (r) Notior est inter eruditos ACTIUS SINCERUS SANNAZARIUS, quam ut de eo hic multis sit commemorandum. Vitam elegantissimi Poetæ copiosissime exposuit JO. ANTON. VULPIUS, præmisitque Carminibus SANNAZARII, splendidissime editis Patavii A. 1719, 4. Et ipsi nonnulla de eo diximus in *Bibliotheca virorum militia & scriptis illustrium* p. 413 seq. At, ingenium viri si nosse & doctrinam cupis, lege Carmina ejus, MARONIANO ævo, omnium judicio, dignissima. In POLITIANUM quos animos gesserit, quibus armis invaserit, hic SINCERUS, jam docebimus Lectores. Irarum causas si quæris, non hæ definiri certo possunt, quod tale quid nusquam prodat SANNAZARIUS. Nec desunt tamen, quæ conjecturis locum faciant. Nimis vagum est, quod putat VULPIUS in *Vita Sannazarii*; quasi nempe intolerabili fastu suo tantas Noster SANNAZARII in se Satyras provocaverit. *Nec eorum mores probare poterat, inquit VULPIUS, qui, licet ingeniosi, doctrinaque exculi, reliquos tamen omnes infra se ducerent. Quamobrem & Politiano infensior fuit, eumque binis Epigrammatis laceravit, quod nimirum vir aliqui doctissimus se insolenter efferret, (ut Sannazario quidem videbatur,) &, quemadmodum olim Quintus ille Palemon, secum natas, secumque morituras, literas arbitraretur.* Parum amicus est famæ SANNAZARII, cui ita conjectare placet. Quod si parum ferendum eum putas, qui res suas impensius amat, despectis alienis, multo sane intolerabilior ille videatur, qui, nullis injuriis provocatus, sola cavillandi libidine, in hominem, etsi arrogantem, tamen ceteroqui bonum, dictoriis, non sale, sed aceto, conditis, ferocissime insurgit. Amice monendus erat, quod puto, non diris illis & atrocissimis contumeliis exagitandus, POLITIANUS, si quam in eo labem animadverterat SANNAZARIUS. Sed videbatur sibi VULPIUS in eo laudan-

laudandi SANNAZARII materiam invenire, si inimicum maxime illis diceret, qui de se ipsis magnifice nimis sentirent. Aliam vero tantæ indignationis causam addit, quæ non solum cum re ipsa, sed & cum testimoniis aliorum, melius convenit. SANNAZARIO amicos fuisse conjunctissimos refert SCALAM & MARULLUM, quos cum ille viderit POLITIANI Satyris misere vexatos, id suum existimasse, ut communem cum illis adversus POLITIANUM causam faceret, & famam ejus, quantis posset viribus, oppugnaret. *At diffiteri nolim, ait VULPIUS, inimitias, quas cum Michaeli Marullo, & Bartholomæo Scala, Marulli socero, Politianus gerebat, præcipuam Sannazario odii causam fuisse.* Est in eadem sententia CASP. SCIOPIUS, perversum hunc POLITIANO insultandi modum valde exprobrans SANNAZARIO, in *Epist. ad JUL. CÆS. CAPACIUM*, quam legis in PASCASII GROSIPPI *Paradoxis literar. p. 34 seq.*: *Exemplo sit vel civis tuus, nobilissimus Sannazarius, — Hic tamen præ se Angelum Bassum, a patria Politiani nomine noticrem, non aliter, quam si vix ultime notæ Grammatista foret, contemnere, & versibus insectari, ausus est, quod eum sermonis puritate minime sibi parem esse judicaret. Etsi enim ille quoque versus scripsit Latinos, qui vetustati se possint inferere, nihil tamen ad Sannazarium. — Sed ad Sannazarium e diverticulo revertor, qui, si Politianum, velut multis millibus se doctiorem, consulere, quam propter invidiam, & esurientis illius Græculi, Marulli, amicitiam, (quem idem Pierius inter horrendas diras dictaque in æternos aspera verba Deos in aquæ modicæ rivo suffocatum interiisse, autor est,) laudes ejus obtrectare, & infestis eum versibus discerpere, maluisset, cum alia non pauca ab eo discere, tum hoc etiam moneri, poterat, ne poemata sua verbo non modo sordido, sed & barbaro, contaminaret, quod est permingere; nec enim quisquam Latinorum mingo unquam, sed mejo, dixisse reperitur. Et, fuisse omnino SCALÆ ac MARULLI studiosissimum SANNAZARIUM, ex ejus Carminibus luculentissime apparet. Ad SCALAM illa pertinent Lib. I. Eleg. II:*

*Nec te jam pudeat venturo ostendere seculo
Eloquii vires, Scala diserte, tui.*

Ibidem

Ibidem MARULLUM amicissime complectitur :

*Tu quoque quid cessas doctis deslere querelis
Excidium patria, culte Marulle, tuæ ?*

Quem & ejusdem Libri Elegia II canit :

*Nec gemat exilium Spartani Musa Marulli,
Ventura ad nostras ingeniosa dapes :
Verba sed antiqui reddat numerosque Lucreti :
Dum magnis Divos laudibus accumulat.*

& Lib. I. Epigr. 43 :

Hybla, mei quondam dulcissima cura Marulli, &c.

Quæ cum ita sint, id utique videtur amicitia dedisse SANNAZARIUS, ut, quem illi hostem haberent, hunc ipse inimicissimum sibi, omnibusque modis insectandum, putaret. Forsan & invidia aliquid dedit, quod, inter Poetas primum POLITIANO locum dari a nonnullis, intelligeret, quem præter se ipsum nemini deberi, arroganter sibi persuaserat. Quæ si nullum penes te pondus habent, jam, quæ tanti odii causa fuerit, plane nescio. Nihil enim unquam POLITIANUS in SANNAZARIUM dicere contumeliose ausus est, & in scriptis suis probra ejus æque ac laudes tacet. Quin de SANNAZARIO hic, quoquo te vertas, ne verbum quidem. Si quid vero privati inter eos gestum, a publicis injuriis non minus abstinere SANNAZARIUS debuit, quam POLITIANUS abstinuit. Injurias voco, nec id immerito, cum binis illis Satyris, *in Pulicianum* (ita enim insulse POLITIANUM vocat,) inscriptis, quas legis *Epigrammatum Lib. I. n. 66 & 67*, vix scribi quidquam acerbius vehementiusque potuerit. Horum alterum de *Passeris* CATULLIANI explicatione, quam verbis modestissimis & verecunde admodum dederat POLITIANUS *Miscellaneorum Cap. VI*, petulantissime illudit Nostro, remque per se sordidam & impuram, sed sub castissimis verborum involucris occultatam a POLITIANO, nudam, & qualem ipsa natura finxit, ante oculos omnium exponit. Conferat hæc, velim, Lector cum pudica POLITIANI oratione, & uter utro turpius rem expresserit, tum decernat. Sed a SANNAZARIO sibi caveant, quibus aures sunt castæ

& delicatæ. Nos ejus Carmini locum hic dabimus, tantum ut discas insolentiam hominis. Ita vero eleganter ille, si Diis placet:

*Ait nescio quis Pulitianus,
 Ni pulex mage sit vocandus hic, qui
 Unus Grammaticus, sed his minutis
 Vel longe inferior, minutiorque, est,
 Divinum sibi passerem Catulli
 Haudquaquam bene passerem sonare,
 Nec jam id esse, quod autument legentes,
 Sed quod versiculis parum pudicis
 Ludens innuat ipse Martialis:
 Da mihi basia, sed Catulliana:
 Quæ si tot fuerint, quot ille dixit,
 Donabo tibi passerem Catulli:
 Ut sit, quod puero Poeta possit
 Post longas dare basiationes,
 Quod salvo nequeat pudore dici.
 Proh Di, quam vates es, Pulitiane,
 Solus qui bene calleas Poetas.
 Nimirum &, quod ab omnibus probetur,
 Mutandum quoque suspicaris illud,
 Quod nunc illepidumque, & inficetum,
 Mendosis Epigrammaton libellis
 Insulse legit imperita turba:
 Sic forsitan tener ausus est Catullus
 Magno mittere passerem Maroni,
 Cum sit simpliciusque, rectiusque,
 Mitti, dicere, mentulam Maroni.
 Sed quid vos, Aganippides puella,
 Ridetis? meus hic Pulitianus
 Tam bellum sibi passerem Catulli
 Intra viscera habere concupiscit.*

Belle profecto, & ad ingenium Poetæ sordidi prorsus accommodate. Nimirum, si demas Epigrammati parvum pulicem, & pulchram Maronis mentulam, & illos viscerum appetitus, saltem demes & succum omnem. In vocis *Pulitianus* metro
 bis

bis peccavit Poeta magnus, acerbè eo nomine notatus CASP. BARTHIO in *Jocor. serior. Lib. I. Epigr. 23.* Sed, quod primam vocis syllabam corripuit, errorem hunc, si quis est, communem habuit cum POLITIANO ipso, cujus Epigramma in *Mabilium Novatum Insubrem* versum habet :

Quam rodunt tineæ, pulexque saltans.

Sed nec hunc errasse puto, si casta satis est lectio Elegiæ in *Pulicem* vetustioris, cui olim nonnulli locum dedere inter OVIDII *Carmina* ; ubi, quoties occurrit illa vox, nunquam non corripitur. Quod vero ad *passerem* CATULLIANUM attinet, non jam, quis rectius senserit, disquiro, quippe eorum probe gnarus, quæ ad tuendam POLITIANI interpretationem erudite scripta sunt ab IS. VOSSIO in *Commentar.* ad hunc CATULLI locum, nec non eorum, quæ, præter multos alios, adversus POLITIANUM attulit JAN. BROUCKHUSIUS in *Notis* ad hoc SANNAZARII Epigramma. Illud saltem moneo, non id vere scribi a SANNAZARIO, quod ab omnibus probetur vetustior illa & tunc temporis recepta *passeris* interpretatio, quandoquidem eodem tempore, quo POLITIANUS, in has cogitationes inciderunt HERM. BARBARUS *Lib. II. Coroll. C. 396,* & FR. M. GRAPALDUS in *Explicatione verborum p. 85. b.* Et cujus tandem criminis accusandum dices POLITIANUM, si, Criticum agens, in Poetæ omnium petulantissimi, & impuros amores unice consecretantis, carmine subodoratus est obscœni aliquid ? Fecit hic, quod fuit interpretis, qui, sicubi Lectorum aures offendit, ejus rei culpam in Scriptorem, quem interpretatur, transfert. Profecto judicis iniquissimi notam effugere hic nullo modo potest SANNAZARIUS. Alterum Epigrammatum *Miscellanea* POLITIANI petit, sordidissimam conviciorum colluviem olens, & ingenio liberali indignissimum prorsus, nec ulli Lectorum nisi cum summo fastidio legendum. Ita enim furore plus quam poetico percitus Poeta :

*Vanas gigantum iras, & impetus graves,
Miratur aliquis audiens mortalium,
Ausumque cælo vincula inferre irrita
Sævum Typhoea, cum jugosum Pelion*

Adderet Olympo, matre nec Terra satum
 Agnosceret sese, impium donec pater
 Iratus ardenti igne sustulit caput,
 Ut par erat: nam quis petat sanus Deos?
 At nunc quis hoc, quis hoc ferat mortalium?
 Iners, pusillus, unus, heu pulex ciet
 Turmas, cohortes, copias, manipulos,
 Muscarum, & altos scandere apparat toros
 Heroum, opacis qui sub umbris arborum
 Strati, ac perenni flore suffulti caput,
 Ducunt quietem perpetem, eternam, optimam,
 Nec nostra curant dicta, vel facta, amplius,
 Ut qui beatos incolant tuti locos,
 Et nomen alta in arce sacrarint suum,
 Functi periculis & malis laboribus,
 Cunctasque fortune improbae calcant minas,
 Nedum pusilli pulicis morsus leves.
 At tu, moleste, amare, vesane, impie,
 Pulex, inepti concitator agminis.
 Quo proripis te? quo vocas muscarias
 Istas phalanges? quo volatiles globos
 Impellis audax? i procul, miser, miser,
 I, criminoſe, maximam in malam crucem.
 Haud fas, quietas manium sedes Deum
 Muscas subire, pulicumque copias.
 Nil hic negoti vel tibi, vel pessimis
 Tuis manipulis: quid moraris, impie?
 Abi profundam in noctem, & ultimum Chaos.
 Speranda certe gloria hic nulla est tibi.
 Quos Dii probavere semel, hos semper probant.

Epigrammati huic notam addit BROUCKHUSIUS: *Invehi-*
tur Noster in Politiani Miscellanea; sed, Dii boni, quam
parum modeste: nollem factum, Sincere, nollem. Nec Lecto-
rum fore quemquam puto, qui non factum nollet. Sunt enim
hæc præter omnem non humanitatis tantum, sed licentiæ etiam
poeticæ, modum scripta. Exstat & aliud SANNAZARII in
Bubonem Epigramma Lib. II. Epigr. 3, quod in POLITIANUM
scri-

scriptum pro causa MARULLI, non inepte suspicatur BROUCKHUSIUS in *Annotat. ad hoc Epigr.* Sane, si contumeliarum plaustra spectes, jure suo juxta cetera, quæ attuli, locum occupet :

*Nam quis te, inepte bubo, tam stolidus furor
Adagit importunum inire prælium,
Isto indecenti rostro, & alis luridis?
Quid bellicosæ volucris, insulse, asperos
Lacessis ungues? Desine, miser, dum licet,
Ne dormientis excites somnum tuo
Cum maximo (ut par est) malo, ac clade ultima,
Sed pervenire vis in ora vulgi, & hac
Via cupis, scelestè, fieri notior?
Non assequere, nec profecto tam bono
Fruere fato. An hoc pudendo sanguine
Se tingat Aquila fulminum & cæli immemor?
Ponenda honestæ mortis hæc spes est tibi.*

Magnifica profecto bellicosæ volucris & Aquilæ appellatio, si hæc MARULLO tribuenda, ut putat BROUCKHUSIUS; contra parum sibi placeat indecenti illo rostro, & alis luridis, POLITIANUS, si quidem hæc vera ejus imago, quam iisdem fere coloribus depictam exhibent JOVIUS, alique plures, ut paulo post dicemus.

- (†) Ignotum vulgo nomen est PACIFICI MAXIMI, Asculani civis, sed qui ob varietatem numerumque permagnum Carminum, præsertim Elegiarum, JACOBO GADDIO Tom. II de *Scriptor. non Eccles.* p. 186 videtur inter magnos Scriptores referendus. LIL. GREG. GYRALDO Dial. I. de Poet. suor. temp. p. m. 533 in elegia neque infans, neque elinguis, dicitur, & qui potuisset in aliquo Poetarum numero haberi, nisi fædis amoribus versus inquinasset. Varia ejus scripta, maxime quæ carmine condidit, nominantur a GERH. JO. VOSSIO Lib. III. de *Histor. Lat.* Cap. 8. p. 566, CORN. A BEUGHEM in *Incunab. Typogr.* p. 93, JOS. SIMLERO in *Epitome Bibliothecæ Conr. Gesneri* p. 141, & JAC. GADDIO *l.c.* Esse hæc anno 1500, aut circiter hoc tempus, scripta, nos docet VOSSIUS *l.c.* Memoratur inter

ter hæc eidem VOSSIO, nec non GADDIO, & SIMLERO, *Invectiva* quædam in *Angelum Politianum*, sed cujus nec argumentum, nec scribendi genus, horum quisquam indicat. Nec illud ipsum scire licet, an lucem unquam publicam videre huic Satyræ contigerit. Eam in rem, quotquot mihi ad manus fuerunt, Bibliothecarum Indices perquisivi, de loco & anno, quo vulgata sit primum hæc *Invectiva*, multum laborans. Sed nullum usquam ejus rei indicium; ut jam frustra Lector pleniorẽ hujus Satyræ a me notitiam expectet. Cum Carmina scripsisse numero multa dicatur iste MAXIMUS, miror, horum nihil inter *Carmina illustrium Poetarum Italarum* legi. Quæ vero seorsim excusa sunt, (ut sunt omnino quædam, teste BEUGHEMIO & SIMLERO,) tam raro in conspectum eruditorum veniunt, ut jam olim GADDIUS l. c. scripserit: *Pacificus Maximus, Asculanus, licet multitudine Latinorum Carminum memorabilis, tamen oblivionis ac ignorantie tenebris obsessus, latuit ita, ut nulla ejus opera legerim, & ipsius nomen ad hunc diem ignotum mihi fuerit.* Ceterum de Poeta isto nec in scriptis suis POLITIANUS, nec Scriptores huic æquales, aut qui controversias POLITIANI tradidere, quidquam habent.

- (u) Est hic idem DACTIUS, quem supra in numerum amicorum POLITIANI retuli. Nec id tunc immerito, cum mihi videatur amorem non vulgarem spirare *Elegia* ejus ad *Politianum*, quam tunc attuli. Sed, si ve a mollioribus illis verbis dissensisse animum, si ve amorem hunc postea in odium mutatum, putes, nec illud dissimulari potest, his ipsis, quos famæ suæ obtrectatores habuit POLITIANUS, quodammodo accensendum DACTIUM. Exstat enim quoddam ejus in *Amicum* Epigramma, quo, postquam multa jactaverat de occupationibus suis variis, iisque summis, subdit tandem Epigrammati hendecasyllabos virulentos:

*Et, ne te teneam diutius, quot
Pædicat pueros Politianus.*

Gravis profecto accusatio, & si non falsa plane, (de eo enim hic non disquirimus,) tamen amica parum. Non hæc mihi cognoscere licuit ex ipso DACTII Carmine, utpote frustra mihi vestigato inter ea hujus Poetæ Carmina, quæ adjecta sunt Car-

minum

minum illustr. Poet. Ital. Tomo IV; sed suppeditavit mihi istorum notitiam BERNARDUS DE LA MONNOYE, qui ex ipsis DACTII Carminibus, junctim editis *Florentiæ A. 1546*, excerpta hæc dedit in *Menagian. T. IV. p. m. 122*.

- (x) De controversia, quam cum JANO PARRHASIO, eruditissimo suæ ætatis Grammatico, habuit POLITIANUS, vix quidquam ex hujus scriptis cognoscas. Quicquid vero nobis de ea constat, id PARRHASII *ad JOANNEM LASCAREM, Byzantinum, Gallorum Regis apud Senatum Venetum Legatum, Epistola* docet, quam legis in Libro ejus *de rebus per Epistolam quæsitis*, adjecta *Tomo I Thesauri Critici Gruteriani, p. 725*. Exponit hæc omnem controversiæ, quam dixi, historiam; unde patet, occasionem illi suppeditatam interpretatione versus VIRGILIANI *Æn. II*.

— — *tacitæ per amica silentia lunæ,*

quam communicaverat cum eruditis POLITIANUS *Miscellan. Cap. C*. Eam cum parum probaret, nec menti Poetæ satis congruam diceret PARRHASIUS, hinc lites subortæ, inter duumviros doctrina summos, nescio, an ore tantum, an forsan literis, (nihil enim de eo nec POLITIANI, nec PARRHASII, nos scripta docent,) reciprocata. Suam sententiam PARRHASIUS in Epistola hac multis explicat, & LASCAREM, tanquam qui unus ad id idoneus videri possit, universæ controversiæ arbitrum poscit. *Lis est mihi, inquit, cum Politiano sinuosa, quæque non nisi ab eo, qui juxta Græce sciat ac Latine, decidi recte possit. Itaque te disceptatorem (si per adversarium liceat,) elegi, cum nemo nostrorum, multis abhinc annis, adeo Græce profecerit, ut ipse Græcus homo Latine: — — tempori serviamus & Musis, in quarum collegio cum principem locum teneas, accipe controversiam, tibi jure debitam, quæque soles libertate, meliori causæ suffragare.* Ceterum, præterquam quod *nugas vendere* hic dicatur, & in interpretando fraudis insimuletur POLITIANUS, satis modeste scriptæ videntur literæ. Neque adeo, an his, quos inimicissimos rebus suis habuit POLITIANUS, adjungendus sit POLITIANUS, dubitandi causam nullam habeo; inprimis cum in aliis ejusdem libri locis, ut in *Epist. LVII. p. m. 799*, animad-

animadversiones POLITIANI criticas non solum probet, sed laudet etiam, & novis rationibus communiat. Neque tamen amicissimum POLITIANO dixerim eum hominem, quem sibi conjunctissimum JO. LASCARIS, & generum DEMETRIUS CHALCONDYLAS, habuit, quorum utrumque infensissimum fuisse Nostro, ea te docuere, quæ supra diximus §. III. not. (x), & §. IV. not. (k).

- (γ) Patet ex his, quæ copiosius huc usque dicta sunt, armorum tractandorum peritissimum, paratissimumque ad pugnas, fuisse POLITIANUM, nec ita se semper, ut hominem Christianum decet, erga adversarios gessisse. Qua in re, si quis sit, qui minime excusandum existimet, is, quam difficile sit, ad atrocissimas aliorum injurias non excandescere, nec, ubi turpissimis contumeliis laceratam videris famam tuam, exacerbati animi sequi impetum, meminerit. Hostes nactus in impugnando vehementissimos, & lethalia inferre vulnera edoctos, actum prorsus de dignitate & existimatione sua videbat, nisi, robur aliquod superesse armis suis, & ad resistendum suppetere sibi vires, ostenderet. Alioqui monitores amicos, & veritatis magis studio, quam obtrectandi importuna libidine, de re ad literas spectante ipsi controversiam moventes, non solum patienter tulit, sed præ ceteris amavit etiam, & conjunctissimorum loco habuit. Quod ut clarius appareat, inspicere, quæso, Epistolam ejus ad BAPTISTAM GUARINUM, (*Lib. I. Ep. 20.*) qui in Carminibus ejus metri quædam vitia notaverat, idque verecunde ac modeste admodum. Respondet huic non solum non morose aut exacerbate, sed ita amanter etiam & officiose, ut satis vix delectari hoc genere scribendi possis. Aperte hic profitetur, in acceptissimis haberi sibi admonitiones, quales fuerant GUARINI, partim quod amicitiam monentis testentur, partim quod cum magno rei literariæ commodo conjunctæ sint. Sed quidni ingenium Viri ex ipsius verbis discamus? *Ostendit Epistolam mihi, inquit, nuper ad se tuam Joannes Picus Mirandula, Princeps omni laude cumulatissimus. In ea cum tu mihi multum tribueres ex recenti Miscellaneorum fæctura, tum vero seorsim in scheda notasti syllabas aliquas, in quibus meam nonnihil diligentiam requirebas.*

bas. Sed hoc posterius tamen ita cunctanter, ita suspiciose, fecisti, quasi denique metuisses, ne me ladi gravius putarem, sicubi abs te, non doctissimo solum viro, sed optimo quoque, redarguerer. Ego igitur, quanquam dissimulare non possum, laudationem mihi tuam fuisse, pro eo, ac debuit, omnino gratissimam; tamen, ut eam quoque plausibilius exciperem, causa fuit inprimis, quod abunde fidem blanditiis illis tuis comes addita libertas, ne dixerim castigatio, faciebat. Etenim non ego avidius refellam, quam refelli me patiar, & opinionum fallaciis, quasi morbis animi præcipuis, multo etiam libentius ipse caream, quam ceteros liberem. Tuum vero mihi omnino quasi pro lapide Lydio iudicium debet esse. Nam, ut illo purum dignoscitur aurum ab adulterino, sic apud me de tua facile sententia verum videtur posse falsumque discerni. Nec est, in quo tam bene de propriis mihi studiis spondeam, quam quod ita disputare soleo de ambiguis, ut plus invento vero gaudeam, quam victoria. — Cupio tamen & de ceteris, quid sentias, audire, tanto maiorem tibi habiturus quotidie gratiam, quanto ab erroribus me vel sæpius, vel liberior, vel postremo etiam severius, vindicaveris. Huic Epistolæ similis est alia ad LEONELLUM, Episcopum Concordiensem, (Lib. VIII. Ep. 15,) eundem animi candorem, eandemque modestiam, præ se ferens. Responsurus hic LEONELLO, Miscellaneorum aliquod erratum sibi objicienti, tam moderate se gerit Noster, verbisque utitur tam ad urbanitatem compositis, ut admirabile his ipsis virtutis tam præclaræ monumentum seris posteris reliquerit. Mitto, ait, quam benigne, quam blande, quam verecunde, quam amanter, quam lente etiam, & cunctanter, erratum illud, ita enim videbatur, nostrum protulisti. Quam multis me prius laudibus, etiamsi eloquentius longe, quam verius, adobrusti. Mitto, quod & Soderinum delegisti, qui mihi rem potissimum significaret: quo viro nec gravior, nec prudentior, nec item humanior, sed nec mihi amicior, quisquam deligi potuit: ut, si me literæ illæ tuæ offendere aliqua ratione potuissent, hac una tantum potuerint, quod nimium sollicitus videbaris, ne aliorsum fortasse acciperem, quod objeceras. Ego, mi Leonelle, non modo iis, quæ hætenus edidi, sed & quæ scribere deinceps conor, omnibus hoc testatum volo, nihil mihi esse prius

veri studio & recti. Si sponte hoc assequor, bene habet: sin minus, at ab aliis & placide admoneri gaudeo, & aspere castigari non recuso. Quin, ut illis habeo gratiam, sic istis non irascor: honestius ducens, aliquando doceri, quam semper nescire: non enim tam turpe refelli, quam pulchrum corrigi. Ad di his meretur Epistola ad JO. PICUM, (Lib. XII. Ep. 1,) qua HERMOLAUM BARBARUM, quantumvis a se dissentientem in Plinianis Castigationibus, exquisitis laudibus profequitur, tantumque ei tribuit, quantum vix amicorum suorum ulli. Scribit & hic modeste admodum: Contra ego profiteor, tam magis reprehensoribus debitum, quam magis errasse me docuerint. Quæ cum ita sint, æquitatem agnoscimus in his, quæ honorifice de POLITIANO scripta sunt a FRANC. FLORIDO SABINO Lib. I. Lect. Subcis. Cap. 5. p. m. 1038: Quamquam pauca in literis inveniantur, quæ illum ignorasse dicas, tanta tamen ubique modestia utitur, ut non temere quidquam proferre audeat, quippe qui neque molestus suorum operum (quod plerique scioli inepti faciunt,) admirator exstiterit, & quemadmodum de aliis frequenter pronuntiavit, ita Criticorum censuram subire non recusavit: judex non minus sincerus, quam eruditus, & a quo non libenter dissentirem, nisi sua ipse tum demum admissum iri sperasset, cum non aliæ illis adversantes rationes in medium adduci valerent. At multum ab his discrepant, quæ parum amice de POLITIANO JUL. CÆS. CAPACIUS in Elog. illustr. vir. p. 350: Severitate, an livore, alienas scriptiones castigabat. Distorto & immuni ejus naso id detulere, ingenioque iniquo, interdum judicio exacerbato, cum nec ungue, nec obeliscis, errata notaret, sed plane versus libera veritatis fronte (ut ipse dicebat,) confoderet, & Momi personam induens, sandalium Veneris tandem culparet, cum Venerem non posset. Iniquissimus etiam, nec immerito hic nobis rejiciendus, judex PAULUS JOVIUS, qui, ut nimium ubique ad dictum se ostendit adversariis POLITIANI, ita nec in eo malignum animum dissimulat, quod, ingenio fuisse POLITIANUM astuto, aculeato, occulteque livido, cum aliena semper irrideret, nec sua, vel non iniquo judicio, expungi pateretur, perhibet in Elog. Cap. XXXVIII. p. m. 83. Cujus pro more suo ineptissimum inter-

ter-

terpretem agit ANT. VARILLASIUS in *Anecd. de Flo-*
rence p. 193 : Il n'aportoit jamais tant d'artifice a se degui-
 ser, qu'à l'égard de ceux dont il aprochoit de plus près : il n'e-
 coutoit rien avec tant d'indignation que les louanges d'au-
 trui ; il étoit également envieux de ses amis, & de ses enne-
 mis. Personne ne composoit rien, qui fut à son gré ; il n'aimoit
 pas à recevoir de correction, quoiqu'il la fut importunément à
 toutes sortes de personnes ; on voioit bien quelques fois, qu'il
 reconnoissoit ses fautes, & que ce n'étoit que par malice, qu'il
 résistoit à la vérité. Cependant il n'avoua jamais d'avoir fal-
 li. Actum erit in posterum de optimorum virorum fama, si ita
 impune liceat, quæ sunt candidissima, denigrare, & pulcherri-
 mam virtutis imaginem sordidissimis coloribus deformare. Pu-
 deat & HENR. BRENCMANNUM iniquissimæ sententiæ,
 quam, nec Scriptorum ullis testimoniis, nec re ipsa, confirmatam,
 de POLITIANO prorsus immerente tulit *Lib. IV. Hist. Pandect.*
Cap. I. p. 316 seq. Multo his tolerabilior DAN. HEINSIUS,
 cui POLITIANUS vir cælesti præditus ingenio, sed, si famæ credi-
 mus, alieni obtrectator, dicitur in *Præfat. ad Hug. Grotium,*
præmissa Peplo Græcorum Epigrammatum. Cujus verba non
 fideliter satis recitat MICH. LILIENTHALIUS in *Select.*
hist. & liter. Observ. III. §. 19. p. 77, ubi scribit: Summo cer-
 te immodestiae vitio laboravit etiam magnus ille Angelus Poli-
 tianus ; alieni namque ingenii sedulus obtrectator fuit, referen-
 te Dan. Heinsio in *Præfat. ad Hug. Grotium, præmissa Poema-*
tibus Græcis.

§. 17.

Inter tot fortunæ ac doctrinæ suæ æmu-
 los constitutus, eam facile communem o-
 ptimorum virorum calamitatem expertus est
 POLITIANUS, ut nullum fere tam
 grave, tamque detestandum, in Republica
 literaria crimen esset, cujus non vel accu-
 satum se publice, vel tumultuario judicio

viderit condemnatum. (a) Non enim id satis fuit adversariis POLITIANI, ut penes cives & æquales ejus in maximum discrimen adducerent existimationem ejus, sed, quæ omni tempore invidiæ calumniæque artes fuisse, feris etiam posteris turpissimas vaferrimeque confictas de POLITIANI sive fraudibus literariis, sive dictis factisque improbis, fabulas narrarunt. Quæ, pessimo cuique de vulgo avidissime exceptæ, & ut fit, incertis rumoribus ad hanc usque ætatem propagatæ, dici vix potest, quantam præclarissimis POLITIANI in literas meritis, famæque adeo & dignitati ejus, maculam inusserint. Horum jam dissimulaturi nihil, nec nisi veritatis in commemorando rationem habituri, antiquis illis vulneribus non inutilem medicinam afferemus, idque impetrabimus negotio levissimo, ut, quæ inde a tot Seculis misere afflicta jacuit, nunc in tuto collocata POLITIANI causa videatur. Primum de furto literario dicemus, omnium eorum criminum, quibus commaculare se eruditi solent, sicut turpissimo, ita abominando maxime. Cujus si convinci posset POLITIANUS, id affecuturos se facile hostes ejus & obtrectatores sperabant, ut, quæ jure suo eruditorum olim plausum tulerant, fastidiosius in posterum libri ejus ad unum omnes lege-

legerentur. Idque hoc minus cariturum successu suo confidebant, quo manifestiora non in uno tantum, sed in omnibus ac singulis fere ejus scriptis latrocinii horrendi animadvertisse sibi vestigia videbantur. Fuere enim alii, qui librum Miscellaneorum, unde gloria POLITIANO prorsus summa parta est, Nicolai Perotti potius, quam POLITIANI, esse; (*b*) alii, qui Latinam Herodiani interpretationem morienti Gregorio Tifernati furtim ac dolose subtractam; alii, qui (*c*) Orationem, sub auspiciis prælectionum in Homerum recitatam, totam Plutarcho deberi, (*d*) quæque Libro decimo Epistolarum de Mensuris scripta sunt, de antiquissimis incerti Autoris Carminibus decerpta; (*e*) alii denique, qui libellum, Panepistemonia inscriptum, totum ex scriptis aliorum compositum, (*f*) calumniosissime criminarentur. Quorum omnis accusatio, ut est vaga admodum, & maligno animo in jus producta, ita contrariis partim aliorum testimoniis, partim re ipsa, quæ cuilibet investiganti patet, fortissime refellitur. Majori forsan jure suis ipse scriptis a plagiariis nonnullis vim illatam, & quæ sibi autori debeantur, sub alieno nomine vendita, passim conqueritur POLITIANUS. (*g*)

(a) Solet ita plerumque in rebus humanis evenire, ut, quem viventem inimicitia odiisque persecuti sumus, ejus nec defuncti tuendam nobis existimationem putemus. POLITIANO quam formidabiles per omnem vitam hostes fuerint, quantos horum insultus, quantas injurias contumeliasque, sustinuerit, Paragrapho hanc proxime præcedente vidimus. Ab horum armis, tantum abest, ut tutum præstitisse POLITIANUM suprema ipsius fata videantur, ut majori tunc furore tutiusque ab his insultatum mortuo leoni putem. De Græcis, quorum colonia tunc Italiam invaserat, inprimis id verosimile, ob bellum grave ac diuturnum, quod magnis illi animorum motibus cum POLITIANO de Græcarum literarum palma gesserant. Horum, ut est gens natura aspera & truculenta, iræ capitali & continuo æstuanti facile tribuas calumniarum, quæ mortuo demum POLITIANO in vulgus emanarunt, partem potissimam. Quæ, si tu probe, Lector, teneas, ducere te eo possunt, ut caute audiendos putes obtrectatores illos, nec temere cum vulgo fidem habeas illorum accusationibus importunis & prorsus gravissimis. Urget id mecum studiosissimus POLITIANI mei CASP. BARTHIUS, indignatus iis omnibus, quorum credulitas perniciosa fuit & meritis & dignitati ANGELI. *Non recte facere mihi videntur, inquit Lib. XLVII Adversar. Cap. 5. p. 2192, qui tam levibus, imo nullis, autoribus famæ tanti viri detrahunt, secuti rumores ab invidis hominibus sparsos. Cum enim fieri non potuerit, ut tanta, tamque inusitata, ingenii felicitas sine livore viveret, hoc singulare tempora Politiani habuerunt, quod Græcorum generosi & præclari viri in literis imperium affectarunt; quibus cum ille re ipsa & studio quoque principatum ita dubium faceret, ut in ipsorum castris, in ipsa græcitate ipsorum, superior omnibus haberetur, quid mirum, nationis etiam quadam velut prærogativa, multa de eo, præcipue jam mortuo, nam fumantem vivi leonis nasum nemo impune tetigit, absurda & absorta in vulgus sparsa esse. Addo his alia, quorum inprimis rationem habendam Lectori æquo & sagaci arbitror. Carissimus per omnem vitam genti Medicæ fuit POLITIANUS, hujus beneficio, ut supra vidimus, ad illustres in Academia Florentina dignitates evectus. Constat vero ex superiorum temporum historia, maxime ex Pactiana conjuratione, quæ JULIANUM, LAURENTII fratrem, sustulit,*

lit, inimicos æmulosque huic genti & numero multos, & eos vehementissimos, fuisse, qui minime ferre potuerint crescentem in dies, & ex tenuissimis initiis in supremum fastigium surgentem, hujus domus fortunam æque ac potentiam, funestissimisque consiliis in opes ejus, in honorem, in vitam denique ipsam, invaserint. Hujus calamitatis partem aliquam ad ipsos Medicæ gentis alumnos, nostrumque adeo POLITIANUM, pervenisse, hoc magis credibile est, quo certius omnium ætatum exempla docent, iisdem armis, quibus stirpem & radicem arboris, circumnascentia virgulta peti.

- (b) Quo jure in libro *Miscellaneorum* furta autoris notaverit GEORG. MERULA, diximus §. antecedente, nec antiquis illis litibus nunc denuo nos immiscebimus. De alia aliorum accusatione jam videbimus, nec atroci minus, nec minus falsa. De qua cum non nisi ex ipsius testimonio POLITIANI constet, rem omnem, sicut ab eo relata est sub finem *Miscellaneorum*, hic edifferemus. Nimirum, antequam luce publica donaret librum hunc *Miscellaneorum*, Opus integrum, ut moris est inter eruditos, amicis aliquot suis spectandum præbuit POLITIANUS, eo forsan animo, ut judicia eorum exploraret, hisque in rem suam uteretur. At res aliter longe cecidit, ac speraverat vir bonus. Vix enim de eleganti hoc POLITIANI partu fama percrebuerat, cum novam statim invidia excogitavit artem, qua obviam iri gloriæ laudibusque possit, ex insigni hoc doctrinæ monumento certissime POLITIANO expectandis. Repente igitur in vulgus emanavit fabula, *nihil esse mirum, si quædam nova & insignia vel antea dictaverit Politianus, vel nunc referre in literis incipiat: olim jam isthæc omnia diligentissime perscripta a Nicolao Perotto, qui fuerit Sipontinus Pontifex, in eo maxime libro, cui titulum fecisset Copiæ cornu.* Ejus Codicem manu exaratum, & quidem archetypum, exstare in Bibliotheca Ducis Urbinatis, unde facile impetrari liber potuerit POLITIANO, opera LAURENTII MEDICÆI, Urbinati Principi arctissime conjuncti. Quem ut semel inuncaverit librum rapinator ille, publicam prorsus materiam privati juris fecisse; & ut alter Æsopi graculus, aliena superbiisse pluma. De his certior factus POLITIA-

NUS ab homine sibi amicissimo, ROBERTO SALVIATO, quem *non literarum modo, sed literatorum quoque omnium, magnum amatorem* dicit, agnovit statim invidiæ artificium, in ipsius perniciem admodum ingeniosæ, *nec, ut nonnulli forsitan cupiebant, concerpfit librum, sed cum potius seposuit paululum, & omissa in præsens edendi cura, tantumque sulcis velut intercisivis ita librum nonnunquam, sicut hortum, rigans,* curas suas omnes ab elegantioribus his studiis ad Philosophiam transtulit. Sed inter hæc consilia accidit præter spem & expectationem omnem, ut, quem frustra inde a tot annis expectaverant eruditi, jam opportuno tempore in conspectum Italorum liber PEROTTI exiret. *Fit statim concursus. Est in manibus. Effunditur. Excutitur. Quid multa? Calumnia POLITIANUM liberat.* Tunc enim apparuit facile, a POLITIANI doctrina longe abesse ingenium PEROTTI, *nec par utrique destinatum præstitutumque fastigium.* Sicubi vere in eundem Scriptoris vetustioris locum inciderint, quod minime negat factum, eamque in rem exempla adducit POLITIANUS, *crassiores tunc esse inter ipsum, quam inter Piramum Thisbenque, parietem.* Ita rem POLITIANUS refert, & ex eo P. BÆLIUS in *Lex. Hist. T. III. p. 2343. not. (M), & JAC. THOMASIIUS de Plagio liter. §. 525.* Prorsus de eo tacent Scriptores POLITIANO æquales; ut hujus adeo narrationi standum sit unius. Quæ etsi parum alioqui valeat in causa propria, hic tamen temere rejicienda non videtur, quod publice, & ante oculos eorum, qui, si falsa diceret, fraudis convincere POLITIANUM poterant, liberrime prolata sit. Mihi sane, quantumvis diligenter cum PEROTTI libro *Miscellanea* hæc contendenti, literariæ rapinæ vestigia prorsus nulla obvenere. Idem contigit Autoribus *Historiæ Criticæ Reipubl. Liter.* Gallice scriptæ, qui ab omni hujus criminis suspicione Nostrum absolvunt, atque ea in re invidorum turpissimos conatus & iniquitatem notant, *Tom. IV. p. 276.* Sed quid, si, subortis primum rumoribus, eo usum artificio POLITIANUM putes, ut, demtis statim, quæ indicium præbere furti poterant, emendatiorem longe, & alio, quam quem olim præ se tulerat, indutum habitu, librum exire in vulgus jusserit? At, si ita sit, callide in eo factum, idque

que impetratum a POLITIANO arbitrare, ut jam nemo nostrum virum bonum inter plagarios referre jure possit. Nec, si dicendum, quod res est, is mihi videtur liber PEROTTI, unde locupletare multum doctrinæ suæ supellectilem potuerit POLITIANUS. Quæcunque enim in Autores veteres hic commentatur Autor, ad vulgarem eruditionem propius accedunt, certe, si cum *Miscellaneis* POLITIANI comparentur, indocta prorsus & incompta videntur. Unum addo, ab hoc loco forsan alienum, nec scitu tamen injucundum. Laboriose admodum in annum, quo primum editus est liber ille PEROTTI, inquit MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr. T. I. p. 367 edit. A. 1719*, ubi primam omnium editionem dicere videtur eam, quæ Venetiis A. 1492 prodiit. Sed, si inspexisset vir doctus locum hunc POLITIANI, cujus nullam mentionem facit, cum alia per multa testimonia accumulet, clare admodum vidisset, non anno 1492, sed 1489, quippe quo primum publicata sunt *Miscellanea* POLITIANI, *Cornu Copiæ* PEROTTI editum. Manifesto enim ex verbis POLITIANI cognoscas, eodem anno, quo POLITIANI opus, librum PEROTTI prodiisse. Animadvertisse id ante me video doctissimum virum, BERNARDUM DE LA MONNOYE, in Epistola ad MICH. MATTARIUM, quam nuper, ex tenebris protractam, magno nostro commodo, Dresdæ publicavit Clarissimus Vir, AUG. BEYERUS, *p. 15 seq.* Nec indignam putavit elegantem hanc & doctissimam annotationem, quam novæ *Tomi I Annalium Typographicorum* editioni, A. 1733 publicatæ, *p. 717 seq.* adderet, idem laudatissimus MATTARIUS.

- (c) Quæ nomina fuerint eorum, a quibus primum rumor in vulgus sparsus, non satis constat. Æmulos POLITIANI fuisse, dicit PAULUS JOVIUS, is ipse nempe, qui primus hanc fabulam, acceptam sibi ex ore LEONIS X, Pontificis Maximi, ad posteros propagavit. Nec ei satis fuit, id semel memorasse in *Elogio Politiani*, sed, quasi multum interesset, non interire accusationem illam, cui ipse fidem habere nullam videtur, iterum ejus mentionem in *Elogio Tifernatis* injicit. Qui, si minime audiendos putavit obtrectatores illos, cur historias suas fabellis istiusmodi implevit, quibus in suspicionem malæ fidei adduci facile POLITIANUS penes eos poterat, qui, per lon-

ga intervalla temporum, non certam satis explorataque istarum rerum notitiam habuere. Sed ita in more fuit JOVIO, ut in alios omnes æquus esse, quam in POLITIANUM, mallet. Jam vero ipsius verba audiamus; primum, quæ in *Elog. Cap. XXVIII* leguntur: *Exinde Herodianum Romane loquentem publicavit, cunctis haud dubie erepta laude, qui id generis munus ante susceperant: quanquam æmuli, eam translationem, uti nos a Leone, Pontifice, accepimus, Gregorii Tifernatis fuisse, dicerent: quod passim inducto fuco, & falsis navorum coloribus, interlita, alieni stili habitum mentiretur; deinde, quæ Cap. CVII prolata sunt: Fama, quoque fertur, Herodiani historias ejus (TIFERNATIS) ingenio laboreque fuisse translatas, quasi eas morienti subtraxerit Politianus, vir in literario negotio sæpe convictus furti; sed vix credibile videtur, ut vir in omni dicendi facultate opulentissimus idem atque promptissimus, ex alieni ingenii labore famam probro & calumnia redandantem quæsisse voluerit. Ineptissimus accusator, sed magis ineptus defensor. Sæpius convictum furti criminatur ANGELUM; sed a quo convictum? & qua in re convictum? Aut noverat id, aut ignorabat, JOVIUS. Si noverat, quidni attulit, boni quippe viri & scriptoris accurati ita laudem tuiturus? Sin ignorabat; quæ illa fraus est, in re nobis ignota sententiam interponere, & criminis convictum dicere eum, cujus ne ipsum quidem crimen habemus cognitum. Sed fuerit utique convictus furti; cur igitur non credibile videatur, hominem, doctum quidem atque eloquentem, sed jam olim sæpius furti notatum, ex TIFERNATIS, quem & TYPHERNATEM alii scribunt, labore famam quæsisse? Si hic defendis ANGELUM, quidni & in ceteris? Si in ceteris accusas, quid hic defendis? Adeo nusquam malum animum dissimulat JOVIUS, & dum sibi ipse parum constat, valde suspectam nobis reddit fidem suam. JOVII vestigiis eleganter, ut solet, insistit lepidissimi homo ingenii, ANT. VARRILLASIUS, ita quidem, ut, quod ipsi fabularum scriptores solent, novis hanc narrationem pro ingenio suo fictionibus exornet, efficiatque illustriorem. Ut animi aliquod pabulum habeas, Lector, non ut in his situm aliquid momenti putes, ipsa Poetæ verius, quam Historici, verba dabimus. Ita vero ille in *Anecd. de Flor. Lib. IV. p. 195*: *Enfin la démangeaison d'écrire l'em-*
*portant**

portant sur son premier dessein, il fit imprimer une traduction d'Hérodien, qui n'eut pas tout l'effet, qu'il prétendoit: car encore qu'elle fût généralement admirée, il courut un bruit, que Politien l'avoit trouvée parmi les papiers du fameux Grégoire de Citta-di Castello, qu'il avoit achetés: & ce bruit étoit fondé sur des conjectures qui ne furent détruites, que foiblement. Le Pape Leon, qui étoit alors sous Politien, & entendoit tout ce qui se disoit pour & contre à la table de son pere, étant prié vint ans après par les Academiciens de Rome, de leur apprendre ce qu'il en croioit, laissa la chose en doute, & demeura d'accord, que le stile de cette traduction n'avoit rien de semblable à celui des autres oeuvres de Politien, & tenoit bien du fard & de l'artifice, dont Grégoire de Citta-di Castello avoit accoutumé d'user dans ses compositions. Il ajouta pourtant, (comme s'il eût eu peur d'en avoir trop dit,) que ce Grégoire n'avoit rien fait de comparable à la traduction d'Herodien. Belle profecto & speciosa VARILLASIUS; ut jures, præsentem interfuisse iis, quæ Academicis Romanis in aurem dixit Pontifex. Prorsus in ea est sententiâ BÆLIUS in *Lex. Hist. l. c.* quicquid a JOVIO diversum hic narretur, id omne confictum esse a VARILLASIO, ut videretur singularia, nec dicta aliis, narrare. Negat etiam, satis ab eo recte perspectam mentem JOVII, utpote qui non ad TIFERNATEM, sed ad POLITIANUM, illud in vertendo artificium, fucosque illos, referat. Nec habuisse JOVIUM, cur defenderet POLITIANUM, si ea fuerit sententia Pontificis, qualem VARILLASIUS nos docet. Sed ad JOVIUM revertimur, penes quem fides sit ejus rei, quam unus refert, nullis confirmatam æqualium Scriptorum testimoniis. Non enim nisi ex hoc ipso fonte sua hausisse puto GADDIUM, cum P. II. de *Scriptor. non Eccles. p. 135* scribit: *Majorem forsitan famam, sed minus bonam, ob suspicionem notamve furti ab æmulis inustam sibi Politianus peperit Herodiani versione.* Nec, qui ejus rei mentionem faciunt, ADR. BAILLETUS in *Jug. des Sav. T. II. P. III. p. 314. ed. nov.* & JAC. THOMASIIUS in *Diff. de Plagio liter. §. 526. p. 235*, præter JOVIUM, unum habent, quem testem proferant. Cum vero nec ipse JOVIUS rumoribus illis fidem habeat, quid mirum

adeo, ætate nostra vix esse quemquam, cui male audiat hoc nomine POLITIANUS noster. Quin data opera a furti hujus suspicione absolvunt eum JUL. NEGRI in *Istor. degli Scrit. Fior. p. 47*, ADR. BAILLETUS *l. c.* Autores Diarii *Histoire Crit. de la Republ. des Lettr. T. IV. p. 278*, & præ ceteris PETR. BÆLIUS *l. c.* illud inprimis contendens, in hac HERODIANI interpretatione eandem, quam in reliquis POLITIANI scriptis, artem, idem ingenium, eandem gratiam, regnare, majoris etiam laboris rem fuisse, eliminare opus alienum, quam concinnare novum, denique nec ejus doctrinæ virum fuisse TIFERNATEM, a quo partus expectari tam formosus ac venustus potuerit. Quæ rationes ita sunt comparatæ, ut nemini non assensum extorqueant. An vero unquam a TIFERNATE in Latinum translatus sit HERODIANUS, quod affirmari a LUD. JACOBILLO in *Biblioth. Umbriæ p. 130*, negari video a BERN. DE LA MONNOYE in *Indice expurgat. Menagianorum*, obvio in libro, cujus rubrum *Memoires de Literature, T. I. P. II. p. 253*, & in *Notis ad BAILLETI Jug. des Sav. T. II. P. III. p. 314. not. 1*, de eo, quod ad rem ipsam nihil faciat, jam non disquiro. Sed ecce, jam novus accusator, nec is temere adeo rejiciendus, prodit, BERNARDUS DE LA MONNOYE, doctrinæ vir prorsus summæ, cui tantum debet nostro tempore literaria Historia, quantum vix ulli unquam alii. Is, ut est in perscrutanda rerum ab eruditis gestarum veritate diligentissimus, nec tribuere quidquam rumoribus vagis & incertis solet, ita, neglecta plane JOVII narratiuncula, ex certis indubitatisque rerum monumentis id cognitum exploratumque habet, si qua exslet ante POLITIANI ætatem concinnata HERODIANI interpretatio Latina, non eam GREGORIO TIFERNATI, sed OMNIBONO LEONICENO, Vicentino, sub initia Seculi XV Græcarum Latinarumque literarum instauratori clarissimo,tribuendam, nec dubium esse ullum, quin ea ipsa commode usus sit in rem suam POLITIANUS. Erudite eam in rem ac copiose differit in *Indice expurg. Menagian. l. c. p. 252 seq.* Nimirum, etsi lucem nunquam publicam viderit, lateatque jam forsan in Bibliothecarum tenebris, aut injuria temporum

porum prorsus perierit hoc LEONICENI opus, ejus tamen partem, quæ continet Severi, Imperatoris, Apotheosin, jam olim nobis servavit FLAVIUS BLONDUS in *Romæ triumphantis*, Operis eruditi, *Libro II. p. m. 44 seq.* ibidemque de Autore interpretationis hunc in modum differit: *Nuper Marcus Barbus, patriciæ gentis Venetus, Ecclesiæ Tarvisinæ Antistes venerandus, a nostro Omnibono Brendulensi Vincentino, Græcis Latinisque literis apprime erudito, munus nobis attulit, quale bonarum artium studiis innutritos, & qui detulit, & qui misit, in nascentem Romam triumphantem conferre decuit. Ea est traducta ex Herodiano, scriptore Græco, Severi Imperatoris Deificatio, quam ipsius Omniboni verbis pene totam inserimus.* Subsequuntur jam ipsa verba LEONICENI, aut, si mavis, HERODIANI, per LEONICENUM Latine loquentis. Quæ si cum POLITIANI interpretatione contendas, illud utique clarissime patebit, tum, cum Latine redderet HERODIANUM Noster, ad manus ei fuisse, si non integrum laborem OMNIBONI, certe hanc ipsam ejus partem, quam legendam nobis BLONDUS exhibet. Etenim hic plurima, sive genus dicendi, sive verborum delectum, species, ita inter se conveniunt, ut facile credas, utrumque unius ejusdemque viri laborem esse. Neque tamen ita omnia inter se conveniunt, ut laborem POLITIANI hic prorsus nullum agnoscas. In eo enim magnam utique ostendit artem, quod alias addidit, alias rejecit voces, alias etiam in locum aliarum substituit, proprioque velut quodam interpretationem suam convestire habitu conatus est. Videtur nempe, ut verum fatear, illud inprimis actum a POLITIANO, ut cum Græco HERODIANI conferret Latinam OMNIBONI interpretationem, & si quid ab eo peccatum esset in vertendo, si quid a Græco Latinove sermone alienum scriptum esset, id emendaret diligenter, pulcherrimumque adeo & omnibus numeris absolutum opus effingeret. De quo ut certius constare possit Lectori nostro, speciminis causa juxta se positam dabimus utriusque laboris partem aliquam, unde de reliquis judicare quisque sponte sua possit. Audiamus primum LEONICENUM: *Mos est Romanis, consecrare Imperatores, qui superstitionibus filiis vel successoribus moriuntur. Et ejusmodi honorem Deificatio-*

nem appellant : luctus quidem per omnem urbem ostenditur, festa celebritate permixtus. Corpus enim defuncti pro ritu hominum sumtuoso funere sepeliunt : sed ceream imaginem defuncto simillimam fingunt : quam sub vestibulo Prætorii proponunt in eburneo lecto magno atque sublimi, vestibus aureis instrato. Hæc mutata aliquantulum POLITIANUS : *Mos est Romanis, consecrare Imperatores, qui superstitionibus filiis vel successoribus moriuntur. Quique eo sunt honore affecti, relati dicuntur inter Divos. Est autem tota urbe quasi luctus quidam, festæ celebritati promiscuus. Quippe functum vita corpus ritu hominum sumtuoso funere sepeliunt. Sed ceream imaginem defuncto quam simillimam effingunt, eamque in regie vestibulo proponunt, supra eburneum lectum maximum, atque sublimem, vestibus instratum aureis. Ex quibus ipsis, si probe attendas, facile intelligis, institutum POLITIANI fuisse, expunctis dictionibus non satis Latinis, sermonem LEONICENI magis ad veteris Latii elegantiam accommodare, atque hac ratione efficere, ne quis postea plus gratiæ inesse Græco, quam Latino, HERODIANO diceret. In quo ut rem præstitit laude nostra utique dignissimam, ita nec laborem hic studiumque nullum impendit ; eruntque forsitan multi, qui maiorem emendati, quam primum confecti, operis gloriam existiment. Sed, quod nihil hujus rei innotescere posteritati voluit, nec in Præfatione HERODIANO suo præmissa de LEONICENO verbum attulit, quin potius, sibi uni omnem hanc opellam deberi, persuadere eruditis conatus est, id ego nec probare ausim, nec ullo modo defendere. Et, quamvis de eo adhuc dubitem, an ad faciem illam hominum, quos plagiarios vulgo dicimus, rejiciendus sit hoc nomine POLITIANUS, (multa enim de suo addidit, & si rem ipsam recte æstimes, plus, quam LEONICENUS, præstitit,) liberale tamen ingenium fidemque hac in re desidero, idque imprudenter dissimulatum a POLITIANO arbitror, quod, si indicasset nobis, non solum opprobrium ei nullum, sed & famam insignem laudemque, peperisset. Ceterum, ut ex BLONDO minime cognosci potest, an HERODIANUM universum Latine verterit LEONICENUS, ita nec illud definiri certo potest, sitne hoc duce POLITIANUS inde a principio usque ad finem laboris sui usus.*

(d) Primus hujus calumniæ autor fuit **GUILIELMUS** ille **BUDÆUS**, Gallorum decus, gravissimus, ut jam alio in loco dixi, **POLITIANI** æmulus, & assiduus obtrectator. Is, **PLUTARCHI de Homero** libellum, qui **POLITIANI** ætate nondum in sermonem Latinum migraverat, totum a Nostro transcriptum in ea *Oratione*, quam sub auspiciis prælectionum in *Homerum* recitavit, criminatur in *Annotat. ad Pandect. p. m. 212*. Quod dum facit, verbis utitur durissimis, & ab humanitate omni longissime remotis: *Plutarchus in eo libro, quem de Homero composuit, qui liber nondum Latinus ex professo factus est, licet Politianus, vir ille quidem excellentis doctrinae, sed animi non satis ingenui, ex eo libro rerum summas ad verbum transcribens, quasque flores præcerpens, non erubuit id Opus pro suo edere, in quo nullam præterquam transcribendi ac vertendi operam navaverat.* Fidem statim **BUDÆUS** penes credulos invenit, inprimis penes amicos suos, qui, rem ei gratam facturi, narratiunculam hanc, tanquam de qua dubitare non liceat, diligenter ad posteros propagarunt. In his esse video **FRANC. RABELASIUM**, cujus si sequaris judicium, prolatum in *Præfat. T. I. Operum*, Gallice scriptorum, p. 46, dignus sit **POLITIANUS**, qui in turpissimorum latronum numero ponatur. Nec minus audacter **CONR. HERESBACHIUS** in *Præfatione libri de Rustica*: *Politianus criminatur Gellium, tanquam furem aliorum scriptorum, cum ipse deprehendatur in re furacissimus. Nam præter hoc, quod de Miscellaneis ei objicit Merula, in aliis quoque publicatis ejus nomine scriptis animadvertere licet. Oratio in Homerum habita prope tota e Plutarchi libello translata est.* Inde factum, ut multi postea ejus rei in scriptis suis mentionem fecerint, nec dubitare de ea quidquam auri sint. Pertinet huc **JAC. THOMASIUS**, qui, **BUDÆUM** secutus, id memorat in *Dissert. de Plag. liter. l. c.* Quin apud ipsum **BÆLIUM**, solertissimum alioqui historicarum veritatum investigatorem, tantum valuit autoritas **BUDÆI**, ut, quid dicendum sit pro causa **POLITIANI**, ignorare se fateatur in *Lex. Hist.* loco sæpius citato. Cautior longe **GERH. JO. VOSSIUS**, qui ejus rei fidem esse penes autorem jubet *Lib. III. de Histor. Latin. Cap. 8. p. 629*. Nec defuere tamen **POLITIANO** defen-

defensores fui ; & , si legas , quæ diserte pro eo graviterque scripserunt Autores Diarii *Hist. Crit. de la Republ. des Lettr. T. IV. p. 280* , & eruditus *Operum RABELASII* Commentator *ad Præfat. T. I. n. 18* , salvam , quod spero , *POLITIANI* nostri causam dices. Hi enim , collato inter se utroque , sive *PLUTARCHI* , sive *POLITIANI* , labore , in eam facile sententiam venere , nihil minus hic , quam interpretem , egisse *POLITIANUM* , & , quamvis idem utrique Scriptori institutum , idem dicendorum argumentum , at diversam tamen *HOMERI* laudes enarrandi rationem , diversum longe orationis genus , esse. Multo illustrius copiosiusque hoc argumentum a *POLITIANO* , quam a *PLUTARCHO* , explicatum , aridamque hujus dictionem , esse , si cum illius suavitate , & orationi undique adspersis floribus , comparetur. Præterea Oratori veniam hanc dari , ut possit , undecunque libeat , materiam dicendi capere , & , modo ornate semper & ad persuadendum apte dicat , securos de rerum , quas commemorat , fontibus auditores esse ; quin eam maxime Oratori legem esse propositam , ne Scriptorum , unde sua hausit , ipsa nomina paginasque librorum recitet , quod mirifice hæc turbent orationis cursum , & audientibus valde sint incommoda. Quæ cum partim re ipsa , partim ratione , sint comprobata , quidni penes Lectorem tantum habeant ponderis , ut adversus *BUDÆI* obtrectiones satis his ipsis munitam famam *POLITIANI* existiment ? Forsan ipse *BUDÆUS* , si inspexisset diligentius *PLUTARCHI* librum , abstinuisset penitus ab hac calumnia. Sed dandum hoc fuit amicitiae *JANI LASCARIS* , quippe qui primus hæc insusurraverat auribus *BUDÆI* sui. Discas id ex fabella perlepida , quam , acceptam sibi ex ore *BUDÆI* , cui audita ante a *JANO LASCARE* , jucunde refert *FRANC. DUARENUS* in Epistola *ad FRANC. BALDUINUM* , obvia in *Opp. ejus p. 1107*. Non hanc exulare patiar hoc loco , utpote belle excogitatam , & auditu jucundam satis. En ipsa *DUARENI* verba : *Cum Politianus Florentiæ interpretationem Homericiæ Iliados cum magna celebritate aggrediretur , non sine ingenti ostentatione , quæ de Homeri poemate præscripta sunt ab Herodoto , auditoribus suis e suggesto recitabat , quo tempore Herodoti liber Græce scriptus , a nullo adhuc conversus in Latinam linguam , nec typographorum formis excusus erat. Itaque Lascaris , qui tum*
honoris

*bonoris ac dicis causa numerum auditorum augebat cum paucis quibusdam aliis Græce doctis hominibus, qui ignorarent, unde omnia, quæ pro suis recitaverat, hausisset. Is igitur, paulo post ad hominem conversus, eumque seducens, dic mihi, quaeso, inquit, Politiane, quo ore Herodoti opus insigne, quod ante tot secula conscriptum est, in tanto cœtu ut tuum recitasti? Cui mox subridens Politianus, nunquam, inquit, putassem, JANE, hominem Græcum adeo ejus artificii rudem & ignarum esse, quo ad multitudinem existimatio & fama comparari solet. Quasi vero, inquit, non satis intelligam, tres aut summum fortassis quatuor vos hic adesse, quibus Herodoti libros aliquando inspicere contigerit. Sed, quanam hic sit turba nobis applaudentium, & in cælum laudibus ferentium, vides. Apud quos, si existimationem nostram (quod minime spero,) vel tantillum ledere volueritis, oratio profecto vestra, ut gloriæ nostræ invidentium hominum, non multum fidei ponderisque habitura est. Mirum, si hæc ita fideliter, nec addito, nec dempto verbo, primum a LASCARE, postea a BUDÆO, tandem a DUARENO, sint relata. Eadem ex DUARENO recitantur a THEOPH. SPIZELIO in *Felice literato Commentat. III. §. 3. p. 309*, BÆLIO l. c. cui miror nihil in his DUARENI verbis fraudis suboluisse, JAC. THOMASIO in *Dissert. de Plag. liter. l. c.* & JO. ALB. FABRICIO in *Bibl. Græc. Vol. I. Lib. II. Cap. 1. §. 10. p. 262. not. ** Facit & horum mentionem ANT. BORREMANSIUS in *Var. Lect. Cap. VII. p. 71*; sed teste is utitur BUDÆO, qui de HERODOTO nihil commemorat. At PAULUS COLOMESIUS, ne interirent tam festive narrata, integris his DUARENI verbis locum dedit in *Opusc. Cap. XXXI. p. m. 66*, hisque pro arbitrio suo rubrum dedit: *Politianus plagiarius*, notatus eo nomine eruditissimo Commentatori *Operum RABELASII l. c.* qui, per errorem in locum PLUTARCHI HERODOTUM substitutum a DUARENO, ex eo ostendit, quod HERODOTUS non nisi vitam HOMERI commemoret, POLITIANUS tantum in laudandis Carminum HOMERICORUM virtutibus occupetur, quo ipso propius accedat ad PLUTARCHI institutum. Cum igitur hæc DUARENI narratiuncula rem eandem spectet, quam ipse, ut paulo ante vidimus, BU-*

DÆUS indicavit, non hanc novis armis impugnabimus, sed, quæ adversus BUDÆUM modo dicta sunt, eadem nunc ipsi dicta DUARENO volumus.

- (e) Novam POLITIANO actionem idem, quem paulo ante in carum hoc caput vidimus armatum, BUDÆUS intendit. Satis enim præfractæ & audacter ille *Lib. V. de Asse & partibus ejus p. m. 196*: *Angelus Politianus, vir memoria nostra utraque lingua apprime doctus, in decimo Epistolarum de Mensuris ex professo scribens, incipiendum, inquit, ab amphora consecrata — Hæc Politianus, suppresso Autore, ut fere assolet, ex vulgatis carminibus illis sumsit, quæ apud Priscianum incerto Autore leguntur. Nam, non esse Prisciani, argumentum est, quod in antiquis voluminibus non inveniuntur.* Epistola, de qua sermo est BUDÆO, scripta est ad FRANC. URSINUM, & sub finem *Libri V. Epistolarum POLITIANI* legitur. At vetusta illa incerti Autoris, quem plurimi RENUM FAVINUM, aut RHENNIUM FANNIUM, dicunt, Carmina sub libri *de Ponderibus & mensuris*, a PRISCIANO scripti, finem extant. Quæ ubi cum Epistola POLITIANI contenderis, vel tacentibus nobis, quanta POLITIANO a BUDÆO facta sit injuria, intelliges. Ut taceam enim, Poetam metro suo, prosa oratione POLITIANUM, usum; breviter Noster & velut per indicem ea indicavit, quæ Poeta ille copioso & multarum paginarum Carmine complexus est. Ridiculus vero BUDÆUS, si id vitio vertit POLITIANO, quod res antiquas, & multis retro Seculis gestas, petendas ex Scriptoribus vetustis duxit. Fecit in eo, quod Scriptores accurati solent; dudumque omnium, quibus sagax est ingenium, sententiis confirmatum est, in re historica nunquam committi furtum posse. Nec erat, cur in POLITIANO fidem desideraret BUDÆUS, cum in eadem, quam dixi, Epistola fontem ille, unde hausit sua, nominatim indicet VEGETII RENATI *de Medicina veterinaria* librum, qui ipse si nihil dissentit a Poeta illo vetusto, quis ita demens aut morosus sit, ut ejus rei culpam in POLITIANUM transferat? Sed eo jam abduxerat BUDÆUM obtrectandi libido, ut ab his ipsis, in quibus nemo unquam offenderat, & quæ sana cuicunque Lectori sano judicantur, materiam calumniarum raperet.

(f) Ex-

(f) Exprobratum id POLITIANO a nasutioribus nonnullis, docemur a CONTR. HERESBACHIO in *Præfat. libri de Re rustica: Politianus criminatur Gellium, cum ipse deprehendatur in re furacissimus, — In Panepistemone aliorum non intellecta congeffisse a nasutioribus insimulatur.* Sed, qui fuerint nasutiores illi, nec indicat HERESBACHIUS, nec cognoscere aliunde mihi licuit. Quique fuerint, cum nec indicaverint Auctores illos, unde hæc deprompta sint POLITIANO, nec ex certis rerum monumentis fidem fecerint dictis suis, detrimentum famæ POLITIANI aut leve, aut prorsus nullum, afferunt. Nec, si aliorum sententias hic congeffit, ideo plagii accusandus est POLITIANUS, qui, pro illorum temporum ingenio, in argumento philosophico non temere recedendum a veterum Philosophorum placitis existimavit. Duobus adhuc verbis notabo errorem admodum ridiculum, a larvato illo ADOLPHO CLARMUNDO, infelicissimo vitarum scriptore, commissum in *Vitis clariff. vir. Cap. XVI. p. 170*, cui occasionem dederat JAC. THOMASIVS in *Diff. de Plag. liter. §. 526. p. 235*. Is enim, ubi HERESBACHII hæc dicta recitat, ita instruit verborum ordinem: — *e Jovio disco, æmulos ejus etiam translationem Herodiani, — Gregorio Tiphernati tribuisse; — ex Heresbachio, in Panepistemone aliorum non intellecta congeffisse.* Quæ ille, imperitissimus omnium rerum, ita accepit, ac si HERESBACHII & PANEPISTEMONIS cujusdam scripta expilaverit POLITIANUS. De quo ne dubites, en tibi verba elegantissimi Scriptoris: *Thomasius giebt vor, er habe auch zum æstern viel Sachen aus Heresbachio und Panepistemone gestohlen, wiewohl er die zusammen getragene Sachen nicht allemahl verstanden.* Rem acu tetigit, scilicet. Scias igitur, & in eorum, qui longe ipsum secuti sunt ætate, & in sua ipsius, bona turpissimum a POLITIANO, ita nos docente CLARMUNDO, furtum commissum. Absurda, & plus quam puerilia omnia. Discas hinc, Lector, quam bene sibi consulant, qui in re ad eruditos spectante fidem temere sequuntur Scriptoris tam inepti, idque unice agentis, ut absonis plenoque cachinno prosequendis narratiunculis rerum gestarum historias commaculet.

(g) Sæpius in scriptis suis invehitur POLITIANUS in plagiarios, qui manum violentam intulerint scriptis suis, hisque usi sint tanquam re sua. Tales suarum *in Statium Annotationum* fures accusat in Epistola ad PHIL. BEROALDUM, *Lib. VI. Ep. 1*, ubi strictim indicat harum *Annotationum* argumenta, plagiariorum turpissimis conatibus hoc modo obviam iturus. *Certio rem, inquit, me per literas jam diu multi fecerunt, venisse istuc ad vos quendam, qui nostras Annotationes venditet in Statii Sylvulas, easque se jactet ex nostris autographis descripsisse. — Quare visum est Annotationes istas, qualescunque sint, his ad te literis, quasi quibusdam characteribus, insignire, ne vel aliena forte mihi tribuantur, vel propria subripiantur.* Claudit tandem Epistolam verbis indignationis plenis: *Tu interim (quæ tua erga me benevolentia est,) ubi res tulerit, imponas (quæso) plagiaris pudorem.* Similiter, multa *Miscellaneorum* suorum, priusquam ab ipso ederentur, capita clam furtimque ab aliis divendi, vehementer dolet in *Præfat. Miscellan.*: — — *hortari cœpisti nos, ut unam saltem ex eis Centuriam — publicaremus. Quod nunc utique simul autoritate tua, qua major nobis quidem nulla in terris est, simul ratione adducti facimus: quoniam nostra ista jam nonnulli vel cum pulvisculo converrunt, sic, ut aliis pridem sibi que nostrorum titulo laborum nimis placeant.* Adhæc in *Appendice Miscellaneorum* mentionem facit *Centum Annotationum*, ab amico quodam suo, cujus nomen tacet, & doctrinam laudat, editorum, in quibus aliqua contineri, a se ipso multos annos ante publice recitata, conqueritur. *In his unum, inquit, casu, credo, vel alterum pari ferme atque apud nos argumento, compluscula certe germana propemodum, quæ vel cum Fastos Nasonis abhinc novennium ferme, vel postea, cum Flacci Satyras interpretabamur, quanta, norunt omnes, frequentia, publico auditorio dictaveramus. — Sed, quoniam sic ea se principem demum reperisse narrabat, ut ignorata prorsus (ita, credo, putavit,) & inenarrata ad eam diem ceteris asseveraret, coactus, fateor, sum, quod & ipse pro ea, quam proficetur, humanitate facile patietur, simpliciter ingenueque professionem meam suspicionibus istis communis ignorantie absolvere.* Nam, sicut haberi jure vel incivili possim, vel arrogans, si non ei quoque, qui tam sit & diligens, & erudi-

eruditus, domi & ista & meliora nasci putem, (quandoquidem medio posuit Deus omnia campo,) sic e diverso patrocinium famæ deferere non solum dissoluti, sed etiam (ni fallor,) in semet ipsum pane crudelis, videri possit. Et pereant, Donatus ajebat, qui ante nos nostra dixerunt. Nos ei prospera faustaue precamur, & cupimus, qui nostra post nos aut invenit, aut certe dixit. Tantum rogamus, ne pigeat in eorum consortium, quæ tanto ante tam multi sub nobis exceperunt, & in quibus pro virili parte laboravimus, etiam nos sicuti partiario admittere, ne non amicorum sint (quod ait Euripides,) cuncta communia. At, cujus fuerint hæc *Annotationes*, si non fuerunt JO. BAPT. PII, cujus *Annotamenta* anno 1488, eodem nempe, quem indicavit POLITIANUS, Venetiis prodiisse, ex MATTARII *Annal. Typogr. T. I. p. 502. edit. nov.* cognosco, aut, quod verisimilius, PHILIPPI BEROALDI, cujus *Annotationes centum*, teste eodem MATTARIO *l. c. p. 498*, eodem anno 1488 Bononiæ vulgatæ sunt, ego quidem nulla assequi me conjectura fateor.

§. 18.

Sunt hæc ita comparata, ut parum inde timendum videatur famæ & dignitati POLITIANI. Restant graviora longe, & majori ejus cum opprobrio conjuncta. Fuerunt enim, qui, moribus fuisse ANGELUM tam impuris, tamque ab omni elegantia remotis, perhiberent, ut, novo, eoque inter barbaros vix audito unquam, genere libidinis, turpissimo tenellos pueros amore complecteretur, horumque corporibus justo familiarius uteretur. (a) Quorum accusatio ne multum ponderis habeat in animis eorum, qui æquitatem amant, illud inprimis efficit, quod sit eorum,

eorum, quos famæ & doctrinæ suæ æmulos **POLITIANUS** per omnem vitam habuit acerrimos. Quos si in **POLITIANUM** hoc ipso fuisse iniquissimos apparet; quanto majorem existimationi ejus inussisse maculam putandi sunt, qui, confictis in ejus contumeliam ineptissimis fabellis, adducere virum bonum penes credulos quosque in criminis horrendi & bonis omnibus abominandi, quod vulgo atheismum vocant, suspicionem laborarunt. A quorum morsibus & contumeliis, atrocissimis prorsus, & in perniciem **POLITIANI** ingeniosissime confictis, ut jam olim virtutem **ANGELI** fortiter vindicatum ivere doctissimi quique integerrimique viri, ita, qui nostro tempore anilibus illis, nec idoneo ullo teste confirmatis, narratiunculis tribuendum putet assensum esse, vix inter eos, qui cum acumine ingenii conjunctum tenent æquitatis studium, fore quemquam arbitramur. (*b*)

(*a*) Quo hæc turpiora sunt, quæ de incastis **POLITIANI** moribus, & familiari cum pueris congressu, sunt in vulgus sparsa; hoc magis cavendum nobis, ne his temere fidem habeamus. Equidem, sintne vera hæc, an conficta in opprobrium **POLITIANI**, vix definire certo ausim, qui ab altera parte probe novi Italorum quorundam ingenium, ut in omne genus libidinis, ita in hoc maxime, a quo ipsa abhorre natura videtur, multorum judicio, valde pronum, ab altera virtutem **POLITIANI**

POLITIANI

TIANI atrocissimis invidorum hostiumque incursionibus exposi-
 tam, oppressamque pæne calumniarum plaustis, video. Id sa-
 ne mihi videor observasse, quicumque hæc objecerunt POLI-
 TIANO, hos ad unum omnes aut æmulos illius, aut certe ad-
 dictos æmulorum partibus, fuisse. Primus, quod sciam, æter-
 nam hanc virtuti POLITIANI maculam inussit BARTHOL-
 LOMEUS SCALA, juratus ille hostis ejus & obtrektor
 maximus, cujus plenum his conviciis Epigramma, quæque alia
 adversus eum dixit eo nomine in Epistolis, supra §. XVI. not.
 (q) legenda dedimus Lectori, non hic denuo proferenda. Sed
 ibidem, quam modeste responderit calumniis tam sacris & hor-
 rendis POLITIANUS, vidimus. An acu rem tetigerit
 SCIOPIUS, qui, SCALE illud Epigramma ad familiarem
 POLITIANI cum PETRO inprimis MEDICÆO, LAUREN-
 TII filio natu majore, congressum spectare, sibi persuaserat,
 vix dicere nisi ei liceat, qui temporum illorum ipse rebus inter-
 fuerit. Quæ enim sine teste conjectura, iis inprimis in rebus,
 quæ cum opprobrio aliorum sunt conjunctæ? Si testimonium
 hominis fide digni in promptu habuit SCIOPIUS, quidni pon-
 dus hoc addidit narratiunculæ suæ? Si meris hic suspicionibus
 indulgit, quem assensum a nobis extorquebit? Neque, si rem
 recte putes, verisimile putari possit, tam turpe facinus inspe-
 ctante ac connivente LAURENTIO perpetratum, spectatissi-
 mæ virtutis Principe, & a cujus nutu POLITIANI unice
 fortuna pendebat, cujus denique præcipua hæc cura fuit, ut li-
 berorum educationem viris & doctrina & integritate morum
 commendatissimis concrederet. Haud difficile tamen persuadere
 tibi possis, ab his, qui oculis invidis spectaverant fastigium PO-
 LITIANI, Principum Medicæorum moribus præfecti, exco-
 gitatam primum hanc fabulam, & malignæ in vulgus sparsam.
 Eodem, ni fallor, tempore, quo SCALA illos in POLITIA-
 NUM aculeos emisit, accusator prodiit ANDREAS DACTIUS,
 homo POLITIANO olim amicissimus, sed tunc nihil mi-
 nus quam amicus, cum versu eum peteret:

*Et, ne te teneam, diutius, quod
 Padicat pueros Politianus.*

Ejus

Ejus mentionem supra fecimus §.XVI. not.(u). Quid certius exinde colligas, quam de spurcissimis POLITIANI moribus, vivente eo, rumorem tam publicum fuisse, ut eo nomine ante oculos omnium reprehendere eum non dubitaverint, quoscunque famæ & dignitatis suæ inimicos ipse habuit. Sed id scilicet unum colligas; rem ipsam ex testibus minus suspectis, & a partium studio magis remotis, discas, necesse est, quibus si destitutum te videas, jam, ut æquitatis rationem habeas, jure suo a te postulat POLITIANUS. Alienissimi vero ab æquitate ista fuere PAULUS JOVIUS, &, qui hunc secuti sunt, JUL. CÆS. SCALIGER, CLAUD. VERDIERIUS, alique complures, ita in POLITIANUM malevoli, ut, cum in vita ejus nihil invenirent, quod reprehendi jure posset, vel ipsam mortem reprehenderent, & nefando pueri amore ita in furorem actum traderent, ut in mediis æstibus animam efflaverit. Sunt hi illi ipsi, de quibus CASP. BARTHIUS in *Adversar. Lib. XLVII. Cap. 5. col. 2192*, & ex eo MARC. ZUER. BOXHORNIIUS in *Monum. illustr. vir. p. 36*: *Alii vitam & amores hominis vituperabiles non sine invidia recensent, autorem secuti Paulum Jovium, &c.* Non hic plenius exequor, quæ ad tuendam POLITIANI famam vel alii dudum protulerunt, vel a me ipso proferri bene multa possunt, quippe quæ infra, eo in loco, ubi de morte ANGELI ex instituto agemus, aptius & opportunius dicentur. Si quid vero ea in re indulgere conjecturis licet, parum abest, quin, diris illis & nefandis calumniis occasionem dedisse tria illa in *pueros formosos* Epigrammata POLITIANI Græca, existimem, quorum unum ἐρωτικὸν Δωριῶνι, alterum ἐρωτικὸν περὶ τῆς χερσονόμου, tertium εἰς τὸν παῖδα, inscripsit. Singula legis in Volumine *Epigrammatum Græcorum*, quæ sunt ad calcem *Operum* POLITIANI adjecta. Celebrantur hic laudes puerorum, elegantissima forma præditorum, quos amari a se tenerrime, ipse non dissimulat Poeta, ut, si serio hæc scribi putes, facile locum inveniat illa Scriptorum, quos nominavi, accusatio. Sed quis tam iniquus sit eorum, quæ carmine exprimere Poetæ solent, æstimator, ut in his vitæ quærat ac morum imaginem? Habet hoc præ ceteris Scriptoribus præcipuum Poeta, ut dicere alia, alia sentire, nemine id prohibente, possit,

possit, hoc in arte sua nobilior, quo in fingendo felicior. Quod ipsum si veterum Poetarum præstantissimis, ex Græcis PINDARO, ANACREONTI, ex Latinis HORATIO, CATULLO, MARTIALI, laudi ducitur, non certe ita in vita, sicut in Carminibus, delicatis ac mollibus; non est, cur vitio id veritas nostri Seculi Poetis, qui, ubi ad veterum faciem formamque quam proxime accesserint, tum demum divina illa arte, quam poësin dicunt, profecisse se plurimum existimant. Neque vero ita hic pro causa POLITIANI pugnare animus est, ut ab omni prorsus amore alienum, prorsusque frigidum, venditemus. Demus aliquid genti, minime averfanti Amoris tædas; demus ingenio, quod in POLITIANO fuit, molli & luxurianti, cujus vel ipsa scripta ejus manifestum indicium præbent; qualia præ ceteris in amorem prona esse, & ad ignem admota, facile ardere, res ipsa docet. Et, si testimonium capi ex Carminibus POLITIANI pateris, en Epigramma ejus *de se ipso semper amante*, cujus vel ultimus versiculus veteranum in castris Veneris militem testatur:

*Sex ego cum plena perago trieteride lustra,
Nec placet in speculo jam mea forma mihi:
Nec responsurum spes improba fingit amorem,
Blanditiisque levem suspicor esse fidem.
Cum tamen hæc ita sint, capior miser illice vultu,
Et nunquam a dura compede solvor amans.
Jamjam militia nostræ contenta juventa,
Desinat, aut cæston commodet alma Venus.*

- (b) Eo jam rem devenisse video, ut nihil valeant laudes ex omnes, quas merentissimæ virtuti & doctrinæ POLITIANI tribuimus, si extra omnem positum controversiam putetur, non Deorum minus, quam sacrarum literarum, contemptorem turpissimum fuisse ANGELUM. Neque me ita amor urget POLITIANI mei, ut, si quid ille de Diis aut sensisse improbe, aut dixisse contemptim, intelligatur, non eum bonorum omnium odiis & animadversionibus dignissimum existimem. Idque adeo cavendum mihi inprimis duxi, ne aut, POLITIANUM defendendo, ipsum defendisse scelus & improbitatem videar, aut, vagos illos & ignobiles rumores sequendo, causam POLITIANI, jam satis af-

flictam, & egentem patrocinii, penitus conficiam. Eum in finem, ut solent plerumque, quibus est juris in foro dicundi potestas data, primum accusatoribus iis omnibus, a quibus postulatus est tanti criminis **POLITIANUS**, patientes aures præbui, ipsa accusationis momenta expendi, facti testes requisivi, de horum fide & probandi facultate judicia aliorum exploravi, tum pro causa sua perorantem reum audiui, hujus vitam & mores pervestigavi, si quid in his turpe ac nefarium eveniret, non id conniventibus oculis spectaturus, denique, inspecta probe & diligenter cogitata causa omni, talem, velut pro rostris constitutus iudex, inter partes sententiam dixi, qualem & æquitati, & juri ipsi, convenientissimam putarem. Quo cognoscendi modo illud affecutus sum brevi, ut jam vere dicere possim, multum valuisse in hac causa odium, malitiam, stuporem hominum, aut malevolorum, aut certe credulorum nimis, & ut solet plerumque mens humana, ea amplectentium, quæ sunt cum aliorum maximo opprobrio conjuncta. Quæ ut rectius intelligas, rem omnem, uti gesta est partim, partim judicata olim, ordine exponam, nihil omisurus eorum, unde accusationis sive robur cognosci, sive turpitudine, possit. Scilicet alieni a Deorum cultu animi, & quod commune est vocabulum, *Atheismi*, postulatur **ANGELUS**. Quid enim molliore nomine rem exprimam, cum nihil dubitaverit *Atheum* appellare **POLITIANUM PHIL. MELANCHTHON** in *Orat. de Dicto Pauli 1 Timoth. IV*, quæ extat *Tomo III. Declamat. p. 375*, & qui hujus auctoritatem secuti sunt, **GISE. VOETIUS** in *Disput. de Atheismo §. III & VI*, & in *Addendis ad Part. II. Disp. select. Theolog. p. 1273*, **BURCH. GOTTH. STRUVIUS** in *Progr. de docto Atheo p. 15 seq. 10*. **FRANC. BUDDEUS** in libro *de Atheismo Cap. I. §. 24. p. 110 & 143*, & sexcenti alii, ita famæ **POLITIANI** studiosi, scilicet. Nec his amantiores sui expertus est **PHILIPPUM MORNEUM**, qui *contemptorem Dei* in libro *de Verit. Relig. Christ. Cap. XXVI. p. 449*, **JO. HENR. BOECLERUM**, qui *religionis satis imperitum* in *Bibliogr. crit. Cap. IV. §. 15. p. 113. edit. nov.* **BURCH. GOTTH. STRUVIUM**, qui *in religione Polypum* in *Progr. de docto Atheo p. 17*, & **GREGOR. MICHAELEM**, qui *Empactam & porcum Atheisticum* dixit in

in *Notis ad GAFFARELLI Curios. inaud. p. 110*, denique GISB. VOETIUM, quem, sitne Luciano - Neutralismi, an Semi-Ethnicismi, an Epicureismi, postulandus Noster, dubitantem videas in *Disput. de Atheismo*, quæ extat *P. I. Select. Disp. Theol. p. 206*. Atrocissima & horrenda nomina, quibus nec turpiora ulla, nec ad optimorum hominum denigrandas laudes aptiora, inveniri posse, dudum experientia compertum est. Quis vero non, auditis illis, in eam statim sententiam deveniat, acceptos aut ex ore POLITIANI, Philosophiam publice docentis, sermones improbos & in divinam majestatem valde injurios, aut perversis istiusmodi pestilentissimisque doctrinis plenos fuisse libros ejus. Sed neutrum horum auditum unquam: &, ut in scholis suis longissime a contemptu Deorum abfuit POLITIANUS, ita scripta inprimis, quæcunque edidit, hominem non solum ab improbitate ista remotissimum, sed, quod infra pluribus ostendam, religiosissimum etiam, & in Deorum cultu diligentissimum, testantur. Nam, quod hic obloquentem nobis audimus THEOPH. RAYNAUDUM in *Erotem. de malis & bonis libris Part. I. Erot. 4. p. 20*, qui, *clancularium Atheismum subolere*, putat, Epigramma POLITIANI in Domitium Calderinum, in Volumine *Epigrammatum* ejus obvium:

Audit Marsilius Missam, missam facis illam,

Tu, Domiti: magis est religiosus uter?

Quis dubitet, tanto es tu religiosior illo,

Quanto audire minus est bona, quam facere;

id nos tam parvi, tamque nihili, putamus, ut ne serio quidem scriptum a RAYNAUDO arbitremur. Quam graves brevi tempore Atheorum copias spectabis, si, qui Missam non audiunt, nec audiendam hanc putant, hos omnes in infelicem hanc turbam coges. Ita Germani mei, viri boni, ac probi, & religiosi, sed non illius sectæ scilicet, plenum quoddam Atheorum regnum dabunt. Et ipse, qui hæc scribo, nec quidquam magis illa macula a me sejunctum volo, jam omnium hominum infelicissimum me video, aut igne Vaniniano, aut Vatiniano certe odio, dignissimus. At, minime hæc decuisse, ais, hominem addictum sacris illis? Non abnuo, si quidem cum vulgo & sentire, & loqui, debuit POLITIANUS. Sed quæ justitia hæc, statim

Atheum dicere, statim ad flammam rapere, cui alia omnia sacrorum & religionis genera placent præ vano illo missæ nomine, quam nec, qui tantopere celebrant, satis ipsi intelligunt. Discas inde, quam ceteris de vulgo nobilius sapientiusque senserit POLITIANUS, qui probe noverat, inani illo vocum barbararum concentu parum rem Christianam juvari, parum etiam ad cultum Deorum conferri. Quodsi vero alii omnes, qui diffident ab illorum hominum sententiis, non statim Athei dicendi, eodem jure, rogamus, POLITIANUS utatur, ita præsertim Romani sermonis suavitatibus assuetus, ut ignobile illud Missarum murmur vix audire sine fastidio potuerit. Neque adhuc assentientem ea in re RAYNAUDO quemquam scio, etsi, fuisse quosdam, scribat PETRUS DE S. ROMUALDO in *Abreg. du trois. Tome du Tres. Chronol. & Histor. p. 262*, qui Atheismi clandestini, cum DOMITIO CALDERINO junctis studiis nutriti, infimulaverint POLITIANUM. Quis enim dubitet, ipsum hic RAYNAUDUM tangi, cui uni, quod sciam, in eam venire conjecturam placuit, destitutam prorsus Scriptorum vetustiorum testimoniis, quin veri hoc minus similem, quod ex lectione *Miscellaneorum* POLITIANI, in quibus sunt multa adversus DOMITIUM acerbissime dicta, quanta inter hos Grammaticos dissensio animorum fuerit, nemini esse obscurum possit. Redit vero omnis hæc, de Atheismo POLITIANI instituta, accusatio ad nobile narratiuncularum par, non satis certo olim autore vulgatum, & ut pronis auribus acceptum ab his, qui sunt ad credendum faciles, ita, non sine famæ POLITIANI detrimento maximo, in hanc ætatem propagatum. Harum utraque vagos quosdam POLITIANI de lectione Scripturæ Sacræ sermones venditat, ab homine Christiano vix expectandos unquam. Alteram si audias, interrogatus aliquando, legeritne sacrum Codicem POLITIANUS, semel legisse se, nec pejus collocasse, dixit, tempus ullum; altera non minus profanum hominem testatur, qui Odas PINIDARICAS longe præferendas psalmis dixerit DAVIDICIS. Quod ad alteram, primus hujus præco, forsan & inventor, fuit JO. LUDOV. VIVES, cujus verbis *Lib. II. de Veritate Fidei Christ. p. m. 364*, nescio, an quidquam scribi invidiosius inhumaniusque possit: *Angelus Politia-*

*litianus totam sacram lectionem aspernabatur. — Sciamus, quæ tandem erant occupationes istorum, præ quibus sordebant eis sacra & pietas: nam maximas & præclarissimas fuisse oportet. — Politianus quærebat, dicendumne esset Carthaginensis, an Carthaginiensis, scribendum primus, an preimus, Vergilius, an Virgilius, & de hisce nugis instruebat Centurias, quibus ordinandis defessus, transferebat se ad componendum festivum aliquod Epigrammation de mascula Venere Græcum, ut haberet plus Veneris, & Latini non intelligerent. O hominum curas, propter quas merito pietatem vel contemnerent, vel negligerent. Quot verba, tot malitiæ testes habes. Agnoscis facile iniquitatem VIVIS, ea in opprobrium POLITIANI torquentis, quæ sunt cum ejus magna gloria conjuncta, acumen puto criticum, cujus si qua exstant in *Miscellaneis* vestigia, laudibus potius, quam diris, prosequenda videbatur tam nobilis industria. Sed indignum scilicet his laudibus putavit, quem ob sacri Codicis contemptum omni odio dignissimum putabat. Sed, cum tam gravis accusator est, id, vellem, operam dedisset, ne cui de veritate criminis dubium superesse ullum posset. Ridiculum accusandi genus, non testibus tantum, sed ipso etiam criminis indicio, destitutum. Carior bonis omnibus POLITIANI memoria, quam quæ unius autoritate VIVIS in tantum venire discrimen possit. Non rem dudum cognitam ac pervulgatam, sed novam, nec antehac auditam, is narrabat, quam, ne in fabulis haberet lector, & narrari plenius, & indicari manifestius, debuisset, ipse forsan tam sapiens fuit, ut agnosceret, LUDOVICUS. Quidni igitur aut scripta POLITIANI indicavit, infecta veneno isto, aut testem nominavit, accepta hæc ex ore ejus testantem? Causam vides; neutrum potuit. Quid enim scripta proferret, quæ sunt ante oculos omnium posita, & quorum vel ipsa lectio facile a tanto crimine absolveret POLITIANUM? Quid vero testem requiras, quem ille, si scivisset, protulisset, ne defendendi POLITIANI occasionem præberet, certissime. Vides igitur, quo redeant hæc omnia. Si nolis prorsus conficta dicere a VIVE, referas hæc, oportet, ad vagum aliquem rumorem, & famam illam, omnium malorum nuntiam, quæ quantum valeat in tam gravi judicio, nemo non intelligit Lectorum. Eundem,*

dem, nescio, an *VIVEM*, an rumorem, ex medio vulgo ortum, secutus *PHILIPPUS MELANCHTHON*, ille in alios omnes, quam in *POLITIANUM*, lenior, huic Sacrae Scripturae contemptum exprobravit publice, sed qui, ut fuit *VIVE* quodammodo verbosior, ita, vellem, fuisset fortior, nec ridendum se nobis dedisset anili illo *audio*, quæ parum digna eruditæ vox est. Nec ei satis fuit, semel hæc objecisse *ANGELO*, sed, ut certissime hæc posteris innotescerent, iteratis vicibus, etsi verbis pæne iisdem, hanc ei maculam inussit. Primum enim in *Explanation. in Evangelia Dominic. P. II. p. m. 553*: *Politianus, Canonicus Florentinus, interrogatus, an etiam legeret Biblia? respondit: Semel perlegi librum illum, & nunquam collocavi pejus ullum tempus.* Deinde idem durius aliquanto in *Orat. de dicto Pauli i Timoth. IV*, quæ exstat *Tom. III. Declamat. p. 375*: *Multi Athei audacissime affirmant, fabulosos esse libros Propheticos & Apostolicos, eosque legi prohibent, ut, Politianum, audio, dixisse, interrogatum, an legeret sacros libros? semel se legisse, nec tempus ulla in lectione pejus se posuisse.* Hæc, etsi nullo teste munita, tamen a *MELANCHTHONE*, summæ inter eruditos autoritatis viro, prolata, dici vix potest, quam damnosa fuerint existimationi *POLITIANI*, quem, tanti criminis a tanto viro postulatum, jam vix unus aut alter fuit, qui non diris devovendum, atque ipsa hominum exterminandum memoria, judicaret. Et, ut solet malitia hominum semper addere aliquid auditis, & quo latius excurrit, hoc magis crescit plerumque fama, sic, semel ad conviciandum signo dato, omnia licere sibi in *POLITIANUM*, quantumvis præclare de omni doctrina meritum, homines ad condemnandum, quam excusandum, paratiores putarunt, ut, quicumque post *MELANCHTHONEM* hæc tradiderunt, aut sint autore suo duriores longe, aut addere narrationi talia, quæ nec ipsi dicta sint *MELANCHTHONI*, non dubitent. Nimirum rem eandem referunt *GISB. VOETIUS* in *Disput. de Atheismo*, quam vide *P. I. Select. Disput. Theol. p. 206*, & in alia *de Gentilismo & Vocatione gentium, P. II. Disp. select. Theol. p. 600*, nec non in *Addendis ad Part. II. Disput. Select. Theol. p. 1273*, sed qui teste utitur *PHIL. MORNÆO*, hujus rei prorsus nihil memorante, sed illa saltem *VIVIS* verba, quæ
supra

supra sunt prolata, recitante in libro *de Verit. Relig. Christ. Cap. XXVI. p. 449.* Idem VOETIUS, cum novum testem hujus rei nominat GABR. PUTHERBEUM in *Theotimo, sive de toll. & expurg. mal. libr. Lib. I. p. 81*, & hujus testimonio fidem conciliari posse dictis MELANCHTHONIANIS confidit, non animadverterat, esse hæc, quæ Scriptor ille protulit, ipsa VIVIS verba, ut jam ante me observavit PETR. BÆLIUS in *Lex. hist. & crit. T. III. p. 2342. not. (f)*. VOETIO addo JO. SAUBERTUM in *Palæstra Theol. Phil. p. 369*, & GREG. MICHAELUM in *Notis ad GAFFARELLI Curios. inaud. p. 110*, cujus verba, saltem ut vehementiam hominis cognoscas, en profero: *Angelus Bassus, qui a patria Politianus dicitur, Canonicus Florentinus, aliquando interrogatus, an legeret Biblia? Respondit, semel perlegi librum illum, & nunquam tempus pejus colloca- vi ullum. Quid impietas est, si hoc non est? Optime collocasset tempus Empæcta, si sæpius. — Certe Angelus iste aliud affert Evangelium præter id, quod prædicatum est, ergo αὐτὰρ ἑσὼ.* Recentiorum vero quis numerum iniret? quorum forsitan sunt præcipui ANT. TEISSIERIUS in *Addit. aux Eloges des homm. sav. T. I. p. 19*, sed qui testem nominat VIVEM, cum nominare MELANCHTHONEM deberet, porro JO. HENR. BOECLERUS in *Bibliogr. crit. Cap. IV. §. 15. p. 113. edit. nov.* cui æque, ac nuperrimo ejus editori, JOANNI GOTTLIEB KRAUSIO, vitio vertit BERNARDUS DE LA MONNOYE in *Not. ad BAILLETI Jug. des Sav. T. III. P. I. p. 325*, quod nec testem addiderint narrationi, nec de refutanda ea quidquam laboraverint. Addo his THOMAM CRENIUM, acriter pro fabella hac pugnantem in *Animadvers. Philol. & hist. P. III. p. 22 seq.* IMMAN. WEBERUM in libro *Beurtheilung der Atheisterei p. 31*, JO. FRANC. BUDDEUM in libro *de Atheismo Cap. I. §. 24. p. 143*, FRID. WILH. BIERLINGIUM in *Diff. de Eruditione politica §. V. not. (b). p. 16*, BURCH. GOTTHELF STRUVIUM, qui præ ceteris verbosus, aut, ut verius dicam, maledicus, accusator est, in *Diff. de Doctis Naturalistis p. 27*, & in *Progr. de Docto Atheo p. 15 seq.* denique, quem sine nota hic dimittere non possum, propterea quod STRUVII illa, quæcunque legis in *Diff. de Doctis Na-*
tura-

turalistis, vix verbo mutato, etsi dissimulato prorsus Autoris nomine, integra transtulit in librum suum, plagii turpissimi, nec ulla venia digni, hoc ipso reus, J. THOMASIVS PHILIPPS in *Diff. de Atheismo*, Londini edita A. 1716, p. 80. Unum adhuc nominamus, GOTTLÖB. FRID. SEELIGMANNUM, Theologum olim Lipsiensem, postea Dresdensensem, in *Præfatione Bibliorum*, quæ Lipsiæ sunt publicata A. 1700; qui, vellem, aut ea de re tacuisset prorsus, aut ipsum inspexisset MELANCHTHONEM, ne diceret, fuisse hæc MELANCHTHONI ex ipsis POLITIANI scriptis cognita. Magnam Scriptorum nubem vides, sed quibus multo plures omisimus, in id conspirantes omnes, ut, nec considerata satis causa, nec deliberato iudicio, tuto assensum præbeant MELANCHTHONI. Neque vero defuit tam bonæ causæ patronus suus. Nec, si alius quisque minoris famæ & dignitatis vir, quam VIVES ille & MELANCHTHON, hæc prodidisset prius, addo, si minor esset eorum copia, qui Atheorum in dies augeri numerum cupiunt, fidem his habiturus fuisse quisquam videtur; adeo fabulis sunt similia, & vix speciem veri ullam habent, ut recte nobiscum sentit BERNARDUS DE LA MONNOYE l. c. Primus POLITIANI adversus MELANCHTHONEM tuendam famam suscepit GERH. JO. VOSSIUS *Lib. III. de Poet. Lat. Cap. VII. p. 80*, qui, fieri non potuisse, ut semel tantum a se lectas sacras literas diceret POLITIANUS, partim ob id sibi persuasit, quod fuerit Sacerdos & Canonicus POLITIANUS, cui muneri absque lectione Scripturæ sacre præesse nemo possit, partim quod ipse *Lib. IV. Epist. 10, tempore quadragesimali* publice a se prælectas sacras literas, scribat. Sunt hæc verba ejus: — *Ut de Melanchthone taceam, qui Tomo III Declamationum p. 545 ait, semel solum sacras literas legisse, dixisseque, nullum se tempus pejus collocasse. Quod & Ludovicus Vives prodidit, ut alios mittam. Id sane parum credibile de eo, qui Sacerdos fuerit ac Canonicus Florentinus. Etiam parum convenire cum eo videtur, quod ipse Politianus Lib. IV. Ep. 10 scribat, se tempore quadragesimali publice sacras literas populo enarrasse.* Si VIVEM ipsum legisset, vidisset, non eadem huic, quæ MELANCHTHONI, narrari. Sed satis est, ab utroque contemptum Scripturæ Sacre expro-

probrari ANGELO. Epistola POLITIANI, cujus mentionem facit VOSSIIUS, scripta est ad JOANNEM GOTTIUM, Ragusinum, ubi ita Noster: *Cum per hos quadragesime proximos dies enarrandis populo sacris literis essem occupatus, perlegi tamen libros Carminum tuorum, &c.* Si igitur quadragesimali quoque tempore publicum sacri Codicis interpretem egit ANGELUS, qui dicere ipse potuit, lectum sibi non nisi semel hunc librum? Ita recte concludit VOSSIIUS, quem, præter hæc POLITIANI verba, illud inprimis juvat, quod rebus sacris in æde D. Pauli præfectus fuerit POLITIANUS; cujus generis munerisque homines si carere facile Bibliorum lectione possunt, jam, quid sit, rebus sacris fungi, & sacerdotii munia obire, ego plane non video. Easdem, quæ VOSSIO se probaverant, nescio, an hunc ipsum secutus, pro causa POLITIANI rationes profert CASP. BARTHIIUS, magnus Itali nostri admirator, in *Adversar. Lib. XLVII. Cap. 5. p. 2192*, ubi graviter pro Nostro: *Ἀθεῖτητα manifestam eidem impingunt, (MELANCHTHON, VIVES, & MORNÆUS,) nec ullo idoneo teste, quod dicunt, confirmant, & eo ipso satis liquido confutantur, quod ipsemet Politianus de se scribit, sese quadragesimali tempore publice populo sacras literas enarrasse, Lib. IV. Ep. 10, quod ab eo confictum in ore totius Italiae tum vivente, nequaquam credibile est. Non recte ergo facere mihi videntur, qui tam levibus, imo nullis, Autoribus famæ tanti viri detrahunt, secuti rumores ab invidis hominibus sparsos.* Præter BARTHIIUM, facere ea in re cum VOSSIO video ANT. BORREMANSIUM in *Var. Lection. Cap. XI. p. 126*, ANT. REISERUM in libro *de Orig. progr. & increm. Atheismi p. 252*, VIGNEULMARVILLIUM in *Melang. d'Hist. & de Literat. T. II. p. 171*, LUDOV. MORERIUM in *Grand Diction. p. 367*, P. JUL. NEGRIUM in *Istor. degli Scritt. Fior. p. 46*, JAC. FRID. REIMANNUM in *Hist. univ. Atheismi Sect. III. Cap. 3. §. 15. p. 348 seq.* aliosque plures. Forsan iisdem rationibus adductus THEOPH. SPIZELIUS, ita dixit sententiam in *Felice literato Commentat. I. §. 3. p. 99*: *Quæ de Angelo Politiano, Hermolao Barbaro, Hieronymo Cardano, aliisque literatoribus atque Poetis, vulgo perhibentur, talia equidem sunt, quæ Lucianismi eos vel*

Epicureismi suspectos reddere queunt, convincere vero minime. Accedunt his alii, in defendendo ingeniosi inprimis, qui, si quid unquam sermonis istiusmodi exierit ore ANGELI, id non de ipsis sacris literis, sed de rudi harum & incondita interpretatione Latina, quam Vulgatam dicunt, quæ non potuerit non sordere auribus tam castis, & Romani sermonis majestati tam assuetis, accipiendum arbitrantur. Quorum ut est facilis & quasi sponte nata conjectura, sic, si locum invenire possit, meo judicio, ut salva sit POLITIANI fama, omnium optime efficiet. Inter multos, quibus ita visum olim, forsan præcipui sunt NIC. BOILAVIUS *Tomo III Operum*, Gallice scriptorum, p. 316, JO. FABRICIUS in *Hist. Biblioth. Fabric. P. VI. §. 59. p. 235*, DAN. GUIL. MOLLERUS in *Diff. de Angelo Politiano §. XXI. p. 29*, & quem nuper demum facundissimum patronum nactus est POLITIANUS, Grammaticorum hujus Seculi facile princeps, PETRUS BURMANNUS, in *Oratione pro Literatoribus & Grammaticis*, dicta publice Lugduni A. 1732, p. 36 seq. At nihil hæc valent, si audias BURCH. GOTTH. STRUVIUM in *Programmate de docto Atheo p. 15 seq.*: *Alii indignationem ipsius ex rudi atque simplici stilo lectionis vulgatæ ortam putant. Neque tamen sacram Scripturam ob sermonis venustatem legimus. Corrumpatur stilus: salva maneat fides.* Neque vero Vulgatam Scripturæ Sacræ versionem, bone STRUVI, ob doctrinas fidei contemnimus; nec, qui in stilo veneres desiderat, is simul divinas veritates fastidiat, necesse est. Sed carere & hac facile interpretatione possis, & magis consultum sit famæ POLITIANI, si, de horis Canonicis sermonem ei fuisse, existimes cum JO. MANLIO, rem ita nobis narrante in *Locis communibus Tit. de Vet. & Nov. Testam. p. 98*: *Politianus, Canonicus Florentinus, interrogatus, an legisset horas Canonicas? dixit: Semel perlegi istum librum, & nunquam pejus collocavi tempus;* cujus testimonium hoc majoris esse momenti videtur, quod plurima eorum, quæ sunt in libro hoc commemorata, ex scholis hausta esse MELANCHTHONIANIS, constet. Neque adeo hæc negligenda esse æquo rerum istarum judici, existimat PETRUS BÆLIUS in *Lex. Hist. & Crit. T. III. p. 2342. not. (I)*, & PETR. BURMANNUS in *Orat. cit. p. 37.* Foran & horum

horum si rationem habuisset, æquiores se POLITIANO præbuisset clarissimus ille nostræ ætatis Philologus, THOMAS CRENIUS, alia omnia in POLITIANO, quam Deorum reverentiam, laudans, hucque omnes ingenii nervos intendens in *Animadvers. Philol. & Hist. P. III. p. 22 seq.* ut, enervatis VOSSII rationibus, novis velut munimentis auctoritatem MELANCHTHONIS firmaret. Sed, ut aperte dicam, quæ sentio, videntur mihi, quæcunque ille copiose amplissimisque verbis protulit, eo spectare cumprimis, ut magnum eruditionis apparatus, variamque Scriptorum lectionem, ostenderent. Nos ex magnis illis telorum cumulis ea tantum seligemus, quæ præ ceteris aut VOSSIIUM, aut POLITIANUM, petere gravissime videntur. Quod, profani istiusmodi sermonis, quem vulgo venditant, nihil expectandum fuisse a Sacerdote, in Scripturæ Sacræ lectione continuo versante, dixerat contenderatque VOSSIUS, id nihili putandum, ait CRENIUS, in memoriam nobis revocans illius mores seculi, quo tantam constet inter Sacerdotes rerum omnium regnasse ignorantiam, ut, quibus cum sacris literis quidquam fuerit commercii, in his pauci fuerint. Qua occasione totus est in colligendis undique exemplis Monachorum, ineptissimis sermonibus sacras cathedras profanantium, neglectisque sanctioribus doctrinis, fabulas aniles consecrantium. Quæ, copiose memorata, multisque non illepidis narratiunculis, velut gemmis quibusdam, exornata, cum nihil pertinere ad POLITIANUM, quippe ab illa fæce hominum lineamentis omnibus diversum, ipse facile agnosceret CRENIUS, moderatior in eo æquiorque GISB. VOETIO, quem eodem telo adversus POLITIANUM misere pugnantem video rideoque in *Addendis ad Part. II. Disp. sel. Theol. p. 1273*, prudenti statim consilio, ne ridiculus adversariis evaderet, suspicione ista POLITIANUM liberavit, forsan, nisi turpe fuisset, deferere susceptam causam, nec ista additurus: *Sicuti vero harum affaniarum nolim insimulare Politianum, ita quoque scio, ex una vel altera concione, a Politiano totam per vitam habita, & a nemine nostrum audita vel lecta, non posse iudicium ferri ejus de lectione vel amore verbi Dei. Sane tam erudito viro non difficile fuit textum aliquem sanctum populo prælegere, & inde usus aliquos & Moralia, quæ*

vocant, elicere citra lectionem Scripturæ, aut cognitionem ejus vel studium, cum & alias optimos etiam apud Pontificios Oratores Ecclesiasticos rarum oppido sit, Scripturam, sicut Protestantes apud verbi Dei ministros fieri amat, e Scriptura per parallela, ut vocant, loca explicare atque expendere. Non sane ille nobis videtur CRENIVS, qui nos doceat pugnandi artem; adeo puerilia sunt, quæ hic nobis venditat, & vix digna responsione ulla. Itaque *concionem* non nisi *unam aut alteram habitam* ab eo dicit, quem in ipso constitutum Sacerdotio, & ob id quasi alligatum sacræ cathedræ, si CRENIVS forsan ignoravit, nos ipsi certo novimus? ab eo, inquam, quem quadragesimæ tempore ita occupatum sacer iste labor habebat, ut vix temporis aliquid ad legenda GOTTII Carmina reliquum habuerit? Contemtim satis CRENIVS, sed nec idem vere satis. Cui vero eorum omnium, qui fabulam illam MELANCHTHONIANAM impugnarunt, unquam in mentem venit, sacrarum orationum, quæ sunt a POLITIANO recitatæ publice, testimonio ad id uti, ut hinc, quam amans ille verbi divini fuerit, discamus? Id unum satis sit nobis discere, lectas ab eo sacras literas, & plus quam semel lectas; quod ipsum si impetravimus, jam valeat MELANCHTHON cum inutili sua historiola, & quæ diu nimis imperitæ plebis sermonibus jactata est, jam de Atheismo POLITIANI lepida fabella valeat. Nimis præterea abutitur ingenio suo CRENIVS, cum, ita fieri potuisse facillime, sibi persuadet, ut absque Scripturæ Sacræ lectione felicissime defungeretur Oratoris sacri munere POLITIANUS. Videat, quam id recte dicat de eo viro, qui *enarratas a se sacras literas* disertis verbis scribit. Adeone sacras literas enarravit Noster, nec has tamen legit unquam? Quæ conjectura illa, cui manifesta testimonia repugnant? Porro, ne dubites, eum fuisse POLITIANUM, qui præclarissimas quasque virtutes, ingenique dotes omnes, junctas in Oratore sacro voluerit, lege Epistolam ejus ad TRISTANUM CHALCUM, *Lib. IV. Ep. 6*, plenam laudum MARIANI GENAZANENSIS, *sacras ad populum conciones habentis*, cujus verba electa, grandes sententiæ, argumentorum nexus, spiritus, viresque, omnibus modis vehementerque commendantur. Denique quis iniquus ita, qui conjecturis vim

inesse

inesse adversus famam hominum contendat, nec optima quæque malit, quam quæ sunt pessima, opinione præsumere? Nam, si quælibet pro arbitrio fingere accusanti licet, quis eodem nos jure uti defendentes prohibet? Similia sunt, nec majorem nervum habent, quibus alteram *vos si* rationem, quod Canonicus fuerit *POLITIANUS*, infirmare laborat *CRENIUS*. Ea attulisse tantum, idem erit, ac refutasse. *Quod denique*, inquit, *Canonicus Florentinus fuerit*, rem quoque parum juvat. *Etsi enim me clam non sit*, primos Collegiorum autores *Canonicis præscripsisse*, ut in illorum congressionibus singulis diebus *Biblicæ instituerentur lectiones*, *Odaque Davidicæ ac Psalmodia sub initium ac finem lectionum ad laudem Dei prædicandam*, fervorem spiritus excitandum, cultum divinum exercendum, ac pietatis amorem animis hominum instillandum, decantarentur, unde & Cantoris nomen adhuc in eis superest: quia tamen sancta omnia hæc opera per vicarios, quos vocant, administrant Canonici, ipsi sunt eorum omnium negligentes, quasi nihil ad se pertinerent, ut nemini non, hoc hominum genus qui norit, exploratum est. Pergit deinde, quod solet, ex literaria sua penu expromere varia lectu admodum jucunda, & Canonicis aut veteris, aut nostri, ævi parum honorifica, sed a quorum commemoratione hoc tutius abstinere poterat hoc in loco, quo certius, ipsius testimonio *POLITIANI*, constat, nemine vicariam præstante operam, ea, quæ sunt Canonorum, ab ipso omnia peracta. Ut enim clare id docet illa ad *JO. GOTTIUM*, quam sæpius nominavi, Epistola, sic majorem huic fidem conciliant verba *POLITIANI* in *Miscellan. Cap. XIV*: *Ne jam insultare Judæus, aut objicere, possit, ea (Psalms) nos in templo singulis canere horis, quæ ne ipsi quidem satis versa fideliter existimemus*. Satis sit dictorum adversus *CRENIUM*; quem, miror, absque censura dimissum a *BÆLIO*, sagacissimo homine, in *Lex. hist. & crit. l. c.* Arma in eum strinxit *DAN. GUIL. MOLLERUS* in *Diff. de Angelo Politiano §. XXI. p. 28 seq.* sed quem vellem cum argumentorum nervo robora verborum conjunxisse. Revertimur jam ad *MELANCHTHONEM*, nova in *POLITIANUM* tela vibrantem, non alio animo, quam ut immortalibus tanti viri meritis obrectaret. Superesse

enim meministi accusationis partem alteram, quam ita esse comparatam gaudeo, ut nec ipse eam a se amoveri POLITIANUS postulet. Odas PINDARICAS DAVIDICIS prælatas, magno ore vulgo clamitant, edocti hæc a MELANCHTHONNE, quem ita narrantem hæc videas in Epistola ad ADAMUM CRATONEM, præfixa *Exegesi NICOLAI ASCLEPII BARBATI de antiquo & profundo Consilio Dei*, ut nihil hinc minus, quam Atheismum, possis cognoscere. Dionysius Capnio, inquit, qui adolescens audivit Angelum Politianum, narrabat, eum, interrogatum aliquando, quid de Psalmis Davidis sentiret, & ad quid prodesse eorum lectionem judicaret, respondisse, sibi vero placere illa antiqua carmina, & continere ea partim honesta præcepta, partim gravissimas conciones de providentia, & de sceleratorum pœnis: partim querelas de infirmitate hominum, utiles ad frænandos immoderatos impetus: partim historias ejus gentis. Sed addidit Politianus hanc collationem, res easdem dulcius & splendidius narrari in Odis Pindaricis; ibi pingi Ixionem, in rota clamantem, discite justitiam moniti, & non spernere Divos. Ibi describi Bellerophontem, propter priores victorias factum insolentiorum, & veki Pegaso intra cælum volantem, id est, res non necessarias ambitiose moventem, excuti a Pegaso, & dejici in Ciliciam. Ibi celebrari Pelei castitatem, qui, expetitus ab Acasti conjugē, & ab eo falso accusatus, &, objectis Centauris, servatur accepto gladio divinitus. Denique multas imagines pulcherrimas, multas historias, & gravissima præcepta, tradi. Hæc Politiani oratio, etsi speciosa est, tamen est hominis ignorantis discrimen inter genera doctrinarum, inter legem & Evangelium. Quæ nisi ultima accessissent verba, vix in animo fuisse putem MELANCHTHONI, hæc in opprobrium POLITIANI convertere. Adeo nihil in his offendo, cujus pudeat hominem religiose Deos horumque præcepta colentem. Ut hinc dubitari vix possit, si, quicunque cantiunculas DAVIDICAS contemtas a POLITIANO præ PINDARICIS dixere, hocque nomine in eum acerbissimi fore, quos inter nominandi præ ceteris CASP. PEUCERUS in Epistola ad CHRISTOPH. CARLOWITZIUM, GREG. MICHAELIS l. c. JO. SAUBERTUS l. c. ADR. BAIL-

LETUS in *Jug. des Sav. T. III. P. I. p. 325 seq.* JO. HENR. BOECLERUS l. c. BURCH. GOTTHELF STRUVIUS in *Diff. de doctis Natural. p. 27*, & in *Progr. de docto Atheo p. 15*, ipsa verba MELANCHTHONIS inspexissent, hos facile temperaturos sibi ab his calumniis fuisse. Nihil de eo nunc laboro, satisne ponderis hac in causa habeat testimonium DIONYSII CAPNIONIS, cui inter discipulos POLITIANI locum supra dedimus §. V. not. (1). Sive enim hæc ipse sibi accepta ex ore POLITIANI dixerit, quod ipsum tamen haudquaquam docent verba MELANCHTHONIS, quam facile fieri potuit, ut hæc, pie sapienterque a POLITIANO proposita, aut ingenii quodam vitio, aut malitia animi, in pejorem longe sensum torserit, quam nec nostro tempore doctissimorum virorum scholis pestem calamitatemque exulare, ii optime norunt, quibus cum ea conflictandum est continuo; sive ab aliis narrata latius disseminaverit, fueritque in his rumorem vulgi secutus, nemo forsitan tam iniquus est, qui armis his impugnandam tanti vici dignitatem putet, imprimis cum colluctandum ipsi viventi cum hostibus perpetuis, invidia, & hujus sorore, calumnia, fuerit, quibus ad confingenda hæc malitiæ & improbitatis satis fuit. Et quid? si memoria fefellerit MELANCHTHONEM, ut de POLITIANO audita sibi ex ore CAPNIONIS dixerit, quæ ille potius de LAZARO BONAMICO narra-
 verat? Huic ipsi enim idem, cujus vulgo POLITIANUS accusatur, de Psalmis DAVIDICIS judicium tribuitur a JO. MANLIO, in *Locis commun. l. c. p. 80* ita rem narrante: *Lazarus Bonamicus, vir doctus, cum esset interrogatus, quomodo ei placeret Psalterium? respondit, placere sibi: recitari enim ibi egregias sententias de providentia: sed tamen nibilo melius esse, quam Pindari poema, quod falsum est. Nam Pindarus, etsi habet egregias sententias de providentia, (nam totus fere Pindarus consumitur in testimoniis de providentia,) tamen Pindarica sunt idololatræ. Deinde sunt tantum legalia in Pindaro. David vero in Psalterio habet promissionem gratiæ. A quo sua, ut videtur, mutuati, rem eandem tradidere GREG. MICHAELIS in Notis ad GAFFARELLI Curios. inaud. p. 110, JO. SAUBERTUS l. c. SALDENUS de Libris p. 45,*

ANT. TEISSIERIUS in *Elog. des homm. Sav. T. I. p. 128*, hisque plures. Quem Scriptorum inter se dissensum cogitantes, videmur nobis de re ipsa, saltem quod ad POLITIANUM, dubitandi causam non omnino nullam habere. Sed quid dubitare nos cogat de re, unde, si veram putes, nihil in POLITIANUM probri redundet? Sit ita, fuerint hæc utique, sicut narrantur a MELANCHTHONE, prolata a POLITIANO, atque illam publice, & ante oculos omnium, de Canticis DAVIDICIS, PINDARICISQUE Odis, per me licet, sententiam tulerit. Qui vero hæc lectorem, Deos reverenter colentem, offendant? Comparavit DAVIDICA illa cum PINDARICIS, diversasque horum virtutes enarravit; de ipso horum pretio & dignitate ne verbum quidem attulit. Ingenium DAVIDI molle atque simplex fuisse, dictionem planam & perspicuam, sententias obvias cuilibet, & per se divinas, dixit; nec in eo quidquam dixit, quod pudeat Theologos purissimos dixisse. Et, ob id sorduisse ipsi DAVIDICAM poesin, aut PINDARICÆ, non ob id, quod sit dulcior & splendidior, nobiliori etiam, posthabitam, unde cognosces, rogo? Non id verba POLITIANI indicant, cui, dulciores splendidioresque esse Odas PINDARICAS DAVIDICIS, facile concedent ii, qui, nunquam in animo fuisse divino vati, suavitatem quandam singularem aut dictionis maiestatem affectare, probe norunt, aliisque omnibus virtutibus æstimari debere hujus Carmina, intelligunt. Quid plura? Graviter & facunde dicentem pro causa POLITIANI audi eloquentissimum illum Belgii sui Oratorem, PETRUM BURMANNUM, cujus si nihil penes te valeant verborum ac rationum pondera, non is ego mihi videor, qui de ingeniolo meo sperare meliora possim. Ita ille in *Orat. pro Literat. & Grammat. p. 38*: *De Pindari vero sublimiori spiritu, & Odarum præ Davidis canticis excellentia, in sinistram partem ejus opinionem a sacerdotibus, in hoc admodum pronis, acceptam fuisse, sacramento contendere auderem. Nihilque eum dixisse, nisi quod omnis ævi Poetarum, apud varias gentes nobiliorum, intelligentes quotidie affirmare non erubescunt: Thebani nimirum vatis ferventem & profundo ore ruentem, nulli æmulari facilem, & supra humani ingenii vim, & nubium tractus mul-*

ta aura levatum spiritum, non quidem materia carminum, (hoc enim omnem impietatem superaret,) sed æstro illo & furore poetico, nulli nisi Davidis entusiasmo conferri & comparari posse. Si inde jam Politiano, & innumeris aliis Pindari admiratoribus, æterna impietatis nota imprimi debeat, quid Zuinglio, quo nemo citius monachales illas sordes eluit, & inter vasta & ineluctabili caligine oppressos Helvetios humaniores artes & sacra Christiana purgavit, factum fuisset, si in Italia, audientibus sacerdotibus, illa, quæ legimus hodie de Pindari non modo divino spiritu, sed de sanctitate morum, & quodam de unico & vero Deo sensu, pronuntiasset. Reliqua, utpote copiosa, & ab hoc loco quodammodo aliena, omnibus legenda penes ipsum Autorem commendamus. At eloquentissime sub finem: *Ite nunc, imperitissimi Poetarum & ipsius divinæ artis iudices, & maledicentiæ libidini non moderantes, in tam doctum, tam sanctum, Theologum omne malitiæ virus effundite. Tacete vero, Politiani & literatorum calumniatores, vos inprimis tacete, qui, nunquam tam sublimis Poetæ lectione & meditatione in admirationem abrepti, (vix enim nomen, ne dicam carmina, audivistis,) quid ad cœlestem & a Deo inflatam Davidi Poesin intelligendam, Deorum etiam falsorum, Regum, & Hieronicarum, laudes, & audaces illi ditbyrambi, faciant, didicistis, aut experti fuistis. Quæ diximus huc usque, eo inprimis spectant, ut, quicquid improborum sermonum vulgo tribuitur POLITIANO, aut ab harum rerum imperitis secus, ac par erat, acceptum, aut a malevolis prorsus esse confictum, appareat. Et quidni confictum, cum inter tot æmulos & hostes per omnem vitam versandum esset POLITIANO, quos facile credas non solum nullam lacerandæ ejus famæ occasionem prætermisisse, sed eam etiam fuisse modis omnibus vehementissimeque confectatos. Nimirum ex iis, quæ supra loco non uno dicta sunt, illud abunde constat, Græcorum, patria exulum, quorum magna nubes tunc temporis Italiam invaserat, & Græcarum literarum hic principatum affectabat, vix unum fuisse, qui non in æmulum hunc suum, ad Græcæ linguæ studia magno animo conversum, putaret sibi omnia licere, & famam ejus, pro ingenio illius gentis, atrocissimis conviciis proscinderet. Fuit hæc ma-*

M m m

gna

gna POLITIANI calamitas, quæ nisi fuisset, non ille profecto in tantam gravissimorum criminum suspensionem venisset. Idem est iudicium CASP. BARTHII *Lib. XLVII. Adversar. Cap. 5. p. 2192*, cuius verba supra §. XVII. not. (a) adduximus, testimoniisque, ex re ipsa sumtis, confirmavimus. Fuit præterea commune hoc POLITIANO cum ipsa gente Medicæa fatum, quam cum æmuli, ut constat ex superiorum temporum historia, potentissimi affligerent, & ut fastigio suo deturbarent, funestissima consilia conferrent, fieri aliter non potuit, quam ut ad ipsos gentis hujus alumnos, in quibus præcipuum locum tenuit POLITIANUS, tanti mali portio non ultima veniret. Qua in re assensum nobis facile præbebit, qui, non ignarus literariæ illorum temporum historiæ, in memoriam sibi revocaverit eorum omnium, quibus liberale hospitium domus Medicæa præbuit, sortem afflictissimam; in quibus, dubito, an ostendere vel unum possis, de quo non turpissima quæque in vulgus sparserit hominum nequissimorum calumnia. Unum his addo, in quo mihi præcipuum videor tanti mali fontem scaturiginemque invenire. In quosdam Ecclesiarum magistros, abutentes potestate sua, & in gregem suum ambitiose nimis se gerentes, acerbius subinde, ejusdem quamvis ordinis homo, dixerat in scriptis suis POLITIANUS, & importunos eorum mores, superciliumque pædagogicum, gravius, quam ferre solet ordo ille, reprehenderat. Sunt ejus generis, quæ legimus in literis ad TRISTANUM CHALCUM, *Lib. IV. Ep. 6: Alii, cum se magistros Ecclesiarum profitentur, credunt, sibi jus esse in homines vitæ & necis: itaque sic intemperanter potestate abutuntur, ut nunquam supercilium, nunquam pædagogi vultum, & verba illa tetrica, deponant.* Et Franciscanæ sectæ severitatem simulatam false ridet in *Prologo in Plauti Menæchmos*, quem exhibet Epistola ejus ad PAULUM COMPARI-
NUM, *Lib. VII. Ep. 15:*

Sed, qui vos damnant, histriones sunt maximi:

Nam Curios simulant, vivunt Bacchanalia.

Hi sunt præcipue quidam clamosi, leves,

Cucullati, lignipedes, cincti funibus,

Superciliosum, incurvicervicum pecus.

Qui

*Qui, quod ab aliis habitu & cultu dissentiunt,
Tristesque vultu vendunt sacrimonias,
Censuram sibi quandam, & tyrannidem, occupant,
Pavidamque plebem territant minaciis.*

Excerpta hæc dedit PETRUS DE S. ROMUALDO in *Abregé du trois. Tome du Tresor Chronol. & hist. p. 214*, sed a quo, nemo erat, qui expectaret iudicium illud de moribus & vita POLITIANI acerbum valde, & inconsiderate nimis prolatum. Putesne, talia impune dicta ANGELO? talia patienter audita iis esse, quibus summum est in humanas res quascunque imperium, quos ubi tu digito tetigeris, jam de tuo, miser, actum capite videas? Imo vero, ex hac officina monstrum illud (sit voci venia,) Atheisticum prodiisse, hoc magis est credibile, quo justiores hoc ipso adhuc tempore virorum optimorum, eadem tela formidantium, eidemque hosti succumbentium, querelæ audiuntur. Fuisse autem re vera purissimæ doctrinæ & animi incorrupti hominem, atque ea religione, qua solent viri sanctissimi, coluisse Deos, ANGELUM, vix, qui scripta ejus diligenter volutavit, dubitare quisquam ausit. Quis vero pectoris tam duri sit & inhumani, ut, nihil valere dicta illa pia & religiosa, quorum pleni sunt libri ejus complures, omnia valere sermones illos, a malevolis confictos, certe non ita malo animo prolatos, contendat? Quis unquam Atheus precibus sacris tribuendum quidquam temporis putavit? At POLITIANUS de se in Epistola ad CÆSAREM CARMENTUM, *Lib. IV. Ep. 4*: *Melior diei pars lectionibus variis mihi teritur, reliqua datur amicis opera. Noctem sibi quies, & somnus cum precibus, horario, & stilo, dividunt.* Alia addimus, quæ ex ore Athei tu nunquam expectaveris. Vide, quam religiose Noster ad FRANCISCUM PUCCIUM, *Lib. VII. Ep. 31*: *In primis exposce cottidie summi Dei pacem, per sacra, & aras, cui, non dubito, quin salus tua curæ futura sit, cum fides cordi esse debeat ea, quam patriæ præstas.* De PAULO, Apostolo, magnifice in *Miscellan. Cap. XXXV*: *Cretensis illius Epimenidis versiculus hic a Paulo etiam Apostolo citatus, atque ob id etiam sanctificatus est.* Integra, quam de obitu LAURENTII MEDICÆI ad JACOBUM ANTIQUARIUM dedit, Epistola, *Lib. IV. Ep. 2*, quam religiose de rebus divinis senserit, quam

fuerit

fuerit superstitiosus quodammodo, quam curiosus ominum observator, quod ipsum ab Atheorum ingenio longe est alienissimum, testatur. JOANNEM PICUM, Mirandulanum Ducem, amicum sibi conjunctissimum, ob id inprimis laudat in Epistola ad MARSILIUM FICINUM, *Lib. IX. Ep. 13*, quod *sacras omnes literas enarret, & adversus Ecclesiæ septem hostes directâ fronte decertet*. Similiter in filiis JOANNIS TEIXIRÆ, Cancellarii Lusitanici, sicut alias virtutes, ita illud inprimis, commendat in *Epist. ad TEIXIRAM, Lib. X. Ep. 3*, quod *ædes quotidie sacras frequentent*. Præterea divinas literas *veritatem unicam* dicit in libello ad LAURENTIUM MEDICEM, *de Ira in pueris optima sæpe indolis argumento*. Denique adversus omnem Atheismi suspensionem fortissimi esse loco munimenti jussit Græcam illam, carmine expressam, ad Deum orationem, quæ exstat in Volumine *Epigrammatum Græcorum POLITIANI*; quam, ubi legeris, (quid enim huc totam transferam, quæ inter reliqua POLITIANI scripta cuilibet expetenti patet?) ita comparatam dices, ut ab homine religiosissimo, resque suas omnes ad divinam providentiam referente, nihil scribi sanctius potuerit.

§. 19.

Forma corporis, habituque oris, POLITIANUS nec decoro fatis, nec fatis liberali, fuit, naso quippe enormi, subluscoque oculo, & cervice paululum reflexa, præditus. (*a*) Sed corporis has maculas egregiis animi virtutibus (*b*) compensavit, quarum vel præcipuas nominamus ardentissimum ejus de literis præclare merendi studium, (*c*) & erga obvium quemque humanitatem officiositatemque incredibilem. (*d*) Adhæc, qua in
colen-

colendis amicis, qua in servanda fide, constantia fuerit, supra diximus. Nec dissimulandum tamen, suis etiam præclaram hanc ejus virtutem infectam labeculis fuisse, (e) & quod superstitioni partim, (f) partim ambitioni, cum vana doctrinæ ostentatione conjunctæ, (g) nimium se deditum ostenderit, ob id maxime culpandum videri ANGELUM.

(a) Formosissimum putes POLITIANUM, si audias BARTHOLOMÆUM SCALAM in *Epist. ad POLITIANUM*, Lib. V. *Epp. POL. Ep. 5*: *Tu certe, præter ceteros, Politiane, naturæ multum debes. — ut corporis modo prætermittam doctes, quæ nonnihil & ipsæ habere a quibusdam putantur momenti, ad felicitatem & fortunæ commoda. Sed hæc dicta per cavillum scito, nec obscure impuros POLITIANI amores hic reprehendi. Age vero, quibus coloribus imaginem viri JOVIUS depingat, videamus. Erat distortis, inquit ille Cap. XXVIII. Elog. sæpe moribus, uti facie nequaquam ingenua & liberali, ab enormi præsertim naso, subluscoque oculo, perabsurda. Hæc ita, ut solet omnia, Gallice vertit ANT. VARILLASIUS in *Anecd. de Flor. Lib. IV. p. 193*: *Il étoit fort laid de visage, il avoit le nez extrêmement gros, & long, il étoit lonché de l'oeil gauche &c. JOVIUM*, ut videtur, secutus JUL. CÆS. CAPACIUS, *distortum ei & immanem nasum* tribuit in *Elog. illustr. vir. p. 350*. Nec nos falsa hic docet JOVIUS, cum faciem POLITIANI tam deformem ipsi subinde æquales ejus riserint. Adduximus jam supra §. XVI. not. (r) Epigramma Mabilii, quo inurbane ille:*

Fætus es aspectu; quidni? tam dispare ocello.

Et ipse hoc corporis sui dedecus in Epigrammate ad Mabilium agnoscit POLITIANUS:

*Quod nasum mihi, quod reflexa colla,
Demens, objicis, esse utrumque nostrum,
Affertor veniam vel ipse, — —*

Nec dissimulant hos nævos nummi duo, in fronte Dissertationis nostræ collocati, quorum archetypos servat splendidissimum Imperatoris Augustissimi, CAROLI VI, Numophylacium, quod Viennæ custoditur. Horum alter, quem in suprema paginæ parte vides, ad ætatem POLITIANI quam proxime accedit, Medicæorum Principum, quod puto, jussu in honorem ejus cusus; alter ætatis paulo recentioris videtur, sed ad alterius, quod facile putes, expressus formam, eandemque prorsus imaginem POLITIANI repræsentans. Quæ fuerit POLITIANA illa, cujus faciem in postica ejusdem nummi parte conspicias, an cognatione juncta POLITIANO nostro, an eodem tantum loco natali orta, mihi quidem nullo modo divinare licet. Nusquam enim hujus fœminæ apud Scriptores mentio; & si quid ex vestitu judicare licet, vitam suam transegisse in silentio, & inter sacras virgines, videtur. Si quis de ea certiora me docere possit, non levem ego huic gratiam habebo. Uterque nummus talem prorsus imaginem POLITIANI nobis exhibet, qualem JOVIUS descripserat. Nasum prægrandem hic vides; nec nulla oculi sublusci indicia. Mirari hinc satis nequeo, qui factum, ut de forma oris, qua præditus fuit POLITIANUS, scripserit HENR. BRENCMANNUS in priori ad CORNELIUM DE BYNCKERSHOEK *Epistola* MSta: *De effigie, non animadvertetam, Jovium jam occupasse, qui & iisdem lineamentis indignationem suam animumque a Nostro alieniorem depingit: nec enim mihi tam deformis videtur, etsi tribus in locis attente eum contemplatus fuerim.* Eandem, quam JOVIUS & nummi nostri spectandam præbent, POLITIANI faciem ostendit vetustissima, & quod harum rerum periti judicant, ipsa POLITIANI ætate ab artifice Italo picta, effigies, in ligno expressa, quam inter præclara multa antiquitatis monumenta hic Lipsiæ publica Aca-
demix nostræ Bibliotheca servat. Vides hic eadem in tabula quatuor clarissimorum, quos ætas illa tulit, Itatorum, MAR-
SILII FICINI, CHRISTOPH. LANDINI, POLITIANI nostri, & DEMETRII CHALCONDYLÆ, in ru-
re Fæsulano (ita enim interpretor amœnitatem loci, in tabula expressam,) jucunde hospitantium, & amice inter se confabulan-
tium, imagines conjunctas, eleganter & prorsus ad vivum ex-
pressas, nec inamœnum aspectum sui præbentes. Noscas hic
facile

facile pallentem POLITIANI vultum, quem, ut postea dicemus, Florentiæ in pictis aliquot tabulis animadvertisse sibi visus est HENR. BRENCMANNUS, Batavorum decus. Eandem prorsus imaginem, in æs a nescio quo incisam, spectandam mihi præbuit liber inventu oppido rarus, selectissimas quasque virorum illustrium imagines continens, sed omni & anni, & loci, & artificis, indicio destitutus, cui rubrum: *Imagines virorum illustrium, Tabula CIV*; cujus usum, pro inusitata & ante me multis celebrata humanitate sua, benevole mihi concessit Magnificus Celebrerrimusque Academiae nostræ Theologus, CHRISTIAN. FRID. BOERNERUS. Similem POLITIANI imaginem, inter medios triumviros, MARSILIUM FICINUM, CHRISTOPH. LANDINUM, & DEMETRIUM CHALCONDYLAM, eosdem nempe, quos monumentum Lipsiense ostendit, constituti, & cum his amice, de historia forsan JOANNIS BAPTISTÆ, quam in eadem tabula expressit artifex, colloquentis, affabre & vivis prorsus coloribus pictam a DOMINICO GHIRLANDAJO, pictore Florentino, & Florentiæ in æde Prædicatorum, cui a S. Maria Novella nomen, sublime suspensam, memorat GEORG. VASARUS, Pictor, in *Vite de piu excellenti Pittori, Scultori, e Architettori, Lib. II. p. 461.* Forzan ipse imaginis hujus formam POLITIANUS scripsit, cujus ingenio usos nobilissimos illius ætatis artifices, facile putes, si legas, quæ de se ipse refert POLITIANUS in *Epist. ad HIERON. DONATUM, Lib. II. Ep. 13*: *Si quis breve dictum, quod in gladii capulo, vel in annuli legatur emblemate, si quis versum lecto aut cubiculo, si quis insigne aliquod, non argento dixerim, sed fictilibus omnino suis, desiderat, illico ad Politianum cursitat; omnesque jam parietes a me quasi a limace videas oblitos argumentis variis, & titulis. Ecce alius Bacchanalibus Fescenninorum argutias, alius conciliabulis sanctas sermocinationes, alius citbæra miserabiles nœnias, alius pervigilio licentiosas cantilenas, efflagitat.* Sane de RAPHAELE illo URBINENSI, famosissimo pictore Romano, nullum est dubium, quippe cujus imagines, pulcherrime artificiosissimeque pictas, maximam partem ingenio POLITIANI deberi, testatur RICHARDSONUS

in opere *de Pictura*, Gallice scripto, T. III. p. 334. Habes & imaginem POLITIANI in NIC. REUSNERI *Imagin. viv. literis clar. vir.* nec non in JO. JAC. BOISSARDI *Icon. P. I. p. 152*, qui Epigraphen addidit: *Angelus Philosophus*, & imagini subscripsit versiculum:

Cecropias iterum reptat Demetrius oras

Angelus, Oenotrii quo doceantur, erit.

Sed est vultus ille austerus nimis & morosus, addo, qui hominem loquatur occulte lividum, fraudesque semper, ac pessima quæque consilia, animo volventem. Satis hæc ad mentem JOVII; sed, si nummos nostros, & vetustam, quam modo dixi, imaginem, intuearis, frontem hæc erectiorem longe & magis ingenuam ostendent.

- (b) Scite has virtutes animi, quæ in POLITIANO effulsere, delineavit BARTHOLOMÆUS SCALA in *Epist. ad POLITIANUM*, Lib. V. *Epp. POL. Ep. 5*: *Tu certe, præter ceteros, mi Politiane, naturæ multum debes. Illa tibi ingenium istud, quo agere tam multa, atque memoriam, qua omnium rerum reminisci potes, dedit: &c.* Sed, quod ad memoriæ facultatem, hanc ei denegant quodammodo Autores *Diar. Hist. crit. de la Republ. des Lettr. T. III. p. 253*, ea maxime de causa, quod in scriptis suis ea neget subinde, quæ affirmaverat alio in loco. Provocant eam in rem ad Epistolam ejus ad JO. PICUM, Lib. XII. *Ep. 1*, ubi dubitat, an HOMERI sint, qui vulgo ei tribuuntur, *Hymni*, cum in alia ad PHIL. BEROALDUM, Lib. VI. *Ep. 1*, idem circa tempus scripta, indubium eorum autorem dixerit HOMERUM. Sed hæc perperam obijciuntur Nostro; & si recte inspicias illam ad JO. PICUM Epistolam, videbis statim, non tam ipsum dubitare, quam illud saltem dicere, POLITIANUM, fuisse aliquos, qui huic sententiæ scrupulos objecerint. Manifesta ejus verba: — — *quasi vero non constet, Hymnos istos, quos etiam vatis esse Homeri quidam dubitant, plurimis esse locis mendosissimos.*

- (c) Quis credat, vere a POLITIANO scriptum in *Epist. ad HIERON. DONATUM*, Lib. II. *Ep. 13*: *Non inficior, desidiam esse primam, quæ mihi semper, nescio, quo pacto, fuit in deliciis.*
Simi.

Similia legis in Epistola ejus ad CÆSAREM CARMENTUM, Lib. IV. Ep. 4: *Ne manifesta dissimulem, procrastinator quoque natura sum maximus, nec ad diem facile solvo, quanquam omnino aliquando solvo, quod debui, &c.* & in alia ad FRANCISCUM, Episcopum Cephaledensem, Lib. VIII. Ep. 12: *Non ego scilicet ex ingenio emigravi meo, sum quippe homo omnium hominum ad scribendas epistolas pigerrimus, diem ex die dudens, ac procrastinator mirificus.* Alia tibi omnia, Lector, vel tacentibus nobis, persuasa habes. Quis enim ab homine in otio vivente, & desidii nimis dedito, expectet opera tam elucubrata & composita, non inter diurnas nocturnasque oscitationes sponte nata, sed multorum annorum studio & vigiliis parata? Quæ cum intra vitæ tempus brevissimum, annos vix natus quadraginta, excuderit, satis hinc, quam bene collocaverit horas suas, quam pertinaci industria nobile Musarum opus tractaverit, intelligis. Et quomodo cum illis, quæ paulo ante protuli, POLITIANI verbis convenire putes alia, quæ sunt in Epistola ejus ad TRISTANUM CHALCUM, Lib. IV. Ep. 5: *Equidem habeo gratiam studiis meis, & vigiliis, in quibus acriter ab incunte ætate, si minus cum dispendio bonæ valetudinis, certe sim periculo maximo versatus.* Idque vere ab eo scriptum, ex pallore vultus, quem pictæ viri imagines Florentiæ ostendunt, conjicit HENR. BRENCMANNUS in *priori ad CORNELIUM DE BYNCKERSHOEK Epistola* MSta, cujus supra passim mentionem feci. Plura non addo, cum, quæcunque sive huc usque dicta sunt, sive deinde dicentur de POLITIANO, eo ad unum omnia spectent, ut de insigni ejus in proferenda literarum dignitate studio & ardore inusitato constare nobis possit certissime.

- (d) Quam obviis cuique & expositus, quamque promptus ad officia præstanda, fuerit POLITIANUS, ex Epistola ejus, humanissime scripta officiosissimeque, discas. Sive enim, quas dedit ad amicos & familiares suos, sive alias quascunque, legas, omnes sunt non amoris tantum, sed officiorum etiam, plenissimæ, ut in causa dubia nunquam consilium ab eo frustra expetitur sit, sæpiusque petito plus præstiterit POLITIANUS. Nec ex eorum numero fuisse No-

strum, qui promissis semper, re ipsa nunquam, officiosi sunt, docent nos aliæ ad POLITIANUM Epistolæ complures, quibus decentes ei pro præstitis beneficiis, interdum permagni æstimandis, gratiæ aguntur.

- (e) *Animi non satis ingenui virum* dicit GUIL. BUDÆUS in *Annotat. ad Pandect. p. m. 251*; sed non poterat is aliter eo in loco, quo accusare virum bonum plagii, in PLUTARCHI *de Homero* libello commissi, statuerat. Quæ ipsa cum satis confutata sint supra §. XVII, nec huic iudicio quidquam inesse ponderis putandum est. Audiendi potius iudices, qui, longe a partium studio & invidia remoti, talem de POLITIANO sententiam dixere, qualem publica & indubitata virtutis ejus monumenta expressere. In his præ ceteris placet iudicium FRANC. ROBORTELLI in libro *de Convenientia supputationis Livianæ*, quem suæ *Lampadis criticæ Tomo II* adjecit JAN. GRUTERUS, p. 27: *Inprimis in emendatore librorum requiritur fides, ut ne fucum faciat ullum, ut ne lectori imponat, si dixerit, se in MStis libris invenisse, quod ipse excogitarit, possit fortasse decipere imperitos, at peritis, necesse est, ut se deridendum præbeat. Quanta fides, Dii immortales, in Politiano? Cuius intueri licet adhuc Florentiæ in Medicæa & Marciana Bibliotheca manuscriptos libros, ubi publice asservantur, quibus usus est. Quod vero prudentiam in eo desiderat PETRUS REMBUS in Epist. ad JO. FRANC. PICUM de Imitatione p. m. 728, ubi doctum mercurule ac ingeniosum hominem, sed non multum prudentem, vocat, id quo spectet, cum prudentiæ varia ac diversa sint genera, prorsus non video. Qualia effata, nullis rationibus munita, dignitati tanti viri, meo iudicio, ne tantillum quidem detrahunt.*

- (f) Nihil magis superstitiosum, nihil magis homine erudito, inprimis Philosopho, indignum, quam spectra & mala omina timere, & ex his sinistros rerum eventus prædicere. Toleranda hæc in vetulis, ridenda in his, quibus ad cognoscendas naturales rerum causas ratio & doctrina sufficit. Itaque reprehendendum merito POLITIANUM existimo, anilibus quippe hisce fabulis ita deditum, ut mihi, legenti Epistolam ejus ad JAC. ANTIQUARIUM, Lib. IV. Ep. 2, qua mortem LAURENTII MEDICI,
- CÆI,

CÆI, &, quæ eam antecesserunt, mirabilia multa prodigia, exponit, mera narrare somnia ac deliramenta videatur. Tædet me de his plura commemorare, idque mihi dixisse satis sit, talia nec LIVIO unquam, nec VALERIO MAXIMO, curiosissimis ominum observatoribus, excidisse, &, ut libere rem eloquar, non tam prodigiosa, quam ab omni natura rerum prorsus abhorrentia, hic proferri. Sed vitium hoc Seculū putes, non ferentis sanio-rem doctrinam, & religiose has priorum temporum teterrimas reliquias servantis. Sed illud etiam in primis ineptæ superstitionis haud obscurum indicium præbet, quod supremum illud Ecclesiæ Romanæ caput, Pontificem Maximum dico, non eo, quem homo homini, sed quem ipsi Deo debet, cultu ac honore prosecutus sit. Quippe hic ita omnem religiosæ venerationis modum excessit, ut nobis, meliora edoctis, vix sine horrore legi possit ejus *pro Oratoribus Senensium ad Alexandrum VI*, propudium hominis, habita *Oratio*, quæ, ut tota scatet immodestissimis & vix unquam auditis adulationibus, ita in his maxime bilem nobis movere stomachumque potest: *Gratulamur tibi, Alexander Sexte, Romane Pontifex, quod ad rerum humanarum fastigium subvectus, immo ad divinitatem ipsam plane sublatus, omnia præter Deum minora inferioraque te videas, sic, ut Reges etiam ipsi & Principes adorare submissi vestigia tua, & pulverem pedum tuorum lingere non modo non dedignentur, sed loco etiam præclari muneris concupiscant.* Lingat, cui placeat; minime nos lautas has Regibus dapes invidemus. Sed audi & alia, illis simillima, in *Epist. ad INNOCENTIUM VIII, Lib. VIII. Ep. 4*: *Spero autem, fore, ut, quamdiu sub umbra tui Numinis recubero, ita ab omnibus vel incommoditatibus, quas vita humana fert, vel languoribus molestiisque, exsolvar, ut ab umbra Apostoli Petri, cujus tu locum in illo fastigio obtines, omni prorsus aegritudine homines liberabantur.* Cujus generis bene multa, fastidiosè nobis legenda, prætermitto; a quibus forte abstinuisset Noster, nisi tutissimam hanc ad captandos honores summos, ex manu Pontificis expectari solitos, viam duxisset.

(g) Non accusamus in POLITIANO nobile illud & bono cuique viro insitum gloriæ & honoris studium, quo ad magna

omnia interna quadam vi impellimur, & ad posteros propagare nominis nostri decus laboramus. Neque adeo nos male habent verba magnifica in *Epist. ad PICUM, Lib. XII. Ep. 5: Arsi pane semper, nimis improbe forsitan, sed arsi tamen semper studio famæ perpetuæ, sic, ut pro nibilo divitias, dignitatem, potentiam, voluptates, habuerim, si cum superstite gloria conferrentur*; quibus similia sunt in Epistola ad JAC. ANTIQUARIUM, quæ est Libri III ultima: *Ego certe, (nescio autem, vitione mentis captus, an consilio magis adductus,) magnum quiddam omnino molior, facturique operæ pretium videor, modo vires animum subsequantur.* At, quod ambitionem hanc, per se bonam ac honestam, degenerare in arrogantiam, ingenio liberali indignissimam, ostentationemque circulatoriam, passus est, multumque vel doctrina, vel laudibus suis, intumuit, in eo non solum non laudandum, sed & reprehendendum maxime, existimo. Amovere quidem hanc a se culpam studet in illa, quam modo dixi, ad JAC. ANTIQUARIUM Epistola, molliter hoc ipsi vitium exprobrante, & ab omni remotum jactantia putes, ubi ista legeris: *Equidem (ut planissime dicam,) sentio, me tibi in suspicionem venisse, quasi plus nimio sim gloriæ avidus, quod, ut quas a doctis hominibus proximis aliquot mensibus acceperim literas, earum exemplum statim istuc Bernardo Riccio miserim, quo tibi protinus ostenderentur.* Ut autem sic ineptirem, non mea me voluntas, verum ipsius Bernardi, optimi quidem juvenis, sed mei nimium amantis, assiduæ prope obsecrationes, impulerunt: præsertim qui, te quoque ipsum magnopere id velle, atque etiam contendere, assereret. Non igitur, ut auras quasi captarem, quod a meis moribus procul abest, sed ut amicis obsequerer, quorum me semper judicio permiserim, crebras istuc epistolas illas missitabam: quas tamen prope memineram non juratorum testium, sed blandientium esse amicorum. — Sed, quoniam vir esse nemo doctus potest, quin sibi ipse quoque videatur: prima enim docti hominis conditio est, ut ipse se no-rit: ego vero mihi doctus non videor; sequitur omnino, ne sim doctus. — Id vero, fateor, risi mediocriter, cum me admones, ne supra hominem efferar, scilicet periculum est hoc in me, qui quidem adhuc in primis literulis hæsitent, quasdam vero ar-
tes

tes ex iis ne attigerim quidem, quæ Philosophiæ studio famulantur; — Procul hæc a nobis insania sit, ut, quantum abstinemus adhuc, non dico a summis, sed vel a mediocribus, viris, ignoremus. &c.; at minime cum dictis facta consentiunt, & alia omnia nos docent intolerabilis jactantiæ, qua sua ipse merita passim in scriptis suis extollit, documenta publica. Levia forte & facile toleranda putes, quæ scribit in *Epist. ad FRANC. PICCOLOMINEUM*, Cardinalem Senensem, *Lib. VIII. Ep. 9*: Te obsecro, ut, si quando apud ejus (*INNOCENTII*, Pontificis,) sanctitatem nostri inciderit mentio, (inciderit autem, quoties tu voles,) hisce me, si videtur, commendes verbis: Angelus hic Politianus neque malus homo est, neque plane indotus. Tibi vero, sancte Pater, ita studet, ut non sit fortasse indignus, quem tu aliquando respicias. Multo insolentius doctrinam ingeniumque suum coram ipso *MATTHIA*, Pannoniæ Rege, ostentat, cui dum commendare se enixe studet, parum prudenter inflatum fastu rustico ingenium prodit. Impudentissimi Thrasonis verba sunt (*Lib. IX. Ep. 1*): Tantum dixero, me — in aliquam certe lucem dignitatemque, nullis adeo, nisi literarum, adminiculis pervenisse, profiteri jam multos annos Latinas Florentiæ literas, magna (quod omnibus notum est,) celebritate: sed & Græcas ex pari cum Græcis, quod nescio an alteri Latinorum (dicam enim audacter) mille circiter annos ante contigerit: stilum denique sic ipsum per omnia pene materiæ diverticula duxisse feliciter, ut (quod erubesco, quanquam pene testatum, referre,) cunctos ferme, quicumque in literis ætate mea claruerunt, habere meruerim laudatores. — Possumus multa (si res postulet,) e Græco vertere in Latinum tibi, multaque rursus quasi nova cudere, quæ nec ab eruditis forsitan respuantur. — Et ista ergo possumus, te jubente, non erubescendis illustrare carminibus. Jam bella & paces mandare victuris utriusque linguæ monumentis, & historiæ molli filo contexere, pridem didicimus: tum vel undanti solutæ vocis eloquio, vel immortalis Musarum cantu, totam posteritatem sacris implere præconiis. — Ut autem gustum sumere aliquem jam nunc vigiliarum nostrarum possis, en poema tibi, multa lima cruciatum, quod laudes Poeticæ, quod historiam continet

omnium fere vatum. — Ac (nisi me dulcissimus amor suscepti laboris fallit,) tantas ex hoc libello velut e thesauro divitias proferemus, ut magna ex parte studiosæ juventutis quædam veluti inopia relevetur: ac tum denique, puto, quivis intelliget, quam multis ista mihi lucubrationibus constiterint. Quare ne, quæso, numeret Angeli Politiani carmina Lector, sed ponderet. Jam, quid sit tumide & jactanter scribere, si hoc non est, prorsus nescio. Cœcum fuisse oportet POLITIANUM, nisi, opprobrio hæc sibi fore penes omnem posteritatem, præsenferit. Sed præsensit utique; quod docent illa ejusdem Epistolæ: *Atque hæc ego de me, Rex indulgentissime, novo scilicet & periculoso more, multorumque reprehensionibus obnoxio, simpliciter tamen, sed & vere.* Quidni igitur cavit sibi ab istis lectorum reprehensionibus, nec, quæ vere de ipso dici poterant, maluit aliorum, quam suis, literis edisseri? Rem eandem vitio vertit POLITIANO JAC. GADDIUS *de Scriptor. non Eccles. T. II. p. 138.* Sed hæc ipsa nihili putanda, si conferantur cum iis, quæ arrogantia plus quam empirica ipse nobis refert in *Miscellan. Cap. XIX*, non sane ab homine tam docto, & alioqui tam prudente, expectanda. Me miseret hominis, tam parum studiosi famæ suæ; ceteri, si ita placet, ore pleno cachinnos effundant. *Ista, inquit, video, jam sic innotuisse, ut aliena fortasse cuipiam videri possint; atqui tamen pæne adhuc equidem adulescens, coram literatis aliquot, quos & meminisse arbitror, de hoc ipso loco ad Domitium Florentiæ retuli, qui sic ei statim applausit, ut ingenue fateretur, se plus uno die ab uno scholastico didicisse, quam multis ante annis a quopiam Professorum.* — Catullum autem plane universum Veronæ (scit hoc vir liberrimi ingenii, Baccius Ugolinus,) intra officinam quampiam, quo nos pluvia coegerat, viris aliquot literatis pæne cogen-
tibus, enarravimus, cum quidem illic adesset etiam Guarini propinquus, Joannes Baptista (ni fallor,) nomine, simulque Dantes quidam Aligherius, quintus, ut ajebat, a Dante, Florentino Poeta, neque non duo, qui tum Veronæ non indocti homines profitebantur, magnaque itidem scholasticorum manus, ita pronis auribus nostra illa qualiacunque accipientes, ut identidem clamarent, demissum cœlitus Angelum sibi, (sic enim ajebant,) qui Poetam conterraneum interpretaretur. Magnæ hæc laudi cederent

rent POLITIANO, si a quocunque alio narrata essent; jam, ab ipso recitata, perdunt existimationem ejus, certe magnam ei maculam inurunt. Neque adeo injuriam fecit POLITIANO Parens meus, JO. BURCHARDUS, cum ei, præ ceteris id merenti, locum dedit in suis *de Charlataneria eruditorum Declamationibus* p. 235. Nec iniquus hic judex JO. LUDOVICUS VIVES, cui in libello *de Conscrib. Epist.* p. m. 37 multus dicitur in materia levissima & minutissima sui ostentator POLITIANUS, & qui laudis nimia cupiditate supra epistolæ limites assurgat. Conf. & HENR. BRENCMANNI *Hist. Pand. Lib. IV. Cap. 1. p. 316.*

§. 20.

Jam, in optimo ætatis pariter ac famæ suæ flore constitutum, nobilissimasque curas animo volventem ANGELUM, ita in fatis fuit, ut præmatura mors non literis tantum, sed Italiæ etiam, magnum in futuros annos ex eo viro decus expectanti, eriperet. Obiit enim, insigni Musarum & omnis elegantioris doctrinæ detrimento, annos vix natus quadraginta, (a) Florentiæ VIII Cal. Octobris (b) anni post C. N. MCCCCXCIV. (c) Genus mortis varii Scriptores varium referunt; (d) plurimis hanc turpi & nefando pueri amoris, nonnullis mœrori nimio, ex imminente Medicæ gentis calamitate concepto, tribuentibus. Nos, tantam sententiarum diversitatem animadvertentes, nihil hic certi definimus, liberum cuique de his, quæ speciose fati prolata sunt in utramque partem, judicium permittentes. Ossa ejus Florentiæ in æde D. Marco sacra, (e) honesto

sto & solenni, quod puto, ritu, (*f*) sunt condita. Inscriptionem sepulchro additam, alii negant, alii non sine ratione affirmant. (*g*) Ceterum penes cives suos & æquales, eos imprimis, quibus perspecta fuit doctrina viri, memoriam sui desideratissimam reliquit, (*b*) præclarissimasque laudes ejus nobiles quique illius ætatis Poetæ mœstissimis Carminibus certatim ad feram posteritatem propagarunt. (*i*)

(*a*) Non sine ratione sequor MARSIL. FICINUM, præceptorem POLITIANI, cui is e vita migrasse quadragesimo ætatis anno dicitur in Epistola ad GERMANUM DE GANAI, nec non RAPH. VOLATERANUM, discipulum POLITIANI, quo teste in *Commentar. urban. Lib. XXI. p. 246* quadragesarius decessit. Idem deinde tradiderunt GERH. JO. VOSSIUS in libro *de Poetis Latinis Cap. VII. p. 79*, & *de Histor. Lat. Lib. III. Cap. 8. p. 629*, CHRISTOPH. SANDIUS in *Notis ad VOSSIUM de Histor. Lat. p. m. 423*, JO. MARIUS CRESCIMBENI in *Commentari intorno sua Istoria della volg. Poes. Vol. II. P. II. Lib. III. p. 188*, ANT. TEISSIERIUS in *Elog. des homm. sav. T. I. p. 168*, P. BÆLIUS in *Lex. hist. T. III. p. 2341*, ABR. BUCHOLZERUS in *Indice Chronol. p. m. 494*, LUD. MORERIUS in *Grand Diction. hist. T. I. p. 367*, & qui in hoc uno forte alienus est a suo JOVIO, ANT. VARILLASIUS in *Anecd. de Flor. Lib. IV. p. 196*, & CASP. BARTHIIUS *T. I. Animadv. in Statium p. 4*. Si accurate computemus universum vitæ curriculum, vixit POLITIANUS annos quadraginta, menses duos, dies decem. Ita enim dicendum, si natus est Noster die 14 Julii anni 1454, mortuus die 24 Sept. anni 1494. Addit unum diem BERNARD. DE LA MONNOYE in *Tom. III. Menagian. p. 438. not. **, quod aliter fieri non potuit, cum supremum vitæ ejus diem quintum & vigesimum Septembris

bris diceret. At demit aliquot dies BUCHOLZERUS l. c. annos natum quadraginta, menses ferme duos, docens; quem ipsum non nisi calculus fefellit, cum in natali æque ac mortis die nobiscum consentiat. Patet vero ex his error PAULI JOVII, tum, cum e vita excederet, *vix quadragesimum quartum ætatis annum attigisse* Nostrium, perhibentis in *Elog. Cap. XXVIII*. Sed recte eo nomine notatus est VOSSIO *de Hist. Lat. l. c.* SANDIO l. c. BÆLIO l. c. & MORERIO l. c. Video tamen, eundem nobis errorem venditare, deceptos, ut puto, autoritate JOVII, PETR. OPMEERUM in *Opere Chronogr. orbis universi p. 634*, NIC. REUSNERUM in *Icon. viv. erud. vir. sub ic. Polit.* FERD. UGHELLUM in *Ital. sacræ T. III. p. 182*, FRANC. SWEERTIUM in *Selectis orbis Christiani deliciis p. 242*, JO. PETR. LOTICHIIUM in *Biblioth. poet. P. II. p. 82*, & JO. JAC. BOISSARDUM in *Icon. p. 160*. Nec alia est sententia eorum omnium, qui, mortuum POLITIANUM anno 1498, tradunt; qua in re a veritate eos longius abesse, paulo post dicemus. Sed, cum & alii fuerint, qui mortuum A. 1509 doceant, hi ipsi ætatem ejus ad annum sextum & quinquagesimum extendunt. Sunt in his LAUR. BEYERLINCK in *Theatro vitæ hum. Lib. XI. fol. 667*, FRANC. RAPHELENGIUS, Junior, in *Notis MStis ad S. J. Diarium erudit. vir. & GUIL. BUDÆUS, Medicinæ Doctor, a Parisiensi illo multum diversus, in Thanatologia, adjecta JO. GE. LEUCKFELDI Scripto-ribus rerum Germ. p. 189*. Idem BUDÆUS, fuisse alios, testatur, qui, annum POLITIANO secundum & quinquagesimum fuisse vitæ ultimum, contenderint; sed quorum opinione, utpote ne verisimili quidem, omnium minime movemur.

- (b) Octavo Calendarum Octobris, seu quarto & vigesimo Septembris die, ad Superos abiisse ANGELUM, constat testimonio GERH. JO. VOSSII, cujus *Lib. III. de Hist. Lat. Cap. 8. p. 565* sunt verba: *De-cessit Florentiæ VIII Cal. Octobr. XL solum, ut est apud Volaterranum, non, ut est apud eundem Jovium, annos natus XLIII*. Quæ cum legeret WERNERUS JAC. CLAUSIUS, frustra sibi persuasit, ipsum, quem vitæ supremum habuit POLITIANUS, diem VOLATERRANO indicari, ut patet ex his, quæ profert in libello *de Vita Politiani Cap. XXXIII. p. 67*. Sed hoc

ipso manifestum facit, non inspectum sibi VOLATERRANUM, qui de morte POLITIANI non nisi duobus verbis: *Decessit quadragenarius*, mentionem injicit in *Commentar. urban. Lib. XXI. fol. 246*. VOSSIO qui de die mortis dubium moverit, præter BERNARDUM DE LA MONNOYE, cui Septembris dies 25, sed, quod miror in homine tam docto, absque omni ratione & testimonio, placet in *Menagian. T. III. p. 438. not. **, & in *Notis ad BAILLETI Jug. des Sav. T. V. P. I. p. 89*, Scriptorum haud quemquam scio. Sequuntur auctoritatem ejus BUCHOLZERUS *l. c.* BAILLETUS *l. c.* BÆLIUS *l. c.* & cujus suffragium præ ceteris plurimum habet ponderis, CRESCIMBENIUS *l. c.* Quin illi ipsi, qui de anno mortis longe a VOSSIO diversissima sentiunt, diem nobis eundem nominant, FERD. UGHELLUS *l. c.* PAUL. EBERUS in *Calendar. hist. p. 383*, GUIL. BUDÆUS *l. c.* NATH. CHYTREUS in *Deliciis variorum in Europa itin. p. 110*, FRANC. SWEERTIUS *l. c.* LAUR. SCHRADE-
RUS in *Monum. Ital. p. 82. b.* JAC. MIDDENDORPIUS in *Academ. celebr. T. II. Lib. IV. p. 31*, EL. REUSNERUS in *Diar. hist. p. 143*, FRANC. SCHOTTUS in *Itinerar. Ital. p. 301*, & CASP. CUNRADUS in *Prosopogr. melicæ Millen. II. p. 149*. Quod vero P. JUL. NEGRIUS in *Istor. degli Scrit. Fior. p. 46* diem 24 in 22, & in 28 NIC. COLETUS in *Notis ad UGHELLI l. c.* transformant, in eo sive Scriptorum negligentiam, sive vitium typothetarum, agnoscimus, idque hoc magis, quod NEGRIUS errores istiusmodi per singulas libri sui paginas sint familiarissimi, COLETO causæ suæ patrociniū neget is ipse, quo teste utitur, Abbas SALVINIUS, utpote quem prorsus facere cum VOSSIO, clarissime patet ex his, quæ *l. c.* profert CRESCIMBENIUS. Sufficiat igitur nobis testimonium VOSSII; cum de die mortis nihil nobis constare ex Scriptoribus POLITIANO æqualibus possit. At mensem Septembrem clarissime docet MARSIL. FICINUS in Epistola ad GERMANUM DE GANAI, quæ in *Volumine Epistolarum* ejus legitur.

- (c) Dissidentes hic Scriptores non paucos habeo, & mirum est, de morte hominis a nostrâ ætate non longe adeo remoti tam diver-

diversa a diversis narrari. Vix venia dignus est error ANT. TEISSIERII, mortem POLITIANI rejicientis in annum 1553 in *Elog. des homm. sav. T. I. p. 168*, ut, quem certo constet annum ætatis vix quadragesimum attigisse, jam, ita volente TEISSIERIO, integrum vixisse Seculum dicendus sit. Ridiculum hoc valde; sed magis ridiculum, eundem TEISSIERII errorem in *Lexici universalis HOFMANNIANI* eam editionem, quæ prodiit Amstelodami A. 1702, ejusque *T. III. p. 812*, migrasse, cum in illa vetustiori, quam Autor Basileæ A. 1677 vulgavit, *T. I. p. 119* rectius legatur annus mortis 1494. Nihil hæc moramur, utpote manifesto falso, & ad id unice idonea, ut Scriptorum, qui hæc tradunt, oscitantiam testentur. Plus negotii nobis faceffunt alii, qui, mortuum POLITIANUM anno Seculi XV nono, contendunt. Placet hæc opinio non multis tantum, sed his etiam ipsis, quos alioqui cum laude versari constat in computandis temporum rationibus. In his præcipuos nominamus PAULUM EBERUM *l. c.* FRANC. RAPHELENGIUM *l. c.* GUIL. BUDÆUM *l. c.* JAC. MIDDENDORPIUM *l. c.* EL. REUSNERUM *l. c.* CASP. CUNRADUM *l. c.* FRANC. SCHOTTUM *l. c.* NATH. CHYTRÆUM *l. c.* LAUR. SCHRADERUM *l. c.* MARTIN. ZEILLERUM in *Histor. celebr. p. 118*, PETRUM DE S. ROMUALDO in *Abreg. du Tresor Chronol. & Hist. T. III. p. 262*, & JO. MABILLONIUM in *Museo Ital. T. I. p. 178*, cui nimium favens, ÆGIDIUS MENAGIUS in *Anti-Baillet T. I. Cap. 14. p. 52*, perperam, in tanta idem sentientium multitudine, negligentiam typographi accusavit. Eundem mortis annum produnt bina Chronosticha JOSEPHI A PINU, quæ in libro *Chronostichorum* ejus legimus. Alterum:

*fVnere PoLItIanVs VbI est eXtInCtVs atroCI,
noCtIbVs aqVaVIt penDVLa Libra Dles.*

Alterum vero:

*spICa Vago oCCVMbens se VesperI In aqVore tInXIIt,
poLItIanVs VbI hoC raptVs ab orbe fVIt.*

Nec non similes versiculi BERNH. STURMII in *Eteostichorum Centur. VI. n. 13 & 14*:

*angelVs hIC CLaVIt CIneres, Varla arte poLItVs,
 Vt VIX InVenIat aVsonIs ora pareM.
 VIVIt In orbe LlbriIs, DeDIt angelVs ossa CaVerna,
 spIrItVs eXVtVs Corpore CeLsa sVbIt.*

At, quantus quantus est eorum, a quibus nos dissentimus, numerus, fefellit hos omnes dubiæ fidei Epitaphium, quod positum POLITIANO in æde D. Marci perhibent FRANC. SCHOTTUS in *Itinerar. Lib. IV. p. 301*, NATHAN. CHYTRÆUS *l. c.* LAUR. SCHRADERUS *l. c.* aliique plures :

*Politianus in hoc tumulto jacet Angelus, unum
 Qui caput, & linguas, res nova, tres habuit.
 Obiit anno MDIX, Septemb. XXIV.*

Idem profert CLAUSIUS in *Vita POLIT. Cap. VI. p. 17*, sed tanquam compositum a SIGEFR. RYBISCHIO, qui superiorum temporum hoc monumentum conservavit saltem in *Monum. illustr. vir. fig. 18*. Ego vero parum ab eo aberam olim, ut, si non integram, certe quod ad annum subnotatum, in suppositiis habendam Inscriptionem hanc sepulchralem, mihi persuaderem. Nec deerant rationes, multum firmantes conjecturam. Primum de eo vix quisquam dubitet, si annus mortis revera fuit Seculi XV quartus & nonagesimus, quod ipsum nos extra omnem dubitationem positum existimamus, mendacissimos eos esse, qui tale nobis Epitaphium venditent, in quo sculptoris manus Seculi XVI annum nonum inscripserit. Deinde non putabam negligendum testimonium solertissimi Italicarum antiquitatum spectatoris, JO. MABILLONII, qui, sepulchro POLITIANI Inscriptionem additam, prorsus negat in *Musei Ital. T. I. p. 178*. Cujus sententiæ accedere videntur, qui, Epitaphium POLITIANI exstare Florentiæ, affirmant, sed de Inscriptione nihil addunt, JAC. MIDDENDORPIUS in *Acad. celebr. Lib. IV. T. II. p. 31*, & ROGISSARTUS in *Delices de l'Ital. T. I. p. 164*. Quod vero MABILLONIUS mortuum nihilominus A. 1509 dicit ANGELUM, in eo temere videtur aliorum, quos nominavi, fidem secutus. Et suspectam quammaxime mihi fecit Inscriptionem diversa eorum, a quibus venditur vulgo, narrandi ratio. Sunt enim,
 qui

qui addant Inscriptioni versiculum illum **STURMII**, paulo ante prolatum:

Angelus hic clausit cineres, varia arte politus,

Ut vix inveniat Ausonis ora parem.

Quasi scilicet probabile sit, ea, quæ sunt hominis Germani, & ab ætate **POLITIANI** longius remoti, nec multum adeo leporis habent, tantum Italogum plausum tulisse, ut ipsi inscribenda tumulo existimaverint. Sed ita scilicet expressum legas Epitaphium in **SCHRADERI Monum. Ital. p. 82. b. NATH. CHYTRÆI Delic. var. itin. p. 110, FRANC. SCHOTTI Itinerar. Ital. Lib. IV. p. 301, & PHIL. LABBÆI Thesaur. Epitaph. P. VI. Epit. 16. p. 188.** Alii Inscriptionem nobis exhibent, sed anni indicio destitutam prorsus; qualis legitur in **SIGEF. RYBISCHII Monum. ill. vir. fig. 18, JO. HENR. A PFLAUMERN Mercurio Ital. p. 117, & ANT. BALDASSARRI Compendioso Ristretto delle Vite di person. ill. p. 34.** Alii denique subscriptum Epitaphio non annum 1509, sed 1498, docent; quod factum a **FERD. UGHELLO in Italia sacra T. III. p. 182, & FRANC. SWEERTIO l. c.** Quin annum 1499 subnotatum video a **DOMINICO MARIA MANNIO in Comment. de Florent. invent. Cap. XLV. p. 87.** Id ipsum, munitum autoritate **JOVII**, cui anno ætatis quarto & quadragesimo mortuus perhibetur **POLITIANUS**, novo quorundam errori occasionem dedit, qui, mortem **POLITIANI** incidisse in annum 1498, contendunt. Opinionem hanc esse video **JAC. PHIL. BERGOMENSIS in Supplemento Supplementi Chronicarum p. 435, JO. PETRI LOTICHII in Biblioth. Poet. P. II. p. 82, B. FERD. DEL MIGLIORE in Firenze illustrata p. 28, NIC. REUSNERI in Icon. vivis vir. doct. sub imag. Polit. & eorum omnium, quibus annorum quatuor & quadraginta ætatem attigisse Noster dicitur.** Unus in his parum sibi constat **PETR. OPMEERUS**, qui, cum, **POLITIANI** & **JO. PICI** mortem in annum eundem 1494 incidisse, recte doceat in *Opere Chorogr. p. 634*, male ætatem **POLITIANI** ad annum quartum & quadragesimum extendit. Hæc, inquam, omnia, hætenus prolata, eo me adduxerunt olim, ut de sepulchrali illa, quam vulgo venditant, Inscriptione dubitarem prorsus, conficiamque a nescio

quo existimarem. Sed factum est nuper, ut ex literis Fratris mei, CAROLI OTTONIS, tunc Florentiæ commorantis, curiosissimi istarum rerum, etiam me non rogante, observatoris, intelligerem, exstare utique Florentiæ in æde Divi Marci supra sacello quodam in lapide inscriptum Epitaphium hoc POLITIANI, idque cum alio JO. PICI conjunctum ab HIERONYMO BENIVENIO, illo ipso, ni fallor, de quo POLITIANUS in *Elegia ad Antonium Benivenium, Medicum*:

*Tertius (frater) Aoniis satur ille Hieronymus undis,
Ad querulam docto barbiton ore canit.*

Nec satis fuit Fratri optimo, hæc observasse tantum, sed, quod me ejus rei valde curiosum nosset, Inscriptionem utramque, ut legerat, ita in codicillos notavit, notatamque, ut in aliorum veniret notitiam, statim ad me transmisit. Tunc scilicet eorum omnium, qui subnotatum Inscriptioni annum mortis 1509 dixerunt, facile errorem agnovi, & ex hoc ipso monumento veriori eorum sententiæ, qui mortem POLITIANI ad annum 1494 referunt, novum robur petii. Ipse jam lege & inspice, Lector. In parvo lapide inscriptum est POLITIANI Elogium:

POLITIANVS
IN. HOC. TVMVLO. IACET
ANGELVS. VNVM
QVI. CAPVT. ET. LINGVAS
RES. NOVA. TRES. HABVIT
OBIIT. AN: MCCCCLXXXIV
SEP. XXIV. ÆTATIS
XL

Supra hoc lapide alius eminet, isque longior latiusque patens,
JOANNI PICO sacer:

D. M. S.
IOANNES. IACET. HIC. MIRANDVLA. CETERA.
NORVNT
ET. TAGVS. ET. GANGES. FORSAN. ET. ANTIPODES
Utram-

Utramque Inscriptionem distinguunt verba:

HIERONYMVS. BENIVENIVS. NE. DISIVNCTVS. POST
MORTEM. LOCVS. OSSA. SEPARET. QVORVM. ANIMOS
IN. VITA. CONIVNXIT. AMOR. HAC. HVMO
SVPPOSITA. PONI. CVRAVIT

Quæ si recte se habent, uti habere se palam est, quis dubitet, utriusque carminis autorem fuisse hunc BENIVENIUM, Poetam non ignobilem, ut ex verbis POLITIANI, paulo ante prolatis, cuilibet intelligitur. Fuisse igitur Seculi XV annum quartum & nonagesimum POLITIANO fatalem, non habebis posthac, cur dubites. Et faciunt nobiscum Scriptores probatissimi, GERH. JO. VOSSIIUS *Lib. III. de Hist. Lat. Cap. 8. p. 629*, CHRISTOPH. SANDIUS *l. c.* Continuator MATTH. PALMERII *ad an. 1494*, GILB. GENEBRARDUS in *Chronograph. Lib. IV. p. 708*, PHIL. BRIETIUS in *Introduct. ad Chronol. Lib. XV. P. II. Cap. 10. p. 86*, JO. FUNCCIUS in *Commentar. in ipsius Chronol. Lib. X. ad an. 1494*, ABR. BUCHOLZERUS *l. c.* CANDIDUS PANTALEON in *Tabulis Chronol. ad an. 1494*, JO. MAR. CRESCIMBENIUS *l. c.* PETR. BÆLIUS *l. c.* BERN. DE LA MONNOYE in *Menagian. T. III. p. 438. not. **, LUD. MORERIUS in *Lex. hist. T. I. p. 367*, P. JUL. NEGRI *l. c.* THOM. CRENIUS in *Animadv. P. III. p. 189*, NIC. COLETUS *ad UGHELLI Ital. sacr. T. III. p. 182. not. a*, atque ii omnes, qui, vivendo implevisse POLITIANUM annos quadraginta, dixere. Neque opus est, recentiorum Scriptorum, aut Inscriptionis sepulchralis, testimonio rem confirmari, quæ a certissimis & prorsus indubitatis rationibus, non sine aliquo labore mihi conquisitis, firmissimum suum robur accipit. Has ordine hic proferemus, ita quidem, ut cum his, quæ ipsum annum 1494 clarissime ostendunt, cumulemus alias, quæ, ante annum 1498 contigisse mortem ANGELI, evincunt. Ejus generis sunt, quæ ex *Collectione Operum POLITIANI*, Florentiæ A. 1497 edita, petuntur, quam cum defuncto demum POLITIANO vulgata testentur ii, qui inspexerunt, per se patet, mortem ANGELI, si non ipso anno 1494, saltem ante annum 1498, contigisse. Nec nullum sententiæ nostræ patrociniū præbet Epistola PETRI CRINITI ad JO. FRANC. PICUM, subjecta ALE-

XANDRI APHRODISIENSIS *Problematibus*, a POLITIANO Latine versis, quæ, ut ex subscriptione patet, ipsis data Calendis Aprilibus anni 1497, talia continet, quæ, non amplius in vivis tunc fuisse POLITIANUM, certissime testantur. Scribit enim inter alia CRINITUS: *Ceterum, quod ad Politiani pertinet interpretationem, tantum pro tempore illud admonuerim, Politianum ipsum, si paulo plus in humanis egisset, multa fuisse vel his additurum, vel inducturum.* Eundem, & fortio-rem quodammodo, probandi nervum habent literæ ZENOBI ACCIAJOLI ad Studiosos, præmissæ *Collectioni Epigrammatum Græcorum POLITIANI*, & Calendis Decembribus anni 1495 scriptæ. In his de POLITIANO jam tum mortuo ACCIAJOLUS: *In quæis ipsis (ut mihi quidem videtur,) ejusmodi multa sunt, quorum si facilitatem ac copiam reputaris, magni quidem ingenii Politianum, sed & multæ lectionis, fuisse ostendant, planeque indicent, quantum vir ille operæ pretium facere potuerit, si perficere, quæ cogitabat, per importunum obitum licuisset.* Sed plura suppetunt, quæ annum 1494 manifesto nobis indicant. JO. BAPT. MANTUANUS in literis ad JO. FRANC. PICUM, (vid. *Lib. II. Epp. JO. FRANC. PICI Ep. 6.*) quibus subsignatus est anni 1495 dies 3 Januarii, magno dolore persequitur POLITIANI æque ac GE. MERULÆ, HERM. BARBARI, & JO. PICI, præmaturam mortem. *Mors Georgii Merulæ, inquit, primum condiscipuli, postea præceptoris mei, — tristitia me afficit: sed erat ille jam grandævus, & senio ingravescente jam inutilis, & functus officio. Hermolai & Politiani, duorum illustrium virorum, lamentabilis occasus attulit & mihi & omnibus literatis grave cordolium: sed altius hoc vulnus insedit, & longe majorem in Pico nostro jacturam passa est res literaria.* Similiter PETRUS CRINITUS, dum annum eundem, quo CAROLUS, Francorum Rex, funestam belli facem in Italiam intulit, fatalem POLITIANO dicit de *Honestâ disciplina Lib. XV. Cap. 9. p. m. 399*, annum hunc 1494 quasi digito nobis indicat. Ipsa CRINITI verba dabimus: *Nescio, quo fato superiore anno evenerit, quo Francorum Rex, Carolus, Italiam cum infesto exercitu & instructis copiis invasit, ut principes viri in literis atque in summis disciplinis*
cla-

clarissimi perierint: hoc est, Hermolaus Barbarus, Jo. Picus Mirandula, & Ang. Politianus: qui omnes in ipso statim Francorum adventu & conatibus immaturo obitu ad Superos concesserunt. Urget hoc argumentum præ ceteris, nec immerito, BÆLIUS in *Lex. T. III. p. 2341. not. (E)*. Sed & cum maxime huc pertinet testimonium MARSILII FICINI, quo VOSSIUS *l. c.* & BÆLIUS *l. c.* utuntur. Is enim in Epistola ad GERMANUM DE GANAI, quæ sub finem *Epistolarum* JO. PICI legitur, ineunte anno 1495 data, de morte POLITIANI sic commemorat: *Ut autem tibi nota sit reliqua literarum jactura, hoc autumno Florentiæ facta, Angelus Politianus noster, Latina Græcæque lingua doctissimus, Septembre proximo ante Pici obitum migravit e vita, quadragesimo ætatis anno.* Jam vero inter omnes constat, hoc ipso anno 1494 ad Superos abiisse Mirandulanum Ducem. Ex iisdem FICINI verbis apparet, in manifesto errore versari PHIL. BRIETIUM in *Introduct. in Chronol. l. c.* & P. JUL. NEGRI in *Istor. degli Scrit. Fior. p. 46*, quos si sequaris, morte antecessisse POLITIANUM PICUS dicendus sit. Et sane illustris clarissimorum virorum morte, luctuosissimusque Italarum Musis, iste annus fuit, quippe qui, præter alios, GEORG. MERULAM, minime indoctum hominem, tresque alios, inviolato amicitiae fœdere conjunctissimos, amicos, HERMOLAUM BARBARUM, JO. PICUM, & POLITIANUM nostrum, & ætate, & doctrinæ fama, florentissimos, mature nimis bonis literis eripuit.

(4) Tam inter se dissentiunt, quæ de mortis genere nos docent diversissimi Scriptores, ut, quis omnium verissima tradat, vix ausim definire certo. Alia ita sunt comparata, ut insignem maculam inurant famæ POLITIANI; alia minus probri habent, & præmaturæ mortis causam ad fatalem quandam necessitatem referunt. De utroque narrationum genere, posse verum esse, existimes; de utroque, posse falsum. Illa, si dubitandi venia datur, facile dicas ab obrectatoribus POLITIANI, hæc ab amicis, excogitata. De his, quicquid mihi compertum est, dicam, sed ita dicam, ut liberum cuique Lectorum de singulis judicium permittam. Absona sunt illa WERNERI JAC. CLAUSII in *Vita Polit. Cap. XXXIII. p. 68*: *De mortis ipsius genere Bartholomæus Scala, cui jam satisfecit ipse Politianus, — — im-*

probe mentitus est. Nempe viventi adhuc **POLITIANO** genus mortis exprobravit **SCALA**, & ille, nondum mortuus, converso naturæ ordine, de morte sua certiore facere **BARTHOLOMÆUM** sciverat. O quantæ nugæ! Satis, quo spectent ista **CLAUSII**, intelligo; sed parum is concinne expressit mentem suam. Impuros amores **POLITIANO**, ut supra vidimus, objecit utique **SCALA**; sed, hos ei mortis præmaturæ causam exstitisse, nec dixit unquam, nec dicere, vivente **POLITIANO**, potuit. Sed alii, nec ii pauci, fuere, qui, exitium venisse **POLITIANO** ab æstuante nimium amore, traderent. *Vulgo fertur*, ait **GERH. JO. VOSSIUS** *de Hist. Lat. Lib. III. Cap. 8. p. 629*, *obiisse Politianum, fædi amoris impatientia capite in parietem illiso.* Non indicat ejus fabulæ autores **VOSSIUS**; nec mihi, præter **VOSSIUM**, ullum obvenisse Scriptorem memini, qui de morte **POLITIANI** tale quid commemoret. Neque hæc ipsa, quod idem **VOSSIUS** perhibet, confutata sunt a **JO. PIERIO VALERIANO**, qui, *mortem voluntariam a Florentinis universo terrarum orbi magna cum Politiani infamia propalatam*, dicit *Lib. II. de Liter. infelic. p. m. 354*, de genere vero mortis voluntariæ, de capite, inquam, in parietem illiso, ne verbum quidem addit. **MORERIUS** vero, memorans hæc ipsa **VOSSII** in *Lex. T. I. p. 367*, perperam addit, *scæminæ cujusdam amore in hunc furorem conjectum ANGELUM.* Neque enim id **VOSSIUS**, nec, qui mortem **POLITIANO** contractam ex impuri amoris vehementia dixerunt, **JOVIVS**, alique, mox nominandi, habent. Conf. **BÆLIUM** in *Lex. hist. T. III. p. 2344. not. (Q)*. Quid tribuendum sit testimonio **WOLFG. BÜTNERI** & **GEORG. STEINHARTI** in *Epitome historiarum p. 220*, nec non **MATHESII** in *majori Catechesi Concion. III*, levissimæ autoritatis Scriptorum, quorum si fidem sequaris, suo se gladio interemisisse dicendus sit **POLITIANUS**, vel tacente me, Lectorum quisque intelligit. Discrepat ab his sententia eorum, qui, pueri ingenui amore correptum, in lethalem morbum incidisse, & inter cantandum exspirasse, tradidere, **ANGELUM**. Primus ejus rei mentionem fecit **JOVIVS**, narratiuncularum istiusmodi aut artifex peritissimus, aut vocalissimus buccinator. Quo nisi interprete hæc posteris innotuissent,

lent, vix unquam in mortis tam ignobilis suspicionem venisset Noster. At utitur vulgari illo *ferunt* JOVIUS, ne videri possit assensum præbuisse his munusculis. Sed ita videtur tamen LUD. MORERIO in *Lex. hist. T. I. p. 367*, quem eo nomine, nescio, an satis merentem, reprehendit P. BÆLIUS in *Lex. hist. T. III. p. 2344. not. (Q)*. Sed JOVII jam ipsa verba Lector expetit. Is, *ferunt*, ait in *Elog. Cap. XXVIII*, *eum, ingenui adolescentis insano amore percitum, facile in lethalem morbum incidisse. Correpta enim cithara, cum eo incendio, & rapida febre, torreretur, supremi furoris carmina decantavit; ita, ut mox delirantem, vox ipsa, & digitorum nervi, & vocalis denique spiritus, inverecunda urgente morte, desererent; cum maturando judicio integræ statæque ætatis anni, non sine gravi Musarum injuria, doloreque seculi, festinante fato eriperentur*. Quibus, ample satis & copiose dictis, invenit tamen, quæ adderet ingeniose, VARILLASIUS, ille JOVII sui felicissimus, si Diis placet, Commentator. Hunc lege, & magistro hoc usus, implere bonas chartas fabulis jucundis, & magnas venditare nugas, discere. Eleganter is in *Anecdot. de Flor. Lib. IV. p. 196*: *La passion qu'il avoit pour un de ses ecoliers de haute qualité, ne pouvant etre assouvie, lui donna la fièvre chaude. Dans la violence de l'accès il fut une chanson pour l'objet, dont il étoit charmé, se leva du lit, prit une luth, & se mit à la chanter sur un air si tendre & si pitoiable, qu'il expira en achevant le second couplet, le meme jour que Charles VIII passa les Alpes pour aller à la conquête de Naples*. Accurate noster Historicus, scilicet. Quasi nempe non ex historia illorum temporum constaret, expeditionem illam Neapolitanam jam aliquot ante mortem POLITIANI menses, sub initium quippe anni 1494, a CAROLO, Gallorum Rege, susceptam. Id recte animadvertit P. BÆLIUS *l. c. not. (F)*, qui, adductis VARILLASII verbis, addit tandem: *C'est ainsi qu'il a plu à cet Auteur de traduire ce passage de Paul Jove*. Exstat Florentiæ in Bibliotheca, forte Laurentiana, Codex Columella, a POLITIANO collatus, cui, paucis, ut videtur, ante mortem suam diebus, Noster adscripsit verba: *Florentiæ, anno horribili, transituris in Italiam Gallis; ut, oculos suos testatus, nos docet HENR. BRENCMAN- NUS in priori ad CORNELIUM DE BYNCKERS-*

НОЕК Epistola MSta. Sed jejunum hic dices & parum fecundum VARILLASII ingenium, si legas, quæ, fictione plus quam poetica, Gallis Scriptoribus admodum familiari, fucum & phaleras additurus JOVII narrationi, jucunde magis, quam vere, tradit Abbas FAYDIT in libro: *Remarques sur Virgile & sur Homere* p.369. Sequar & hic morem meum, & ut recte cognoscas mentem Autoris, ipsa ejus verba proferam. Politien, ce bel esprit, ita scribit Abbas ille, qui parloit si bien Latin, s'appelloit Ange: mais il s'en falloit beaucoup qu'il en eut la pureté. La passion bonteuse & l'abominable amour dont il bruloit pour un jeune garçon, qui étoit Grec de naissance, & qu'on appelloit ordinairement Argot, a flétri à perpétuité sa mémoire, & causa sa mort. Car étant tombé dans une fièvre chaude, il se leva brusquement de son lit la nuit, que sa garde étoit endormie, prit un luit à la main, & en alla jouer sous la fenêtre du petit Grec. On l'en retira à demi mort, & on le remporta dans son lit, où il expira bientôt après, en repétant fort souvent le nom de son Idole, ce qui lui fit appliquer ce vers que Virgile a fait sur Antor, Grec de nation, né à Argos: — Et dulces moriens reminiscitur Argos. Mira hæc & singularia, nec ante FAYDITUM cuiquam dicta. Itaque certissime compertum sibi habuit Gallus ille, puello, quem tam tenere complexus est Noster, nomen ARGOTI, eundemque natione Græcum, fuisse. Et quis non, præsentem hunc adstitisse morienti POLITIANO, putet? adeo diligens vel eorum, quæ videri possint levissima, observator est. Nec nos præter testem hic quidquam desideramus, sed hunc ita desideramus, ut absque eo æstimanda hæc nihili, & rejicienda ad aniles fabulas, putemus. Ejusdem fere generis sunt, & ex FAYDITI petita fonte videntur, quæ de morte POLITIANI memorata sunt a Comite de Rupe forti in libello mediocriter docto: *Reflexions sur ceux, qui sont mort en plaisantant*, p.36. Quo in Opere cum illud ageret Autor, ut selecta eorum, qui animo composito, inter gaudia jocosque, mortem suam exceperunt, exempla proferret, minus opportune POLITIANI mentionem fecit, quippe tum, cum citharam pulsaret, & plena amoris carmina cantaret, febris vehementissimæ insanos impetus sequenti, nec eo, quo homines sui compotes, rationis usu prædito. Conf. *Acta Eruditorum German.* P.XXI. p. 752. Vi-

des, Lector, quam diversæ & inter se dissonæ Scriptorum narrationes emanaverint ex uno fonte JOVII, cujus autoritate & ipse deceptus JUL. CÆS. SCALIGER, POLITIANO ceteroquin ad dictissimus, in Carmine quodam, *Poeta* inscripto, quod legitur *Poematum ejus P. l. p. m. 82*, parum amice de Nostro canit:

Obscæno moreris sed, Politiane, furore.

Quo versu non solum immaniter, sed & mendaciter, insultatum POLITIANO putat CASP. SCIOPPIUS in *Epistola ad JUL. CÆS. CAPACIUM*, quam legis in ejus *Paradox. literar. p. 34*. Similiter CASP. BARTHIUS in *Adversar. Lib. XLVII. Cap. 5. p. 2192*: *Scaligeri versus: Obscæno moreris sed, Politiane, furore, ideo morari nos magnopere non debet, quod fundamentum sententiæ in eo, quem modo explosimus, Jovio habet.* A SCALIGERO hæc tradi, famæ POLITIANI alioqui, ut diximus, studiosissimo, magis mireris, quam a CLAUDIO VERDIERIO, de viris bonis nunquam non pessime sentiente, cujus iniquissimum est in *Censur. in Autores omnes p. 61* effatum: *Certe Politianus vir fuit parum continens, qui tandem nefando pueri amore contabuit.* Quod vero in eorum, qui hæc POLITIANO ignominiosissima tradiderunt, societatem traxit JO. PIERIUM VALERIANUM CLAUSIUS in *Vita Polit. Cap. XXXIII. p. 69*, in eo iniquissime is egit cum viro bono, & aliena verba, alienam ei sententiam affinxit. Nam, quæ recitat is l. c., non VALERIANI, sed maximam partem THEOPH. SPIZELII, verba sunt, cujus in *Felice Literato cum p. 100* ista legeret: *De Angelo Politiano quidem Jo. Pier. Valerianus scribit, exitum ei obtigisse professione illa execrabili (Atheismi) longe dignissimum, cum sub vitæ finem in tantam inciderit aegritudinem, ut in multis & variis molestiis cogitationibusque consolationem nullam admittere voluerit, &c.* inconcinne, quæ sunt SPIZELII, cum ipsa VALERIANI verbis conjunxit CLAUSIUS, effecitque adeo, ut videri is possit de POLITIANO inimicissime sensisse. Sed vide, Lector, quam facile error errorem gignat. Cum, a VOSSIO in libro *de Hist. Lat. Lib. III. Cap. 8. p. 629* VALERIANUM in eorum numero poni, animadvertet CLAUSIUS, qui JOVIANAM illam de morte POLITIANI relationem in fabulis habendam dixerint, videretque adeo, multum hic VOSSIUM discrepare a SPIZELIO, id

facili, etsi non satis felici, affecutus est conjectura, parum hic sibi ipsi constare VALERIANUM, bisque rem eandem diversissime narrare. Nec id parum firmavit conjecturam, quod aliam VALERIANI paginam VOSSIIUS, aliam SPIZELIUS, citaret. Sed, ut agnoscat errorem suum, inspiciat, rogamus, VALERIANUM ipsum, de obitu POLITIANI non nisi semel, idque amicissime, commemorantem. Quo si nunc, ut olim, destitutus sit Scriptore, a nobis, ipsa VALERIANI verba paulo post daturis, abesse malæ fidei suspicionem patiatur. Similiter notandus est P. JUL. NEGRI, qui, facere cum JOVIO JO. LUD. VIVEM & PHIL. MELANCHTHONEM, tradit *l.c.*, Scriptores parum, quod constat, POLITIANO amicos, sed qui mortem ejus in scriptis suis ne verbo quidem tetigere. Jam ad JOVIUM revertimur, cui facile largior, fuisse olim homines, ita in POLITIANUM maledicos, qui de morte ejus rumores tam sinistros data opera in vulgus sparserint, iisdemque Florentiam primum, postea universam Italiam, impleverint. Quid enim aliud, quam ignobile hoc mortis genus, indicare videntur verba M. ANT. SABELLICI in *Epistola ad ANT. DAN. RAINERIUM*, quam legis *Tomo III. Operum SABELLICI p. 450: Desiit in humanis esse Politianus, semper abs te supreme laudatus: ac tum desit, cum celebritate floreat ac etate. Doleo mortem hominis amicissimi, sed multo magis doleo causam, quæ non magis miserabilis fuit, ut mihi dicitur, quam pudenda. Sed multum in eo homine amisimus, &c* ejus, inquam, SABELLICI, qui POLITIANUM *ob amplissimas ejus virtutes, amavit, coluit, observavit*, ut docet ejus ad Nostrum literæ, *Lib. III. Epp. POL. Ep. 7.* Et JACOBUS CONSTANTIUS, Poeta Latinus, POLITIANI æqualis, Fano Fortunæ oriundus, cum philtro periisse Nostrum dixit in Epigrammate brevi, manibus POLITIANI sacro, cujus extremi sunt versiculi:

Si mortis genus ejus edoceri

Poscis: scito, hominem periisse philtro,

eosdem videtur, invidiæ infelici partu exclusos, & a JOVIO ad posteros propagatos, rumores secutus. Hujus Epigrammatis mentionem facit, eidemque temere fidem habet, BERN. DE LA MONNOYE in *Notis ad BAILLETI Jug. des Sav.*

Sav. T. V. P. I. p. 90. not. 1., sed, id unde petatum ipsi sit, non, quod doleo, hic indicavit. Quod vero ad rem ipsam attinet, ita æquos fore Lectores confido, ut, quæ de illius veritate dubitare nos jubent, in his ad tuendam POLITIANI existimationem situm aliquid momenti putent. Servavit omni tempore hunc morem calumnia, ut, mendaciis veritati admistis, rem per se bonam, nec quidquam probri habentem, adspersis coloribus teterrimis, denigraret admodum, turpissimamque efficeret. Uti hoc artificio ipsi POLITIANI obtrectatores videntur, ut, si vera hæc ex parte intelligerentur, de ceteris ne dubitare quidem auderet posteritas. Deme narrationi JOVII, quæ sunt probrosa POLITIANO, deme amoris indomiti furores, & in pueri honorem decantata carmina, cum JOVIO amicissime conspirabit PETR. BEMBUS, amicus & æqualis POLITIANI, cujus si quid valet hic (ut plurimum omnino valet,) testimonium, vix ulli unquam alii mori tam honeste, quam POLITIANO, contigit. Cecinit is mortem Nostri Epigrammate venusto, cui titulum fecit: *Tumulus Politiani*; quo dolor atrox, de præmaturo LAURENTII, Medicæi Principis, obitu conceptus, POLITIANO attulisse mortem dicitur. Legitur id *Operum BEMBI Tomo I. p. m. 868*, nec non in *JUL. CÆS. CABBACII Elogiis p. 352*, *ISAACI BULLARTI Acad. des Scienc. T. I. Lib. IV. p. 279*, *PHIL. LABBÆI Thesauro Epitaphiorum P. VII. Epit. 44. p. 224*, & in *Carmin. ill. Poet. Ital. T. II. p. 130 seq.* dignum præ ceteris, quod vel ab iis ipsis, qui JOVIO nimium tribuunt, hic legatur integrum:

*Duceret extincto cum mors Laurente triumphum,
Letaque pullatis inveberetur equis;
Respicit insano ferientem pollice chordas,
Viscera singultu concutiente, virum.
Mirata est, tenuitque jugum; furit ipse, pioque
Laurentem cunctos flagitat ore Deos.
Miscebat precibus lachrymas, lachrymisque dolorem,
Verba ministrabat liberiora dolor.
Risit, & antiquæ non immemor illa querelæ,
Orphea Tartaræ cum patuere via,*

Hic

Hic etiam infernas tentat rescindere leges :

Fertque suas, dixit, in mea jura manus.

Protinus & flentem percussit dira Poetam :

Rupit & in medio pectora docta sono.

Heu sic tu raptus, sic te mala fata tulerunt,

Arbiter Ausonia, Politiane, lyra.

Jam, lecto hoc Carmine, facile agnosces errores multos, passim a Scriptoribus, qui Carminis hujus mentionem fecerunt, impudentissime commissos. Si PETRUM DE S. ROMUALDO audias in *Abregé du Tome III. du Tresor Chronol. & hist. p. 262.* non in LAURENTII, sed ALEXANDRI MEDICÆI, ejus nempe, quem LAURENTIUS, cognatus suus, tribus & quadraginta inde a morte POLITIANI annis crudelissime interemit, funere lachrymabile carmen a POLITIANO fufum BEMBUS dixit. Quo quid indoctius dici potuit ab homine, Chronologiæ studia profitente publice, & hanc alios docente? Sed id quasi proprium sibi & peculiare Galli habent, ut de exterorum, maxime Italorum, rebus negligentissime commemorant. De ROMUALDO modo vidimus; jam quanta JO. LUD. BALZACII oscitantia! qui BEMBI illud Epigramma pessime corrumpit, addens ei alia, alia, prout ipsi lubitum, in aliorum locum substituens. Scilicet, ex hoc Epigrammate constare, ait, cum in supremis scalæ gradibus constitutus, amatæ sibi puellæ laudes fidibus caneret POLITIANUS, inter medios cantus subito chelyn ipsi manibus excidisse, virumque bonum adeo commotum, ut repentino casu de gradibus dejectus, fracta cervice, statim animam efflaverit. Quanta hæc audacia, non solum tam pueriles fabulas bonis Lectoribus vendere, sed, ut fides sit tantis nugis, testem etiam nominare eum, qui contraria omnia te doceat interrogatus. Sed, ne injuste agere me dicas cum Scriptore Gallo, ipse lege hæc narrantem in quadam Epistolarum suarum, cujus mentionem facit PETRUS DE S. ROMUALDO l.c.: *Nous scavons maintenant la veritable mort de Politien, que le Cardinal Bembe a deguisee dans l'Epitaphe qu'il lui a dressée. Comme il chantoit sur le luth au dessus d'un eschaliier une chanson qu'il avoit faite autrefois pour une fille qu'il aimoit, lorsqu'il vint à certains vers fort pater-*
tiques,

tiques, son luth lui tomba des mains, & lui tomba aussi de l'eschalier en bas, & se rompit le col. Hæc, ut dixi, ex Gallica quadam BALZACII Epistola profert ROMUALDUS; sed qui nec amicum, cui scripta, nec locum, ubi obvia, indicat. Nec mihi ipsi tale quid invenire licuit, quantumvis diligenter perquirenti Epistolas ejus Gallicas, ab *Elzevirii Amstelodami A. 1656, 12*, publicatas; in quarum una ad COLARDEUM, Procuratorem Regis Galliarum, *p. 106* pauca hæc lego: *Par exemple, n'y a-t-il pas plaisir de scavoir la veritable mort de Politien, que le Cardinal Bembe a déguisé dans l'Epitaphe qu'il luy a fait;* nec quidquam præterea. Sit igitur ejus rei fides penes ROMUALDUM, quem nolim putare tantæ audaciæ hominem, ut BALZACII hæc verba prorsus confinxerit. Quod ad scalam, qua dejectum POLITIANUM dixit BALZACIUS, placet eadem IS. BULLARTO in *Acad. des scienc. T. I. Lib. IV. p. 279*, qui & teste utitur eodem BEMBI Epigrammate, unde, lynceis præditum esse oculis oportet, qui tale quid cognoscat. Castigatur eo nomine BULLARTUS BÆLIO *l. c. not. (F)*, sed quem miror pepercisse BALZACIO, cujus & ipsius ibidem verba profert. BEMBI igitur si quid tribuendum hac in causa auctoritati putas, vehementissimo de morte LAURENTII, in cujus olim clientela vixerat, dolori POLITIANUS succubuit, isque lethalem ei, ut fieri plerumque solet, morbum contraxit. Largiamur itaque JOVIO, febre ardenti mortuum POLITIANUM; largiamur, inter medios citharæ sonitus repentina morte occupatum, modo non, effrænatos pueri amores causam morbi, materiamque carminum, præbuisse, nimis serio contendat. At nec in febrim incidit POLITIANUS, sed subita inter cantandum apoplexi correptum putes, si miræ venustatis Epigramma legas, quo lusit in ejus mortem PAMPHILUS SAXO, Poeta Italus, ætati POLITIANI proxime vivens, testis adeo hac in causa minime rejiciendus. Exstat hoc inter alia ejus PAMPHILI, quibus locus datus *Tomo VIII Carminum illustr. Poet. Italorum, p. 479*. Ita vero Poeta:

*Quo cecidit fato nostri decus Angelus ævi,
Gentis & Etruscæ gloria, scire cupis?
Icterici non hunc labes tristissima morbi;
Febris ad Elysias vel tulit atra domos;*

*Non inflans humor pectus, non horrida bilis ;
 Mortifera pestis denique nulla lues :
 Sed, quoniam rigidas ducebat montibus ornos,
 Frangebat scopulos ; decipiebat aves ;
 Mulcebat tigres ; sistebat flumina cantu,
 Pleetra movens plectro dulcius Ismario.
 Non plus Threicium laudabunt Orphea gentes,
 Calliope dixit, dixit Apollo, Linum :
 Jamque tacet nostrum rupes Heliconia nomen ;
 Et simul hunc gladio supposuere necis.
 Mors tamen hac illi vita est, nam gloria magna,
 Invidia Phæbi Calliopesque mori.*

Neque vero, quæ de mœrore POLITIANI, ex morte LAURENTII concepto, BEMBUS canit, a verisimilitudine adeo abhorrent. Lege integram POLITIANI ad JAC. ANTIQUARIUM Epistolam, Lib. IV. Ep. 2, qua is mortem LAURENTII amplissima narratione persequitur ; tantos hic querelarum lachrymarumque cumulos, ita immersum suo dolori POLITIANUM, offendes, ut facile appareat, vulnere hoc nullum ei infligi gravius atrociusque potuisse. De quo ne dubites, vel paucissima huc transcribam, unde facile judicare possis de reliquis. Ego, inquit, quo minus mature ad te rescripserim, non tam culpam confero in occupationes, quanquam ne ipsæ quidem defuerunt, quam in acerbissimum potius hunc dolorem, quem mihi ejus viri obitus attulit, cujus patrocinio nuper unus ex omnibus literarum professoribus & eram fortunatissimus, & habebam. Illo igitur nunc extincto, qui fuerat unus autor eruditi laboris videlicet, ardor etiam scribendi noster extinctus est, omnisque prope veterum studiorum alacritas elanguit. Sed, si tantus amor casus cognoscere nostros, & qualem se ille vir in extremo quasi vitæ actu gesserit, audire, quanquam & fletu impediatur, & a recordatione ipsa quasque retractatione doloris abhorret animus ac resilit, obtemperabo tamen &c. Maxime vero, quæ insecutæ sunt mortem LAURENTII, gravissimæ Medicæ domus calamitates, intolerabilem POLITIANO efficere hujus Principis jacturam potuerunt. Satis ex illorum temporum historia constat, nec testimoniis Scriptorum pro-

probari opus est, PETRUM, LAURENTII filium, POLITIANI olim discipulum, asperi & inhumani ingenii hominem, vix suscepto Florentinæ civitatis imperio, tantum sua sive imprudentia, sive malo consilio, a se alienasse civium Florentinorum animos, ut ab his patria ejectus, diu ignobile tulerit exilium, hosque adeo omnes, qui in Medicæ gentis huc usque clientela vixerant, tristissimæ fortis fecerit participes. Cui calamitati etsi non, quod putat MORERIUS *l.c.*, notatus eo nomine BÆLIO *l.c. p. 2344. not. (Q)*, superstes fuerit POLITIANUS, *felix*, ut ait JOVIUS *l.c.*, *præpropere vitæ exitu, quod imminentem convulsæ Medicæ domus ruinam effugerit*; facile tamen prævidit eam homo sagax, & quæ eam præcesserunt, gravissimis Florentinæ Reipublicæ turbis ipse interfuit. Nondum enim in vivis esse desierat, cum CAROLUS VIII, Galliarum Rex, in Neapolitanas ditiones invasurus, numerosum exercitum, non solum non renitente, sed iter etiam monstrante PETRO, per Etruriam duceret, civesque ejus regionis gravissime affligeret. Factum id sub initium anni 1494, Scriptores fide dignissimi nos docent; quorum testimoniis manifesti erroris convincitur VARILLASIUS, eodem die mortuum POLITIANUM perhibens *l.c.*, quo juga Alpium CAROLUS, Gallorum Rex, transcenderat. At videtur incidisse VARILLASIUS in verba PETRI CRINITI *de Honestâ disciplina Lib. XV. Cap. 9. p. 399*: *Nescio, quo fato superiore anno evenerit, quo Francorum Rex, Carolus, Italiam cum infesto exercitu & instructis copiis invasit, ut principes viri in literis, atque in summis disciplinis, clarissimi, perierint: hoc est, Hermolaus Barbarus, Jo. Picus Mirandula, & Angelus Politianus: qui omnes in ipso statim Francorum adventu & conatibus immaturo obitu ad Superos concesserunt*; quæ ipsa stricte nimis, & præter mentem CRINITI, de ipso adventus die VARILLASIUS accepit. Etenim, vivente adhuc ANGELO Florentinam urbem cum suis copiis ingressum CAROLUM, nec expertem eundem ANGELUM calamitatis publicæ fuisse, nemini obscurum esse potest, legenti TITI VESPASIANI STROZÆ, Ferrariensis Poetæ, *ad Angelum, Poetam*, qui sine dubio ipse hic POLITIANUS est, Epigramma tersum ac venustum, cujus copiam nobis facit ALDUS MANUTIUS *Lib. IV Carmi-*

num STROZZII, patris & filii, Venetiis A. 1501 editorum, p. 38. Quod, etsi longum sit, & Epigrammatis modum ferme excedat, suo tamen jure hic sibi locum poscit, quod optime hinc discere possis, quam graves de morte LAURENTII conquerendi causæ fuerint POLITIANO, & quantum ex hostili illa Gallorum invasione fortunæ resque ejus omnes detrimentum ceperint. Eleganter hæc Poeta :

Angele, si quis erit, lachrymosi plena doloris
 Qui tua non tristi carmina fronte legat,
 Ille feras inter saxis in rupibus ortus,
 Aspera duritie vincere saxa potest.
 Non ego talis in hoc, sed amici fletibus angor,
 Immeriti quem fors vexat acerba mali.
 Certe dignus eras hominum cælique favore,
 Nec tali casus convenit iste viro.
 In te consumsit vires fortuna nocendo,
 Nil superest, ut jam possit obesse tibi.
 Sed, licet in tenues concesserit irrita ventos
 Intempestiva spes tua morte Ducis,
 Nec promissa patris servet tibi filius hæres,
 Abstuleritque tuas Gallus adulter opes,
 Non tamen ista valent rectam infortunia mentem
 Eripere, & virtus inviolata manet.
 Candidus ille viget morum tenor, & pia vitæ
 Simplicitas nullis est labefacta dolis,
 Parsque tui melior fraudem prædonis iniqui
 Despicit, ac ferrum, terribilesque minas.
 Namque sacros inter celebraberis, Angele, vates,
 Seraque posteritas scripta diserta leget.
 Et clarum toto nomen tibi stabit in orbe,
 Donec in aquoreas Rex Padus ibit aquas.
 Dura fuit rerum jactura, ut scribis, at illud
 Triste magis, versus tot periisse tuos.
 Namque domum, & vestes, nummosque, & prædia, si quis
 Perdidit, hæc aliqua sunt reparanda via.
 Casus, & indulgens hominum præsentia multis
 Amissas duplici sænore reddit opes.

Quis

Quis tibi restituet non exemplaribus ullis
 Tradita, per longas carmina facta moras?
 Quorum si qua manet memori sub mente reposta
 Pars tibi, plura tamen pectore lapsa reor.
 Atque ita susceptus frustra est labor ille, jacetque
 Clarorum in tenebris fama sepulta virum.
 Quo fit, ut indigner, doleamque, impune quod ausus
 In te sit tantum barbarus ille nefas.
 Ille sacras aedes potuit spoliare, Deosque,
 Qui vertit duras in tua damna manus.
 Non illum pudor, aut pietas, aut gratia, movit,
 Nec vindex magni terruit ira Dei.
 Et bona Pieridum dextro tibi Numine parta,
 Sacrilega rapuit barbara turba manu.
 Sed non parva mali restant solatia, quod non
 Ullius culpæ conscius ipse tibi es.
 Adde, quod illustres multi graviora tulerunt
 His, quæ tu pateris, nec meruere, viri.
 Respice Threicii fatum miserabile vatis,
 Est & Arionæ cognita causa fugæ.
 Exul, inops, degens in amaris Naso querelis
 Finiit extremam per mala multa diem.
 Hos præter, facile est, aliorum exempla referre,
 Quæ, quoniam tibi sunt nota, silenda puto.
 Sed tamen ad vatem pauca hæc de vatibus istis
 Dicta velim, quamvis fabula trita foret.
 Quod petis, egregii pietas spectata Casellæ
 Et favet, & voto est officiosa tuo.
 Nec tibi Castellus, Regi gratissimus, & qui
 Rectum amat, optatam ferre negabit opem.
 Nos quoque, si precibus quidquam studioque valemus,
 Si quid apud magnum est gratia nostra Ducem,
 Hoc erit omne tuum, nec non curabimus, una
 Consulat ut rebus Regia cura tuis.
 Cetera semper agat quamvis dignissima laude
 Borsius, haud minor hac gloria parte venit.

*Quod bonus afflictis succurrere novit, & idem
Magna solet meritis præmia ferre viris.
Sapius hoc alii senserunt, Angele, rursus
Ad vivas sitiens ipse recurris aquas.*

In tanta non suarum minus, quam Florentinarum, rerum perturbatione habebat utique, cur dolore lachrymisque prosequeretur & suam sortem **POLITIANUS**, & futurum domus Medicæ casum. Qui si justus fuit, nec cuiquam reprehendendus, dolor, quidni tantum putes, ut ipsam mortem consciverit homini omnibus jam fortunæ præsidiiis destituto, nec meliora facile speranti? Neque adeo difficile assensum tuum impetret **JO. PIER. VALERIANUS**, qui mortis **POLITIANI** causam nihil dubitat ad gravissimum hunc, & cum quadam rerum omnium desperatione conjunctum, mœrorem referre. *Paucis ante annis, sunt hujus verba Lib. II. de Literat. infelic. p. m. 353, Angelus Politianus, nullius ignarus eruditionis, & disciplinæ, cum in adversa Medicum procerum tempora incidisset, inclinantibus jam Petri, quem ipse literis instituerat, rebus, in eam incidit ægritudinem, ut in multis & variis molestiis cogitationibusque consolationem nullam admittere voluerit, atque ita demum dolore mœstitiaque confectus exspiravit. Quodque illo longe fuit infelicius, conficta in eum turpitudinis fabula, maledicentissimis obtreccionibus proscissus calumniatusque est, utque ea gens promptissima est ad insimulandum, in invidiam Petri ipsius ignominiosam, aliam mortis voluntariæ causam universo terrarum orbi magna cum ejus infamia propalarunt.* Quæ **VALERIANI** verba quam corrupte expresserit **THEOPH. SPIZELIUS** in *Felice literato Commentat. I. §. 3. p. 100*, paulo ante vidimus. Nullam horum, quod miror, rationem habet **BERNARDUS DE LA MONNOYE** in *Notis ad BAILLETI Jug. des Sav. T. V. P. I. p. 90. not. 1*, qui, si gnarus ita fuisset rerum illo tempore gestarum, sicut nos sumus, non hæc a **VALERIANO** ad excusandum **POLITIANUM** unice excogitata dixisset. Equiores in eo, & quodammodo sagaciores, **GERH. JO. VOSSIUS** de *Hist. Lat. l. c. & de Poet. Lat. Cap. VII. p. 79*, **JO. MARIUS CRESCIMBENI** l. c. **ANT. TEISSIERIUS** in *Elog. des homm. sav. T. I. p. 168*, **CASP. SCIOPPIUS** in *Paradox. liter. p. 35*, **P. BÆLIUS** l. c. not. (F), & **P. JUL. NEGRI** l. c. qui **VALERIANI** narrationem omnium

omnium earum, quæ de morte POLITIANI venditantur, verisimillimam existimant.

(e) Ossa POLITIANI in æde D. Marco sacra condita, non solum certissimorum fide testium, JO. MABILLONII in *Museo Ital.* T. I. p. 178, FERD. UGHELLI in *Ital. sacra* T. III. p. 182, NATHAN. CHYTREI in *Delic. var. itin.* p. 110, FRANC. SWEERTII in *Selectis Christ. orb. Delic.* p. 242, FRANC. SCHOTTI in *Itinerar. Lib. IV.* p. 301, LAUR. SCHRADERI in *Monum. Ital.* p. 82. b. JAC. MIDDENDORPII in *Academ. celebr. T. II. Lib. IV.* p. 31, BOGISSARTI in *Delic. de l'Ital. l.c.* PHIL. LABBEI in *Thes. Epitaph. P. VI. Epit.* 16. p. 188, SIGEFR. RYBISCHII in *Monum. ill. vir. fig.* 18, JO. HENR. A PFLAUMERN in *Mercur. Ital.* p. 117, & ANT. BALDASSARRII in *Vite di person. ill.* p. 34, sed ex iis etiam, quæ paulo ante de ipso monumento, in æde D. Marci in honorem POLITIANI erecto, diximus, abunde constat. Sepultus est POLITIANUS, quod iidem Scriptores, & idem monumentum, testantur, haud longe a JO. PICI, Mirandulani Ducis, tumulo, ut, qui viventes amicissime conspiraverant, etiam post fata indivulso consortio fruerentur.

(f) Qui fuerint funeris ritus, nemo est Scriptorum, unde discere nobis liceat. Sed quidni honesti fuerint, cum civis bonus fuerit POLITIANUS? Quidni solennes etiam, cum in Rempublicam merita ejus præclara exstiterint, & illustrissimas in Ecclesia partim, partim in Academia, dignitates gesserit. Sed, ne de his plura te doceamus, Lector, qui ad docendum paratissimi sumus, ingrato illo & valde nobis molesto Scriptorum silentio prohibemur.

(g) Epitaphium in memoriam POLITIANI exstructum, idque in æde D. Marci, non est, cur dubites. Ea de re copiose dictum est sub not. (c) hujus §. ubi & Scriptores, qui de eo nos certiores fecerunt, bene multos attuli. Illis addo hic JOVIUM in *Elog. l.c.* PETR. ANDR. CANONHERIUM in *Floribus illustr. Epitaph.* p. 19, OCTAV. BOLDONIUM in *Epigraphicis* p. 5, NICOL. EPISCOPIUM in fronte *Operum POLITIANI*, Basileæ ab ipso editorum, & VIGNEUL-MARVILLIUM in *Melang. d'hist. & de lit.* T. II. p. 170, quibus & nuper demum accessit DOMINICUS MARIA MANNIUS

in *Commentar. de Florent. inventis* Cap. XLV. p. 87. Quin SIGEFR. RYBISCHIUS l. c. & M. ZUER. BOXHORNIIUS in *Monum. & Elog. ill. vir.* p. 37 ipsam Epitaphii imaginem, cum sepulchrali hac Inscriptione, ære nobis expressam sistunt, venditantque talem prorsus, qualis exstat Florentiæ. Sed his omnibus unus repugnat MABILLONIUS, Scriptor alioqui diligens & accuratus, sed qui forte non agnovit literas rubigine tunc exesas. Autorem Epigrammatis, nemo est, qui nominet; *incertum* omnes dicunt. Unus FRANC. SWEERTIUS in *Select. orb. Christ. delic.* p. 242 Epigrammati verba subscribit: *Paulus Crinitus amico pos.* Sed, ut male is PAULUM dicit, cui prænomen PETRI fuit, ita Epigramma hoc cum aliis, compositis ab hoc ipso CRINITO, & paulo post afferendis, confundit. HIERONYMI BENIVENII, non ignobilis Poetæ, ingenio deberi hoc Epigramma, facile tibi persuadeas, si vera putes, quæ sub *nota (c)* hujus §. diximus. Illud hic notamus, simile videri hoc Epigramma effato ENNII, qui, teste GELLIO in *Noct. Act. Lib. XVII. Cap. 17, tria corda habere sese, dixit, quod loqui Grace, & Osce, & Latine, sciret.* Forte locum hunc GELLII ante oculos habuit BENIVENIUS, Autor Epigrammatis. Acumen, si quod in eo inest, per me licet, multum admirentur alii; mihi parum placent ejusmodi verborum lusus, nucibus similes, quibus pueri delectentur. Nec inepte judicavit Dux Montausiensis, illustris ille doctorum hominum in Gallia Mecænas, fœminæ magis, quam viri, imaginem exprimi hoc Epigrammate, cui cum Abbas quidam respondit, vere id dici potuisse, si cum tribus linguis tria capita addidisset ANGELO Poeta, meo judicio nihil respondit. Refert hæc VIGNEUL-MARVILLE l. c. p. 170. Si JOVIO fides, addidit & PETRUS CRINITUS tumulo POLITIANI, præceptoris sui, inscriptionem, sed de qua nihil disco ex literis Fratris mei, CAROLI OTTONIS, qui, si quid tale observasset Florentiæ, non, quod certo scio, ejus me passus esset notitia carere:

*Hic, hic, viator, paululum gradum siste,
Vatem potentis spiritus vides clarum:
Qui mente promptus acri, & arduum spirans,
Ac summa quæque & alta consequi suetus,
Is ille ego Angelus Politianus sum.
Fovit benigno me sinu Flora, & illic
In fata cessi, Parthenopeos Reges*

Cum

Cum Gallica arma irruerent minabunda.

Tu vale, & hoc sis meriti memor nostri.

Proferunt hanc JOVIUS l.c. nec non GERH. JO. VOSSIUS de Hist. Lat. l.c. p. 629, JO. JAC. BOISSARDUS in Icon. p. 16, P. JUL. NEGRI in Istor. degli Scrit. Fior. p. 46, & ipse CRINITUS sub finem Epistolæ ad ALEXANDRUM SARTIUM, quam legis Libro XII. Epist. POLIT. n. 22. Sed, quod miror, frustra hanc quæras inter Carmina CRINITI, Basileæ A. 1532 edita. Tolerabilis putari possit, modo non sit, quod ad metri leges, negligenter nimis scripta. Unde de ea VOSSIUS l.c.: *Sed hæcne vel Politiano sunt digna, vel Politiani discipulo, Crinito?* Quid enim apertius est, quam σκάζοντας istos præter metri legem ita claudicare, ut plura in metro vitia sint, quam versus? Quod non retulissem, nisi versiculi illi & in duodecimo Epistolarum Politiani libro (qui fere adoptivis Epistolis constat) afferrentur, & Jovius eos tanti duxisset, ut in doctorum eos elogiis referret. Idem CRINITUS laudes POLITIANI alio cecinit Epigrammate, quod legitur apud eundem JOVIUM l.c. & Lib. I. Carminum CRINITI p. m. 525:

Syren, relicto Daunio,
Quærebat, ubi consisteret,
Diuque vagula devolans,
Accessit amnem lassula
Arni fluentis leniter:
Et commorata satis, iter
Parabat inceptum sequi.
Sed ecce, dum vaga subvolat,
Audit repente rem novam,
Novosque numeros, & nova
Carmina cantantis Angeli.
Itaque statim in labra convolat
Dulci lepore perlita,
Et inquit, hic libet agere,
Hic, hic, morabor sedulo,
Ubi Gratia, decor, & Venus,
Tam blanditer simul canunt,

*Carmenque fundunt aureum,
Tu nunc valebis, Daunie.*

Ejus generis Inscriptiones sepulchrales, in honorem POLITIANI confectæ, sed nunquam ejus tumulo affixæ, complures exstant, plenæ laudum ejus viri, cui Musæ Italorum acceptam retulerunt reparati honoris sui partem maximam. Talis est, quam, nescio, quo autore, compositam, ANT. BALDASSARUS exhibet in *Vite di person. ill. p. 34*:

*Ornamenta ferat Latiae qui florida lingua, &
Mille modis gratum temperet eloquium,
Carminē qui placeat, placeat sermone soluto,
Unus, crede mihi, Politianus erit.*

Talem & CHRISTOPH. AULÆUS scripsit, quam lego in *Delic. Poet. Germ. P. I. p. 410*:

*Quem sacro puerum lactaverat ubere Pallas,
Angelus hac tegitur Politianus humo.
Flete decus vestrum, divini juris alumni:
Flete, vagas lauro turba recincta comas.*

Eundem honorem manibus POLITIANI habuit HERCULES STROZA, cujus exstat lessus funebris in libro *Epigrammatum* ejus, ab ALDO editorum, p. 89, & apud JOVIUM l. c.:

*Quis Lycias sortes, quis Phœbia carmina Vatis,
Transmissos Deli quis neget huc Tripodas?
Quippe hic assidue Phœbus Musæque parentant,
Et caris lachrymis sæpe lavant cineres.
Quin, si fata velint, tegerentur Numina, sub quæ
Angelus obdormit Pulicianus humo.*

Et JO. LATOMUS, ut patet ex eodem JOVIO l. c., in funere POLITIANI præclare cecinit:

*Hoc tumulo Charites, lepor, & bona Suada, jocique,
Et Musæ, & Phœbus, plectra, chelysque, jacent.
Cuncta obiere simul, neque enim sunt visa deinceps:
Nec vixit fulvis laurus, ut ante, comis,*

*Vetus (forſan verus) ut ille pudor Grajum, columeque Latinum,
Angelus, arguta deſiit in cithara.*

*Nam fuit hæc (miſerum) ſævæ culpa altera Parca,
Cantantis filum præſecuiſſe viri.*

*Ab, ſævum potuit qua flectere corda ferarum,
Non potuit duram flectere voce Deam.*

Quibus addimus illa BOHUSLAI HASSENSTEINII, quæ
profert CLAUSIUS in *Vita Polit.* p. 70 :

*Pieridum colume, Phæbeæ gloria turba,
Angelus hoc ſaxum Politianus habet.*

Nec exulare hoc loco patiemur terſiſſima Epigrammata JACOBI
PHILIPPI pellibus nigris Trojani, ſubjuncta vernaculis P O -
LITIANI Carminibus, Venetiis A. 1537 a NIC. ZOPINO
editis ; alterum Latinum :

*Lector, Pollicianus Entheatus,
Cujus pertetricos legis libellos,
Quos hæc tempora noſtra (huc deeſt vocula, quæ me-
trum impleat,) poſſunt
Antiquis bene comparare libris,
Qui luſus teneros facetiasque
Scripſit, delictum novem ſororum,
Græcæ ac Romulæ pater Thaliæ,
Qui cum Calliope levare trifti
Curas ex animo ſolebat omnes,
Unus, qui calami ſeverioris
Gaudet nomine, dormit, in ſepulchrum.*

Alterum Italicum :

*Queſto angeletto del ſuperno choro,
Che apparſe in terra col caduco manto
Qua giu mandato fu dal padre ſanto
Per dimoſtrare ogni arte in un lavoro
Mal cieco mondo viſto il gran theſoro
Incomencio viſto il gran theſoro
Che tolſe a tutte coſe el pregio el vanto
Tal che rimafe ſeco altro aloro,
Onde ſoegnato ciaſcun ſpirto divo*

*Vedendo gir sua gloria e honore altrove
 Delibero lassar la eterna corte
 Del che ratto se accorse el summo Jove
 E sotto falsa imagine de morte
 Questo angeletto in ciel riposo vivo.*

Alia PETRI BEMBI, PAMPHILI SAXI, & JAC.
 CONSTANTII, dedimus sub nota (d) hujus g. Claudat turbam
 Epitaphiorum magnifica NIC. REUSNERI Inscriptio, quam
 is posuit POLITIANO in libello *Iconum vivarum literis
 clar. vir. :*

*Angelus Politianus Monte
 Politiano, Hetruriæ oppido,
 natus anno MCCCCLIV,
 A prima statim juvena admirabilis ingenii
 nomen adeptus :
 Singulari utriusque linguæ scientia: Poeta
 & Orator celebris :
 Florentiæ Græcas pariter ac Latinas
 literas professus :
 Præcellenti studiorum omnium florens
 ubertate :
 Post editam Miscellaneorum Centuriam
 Publicataque Latina
 Poemata :
 Alia item opera e Græco in Latinum
 versa :
 Morte oppressus immatura :
 Obiit annum agens LIV non sine gravi Musa-
 rum injuria, & seculi sui
 dolore,
 Anno Salutis humanæ MCCCCXCIIIX.*

(b) Etsi crudelissime, quod supra dixi, in manes POLITIANI sæ-
 viit ignobilis, & inimica virtuti, invidia ; non defuere tamen, qui
 jacturam optimi viri molestissime ferrent, & bonis literis longe
 luctuosissimam existimarent. Quibus lachrymis ejus mortem
 prosecuti sint FICINUS & CRINITUS, ille præceptor,
 hic

hic discipulus POLITIANI, supra sub *not. (c)* hujus §. vidimus. Alias aliorum querelas audire, nihil interest; cum nemini ignotæ sint lamentantium formulæ. Unum M. ANT. SABELLICUM audiamus, quo non eloquentius quisquam universæ Italiæ dolorem expressit. Ejus in Epistola ad ANT. DAN. RAINE-RIUM, quæ exstat inter Opera SABELLICI p. 450, inæstissima verba sunt: *Desiit in humanis esse Politianus, semper abs te supreme laudatus: ac tum desiit, cum celebritate florebat ac etate. Doleo mortem hominis amicissimi, — Sed multum in eo homine amisimus. Revertor ad nostrorum hominum jacturam, qua non nostra, non patrum nostrorum, memoria in ullo major accepta est, quam in Politiano, cui si longior vita contigisset, tam gravis fuisset Romanae linguae censor, quam Græcæ fuit Aristarchus. Vere igitur JO. JAC. BOISSARDUS in Icon. p. 160: Mortuus est etate media — — cujus obitu tota Italia splendorem suum se amisisse rata est; tam gloriosa nominis ejus fama apud omnes visa est: quem si ad maturam etatem servassent Superi, non est dubium, quin magnis illis viris, Philosophis antiquis, conferri merito potuisset.*

- (i) Magnam in funere POLITIANI lessus lugubres cantantium Poetarum turbam vidimus sub *not. (g)* hujus §.; & his plures, si ea te cura tenet, spectandos præbet NIC. REUSNERUS in *Icon. viv. doct. vir. sub imag. Polit.* Sed illis omnibus carere tuto poteris, ubi unum JUL. CÆS. SCALIGERI Epigramma legeris, venustissimum, meo judicio, & priori huic *Sectioni* pulcherrimam coronidem additurum. Habes id in Libro *Carminum* SCALIGERI p. m. 316, in *Carmin. ill. Poet. Ital. T. VIII.* p. 494, & apud JOVIUM l. c.:

Ante, tuo quam te nossem de pectore, non te,

Ajebam, decuit, Politiane, mori.

Sive mori decuit: sed non decuisse fatebor,

Ab sic, ab juvenem, Politiane, mori.

At, divina semel novi cum pectora, dixi,

Nec juvenem, nec jam, Politiane, mori.

DISSERTATIONIS
DE
ANGELO AMBROGINO
POLITIANO

SECTIO II.

De Scriptis POLITIANI, tam
Vernaculis, quam Græcis, & Latinis.

§. I.

De vita partim, partim doctrina insigni,
eximiisque in literas meritis POLI-
TIANI, copiose, & quod fatis est,
commemoravimus. Vocat nos dicendorum
ordo ad id, quod est præcipuum Com-
mentationis nostræ caput, & sine quo le-
ve ac inutile videri omne, quod pertractan-
dum suscepimus, laudum POLITIANI
argumentum possit. Si qua enim sive viven-
ti parta, sive mortui ad feros posteros propa-
gata, gloria fuit, hanc suis ille scriptis unice,
horumque dignitati, debuit. Quorum cum
alia in lucem dudum publicam exierint, &
ante oculos omnium sint exposita, alia inviderit
nobis temporum injuria, aut æternis tenebris
sepulta lateant, alia animo conceperit tantum,
per-

perfecerit, quod sciamus, nunquam POLITIANUS, alia denique ita sint comparata, ut, sitne eorum autor dicendus ANGELUS, in controversiam venire possit; de singulis figillatim jam diligenterque exponemus, id, quantum in nobis fuerit, operam daturi, ne, quæ præ ceteris memoratu digna videantur, horum quidquam desiderari jure possit. Ab his, quæ publice leguntur, initium facturi, partem horum vernaculo, partem Græco, partem etiam, eamque maximam, Latino sermone compositam, animadvertimus. Et, quod ad vernacula attinet, exstat vulgo in equestrem Juliani Medicæi victoriam votivum ejus splendidumque carmen, (a) cum elegantissima Fabula, ab *Orpheo* cognominata, (b) & cantiunculis nonnullis, in laudes Bacchi aut Amoris decantatis, (c) quarum gratiam & venustatem, haud quisquam est Italorum, qui non agnoscat.

(a) De splendido hoc & augusto Carmine amplissime dictum est supra §. III, nec, ut illa denuo hic explicemus, exposcis, Lector. Factum autem est postea, ut ex Italia ad nos perferretur ipsum hoc POLITIANI Carmen, *Patavii* ex typographia *Josephi Comini* A. 1728 editum, ejusdemque, *Venetiis* a *Nicolao Zoppino* vulgati A. 1537, copiam nobis faceret illustris quædam Batavorum Bibliotheca. In ejus titulo legi: *Stanze di Messer Angelo Politiano, comintiate per la Giostra del Magnifico Giuliano di Piero di Medici.* Eodem tempore oportune incidi in LUCÆ PULCHII, Florentini Poetæ, in equestrem LAURENTII MEDICÆI victoriam decantatum, Carmen, cujus elegantiam, ut

ut *l. c.* dixi, æmulatus est **POLITIANUS**, cum *Ciriffo* ejus *Calvaneo*, & *XVIII Epistolis Amoris*, *Florentiæ A. 1572* apud *Jun- tas* editum, hoc quidem titulo: *Ciriffo Calvaneo di Luca Pulci, Gentilhuomo Fiorentino. Con la Giostra del Magnifico Lorenzo de Medici. Insieme con le Epistole composte dal medesimo Pulci. Nuovamente ristampate.* Unde patet, non hanc primam omnium, sed ea priorem aliam hujus Carminis editionem fuisse. In **NIC. FRANC. HAYMII** *Notizia de' Libri rari nella lingua Italiana P. II. p. 129* annotari video librum: *Poesie di Luca Pulci, Florentiæ A. 1488, 4*, editum, cui si adjectum est, de quo diximus, carmen **PULCII**, nullum superesse dubium videtur, quin hæc prima omnium dicenda sit editio. Illud vero exploratum satis, decantatum illud Carmen anno 1468, docente id ipsa Carminis inscriptione: *La Giostra fatta in Fiorenza dal Magnifico Lorenzo de Medici il Vecchio l'anno MCCCCLXVIII*; quo tempore si & suum **POLITIANUS** recitavit, id quod veri perquam simile, satis hinc, quam teneræ ætatis partus iste fuerit, intelligis. Si conferas **POLITIANI** laborem cum illo **PULCII**, uterque, quantum ad externam formam, egregie inter se conveniunt. Idem in utroque genus carminis, quod *Rimam octavam* vocant Itali, ita nempe comparatum, ut strophas singulas octo versus prorsus æquales absolvant. Eadem porro mensura Carminum, ut vere utrumque dici possit magnificum, & tanto dignum Principe. In eo tamen differunt inter se, quod Carmen **PULCII** uno quasi spiritu, & continuo afflatu Phœbi, effusum, **POLITIANI** labor duobus libris distinctus sit, quorum alter strophas 125, alter non nisi 46, continet, sed cui ultimam manum, quod dolemus, non imposuit **POLITIANUS**; id quod tam ex lectione Carminis, quam ex notula, eidem in editione anni 1537 Veneta subjuncta, nemini obscurum esse potest. Caret igitur sine suo politissimum hoc Opus, etsi sic satis splendidum, & cuilibet istius linguæ perito cum voluptate legendum. Non ipse id **POLITIANUS**, sed **ALEXANDER SARTIUS**, amicus ejus, edidit, qui, cognita Carminis præstantia & dignitate, vulgandum id dedit **NIC. ZOPINO**, Typographo Veneto, ut ipse nos docet in Epistola vernacula ad **ANTONIUM GALEATIUM BENTIVOGLIUM**, Protonota-

rium

rium Apostolicum, & Archi-Diaconum Bononiensem, cui dedicatum opus, huic Carmini subjuncta. Sed Epistolam hanc ea ex parte, qua ZOPPINI mentionem fecit, non ab ipso SARTIO compositam, sed confictam a ZOPPINO, neque ab hoc primum, sed jam ante Bononiæ a PLATONE DE BENEDICTIS, publicatum Carmen ipsum, docemur ab APOSTOLO ZENO in *Catalogo editionum* hujus & aliorum POLITIANI *Carminum* vernaculorum, quem legimus in fronte hujus Carminis, ab eodem ZENO *Patavii A. 1728* editi. Ejus *Indicis* filium secuturi, hujus Carminis editiones jam ad unam omnes commemoremus. Quod antequam fiat, docendi sunt Lectores nostri, in his paucas esse, quibus non accesserit alterum illud Carmen vernaculum, *Orfeo* inscriptum, cum ceteris minoris formæ cantionculis, de quibus post dicemus. Primum igitur, ut temporis rationem habeamus, prodire hæc *Carmina Bononiæ, ex officina Platonis de Benedictis, forma 4*, sub titulo: *Le Cose vulgari del Poliziano*. Annum non addidit ZENUS, quod codice uteretur mutilo, cui ultima deesset pagina; suspicatur autem, sub finem Seculi XV prodiisse librum, quo tempore clarum inprimis PLATONIS nomen fuerit, typographi in arte sua excellentis, & qui primus Italis suis libros nitide eleganterque typis exscriptos dedit. In eadem urbe A. 1503 *Caligula Bazalierus* protulit *Stanze ed altre Rime di M. Angiolo Poliziano, forma 8*, quibuscum juncta SERAFINI DE AQUILA nonnulla, & quæcunque sunt in hujus mortem scripta, Carmina, nescio, quo argumento, ZENUS conjicit. Post *Bononienses* editiones, primam *Venetam A. 1505, forma 8*, MANFREDUS DI BONELLO curavit; cujus & mentionem injectam video a JO. MAR. CRESCIMBENIO in *Istor. della volg. poes. Lib. I. p. 17*. Hanc excepit altera *Veneta A. 1513, d. 12 Martii*, a GEORGIO DE' RUSCONI, Mediolanensi, rogatu NIC. ZOPPINI & VINCENTII COMPAGNI, *forma 8*, publicata; cui præmissa est illa SARTII ad BENTIVOGLIUM Epistola, ex parte a ZOPPINO conficta, quam paulo ante nominavimus; unde, earum, quas curavit ZOPPINUS, antiquiorem hac nullam fuisse editionem, Cl. ZENO probabile videtur. Est autem hæc typographicis erroribus corrupta maxime, ideoque parvi æstimanda. Eandem novis typis exscribendam curavit, eadem forma, ejusdemque con-

filio ZOPPINI & COMPAGNI, RUSCONUS ille, *die 14 Mart. A. 1515*, regente urbem Venetam Illustri Principe, LEONARDO LAUREDANO. Altero anno post, *die 10 Nov. eadem* in urbe denuo hæc Carmina a Marchione Sessa & Petro de Ravano, Bresciano, & *A. 1518 d. 20 Oct.* tertia vice a Rusconi illo, *forma 8*, edita sunt, cum hoc rubro: *le Cose volgari del celeberrimo Messer Angelo Poliziano: sue Stanze, e Canzoni pastorali; altre cose elegantissime, nuovamente stampate, e ben corrette.* Tum *A. 1519, die 28 Dec. Mediolani* Carmina hæc exiere prelo JOANNIS DA CASTIGLIONE, *forma 8*. Hinc *Venetiis A. 1524, die 22 Mart.* a NIC. ZOPPINO & VINC. COMPAGNO, *forma 8*; *A. 1526, Cal. Febr.* a TIZZONE GAETANO DI POPI, typis Jacobi da Lecco, *forma 8*; *A. 1537, mense Februario*, a NICOLAO DE ARISTOTELE, dicto ZOPPINO, *forma 8*; & *A. 1541, in edibus filiorum Aldi*, 8, novæ horum Carminum editiones publicatæ sunt. Harum ultimam, quam & legisse me memini in *Catalogo Biblioth. Lugd. Batav. p. 277*, emendatissimam omnium, quæ ante prodierant, etsi ne sic quidem castigatam satis, Cl. ZENUS dicit. Addit idem, solum hic in JULIANI victoriam equestrem Carmen, nec quidquam præfationis ad Lectorem, legi. Jam aliam *Venetam anni 1544, forma 8*, ex *Catalogo Biblioth. Hoendorf. P. III. p. 158* ZENUS memorat, quam & notatam video in *Indice Bibliothecæ Franc. Barbarini T. II. p. 228*, & in BERNARDI DE LA MONNOYE *Notis ad ADR. BAILLETI Jug. des Sav. T. IV. P. I. p. 59*. Præterea primæ Parti libri: *Stanze di diversi illustri Poeti*, primum *A. 1560*, iterum *1569*, tertium *1570*, *Venetiis* apud Gabrielem Julium de' Ferrari, duobus Voluminibus minoris formæ, editi, adjecit hæc Carmina LUDOVICUS DULCIS, nobilissimus Italorum Scriptor. Sed in mutandis Carminum verbis audacior is fuit, & pro ingenio suo singularem *labbia* in pluralem *labbia*, reddito in *tornato*, *bobolce* in *bifolce*, mutavit; quæ tamen singula autoritate DANTIS & aliorum Poetarum defendi posse ZENO videntur. Quin eo processit audaciæ, ut ipsum sæpe verborum ordinem perverteret, horumque sensum pro arbitrio immutaret. Neque tamen infeliciter semper in emendando versatum, probat

cor-

corruptissimus Carminis in victoriam JULIANI versus, *Lib. I. St. 7. v. 2*, quem vetustiores editiones omnes habent :

Che la figlia di Leda, o sacro Achille,
in cuius locum substituit elegantiorē DULCIS :

Che d'Ecuba la figlia, o sacro Achille,
quem & ipsum nuper in sua editione idem ZENUS retinuit. Earum, quas memorat Cl. ZENUS, editionum ultima est, quæ A. 1577 Florentiæ ex officina Bartholomæi Sermartelli, forma 8, prodijt. Ab eo tempore desiere hæc Carmina prela Italorum exercere, donec Patavii A. 1728 novam, eamque emendatissimam, Carminis in JULIANUM editionem ex officina Cominiana, forma 8 maj. exire jussit celeberrimus Vir, APOSTOLUS ZENUS. Accessit huic Carmen POLITIANI amatorium, quod primus publicaverat JO. MAR. CRESCIMBENIUS in *Istor. della volg. poes. p. 35*. In edendo equestri illo Carmine usus est duabus Venetis, altera RUSCONI, quæ A. 1513 prodijt, altera filiorum ALDI, editionibus, nec non Collectione DULCIANA, A. 1570 publicata; quibus diligenter inter se collatis, Carmen nobis & mendis omnibus purgatum, & formis nitidissimis excusum, dedit. Sunt & præmissa huic editioni, quæ de Autore Carminis passim in *Historia Italica poeseos* CRESCIMBENIUS tradit. Vetustiores editiones barbaram & obsoletam Carminis hujus, sicut & reliquorum, scripturam exhibent; unde, paucos olim fuisse, quos horum legendorum cupido incesserit, testatur DONI, Florentinus, in sua *Libraria p. 8. a*. De pretio Carminis ii judicent, quibus Italici sermonis gratiæ & veneres perspectæ sunt. Quid JOVIUS & alii de eo senserint, supra §. III. vidimus. Certe, qui vel leviter in hoc doctrinæ elegantioris genere sunt versati, sublime hic fervidumque ingenium, fictiones selectas & minime vulgares, dictiones graves & sonoras, veterumque Poetarum sive in fingendo, sive in eloquendo, artificium, agnoscunt. Autores *Vocabularii della Crusca* id sæpius imitandum proponunt civibus suis, & ex eo puræ & castigatæ dictionis exempla petunt. Alii studiose imitati sunt hujus Carminis elegantiam, & princeps Poetarum Italorum, TORQUATUS TASSUS, integros inde versus transtulit in Carmen suum, quod inscriptum est *Hierosolyma*, qualis est ille *Lib. I. St. 95. v. 4*:

Ma vinta è la materia del lavoro,
 quem habet POLITIANUS *Lib. I. St. 95.* Conf. APOSTO-
 LUM ZENUM in *Prolegomenis* hujus Carminis, *Patavii A.*
1728 editi, p. 8. Et ipse POLITIANUS, si quid valet
 testimonium cujusdam FABRICII DA LUNA in *Lexico*
Etrusco, Neapoli edito A. 1536, sub voce *tromba*, magis sibi hoc
 Carmine, quam Operum suorum ullo alio, placuit. Sed, id un-
 de compertum ipsi fuerit, nec addit ille FABRICIUS, nec
 ulla nobis assequi conjectura licet. Conf. BERNARDI DE
 LA MONNOYE *Indicem expurgatorium Menagian.* quem
 legis *T. I. Commentariorum literar. (Memoires de literature)*
p. 250. Contra ALEXANDER SARTIUS, cui ea in
 re magis credendum, in Epistola ad BENTIVOGLIUM,
 quam modo dixi, Carmen hoc a POLITIANO adolescentiam
 egresso tanquam leve & inutile abjectum, & vix pro suo agni-
 tum, testatur.

- (b) De lepidissima hac Fabula, carmine polito scripta, meministi,
 Lector, paucis a me dictum supra §. XIII. not. (a). Sed, quæ-
 cunque tunc attuli, ex aliorum Scriptorum testimoniis cognovi,
 ipso quippe hoc libello destitutus, quem merito numerare possis
 in rarissimis. Jam certiora ex me disce, Carmen ipsum ante ocu-
 los habente. Legitur id nempe ad calcem Carminis in equestres
 JULIANI ludos compositi, quod *Venetiis* prodiit *A. 1537.* Oportune
 hæc Carmina conjunxit ALEXANDER SARTIUS, qui utrum-
 que dedicavit ANT. GALEATIO BENTIVOGLIO Epistola
 vernacula, libellis his subjuncta. Sed jam ante, obstetri-
 cante ipso POLITIANO, in lucem exierat hic *Orpheus*, ut
 patet ex Epistola POLITIANI ad CAROLUM CANALEM,
 ipsi Fabulæ præmissa. Est hæc sine dubio illa ipsa editio, quam
Florentia circa finem Seculi XV editam memorat Cl. APOST.
 ZENUS in *Indice editionum vernaculorum Politiani Carmi-
 num*, de quo paulo ante diximus. In vetustissima quadam,
 anni & loci indicio destituta, hujus Carminis editione ver-
 ba inscripsit Typographus: *La Rappresentazione della Favola*
d'Orfeo, sicut testatur JO. MAR. CRESCIMBENIUS in *Com-
 mentar. intorno all' Istoria della volg. Poes. Vol. I. Lib. IV. Cap.*
9. p. 220; sed, præter mentem POLITIANI additum repræ-
 senta-

sentationis vocabulum, discas ex illa ad CANALEM Epistola, qua simpliciter opus ille suum fabulam dicit. Ex eadem docemur, actum publice in urbe Mantuana, ibidemque intra biduum, continuos inter tumultus, extemporali fere opera, a Poeta nostro compositum, hunc pastorem lusum, auctoritatem operi conciliante, cujus jussu susceptum fuerat, illustrissimo Cardinale MANTUANO, cujus & laudes canit admixtum ipsi Fabulae Carmen Sapphicum Latinum, idem illud, cui locus datus in libello *Latinorum POLITIANI Epigrammatum*. Si quid igitur hic obsceni & incasti aures legentium offendat, ejus culpam scito ad MANTUANUM potius, quam ad Poetam nostrum, pertinere. In jucundo amoris argumento versatur fabula, mollior ob id, & pastorali ludo accommodatior. Ejus summa huc fere redit: *Orpheus*, pastor, tenerrime amat Euridicen; illa vicissim amat, sed, morsu sanguinis petita, repente perit; qua extincta, misere afflictus *Orpheus*, diras inferorum sedes petit, ut suam sibi Euridicen reddat, Plutoni supplicans; ille redditurum promittit, sed promisso addit legem; lætus cum Euridice in Superiorum oras revertitur *Orpheus*, sed jussi a Plutone dati immemor, rursus puellam amittit; quam cum denuo reddi sibi a Plutone postulat, vanas prorsus preces, irrita suspiria, effundit. Gratiam & suavitatem fabulae intermixti pastorum partim, Aristei, Thyrsis, & Mopsi, partim Deorum inferorum, Plutonis, Minois, Proserpinæ, & Furia, cantus addunt. Genus carminis varium est, ex omnibus, quæcunque sunt in Italica poesi, velut consutum. Præ ceteris vero magnam artem Dithyrambi ostendunt, non antea auditi in Italia, etsi Græcis satis cogniti. Quo nomine valde commendatur hoc Carmen JO. MAR. CRESCIMBENIO in *Istor. della volg. Poes. Lib. I. p. 69 seq* & in *Commentar. intorno Istor. della volg. Poes. Vol. II. P. II. Lib. III. p. 178*, qui & *l. c.* ex eodem specimina profert. Si formam fabulae externam spectes, brevior est, scenasque paucas habet, veterum Poetarum Eclogis in eo prorsus simillima.

(c) Dolendum est, ea, quæ cecinit vernaculo sermone POLITIANUS, maximam partem non vidisse lucem publicam. Quæ cum Carmine ejus in JULIANUM MEDICÆUM, & Fabula *Orfeo*, exstant editæ, paucæ sunt & breviores cantiunculæ. Sequor

editionem *Venetam anni 1537*, qua num copia Carminum præstent ceteræ, jam, destitutus illis, non definio. In nostra cantiones non nisi tres leguntur, una, quatuor Dithyrambis in honorem Bacchi composita, cui titulus: *Sacrificio delle bacchante in honore di Baccho*, cui & in *Historia vernacula poeseos Lib. I. p. 70* locum dedit JO. MARIA CRESCIMBENIUS; altera, Echus amorem canens, cujus versus singulos aptæ responsiones Echus claudunt, forsan ex iis una, quas fidibus a se accommodatas, & cum Musicis communicatas, ipse POLITIANUS refert *Cap. XXII. Miscellaneorum*, his quidem verbis: *Tales (versiculos, sic factos, ut in extremis responsitationes ex persona ponantur, sententiam explentes, & morem tuentes illius ultima regerendi,) etiam vernaculos ipsi quospiam fecimus, qui nunc a musicis celebrantur, Henrici modulaminibus commendati, quosque etiam abhinc annos ferme decem Petro Contareno, Veneto, Patricio, non inelegantis ingenii viro, mire tum desideranti, nonnullisque aliis literarum studiosis, dedimus; tertia, merum amorem spirans, & qua commode uti possis, amatam tibi puellam salutaturus.* Præter hos alium, eumque pastorem, & miræ venustatis, cantum, ex MSto Codice Ghisianæ Bibliothecæ, quæ urbem Romam ornat, excerptum, & quod ad scripturæ genus, diligentissime a se emendatum, in *Hist. Ital. poef. Lib. I. p. 17* publicavit JO. MAR. CRESCIMBENIUS, & post eum APOSTOLUS ZENUS, sub finem Carminis in JULIANUM, Patavii A. 1728 editi. Eundem jam olim in editione vernaculorum POLITIANI *Carminum Veneta*, quæ prodiit A. 1519, vulgatum, est, qui mihi certissime confirmet. Meminit & PAULUS BENIUS in *Commentar. in Tass. p. 718 Epithalamii* cujusdam, a POLITIANO scripti, sed locum, ubi legi id possit, non addit, nec ipse, curiosissimus harum rerum, id vidit unquam CRESCIMBENIUS, ut produnt verba ejus in *Commentari intorna alla sua volg. poef. Vol. II. P. II. p. 187.* Idem CRESCIMBENIUS priores Carminis cujusdam, in *Amorem* decantati, versiculos profert *l. c. Vol. III. Lib. III. p. 208*, & unum POLITIANI Carmen Epicum in libro, cujus rubrum: *Scelta di Laudi spirituali di diversi eccellentissimi e divoti Autori antichi e moderni, Florentia apud Juntas A. 1578, 4, edito, & in alio,*
cui

cui titulus : *Raccolta di Canzoni a Ballo, stampata a petizione di Ser Piero Pacini da Pescia*, absque anni & loci indicio, forma 4, vulgato, varios ejus cantus saltatorios legi, testatur in *Stor. della volg. poes. p. 16.* Nescio, an saltatorii hi cantus sint iidem, quos cum LAURENTII MEDICÆI nonnullis, ipsius ætate POLITIANI, conjunctim editos, idem refert CRESCIMBENIUS in *Commentar. Vol. I. Lib. II. Cap. 12. p. 70.* ANIC. FRANC. HAYM in *Notiz. de' Libri vari nella Lingua Italiana P. II. p. 142* memorari video librum : *Canzone a ballo composte da Lorenzo de' Medici, da ANGELO POLIZIANO, e da altri; insieme con la Nencia da Barberino, e la Beca da Dicomane, composte dal medesimo Lorenzo. In Firenze 1568, 4;* quem ipsum, minime dubito, l. c. indicari a CRESCIMBENIO, etsi facile appareat, illa, quam notat CRESCIMBENIUS, multo hanc posteriorem esse HAYMII editionem. Præterea, elegantissima quædam POLITIANI Carmina exflare in LUDOVICI DULCIS Collectione politissimorum Carminum, quam ita inscripsit : *Stanze di diversi illustri Poeti nuovamente raccolte da LUDOVICO DULCE, a comodo, ed utile degli studiosi della lingua Toscana, in Venezia, per il Giolito, 1556, 8,* nec non in alio, inventu raro admodum, libro : *Quintessenza dell' erudizione antica di GIOVANNI MALEZZI*, docet me Amicus quidam Italus, penes quem ejus rei esse fidem volo. Plura de Carminibus POLITIANI, sermone scriptis patrio, nolim, expectes, Lector, nec, quæ edita sunt annis locisque diversis, an convenient inter se, an argumento aut genere carminis discrepent, mihi, quam libenter vellem, pluribus jam licet explicare.

§. 2.

Græce scriptum a POLITIANO, præter Epistolam unam ad Volaterranum, (a) & varii generis Epigrammata, in integrum Volumen collecta, (b) nihil exstat. Hoc major numerus est eorum, quæ sermone is eruditio-

ditorum communi, hoc est, Romano, condidit. Quæ ipsa in suas velut classes partituri, dicemus primum de his, quæ soluta, tum de aliis, quæ ligata oratione sunt composita. Et in illis quidem numerantur Epistolarum ejus Libri XII, (*c*) duæque aliæ, pro Epicteto Stoico, (*d*) & de Ira, in pueris optimæ sæpe indolis argumento, (*e*) sigillatim editæ, porro Miscellaneorum Centuria una, (*f*) Dialectica, (*g*) de Conjuratone Pactiana liber, (*h*) Prælectiones variæ, una, quam inscripsit Lamiam, (*i*) altera, Panepistemon, (*k*) aliæ in expositione Homeri, (*l*) Quintiliani & Statii, (*m*) Suetonii, (*n*) & Persii, (*o*) nec non de Dialectica, (*p*) recitatæ, Orationes etiam solennes, pro Oratoribus Senensium, ad Alexandrum VI, Pontificem Maximum, (*q*) pro Prætore Florentino ad Dominos ineuntes summum magistratum, (*r*) pro Oratoribus Florentinorum ad Alphonsum, Siciliae Regem, (*s*) similisque ad eundem alia, (*t*) Latinæ præterea Herodiani, (*u*) Epicteti, (*x*) libri unius Problematum physicorum Alexandri Aphrodisiensis, (*y*) Amatoriarum Narrationum Plutarchi, (*z*) Athanasiani in Psalmos Opusculi, (*aa*) Platonicæ de Temperantia Dialogi, (*bb*) denique Characterum Theophrasti, (*cc*) interpretationes.

Ad

Ad hæc vero spectant elaboratissima, Prælectionum habitu induta, Carmina, Nutricia, (*dd*) Rusticus, (*ee*) Manto, (*ff*) Ambra, (*gg*) cum Prologo in Plauti Menæchmos, (*hh*) Latinis Callimachicæ in Palladis lavacra Elegiæ, (*ii*) Moschici de Amore fugitivo Carminis, (*kk*) & Sibyllinorum, quos Zosimus habet, versuum, (*ll*) interpretationibus, Elegia in Albieram, (*mm*) nec exiguo compositissimorum Epigrammatum Volumine. (*nn*) Eruditissimis his POLITIANI scriptis, si paucissima excipias, jam olim contigit in Volumen integrum compositumque redigi, exstantque Operum ejus junctim publicatorum editiones, ut numero permultæ, ita Editorum diligentia partem maximam cultissimæ. (*oo*)

(*a*) Dico, exstare saltem unam; non enim me fugit, plures a POLITIANO scriptas, sed quas noluit is ad posteros venire, ut pluribus dictum est supra *Sect. I. §. IX. not. (k)*, unde &, si quid aliud de ista ad VOLATERRANUM Epistola edoceri cupis, per me licet, id petas.

(*b*) Quid dicendum sit de *Epigrammatum* istorum pretio, non jam ex me quæris, Lector, qui probe meministi eorum, quæ eam in rem a me prolata sunt supra *Sect. I. §. IX. not. (l) & (m)*, & *§. X. not. (r) & (t)*. Superfunt igitur, quæ memorentur hic, paucissima. In integrum Volumen collecta publicare hæc ipse olim, paucis ante mortem diebus, POLITIANUS destinaverat, ut satis patet ex Epistola ejus ad ANTON. URCEUM CODRUM, *Lib. V. Ep. 7*, cui speciminis loco illa in *Venerem emergentem, in armatam Venerem, in Lacenam, in Organum, in Puerum, & in Hermaphroditum*, misit, quique consilium hoc conjunctim Græca illa Carmi-

na edendi, in Epistola ad POLITIANUM, illam statim subsequente, probat laudatque vehementer; sed, morte immatura præventus, reliquit id muneris ZENOBIO ACCIAJOLO, doctissimo illius ætatis, variisque in bonas literas meritis nobilissimo, viro, qui altero statim a morte POLITIANI anno, ne interirent tam excultæ doctrinæ monumenta præstantissima, ex ipso POLITIANI archetypo Volumine publicanda hæc curavit. Discas id ex Epistola hujus ACCIAJOLI ad Studiosos, Calendis Decembribus A. 1495 scripta, & ipsi huic Epigrammatum libello præmissa. Mihi vero, perquirenti sive Typographicos MATTARII Annales, sive, quotquot ad manus fuerunt, Bibliothecarum Indices, nulla obvenit horum Epigrammatum, anno 1495 aut 1496 vulgata, editio, ut non singulari hæc libello, sed cum reliquis POLITIANI Operibus, sive quæ Florentiæ A. 1497, sive quæ Venetiis A. 1498 prodierunt, edidisse primum videatur ACCIAJOLUS. De Florentina editione nihil certi definitio, quippe quæ nondum venit in manus meas; at in Veneta, qua ipse utor, leguntur utique hæc Epigrammata, cum ipsa ACCIAJOLI, Editoris, Epistola. Postea aliis omnibus, Ascensiana nempe, Gryphiana, & Episcopiana, Operum POLITIANI editionibus accesserunt. Sigillatim vero, quod sciam, nunquam prodierunt, nisi quod maximam eorum partem suæ Collectioni *Ἐπιγραμμάτων ἑλληνικῶν τῶν παλαιῶν ποιητῶν καὶ ἐπιταφίων*, seu Epigrammatum veterum Poetarum atque Epitaphiorum, Basileæ, ex officina Hervagiana, A. 1538, 8, editæ, a p. 97 ad 100 adjecit JOACH. CAMERARIUS. Id me docet Cel. JO. ALB. FABRICIUS in *Biblioth. Græc. Vol. XIII. p. 495*. Unum vero illud in Varinum Camertem frontem ornat *Dictionary Græci*, autore hoc ipso CAMERTE scripti, editique Romæ A. 1523; idemque præmissum exflare ejusdem CAMERTIS *Thesauro Cornu Copiæ & Hortis Adonidis*, Venetiis A. 1496 ab ALDO vulgatis, testantur MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr. T. I. p. 84. ed. nov.* & Cl. APOSTOLUS ZENUS in *Giorn. de' Letter. d' Ital. T. XIX. p. 98*. Epigrammatum horum sexaginta sunt numero; estque in his unum ALEXANDRÆ SCALE, plenum amoris in POLITIANUM, qui elegantis hujus Poetriæ laudes passim in hoc Epigrammatum Volumi-

lumine molliter & jucunde canit. Permulta horum *Epigrammatum* a POLITIANO pæne puero conscripta, quædam vero inambulanti etiam, aut cœnanti, veluti repentino calore fusa, & l. c. ACCIAJOLUS testatur, & ipse supra dicere me memini. Quæ vero sint illa, five a puero, five ex tempore, fusa, ipsa POLITIANI, adjecta passim *Epigrammatibus*, nota te docebit. In illis in *Organum* elegis æmulatus est JULIANUM, Medicæum Principem, cujus de eodem argumento versus heroici exstabant; id quod libere fatetur Noster in *Epist. ad CODRUM*, paulo ante dicta. Habes præterea in hoc libello nonnulla, non tam conficta a POLITIANO, quam ex Latino saltem in Græcum translata, *Epigrammata*, quale est vetustum illud GERMANICI de *Puero Thrace*, & aliud PULICIS de *Hermaphrodito*, nec non ignoti Autoris de effossis nuper antiquæ urbis fragmentis. Argumenta *Epigrammatum* varia sunt & exquisita, amatoria alia, in quibus ardent amoris igniculi, alia laudibus illustrium virorum plena, alia ad Deum effusa, alia denique in rem obviam quamcunque scripta. Genus carminis aut Heroicum est, aut Elegiacum; in reliquis nihil tentavit Noster. Singula hæc, quæcunque exstant, POLITIANI *Epigrammata*, sicut & alia, quæcunque Græce leguntur in POLITIANI scriptis, JACOBUS THUSANUS, quem & alii THUSSANUM dicunt, Græcæ linguæ in Academia Parisiensi sub Seculi XVI initia Professor, in Latinum sermonem transtulit, rem gratam ita facturum iis, quos a lectione horum Carminum abstertere posset sermonis Græci imperitia. Addidit is interpretationem hanc, non poeticam, nec singulari arte scriptam, sed prosaicam, & simplicissimam, *Ascensianæ Operum* POLITIANI, quæ *Lutetiæ A. 1519* prodiit, editioni, unde hæc in reliquas deinde, quæ ab eo tempore vulgatæ sunt, eorundem *Operum* editiones migravit. Concinnius vero carmine Latino horum nonnulla expressit CASP. BARTHIVS, ut dixi supra *Sect. I. §. IX. not. (m)*.

- (c) Primum merito inter scripta POLITIANI Latina locum occupant *Epistolarum* ejus *Libri XII*, compositissimi quippe, nec uno nomine in præstantissimis omnium habendi. Consentunt in eo nobiscum, præter alios, Autores *Diarii Hist. crit. de la Republ. des Lettr. T. III. p. 235*. Nam, ut de stilo harum *Epistolarum* jam nihil dicam, cujus elegantiam & nitorem quanti fecerint, tam

superiori, quam nostra, ætate, subtilissimi palati Critici, curate diligenterque expositum a nobis supra *Sect. I. §. XI* meministi. In eo singulare hæ quoddam præcipuumque decus ostendunt, quod in ipsis scribendi argumentis nihil sit vulgare & inutile, nec ii tantum, qui orationis nitore delectantur, sed illi etiam ipsi, qui rerum inprimis pondera sectantur, ingenii hic sui pastum habeant. Sunt enim argumenta *Epistolarum*, si non omnium, plurimarum tamen, selectissima, ex omni genere doctrinæ elegantioris, Historia inprimis, Philologia, & antiquitatibus, petita. Ipsum Operis principium fulgidissimæ gemmæ instar ornat politissima ad PETRUM MEDICEM Epistola, Dedicationis locum sustinens; in qua dum id maxime agit Noster, ut harum Epistolarum scribendi genus ab aliorum, si qui futuri sint aliquando, accusationibus defendat, tam docte id præstitit, tamque exquisitis Autorum veterum exemplis munivit causam suam, ut integro, eoque eruditissimo, Commentario illustrandam hanc Epistolam duxerit clarissimus Gallorum, BERNARDUS DE LA MONNOYE. Legitur is, cum ipsa POLITIANI Epistola, in *Menagian. T. III. a p. 560 ad 599*, tanto Autore prorsus dignissimus, & omni diligentia, quæ expectari poterat ab illius doctrinæ viro, compositus. De eadem POLITIANI Epistola honorificum est iudicium Autoris Diarii: *Histoire crit. de la Republ. des Lettr. T. III. p. 236 seq.* sed cui tamen POLITIANUS in verbis: *Stilus dicetur obscurus; at est ad Atticum talis M. Tullii*, injuriam videtur CICERONI facere, quod non per se obscuræ sint, sed nobis saltem, rerum illo tempore gestarum ignaris, tales putentur illæ TULLII. Sed recte monet BERNARDUS DE LA MONNOYE in *Notis ad b. l.* ex opinione vulgi, ita plerumque judicantis de TULLIANIS ad ATTICUM *Epistolis*, locutum hic POLITIANUM, ut quaecunque inde causæ suæ præsidium peteret. Quæ hanc subsequitur, altera *Libri I Epistola*, urbis Florentinæ originem & ultimas antiquitates scrutatur, & scripturam *Florentiæ* longe præferendam corruptiori *Fluentia*, ostendit, idque tam clare & erudite, ut eo nomine plausum tulerit VINETI in *Flor. Lib. III. Cap. 21*, GELENII in *Notis ad Plinii Hist. nat. Lib. III. Cap. 5*, ORTELII in *Lex. Geogr.*

Geogr. sub voc. Florentia, HIERON. SURITÆ in *Not. in Antonini Itinerar. p. 444*, & præ ceteris ANDR. ALCIATI in *Not. ad Taciti Annal. Lib. I. Cap. 79. p. 245*, qui, helleboro, ait, opus esse iis, qui *Fluentia* scribant. At Autorem Diarii *Hist. crit. de la Rep. des lettr. l.c. p. 239* id male habet, quod in rem suam traxerit POLITIANUS locum PLINII *Lib. XIV. Cap. 3*, ubi nomen extet *Florentia*; quandoquidem inspicienti cuique appareat, non urbem illam Etruscam PLINIO, sed aliquod genus vitis, indicari. Recte ita; neque vero hæc ignorabat POLITIANUS. Vitem PLINIUS nominat *florentiam*, sed ita cognominatam ab ipsa Etrusca civitate. Lege PLINIUM, nec erit dubitationi locus ullus: *Thuscis peculiaris est Tudernis, atque etiam ejus nominis Florentia*. Quid enim apertius, quam ab urbe Florentia vitem illam appellatam, sicut a Tuderne, vetusto Tuscorum oppido, alia Tudernis? Itaque felicissima conjectura POLITIANUM a nomine vitis ad ipsam urbis appellationem duxit. In ejusdem *Libri Epistola 16*, interrogatus a POMPONIO LÆTO de corruptissimo loco VALERII FLACCI *Lib. V. vers. 148 seq.* tam feliciter hunc emendavit, ut restitutam ab eo lectionem vehementer probent Commentatores FLACCI, ÆGID. MASERIUS, LUD. CARRION, GERH. VOSSIUS, NIC. HEINSIUS, LAMPERTUS ALARDUS, & nostræ ætatis decus, PETRUS BURMANNUS. Pergimus ad reliquas *Epistolas*, plenissimas bonæ frugis, nec cum voluptate tantum, sed inprimis etiam cum fructu quodam, legendas. Pro PLINIO, quem NIC. LEONICENUS reprehenderat, quod *cisthon* pro *hederæ* acceperit, fortiter pugnantem ANGELUM *Lib. II. Ep. 6* vides, ut rei herbariæ vix quemquam POLITIANO peritiorem existimes. Mortem LAURENTII, Medicæ Principis, copiosa & jucunda narratione persequitur *Lib. IV. Ep. 2*, quam ob dictionis partim venustatem, partim rerum momenta, reliquarum fere reginam dixeris; de TERTULLIANI libris & doctrina ejusdem *Libri quinta* tradit; *octava* miræ structuræ machinulam avtomaton, a LAURENTIO quodam Florentino constructam, describit; *nona* scripturam vocum *quodanis, quodquod, adque, adgredior*, tuetur. *Libri V prima* usum vocum vetustiorum propugnat, & quomodo imitandi sint Auto-

res veteres, docet; *quinta* de scriptura nominis *Vergilius*, & vocum *toties, quoties, intellego, adulescens, Carthaginensis*, nec non de usu vocis *ferruminator*, differit; *undecima* JCTORUM veterum, quorum verba in Pandectis leguntur, indicem historiamque brevem condit. *Libri VI prima* in *Sylvas* STATII Annotationes nonnullas, easque illo ingenio dignas, continet. *Libri VII decima quarta* legendam præbet Latinam MOSCHICI *de Amore fugitivo* Carminis interpretationem, & *de Violis* Elegiam; *decima quinta* concinnum in PLAUTI *Menæchmos* Prologum exhibet; *trigesima secunda* docte agit de *Tbymele & Latino*, nec non de galli gallinacei cantu; *ultima*, quid sint *τρώζυμοι* apud Jureconsultos, num *ima dies* sit vitæ ultima, cur *cottidie, quotiens, culcita*, scribendum, ostendit. *Libri VIII decima sexta* POLITIANI & PAULI CORTESII doctam de imitatione veterum Scriptorum disceptationem continet. *Libri X decima tertia* ponderum mensurarumque nomina colligit. *Libri XI vigesima, albæ lineæ* proverbium quid notet, explicat; *vigesima quinta* legem tituli *Pand. de Verb. Obligat.* ex archetypo JUSTINIANI Codice descriptam sistit. *Libri XII prima* de HERMOLAI BARBARI *Plinianis Castigationibus* sententiam dicit; *septima*, dierum singulis mensibus observationes, HESIO DO solennes, sintne causis magis naturæ, an magis credulitati vulgi, tribuendæ, disquirat. Indicavimus earum, quæ sine cura & labore multo scriptæ non sunt, præcipuas, quibus similes, si id nunc ageremus, addi multæ possent, aut integrum aliquod doctrinæ elegantioris argumentum explicantes, aut velut in transcurso novum aliquid & singulare observantes. Taceo, illorum temporum historiam multum lucis accipere ex his *Epistolis*, & de domus Medicæ splendore, nec non de Italarum, quos tulit ætas illa, ingeniis & doctrina, multa hinc disci, quæ apud alios frustra quæras. Quin, ipsa POLITIANI fata & in literas merita si spectes, quam hæc nemini obscura esse possint *Epistolarum* libros perquirenti, nostro ipsi per integram hanc Commentationem exemplo ostendimus. Bene vero laudabiliterque in eo factum a POLITIANO, quod, præter suas, alias aliorum, easque cultissimas, & lectu cumprimis dignas, intulit in hoc Volumen *Epistolas*. Habes enim
hic

hic multas doctissimorum illa ætate virorum, JOANNIS PICI MIRANDULÆ, HERMOLAI BARBARI, POMPONII LÆTI, BAPTISTÆ GUARINI, PHILIPPI BEROALDI, NIC. LEONICENI, HIERON. DONATI, CAL- LIMACHI, LUD. ODAXII, M. ANT. SABELLICI, LUCII PHOSPHORI, Pontificis Signini, JAC. ANTIQUA- RII, CÆSARIS CARMENTI, BARTHOLOMÆI SCA- LÆ, ANT. CODRI URCEI, FRANC. PUCCII, AUGU- STINI MAPHEI, JO. FRANC. BENEDICTI, MAR- SILII FICINI, MACARII MUTII, Equitis, TYDEI ACCIARINI, BACCII UGOLINI, ALDI MANUTII, MATTHÆI BOSSI, PAULI CORTESII, GEORG. MERULÆ, BARTHOL. CHALCI, PETRI CRINI- TI, MICH. ACCIARII, SCIPIONIS CARTERO- MACHI, Principum etiam illustrissimorum, JACOBI, Cardi- nalis Papiensis, FRANCISCI PICCOLOMINEI, Cardi- nalis Senensis, INNOCENTII VIII, Pontificis Maximi, LAU- RENTII MEDICÆI, Principis Florentini, LUDOVICI MARIE SFORTIÆ, Mediolanensis Ducis, & ipsius Lusitanorum Re- gis, JOANNIS. In quibus paucæ sunt, quas non sermonis par- tim suavitas, partim argumenti dignitas, commendet; quæ ipsæ tamen, si quæ sint, non leve ad illustrandas POLITIANI *Epi- stolas* momentum habent. Neque vero ERASMO assentimur, istas aliorum Epistolas ideo conjunctas a POLITIANO cum suis perhibenti in *Ep. ad GUIL. BUDÆUM*, quæ est inter *Episto- las* ejus p. 273, ut, cum ceteris comparatæ, *magis elucescerent suæ*. Quid enim, si gloriæ inprimis studiosus fuit, cur illas PICI, BARBARI, BEROALDI, MANUTII, LÆTI, CODRI, aliorum, addidit, compositissimas profecto, & si non elegantiores illis POLITIANI, forsitan his æquales tamen? Cur elucubratissimas inprimis JO. PICI & HERM. BAR- BARI de genere dicendi Philosophorum intexuit *Libro IX. n. 3, 4, 5*, bona quippe multa continentes, quæ scire interest Lecto- rum? Quod vero sub finem *Libri XII* multæ BARBARI, ad Italorum quoscunque scriptæ, inter quas eruditissima *de ferculis* habetur, cum ejusdem *in Paraphrasin Physices Themistii*, *in Casti- gationes suas Plinianas*, & *libros Aristotelis*, *Præfationibus*, non- nullisque *Orationibus*, comparent, id non POLITIANI, sed ejus,

ejus, qui, extincto illo, edidit *Epistolarum* libros, factum consilio existinem, sicut nec binæ illæ PETRI GRINITI ad ALEXANDRUM SARTIUM, Libro eodem obviæ, quæ de morte POLITIANI commemorant, addi a vivente potuerunt. Porro, si omnia hic tribuis gloriæ inani studio, quid est, quod exulare jussit hoc Volumine illam PETRI BEMBI, ad se ipsum datam, quæ exstat *Libro I. Epistolarum BEMBI familiarium*, plenissimam sane laudum POLITIANI, & cujus vel illa permulcere Nostrum poterant: *Nemo est doctorum hominum, quos ego omnes sanctissime me hercule omnium & purissime colo, cui gratificari porro tam cupiam, quam tibi — — sum veritus, ne, si emendare tibi librum voluissem, Phormionem Philosophum imitarer, ausum Imperatori Hannibali præcipere, quibus artibus optime res ipsa procederet militaris.* Quid est, quod alias removit, quas, ad ipsum datas, minime expertes observantiæ & humanitatis fuisse, ipsius passim testimonia nos docent? Qualis est, quam ad POLITIANUM a se datam testatur POMP. LÆTUS in *Epist. ad POLITIANUM, Lib. I. Epp. POL. Ep. 17*: *Ego, quid de perspicacissimo ingenio tuo sentiam, una epistola, & longa quidem, explicui, quanquam in ea re quid longum esse potest?* quæ ipsa nec inter Epistolas ANGELI, nec usquam alibi, apparet. At omnium minime exprobrare hæc POLITIANO ERASMO decebat, cujus nec ipsius Epistolæ alienis carent, sive ab ERASMO, sive ab alio quocunque, additis. Idem a PICO olim, FICINO, MURETO, aliisque, factum, quos si minime vituperandos putas, eodem jure uti quidni POLITIANUM patiamur? Hunc si audias, nullam ob rem aliam suis admiscuit alienas, quam ut justi Voluminis formam acciperent Epistolæ, sine additamentis his exiles admodum futuræ. *Verum tamen,* inquit in Epistola ad PETRUM MEDICEM, *Lib. I. Ep. 1, ut instar voluminis efficerem, nonnullas etiam, missas ad me, sed a doctis duntaxat, inserui, quæ marcentem quasi stomachum lectoris excitarent.* Cum his, velim, conferas, quæ supra *Sect. I. §. XI* diximus. Neque vero putandum, quicquid unquam a POLITIANO scriptum Epistolarum est, contineri libris hisce; sed perire his plures longe, annis maxime juvenilibus scriptæ, quo tempore cum nihil minus quam de edendis aliquando Epistolis

stolis cogitaret, nec ipsa harum exempla servanda sibi putavit. Discas id ex his, quæ Noster ad PETRUM MEDICEM l.c.: *Neque collegi tamen universas: id enim laboriosius, quam Sibyllæ folia. Non scripseram videlicet ad hoc, ut in unum corpus referrentur, sed ad usum præsentem duntaxat, oblatiis argumentis, non quæsitis. Ita nec exempla mihi retinui, nisi quarundam, puto minus feliciam, quæ diu jam cum blattis & tineis rixabantur.* Et, vere hæc dicta, res ipsa docet. Integrum *Epistolarum* corpus pervestiganti, plurimæ post annum Seculi XV nonagesimum, paucissimæ ante octogesimum, scriptæ obveniunt, ut videatur sub vitæ demum finem de retinendis *Epistolarum* apographis cogitasse Noster. Præterea in promptu nobis est *Epistolarum* POLITIANI quadriga, non obviarum in hoc Volumine, sed quarum notitiam comparatam nobis aliunde habemus. Non invidemus has Lectori, tum quod breviores sint & minime vulgares, tum quod usui esse possint, si quis novam sit aliquando, id quod maxime in votis habeo, harum *Epistolarum* editionem paraturus. Unam dedit ad LAURENTIUM, Medicæum Principem, cui MATTHÆUM BOSSUM, Veronensem, librumque ab eo scriptum, vehementer commendat. Hanc JO. MABILLONIUS in *Musei Ital. T. I. P. I. p. 173* præfixam testatur ejusdem BOSSI libro *de veris ac salutaribus animi gaudiis*, editionis anni 1491, ejus sine dubio, quam *Florentiæ* vulgatam a FRANCISCO BONACCURSIO, forma 4, docet MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr. T. I. p. 535. edit. nov.* Argentoratensem etiam anni 1509, a MATTHÆO SCHURERIO vulgatam, indicat P. JUL. NEGRI in *Istor. degli Scrit. Fior. p. 47*, & ex eo, ut videtur, BERNARDUS DE LA MONNOYE in *Mem. de Lit. T. I. p. 250*, sed de qua certi affirmare nihil possum. Idem MABILLONIUS hanc, quod nusquam alibi exstaret, l.c. integram profert *Epistolam*; unde & nos ipsi excerptam hic in commodum Lectorum dabimus: *Angelus Politianus Laurentio Medici, patrono suo, S. Sapienter, ut cetera, Laurenti, facis, qui sanctos istos extremæ Quadragesimæ dies consumere in Agnano tuo malueris, quam Florentiæ. Quis enim tior portus, in quem de tantis occupationum fluctibus enates, quam Tyrrheni littoris amœnissimus iste sinus atque secessus,*

Uuu
ubi

ubi quasi quoddam naturæ certamen sit & gratiæ? Sed ego quoque, tuum imitatus exemplum, ceu fugitivus urbis, assiduus in Fesulano fui, cum Pico Mirandula meo; cœnobium illud ambo regularium Canonorum frequentavimus, avi tui sumtibus exstructum. Quin Abbas in eo, Matthæus Bossus, Veronensis, homo sanctis moribus integerrimaque vita, sed & literis polioribus mire cultus, ita nos humanitate quadam sua tenuit, & suavitate sermonis, ut ab eo digressi, mox ego & Pico soli propemodum relictæ, (quod antea fere non accidebat,) nec esse alter alteri jam satis videremur. Hoc ille, arbitror, sentiens, Dialogum nobis a se compositum de Salutaribus animi gaudiis obtulit quasi vicarium: cujus materia stilusque nos ita cepit, ut, quamdiu quidem legebamus, facile Autoris præsentia careremus. Eum igitur ego Dialogum mitto ad te quoque, Laurenti, quem subter pineta ista leges ad aquæ caput. Delectaberis, arbitror, argumento, sensibus, indole, nitore, varietate, copia; nec in eo tamen domesticas quoque laudes desiderabis: ac, si tuus etiam accesserit calculus, dabitur opera protinus, ut in multa liber exemplaria transfundatur. Vale. Non accessisse hanc Epistolam reliquis POLITIANI, conjunctim editis, hoc magis miror, quod vivente adhuc POLITIANO adjecta sit libello BOSSI, unde facile transferri deinde in ipsum Epistolarum Volumen potuerit. Altera præmissa est libro rarissimo VARI-
NI CAMERTIS, cui rubrum: Θησαυρός, Κέρας Ἀμαλ-
θείας, καὶ Κῆποι Ἀδωνίδος, seu *Thesaurus Cornu Copiæ, & Hor-
ti Adonidis*, ALDI MANUTII opera Venetiis publicati A.
1496, non, quod BERNARDUS DE LA MONNOYE l.c. tra-
dit, A. 1504. Hanc ex parte MICH. MATTARIUS l.c. T. I.
p. 83. edit. nov. in notis, integram vero Clarissimus APOSTO-
LUS ZENUS in *Giornal de' Letterati d'Italia* T. XIX. p. 106
exhibet, dignissimam, meo judicio, quam hoc in loco nostrates
legant: Angelus Politianus Varino Camerti suo S. D. Consulis
me, Varine, de novi operis editione, quo tu videlicet inclinatio-
nes omnes paulo remotiores Græcæ linguæ breviter, ac dilucide,
perque ordinem literarum, complexus es. Ego vero te, ut edas,
quam maxime adhortor: quippe usui magno futurum Græca
discere cupientibus, tibi que immortalem gloriam pariturum.

Mibi

Mibi certe (quid enim dissimulem?) gratissimum facies. Nam, cum te semper habuerim quasi eximium inter discipulos utriusque linguae, meaque tibi in literis etiam arcana retexerim, quod tu homo gratissimus libenter & profiteris, & praedicas, nimirum scilicet ad me quoque portio aliqua tua tantae laudis redundabit. Hoc idem, puto, & Carolus ipse tuus Antenoreus, honestus adolescens, exoptat, ejusdem tecum laboris particeps. Quid autem diximus: ac non potius noster: quando utrique pariter operam dedit? Is enim, quamvis acerrime nunc philosophetur, quoniam tamen peripateticus est, non stoicus, gloriam profecto aspernari linguae ejus non potest, in qua cum paucis excellit. Ede igitur bonis avibus operosissimum librum, non Latinis modo, sed etiam Graecis (puto) ipsis, sua discere volentibus, profuturum. Mitto autem ad te Graecum quoque Epigramma nostrum, quod nuper lusimus, ut (si tibi videbitur,) in fronte ipsa operis imprimatur. Vale. Tertiam, ad JO. PICUM de Carmine quodam PANDULPHI COLLENUCII scriptam, unus, quantum scio, nobis servavit LIL. GREG. GYRALDUS in Dial. II. de Poetis suor. temp. p.m. 563, non indignam, quam cum reliquis eadem pagina jungat: Promiseram, venturum mane ad te, ut Indum illum hospitem de rebus patriis una tecum audirem fabulantem, sed unctior culina me rapuit. Pandulphus Collenucius, Praet. Urb. Carmen pro rostris, ineunte summo magistratu, pronuntiavit. Materia Laudes Urbis. Sedi ego ad pedes dicentis in ipso suggestu, conspicuus omnibus. Omnes enim plane confluxerant, qui sic ab ore dicentis pendebant, ut ad unum putares literatos. Carmen grande, varium, cultum, nisi forsitan fefellit actio, certe potuit fallere, fuit enim plane Roscius. Mibi tantum tribuit, ut, cum quid eminebat, oculos ad me statim, quasi gaudens agnoscere: sed exhibit, puto, & claustra perfringet; etenim, qua forma est, diu latebras ferre non potest. Vale. Ultima Epistolarum, huc usque parum cognitarum, data est ad PAULUM CORTESIUM, hominem POLITIANO amicissimum, continetque laudes CORTESIANI de Hominibus doctis Dialogi. Hanc, indignissimis diu tenebris sepultam, nuper demum A. 1734, una cum ipso CORTESII Dialogo, cujus Codici MSto praefixa legabatur, ex Membranis Sangeminiensis descriptam, Florentiae

publicavit ALEXANDER POLITUS, (hunc enim, si quid ex Dedicatione Typographi conjicere licet, Editorem putamus,) qui & *Dialogo* præmisit *Vitam* CORTESII, ubi p. 14 inserta legitur hæc ipsa Epistola. Nos vero, cum nondum sit in omnium manibus libellus, quidni operæ pretium putemus, & hoc in loco legendum dare eruditis POLITIANÆ industriæ exquisitum monumentum? En integram: *Quid de tuo sentiam Dialogo, vix audeo quidem sine cunctatione proferre. Nam nec invidiæ ob- jicere Amicum, nec dissimulare tamen judicium, volo. Sed ta- men aut amore labor, aut libello tuo nobilior est indoles, quam quæ videri continuo temporum possit. Censuram sic agis litera- torum, ut, quod est arduum, candorem pariter tuum probes, & libertatem. Certe inest operi quædam super istius ætatis ca- ptum quasi maturitas: illa non tempestiva, non præcox. Stili quoque voluntas apparet optima, & ut auguror, a summo non diutius absutura. Postremo, ut semel dicam, Phosphori senten- tiæ non accedo solum, sed & faveo. Tuæ deinceps erunt partes, ut, quam modeste gloriam, tam fortiter invidiam, feras. Vale.* De illis, quas vernaculo sermone scripsit, quarum specimen in fronte fabulæ *Orpheus* legis, jam nihil dico, quippe quas cum La- tinis conjungi, nunquam voluit POLITIANUS. Harum, quot- quot vulgo leguntur in unum volumen collectæ, Epistolarum edi- tionem ipse animo conceperat olim POLITIANUS noster, idque jussu PETRI MEDICÆI, ut facile cognoscas ex illis in Epistola ad hunc PETRUM, Lib. I. Ep. 1: *Egisti mecum sæpenumero, magnanime Petre Medices, ut colligerem meas Epi- stolas, & in volumen redactas publicarem. Collegi, ne non in omnibus obsequerer tibi, quo sunt in uno spes omnes opesque meæ sitæ.* Addiderant & calculum suum illius ætatis eruditi multi, in quibus MICH. ACCIARIUS, Utianensis, institutum hoc POLITIANO esse commendatissimum jubet in Epistola ad eum, Lib. XII. Epp. POL. Ep. 23: *Te vehementissime rogo, post opiparas adeo splendorasque dapes, gustum ut iterum acuas, bel- laria ponas, id est, epistolas edas, quæ tanquam singularia modo convulsaque membra velut sine spiritu jacent, in suum denique coactæ corpus reviviscant: ut Academia Florentina teneat tan- dem, quod optat, possitque te audacter in omni eruditionis genere*
cum

cum ipsa quoque antiquitate conferre. Atque adeo, si codices, & testimonia vetera literarum incursum barbarorum vel omnia pereant, pro cunctis unum te habeat, secunda, quasi nihil amiserit, quem libentissime legat, imitetur, & colat. Et, si legas illam omnium primam POLITIANI ad PETRUM MEDICEM Epistolam, qua partum hunc suum in clientelam PETRI tradit, vix dubitare ausis, ipso adhuc vivente, & id imprimis agente, in lucem exiisse has *Epistolas*. Neque tamen rationes desunt, quæ commendare nobis possint conjecturam Autoris Diarii *Hist. crit. de la Republ. des Lettres*, collectas quidem, & luci publicæ destinatas a POLITIANO, sed non nisi eo demum mortuo vulgatas, has *Epistolas*, suspicantis *T. III. p. 236. not. (a)*. Sunt enim in his quædam, mensibus Martio & Majo anni 1494, qui fuit POLITIANO vitæ ultimus, scriptæ; quin exstat hic una ANTON. CODRI URCEI, cui subsignatus est ejusdem anni dies quintus Julii. Jam vero, vix elapsis ab eo tempore mensibus duobus, Septembris quippe die 24, constat obiisse Nostrum. Fieri igitur plane non potuit, ut intra tempus tam breve formis excuderetur tantæ molis liber, etsiingas, ipso die Julii (quod nec ipsum fieri potuit, quandoquidem non eodem die accepit POLITIANUS, quo scripserat CODRUS, literas,) prelo subjectum. Præterea leguntur *Libro XII* duæ PETRI CRINITI ad ALEXANDRUM SARTIUM, de morte POLITIANI, & schedis ab eo relictis, commemorantes, quas ab alio quocunque demum, quam POLITIANO nostro, esse additas, oportet. Idem mihi videtur de *Epistolis & Orationibus HERMOLAI BARBARI*, ad calcem *Libri XII* adjectis, partim quod cum POLITIANI *Epistolis*, si argumenta spectes, nihil conspirent, locumque adeo parum opportunum hic invenerint, partim quod nullam earum mentionem injiciat Noster in Epistola ad PETRUM MEDICEM (*Lib. I. Ep. 1*), ubi ceteroquin de *Epistolis* suis curate satis diligenterque agit. Addo his testimonium ALDI MANUTII, qui, *Opera POLITIANI* non ab ipso, sed ab amicis ejus, edita, docet in Epistola ad MARINUM SANNUTUM, præfixa *Collectioni Operum POLITIANI*, *Venetis A. 1498* publicatæ. Sed, si a POLITIANO non sunt editæ, a quo demum sint editæ, quæris? Fatemur,

nos tecum ignorare nomen viri, siue is fuerit PETRUS CRINITUS, cujus, tum adhuc viventis, ad ALEXANDRUM SARTIUM Epistolas *Liber XII* complectitur, siue ipse hic ALEXANDER SARTIUS, quem præ ceteris amicissimi viri, Politiani, quæcunque habere potuerit, opera multum ac diu & accurate quæsitæ, imprimenda curasse, dicit MANUTIUS l.c. siue alius quicumque demum ex amicis POLITIANI, qui nomen suum innotescere posteritati noluit. Quod si nobis inspicere licuisset Operum POLITIANI editionem Florentinam anni 1497, primam nempe earum, quæ post mortem POLITIANI in vulgus exierunt, forsan de editore Epistolarum certiora nobis constarent. Prorsus enim in illa me esse opinione fateor, non alium Epistolarum, quam Operum illorum, editorem fuisse, nec ante edita conjunctim Opera lucem vidisse publicam Epistolas. De quo ne dubitem, ea me non levis ratio movet, quod quantumvis diligenter perquirenti Bibliothecarum, quotquot in nobilissimis habentur, Indices, nulla obvenit harum Epistolarum, sigillatim, extra Opera POLITIANI, editarum, ante annum 1519 in Italia publicata editio. Igitur, si sigillatim non sunt editæ, quod huc usque credendum mihi, Operum vero POLITIANI, post ipsius mortem editorum, primam fuisse constat eam, quæ Florentiæ A. 1497 prodiit, nullum superesse dubium videtur, quin cum ceteris POLITIANI scriptis primum tunc exierint in vulgus hæ Epistola, inde translata postea in ALDINAM anni 1498, & alteram Florentinam anni 1499, Operum editionem. Seorsim has, quod sciam, primus publicavit Parisiis A. 1499 JODOCUS BADIUS ASCENSIVS, Typographus & doctus, & in arte sua præstantissimus, deditque libro rubrum: *Epistolæ illustrium virorum, nempe Angeli Politiani, Joannis Pici Mirandulani, &c.* Ejus editionis indicium præbet *Catalogus Bibliothecæ Augustanæ* p. 577; unde miror, non hanc legi in MICH. MATTARII *Annalibus Typographicis*, recentissime editis. Præmisit libro Epistolam ASCENSIVS, idibus Februariis ejusdem anni scriptam, ad ANTONIUM COBERGERUM, Nurmbergensem civem, quem virum integerrimum, atque literariam rem gerentium laudatissimum, nec non librariorum facile principem, & inter fideles & honestos mercatores non inferiori loco positum, dicit, cui &

& laborem hunc, tanquam viro sibi amicissimo, esse sacrum iussit. Eadem nos docet, verba nonnulla aliter hic, ac vulgo soleant, expressa, ut *neglego, intellego, omneis, optestor, opsecro, Vergilius*, alia; idque ad ipsius mentem POLITIANI, qui scripturam hanc in Epistolis ad SCALAM rationibus sat idoneis defendat. Addidit postea hanc Epistolam ASCENSIVS suæ Operum POLITIANI editioni, A. 1519 publicatæ, quo in loco mihi scilicet ipsi lecta est, destituta illa altera Epistolarum editione, rarissime, quod puto, obvia. Formam libri nec Epistola hæc BADI, nec *Bibliotheca Augustana*, indicat. Hanc secutæ sunt editiones numero plures, una A. 1500, 4, quam ex *Bibl. Gevart. p. 118* profert MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr. T. I. p. 743. edit. nov.* sed qui de loco editionis nihil addit; porro *Antverpiensis*, A. 1510, 4, quam habet *Bibliotheca Markiana p. 210*, ita inscriptam: *Angeli Politiani, linguae Latinae vindicatoris, Epistolæ lepidissimæ; Petri Ægidii, Antverpiani, ad Padotribas Epigramma, Jambico senario dimetroque subalternans; Argentoratensis, A. 1513, mense Augusto, ex officina Schureriana, forma 4, emissa, eodem Volumine & Epistolas POLITIANI, & Præfationem in Suetonii Tranquilli expositionem, exhibens, in cujus fronte editor, s. (SEBASTIANUS sine dubio,) MURRHON, inscripsit verba: Lector, eme, lege, & gaudebis, cui & præmissam video ab eodem MURRHONE, præter Indicem rerum notabiliorum, ad Lectores Epistolam, qua & concinnitas Epistolarum vehementer commendatur, & parandæ huic editioni tam a MURRHONE, quam a SCHURERIO & JACOBO BARET, operam navatam, Lectores edocentur; Basileensis, A. 1522 ab ANDREA CRATANDRO, forma 8, publicata, quam indicat MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr. T. III. p. 630*, exhibens & in not. (e) partem Epistolæ ad Eloquentiæ Candidatos, Epistolis præmissæ a CRATANDRO, in qua inter alia hæc legas: *Qua in re ut & nos nonnihil opecula adderemus Studiosis, promissimus non ita pridem ex penu nostra literaria Epistolas Plinii, junioris, — Statim cogitabam, me his rem non minus gratam facturum, — si Angeli Politiani duodecim Epistolarum libros — auctarium adjiceremus. Nam hunc jure veteribus annumerandum censet etiam**

Eras-

Erasmus Roterodamus, vir ex omni avo incomparabilis — — Accingemur propediem ad ejusdem Miscellanea, opus profecto remotissima, simul & scitu dignissima, eruditionis, haud minore cura vigilantiaque, quam hæc ipsa, publicaturi; Erfordiensis, anni 1521, 4, quam vide in Bibliotheca Leyseriana, Helmstadii venditæ, P. II. p. 112; alia Basileensis, anni 1542, 8, cui locus datus in Biblioth. Marqu. Gudii p. 296, & in Sarraziana P. III. p. 134, ubi notula addita, in pretio haberi hanc editionem, docet; ejusdem urbis aliam anni 1572, 8, cujus meminit CLAUDIUS in vita Polit. Cap. XI. p. 25; Avenionensem, anni 1588, quam idem ibidem indicat CLAUDIUS; Hanoviensis, anni 1604, 12, cui addita est POLITIANI in Suetonii expositionem Præfatio, & Græcorum omnium, quæ sunt in his Epistolis, interpretatio, a JAC. TUSANO (sed cujus hic tacetur nomen,) adornata. Est hæc literis parum nitidis, tolerabilibus tamen, expressa, caretque rerum notabiliorum Indice, nec in margine notarum quidquam habet. Dedicavit librum GUIL. ANTONIUS, Typographus, nobilissimo summaque spei adolescenti, GODEFRIDO A LAUTHERN, JOANNIS ENGELBERTI filio, Epistola non indocta, nec ineleganti, si quidem ab ANTONIO hanc exaratam putes. Ex hac non obscure colligo, jam ante editum fuisse ab ANTONIO hunc Epistolarum librum, si quidem recte interpretor verba: — — causas saltem exponam, quibus ego motus, e typographeo meo & jam denuo ediderim — — Quo tum accessere multorum etiam vota ac desideria: distractis enim illius posterioris, sed enim ante plures, adeoque viventium modo memoriam excedentes, annos factæ, editionis exemplaribus, ita perpaucorum ut ea manibus hodie terantur; multi profecto literaturæ politioris & elegantiarum quarumcunque studiosi hætenus exoptarunt & efflagitarunt etiam abs me renovatam hanc editionem. Quod si ita est, miror, vetustioris hujus editionis nusquam apparere vestigium. Ibidem docemur, ad edendas Epistolas adductum inprimis ANTONIUM judicio LIPSII, qui libere professus sit, se nec dum ullas vidiſſe, quas iterum velit legere, præter unas Politiani Epistolas. Prosequitur & has ipse multis laudibus ANTONIUS, scribitque honorifice: Quid enim? Latine puritatis ac imitationis
exa-

exactam rationem tenere cupis? Hinc obtinebis. Poetarum figmenta capere gestis? Hic percipies. Oratorum pigmenta conspiciari magis optas? Hic perspicies. Philosophorum adyta penetrare satagis? Huc te confer, & absque dubio penetrabis. Medicorum secreta scire laboras? Hic cognosces. Historiarum notitiam assequi contendis? Hic assequeris. Exempla tuæ jam ætati tuisque convenientia studiis intueri desideras? At quam egregia tibi occurrent hic in Mediceis, Ursinis, aliis itemque nobilissimis tum adolescentibus: quæ semper tibi velim obversari & observari. Intricatas legum civilium quæstiones exsolvi tibi præoptas? Solutiones hic habebis expeditas. Politicum denique consummatum, & omnibus pæne numeris absolutum, efformari te expetis? Efformabit, crede mihi, Politianus hic omnium πολιτικώτατος. Præter Epistolam hanc Typographi, legis in fronte Epistolarum ignoti Autoris Hexastichon in laudem POLITIANI, naturam loquentem sistens:

*Si mihi quod summi mirandum plasma Tonantis,
Angelus id merito Politianus erit.*

*Entheus haud timuit mecum certamen inire,
Et, puto, victurus, si licuisset, erat.*

*Nec tamen immiti ponetur gratia fato,
Hæc siquidem raris alea fæta bonis.*

Pergimus ad ceteras, quas tulit sequior ætas, libelli politissimi editiones; *Hanoveranam*, eodem anno 1604, 12, vulgatam, quam profert JO. CHRISTOPH. BECMANNUS in *Catalogo Biblioth. Francof.* p. 231, nisi forte errorem hic agnoscas Typographi, *Hanoveram* ponentis pro *Hanovia*, qua in urbe eodem, ut paulo ante vidimus, anno prodire hæc *Epistola*; *Hanoviensem*, anni 1612, cujus mentionem facit Cel. JO. GEORG. WALCHIUS in *Hist. Crit. Lat. lingue* Cap. XII. p. 649. edit. nov. & quam secutus est CLAUSIUS in *Vita Polit.*; aliam *Hanoviensem*, anni 1622, 8, cum *Epistolis Præfationem in Expositionem Suetonii* exhibentem, quam indicari video in *Biblioth. Marckiana* P. III. p. 261; *Amstelodamensem*, anni 1642, 12, impensis Joannis Jansonii excusam, similemque prorsus *Hanoviensi* illi anni 1704, &, præter *Epistolas*, continentem *Præfationem in Expositionem Suetonii*,

Græcorumque interpretationem, & integram vitæ POLITIANI narrationem, de G. J. VOSSII *Lib. III. de Hist. Lat.* depromptam; denique ejusdem urbis, & typographi, nec non formæ, aliam, A. 1644 publicatam, illi alteri tam per omnia similem, ut nec addita sit, nec demta, litera. Forſan hæc eadem eſt, quam CLAUSIUS l. c. ibidem A. 1643 vulgatam dicit. Sunt & aliæ in promptu, ſed de quarum fide nolim contendere; quod earum notitiam præbeant Catalogi librorum minus ſelecti, nec in nobiliſſimis habendi. Tales ſunt, quæ *Mediolani* A. 1519, 8, *Hanoviae* A. 1603, 12, *Antverpiæ* A. 1566, 8, atque *Trecis* A. 1656, 8, exiſſe in lucem dicuntur, de quibus ipsis alii diſquirant, velim. Præterea, quæ *Libro VII Epistolarum* POLITIANI leguntur, *Epistolæ breviores & prorsus Laconicæ*, ſeorſim editæ ſunt in *Farragine altera Epistolarum Laconicarum ac ſelectarum*, ex officina Joannis Oporini A. 1554 emiſſarum, a pag. 276 ad 280, quem librum, ſelecta multa continentem, acceſſiſſe haud ita pridem librorum meorum ſupelleſtili gaudeo. Eaſdem additas video *Epistolarum* FRANC. PHILELPHI editioni *Argentinenſi*, A. 1520, in ædibus Jo. Priuſi, ductu & auſpiciis honeſti viri, PAULI GETZS, civis Argentinenſis, forma 4, vulgatæ; *Venetæ* etiam, anni 1544 & 1564 (ſunt &, qui tertiam anni 1554 addant,); *Hanoviænſi*, anni 1514, 4, impenſis D. Joannis Rynman de Oringau, cura & opera Henrici Gran, excuſæ, cui & adjectæ ſunt *Epistolæ* SENECE ad PAULUM, & PAULI ad SENECAM; *Argentinenſi*, anni 1515, 4, quam legis in *Biblioth. Marckiana* P. I. p. 219; *Hanoviænſi*, anni 1519, 4, illi alteri ejusdem urbis nihil diſſimili; denique *Romanæ*, anni 1705, 12, typis Antonii de Rubeis exſcriptæ, de qua vid. *Acta Erud. Lat.* A. 1707. p. 281. Animadverti etiam, ex *Epistolis* POLITIANI unam ad JO. PICUM adjectam eſſe *Epistolis* PICI, quæ ſunt cum reliquis ejus *Operibus* conjunctim editæ, nonnullas ad MARSIL. FICINUM hujus ipsis *Epistolis*, ad LAURENTIUM MEDICEM unam *Epistolis Principum, Rerumpublicarum, ac ſapientum virorum*, quas *Venetiis* JORDANUS ZILETTUS edidit A. 1574, 8, unam denique ad PAULUM CORTESIUM, in qua de imitatione oratoria jucunde diſſeritur, *Collectioni Opusculorum præſtantiſſimorum de imitatione oratoria,*

ria, quam *Jenæ A. 1726* edidit Vir Clarissimus, FRID. ANDR. HALLBAUERUS. Præterea selectas quasdam *Epistolarum POLITIANI* formulas imitandas juventuti nescio quis proposuit in libro : *Epistolarum selectarum formulæ, ex Ciceronis, Longolii, Bembi, Erasmi, Plinii, Politiani, Epistolis. Francof. ad Oder. 1606, 8.* Id vero magno inprimis honori cedit *Epistolis* hisce, a POLITIANO collectis, earumque præstantiam nemini non summopere commendat, quod dignas judicavit FRANCISCUS SYLVIVS, (quem, manifesto errore, prænomine JACOBUM dicit ANTON. TEISSIERIUS in *Catalogo Auctorum, qui librorum Catalogos consignarunt, p. 463*, cum a JACOBO longe diversissimus sit FRANCISCUS SYLVIVS,) Ambianus civis, Eloquentiæ Professor Parisiensis, quas amplissimo illustraret Commentario, iis prorsus simili, quibus illustratos a viris doctis Autores veteres videmus. Nam, cum his multa contineri intelligeret, ex intimis Philosophiæ, Mathematices, omnis generis historiarum, elegantioris inprimis doctrinæ, penetralibus deprompta; e re fore Lectorum, inprimis juventutis, existimavit, si, quæ intellectu difficiliora essent, his lucem accenderet interpretatione critica, & Scriptorum veterum testimoniis POLITIANI, & aliorum, dicta confirmaret. Nec id præstitit infeliciter; ut mirandum sit, in explanando recentioris ævi Scriptore, eoque Italo, tantum operæ ab homine Gallo consumtum. Sed, quantumvis diligenter versatum dicas in explicandis his, quæ ad doctrinam sublimiorem spectant, literariæ tamen Historiæ, cujus plenæ sunt *Epistolæ*, negligentissimum se gessit, ut de vita scriptisque sive POLITIANI, sive aliorum, qui materiam Epistolarum præbuerunt, prorsus hinc discas nihil. In quo uno, omisis ceteris, si posuisset industriam, non dubito, majorem longe initurum ab eruditis, quam nunc iniit, laboris sui gratiam fuisse. Sed forsan dedisset hæc bonus vir, si satis ipsi fuissent cognita; certe melius est, nihil nobis datum, quam venditatas fabulas, quales de Italorum rebus comminisci bene multas Galli solent. Itaque, per me licet, satis præstiterit SYLVIVS, inprimis cum, præter *Annotationes* copiosas, *Epistolæ* cujusque hic summa argumenta legas; quod perquam commodum accidere lectoribus rerum magis, quam verborum, curiosis, ipse meo exemplo expertus sum. Cum hoc SYLVII *Commentario*

in librum POLITIANI Animadversiones breves, nec tamen ineruditas, conjunxit JODOCUS BADIUS ASCENSIVS, Typographus Parisiensis non ignobilis. Dedit is labori suo modo *Racemationum*, modo *Scholiorum*, nomen, quod non tam Commentarium parare, quam Operi SYLVIANO supplementa addere, ipsi fuerit constitutum. Id enim præcipue ab eo actum video, ut, si quid vel plane omissum a SYLVIO, vel non curate satis esset expositum, id suppleret ipse, aut clariori in luce collocaret. SYLVIANUM hoc & BADIANUM Opus, ipsis junctum *Epistolis* POLITIANI, primum prodiit *Lutetiae ex officina Badii A. 1517, forma 4*, ita inscriptum: ANGELI POLITIANI & aliorum *Epistolæ*, a FRANC. SYLVIO *expositæ*. Hujus editionis mentionem faciunt RICH. SIMON in *Biblioth. crit. T. III. Cap. 22. p. 230. not. **, & THOM. HYDE in *Catalogo impress. libr. Biblioth. Bodlej. p. 67*. Dedicavit librum ASCENSIVS FRANCISCO HALOINO, Ambianorum Antistiti, *Epistola* sat gravi, ejusdem anni idibus Novembribus scripta, quam & video in fronte *Operum* POLITIANI, *A. 1519* a BADIO editorum, collocatam. Postea *A. 1519*, cum *Opera* POLITIANI junctim ederet, eosdem *Commentarios Epistolis* subtexuit ASCENSIVS, additamentis hisce majorem operi gratiam conciliaturus. Tum *A. 1520, XV Calend. Dec.* iterum seorsim eos cum *Epistolis, forma 4*, vulgavit BADIUS, inscriptos tunc LEONI, Pontifici Maximo. Hujus editionis rubrum exhibet MICH. MATTARIUS in *Annal. Typograph. T. II. p. 604*: *Illustrium virorum Epistolæ, ab ANGELO POLITIANO partim scriptæ, partim collectæ; cum SYLVIANIS Commentariis, & ASCENSIVIANIS Scholiis; impensis & accuratione preloque ejusdem JODOCI BADI, sub gratia & privilegio eidem pro Commentariis in Opera ANGELI POLITIANI concessis*. Hanc ipsam secuta est *A. 1526* ejusdem formæ BADIANA nova, eaque ultima, a prioribus quodammodo diversa, quippe multis modis aucta & recognita, subjunctamque habens SYLVII ad FRANCISCOS CREQUYUM & MALLYUM, discipulos suos, *Epistolam, VIII Cal. Maji A. 1526* scriptam, quæ *vocularum minus idonearum, aut minus rite usurpatarum in Epistolis POLITIANI*, nomenclaturam continet. Inscripsit hanc SYLVIVS:

VIUS: *Illustrium virorum Epistolæ*, ab ANGELO POLITIANO partim scriptæ, partim collectæ, cum SYLVIANIS *Commentariis*, & ASCENSIANIS *Scholiis*, non parum auctis, & rursus diligenter repositis: cumque vocularum minus idonearum, aut minus rite usurpatarum, annotatione. Dedicatio- nis loco comparet SYLVII ad EUSTATHIUM CRO- YUM, *Attrebatensium Pontificem*, suum olim discipulum, *Episto- la*, VIII Cal. Maji ejusdem anni scripta, quæ, pauca in hac editio- ne mutata, adjuncta plurima, nos docet, hancque reliquis uti- liorem dicit. Epistolam excipit *Index rerum in Epistolis & harum Commentariis notabiliorum*, ab ASCENSIO confectus; quem e vestigio sequuntur ipsæ *Epistolæ* POLITIANI cum SYL- VIANIS ASCENSIANISQUE *Commentariis*. Ad calcem operis accessere Epigrammata tria, unum SYLVII ad generosum *Adule- scentem*, EUST. CROYSIUM; alterum JOANNIS VACCEI ad generosum *Adulescentem*, NIC. HERBELLORUM, *Sylvia- næ curæ commissum*; tertium ejusdem VACCEI in hoc Opus, i. e. *Sylvam quandam omnifariam odoribus refertam*, cui ipsi, quod de POLITIANO nostro præclare canat, non hic locum invidemus:

Sylvius hanc, Lector, plenam dat aromate sylvam:
Unde tibi flores carpere mille queas.
Sevit in hac varios Mirandula Picus odores:
Sevit multiplices Angelus ille rosas.
Hic est, quicquid Arabs, quicquid daret Indus amomi:
Quicquid olet nardus, cinnama quicquid olent.
Hesperidum non sylva fuit pretiosior: in qua
Servabat vigilans aurea poma draco.
Fertilis hæc priscis si cognita sylva fuisset:
Nil modo Amalthææ copia larga foret.
Si bonus eloquio, si vis polyhistor haberi:
Hoc opus a Badio, candide Lector, emas.

Fuit & in animo olim clarissimi nominis Gallo, BERNARDO DE LA MONNOYE, integrum *Epistolarum* POLITIANI Volumen in sermonem Gallicum transferre, & addere huic interpretationi *Commentarium* tam Criticum, quam Literariam imprimis illorum

temporum historiam illustraturum. Cultissimi ejus laboris specimen dedit in *Menagianorum* editione *Parisiensi anni 1715*, in cujus *Tom. I. p. 374* Epistola POLITIANI omnium prima ad PETRUM MEDICEM in Gallicum conversa, cum annotationibus doctissimis, sub finem vero ejusdem *Tom. p. 410* ipsa hæc POLITIANI Epistola, qualis scripta est ab Autore, legitur. At, cum incommodum lectori videretur, alio in loco Latina, alio Gallica, legere, mederi huic malo studuit præstantissimus Gallus in editione *Menagianorum Amstelodamensi anni 1716*, cujus *Tomo III* appendicis loco accessit uterque labor, ita quidem, ut e regione Epistolæ Latinæ collocata sit Gallica, & sub paginæ cujusque finem annotationes legantur Gallice scriptæ, perpetui Commentarii locum sustinentes. Quod ad interpretationem, non est dubium, in elegantissimis habendam, & lucernam olere artificis tam excellentis. Operam hic dedit Autor, ut, si fieri posset, verbum verbo responderet, flores Latini eandem gratiam servarent in solum Gallicum translatis, flueretque sermo facilis, & ad delectandum aptus. Annotationes non sunt vulgares, nec *Minellianis* similes, sed selectæ, sed eruditæ, sed iis maxime legendæ, qui rem criticam & literariam sectantur. Habuissent igitur, de quo gauderent admodum, elegantioris doctrinæ studiosi, si, quod destinaverat ipse, ut patet ex his, quæ præfatus est interpretationi suæ, (etsi laborem hunc aliis potius suscipiendum suadere videtur in *Menagian. Tom. III. p. 123*.) similem in ceteras POLITIANI Epistolas *Commentarium* conficere, per ingravescentem tunc ætatem ipsi licuisset. Dedisset tunc nobis Epistolas non solum ditatas valde accessionibus selectis atque eruditis, sed magis etiam accommodatas ad usum nostrum, quippe in ordine illis assignando rationem habiturus temporis, ne, quæ argumentis rerum inter se conjunctæ sunt, dissipatæ in posterum & suis quasi divulsæ membris jacerent. Probat valde laudatque institutum Autoris JO. CLERICUS in *Biblioth. anc. & mod. T. VI. P. I. p. 222*, non inepte tamen monet, melius & ex voto multorum acturum fuisse virum doctum, si, relicto aliis vertendi labore, quippe quo carere plane possit res literaria, nudas nobis simplicesque POLITIANI Epistolas, cum Commentariis suis Latinis, dedisset. Nam, qui rei literariæ sunt curiosi, ii maxime sermonem Latinum amant, talem imprimis, quali

quali usus est POLITIANUS; at, qui præter Gallica nihil callent, nec hos pascet adeo istiusmodi Epistolarum lectio. Dicta hæc sibi putet, si quis forte consilium hoc politissimi Gallarum exequi, telamque ab eo cœptam perficere, in animum induxerit. Nam ab ipso, inter cœlites jam versante, talia quis expectet? Tentavit & in Italicam linguam convertere aliquas *Epistolarum* POLITIANI LUDOVICUS DULCIS, nobilissimus Italicæ linguæ illustrator, hasque cum PLINII & FRANC. PETRARCHÆ nonnullis, paucisque JO. PICI, HERMOL. BARBARI, HIERON. DONATI, & MARSIL. FICINI, quorum pleræque exstant inter *Epistolas* POLITIANI, *Venetiis, ex officina Gabrielis Julii de' Ferrari* exire jussit A. 1548. Inscriptus est liber: *Epistole di G. Plinio, di M. Franc. Petrarca, del G. Pico della Mirandola, e d'altri eccellentiss. huomini, tradotte per M. LODOVICO DOLCE.* POLITIANI Epistolæ, numero XIV, eæque breviores, locum ultimum hic occupant, a pagina nempe 157 ad 163.

- (d) Non hanc legis in *Epistolarum* POLITIANI conjunctim editarum Volumine, etsi una sit earum, quas primis juventutis suæ annis scripsit. Dedit enim hanc Fæsulis, suburbano Medicæ gentis prædio, Cal. Sextil. A. 1479. In *Operibus* POLITIANI, integro Volumine publicatis, subjunctam hanc vides Latinæ *Enchiridii* EPICTETI interpretationi. Respondet hic Noster BARTHOLOMÆO SCALE, qui ad ipsum paulo ante dederat Epistolam, iniquiorem in vetustum illum moralis doctrinæ magistrum, quem is dixerat partim obscura, partim supra humanas vires posita, partim falsa, præcipere. Non, quod doleo, hanc nobis SCALE Epistolam POLITIANUS exhibet, nec ea, quod sciam, usquam alibi exstat; quod ipsum prohibet nos sententiam dicere de controversia tam gravi, & inter homines tam doctos agitata. Illud tamen legentibus POLITIANI Epistolam apparet, EPICTETI causam pererudite hic ac eleganter perorata, multumque nervi inesse rationibus tam criticis, quam Philosophicis, quibus retundere tela Adversarii conatus est POLITIANUS. Præterea nulla hic atræ bilis vestigia; sed amice omnia, ut inter viros doctos convenit. Videtur igitur eo

eo adhuc tempore, quo hæc scripta sunt, cum BARTHOLOMÆO conjunctissime vixisse Noster, nec nisi sub vitæ demum finem in hunc odium tam grave ac pæne capitale concepisse, cujus inter reliquas POLITIANI Epistolas testes habentur tot certissimæ. Primum, ni fallor, lucem adspexit hæc Epistola in editione *Operum POLITIANI Florentina, anni 1497*, inde translata postea in *Aldinam*, & quæcunque subsequutæ sunt hanc ipsam. Non enim hæc, quod sciam, sigillatim unquam prodiit; etsi adjecta sit *Enchiridii EPICTETEI* editionibus nonnullis, *Venetæ A. 1528*, a JO. ANTONIO & fratribus DE SABIO, forma 4, vulgatæ, cui & SIMPLICII in *Epictetum Commentarius* accessit, (vid. JAC. GADDIUS *de Scriptor. non Eccles. T. I. p. 167.*) *Amstelodamensi, A. 1683* a NIC. BLANCARDO forma 8 editæ, quæ vulgo in præstantissimis habetur; denique *Delpbenfi, anni 1723*, 8, quam cum Annotationibus suis, mediocriter doctis, publicavit JO. CASP. SCHROEDERUS.

- (e) Nec hæc ipsa accessit *Epistolis POLITIANI* in Volumen collectis, sed, quisquis primus *Opera POLITIANI* junctim edidit, locum ei dedit post *Panepistemonam*. An præterea sigillatim unquam publicata sit, dicere jam mihi non licet. Neque enim ex MATTARIO tale quid discas, nec de eo quidquam aliunde constat. Data est ad LAURENTIUM MEDICEM, Principem Florentinum, cui, mala quæque timenti de ingenio filii sui, PETRI, adhuc pueri, ad iracundiam nimium proclivi, persuadere modis omnibus conatur, bonum omen habere indolem hanc pueri ferocientem, & futura magni animi virtutisque generosæ specimina certissime prænuntiare. Occasionem argumentumque Epistolæ vel pauca illa te doceant: — *humano in ingenio cum pleraque speciem vitiosæ depravatæque naturæ præ se ferant, futuræ tamen virtutis indicia, optimæ indolis specimen sapientibus judicentur: quale forsitan & hoc ipsum sit, quod tuo nuper in filiolo, discipulo, iram, quæ quidem ex increpatione, acceptaque ignominia, proveniret, minime improbandam esse, præ me tuleram. Cujus quoniam judicii nostri rationem requisisti, non alienum certe fuerit, paucis ea de re in præsentia disputare.* Facit id deinde

de rationibus, tam ex natura hominis, quam exemplis aliorum, petitis, idque speciose satis, & ad persuadendum accommodate, etsi facile videri possit puelli magis, quam ipsius vitii, voluisse causam agere. Jure suo *elegantissima* vocatur hæc Epistola PHILIPPO CAROLO in *Animadv. in Agell. Lib. I. Cap. 26. p. 109.* & in *Animadv. ad Curt. Lib. XIII. Cap. 2. p. 475.* nec minus honorifice de ea CASP. BARTHIUS in *Animadv. in Britonis Lib. III. Philipp. p. 154*: *Iram facilem generosis mentibus probat non ineleganti Epistola super Petro ad Laurentium Medicem Angelus Politianus, vir doctrina & eloquentia ad multos priscorum temporum heroas laudabilis.* Eam JANUS GRUTERUS subjunxit *Miscellaneis POLITIANI in Thesauri Critici Tomo I.* Ejusdem parti maximæ locum datum puto ab OTTONE BRUNFELS in libro: *Catechesis puerorum in fide, in literis, & in moribus; ex Cicerone, Quintiliano, Plutarcho, Angelo Politiano, Rud. Agricola, Erasmo, Phil. Melancthone, atque aliis probatissimis Autoribus, Tomis digesta IV. Colon. 1532.* Exstat vetustissimus hic liber in Bibliotheca RUDOLPHI AUGUSTI, Ducis Brunsvicensis & Luneburgensis, docente id HERMANNO VON DER HARDT T. III. *Autograph. Lutheri p. 175.* Opus ipsum non vidimus; sed, si non in eo legis POLITIANI hanc ipsam Epistolam, nescio, quid aliud hic expectandum sit de institutione puerorum scriptum.

- (f) Est hoc omnium, quæ scripta aut publicata sunt a POLITIANO, præstantissimum sine dubio nobilissimumque Opus, quod unum ei maximi Grammaticorum nomen peperit, tantoque eruditorum per Italiam plausu exceptum est, ut, qui magis laudatus sit, vix liber unquam ullus prodierit. Vera a me dici, vel norunt ii, quibus lectæ sunt eruditorum illius ætatis ad POLITIANUM Epistolæ, iis quippe laudum & præconiorum cumulis turgentes, qui ad gloriam decusque POLITIANI plurimum afferre momenti possint. Ipsum sibi hoc civium suorum applausu mirifice placentem vides in *Epist. ad BAPT. GUARINUM, Lib. I. Ep. 22*: *Bene habet. Amicos undique Miscellanea nobis aut comparant, aut excitant. Undique Epistolæ ad nos, vel de nobis, excellentium virorum, plenæ studii, plenæ laudum; nec minus in Epist. ad TRISTANUM CHALCUM, Lib. IV. Ep. 5*: *Nec*

enim plures Jafoni & Cadmo fatu dentium nati sunt hostes, quam mihi fatu Miscellaneorum nati amici. Quibus ut fidem habeas, lege illa POMP. LÆTI in Epist. ad POLITIANUM, Lib. I. Ep. 17: Legi opus tuum, in quo apertissime doctrina quadam singulari veteres ab inferis revocasse videris; nec non CÆSARIS CARMENTI in Epist. ad POLITIANUM, Lib. IV. Ep. 3: Nihil mehercules Miscellaneis mundius, nihil acutius, nihil doctius; ista una Centuria (ut equidem sentio,) non modo Gellium, & id genus alios, æmularis, sed longe superas. Fama quanquam magnus es, scriptis certe major: quare etati huic nostræ gratulor; porro HIERON. DONATI in Epist. ad Nostrum, Lib. II. Epp. POL. Ep. 14: Accepi Miscellanea, percurri: jucundissima lectio, in qua delectari & juvari vel doctissimus quisque possit; LUCII item PHOSPHORI, Pontificis Signini, in Epist. ad POLITIANUM, Lib. III. Epp. POL. Ep. 14: Mihi Miscellanea tua, atque adeo, quæcunque scribis, magnopere placent; ut & MACARII MUTII, Equitis, in Epist. ad POLITIANUM, Lib. VII. Epp. POL. Ep. 1: Pervenit ad me nuper — Centuria tua, vario splendore, multiplicique apparatu; nihil sane latius, nihil felicius, memoria nostra prodiit in lucem; & BAPT. GUARINI in Epist. ad POLITIANUM, Lib. I. Epp. POL. Ep. 23: Nemo est, qui pretio deterreatur, quo minus Miscellanea domi habeat, unde discat. Hæc sunt vera eruditionis testimonia, in quibus nulla est placendi adulandive suspicio; inprimis vero FRANCISCI PUCCII, cujus integra ad POLITIANUM Epistola, Lib. VI. Epp. POL. Ep. 4, in commendando laudandoque Miscellaneorum libro occupatur. Pauca inde speciminis loco dabo: Habemus in manus quotidie ego & Ugolinus tuus hunc librum, legimus, decantamus, ediscimus, ac nulla jam pagella est, quam non decies revolverimus: nec tamen adhuc Caput ullum sic attente aut diligenter perlegere potuimus, quin resumentibus illud idem in manus arridere magis nobis, atque ut Aprica illa afferre novi subinde aliquid videatur. Sufficiant præclara hæc Italorum de dignitate operis testimonia; quibus quæ addi possent, si id nunc ageremus, aliorum bene multa suppetunt. Quid boni & præclari insit operi, quantum ei a sermonis partim elegantia, partim a momentis rerum, quarum

hic

hic magna seges ostenditur, partum sit decus, quantis etiam invidorum obtreccionibus petatum sit, aptiore loco supra *Sect. I* commemoravimus. Præterea virtutes operis incomparabiles velut in tabula delineatas exhibet Epistola FRANC. PUCCII ad POLITIANUM, *Lib. VI. Epp. POL. Ep. 4*, nec non alia MACARII MUTII, Equitis, ad eundem, *Lib. VII. Epp. POL. Ep. 1*. Addi his suo jure meretur Autor Diarii *Hist. crit. de la Republ. des Lettr.* qui *Tom. IV a pag. 252 ad 277* potiora *Miscellaneorum* Capita non tam nominatim indicat, quam copiose diligenterque exponit, & quid novi annotaverit ad veterum Scriptorum obscuriora loca, quibus interpretandi subsidiis, quibus aut ducibus, aut sectatoribus, usus sit POLITIANUS, tam curate edisserit, ut hæc legens, facile carere uberiori nostra istorum explicatione possit. Tantum generatim moneo, hic, quantum valeret facultate critica, expertum ANGELUM, idque cum primis egisse, ut veterum cujusque generis Scriptorum, Medicorum etiam & Juriconsultorum, difficilioribus enodatu verbis aut sententiis faciem criticam accenderet, earumque aut lectionem veram ex vetustioris ævi Codicibus Manuscriptis restitueret, aut per se obscurum sensum quodam interpretandi artificio, collatisque aliorum Scriptorum exemplis, explanatiorem sisteret. Nomen libro *Miscellaneorum* dedit, accommodatum satis ad rem ipsam, & ob id maxime excogitatum a POLITIANO, ne quis ordinis in ipso opere negligentior diceret. Fecit in eo, quod dudum alii fecere, ex Græcis ÆLIANUS, CLEMENS ALEXANDRINUS, ARISTOXENUS, ex Latinis GELLIUS, quorum libri simile, a varietate rerum desumptum, nomen habent. Horum exempla imitatum se ipse fatetur POLITIANUS in *Epistola ad LAURENTIUM MEDICEM*, *Miscellaneis* præmissa, qua instituti hujus rationes exponit. Imitari vero hoc magis poterat, quod res ipsa doceret, insignem operi gratiam a jucunda rerum vicissitudine venturam. Nam, quot sunt in eo Capita, tot diversa vides doctrinæ elegantioris argumenta explicata. Fuere autem, qui in ipso *Miscellaneorum* vocabulo novitatis vitium notarent, & ab eo, tanquam barbaro, nec bonis Autoribus usitato, fuisse abstinendum dicerent POLITIANO. Est in his maxime PETRUS VICTORIUS, qui vocem hanc, *ut varia illi ma-*

teriei significanda idoneam, ita non satis fortasse puram, & seculo illi incontaminato frequentatam, expressamque a Politiano ad Græcam συμμεκτών, quam multi veterum inscripserint libris suis, dicit in Var. Lect. Lib. XXXIV. Cap. 13. Locum integrum adduxi supra Sect. I. §. XI. not. (f). Idem vero VICTORIUS, quasi pœniteret ipsum reprehensionis præposteræ, addit statim, genus quoddam columbarum, ex duabus stirpibus concretum, miscellum vocari VARRONI, & miscellam doctrinam ipsi GELLIO probari. At dextre inprimis POLITIANI adversus VICTORIUM causam egit BERNARDUS MONETA in Menagian. T. III. p. 564. not. (5), qui voci auctoritatem petit ex JUVENALIS Sat. XI. v. 20, ubi :

— — *redeunt ad miscellanea ludi.*

Quo in loco quicquid demum *miscellaneorum* vocabulo expresserit Poeta, id certo apparere, putat MONETA, quandam variarum rerum congeriem expressam. Addit, non minori jure librum suum dixisse *Miscellanea POLITIANUM*, quam CÆSAR olim librum Apophthegmatum *Dicta collectanea*, teste SÜETONIO, & ATEJUS CAPITUS vastæ molis opus *Conjectanea*, teste GELLIO, inscripserit. Quidni *miscellaneam turbam* APULEJI Lib. III. Cap. 1, Scriptoris, etsi non omnium purissimi, nec tamen spernendi prorsus, in subsidium vocaverit BERNARDUS, mirari possis. Quicquid ejus rei sit, non defuisse, qui vocabulum hoc, etsi quodammodo novum, tamen congruum, & hoc loco maxime oportunum, probarent valde, JO. BRODÆI, HIERON. MAGII, PETRI NANNII, & aliorum, libri *Miscellaneorum* testantur. Opus omne centum Capitibus distinxit ANGELUS, quibus additurus erat, si vixisset, alia centum, hisque plura. Sed bonum institutum mors immatura intervertit, rei literariæ detrimento maximo. Plura de his infra dabimus §. III. Factum hinc, ut hoc, quicquid exstat observationum criticarum, *Centuriam primam* dixerit POLITIANUS, his quippe, si fieri posset, comites daturus plures. Quæ cum non secutæ sint postea, non incommode in fronte editionis *Basileensis anni 1522 Centuriam unam* legis. Eleganter ad militarem hanc vocem alludit JAC. ANTIQUARIUS in *Epistola ad POLITIANUM*, Lib. III. Epp. POL. Ep. 18: *Cupio, & pro humano jure abs te peto, ut, cum in iis Miscellaneis, quæ*

quæ edidisti, Centurionem te esse volueris, jam in reliquo opere, quod inter manus (ut arbitror,) multiplex, & eruditum est, tribunum, aut plane positis castris legatum te facias & imperatorem. Nam, quibus centum Capita placuerint, ii longe majore numero delectabuntur. Præmisit libro suo POLITIANUS elegantem & lectu admodum jucundam ad LAURENTIUM, Medicæum Principem, Epistolam, quæ sustinet Præfationis locum, unde, si quid adhuc dicendum superest de libro docto & bonæ frugis pleno, id petant, velim, Lectores nostri. Nam, quo consilio aggressus sit id operis, quid præstiterit re ipsa, quamve interpretandi Scriptores veteres normam secutus sit, docte hic Noster & copiose explicat, idque inprimis studiose agit, ut, si quid ab ipso scriptum sit, quo reprehensionem incurrere invidorum possit, ejus a se culpam amoveat. Nec defuisse postea, qui vel furti literarii, vel in viros summos iniquitatis, vel aliorum quorumcunque criminum, in *Miscellaneis* commissorum, postularent POLITIANUM, ex iis constat, quæ supra *Seçt. I. §. XVII. not. (b)*, & alibi, diximus. Publicandi operis, ut patet ex eadem ad LAURENTIUM Epistola, autor POLITIANO exstitit LAURENTIUS, nec parum ille confirmatus est in proposito, quod ab aliis videret sua ante ipsum edi, eaque, misere depravata, cum magno famæ suæ detrimento, circumferri. Ita enim ad LAURENTIUM Noster: — *hortari cœpisti nos, ut unam saltem ex eis Centuriam (nam centenis libri singuli Capitibus explicantur,) publicaremus. Quod nunc utique simul autoritate tua, qua major nobis quidem nulla in terris est, simul ratione, adducti, facimus: quoniam nostra ista jam nonnulli vel cum pulvisculo converrunt, sic ut aliis pridem sibi que nostrorum titulo laborum nimis placeant.* Horum nomina non indicat POLITIANUS; nec, qui fuerint, nostrum est, hariolari. Vivente adhuc POLITIANO prodiisse *Miscellaneorum* librum, nullum est dubium; etsi minime assentiendum puto, qui ante annum 1483 publicatum putat, Autori *Diarii Hist. crit. de la Republ. des Lettr. T. III. p. 243.* Nam, quod ille, apparere id, contendit, ex Epistolis aliquot, quas legimus *Libro XI. Epp. POL.*, in eo ipsum oculorum acies defecit, qui, si anni Epistolis illis subnotati rationem habuisset, vidisset facile, nihil eorum, quæ ibi scripta sunt de *Miscellaneis*, ante an-

num 1493 scriptum. Sed, quid virum bonum fefellerit, indicabo. Est in illo *Epistolarum* libro una POLITIANI ad LUDOVICUM SFORTIAM, cui in editione *Grypbiana*, eadem nempe, qua usus est Autor Diarii, subsignatus est annus 1483, idque vitio typothetæ, ut facile apparet ex reliquis, quæ subsequuntur, ejusdem argumenti Epistolis, in quibus nulla est, quæ non annum 1494 habeat. In hanc cum incidisset forte Autor ille, nec ejus nali esset, ut subodorari errorem posset, hinc factum puta, ut, præcipitato nimis judicio, natale *Miscellaneorum* tempus ante annum 1483 constitueret. Certius autem constat, vulgatum Opus omnium primum A. 1489 *Florentiæ*, forma majori, (fol.) ab ANTONIO MISCOMINO, non ignobili illius urbis Typographo. Editionis hujus indicium præbet MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr. T. I. p. 509. edit. nov.* qui & ejusdem fronti inscripta ab ipso, ut videtur, POLITIANO verba exhibet: *Impressit ex archetypo Antonius Miscominus; familiares quidam Politiani recognovere; Politianus ipse nec hortologiam se ait, nec omnino alienam præstare culpam. Florentiæ, anno salutis M. CCCC. LXXXIX, decimo tertio Calendis Octobris.* Unde discas, non tam ipsius POLITIANI, quam amicorum quorundam, cura id operis in lucem exiisse publicam. Idem MATTARIUS notam addit, quæ docet, textum Autorum Græcorum, qui hic citentur, accentibus & spiritibus notari, præter Sibyllinos versus, quos *Cap. LVIII*, & CALLIMACHI in *lavacra Palladis Elegiam*, quam *Cap. LXXX* Noster exhibet. Eandem editionem, omnium primam, vidisse se nuper Florentiæ in Bibliotheca Laurentiana, & in ejus calce hæc, ipsius manu POLITIANI scripta, verba legisse: *Tibi habe, mi Petre Antoni, Miscellanea nostra, monumentum & pignus amoris, & fortasse gratiora futura posteris, quod Autoris manu subnotantur. Politianus.* me frater optimus, CAROLUS OTTO, peregre jam vivens, literis ad me datis docuit. Exstare etiam eundem librum in Bibliotheca publica Fribergensi, discimus ex SAM. MOLLERI, ejusdem urbis Rectoris, *Progr. de Scrip- toribus ac Typographis antiquioribus, in Bibliotheca publica Fribergæ inventis*, ibidem A. 1726 edito. Florentinam subsequuta est Saturnalibus anni 1496 editio Brixienfis, fol. cui additæ sunt

sunt PHIL. BEROALDI *Annotationes variae*, CALDERINI *Observationes quaedam*, & JO. BAPT. PII *Annotamenta quaedam*. Hanc, HIERONYMO DONATO Prætoris sapientissimo, BERNARDINUS MISINTA, Papiensis, sumtibus ANGELI BRITANNICI, castigatissime impressit. Habet eandem editionem MICH. MATTARIUS *l.c. T.I. p. 615*. Tum *Venetiis A. 1502*, cura cujusdam JOANNIS BEMBI, fol. prodire *Miscellanea POLITIANI*, cum SABELLICI *Annotationibus ex Plinio, Livio, & pluribus Autoribus*, BEROALDI *Annotationibus & Castigationibus contra Servium & in Plinium*, JO. BAPT. PII *Annotationibus*, CALDERINI *Observationibus*, & EGNATII *Racemationibus*. Sed hanc editionem indignissimam luce, & foedissime corruptam typothetarum vitiis, dicit Autor *Diarii Hist. crit. de la Republ. des Lettr. T. IV. p. 276*. Eorundem Opusculorum novam editionem prodiisse *Bononiæ A. 1505, fol.* indicavit mihi vulgaris quidam librorum Index, sed cujus fidem in me non recipio. Aliam etiam, anni, loci, & Typographi, indicio destitutam, quæ prodiit forma majori, adducit MATTARIUS *l.c. T.I. p. 754*. Sed, iterum *Venetiis A. 1508* publicata hæc *Miscellanea*, certo nos docet TH. HYDE in *Catalogo impress. libr. Biblioth. Bodlej. p. 67*. Deinde *A. 1511, Parisiis*, JO. PARVUS & JOD. BADIUS ASCENSIVS *Miscellaneis POLITIANI* primum locum dedere in libro, forma majori edito: *Doctorum virorum, ANGELI POLITIANI, ANT. SABELLICI, PHIL. BEROALDI, DOMIT. CALDERINI, JO. BAPT. EGNATII, CORNELII VITELLII, JAC. A CRUCE, Bononiensis, PII ANTONII BARTOLINI Enarrationes in Grammaticos, Oratores, Poetas, Philosophos, Theologos, ac Leges*. Librum ipse vidi, & satis de eo constat ex MICH. MATTARII *Annal. Typogr. T. II. p. 224*. Hinc *Basileæ A. 1522, mense Julio, apud Valentinum Curionem*, absque additamento, forma 8, edita sunt *Miscellanea*. Vid. MATTARIUM *l.c. T. II. p. 630*. Addimus his editionem *Francfurtensem, anni 1602, 8*, quam exhibet TH. HYDE *l.c.* Profert & libri hujus, cum SABELLICI *Annotationibus in Plinium*, & BEROALDI *Annotationibus contra Servium*, conjuncti, editionem, forma majori publicatam, sed

anni & typographi indicio destitutam, MICH. MATTARIUS *l.c. T. I. p. 754. edit. nov.* Quin JANUS GRUTERUS egregio huic operi locum omnium primum dedit in suæ *Lampadis seu Facis liberalium artium, Francofurti A. 1602, 8, editæ, Tomo I.* Is vero cur, abjecto *Miscellaneorum* vocabulo, *Emendationes* inscripserit librum, causam ne conjectura quidem assequor. Forſan GRUTERIANUM hoc opus intelligit, qui *Francofurti A. 1602* vulgata dicit *Miscellanea*, TH. HYDE *l.c.* Sed merito cum Autore Diarii *Hist. crit. de la Republ. des Lettr. T. IV. p. 276* dolemus, in excudendo GRUTERIANO libro negligentissimum officii sui fuisse Typographum, ut in arte critica exercitatissimum esse oporteat, cui non molestiam facessat ejus lectio, sitque adeo optandum nobis, ut, qui nuper demum pulcherrimum hoc GRUTERIANÆ industriæ specimen novo prelo subjecit Panormi, ejusque *Partem primam* forma majori edidit, JO. FELIX PALESIUS, civis Patavinus, integerrimum nobis omnibusque mendis purgatum Opus sistat. Præterea, cum maxima *Miscellaneorum* pars Annotationibus in veteris tam Græciæ, quam Latii, Scriptores constet, hinc factum est passim, ut, qui priscis illis Autoribus denuo edendis operam impenderunt, his criticas POLITIANI, inter alias aliorum, animadversiones adderent. Ita, quæ in CICERONIS aliquot *Epistolas* commentatur Noſter *Cap. XXV, XXVII, XXVIII, XXXIV, LIII, & LXXXVII*, adjuncta vides *Familiaribus Ciceronis Epistolis*, quæ cum *Commentariis* UBERTINI CLERICI CRESCENTINATIS, MARTINI PHILETICI, GEORGII MERULÆ, & quibusdam etiam ANGELI POLITIANI, *A. 1493 Venetiis, apud Bernaldum Benaldum, fol.* (vid. *Biblioth. Uillenbrouk. P. I. p. 276,*) tum *Venetiis A. 1497, apud Simonem Baviſaquam, Papiensem, fol.* porro *A. 1499, incertum, quo loco, apud Jacobum Zachonem Pedemontanum, fol.* (vid. MICH. MATTARIUM in *Annal. Typogr. T. I. p. 707. edit. nov.*) & *Venetiis, apud Bernardinum Benalium, (quo libro ipse utor,) postea Venetiis A. 1500, ex officina Bartholomæi de Zanis de Portefio, fol.* (vid. *Biblioth. Hobendorf. p. 208, & MICH. MATTARII Annal. Typogr. T. I. p. 713. edit. nov.*) ibidemque *A. 1502, ex Typographeo Albertini de Lisona, Vercellensis, fol.* (vid. idem MATTARIUS *l.c. T. II. p. 157*) prodire. Idem liber de-

nuo

nuo prelum subiit *Venetiis A. 1519, fol. apud Georgium de Rusconibus, nec non Augusta Vindelicorum A. 1521, (vid. Catalogum Bibliothecæ Augustanæ p. 699,) & adjectis aliorum Commentariis, Parisiis A. 1534, apud Mich. Vascosanum, fol. (vid. MICH. MATTARIUM l. c. T. II. p. 809) Venetiisque A. 1537, fol. Vid. Biblioth. Marckian. P. I. p. 93. Eadem leguntur inter Doctissimorum virorum, SEBASTIANI CORRADI, & aliorum, in Ciceronis Epistolas, partim omnes, partim aliquas, Annotationes, editas Basileæ A. 1540. Vid. eundem Catalogum Bibliothecæ Augustanæ p. 712. Porro, quæ ad illustranda aliquot HORATII loca attulit Noster *Miscellan. Cap. III, X, XLII, & C*, locum invenere inter ERASMI, ALDI MANUTII, LUDOV. COELII, M. ANT. COCOII SABELLICI, JO. BAPT. PII, JAC. A CRUCE, PETRI CRINITI, & HENR. LORITI GLAREANI, in *Horatii Opera Annotationes*, publicatas Basileæ A. 1555, typis Henrici Petri, quem librum nominat idem Catalogus Bibliothecæ Augustanæ p. 723, nec non in aliis HORATII editionibus, *Veneta, anni 1559, fol. (vid. Biblioth. Marckian. P. I. p. 141,) Basileensi, anni 1580, fol. & Friburgensi Brisgavia, anni 1535, 8, (vid. Biblioth. Marckian. P. II. p. 124,) & alia quadam, anni locique indicio destituta, cui BADII Commentarius, & BEROALDI Annotationes, accessere. Vid. Catalogum Bibliothecæ, ab ADR. MOETJENS Hagæ venditæ A. 1732, p. 313. Similiter illas in JUVENALEM Annotationes, obvias *Miscellan. Cap. VII, IX, X, XVIII, XXI, XXXI, XXXIII, XXXVIII, XLII, XLVI, LXXXV*, cum JO. BRITANNICI, PHIL. BEROALDI, & JO. BAPT. EGNATII, in *Juvenalem Commentariis, Mediolani, ex officina Jo. Angeli Spinzeler, A. 1514, fol. prodiisse, testatur MICH. MATTARIUS l. c. T. II. p. 260. Leguntur eadem in editione Juvenalis, Lugduni Batav. A. 1619, 8, edita. Habet & hæc ipsa, cum aliis, quæ commentatus est in PERSIUM Cap. IV, XLIV, & XCVIII, Juvenalis & Persius, junctim editi Mediolani A. 1574, fol. (vid. JO. ALB. FABRICII Biblioth. Lat. T. II. Lib. II. Cap. 18. p. 733,) nec non Parisiis, apud Ascensum, A. 1519, (vid. eund. *ibid.*) & A. 1613, 4, (vid. Biblioth. Sarrazin. P. II. p. 173) Amstelodami, apud Henricum Wetstenium, A. 1684, 8, & Basileæ, A. 1552, fol. Sic &, quæ ad PLAUTUM observavit Noster *Cap. LXVI*, exhibet antiquissi-***

ma *Plauti* editio, anni & loci indicio destituta, quæ cum correctione & interpretatione HERMOLAI, MERULÆ, POLITIANI, & BEROALDI, forma majori (*fol.*) prodiit, nec non BOXHORNIANA, *Lugduni Batavorum* A. 1645, 8, publicata. Quæ in VALERIUM MAXIMUM passim annotata leguntur, cum aliis aliorum Animadversionibus adjecta sunt *Valerio Maximo, ex recens. A. THYSII* edito *Lugduni Batav.* A. 1670, 8. In VIRGILIUM Animadversiones editioni hujus Poetæ, *Lugduni Batav.* A. 1661, ex officina Hackiana, 8, emissæ, adjecit CORNEL. SCHREVELIUS. Denique nec illud tacendum, *Miscellaneorum* hoc Opus a JOD. BADIO ASCENSIO Annotationibus illustratum, brevissimis iis quidem, neque tamen indoctis, sed ita comparatis, ut, quæ non satis explicata videbantur a POLITIANO, lucem hinc clariorem accipiant. Quantum mihi cognoscere licuit, similes prorsus sunt iis, quas idem BADIUS scripserat in *Epistolas POLITIANI*, de quibus agere me sub nota (c) hujus §. meministi, Lector. Accessere hæc *Operibus POLITIANI*, a BADIO *Lutetiæ* A. 1519 editis, non, quod sciam, unquam seorsum editæ.

- (g) Sustinet libellus iste Prælectionis vicem, recitatæ a POLITIANO, duos posteriores libros ARISTOTELIS, qui *Resolutorii* dicuntur, & *de argumentorum sedibus* octo alios, enarraturo publice. Pauca de eo supra diximus *Sect. I. §. XIV. not. (c)*, nec, quæ addenda illis putem, jam supersunt multa. Non enim hic novam argumentandi rationem proponit Noster, sed, quæ ARISTOTELES olim, hujusque illustrator, PORPHYRIUS, magnis voluminibus complexi sunt, in compendio tradit, omnemque vel ratiocinandi, vel demonstrandi, vel differendi, vel postremo cavillandi, artem ita velut in nuce exhibet, ut commode hauriri ex hoc fonte prima nobilissimæ scientiæ, quam Dialecticam dixit ARISTOTELES, elementa possint. Habes igitur hic in compendium redacta ipsissima ARISTOTELIS præcepta, quæ si quos nostro adhuc tempore sectatores habent, non ab his industriæ, in scribendo hoc libello collocatæ, gratiam POLITIANUS nullam feret, imprimis cum perspicue omnia, commodisque vocabulis, & oratione, quantum licuit,

con-

concinna, expreſſerit. JO. LUD. VIVI *Lib. IV. de trad. diſcipl. p. m. 545* libellus hic *utilis* dicitur *ad ſuppeditanda quadam artis vocabula*. Sed, cum idem *l. c.* nescio, qua infectandi POLITIANI libidine, in *Dialecticis flosculos quosdam decerpere* Noſtrum, dicit, *ad ostentationem, quam unam fere venetur*, quam vellem, parcius hæc objecisset viro bono, qui, si usquam alibi, certe hoc in opere alienissimus est ab affectata dictione, & id maxime dedisse operam videtur, ut, quæ Philosophum decerent, verbis sententiisque uteretur. Verane scribam, Lectorum esto judicium. Opellæ huic, miror, contigisse nunquam, ut seorsim in lucem publicam exiret; cum similis generis libellis aliis, nescio, an magis hoc honore dignis, id sæpiſſime contigerit. Quærendus igitur liber in *Operibus POLITIANI*, junctim publicatis, quorum nulla mihi, cui non accesserit is ipse, editio inspecta est. Oportune etiam compendiarium hanc ARISTOTELICÆ *Dialecticæ* tractationem, in partes suas dissectam, iis ARISTOTELIS libris, unde desumpta est, adjecit *Operum ARISTOTELIS Editor Basileensis, anni 1538*. Vid. *Catalogum Biblioth. August. p. 538*.

- (b) De capitali illa, & post hominum memoriam inaudita, Pactianæ gentis, tunc inter Florentinos nobilissimæ, adversus Medicæos Principes, LAURENTIUM & JULIANUM, conjuratione, ut JULIANO, ita ipsis PACTIIS, funestissima, quæ incidit in annum 1478, vix est Scriptorum Florentinorum unus, qui non amplissime commemoret. At omnium primus rei tam nefarie gestæ historiam in Commentarios retulit POLITIANUS noster, quippe qui atrocissimæ hujus conjurationis initia æque, ac exitum tristissimum, spectavit ipse, nec tam ab aliis accepta, quam a se ipso visa, & publicis rumoribus confirmata, literis mandavit. Exstat enim *de Pactiana in Laurentium & Julianum, fratres, universamque Medicæam gentem, conjuratione historia, sive Commentarius POLITIANI* integer, brevior is quidem, si operis molem spectes, at, si argumenti rationem habeas, plenissimus. Diligenter enim Noster universam hic facti sanguinarii historiam persequitur, ut, quæ ejus fuerint initia, quæ incrementa, quam fatalis exitus, quis conjuratorum furor, quam abominandæ fraudes & insidiæ, quanta porro Medicæorum Principum hic virtus eminuerit, quanta populi Florentini

erga hos ipsos fides eluxerit, ea hic sermonis vel copia, vel elegantia, sit enarratum, ut, quod desiderare jure possis, prorsus sit nihil. Adjecit ad calcem operis *Epigrammata tria in Franciscum Salviatum, conjurationis complicem*, hominem nequissimum atrocissimumque, qui justas nefarii sceleris pœnas laqueo dederat. Redit vero hoc major in POLITIANUM ex hoc libello gloria, quod primus sit, quantum constat, eorum, quos oratione ipse soluta scripsit, quippe tunc adhuc juvenis, & annum ætatis vix quartum & vigesimum egressus. De eo satis honorifice JOVIUS in *Elog. P. I. p. m. 160*: *Quibus initiis, quove exitu, susceptum patratumque sit id immane scelus, Angelus Politianus, summæ doctrinæ vir, ut qui cunctos atrocis ejus tragædiæ actus spectarat, peculiari Commentario, qui impressus exstat, luculentissime perscripsit.* Idem JOVIUS in *Elog. doctor. vir. Cap. XXVIII. p. m. 82*: *Juliano a Pactiis in templo immaniter interfecto, ejus vindicatæ conjurationis historiam Latine ornatissimeque perscripsit.* Conf. GERH. JO. VOSSIIUM *Lib. III. de Hist. Lat. Cap. 8. p. 628*. An vero ea sit opellæ præstantia, ut gravior concinniorque componi ab ipso TULLIO vix potuerit, quod eruditorum illius ætatis, congregatorum in Bibliotheca Laurentiana, commune judicium fuisse, nugator ille VARILLASIUS in *Anecdot. de Flor. Lib. IV. p. 194* tradit, inquirant sagaciores, velim. Quod ad genus scribendi, non infeliciter hic SALLUSTIUM expressit; cujus *de Conjuratione Catilinaria* librum habuisse, cum hæc scriberet, ante oculos videtur. Idem videtur ingenioso Autori libri: *Caractères des Auteurs anciens & modernes p. 122 & 149*, qui magnam eo nomine POLITIANO laudem tribuit, & inter ceteros conjurationum Scriptores, UBERTUM FOLIETTAM, SARRAZINIUM, & Abbatem DE SAINT-REAL, primo eum loco nominat. Quod vero ad res ipsas, hic commemoratas, attinet, vix adeo mirandum putes, non ita hæc a POLITIANO referri, sicut referunt Scriptores alii, Pactianæ domus studiosi magis, nec ita, sicut Noster, Medicæ genti dediti. Dandum aliquid fuit pietati in eam gentem, cui accepta ferebat Noster & ipsa fortunæ suæ initia, & incrementa maxima. Quin ipsa turpitudine sceleris, a PACTIIS perpetrati, veniam dare videbatur ANGELO,

GELO, his libere insultandi, & atrocitatem facti seris posteris narrandi. Meminisse horum decebat Scriptorem Florentinum, quem nimius Pactianæ gentis amor urget, JO. MICH. BRUTUM, ne abjecte & indigne de labore POLITIANI scriberet in *Histor. Flor. Lib. VI. p. 313*: *Non est consilium, hoc loco recensere, quæ Angelus Politianus eo libello complexus est, quem de Pactiorum conjuratione conscripsit. Nihil enim in eo dignum hominis constantia & gravitate, omnia, quæ doloris sensus atque animi mollitia a scribente videantur expressisse, & qui eos modo, in quos scriberet, non qui scriberet, intueretur. Unum apparet maledicendi studium, quo maxime insultat in nobilem & claram familiam: ut jam non rei gestæ explicatio, sed declamatio verius, atque ea quidem puerilis, minime eo certe homine digna videatur, qui fama eruditionis, atque eloquentiæ inprimis, suæ ætatis clarus excelluerit. Ita pro diversitate ingeniorum plerumque diversa sunt hominum de laboribus præstantissimis judicia. Habes hunc POLITIANI partum in sola Operum ejus editione Basileensi, quam A. 1553 vulgavit NICOLAUS EPISCOPIUS, Typographus, earum quippe, quæ prodire unquam, postremam. Sed nihil hic Præfationis additum, nec, unde ipsi copia facta sit libelli, verbo indicavit typographus. JOVIUS, ut paulo ante vidimus, jam sua ætate impressum testatur; & CONR. GESNERUS in *Appendice Bibliothecæ suæ p. m. 8. b. Florentiæ editum* dicit *ternionibus 3*. Sequitur GESNERUM BERNARDUS DE LA MONNOYE in *Memoir. de Literat. T. I. p. 250*, sed qui postea mutavit sententiam, & primam libelli hujus editionem illam *Basileensem* dixit, in *Notis ad Bailleti Jug. des Sav. T. V. P. I. p. 88. not. 1*. Ego vero, etsi facile assentior GESNERI JOVIQUE testimoniis, idque hoc magis, quod, si ex Codice manuscripto primus hæc prodidisset EPISCOPIUS, non is videatur ejus rei in Operum Præfatione omissurus mentionem fuisse, valde tamen miror, nec in *Annalibus Typographicis MATTARII*, quos ego integros pervolutavi, nec in ullo librorum Indice, nec usquam alibi, vetustioris editionis vestigium occurrere, ut, si nihil aliud, saltem in rarissimis habendam, hinc appareat. Quod vero, in sola Operum POLITIANI editione Aldina exstare hunc Com-*

mentarium, HENR. BRENCMANNUS in *Histor. Pandect. Flor. p. 307* tradit, id nemo non videt errorem esse scribentis *Aldinam* pro *Basileensi*. In *Aldina* enim nihil hujusmodi legi, ipsa operis inspectio me docuit. Una, quod dixi, *Basileensis* habet librum, nec ab eo tempore seorsim unquam publicatum constat, sicut nec recentior ulla *Operum POLITIANI* editio *Basileensi* exstat. Ejusdem Conjurat[i]onis Pactianæ Historiam, Gallico sermone scriptam, *Lutetia, A. 1698, 12*, edidit quidam *Nobilis (le Noble)*, qui libro rubrum dedit: *L'Histoire secrete des plus fameuses Conspirations; de la conjuration des Pazzi contre les Medicis, avec la suite*. Duabus Partibus opellam distinxit Scriptor, quarum altera Pactianam adversus Medicæos, altera PISONIS adversus NERONEM, conjurationem persequitur. Sed verius fabulam Romanensem, quam Historiam, dicas, & ad delectandos magis, quam instruendos, Lectores compositam. Nam, quæ narrantur hic, nullis Scriptorum testimoniis firman[ur], nec ullam POLITIANI, Scriptoris minime hic negligendi, rationem Autor habuit, factumque hinc, ut multa a veritate alieniora protulerit.

- (i) Jucundissimam lectu, si quam aliam, hanc in priora ARISTOTELIS Analytica Prælectionem puto. Quanta quanta est, tota fabula est, qua ingeniose Noster ignobiles quosdam, & suæ fortunæ invidos, homines pungit, quos male habebat nova Philosophiæ fama, non tam occupata a POLITIANO, quam suffragio aliorum ipsi parta. Indignabantur hi maxime, POLITIANI, nullis unquam (ita agebant illi,) Philosophorum præceptis instituti, nec in his studiis, quanta par erat, cura versantis, repente in Philosophorum subselliis nomen eminuisse. Hos Lamias dixit, monstrosam vetularum genus, quibus PLUTARCHUS tribuat oculos exemtiles, hoc est, quos sibi eximant, detrahantque, cum libuit, rursusque, cum libuit, resumant atque affigant. Has, cum quid inspectare avent, insertare quasi forfici nasum, ait, & cum satis inspectarunt, recondere in theca. Inde Prælectioni nomen datum. Satyra gravis, & condita sale suo, quæ, si ad vivum ressecetur, illud te docet, primum nihil turpitudinis habere Philosophiæ studium, neque adeo eo nomine vituperandum POLITIANUM, deinde,

de, quod Philosophis interpretandis studium addixerit, non eo animo id factum a POLITIANO, ut Philosophiæ laudem affectaret, quam caducam & a se alienam dicit, sed ut cujuscunque generis Scriptores interpretandi antiquum Grammaticorum jus tueretur. Copiosa hæc & jucunda admodum oratione explicantem, ipse, si placet, vide, Lector, qui probe nosti, multo suavius hæc penes Autorem legi, quam enarrari a nobis ipsis, posse. Videtur hæc *Prælectio*, ut aliæ omnes, quæ ad Philosophiam spectant, non longe ante mortem POLITIANI scripta. Sero enim ad hæc studia conversum, aliunde constat. Habent eam, quotquot mihi inspectæ sunt, *Operum POLITIANI* Collectiones. Sed & seorsim publicata est *Tubingæ, in ædibus Thomæ Anselmi Badensis*, absque anni indicio, *forma 4*, (quam ipsi manibus trivimus editionem,) cum illa altera, quam *Panepistemonæ* inscripsit Noster, nec non *Tarvisii A. 1483, fol.* (vid. *Bibl. Oizel. p. 236*, unde hanc editionem profert MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr. T. I. p. 778. edit. nov.*) & *Regii A. 1504* (vid. *Indicem Bibliothecæ Franc. Barberini T. II. p. 228*). Cumque fabulam hic legas, prorsus ad mentem veterum expressam, nec suo nucleo carentem, hinc factum, ut, qui in unum corpus collectas, sive veterum, sive recentiorum, fabulas dedere, non omittendam hic POLITIANI *Lamiam*, certe eam *Lamiæ* partem, quæ maxime fabulam sapit, putarent. Ita adjectam video libro, cui rubrum: *Fabularum* GUIL. GOUDANI, HADR. BARLANDII, ERASMI ROTERODAMI, ANGELI POLITIANI, PETRI CRINITI, JO. ANT. CAMPANI, PLINII SECUNDI, & NIC. GERBELLII, *liber. Argentorati, apud Matth. Schurerium, 1518, 4*, quem vid. in *Biblioth. Uilenbrouk. P. II. p. 251*. Qui liber, sive prorsus idem, sive aliis aliorum, ut ÆSOPI, AULI GELLII, LIVII, HORATII, AVIANI, LAUR. VALLÆ, LAUR. ABSTEMII, BAPT. MANTUANI, GUIL. HERMANNI, & SANNAZARII, fabulis auctus, denuo in lucem exiit, eadem in urbe, *A. 1519, 4*, (quam editionem ipse vidi,) nec non *A. 1520*, (vid. *Catalogum Biblioth. August. p. 839*), & *A. 1523, apud Jo. Cnobloch, 8*, (vid. *Biblioth. Uilenbrouk. P. III. p. 206*, quæ forsan eadem est editio, quam *A. 1524, Argentorati, apud Joannem Knoblauchium*, editam profert

fert doctissimus Belga, HENR. CANNEGIETERUS, in *Præfatione*, FLAVII AVIANI *Fabulis*, quas ipse edidit *Amstelodami A. 1731*, præmissa,) *Parisiis* etiam *A. 1527*, apud Robertum Stephanum, 8, (vid. MICH. MATTARII *Annal. Typogr. T. II. p. 690.*) & apud eundem, *A. 1537*, 8, (vid. eundem MATTARIUM, *ibid. T. II. p. 475.*) nec non ejusdem cura *A. 1547*, (vid. ejusdem CANNEGIETERI *Præfationem Fabul. AVIAN. l. c.*) porro *Tubingæ, A. 1538*, apud Ulricum Mochardum, 8, (fœdissima aspectu editio,) *Antverpiæ, excudente Joanne Latio, A. 1563*, (vid. ejusdem CANNEGIETERI *Præfat. l. c.*) denique *Francofurti A. 1580* (vid. *Indicem Biblioth. August. p. 734.*). Laudabit nostram in colligendis *Fabularum* editionibus industriam, qui cum legione hac nostra exiguam illam manum, a Clarissimo CANNEGIETERO in *Præfatione Fabularum AVIANI* collectam, diligentius contenderit.

- (k) *Lamiam* in *Operibus POLITIANI Panepistemon* subsequitur. Recitavit hanc Noster, in *ARISTOTELIS de Moribus* libros commentaturus. *Panepistemona* inscripsit, quod omnium scientiarum artiumque, non earum tantum, quæ sunt vere sublimes, & communiter liberales dicuntur, sed aliarum etiam, quæ vulgo in sordidis & sellulariis habentur, veram & germanam indolem, alteriusque cum altera conjunctionem, exponat. Novum tunc temporis & inauditum argumentum, sed cujus, nemo est, qui non insignem multiplicemque usum perspiciat. Decet enim Philosophum, eorum, quæ sunt ante oculos constituta, omnium causas nosse, & unde rerum, etiam levissimarum, origo sit, quo nexu inter se conjunctæ, quem in finem excogitatæ sint, ex ratione cognoscere. Facto igitur a primis doctrinarum elementis initio, quandam scientiarum artiumque omnium, quibus occupatur ingenium humanum, catenam necit, accuratas singularum definitiones suppeditat, & qua in re sita sit illarum inter se diversitas, satis distincte & perspicue nos docet. Sed, ut magnum fuit, amplissimique instituti, nec cuiquam antehac tentatum, opus, ita facile invidiam aliorum provocavit, inter quos GUIL. BUDÆUS per ludibrium in libro *de Assè & partibus ejus p. 197*: — — *Utrumlibet autem dixeris, luculenter hallucinatus comperietur Politianus. At alterutrum vix de eo homine credere fas est, qui Panepistemona librum condidit, quo omnium rerum artium-*
que

que scientiam profiteri videtur, summamque tradere. Illud per se patet, æstimandum hoc opus ex ætate, qua scriptum, nec hic quærendas eas argumentandi subtilitates, quibus ætas recentior adfuevit. Nam, ubi ipsos Autor artium humanarum fines constituit, hasque in partes dividit, & singularum rationem per definitiones explicat, parum deflectere a veterum, inprimis ARISTOTELIS sui, vestigiis videtur. Sed, quod una in tabula omnium scientiarum velut progeniem & familiam congregari jubet, mutuamque harum cognationem ostendit, id, cum novum sit, nec ita ab ipsis priscæ ætatis Philosophis tentatum, non levem materiam laudis habet. Sigillatim editum libellum cum *Praelectione Lamia Tarvisii A. 1483, fol. & Regii A. 1504, sub nota antec. dixi.* Sed & eodem anno *Lugduni*, cum aliis aliorum Scriptorum, forma 8, editus est a SYMPHORIA-NO CHAMPERIO in libro *de triplici disciplina, cujus partes sunt Philosophia naturalis, Medicina, Theologia, Moralis Philosophia, integrantes quadrivium.* Vid. *Catalogum Biblioth. August. p. 364.* Porro cum *Conclusionibus 900, in omni genere scientiarum, quas olim Jo. Picus Mirandula Romæ disputandas proposuit, incertum, quo loco, prodiit A. 1532, 8, (vid. Bibliothecam Tellerianam p. 413,) & cum NICOLAI HILL Philosophia Epicureo Democritiana, Colonia Allobrogum, ex officina Fabriana, A. 1619, 16, ut patet ex Catalogo Biblioth. Jof. Renati Imperialis p. 394.* Memini & olim editum id opellæ *Lipsiæ* ab ANDREA RIVINO, Poetices Professore in hac Academia clarissimo, Academicisque disceptationibus membratim subjectum; cujus laboris tenuem particulam, forma, quam octavam vocant, nescio, quo anno excusam, ostendit mihi nuper Amicus quidam, qui nisi fuisset, nulla forsan unquam hujus rei notitia ad me pervenisset.

- (1) Sequimur eundem ordinem, quem sequi placuit *Operum POLITIANI* editoribus. Alioqui, si temporis, quo recitata est Oratio, rationem habeas, videbatur reliquis, de quibus postea dicemus, postponenda utique. De ceteris enim hic mentionem injicit, tanquam ante aliquot annos recitatis. At, Orationis si præstantiam & dignitatem spectes, non erat, quæ potiori jure primum locum tueretur. Argumentum ejus partes duas habet. Altera, quis fuerit HOMERUS, & quæ fata ejus, exponit breviter; ubi ducem Noster, quod facile putes, PLUTARCHUM sequitur. Me-

ministri hic fabellæ lepidæ, a BUDÆO & DUARENO memoratæ, de qua diximus *Seçt. I. §. VII. not. (d)*. Altera de libris Carminum HOMERI differit, atque præcipuas horum dotes ordine exponit, idque planum facit, neque ullum unquam exstitisse ingenium HOMERICO majus, neque opus usquam exstare humanum, quod sit venustis Poetæ hujus Carminibus ullo modo anteponendum. Neque vero hic satis fuit Oratori, verbis laudare, sed, eam certissimam laudandi rationem arbitratus, quæ robur suum ex re ipsa caperet, selectissima tam *Iliados*, quam *Odyssæa*, in quibus pulchrum & sublime aliquid inesset, exempla attulit, & ex his cognoscere auditores divini vatis incomparabiles virtutes iussit. Oratio non facunda tantum, & verborum ornatu splendida, sed erudita etiam, & magno illi Poetarum Regi vere honorifica, addo, quæ cum ipsis Carminibus HOMERI conjungi, ut in ipso statim horum limine a juventute possint venustissimi Poetæ laudes legi, cum maxime meretur. Sed nescio, an, præter *Andream Cratandrum*, Typographum, qui cum *Odyssæa Homericæ libro primo & secundo* hanc *in Homerum Præfationem*, Basileæ, A. 1520, forma 4, edidit, præclare ita de juventute sit quisquam alius promeritus.

- (m) Enarraturus publice Poetæ STATII *Sylvarum* libros, & *Oratorias* QUINTILIANI *Institutiones*, id statim prævidebat Noster, fore eorum haud paucos, qui parum deliberatum dicerent hoc consilium, propterea, quod ad infimi subsellii Poetas rejiciendum STATIUM, & CICERONI postponendum longe QUINTILIANUM, judicarent. Vindicandum igitur ab horum accusationibus institutum suum, præmittendamque publicis Prælectionibus Orationem hanc, duxit, qua lectionem STATII cum primis commendaret juventuti, & *Oratoriarum* QUINTILIANI *Institutionum* præcipuas præ CICERONIANIS præceptis virtutes ostenderet. Duplex igitur, idque diversum valde, Orationis argumentum habes. Primo loco STATIANORUM Carminum virtutes poeticas extollit, persuasumque auditoribus cupit, *ejusmodi esse hos libellos, quibus vel granditate heroica, vel argumentorum multiplicitate, vel dicendi vario artificio, vel locorum, fabularum, historiarum, consuetudinumque, notitia, vel doctrina adeo quadam remota, literisque abstrusioribus, nihil ex omni Latinorum Poetarum copia anteferri pos-*

possit. Qua in re ab aliis Scriptoribus diversissime sentire Nostrum, vel ex JUL. CÆS. SCALIGERI *Libro VI. Poetic.* qui est *Hypercriticus*, p. 776 patet. Nec desunt tamen suffragia aliorum, qui nihil istarum laudum immerenti collatum STATIO existiment. Sufficiat unicum JAC. GADDII, honorifice scribentis *T. II. de Scriptor. non Eccles.* p. 341: *Sylvas Statii egregium & unicum opus absque æmulo judicat acerrimus eruditissimusque Politianus, qui Oratione de Sylvis Statii disertissimum & singulare encomium concinnavit, cui fere in omnibus consentio.* STATIUM, satis laudatum, QUINTILIANUS excipit, cujus & vitam Noster brevi narratione persequitur, &, qui exstant, libros, imprimis *Institutiones Oratorias*, iis laudibus exornat, quæ facile persuadere unicuique Lectorum possint, facere hos prudenter imprimis, & sibi ipsis optime consulere, qui gravissimo hoc Romanæ eloquentiæ magistro utantur. Partem hanc *Prælectionis splendidam & gravissimam* vocat JO. HENR. BOECLERUS in *Bibliograph. crit.* Cap. III. §. 9. p. 42. In his, quæ de scriptis FABII memorat, facere cum illis video POLITIANUM, qui *Declamationum* libros, & *de Causis eloquentiæ corruptæ Dialogum*, QUINTILIANO tribuunt; quod ei facile condonamus, nondum ea edocto, quæ in contrariam partem nostro tempore acutissimi Critici disputarunt. Ex Oratione POLITIANI verba adducit GUIL. SALDENUS *Lib. II. de Libris* Cap. IV. p. 394, quæ mihi, legenti eam, haudquaquam obvenere. Scribit enim, *Senecam, ex POLITIANI testimonio, tanquam arenam sine calce, ob corruptum & depravatum dicendi genus risum a Quintiliano.* Nihil istorum Noster, cujus hæc potius verba sunt: *Senecam tantum damnare, invisuræque habere, est creditus, quod accidisse sibi ipse scribit, dum corruptum & omnibus vitiis depravatum dicendi genus revocare ad severiora judicia contendit.* Nam, cum solus fere Seneca in manibus adolescentium foret, non quidem ipsum omnino conabatur excutere, sed potioribus præferre non sinebat. Ceterum Orationis hujus eam partem, quæ agit de QUINTILIANO, ipsis hujus Scriptoris *Institutionibus Oratoriis* præmissam video in editione *Parisiensi*, A. 1549 a MICH. VASCOSANO, forma majori, (fol.) publicata, (vid. JO. ALB. FABRICII *Bibl. Lat.* T. I. Lib. II. Cap. 15. p. 690, & JO. GEORG. GRÆVII *Cohort. Mus.* p. 341,) Geneven-

si, anni 1641, 8, quam ex officina Petri Chouet emisit DAN. PAREUS, Roterodamensi, anni 1665, parata in officina Hackiana, (vid. FABRICIUM l. c. T. I. p. 426, & ANT. TEISSIERIUM in Auctario Catalogi Auctorum & c. p. 14,) Lugdunensi Batavorum, anni 1720, 4, quam, sumtibus Jo. de Vivie, PETRUS BURMANNUS, fulgidissimum Criticorum sidus, publicavit, (sed quæ ineptissimum, forte a Typographo ita depravatum, titulum habet: Campani Præfatio, ex Angeli Politiani Præfatione in M. Fab. Quintiliani Institutiones Oratorias,) denique Parisiensi, quam A. 1725 ex officina Ant. Urbani Coustelier, forma majori, (fol.) exire jussit CLAUDIUS CAPPERONNERIUS.

- (n) Orationem hanc dixit Noster Florentiæ, publicarum in SÜETONII *Historias* prælectionum initium factururus. Maximam ejus partem laudes Historiæ absolvunt, cujus, eundo per singula doctrinæ universæ genera, tantam Noster existere, quantam nec facultatis ullius, nec disciplinæ, utilitatem, ostendit. Sed, hæc legens, memineras, non Philosophum te, sed Oratorem, legere, quem, modo veritatis speciem, quæ profert, argumenta habeant, ipsam eorum veritatem nihil aut parum curare constat. Inde, quæ sint præcipuæ Historici virtutes, sive narrationes ipsius, sive genus dicendi, spectes, ordine diligenterque exponit; harumque laudem omnium, ut inprimis Vitarum Scriptoribus, ita in his maxime SÜETONIO, deberi, contendit. Hujus non solum *Historiarum* libros elegantia sermonis, & narrationum fide, rerumque scitu dignissimarum copia, in præstantissimis habendos dicit, sed de ipsa etiam vita, scriptisque reliquis, varia, *haud multa illa quidem, sed multo*, ut ipse ait, *conquisita labore*, commemorat. In quibus eam sibi ipse gloriam vindicat, quod *ex diversis, vel Græcis, vel Latinis, Scriptoribus primus hæc collegerit, primus in medium extulerit.* Addit sub finem Orationis Scriptorum aliorum, qui Augustorum historias in Commentarios retulerunt, nomenclaturam quandam, qua commode in rem suam usum SAM. PITISCUM in *Dedicatione*, Suetonio suo præmissa, inspicienti cuique patet. Ultimo loco alterius *de Suetonio* Prælectionis a se recitandæ spem facit; cui promisso num steterit postea, minime compertum habeo. Adjunctam vides hanc *Prælectionem* non solum *Operibus POLITIA-*
NI,

NI, junctim publicatis, sed *Epistolis* etiam, *Hanovia*, A. 1622, 12, & *Amstelodami* A. 1644, 12, editis, nec non *Suetonio*, qui cum *Commentario* CASAUBONI, & *Dissertationibus* BOEGLERI, *Argentorati* prodiit A. 1647, 4. Ejusdem partem præmissam video *Suetonio*, cum *Annotationibus diversorum* edito *Amstelodami* A. 1700, 24.

(o) Recitata est *Oratio* sub auspiciis prælectionum in PERSIUM, Satyricorum Poetarum, si a JUVENALE discedas, principem. Si ex argumento nomen dandum Orationi, in *Satyram* potius, quam in *Persium*, inscribi fas erit. De PERSIO hic non nisi paucissima, multa vero de ipsa Satyra, argumento admodum jucundo, sed explicatu satis difficili, de quo, nescio, an ante POLITIANUM Grammaticorum quisquam dixerit. Quo magis operam hic dedit, ut, Græciæ Latineque ultimas antiquitates scrutando, in clarissima luce poneret obscuram adhuc Satyræ rationem. Ordine igitur rem aggressurus, primo loco in Satyræ originem inquit, & qui fuerint Satyri, disputat, ubi, cum serio affirmat, exstitisse quondam Satyros, vix assensum ei præbebunt, qui IS. CASAUBONUM *de Satyrica Poesi Lib. I. Cap. 2.* & TH. CRENI *Præfationem*, huic libello CASAUBONIANO, quem *Musei sui Philologici Tomo I* adjecit, præmissam, legerunt, tum versus Fescenninos explicat, & Satyræ ab Atellana differentiam ostendit, denique Satyricos Poetas veteres, & in his PERSIUM inprimis, dignis laudibus prosequitur. Eruditissima, meo judicio, *Oratio*, sine qua, nescio, an ita elucubratum Opus CASAUBONI prodiisset. Dignissima adeo, quæ PERSII ipsius frontem ornet in editione hujus Poetæ *Lugdunensi*, typis Nic. Lupi, A. 1499, 4, publicata, (vid. *Biblioth. Uilenbrouk. P. II. p. 233.*) & in *Parisiensi*, apud Claud. Morellum, A. 1613, 4, edita. Vid. eandem *Biblioth. ibid.*

(p) Quæ de *Dialectica* scripsit Noster, verius Prælectionis partem, quam Prælectionem, dixeris. Non enim hic nisi exordium habes Orationis, qua universam Dialecticam, haustam ipsi ex Græcis Latinisque fontibus, complecti destinaverat. Sed nihil hujus legas in *Operibus* POLITIANI; etsi facile huc traherem illam alteram, quam *Dialecticam* inscripsit, nisi & hæc ipsa haberet exordium suum, cui præmissum aliud, vix credibile videtur. Non

dissemiserim tamen, si bis ab eo recitatam *Dialecticam*, & diversum huic tempore diverso exordium præmissum, dicas. In his, de quibus in præsentī sermo nobis, duo imprimis agit Noster, primum ut *Dialecticæ* dignitatem extollat, &, sine ea nihil in reliquis *Philosophiæ* partibus posse profici, ostendat, deinde, ut, de se ipso quid sperandum sit, quam philosophandi rationem inierit, unde hauserit hanc doctrinæ partem, auditores edoceat, eos imprimis, qui novum hunc Philosophum, sero istis sacris initiatum, invidia correpti, risu magis quodam, quam applausu, exceperant. Utrumque argumentum breviter, sed eleganter, iisque rationibus, exponit, quæ & *Philosophiam* ipsam, & novum hunc Philosophum, felicissime vindicare a contemptu aliorum possint. Exstat hæc *Prælectio*, sicut reliquæ omnes, inter *Opera POLITIANI*, junctim edita, nec legisse me eam usquam alibi recordor.

- (q) Composita a *POLITIANO*, sed habita coram Pontifice hæc Oratio a *BARTHOLOMEO SOTHINO*, Senensi, eodem, ni fallor, quem *doctorem excellentem, imo vero plane singularem, quin alterum seculi sui Papinianum*, vocat Noster in Epistola ad *JACOBUM MODESTUM, Pratensem*, quæ est ultima *Libri V. Epp. POL.* Huic, quantumvis erudito, & bonis artibus exculto, viro, inter recitandum fatalis casus accidit, ut in media oratione, verecundia forsan mentis aciem hebetante, inopportunum dicendi finem faceret. Docemur hæc a *PETRO CRINITO*, certissimo eorum, quæ ipsius ætate contigerunt, teste, *Lib. V. de Honestâ disciplina Cap. III*, quem de re tam singulari jucunde commemorantem audiamus: *Hoc & ætate nostra aliquando accidit. Nam viri aliquot, & doctrina, & rebus gerendis prudentia non vulgari, inter orandum exciderunt, sicuti ex populo Senensi Bartholomæus nuper Sothinus, Juris, cum civilis, tum Pontificii, consultissimus, qui Alexandro, Pontifici Maximo, suæ civitatis nomine gratulaturus, in media prope oratione excidit, quam illi Angelus Politianus dictaverat. Quæ si vera sunt, sicut esse utique videntur, (multo enim verisimilius, civium Senensium nomine ab Oratore Senensi, quam a Florentino, habitam Orationem, & ipsa ejus inscriptio docet, pro Oratoribus Senensium compositam,) meras fabulas venditare videtur*

detur ALPHONSUS CIACONIUS, cum *Tom. III. Vitae Pontif. Rom. p. 148*, POLITIANUM, Oratorem Senensem, comiter exceptum ab ALEXANDRO, perhibet. Verba ejus hæc sunt: *Igitur hic Alexander, Pontificatum iniens, Legatos Principum, salutandi sui causa Romam missos, comiter excepit, & inter ceteros, duos præclaros viros, Angelum Politianum, qui Senensium nomine ad eum orationem habuit, & Jasonem Mainum, magnæ existimationis Jureconsultum, &c.* Compositum hoc, quicquid est Orationis, A. 1492, inde patet, quod sacri Imperii hoc anno fastigium adscenderit ALEXANDER VI. Oratio ipsa gravis est & magnifica, quin talis prorsus, qualis ab homine, illis sacris initiato, poterat expectari. Jam supra *Seç. I. §. XIX. not. (f)* laudes assentatorias, & vix dignas liberali ingenio, notavi, quibus hic cumulatam sacrosanctam Pontificis majestatem videas; sed condonabimus has partim muneri, quod sustinet hoc in loco Noster, partim sectæ, quam profitetur, eo sæpe abripiendi bonos homines, ut, quæ ipsi in falsis reputant, cum vulgo affirmant, quæ vera agnoscunt, semper dissimulent. Relinquamus igitur hæc Oratori, relinquamus coram ipso Pontifice dicenti, relinquamus ab unguiculis innutrito illis superstitionis sordibus, quibus purgatos nos esse per Dei gratiam, magnam felicitatis nostræ partem interpretamur. Ceterum in elegantia sermonis, & ipso dicendi genere, hic, quod desideres, nihil est. In *Operibus POLITIANI Oratio hæc sequitur Prælectionem in Suetonium*. Sed & locus ei datus inter *Orationes clarorum hominum, vel honoris officiique causa ad Principes, vel in funere de virtutibus eorum, habitis*, quæ primum *Venetiis, A. 1559, 4*, (vid. JO. JAC. LUCII *Catalogum Biblioth. Mæno-Francofurt. p. 155*.) post *Coloniæ, A. 1559*, (vid. *Catalogum Biblioth. August. p. 710*.) denique *Parisiis, apud Hieron. de Marnef, A. 1577, 12*, (editione hac ipse utor,) prodire, item inter *Orationes gratulatorias, in electione, coronatione, nativitate, nuptiis, triumphis, &c. Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, &c. habitis a Legatis virisque suæ ætatis doctissimis, Hanoviæ, typis Wechelianis, A. 1613, 8*, publicatis, nec non inter *Orationes Procerum Europæ, eorundemque Ministrorum, &c. a nobilissimo urbis nostræ cive, JO. CHRISTIANO LÜNIG, in tria*
Volu-

Volumina, *formæ* 8, collectis *A.* 1713. Habes & *Orationem* istam, una cum tribus reliquis, de quibus postea dicemus, in libro *Orationum & Prælectionum* PHIL. BEROALDI, ANGELI POLITIANI, HERMOLAI BARBARI, & JOS. MAYNI, edito *Parisiis*, *A.* 1494, 4, (vid. TH. HYDE *Catalog. libr. Bibl. Bodlej.* p. 81,) ibidemque apud Jo. Parvum, *A.* 1505, 4, (vid. *Catalogum Biblioth. Jac. Saurin* p. 118,) & apud eundem *A.* 1509 & 1511, 4, (vid. MICH. MATTARII *Annal. Typogr.* T. II. p. 224,) nec non *A.* 1513, 4, (vid. *Biblioth. Sarrazin.* P. II. p. 161,) & *A.* 1516, 4, *Basileæ* etiam *A.* 1509, 4, apud Gregor. Bartholomæi, & *A.* 1513, 4, item *A.* 1517, (vid. *Catalogum Biblioth. August.* p. 718,) denique *Antverpiæ*, *A.* 1510, 4.

(r) Scripsit hanc Oratiunculam, tam brevem, ut vix paginam impleat, in Fæsulano Noster *A.* 1493, ut subnotatum sub ejus finem legitur. Dicta est publice a Prætore Florentino coram novo Florentinæ civitatis magistratu, id quod partim inscriptio *Orationis*, partim ipsum ejus argumentum, docet. Id enim illa tempestate moris fuit in Florentina civitate, ut, qui recens electi fuerant ad gerendam Rempublicam, hos Prætor Florentinus hortaretur ad justitiæ culturam, & solenni formula magistratu inauguraret. Talem formulam inauguralem ipsa hæc continet Oratio; de qua plura dicere vix attinet, ne *Oratione* ipsa longior sit commemoratio nostra. Editam esse cum BEROALDI *Orationibus*, sub *nota antec.* dixi.

(s) Nec hæc *Oratio* largam dicendi materiam suppeditat, perbrevis quippe, qualem coram Rege magno haberi omnino decuit. Composita est *pro Oratoribus Florentinorum*, qui dolorem suum de morte FERDINANDI, Siciliæ Regis, submississime testantur ALPHONSO, filio. Magnificis, quod facile putes, laudibus hic extolluntur FERDINANDI virtutes regiæ, & tanto dolori solatia petuntur a superstite filio, paternam gloriam æquante prorsus. Is FERDINANDUS cum e vivis excesserit ineunte anno 1494, patet hinc, eorum unum fuisse hunc partum, quos paucis ante mortem diebus enixus est POLITIANUS, eodem quippe, quo FERDINANDUS, anno ex hac vita egressus. Habes & hanc *Orationem* in Συλλογῇ *Prælectionum* BEROALDI & aliorum, cujus mentio facta est sub *not. (q).*

(t) Coram

- (t) Eodem tempore, quo illa altera, & coram ALPHONSO eodem, dicta hæc ab Oratoribus civitatis Florentinæ Oratio, qua gratulantur illi novo Regi suscepti imperii auspicia, & civitatem suam in tanti Principis clientelam tradunt. Præterea magnifice extolunt excelsas ALPHONSI virtutes, inprimis literarum amorem, cum propensissima erga homines doctos voluntate conjunctum. Utut brevis sit, multo tamen rerum & verborum ornatu condecorata est Oratio, ut vix dici quidquam coram tanto Principe gravius & maiestate plenius potuerit. Adjectam video *Orationibus gratulatoriis, in electione Pontificum habitis*, quarum mentionem feci sub *not. (q)*, nec non *Prælectionibus BEROALDI* & aliorum, ibidem indicatis.
- (u) Recurrimus jam ad Latinas, quæ POLITIANI studio debentur, Scriptorum veterum interpretationes, de quarum pretio ex instituto diximus *Seç. I. §. X.* Cavebimus igitur hoc in loco, ne quid eorum, quæ de præstantia istorum operum supra commemoravimus, denuo hic legas. Id semel monuisse satis sit, ne, si de ipso interpretandi artificio, quo usus est in unaquaque harum interpretationum ANGELUS, nihil legas in hac, & quæ sequentur, Notis, negligentem me eorum dicas, quæ videbantur in præcipuis habenda. Quicquid igitur dicendum superest de parte hac scriptorum POLITIANI, id omne jam brevissimis expediemus. In HERODIANI interpretatione quam vertendi rationem inierit, & quo genere dicendi usus sit POLITIANUS, quibus etiam invidorum obtreccionibus exceptus sit labor iste, ex instituto dictum meministi *Seç. I. §. X. not. (e)* & *§. XVII. not. (e)*. Itaque, quod non dictum sit ante, parum restat. Ut vertendi hujus Scriptoris consilium caperet, autor ei fuit ipse INNOCENTIUS VIII, Pontifex Maximus, qui cum aliis nonnullis, Florentinæ civitatis nomine, sacri imperii auspicia ipsi gratulantem A. 1484, ut veterem aliquem Scriptorem Græcum, Romanorum Principum res gestas enarrantem, in Latinum transferret, amice fuerat hortatus. Obtemperavit statim Noster honestissimo Pontificis consilio, & in quo vertendo curam studiumque suum poneret, præceteris HERODIANUM delegit. Perfecit laborem, qua fuit ingenii dexteriate, intra tempus brevissimum; sed, ne statim Pontifici offerret, inauspicata temporum calamitas, & repentinæ turbæ, quæ ipsam tunc urbem Romam, & in ea maxime Pontificem,
- Bbbb afflixerunt

affligere, prohibuerunt ANGELUM. Quibus sedatis paululum sub initium anni 1487, jam commodum tempus nactus, HERODIANUM hunc suum, veluti præludium aliquod veri justique laboris, in sacras Pontificis manus tradidit, eidemque gravi & magnifica Dedicatione inscripsit. Vides hanc in ipsius partim interpretationis, partim in *Libri VIII Epistolarum* POLITIANI, fronte collocatam; unde, quicquid huc usque diximus, partem maximam petatum est. Accepit librum fronte benigna Pontifex, literisque humanissimis, (*Lib. VIII. Epp. POL. Ep. 2.*) quibus subnotatus est dies 16 Augusti anni 1487, pro gratissimo hoc munere gratias egit POLITIANO, eidemque, ut haberet studii præclari aliquam mercedem, ducentos aureos per JOANNEM TORNABONUM exsolvi jussit. Dedit & eodem tempore alias ad LAURENTIUM, Medicæum Principem, (*Lib. VIII. Epp. POL. Ep. 3.*) quibus industriam POLITIANI, *dilecti filii, & viri eruditissimi*, vehementer laudat, futurumque apud se in magno bonore Herodianum, Bibliothecæ suæ ornamentum, virtutis ac doctrinæ illius testimonium, promittit. Hortatur præterea LAURENTIUM, ne desistat auctoritate sua ad majores conatus excitare ingenium POLITIANI, utque, reclusos ei esse, unde studiorum instrumenta petat, omnes Bibliothecæ suæ aditus, patiat. Tantam Pontificis munificentiam, tantumque sui studium, grata mente agnoscit POLITIANUS in *Epistola ad INNOCENTIUM*, *Lib. VIII. Ep. 4.*, idque daturum se operam spondet, ut *tenuis iste agellus suus, cui colendo tantum instrumenti suppeditet Innocentii munificentia, novos subinde proventus afferat ipsius sanctitati.* Confecit igitur hanc interpretationem, confectamque ad Pontificem transmisit, anno 1487; ejus anni indicium præbent Epistolæ INNOCENTII, quas dixi modo. Quo factum est, ut hujus Operis jam mentionem injecerit Noster in libro *Miscellaneorum*, quem, supra dixi, A. 1489 publicatum. Confecit, inquam, non in lucem exire jussit, anno 1487 *Herodianum* suum; sed factum id anno demum 1493, in urbe Bononiensi, cura ALEXANDRI SARTII, & ANDRÆ MAGNANIMI, cui petenti misit POLITIANUS Codicem *Herodiani* manuscriptum, ut *quam minimum degenerarent ab origine, que*
apud

apud Bononienſes *formanda* tunc erant libri *volumina*. Habes enim in fronte hujus interpretationis POLITIANI ad hunc MAGNANIMUM *Epistolam*, ſcriptam *pridie nonas Majas anni 1493*, qua ei editionem libri enixiſſime commendat, ſimul vero omnem hujus operis, tanquam non ſatis elucubрати, deſenſionem interdicit. Ibidem rogat MAGNANIMUM, ut cum interpretatione ipſa formis exſcribi patiatur *Annotatiunculas* illas, quas Codicis autographi marginibus adſcripſerat. Sed aliter viſum eſt Bononiendi Editori; certe nihil iſtarum *Annotationum*, quotquot nobis ſunt ad manus, editiones *Herodiani* habent. Librum hunc, ſi quem POLITIANI alium, prelo repetitum conſtat ſæpiſſime, maniſeſto argumento, communi doctōrum virorum applauſu exceptum, dignumque judicatum, quem legant aſſidue, nec unquam manibus deponant, quoscuſque Græcarum æque, ac Latinarum, literarum amor tenet. Harum editionum, omnium ac ſingularum, indicem contexere conatus eſt Anonymus quidam, (neſcio, an iſ ipſe, qui edidit *Bibliothecam*, JO. CHRISTOPH. FRANCK, Jurium Doctōr,) in *Bibliothecæ noviffimæ Obſervationum ac Re cenſionum*, quæ Halæ prodiit ab A. 1718 ad 1720, *Sect. IV. Obſerv. 3. p. 164.* Sed nominavit iſ vulgares tantum & maxime cognitæ, facile eo nomine palmam cedens verſatiſſimo in hiſ ſtudiis Viro, JO. GOTTLIEB KRAUSIO, olim Lipſienſium doctōri, jam in Academia Vitembergenſi magni SCHURZFLEISCHII cathedram ornanti, qui in *Novis Literariis*, Latine ſcriptis, & *Lipſiæ* olim editis, *Anni 1719 P. VI. p. 67 ſeq.* pleniorẽ longe inſtrucioremque, & ut nihil non accuratiſſime iſ explorare ſolet, certioribus ex fontibus petitam, harum editionum ſupellectilem congeſſit, optime ita ſive de Scriptore Græco, ſive de POLITIANO noſtro, ſive de hiſ, qui rei literariæ, maxime vero librariæ, curioſi ſunt, meo judicio, promeritus. Quantumvis tamen diligentiæ hic animadvertas, ſat largum mihi poſt meſſem tam ſœcundam ſpicilegium relictum video, ut perquirenti mihi varios Librorum Indices, qui ſuo jure in præſtantiſſimis habentur, editiones *Herodiani*, ſive Latini tantum, ſive cum Græco conjuncti, plus quam viginti obvenerint, quæ illos KRAUSII, quantumvis acute videntes, oculos effugerant. Habes igitur,

cur a me ipso, Lector, istarum editionum indicem locupletissimum omnium, nec a quoquam alio diligenter ita instructum, expectes. Quem daturus jam, primo loco eas, quæ Latinam tantum POLITIANI interpretationem exhibent, tum ceteras, in quibus cum Latinis conjuncta Græca leguntur, commemorabo, simulque, unde mihi compertum sit de unaquaque, testimoniis non omnino inutilibus docebo. Sed nolim, hic quæras *Operum* POLITIANI, conjunctim editorum, quibus & ipsis jure suo accessit *Herodianus* iste, indicium; quippe de quibus sub finem hujus §. speciatim dicendi occasio recurret. Prodiit POLITIANI labor primum omnium *A. 1493 prid. Cal. Sept. Bononiæ, pulcherrimis characteribus impressus a Platone de Benedictis, fol.* Habent editionem hanc MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr. T. I. p. 319*, & PEREGR. ANT. ORLANDI in *Orig. della stampa p. 113*. Fallitur igitur, qui primam *Herodiani* editionem dicit *Venetam anni 1495*, personatus ADOLPH. CLARMUNDUS in *Vitis clar. vir. P. III. Cap. 16. p. 166*. Primam illam subsecutæ sunt complures editiones, una eadem in urbe, eodemque anno, *prid. Cal. Oct. typis Bazalerii de Bazaleriis, 4*; (vid. eundem MATTARIUM *l. c.* & ORLANDUM *l. c.*) aliæ *A. 1495, Venetiis, fol.* (quam editionem non habet MATTARIUS in *ed. nov.* mihi vero ipse olim inspectam memini, etsi, cujus typographi labor sit, annotare tunc neglexerim, nec ullus postea librorum index me docuerit,) eodemque anno *Romæ, 4*; (nec hanc habet MATTARIUS, sed vid. ORLANDI *Orig. e progress. della stampa p. 389*,) *A. 1503, Venetiis, apud Aldum, fol.* cui editioni accessere *Xenophonis Ommissa, quæ & Græca gesta appellantur, Georgii Gemistii, qui & Pletbo dicitur, ex Diodori & Plutarchi historiis, de iis, quæ post pugnam ad Mantineam gesta sunt, tractatio, & Enarratiuncula antiquæ & perbreves in totum Thucydidem*; (vid. *Biblioth. Marckian. P. I. p. 19*,) *A. 1513, Argentorati, ex ædibus Schurerianis, 4*; (vid. *Biblioth. Uffenbach. T. II. p. 345*, & *Gribner. p. 545*, nec non JO. ALB. FABRICII *Biblioth. Gr. T. VII. Lib. V. Cap. 7. p. 12*,) *A. 1523, Colmaria, apud Amandum Farcallium, 8*; (est hæc in librorum meorum supellectile,) *A. 1529, Parisiis, ex officina Ludov. Blaublommii, Gandavi, impensis Simonis Colinaei, 8*, cui editioni adjecta sunt JAC. OMPHALII, *Andernaci, in singulos Herodiani libros Epitome, item Herodiani vita, & de Romana*

mana Historia quædam; (vid. MICH. MATTARIUM l. c. T. II. p. 721, & Biblioth. Marckian. P. III. p. 101,) A. 1539, in eadem urbe, apud eundem Colinaum, cum ejusdem OMPHALII *Epitoma*, 8; (vid. Biblioth. Marckian. P. II. p. 35, & MICH. MATTARIUM l. c. T. III. p. 301) & eodem anno, ibidem, cum iisdem accessionibus, apud Reginaldum Calderium, 8; (vid. eundem MATTARIUM l. c. T. III. p. 172) A. 1544, eadem in urbe, apud Robertum Stephanum, Typographum Regium, 8, ubi, præter interpretationem POLITIANI, ne verbum quidem legas; (hac editione ipse utitur, & habet eam MATTARIUS l. c. T. II. p. 486, & T. III. p. 365,) eodem anno, apud Henricum Stephanum, 8; (vid. MATTARIUM l. c. T. II. p. 537; forsitan hæc eadem est, quam sine anno & loco editam dicit KRAUSIUS l. c. p. 67,) A. 1551, Lugduni, apud Seb. Gryphium, 16; (vid. Biblioth. Marckian. P. II. p. 59, & JO. ALB. FABRICII Biblioth. Græc. l. c.) A. 1557, Cordubæ, ex officina Joannis Baptiste, impensis Alexii Cardennas, 12; (liber, parum nitide excusus, cui nec Præfationis quidquam a Typographo præmissum, in Bibliotheca mea exstat,) A. 1559, Lugduni, apud Sebast. Gryphium, 16, quam perperam KRAUSIUS (mihi ἐντέπτη credendum,) inter editiones Græco-Latinas refert; A. 1566, apud Christoph. Plantinum, 16; (vid. JO. ALB. FABRICII Biblioth. Græc. l. c. GEORG. DRAUDII Biblioth. Class. T. I. p. 1131, Indicem Biblioth. Franc. Barberini T. I. p. 533, & Biblioth. Uffenbach. T. I. p. 657; nec hæc ipsa accurate satis inter Græco-Latinas collocatur a KRAUSIO,) A. 1592, inter Scriptores Historiæ Augustæ, Voluminibus VII, apud Franciscum le Preux, 8, publicatis, ubi in partes dissecta, & membratim immixta aliis Scriptoribus, (teste KRAUSIO l. c. penes quem ejus rei sit fides,) apparet hæc interpretatio; denique A. 1685, Patavii, ex Typographia Seminarii, opera Petri Antonii Brigoncii, 8. Editioni huic, quæ nuper demum venit in manus meas, accessit, præter Indicem locupletem, Chronologia, Genealogia, & Geographica Imperii Romani Descriptio. Cum Græco HERODIANI conjuncta, lucem adspexit hæc interpretatio A. 1523, Venetiis, apud Aldum, 8; (vid. Biblioth. Marckian. P. II. p. 5) A. 1524, ibidem, apud eundem Aldum, & Andream Asulanum, socerum, 8; (vid. Biblioth. Tellerian. p. 278, JO. ALB. FABRICIUM l. c. & MICH. MATTARIUM

RIUM *l. c. T. II. p. 650*) *A. 1535, Basileæ, apud Henr. Petrum, 8,* cui editioni ad calcem tantum adjecta sunt Græca; (vid. CONR. GESNERUM in *Bibl. univers. p. 318. B.* & MICH. MATTARIUM *l. c. T. II. p. 825.*) *A. 1543, in eadem urbe, apud eundem Henr. Petrum, 8;* (vid. JO. ALB. FABRICIUM *l. c. Biblioth. Marqu. Gudii p. 404.* & *Biblioth. Uffenbach. T. I. p. 630*); *A. 1549, ibidem, 8;* (vid. JO. ALB. FABRICIUM *l. c. & Indicem Bibliothecæ Augustanæ p. 776*) *A. 1553, ibidem, 8, curante JO. HUBERO, Medico Basileensi;* (hujus indicium præbet KRAUSIUS *l. c.*) *A. 1563, ibidem, 4;* (vid. JO. ALB. FABRICIUM *l. c. & Indicem Bibl. Franc. Barberini T. I. p. 533.*) *A. 1576, Antverpiæ, 12;* (hanc uni memoratam KRAUSIO inveni,) *A. 1581, Parisiis, in officina Henrici Stephani, 4 maj. cum interpretationis hujus partim supplemento, partim examine, utroque margini adscripto, nec non cum ZOSIMI Historiæ novæ libris duobus. Præmisit huic editioni, quam inter libros meos fervo, literis elegantissimis, ut STEPHANORUM omnia, excusæ, ad Generosissimum Virum, PHILIPPUM SIDNEUM, Epistolam HENR. STEPHANUS, quæ Dedicationis locum sustinet. Hanc sequitur ejusdem STEPHANI Præfatio in suum Examen interpretationis Politiani, de quo copiose actum est supra Sect. I. §. X. not. (e). Tum Græca HERODIANI legis, cum ipsa POLITIANI interpretatione, alteram paginæ partem occupante, cui ad marginem adjectæ sunt STEPHANI in eandem interpretationem Annotationes criticæ, ad Politiani supplendum partim, partim emendandum, laborem comparatæ. Ad calcem Herodiani legis HENR. STEPHANI quedam eos in locos, de quibus Lectorem ad suas Annotationes remittit: donec eas non in hoc solum, sed alios etiam quamplurimos, edat. Eandem STEPHANI editionem, eodem anno Genevæ repetitam, habet Catalogus Bibliothecæ Jac. Saurin *p. 136.* Sed dubito, an hæc discrepet ab altera Parisiensi, quæ cum ipsius urbis nullum in fronte præbeat indicium, forte hinc factum, ut Indicis Sauriniani compilator, ignarus, qua in urbe officinam STEPHANORUM quæreretur, infelici conjectura Genevam confinxerit. Pergimus jam ad ceteras, quæ supersunt, Herodiani nostri editiones. Vulgatus est uterque, HERODIANI & POLITIANI, labor*

labor A. 1590, *Frankofurti ad Mœnum*, in *Scriptorum Historiæ Romanæ*, quos, sumptibus hæredum Andreae Wechelii, Claudii Marnii, & Jo. Aubrii, tribus Voluminibus publicavit FRID. SYLBURGIUS, *Volumine tertio*, cui adjectæ sunt illæ STEPHANI *Præfationes, Annotationesque criticae*; A. 1593, *Ingolstadii*, 8; (editio, uni, quantum scio, KRAUSIO memorata,) A. 1608, eadem in urbe, 8; (quam idem l.c. KRAUSIUS profert) A. 1611, *Lugduni*, apud Viduam Antonii de Harisy, 8, cum iisdem Additionibus, quæ STEPHANIANÆ accessere; (vid. JO. ALB. FABRICIUM l.c. JO. FABRICIUM in *Histor. Biblioth. Fabric. P. VI. §. 59. p. 233*, & GEORG. DRAUDIUM in *Biblioth. Class. T. I. p. 1131*,) A. 1624, ibidem, 8, cum iisdem STEPHANI accessionibus, (vid. PETR. SCAVENIUM in *Designat. libr. Bibl. reg. Hafn. p. 258*, & *Biblioth. Sarraz. P. III. p. 59*,) A. 1626, *Frankofurti*, 8, cum *Additamentis PAREI*; (habet hanc KRAUSIUS l.c.) A. 1627, *Frankofurti*, 8, cum *Emendationibus PAREI*, (vid. *Indicem Bibl. Franc. Barberini T. I. p. 533*) A. 1630, ibidem, studio DAN. PAREI, 8; (vid. *Bibl. Marqu. Gudii p. 404*) A. 1639, *Londini*, typis Thom. Harper, impensis Sam. Browne, 8, studio ejusdem PAREI, qui & notulas perbreves addidit; (elegantissima hac editione ipse utor,) A. 1643, eadem in urbe, 8, ex recens. ejusdem PAREI; (indicatur hæc KRAUSIO l.c.) A. 1644, *Argentorati*, 8, cum *Animadversionibus nonnullis JO. HENR. BOECLERI*; (vid. *Biblioth. Tellerian. p. 278*, & *Biblioth. Marckian. P. III. p. 101*,) A. 1662, eadem in urbe, impensis & typis Josæ Stædelii, cum ejusdem BOECLERI *Notis & Animadversionibus* longe auctioribus; quam editionem, in omnium manibus versantem, BOECLERUS, rejectis, quæ STEPHANUS interpolandi causa addiderat, ad primam editionem *Banoniensem anni 1493* exprimi curavit; A. 1678, *Oxoniæ*, cum *Notis variorum*, 8; (hujus a KRAUSIO l.c. vide mentionem factam) A. 1679, ibidem, cum ZOSIMI *Historia*, 8; (ejus notitiam eidem KRAUSIO debeo,) A. 1694, *Argentorati*, typis Josæ Stædelii, 8, cum *Notis JO. HENR. BOECLERI*; (editio ubivis obvia) A. 1699, *Oxoniæ*, e *Theatro Sheldoniano*, 8, cum HENR. STEPHANI, ERICI MEMMII, FRID.

SYLBURGII, & aliorum, ad *Herodianum*, *Notis*; (hanc nuper mecum communicavit Amici, mihi carissimi, humanitas) & in eadem urbe A. 1704, 8, cum eorundem *Notis*; (vid. *Biblioth. Sarraz.* P. III. p. 59, & *Biblioth. Marckian.* P. III. p. 104) denique *Edimburgi*, A. 1724, 8, sumtibus Joannis Patoni, qui & Præfationem præmisit, mihi ipsi inspectam. Addit his KRAUSIUS, aliorum fide, *Francofurtensem Wechellorum*, 4, & ejusdem formæ aliam *Commetini*; sed quarum nec ipse annum indicat, nec mihi usquam obvenisse memini vestigium. A *Wechellii hæredibus* inter *Historiæ Augustæ Scriptores* editum *Herodianum*, paulo ante dixi, quæ si nihil discrepat editio a KRAUSIANA illa, jam nobis de alia *Wechelliana* non laborandum amplius. Ceterum, & Gallice, ad Latinam POLITIANI interpretationem, prodiisse *Herodianum*, cura JO. COLINII, *Lugduni*, A. 1541 & 1546, 8, & cura BOISGUILHERTI, *Parisis*, A. 1675, 12, testis est Cel. JO. ALB. FABRICIUS in *Biblioth. Gr. l. c.* p. 13.

- (x) De Latina *Epieteti* interpretatione quicquid dicendum videbatur, cum dictum sit uberrime *Seçt. I. §. X. not. (f)*, jam nihil superesse videtur, nisi ut, præmissam Operi copiosam ad LAURENTIUM MEDICÆUM Epistolam, qua huic dedicatur liber, simulque instituti ratio exponitur, subsidia & instrumenta indicantur, commemoranturque varia de EPICTETI vita pariter, ac dictione & philosophandi genere, doceam Lectores meos, & interpretationis hujus, quotquot exstant, in accuratum, quoad fieri potest, indicem collectas, editiones subnectam. Quo anno absolverit laborem suum, dedicaveritque LAURENTIO, POLITIANUS, non assequi conjectura licet. Neque enim ipsa illa POLITIANI ad LAURENTIUM Epistola, neque aliæ aliorum, quæ hujus interpretationis, tunc primum editæ, mentionem faciunt, subnotatum habent anni indicium. Multo minus, quo tempore in lucem publicam exierit liber, compertum ego habeo. Non enim, quo anno dedicatus est LAURENTIO, eodem typis excusus sit, necesse est. *Herodianum* vidimus inscriptum INNOCENTIO VIII A. 1489, publicatam anno demum 1493. Forte eodem modo comparatum est cum *Epieteto* nostro. Quæ vivente POLITIANO in vulgus exierit, hujus operis editionem nec MATTARIUS, nec ulli

ulli Bibliothecarum Indices, exhibent. Igitur, si ab ipso editum POLITIANO contendas, quærendum puto librum in *Operum POLITIANI Collectionibus*, aut *Florentina anni 1482*, aut *Brixiana anni 1486*, quarum utramque indicari video MATTARIO. Sed nec de his certi quidquam definitio, mihi quippe, ut libri ejus generis rarissime hic locorum sunt obvii, inspectis nunquam. Prima omnium, in quam incidi, *Epicteti Latine redditi editio* mortuo demum POLITIANO vulgata est *A. 1497 Bononiæ, apud Benedictum Hectoris, Bononiensem, fol.* indicantibus hanc MATTARIO in *Annal. Typogr. T. I. p. 634. edit. nov.* & ORLANDO in *Orig. e progress. della stampa p. 115.* Accessit huic CEBETIS *Tabula, interprete LUDOVICO ODAXIO, Patavino, POLITIANI æquali & amico.* Hanc aliæ secutæ sunt, *A. 1508, Argentorati, ex officina Matthiæ Schürerii, Artium Doctoris, forma 4,* cui THOMAS WOLPHIUS, Junior, D. per brevem ad JACOBUM SCHMIDHUSERUM, Presbyterum, Epistolam præmisit, cui etiam accessere ATHANASII in *Psalms Opusculum*, Latine versum a POLITIANO, BASILII *Oratio de Invidia, PLUTARCHUS de Differentia inter odium & invidiam, & CEBETIS Thebani Tabula;* porro *A. 1519, Argentorati, 4;* (vid. *Indicem editionum Epicteti, præmissum Epicteto, cura HADR. RELANDI edito Traject. Bat. A. 1711, 4,*) *A. 1520, eadem in urbe, 4;* (vid. JO. ALB. FABRICIUM in *Bibl. Gr. T. III. Lib. IV. Cap. 7. p. 262, item JO. HENR. BOECLERUM in Comment. de Scriptor. Gr. & Lat. p. 54,*) eodem anno, *Selestadii, apud Lazarum Shurerium, 4,* ubi, præter *Epictetum*, legas CATONIS *præcepta moralia, recognita ab ERASMO, variaque alia Opuscula moralia;* (hujus olim notitiam vulgaris quidam librorum Index mihi suppeditavit, sed nuper in eam ipse incidi, ut mirer, prætermisam in illo Editionum *Epicteti* Indice, quem RELANDUS concinnavit,) *A. 1521, Lipsiæ, ex officina Jacobi Thanner, 4;* (nec istam habet Index ille Batavus, quam certissime exstare, mihi αὐτόπτη credendum,) *A. 1540, Parisiis, per Conradum Neobarium, 4;* (quæras & hanc frustra in Indice RELANDI, quem modo dixi, sed vide MATTARIUM l. c. T. III. p. 314) *A. 1553, Basileæ, 4;* (vid. *Indicem edit. EPICT. cit.*) *A. 1642, Argentorati, 16;* (vid. eundem *Indicem*) *A. 1651, Roterodami, 24;* (vid.

(vid. eundem *Indicem*) & A. 1666, *Rintelii*, 18, quam, aspectu for-
didam, editionem ipse teneo, & in *Indice Editionum* EPICETI
lego. Præterea cum Græco EPICETI lucem adspexit hæc in-
terpretatio A. 1528, *Venetiis*, typis Joannis Antonii & fratrum
de Sabio, 4, cui editioni accessit *Commentarius* SIMPLICII,
Græce & Latine; (vid. *Indicem editionum* EPICETI cit.)
A. 1531, *Basileæ*, apud *Andream Cratandrum*, 8, qua ipse utor
editione; A. 1554, *Basileæ*, apud *Joannem Oporinum*, 4, ubi,
præter *Epictetum*, habes *ARRIANI de Epicteti Dissertatio-*
nibus libros IV, Græce & Latine, interprete *JACOBO SCHEG-*
GIO; (vid. *Indicem Biblioth. Lugd. Batav.* p. 149, & *MICH.*
MATTARIUM l. c. T. III. p. 638,) A. 1555, *Salmantica*, 8,
ubi easdem *ARRIANI Dissertationes* legis; (vid. *JO. ALB. FA-*
BRICIUM l. c. p. 264, & qui ex illo habere videtur, *HADR. RE-*
LANDUM in *Indice editionum* EPICETI,) A. 1594, *Genevæ*,
apud *heredes Eustathii Vignon*, 8, cum eodem *ARRIANI*
Commentario, & *Indice accurato rerum notatu digniorum*; (est
in manibus meis editio, non, quod miror, *RELANDO* memo-
rata, cujus rubrum lectori Græcum contextum longe, quam ante
prodiit, emendatiorem promittit,) A. 1595, in eadem urbe, apud
eundem *Typographum*, cum iisdem *Accessionibus*, 8; (habet hanc
CHRISTOPH. HENDREICH in *Pandect. Brandenb.* p. 295,
& *RELANDUS* in *Indice edit. EPICETI*, nescio, an ab altera
Genevensi diversam,) A. 1600, *Lugduni*, 8, cum eodem *ARRIA-*
NI libro; (vid. *FABRICIUM* l. c. *ORLANDUM* l. c. T. I. p. 372,
& *Catalogum Biblioth. Marqu. Gudii* p. 225,) A. 1655, *Cantabrigiæ*,
8, quam editam a *LUCA HOLSTENIO* perhibet *JO. HENR.*
BOECLERUS, sed vide, quæ eam in rem diximus *Sect. I. §. X.*
not. (f). Ab *HADR. RELANDO* ita inscriptam exhiberi
video editionem, ut, hicne legas *POLITIANI* interpretatio-
nem, dubitari possit: *Epicteti Enchiridion, & Cebetis Tabu-*
la, cum Arriani Commentariis Epictetæis. Gr. Lat. ex interpre-
tatione Latina, & cum Notis Hier. Wolfii. Porphyrius de ab-
stinencia ab esu animalium: Vita Pythagoræ: Sententiæ: &c.
Jam sequitur editio *Lugdunensis*, anni 1660, 8, cum *ARRIA-*
NI Dissertationibus; (vid. *JO. ALB. FABRICIUM* l. c.)
& *Amstelodamensis*, A. 1685, apud *Janssonio-Waesbergios*, 8,
cura

cura NIC. BLANCARDI, cum *Versionibus Notisque* WOL-
FII, & MER. CASAUBONI, BLANCARDI *Animad-*
versionibus, ARRIANI *Tacticis*, & aliis nonnullis, edita.
Librum A. 1686 editum ait HADR. RELANDUS in *Indice edit.*
EPICT. sed docet inspectio operis, in omnium manibus versan-
tis, jam A. 1483 publicatum.

- (y) Libellus hic, de cujus pretio, quicquid dicendum videbatur, dictum
est *Sect. I. §. X. not. (g)*, compositus a POLITIANO adhuc
juvene circa finem anni 1477, aut subsequentis initium, (ut patet
ex Epistola ejus ad PANDULFUM COLLENUCIUM, Pisau-
rensem Jureconsultum, præmissa PLUTARCHI *Amatoriis*
Narrationibus, Latine a Nostro redditis,) sed eo demum extin-
cto, anno 1497, editus est a PETRO CRINITO, dedicatusque
JO. FRANCISCO PICO, Mirandulano Principi, Epistola
latis eleganti, Calendis Aprilibus anni 1497 scripta, quam in *Ope-*
ribus POLITIANI interpretationi huic subjectam vides.
Docemur hic, suasu JOANNIS MAYNARDI, *magnæ in*
Philosophiæ sacris & autoritatis, & religionis, viri, susceptum
a CRINITO edendi hujus operis consilium, nec ita omnibus
absoluta numeris hæc proferri, ut non *multa iis, si paulo plus in*
humanis egisset, vel additurus, vel inducturus, addo, *priori Pro-*
blematum libro adjuncturus *alterum*, POLITIANUS videatur.
Primam hanc, cura CRINITI publicatam, hujus operis edi-
tionem nec MATTARIUS, nec alii librorum Indices, habent;
unde verosimile mihi videtur, additum id libelli aliis POLI-
TIANI scriptis, quæ conjunctim prodierunt *Florentiæ A. 1497*.
Non ita hæc dubitanter proferrem, si antiquissimæ hujus *Operum*
POLITIANI editionis fors bona mihi usum indulsisset. Confirmat
tamen conjecturam nostram JO. ALB. FABRICIUS in *Bibl.*
Græc. T. IV. p. 74, ubi, additam *Florentinæ* illi *Operum* Colle-
ctioni hanc *Alexandri* interpretationem a CRINITO, di-
serte testatur. Primus, quantum scio, sigillatim hanc interpre-
tationem, cum illa altera *Amatoriarum narrationum* PLUTAR-
CHI, *Basileæ, A. 1520, mense Augusto*, edidit Andreas Cratan-
der, 4, ut discas ex MICH. MATTARII *Annal. Typogr.*
T. II. p. 596. Tum, cum ARISTOTELIS & M. ANT.

ZIMARÆ *Problematibus*, *Parisiis* liber prodiit A. 1552, 12. Vid. *Indicem Bibliothecæ Univers. Lugd. Batav. p. 156*. Cum iisdem ARISTOTELIS & ZIMARÆ *Problematibus* editus est *Amstelodami* A. 1650, 12, ut docet JO. ALB. FABRICIUS in *Bibl. Gr. T. II. Lib. III. Cap. 6. p. 146*. Mihi etiam visa est editio *Lipsiensis*, sumtibus Philippi Fubrmanni, typis Jo. Jac. Bauhoferi, A. 1671, 12, vulgata, & alia *Amstelodamensis*, typis Janssonio - Waesbergiorum A. 1686, 12, excusa. Alias hujus operis, cum ARISTOTELIS *Problematibus* conjuncti, editiones, in Amici cujusdam, harum rerum curiosissimi, adversarius annotatas vidi, quas, etsi nusquam alibi mihi observatas, fide tamen illius Amici, hic subjungam: *Basileensem* nempe anni 1544, 8, apud R. Winterum, *Frankfurtensem* anni 1548, 8, ex officina P. Brabantini, ejusdem urbis aliam anni 1554, 8, *Coloniensem* anni 1555, 12, ejusdem urbis aliam anni 1566, 12, *Frankfurtensem* anni 1568, 8, *Coloniensem* anni 1582, 12, *Lipsiensem* anni 1633, 12, & *Amstelodamensem* anni 1643, 12.

- (2) Eorum, quæ de Latina hæc libelli amatorii, a PLUTARCHO scripti, conversione commemoravimus *Seç. I. §. X. not. (i)*, probe adhuc meministi, Lector. His jam nihil addo, nisi eodem tempore, quo ALEXANDRI *Problemata*, vel confectam hanc interpretationem a POLITIANO, vel editam a PETRO CRINITO, esse. Alterum POLITIANI ad PANDULFUM COLLENUTIUM, (vid. *not. antec.*) alterum CRINITI ad JO. FRANC. PICUM, (vid. *eand. not.*) Epistola testatur. Ex eadem CRINITI Epistola apparet, junctim editam cura CRINITI interpretationem utramque, inter alia forsan POLITIANI *Opera*, quorum volumen integrum publicatum est *Florentiæ* A. 1497. Primam illam CRINITI exceperunt libelli hujus editiones aliæ, *Parisiensis* A. 1574, in *ædibus Ascensianis*, fol. cui accessere CENSORINUS *de Natali*, CEBETIS *Thebani Tabula*, in *Latinum translata* a LUD. ODAXIO, Patavino, & quædam alia; (vid. MICH. MATTARIUM in *Annal. Typogr. T. II. p. 255*) *Basileensis*, A. 1520, ex officina Andreæ Cratandri, 4, cui junxit Editor *Alexandri Aphrodisiensis Interpretationem*; (vid. eundem MATTARIUM l. c. T. II. p. 596) ejusdem urbis aliam, A. 1530, fol. cui addita sunt alia PLUTARCHI *Opuscula*; (vid. *Catalogum Biblioth. Augustan. p. 441*) tertiamque

que ejusdem urbis, *A. 1552, fol. cui & moralia PLUTARCHI Opuscula* adjuncta vidi; *Genevensē, A. 1572, fol. quæ cum Amatoriis Narrationibus* reliqua omnia PLUTARCHI scripta exhibet; (vid. *Catalogum Biblioth. August. p. 609*) denique *Parisiensem* ejusdem anni, 8, cui Græca PLUTARCHI accessere.

(aa) Est & hujus interpretationis mentio facta *Sect. I. §. X. not. (l)*. Sitne hæc a POLITIANO ipso, an ab alio quocunque, sigillatim, an cum aliis POLITIANI scriptis junctim, edita, divinare mihi non licet. Nihil enim huic libello Præfationis præmissum in *Operibus POLITIANI*, nec, qui ista doceat, Scriptorem novi. *Operibus POLITIANI* primum exiit libellus iste *A. 1508*, quo seorsim excusus est cum EPICTETI *Interpretatione Latina*, a POLITIANO adornata, & aliis nonnullis, supra *not. (x)* hujus §. indicatis, *Argentinae, typis Matthiae Schürerii, 4*. Postea *A. 1522* idem liber, cum aliis ATHANASII scriptis editus est *Argentinae, apud Joannem Knoblauchium, fol.* Vid. MICH. MATTARIUM *l. c. T. II. p. 625*. Excepere hanc editiones *Norimbergensis, A. 1528*, (vid. HERM. VON DER HARDT *T. II. Autograph. Luth. p. 149*) *Coloniensis, A. 1532*, cui cetera ATHANASII scripta accessere, (vid. eundem VON DER HARDT *l. c. T. III. p. 220*) & *Parisiensis, A. 1546, 16*, cui præmisit Editor, quisquis est, RAYNERII SNOYGONDANI in *Psalterium Paraphrasin*.

(bb) De Dialogi PLATONICI interpretatione, & pauca sunt, quæ dici possint, & hæc ipsa supra dicta sunt *Sect. I. §. X. not. (k)*.

(cc) De Latina Characterum THEOPHRASTI conversione, non a POLITIANO ad umbilicum perducta, vide, quæ attulimus *Sect. I. §. X. not. (g)*; quibus jam, quod addam, nihil est.

(dd) Poeticam POLITIANI facultatem, quod probe meministi, Lector, ex instituto laudavimus supra *Sect. I. §. XIII*. Quo in loco, maxime *not. (d)*, de *Praelectionibus* etiam poeticis, *Sylvarum* nomine insignitis, quarum prima est *Nutricia*, abunde diximus. Si quid igitur de his commemorandum restat, id hoc in loco addemus supplementi instar. Est hæc ipsa illa *Historia poetica omnium vatum*, quam, *uberiore vena a se decantatam*,

ad MATTHIAM, Pannoniæ Regem, mittit POLITIANUS *Lib. IX. Ep. 1*; nec, de eo cur dubitaret, habuit HENR. BRENCMANNUS in *Histor. Pandect. Lib. IV. Cap. I. p. 307*. Longum est, & multa cura expolitum, Carmen, cujus five argumentum, five veneres poeticas, spectes, vix, quod desiderare in eo possis, quidquam erit. Versatur hic Poeta in celebrandis laudibus non poetices tantum, dulcissimæ nutricis suæ, sed Poetarum etiam, quotquot inde ab orbe condito usque ad POLITIANI ætatem, suorum venustate Carminum inclaruere, omnium. Mira igitur arte primum divinam poetices originem, tum dignitatem ejus, virtutesque varias, maxime vim permulcendi animos hominum, extollit. Inde ad Poetas ipsos conversus, non horum nuda tantum nomina, & argumenta Carminum, indicat, sed singulares etiam cujusque horum veneres, præcipuumque decus, explicat. Quod, ut magni res ingenii & artis fuit, ita, summæ virum doctrinæ multæque lectionis fuisse POLITIANUM, abunde docet. Dedicatum hoc Opus ANTONIOTTO GENTILI, S. Anastasiæ Presbytero, & Cardinali Auriensi, POLITIANI ad eum Epistola nos docet, ipsi Carmini præmissa. Cur titulum *Nutriciorum* fecerit labori suo, ipse nos causam docet in principio Carminis. Appellat enim poeticen nutricem suam, cui se Carmine hoc gratias referre ait pro alimentis beneficiisque præstitis. Sunt enim *nutricia* illa ipsa præmia, quæ dantur nutricibus, alendi munere defunctis. Habent vocabulum MANILIUS *Lib. III. v. 133*, & *Lib. IV. v. 877*, nec non ULPIANUS *l. 1. §. 14. D. de extraord. cognit.* Olim placuerat POLITIANO *nutricis* vocabulum, sed abiecit illud, invento meliori, & ad rem ipsam accommodato magis, inprimis cum & Carminis STATIANI meminisset, cui simili modo inscriptum est *Soteria*. Docet hæc ipse in Epistola ad GENTILEM, de qua dictum modo: *Titulum Nutritia diximus. Qua figura & Statius Soteria. Plenior hic enim mihi visus, & argumento coherentior, quam, qui olim placuerat, Nutrix.* Absolutum hoc Carmen in Fæsulano VIII Idus Octobris A. 1486, docet nota, ipsi Carmini subjecta. Forsan & editum eodem tempore cum aliis POLITIANI scriptis, junctim publicatis *Brixie A. 1486*. Sed de eo certi nihil definitio. Neque enim hæc *Operum*

POLITIANI, junctim vulgatorum, editio unquam visa mihi, nec, quæ in ea legantur scripta POLITIANI, habeo exploratum. Primum, quod scio, seorsim in lucem exiit hoc Carmen *Bononiæ A. 1491*, cujus editionis mentionem injectam video in *ORLANDI Orig. e progress. della stampa p. 389*, & in *Indice Biblioth. Franc. Barberini T. II. p. 228*. Hanc alia secuta est *Lipsiæ A. 1517, 4, ex officina Jac. Thanneri*, quam nominat JOACH. FRID. FELLERUS in *Monum. var. inedit. Trimestr. IX. p. 495*, & HERMANNUS VON DER HARDT in *Autograph. Lutheri T. III. p. 3*. Addita est huic editioni perelegans ADAMI BANCKZENI in *Nutricia POLITIANI Elegia*, cujus partem ex libri HARDTIANI l. c. huc transferre, haud abs re fuerit:

*Salve, quo toto nihil est felicius orbe,
Salveto, Angelica culte, libelle, manu.
Nam tu Mæonias dubio certamine Musas,
Ausus & Andinos equiparare modos.
Cetera: Quid vultis? Vulgaris turba, Poetæ,
Cedite, vos albis ille præibit equis.
Hic Phæbo, & Musis, & cedro, digna locutus.
Cur igitur vatem non tibi, Lector, emis?
Quid verbis opus est? Nil huic, mihi crede, secundum:
Nil, quod non herbam porrigat, ipse leges.
Quid manet intactum! &c.*

Cum aliis POLITIANI Carminibus junctam legis *Nutriciorum Sylvam* in *Carmin. illustr. Poet. Ital. T. VII. p. 294 seq.* In hoc opus suum, magno eruditionis apparatu instructissimum, ipse meditatus est *Commentarios POLITIANUS*, sed quos perficere ei non licuit, sive gravioribus negotiis, sive præmatura morte, impedito. At, quos ipse dare non potuit, dedit postea Germanus nobilissimus, JOANNES LUDOVICUS BRASSICANUS, ortu Tubingensis, si vera est conjectura CONR. GESNERI in *Biblioth. univ. p. 435. A*, Jureconsultus egregius, in aula Viennensi gravissimis muneribus admotus, & ut rerum gerendarum peritia, ita elegantiorum literarum studiis, clarissimus, cujus scripta politissima nominatim refert CHRISTOPH. HENDREICH in *Pandect. Brandenb. p. 709*. Tulit eadem ætas

JOAN-

JOANNEM ALEXANDRUM BRASSICANUM, æque nobilem Grammaticum, cujus in Autores veteres Commentarii, aliaque scripta philologica, passim in pretio habentur. Huic perperam tribui, qui pertinent ad JOANNEM LUDOVICUM, in *Nutricia POLITIANI Commentarios*, video, a PAULO LEOPARDO *Lib. II. Emendat. Cap. XVIII*, CLAUSIO in *Vita Politiani Cap. XXI. p. 42*, & PETRO BÆLIO in *Dict. Hist. T. III. p. 2342*. Verius dici possit meditatus tale quid, quam in lucem protulisse, JOANNES ALEXANDER iste, si quidem legas ejus in *Scholiis ad Patronium* verba, quæ profert *l. c. BÆLIUS: Meminit & Politianus in Nutriciis, ubi quidam nugator arrogantissimus nostra ante nos dixit: expungendus jam & plane radendus e Philologia fastis, quoniam, ut Cicero dixit, maluit improbe tollere, quam humaniter sumere & agnoscere*. Non ejus, quem petit hæc accusatio, nomen addit. Ipsum JOANNEM LUDOVICUM dicerem, nisi alia omnia nobis persuaderet autoritas viri, vix impugnanda telis istis. Quicquid ejus rei sit, a JOANNE ALEXANDRO nihil unquam, quod sciam, publicatum exstat in *Nutricia POLITIANI*. At sunt in manibus meis JOANNIS LUDOVICI BRASSICANI, *Juris utriusque consulti, in Angeli Politiani Nutricia Commentarii, Norimbergæ, apud Jo. Petrejum, A. 1538*, (non *A. 1638*, ut habet *Biblioth. Marckian. P. II. p. 213*, nisi hoc ipso anno denuo excusam dicas,) 4, editi. Ornat frontem libri ROSINI cujusdam *ad Brassicanum Epigramma*, etsi breve, festivum tamen & venustum satis:

*Aonio Musæ puerum te fonte rigarunt,
Hic tibi Pierii nectaris haustus erat.
Cynthius æterna merito tua tempora lauro
Induit, & clari nominis auxit ope.
Ergo pro meritis gratus Nutritia reddis,
Hinc celebris per te sacra poesis erit.
Tu Musas igitur, Musæ celebrare vicissim
Te satagunt, sic par extat utrinque Charis.*

Inscripsit Autor opus suum JOANNI PANNGARTER A PANNGARTEN, Domino in Erenbach, Casaræ ac Regiæ Majestatis Consiliario, quem compellat Epistola gravi nec ineleganti, Viennæ data

Idi-

Idibus Februariis anni 1538, in qua cum *ingenii sui fructus hosce ante septennium ferme a se editos* testetur, hinc jure tuo colligas, jam anno 1531 aut 1532 primum hoc opus luce publica donatum, sed cujus editionis nusquam mihi obvenisse vestigium recorder. Dedicationem excipiunt C. URSINI VELII, *Historiographi ac Padonomi Regii, ad librum ipsum, & THOMÆ VENATORII ad Hieron. Holtzschuberum, Senatorem Consultissimum, Elegiæ*, illa virtutum & meritorum BRASSICANI, hæc BRASSICANÆ gentis, commendatrix publica. His more veteri subjecit Autor Catalogum tam Græcorum, quam Latinorum, Autorum, qui in hisce *Commentariis* citantur; cui comitem dedit brevissimam *ad Lectorem candidum* Epistolam, Viennæ Idibus Januariis, nescio, quo anno, scriptam, in qua, *consilio amicorum adductum se, seu potius quotidianis efflagitationibus perpulsum, noluisse*, dicit, *quicquid ex hoc opere ad studiosos fructus ac utilitatis pervenire possit, diutius illis invidere*. Tum ipsum POLITIANI Carmen legimus, cum BRASSICANI *Commentariis*, de quorum pretio diversa sunt eruditorum hominum judicia. Contemptim de his CASP. BARTHIUS in *Animadvers. in Statii Sylv. Lib. V. T. II. p. 1004*: *Alio tale poema enarratore opus habeat, quam habuit olim in Joanne Ludovico Brassicano, si quidem nobis omnino desint antiqui Scriptores, quibus enarrandis operam industriamque collocemus*. Contra *plenos eruditionis reconditæ Commentarios* vocat PAULUS LEOPARDUS *l. c.* nec id, meo quidem judicio, immerito. Quicquid enim obscure, aut sine testimoniis Scriptorum, quæ ipsa haud satis ferre videbatur poeticum scribendi genus, dictum in *Nutriciis* occurrit, copiose hic diligenterque explanatur, atque firmioribus Græcorum æque, ac Latinorum, Scriptorum suffragiis corroboratur. Sed, ut in re critica errare facillimum, ita nec hos ipsos *Commentarios* macularum prorsus expertes dixerim, quarum & nonnullas collegisse *l. c.* LEOPARDUM video. An post annum 1538 denuo excusum sit opus, non satis mihi certo constat. Mentionem faciunt editionis novæ, *A. 1539, 4, Norimbergæ* publicatæ, JOACH. FRID. FELLERUS *l. c.* & CLAUSIUS *l. c.* sed, unde de ea ipsis compertum fuerit,

rit, nec addunt illi, nec ego conjectura assequor. Præter BRASSICANUM, FRANCISCUS SANCHEZ, præclarissimus in Academia Salamanticensi doctor, cujus in linguam Latinam merita passim in scriptis suis celebrat SCIOPPIUS, in *Nutricia* æque, ac in ceteras POLITIANI *Sylvas*, *Rusticum*, *Ambram*, & *Manto*, eruditas *Annotationes* scripsit, A. 1554, *Salamantica* forsan, publicatas. Earum notitiam suppeditant GEORG. DRAUDIUS in *Biblioth. Class. T. II. p. 1593*, & PETR. BÆLIUS *l. c.* At nec unquam hæc venere in manus meas, quantumvis mihi diligenter vestigata, nec, ubi locorum quærendæ sint, ullus Bibliothecarum Index me docuit. Præterea FRANCISCUM SYLVIVM, doctissimum illum *Epistolarum* POLITIANI Commentatorem, tale quid meditatum suspicatur CASP. BARTHIUS *l. c.* sed cui fidem habere uni, silentibus aliis omnibus, vix ausim ego. Et quam fidem mereatur is, quem ita sibi ipsi diffidentem videas: *Legisse alicubi puto, Franciscum Sylvium, doctissimum virum, in idem poema Commentarium scripsisse, qui & Epistolarum Politiani libros eo labore excepit. Nunquam vidisse doleo, & legerem utique aliquando, si liceret potiri, adeo Politiani rerum studiosus sum.* Simili conjectura NICOLAO BERALDO, cujus in *Rusticum* POLITIANI pleni bonæ frugis exstant *Commentarii*, in hanc ipsam *Nutriciorum Sylvam* opus *Annotationum* tribuit CONR. GESNERUS in *Biblioth. univ. p. 518. A.* Ita enim ille: *Fertur etiam (BERALDUS) in Politiani Nutricia scripsisse, si bene memini.* Sed nec harum quidquam in lucem unquam exiit, etsi in opere ejusmodi facile putes defudasse BERALDUM, si legas verba ejus in Epistola ad GERMANUM DEGANEIUM, *Commentariis in Rusticum* præmissa: *Hoc unum affirmare posse videor, Politianum cum antiquis non contendisse modo, sed etiam multos veterum præcessisse, sive maximam exactissimamque utriusque linguae diligentiam, ac peritiam, sive egregia ejus monumenta, prorsus ac vorosa oratione scripta, intueri, & ad Critolai (quod ajunt,) statueram appendere, libeat.* Hoc nostris in alia ejusdem Autoris poematibus *Annotationibus*, proximo biennio inchoatis, jamque fere ad umbilicum perductis, aperte aliquando, ut & spero & opto,

opto, indicabimus. At in Praelectione in Politiani Rusticum, huic ipsi Commentario adjecta, laborem hunc ad Sylvas Ambram & Manto tantum restringit.

(ee) Laudavimus hanc *Sylvam* copiose supra *Sect. I. §. XIII. not. (d)*. Addimus jam alia, quæ nosse, Lectorum interest. Si mensuram Carminis spectes, proxime ad *Nutricia* accedit *Rusticus*. Composuit hunc Noster in secessu Fæsulano, cujus variæ amœnitates uberrimam carmini materiam dederunt. Ita enim sub finem *Rustici* Poeta :

*Talia Fæfuleo lentus meditabar in antro,
Rure suburbano Medicum : &c.*

Habes hic, quod vel ex rubro discas, suavissime decantatas vitæ rusticæ laudes, argumentum, ut ad Carmina aptissimum, ita jam olim præstantissimorum Poetarum versibus celebratum. Recitatum est publice hoc Carmen in *Hesiodi, & Georgicon Virgilii*, enarratione. Dicavit id Noster JACOBO SALVIATO, genero LAURENTII MEDICÆI, cujus *coactu* in vulgus prodierit *Rusticum*, docet POLITIANI ad eum Epistola, Carmini præmissa. Unde disco, ipso vivente POLITIANO in lucem exiisse hanc *Sylvam*, etsi annus editionis nec Epistolæ, quam dixi, subnotatus, nec aliunde mihi sit cognitus. Mihi non antiquior ulla *Rustici* editio innotuit *Parisiensi* illa, cui accessere *Commentarii* NIC. BERALDI, de quibus paulo post dicemus. Præter hanc, & aliam *Basilcensem*, cui addita est eadem BERALDI interpretatio, exstant *Lipsienses* binæ, altera anni 1519, sumtibus Jacobi Thanneri, forma 4, publicata, (vid. JOACH. FRID. FELLERI *Monum. var. ined. Trimestr. 9. p. 495*), altera anni 1521, quæ, cura JOANNIS LANGII, Lembergensis, cujus in rubro libri tersissimum Epigramma legitur, *ex officina Valentini Schumanni*, eadem forma, prodiit. Exstat &, quam ipse vidi, *Jenensis*, anni 1626, 8, typis Tobie Steinmanni, edita a SALOMONE KUSSELIO, ignoto homine, qui *Rustico* præmisit QUINTIANI STOE, (sed cujus nomen non hic indicatur a KUSSELIO,) tersissimi Poetæ, Epigramma :

*Miserat in Latii juga Rusticon Angelus agri:
 Ut daret exculto semina grata solo,
 Ut manibus legeret flores, fructusque canistris,
 Corbe uvas, segetes falcibus, igne favos,
 Exigeretque hyemem flammis, ver cantibus, æstum
 Sudore, autumnum commoditate meri.
 Sed dabat obscuram caligo nigerrima frontem,
 Cum staret furvis abditus in tenebris:
 Unde sacros lavit candenti aspergine vultus
 Nicoleos, talem ferre paratus opem.
 Rusticus ecce nitet: cape, Lector, habebis in arvo
 Lac, sata, vina, greges, robora, prata, favos.*

Ad calcem Carminis Indicem addidit rerum & verborum insignium, ex NICOLAI BERALDI (BEROALDUM perperam dicit libri titulus,) ad *Rusticum* POLITIANI Commentariis excerptum. Editionem *Heidelbergensem*, formæ 8, sed nescio cujus anni, memini in vulgari *Bibliotheca* cujusdam Indice me animadvertere. Præterea, cum recitatum sit hoc Carmen in HESIODI, Poetæ Græci, enarratione, & ad hujus quasi imaginem sit effectus, (satis enim apparet, librum secundum Carminis HESIODÆI ante oculos habuisse POLITIANUM,) hinc opportuno consilio adjunctum huic Scriptori *Rusticum* videmus in editionibus *Hesiodi Basileensibus*, anni 1539, 8, apud Mich. Isingrinium publicatæ, cui addita sunt ULPII, *Franekerensis Frisii*, Scholia & Latina versio metrica, (vid. MICH. MATTARII *Annal. Typogr.* T. III. p. 305,) anni porro 1540, quæ, cum iisdem ULPII Scholiis, ex ejusdem *Isingrinii* officina exiit forma 8, (hanc passim exhibent optimi librorum Indices,) denique anni 1553, 8, cujus mentionem facit JOACH. FRID. FELLERUS l. c. Idem Carmen, ob argumenti cognationem, accessit RENATI RAPINI *Hortorum Libris IV*, primum *Lugduni Batav.* A. 1668, 12, (vid. P. JUL. NEGRI *Istor. degli Scritt. Fior.* p. 47,) postea *Ultrajecti* A. 1672, 8, (vid. eundem NEGRI, & *Biblioth. Uffenbach.* T. IV. p. 374,) editis, nec non CASP. DORNAVII *Amphitheatri Sapientia Socratica Joco seria.* *Hanovia*, A. 1619,

A. 1619, fol. vulgati, Tomo I, & Carminum illustr. Poet. Ital. Tomo VII. p. 315 seq. Sylva huic idem, qui *Nutriciis*, ab eruditis honor habitus, ut, in illustranda ea non inutiliter collocari operam, putarent. Publicavit enim eruditissimam *Rustici POLITIANEI* interpretationem NICOLAUS BERALDUS, nobilissimus Gallorum ineunte Seculo XVI Grammaticus. Prodiit hæc primum *Parisiis* ex officina Jo. Badii Ascensii, forma *majori, (fol.)* cum rubro: *Angeli Politiani Sylva, cui titulus est Rusticus, cum docta elegantissimaque Nicolai Beraldi interpretatione.* Anni typographus non addidit indicium; colligo tamen, ante annum 1518 vulgatum opus, quippe quo nova ejus *Basilæ* prodiit editio, quæ minime antecessisse *Parisiensem* illam videtur. In THOMÆ CRENI *Animadv. Philol. P. III. p. 55*, P. JUL. NEGRI *Ist. degli Scritt. Fior. p. 45*, *Bibliotheca Jo. Molenii p. 592*, & *Bibliotheca Hulsiana T. I. p. 275*, ita exhibetur titulus libri, ut autor ejus dicatur BEROALDUS; a quo errore caveant sibi, velim, Lectores, ne cum BERALDO, Gallo, BEROALDUM, Italum, confundant. Habes hic primum BERALDI *ad observandum Patrem Germanum Deganeium, Aurelium Antistitem, Epistolam*, dedicandi operis causa, *Lutetiæ, idibus Juliis*, scriptam, ubi has *in Rusticum Enarrationes rudes adhuc & inchoatas* vocat, & in reliquis POLITIANI *Sylvas* similes *Commentarios* promittit. Subsequitur hanc QUINTIANI STORÆ, Brixiani Poetæ, *ad Lectorem Carmen*, idem illud, quod paulo ante ex editione *Rustici Jenensi, anni 1626*, attuli. Tum legis æque venustum GERARDI VERCELLANI *ad Lectorem Carmen*, dignum utique, quod huc transferatur integrum:

*Olim colonis infrequens erat tellus,
Vates ut ajunt mythici,
Neglecta, dumis horrida, ac situ squalens,
Mali ferax juxta ac boni.
Urtica tactu noxia & malum gramen
In mollibus stabat rosis.*

Suae pigebat solitudinis divam ;
 Quodque omnia agrestis foret.
 Ergo Prometheus, sibi adsit, exorat,
 Nec deprecatus est senex.
 Nam, dum peritam exercet ad lutum palmam,
 Visu insolens res fingitur.
 Res pæne, quæ suum referret auctorem,
 Membris figurata omnibus.
 Sed nulla submicabat aura vitalis,
 Nec ullus ignis intimus.
 Sic illa tantum, non homo, ex luto moles
 Exfors jacebat spiritus :
 Ni Pallas alma cæptum opus secundasset,
 Plaster juvans sagaciter.
 Nam posse Solis comminiscitur flammam
 Huc coelitus subducier,
 Quod ergo plasma spiret, atque sit vivax,
 Est munus almæ Palladis.
 Sed prorsus ista tam profusa, quam prisca
 Nobis refertur nenia !
 Quisnam Prometheus hic ? Quis hæc erit Pallas ?
 Hoc plasma quodnam fingitur ?
 Audi parumper, Lector optime, & disces,
 Quo nostra tendit nenia :
 Quem Rusticum Politianus effinxit :
 Quo nil putarim urbanus :
 Tam cæca res tibi esset, ac Prometheus
 Plasma est sine ipsa Pallade.
 Ni noster ille Nicolaus, ille, inquam,
 Noster Beraldu lampadem,
 Quam Phæbus ipsi suggerit, coruscantem
 Admisset, ut pernosceres.

Additum est JO. RAVISII TEXTORIS, non ignobilis
 Poetæ, Phalecium ad Lectorem Carmen, POLITIANI æque,
 ac BERALDI, laudibus dicatum:

*Si dulces numeri tuos ocellos,
 Agrestesque animum juvant Camæna,
 Aut si dulciculis satas rosetis
 Quæris melle rosas suaviores:
 Aut si ruris opes petis beatas:
 Lector, candidulum vide libellum.
 Est, est, angelica satus Minerva,
 Phœbææ redolens chelym poesis,
 Est tersus, nitidus, venustulusque,
 Quem nudum inspiciens vagumque doctus
 Donavit nivea toga Beraldus.
 I nunc, ad Latios redi penates,
 Ornatus niveo, libelle, cultu.
 Et, si te Latia satum Camæna
 (Quod Gallum rutilans feras amictum,)
 Quisquam forte neget, latres, reclama,
 Dic Gallos Italis pares Camænis.
 Quod si Roma suos tibi Poetas
 Pomposo objiciat superba fastu,
 Commendes etiam tuum Beraldum.
 I nunc, ad Latios redi penates,
 Vestitus niveo, libelle, cultu.*

Hendecasyllabos hos sequitur *Index rerum notabiliorum*, per hos
Commentarios passim dispersarum, concinnatus a JOSMARIO,
 Parisiensi librorum correctore, cui BERARDUS ille in notula adje-
 cta honorifico nomine *Servius Aurelius* dicitur. Hunc excipit
 BERARDI *Praelectio in Angeli Politiani Rusticum*, habita *Lutetiæ*
 in Tricorensi Gymnasio. Hic, quantis eruditionis divitiis instru-
 ctum esse oporteat Poetarum interpretem, ostendit Autor, nec
 intelligi posse absque gravissimarum scientiarum cognitione Poe-
 tas veteres, contendit. Inde ad *Rustici* enarrationem progressu-
 rus, hunc vehementer commendat auditoribus suis, ita inprimis
 honorifice de eo pronuntians: *Profecto, si Politiani ingenium,
 linguarum peritiam singularem, incredibilemque eloquentiam
 ac nitorem, & latentem in Sylva hujus non modo versibus, sed*
(pene

(pæne dixerim,) singulis verbis, reconditamque doctrinam, non populari trutina expendemus examinabimusque; dignus videbitur, qui multis veterum non conferatur modo, sed etiam præferatur. Promittit in eadem, se suas propediem in Sylva Manto & Ambram Annotationes editurum; quod an factum sit postea, dubitare me jubet aliorum Scriptorum silentium. *Prælectioni* huic subjunctum est ipsum Carmen POLITIANI, cum amplissimo BERARDI Commentario, in quo, iudice JO. LUD. VIVE Lib. III. de Trad. discipl. p. m. 544, multum habet Autor ex Philologia bonarum rerum, accurate depromptarum. Est is labor mere criticus, nec verba tantum, sed res ipsas etiam, ex priscis Scriptorum monumentis illustrat, & brevius, seu obscurius, dicta clariori luce perfundit. Verbo: ea cura breve hoc recentioris Poetæ Carmen illustratum est, qua vix antiquiorum Poetarum præstantissima quæque. Claudat librum breve BERARDI ad Lectorem monitum, quo incautius scriptorum veniam Lectores rogat, quod per occupationes alias hæc ipsa, ex idiographis transcripta, ne semel quidem relegere potuerit. Addit, plagiariorum causa hæc publicanda tandem fuisse, quorum novam aliquando editionem expectare jubet Lectores, si potiora vel lectio posterior excogitaverit, vel otium liberius suppeditaverit, vel benevoli cujusdam lectoris diligentia admonitum suppleverit. Calcem libri gemmularum instar ornant bina JO. RAVISII TEXTORIS Epigrammata; alterum in Rusticum Politiani, Dialogi habitu indutum, quo Rusticus & Politianus sermones miscere finguntur:

R. Angele dormitas? P. Quis tu? R. Tua Rusticus. P. Obe

Vix puto. R. Compositas inspicere Ruris opes.

P. Ruris opes saturi quamvis in limine portes:

Tu tamen es proprio dissimilis domino.

R. Cur? P. Quoniam gemmæ te circumquaque venustant.

Sed dominum modicæ non nisi Ruris opes.

R. Miraris? P. Miror. Sed quid peregrina vagaris?

R. Me profugi quærit Solis uterque locus.

P. Cur? R. Cum grata viris. Nam Commentarius iste,

Quo cingor, numeris convenit Angelicis.

P. Quis

P. *Quis tibi, Ruris opes & agreste poema gerenti,
Regales potuit tradere divitias?*

R. *Calliopes sponsus, doctæ conviva Minervæ,
Castaliæ potus rore Beralda aqua.*

P. *Quæ tulit hunc tellus? R. Aurelia? P. Delphica tellus,
Si Phæbi quæras dogmata, Phæbus adest.*

Alterum in Stephanum Josmarium, Ligvolianum, hujus operis
emaculatorem :

*Cultor arat, seges exoritur, lolium occupat agros,
Ablatis tribulis germina pura nitent.
Angelus excoluit, sevit sua grana Beralda,
Privabit lolio semina Josmarium.*

Primam hanc *Parisiensem* *Commentarii* BERARDINI editionem secuta est altera *Basileensis* A. 1518, ex officina Joannis Frobenii, forma 4, sed cui novi, quod sciam, additum est nihil. Venit hæc ipsa nuper in manus meas, & ad alteram *Parisiensem* accuratissime expressam cognovi. Præter BERARDUM, eruditissimus Rustico POLITIANI Commentator contigit, JOANNES MURMELIUS, ortu Rurimundensis, in variis Germaniæ urbibus, vergente Seculo XV, & ineunte XVI, literarum elegantiorum doctor clarissimus, cujus complures argumenti Grammatici libelli elegantes & eruditi exstant. Is in *Rusticum* POLITIANI scripsit *Annotationes criticas*, teste PETRO BÆLIO l.c. JAC. GADDIO T. II. de *Scriptor. non Eccles.* p. 44, sed qui male rem exprimit, ita scribens: Jo. Murmelius, Rurimundensis, scripsit — in *Rusticum* Ang. Politiani, & in ejusdem *Sylvam*. Quasi vero diversum a *Rustico* exslet Carmen aliquod POLITIANI, cui *Sylvæ* nomen datum, nec, qui in *Rusticum* commentatus est, is simul commentatus sit in *Sylvam*. Forſan ignoravit bonus Scriptor *Sylvarum* indolem, & ab argumento sylvestri has ita dici, sibi persuasit. Magis corrupte GEORG. DRAUDIUS in *Biblioth. Class.* T. II p. 1557: In *Rusticum* & *Sylvanum* Jo. Murmelius (commentatus est). Nihil enim exstat Carminis POLITIANEI, cui

E e e e

Sylva-

Sylvani nomen. Ubi locorum vulgatus sit libellus MURMELLI, non addit GADDIUS; nec mihi ita esse felici licuit, ut aliunde venerim in hujus rei notitiam. Novi bene, latere opus in nobilissima civis cujusdam mei Bibliotheca; sed, venire id in manus meas, ad hunc diem invidia possessoris vetuit. Fuisse & FRANCISCI SANCHEZ quædam in POLITIANI hoc Carmen merita, testimonio BÆLII & DRAUDII sub *not. antec.* docui.

(ff) Nihil eorum, quæ de pretio Carminis, cui *Mantus* nomen, *Seç. I. §. XIII. not. (d)* diximus, jam, ut denuo expromam, poscis, Lector. Alia, eaque pauca, hic commemoranda supersunt. Est hæc *Sylva* publice a POLITIANO dicta coram Florentina juventute sub auspiciis *Prælectionum* in *Bucolica Virgilii*. Docet id nota brevis, ipsi *Sylvæ* inscripta. Materiam carminis dederunt laudes VIRGILII, Poetarum Romanorum principis, cujus & vitam eleganter canit Poeta, & libros *Carminum* exquisitis laudibus, poetica conditis gratia, prosequitur. In eo inprimis magnam Poeta artem ostendit, quod argumenta VIRGILIANORUM Carminum in brevi velut tabula spectanda exhibeat, hisque, per se jucundis satis, majorem gratiam conciliet novis fictionum coloribus. Opus utroque Poeta, & qui canit, & qui canitur, dignissimum. *Manto*, unde dictum Carmen, est Thebana illa, quæ civitati Mantuanæ nomen dedit, Theresiæ, vatis Thebani, filia, mater Oeni, conditoris Mantuæ, quam, ut notum est, patriam habuit VIRGILIUS. Ipse de ea POLITIANUS:

*Venit & Helysio venturi præscia Manto,
Manto, quæ juvenem fluvio conceperat Oenum,
Oenum, qui matris dederat tibi, Mantua, nomen.*

Dedicavit opellam suam Poeta LAURENTIO MEDICI, non illi nutritori suo, cujus tam frequens nobis mentio injecta, sed PETRI FRANCISCI filio, *nobili, & probo, & sui amanti adolescenti*, ut vocatur ipsi in Epistola brevi, Carmini præmissa. Hujus coactu edere se, ait, Carmen hoc inconditum, & quod in publico semel pronuntiatum, nimis fuisse impudens, visum sit. Scripta est Epistola Florentiæ IV Non. Novembr. A. 1482. Itaque,
hoc

hoc anno primum in lucem exiisse laborem hunc POLITIANI, nullum est dubium. Sed, eam editionem, non est Scriptor ullus, qui nominatim indicet; ut hinc colligam, publicatum hoc opus cum aliis ejus scriptis, quæ conjunctim edita *Florentiæ A. 1482* perhibentur a MATTARIO. Ab eo tempore quicunque *Opera POLITIANI*, redacta in unum corpus, vulgavit, laborem hunc addendum reliquis putavit; sicut & adjectus est reliquis Poetæ *Carminibus* in *Carmin. illustr. Poet. Ital. T. VII. p. 330 seq.* Seorsim tamen in manus eruditorum venire ei, quod sciam, nunquam contigit. Prodiisse in hanc *Sylvam Annotationes FRANCISCI SANCHEZ*, Hispanorum Grammatici, jam dictum meministi sub *not. (dd)* hujus §. Eodem loco, quid in Carmen hoc parturiverit NIC. BERALDUS, *Rustici* eruditus Commentator, hujus ipsius verbis indicavimus. Addimus hic, quod ad *Sylvam Manto*, alia ejusdem verba in *Commentar. ad Rust. p. 80. edit. Basil.:* *Nos de hoc plura in Mantus expositione, quam propediem cum aliis quibusdam nostris Annotamentis in lucem dabimus.* Num steterit promissis, me quidem fugit; certe nihil tale indices librorum exhibent.

(gg) Et ultimam hanc *Sylvarum POLITIANI*, quod satis est, laudavimus supra *Seç. I. §. XIII. not. (d)*. Pronuntiata est publice in Poetæ HOMERI enarratione, ejusdemque Poetæ laudes ex instituto persequitur. Inprimis argumenta carminum HOMERICORUM in summam contracta exhibet, &, quicquid in his grave & sublime est, vivis coloribus depingit. Inscriptum Poeta carmen suum LAURENTIO TORNABONO, gente Medicæa oriundo, discipulo suo, *ut sit amoris sui monumentum, & ad studia literarum, præsertim Græcarum, incitamentum.* Sunt hæc verba ejus in Epistola ad LAURENTIUM, *Florentiæ pridie nonas Novembres A. 1685* scripta, quam legis in fronte Carminis. Quod ad titulum operis, nolim, intelligi hic, putes, cibum delicatissimum, quem ambram vocant, sed hunc honorem haberi scito prædio LAURENTII, Medicæi Principis, cui Ambræ nomen, non amœnissimo tantum, sed omnibus etiam naturæ bonis instructissimo. Ita enim Noster in principio Epistolæ ad TORNABONUM, quam dixi

modo: *Debetur hæc Sylva tibi, vel argumento, vel titulo. Nam & Homeri studiosus es, quasque noster consecutaneus, propinquus Laurentii Medicis, summi præcellentisque viri: qui scilicet Ambra ipsam Cajanam, prædium (ut ita dixerim) omniferum, quasi pro laxamento sibi delegit civilium laborum. Et sub ipsius finem Carminis:*

*Et nos ergo illi grata pietate dicamus
Hanc de Pierio contextam flore coronam,
Quam mihi Cajanas inter pulcherrima nymphas,
Ambra, dedit patriæ lectam de gramine ripæ:
Ambra, mei Laurentis amor, &c.*

Prodiit primum opella, ut ex Epistola ad LAURENTIUM patet, anno 1485, nescio vero, an seorsim, an, quod malim credere, cum aliis POLITIANI scriptis, *Brixie A. 1486* publicatis. Mihi nusquam obvenit Carminis hujus sigillatim excusi editio, etsi id habeant, quotquot exstant *Operum POLITIANI*, junctim editorum, collectiones, nec non *Carmin. illustr. Poet. Ital. Tomus VII p. 341 seq.* Quid *Annotationum* in hanc *Sylvam* scripserit FRANCISCUS SANCHEZ, quid meditatus sit NIC. BERARDUS, jam dictum est sub hujus *S. notis (cc) & (dd)*.

(bb) Legimus *Prologum in Menæchmos Plauti* in Epistola POLITIANI ad PAULUM COMPARINUM, *Lib. VII. Ep. 15*, nec is, quod sciam, usquam exstat alibi. Scripsit hunc Noster rogatu COMPARINI, cujus auditores acturi erant publice fabulam hanc PLAUTI. Servavit hic idem genus versiculorum, quo & veteres Comædiarum scriptores, & in his maxime PLAUTUS, usi sunt. Quo spectet argumentum Carminis, Epistola, quam dixi, docet. Primum hoc agit, ut animos spectatorum ad audiendum spectandumque erigat; tum PLAUTI genus scribendi, & hujus maxime suavitatem Fabulæ, commendat; denique false quosdam ætatis suæ scriptores Comædiarum notat, quorum fabulas, nulli metro adstrictas, artis omnis elegantiaque expertes dicit. Id utique legenti cuivis apparet, ingenium veterum tam feliciter expressum a POLITIANO, ut facile hæc scripta ab ipso PLAUTO putes. Sed, ut ipse scribit in Epistola ad COM-

PARI-

PARINUM, composuit hæc celeriter, nec satis habens otii, Romam tum maxime proficiscens, itinerique jam paratus atque accinctus.

(ii) Adjecit hanc *Elegiæ Græcæ CALLIMACHI* interpretationem, elegis Latinis adstrictam, Noster *Miscellaneorum Capituli* 80, ubi & Græca CALLIMACHI, sed destituta accentibus, leguntur. Postea eam cum sua *Hymnorum CALLIMACHI* conversione NICODEMUS FRISCHLINUS edidit *Genevæ* A. 1577. Vid. *Catal. Biblioth. August.* p. 765. Iste liber denuo lucem adspexit *Basileæ*, apud Wendelinum Hommium, A. 1589, 8. Eandem suæ *Hymnorum CALLIMACHI* editioni, *Antverpiæ*, apud Christophorum Plantinum, A. 1584, 12, publicatæ, adjecit BONAVENTURA VULCANIUS. Video & locum ei datum inter JO. ANT VULPII *Carmina*, *Patavii* edita A. 1725. Quid de pretio ejus aut alii senserint, aut ipse sentiam, fuse dictum est *Sect. I. §. X. not. (p)*. Ipse nos docet *Cap. LXXX. Misc.* susceptum id operis suasu IO. PICI, sibi familiarissimi, qui eo tempore, quo ipsæ hæ *Miscellaneorum* plagulæ prelum subierant, extemporalem hanc operam suscipere invitum jussit.

(kk) Egimus jam bis de MOSCHICI in *Amorem fugientem* Carminis interpretatione, *Sect. I. §. III. not. (f)*, & *§. X. not. (o)*. Nihil jam restat, quam ut, adjectum id laboris primum *Epistolæ POLITIANI ad ANTON. ZENUM*, postea libro *Epigrammatum*, tum MOSCHI & BIONIS *Idylliis*, *Brugis Flandrorum* A. 1565 editis, (vid. *Catalogum Biblioth. August.* p. 719,) nec non ELIÆ CÜCHLERI *Centuriæ II Florilegii diversorum Epigrammatum* p. 164 seq. doceamus Lectores nostros.

(ll) De *Carminis Sibyllini* interpretatione, vide, quæ dicta sunt supra *Sect. I. §. X. not. (q)*. Legitur hæc in *Miscellan. Cap. LVIII*, nec, quod sciam, usquam alibi. POLITIANI en de ea l. c. judicium: *Cur autem non & Latinos eos (versus) tentemus reddere, si non eleganter, utpote extemporales, ex fide tamen, servato etiam, quantum liceat, incomitæ illius, sed venerandæ, vetustatis colore nonnullo, aut squalore potius.*

(mm) Quid venerum poeticarum insit huic Elegiæ, suo loco dictum est *Seç. I.* Lugubre ejus argumentum, quippe destinatum laudibus *ALBIERÆ ALBITIÆ*, venustissimæ, omnique virtutum genere condecoratissimæ, fœminæ, *SIGISMUNDO STUPHÆ*, nobilissimo viro, desponsatæ, sed ante nuptias immatura morte exstinctæ. Habes hanc in principio libelli *Epigrammatum*, nunquam, quod sciam, sigillatim editam. At, cum longe ea excedat formam Epigrammatis, quippe aliquot paginas implens, hinc nec male a me factum putarim, quod peculiarem ejus hic mentionem injecerim. Propius ad Epigrammatis ingenium accedunt illa in ejusdem *Albiæræ præmaturam mortem* Carmina brevissima, numero septem, quæ in eodem *Epigrammatum* libello locum invenerunt. Nam, quod illic multis amplissimisque elegis, hic uno saltem aut duobus Distichis, complectitur Poeta. Elegiam, de qua dixi, cum aliis *POLITIANI Carminibus* adjectam legis *Carmin. illustr. Poet. Ital. Tomo VII. p. 358.*

(nn) De pretio horum *Epigrammatum* aut nostrum, aut aliorum, judicia attulimus, quod meministi, *Seç. I. §. X. not. (g).* Debetur horum pars maxima ipsius ingenio *POLITIANI*, etsi non desint, quæ ex vetustissimis Græcorum Carminibus translata in Latinum legantur. Hujus generis sunt *MOSCHI in Amorem arantem, & in Amorem fugitivum*, *PLATONIS in Archeanassam*, *ANTIPATRI in Homerum*, *ANONYMI in Ptolemæi Geographiam, & in Herculem & Antæum*, Epigrammata, *SAPPHUS in Timadem Epitaphium*, & breves aliquot versus, ex *THEOCRITO & HESIO* excerpti. Cetera varii sunt generis, pro occasione scribendi varia. Alia laudes amicorum, alia inimicorum probra, canunt. Nec raro in rem quamque obviam ludit Poeta, seria jocosis, læta tristibus, commiscens. Nec desunt *Hymni ad Deum*, testantes, meo judicio, animum *POLITIANI* ab impietate, cujus accusatur vulgo, alienissimum. In multis mireris extemporalem industriam; adeo promptum Nostro ad poesin ingenium fuit. Quisquis breviora hæc *POLITIANI* Carmina primus in ordinem & fasciculum redegit, in conquirendo, quod facile patet, studium singulare adhibuit, neque tamen ita omnes loculos

culos excussit, ut non effugerint industriam ejus talia nonnulla, quæ omnium maxime digna posteritate videantur. In his primo loco nominamus tersissimam POLITIANI in *Horatium*, seu potius in *editionem Horatii*, a Christoph. Landino publicatam, *Oden dicolon tetraastrophon*, cujus initium: *Vates, Threicio blandior Orpheo*, præmissam *Horatio*, a LANDINO Florentiæ primum A. 1482, fol. typis Antonii Misco-mini, (vid. MICH. MATTARIUM in *Annal. Typogr. T. I. p. 433. edit. nov.*) edito. Eandem additam *Horatio* LANDINI A. 1483 Venetiis vulgato, refert BERNARDUS DE LA MONNOYE in *Memoir. liter. T. I. p. 251*. Forſan eam editionem intelligit, quam exiisse ex officina *magistri Reynaldi de Novimagio Almani*, fol. memorat MATTARIUS l. c. p. 445. Nam, quæ est in manibus meis, eodem anno Venetiis, per Joannem de Forlivio & Socios, forma majore, (fol.) vulgata, ipsi ignota MATTARIO, tale prorsus nihil habet. Integram hanc *Oden*, inde ex *Horatio Landiniano* excerptam, proferunt MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr. T. I. p. 433. not. i. edit. nov.* & JO. ALB. FABRICIUS in *Biblioth. Lat. T. II. Lib. I. Cap. 13. p. 328 seq.* unde petat, per me licet, qui cupit. Suo jure hanc *bellam* dicit FABRICIUS l. c. & in laudanda ea tam liberalis est PETRUS DAN. HUETIUS, ut dignam antiquissimorum Poetarum ingenio, & cum elegantissimis Venuſini vatis Carminibus comparandam, dicat. Discas id ex verbis ejus, quæ sunt in *Huetian. Cap. VII. p. 19*: *Cette Ode est un chef d'oeuvre, & j'ose l'egaler aux plus belles d'Horace. Le tour, le nombre, les ornemens, l'élégance, tout cela est digne de la plus noble antiquité.* Huic jungimus venustissimam POLITIANI in *exilium Ovidii Elegiam*, Distichorum XX, in cujus principio Poeta:

Et jacet Euxini vates Romanus in oris,

Romanum vatem barbara terra tegit.

Hanc ab interitu vindicavit, & operis *de Poetis Latinis Libro III. Cap. 46. p. m. 462* primus publicavit PETRUS CRINITUS, POLITIANI discipulus. Quod dum facit, simul honorifice de ea scribit: *Permulti Scriptores, cum veteres, tum juniores, deplorarunt obitum illius, ut indignum atque miserabilem, habita-*

bita detestatione tam fæva, tamque calamitosa, relegationis. Sed eleganter inprimis & copiose (ut ego existimo,) Angelus Politianus id fecit bis versibus: &c. Inde migravit ea in varias Carminum OVIDIANORUM editiones, ut Lugdunensem DAN. CRISPINI, anni 1689, 4, Amstelodamensem NIC. HEINSII, anni 1661, 12, & ejusdem loci BURMANNIAS duas, anni 1719, 12, & 1727, 4. Forſan & his plures eam habent; ſed quas perveſtigare ſingulas, vix operæ pretium videtur. Expreſſit hanc Elegiam verſibus Gallicis LINGENDESIUS, Poeta in Gal- lis præſtantiffimus, ut docet BERNARDUS DE LA MON- NOYE in Mem. de liter. l. c. Porro ad prætermiſſa in libello Epigrammatum pertinet funebre illud in Hermolaum Barba- rum, quod ſupra legendum dedimus Sect. I. §. XVI. not. (d), nec minus tria illa in Franciſcum Salviatum, conjurationis Pa- ctianæ complicem, Epigrammata, adjecta Hiſtoriæ conjurationis Pactianæ, quam Operibus POLITIANI, Baſileæ A. 1554 edi- tis, adjunxit NIC. EPISCOPIUS. Denique fruſtra inter Carmina POLITIANI, cum reliquis ejus ſcriptis publica- ta, quæras illam XIII Diſtichorum in Thomam Baldinottum, eximi- um Poetam, Elegiam, quam Carminibus POLITIANI adjectam video in Carmin. illuſtr. Poet. Ital. T. VII. p. 383, nescio, an ex ſchedis MStis, an aliunde, huc translata. Singula hæc, quo- rum jam mentionem feci, Carmina, per ſe patet, non negligen- da eſſe futuro, ſi quis unquam exſtiterit, Carminum POLI- TIANI Editori. Ea, quæ jam in unum collecta volumen ex- ſtant, ad calcem Operum POLITIANI, ubicunque editorum, (certe earum omnium editionum, quæ inde ab anno 1498 publicatæ ſunt,) leguntur. Sunt vero & ſigillatim edita Pariſiis A. 1577, 12, ut me do- cuit MStus Regiæ Berolinenſis Bibliothecæ Catalogus. Præterea eo- rum copiam nobis fecere RANUTIUS GHERUS (JAN. GRU- TERUS) in Delic. Ital. Poet. T. II. p. 256 ſeq. MATTHÆUS TOSCANUS in Carmin. illuſtr. Poet. Ital. Vol. II, & Editor Carminum illuſtr. Poet. Italorum Florentiæ A. 1720 Voll. X, 8, edito- rum, Tomo VII a pag. 294 ad 404, ſed qui varia hic exulare juſſit Epigrammata, quæ certiffime a POLITIANO compoſita conſtat, etſi jacturam hanc quodammodo compenſaverit Elegiis duabus in exilium Ovidii, & in Thomam Baldinottum, quæ, ut paulo

paulo ante diximus, non sunt obvia in vulgari *Epigrammatum* libello. Habes & *Epigrammatum* POLITIANI nonnulla, ea-que præ ceteris venusta & eximia, admixta passim PAULI JOVII *Elogiis*, A QUERCU *Carminum Parti prima*, OTHONIS MELANDRI *Jocis atque Seriis*, JOANNIS BEBELII *Selectis Epigrammatibus Græcis, a variis Latine versis*, quem librum, A. 1529 editum, indicat MICH. MATTARIUS in *Annal. typ. T. II. p. 344. not. (b)*, PETRI ANDRÆ CANONHERII *Floribus illustr. Epitaphiorum*, CASP. DORNAVII *Amphitheatro Sapientia Socratica jocose-riæ*, THEODORI BEZÆ *Poematibus, editionis secundæ*, & ELIÆ CÜCHLERI *Florilegio diversorum Epigrammatum*. Unum id addo, Epigramma ANGELI in Carolum Aretinum non esse in CAROLUM patrem, ut frustra putat POCCIANTIUS in *Catalogo Scriptor. Flor. p. 35*, (mortuus enim est ARETINUS ille POLITIANO nondum nato,) sed in illius filium, doctrina & meritorum fama patri æqualem. Conf. *Giorn. de' Letter. d' Ital. T. X. p. 486 seq.*

- (oo) Ita olim, in Italia præsertim, moris fuit, ut, si quis doctrinæ & in literas meritorum fama præ ceteris inclaruisset, librosque edidisset communi orbis eruditi plausu exceptos, ejus, aut adhuc viventis, aut mortui, quæcunque elucubrasset unquam, in unum collecta volumen scripta ederentur, conservatura ita æternam Autoris, doctrinæque ejus, in posterorum animis memoriam. Taceo jam aliorum exempla, quippe non ignota iis, quibus familiare est, vetustiores libros manibus tractare. De POLITIANO jam dicam, cujus scripta politissima, vel Græce, vel Latine composita, quanti fecerint omnium ætatum viri eruditi, vel illud esse documento potest, quod his in unum corpus redigendis, jungendisque eleganter, laborem suintusque variis temporibus varii impenderint. De Græcis & Latinis tantum dicimus; nam, quæ vernaculo sermone scripsit Noster, nunquam, quod meminimus, cum ceteris conjunctim prodierunt. Exstat Collectionum istiusmodi, inter se & loco, & tempore, & ipsa forma, diversarum, tantus numerus, ut dubitare mihi liceat, sitne ulli unquam eruditorum, recentioris maxime ætatis, tantus honor habitus. Unde nec mirandum adeo, in designandis his

distinguendisque varios variorum lapsus animadverti. Patebit ex accurato Collectionum istarum indice, quem deinde dabimus, non accurate satis in *Catalogo Bibliothecæ Sarraziniana* P. I. p. 176 *Operum POLITIANI* editionem omnium primam dici *Florentinam anni 1499, fol.* falli etiam CONR. GESNERUM, qui *Opera* Nostri primum edita ab ALDO *Venetiis*, post *Lutetia* A. 1519 a JOD. BADIO ASCENSIO, tradit in *Biblioth. univers.* p. m. 44, nec minus WERNERUM JAC. CLAUSIUM, qui editionem primam illam ALDI *Venetam anni 1498*, secundam *Florentinam anni 1499*, perhibet in *Vita Polit. Cap. 10. p. 24*, denique ab Autoribus *Diarii Hist. crit. de la Rep. des lettr. T. III. p. 256* vulgata primum hæc *Opera* ab ALDO *Venetiis* A. 1502, *fol.* post a BADIO *Parisiis* A. 1519, per errorem dici. Ego vero inprimis gaudeo, assidua Scriptorum aut Bibliothecarum peruestigatione illud me affecutum, ut his meliora longe & magis certa communicare cum eruditis possim. Expromam igitur in commodum Lectorum, quæ mihi jam suppetit, instructissimam Collectionum istarum supellectilem, in quibus etsi non desint eius generis nonnullæ, de quibus, an viderint omnino lucem publicam, diligentius sit disquirendum; non putavi tamen, earum hic mentionem omittendam, ut, si qui Lectorum de his reddere nos certiores possint, hi jam sua rogati in commune proferant. Collectionum istarum antiquissima omnium, quantum mihi constat, prodit *Florentia* A. 1482, *fol.* Indicat eam *Catalogus Bibliothecæ Jani Rutgersii pag. 66. n. 55*, & ex eo MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr. T. I. p. 438 ed. nov.* Huic titulus: *Opera omnia Angeli Politiani, & alia quadam lectu digna.* Opera omnia promitti vides, sed quæ, per se patet, non excedere annum 1482. Itaque nihil minus hic legis, quam POLITIANI *Opera omnia.* Apparet enim ex iis, quæ de scriptis POLITIANI per totam hanc *Sectionem II* commemoravimus, maximam illorum partem, ea præsertim, quæ sunt omnium præstantissima, *Miscellanea* intelligo, *Historiarum Herodiani, & Alexandri Problematum*, interpretationes Latinas, magnam *Epistolarum, Prælectionum, Sylvarum, & reliquorum Carminum*, copiam, post annum demum 1482 aut composita esse a POLITIANO, aut certe lucem vidisse publicam. Num vero cetera omnia, quæ scripta sunt

sunt ante annum 1482, Collectione hac, quisquis eam curavit, complexus sit, cum iis omnibus, quibus non inspectum est opus rarissimum, nos quidem ignoramus. Idem fere dicendum de *Operum* Collectione *Brixienfi* anni 1486, fol. cujus notitiam debemus ADR. BAILLETO in *Jug. des Sav. T. II. P. I. p. 394 ed. nov. Catalogo Biblioth. publ. Univ. Lugd. Bat. p. 255*, &, qui ex eo habere videtur, MICH. MATTARIO in *Annal. Typogr. T. I. p. 780*. Non enim, qui hanc tenet, *Operum* omnium ac singulorum ab eo supellectilem teneri, docet librorum, sub vitæ demum finem a POLITIANO editorum, aut scriptorum saltem, cumulus. Ceterum, cujus cura aut impensis ista æque, ac prior illa *Florentina*, in vulgus exierit, is demum nos doceat, qui suis utramque manibus tractaverit. *Brixensem* sequitur Collectio *Veneta*, typis Aldi Manutii publicata A. 1494, fol. cujus indicium facit *Bibliotheca Frid. Adolphi Hansen ab Ehrencron pag. 162*, ubi notulam addidit Editor: *C'est la meilleure edition, & la moins commune*. Neque tamen abnuerim, si cui error typographicus hic suboleat, legendumque pro 1494 videatur 1498. Non enim in *Annalibus typographicis* MATTARII, quem, ut est in his rebus oculatissimus, non eam editionem, si unquam publicatam putasset, fuisse omissurum putarim, quique disertis verbis, A. 1498 primum id operis vulgatum a MANUTIO, nos docet in *Annal. Typ. T. I. p. 85. ed. nov.* nec usquam alibi, *Aldinam* hujus anni Collectionem nominari video. Singularis tamen quædam, nec robore suo destituta, ratio editioni huic aliquem inter Collectiones *Operum* POLITIANI tribuendum locum suadet. Nimirum ex Præfatione ALDI, Collectioni *Operum* POLITIANI, quam is edidit A. 1498, præmissa, quæque ipsa ab editione anni 1494, si qua exstiterit re vera, abesse minime potuit, illud haud obscure colligas, primam omnium Collectionum, quæ sunt in lucem editæ, fuisse ab ALEXANDRO SARTIO, cive Bononiensi, POLITIANI amico, adornatam. Ita enim ALDUS: — *scito, non esse hæc edita ab ipso (POLITIANO), sed ab amicis, & præcipue ab Alexandro Sartio, Bononiensi, literatis omnibus pergrato viro, qui amicissimi viri, quæcunque habere potuit, opera, multum ac diu & accurate quæsitæ, imprimenda curavit.* Addo luculentum PETRI CRINITI testimonium

in *Epist. ad ALEX. SARTIUM*, Lib. XII. Epp. POL. Ep. 21: *Scripseram pridem ad te, Alexander, tum & illud monueram, ut, quos collegisti adhuc Politiani labores, pro tua nunc diligentia in bonorum usum proferendos curares. Ut enim, quod omnes jam norunt, sive Politiani manibus hoc debeas, sive debere te putes, hoc totum in te oneris reclinasti, ne quid omnino ab eruditis desideretur, quod ingenio partim Politiani & industria effectum est, rem profecto & te dignam, & in qua laudem tuo nomini haud immerito amplam concilies. Atque, ut tu quidem, Alexander, Politiani noctibus & vigiliis prospiciendum putasti: ita hercle crediderim & studiosorum ingenia plurimum tibi debitura, qui unus sis autor, ne tot, tam varia, tam multiplices, eruditorum lucubrationes intereant. Jam vero, si ALEXANDER primus fuit eorum, qui post mortem POLITIANI Opera ejus junctim publicarunt, nec dubitandum, quin Venetiis prodire hæc jusserit, quippe ejus urbis tunc civis; necesse est, ante annum 1497 Collectionem ejus publicatam, quod exstet ejus anni alia Florentina, quæ subsecuta est Sartianam. Unde recte colligas, A. 1494 ex typographia ALDI primum exiisse Opera POLITIANI. Sed nihil hic certi definimus, quin potius ejus rei fidem esse penes Bibliotheca Ebrenconiana Editorem jubemus. Certius de Florentina, quam modo dixi, edita anno 1497, fol. compertum habemus. Habent hanc CORNEL. a BEUGHEN in *Incunab. Typogr.* p. 102, ORLANDUS in *Orig. e progr. della stampa* p. 589, JO. ALB. FABRICIUS in *Biblioth. Græc.* T. IV. p. 74, & MICH. MATTARIUS in *Annal. Typogr.* T. I. p. 656 edit. nov. qui titulum Operis hunc exhibet: ANGELI POLITIANI Opera omnia recusa, male quidem, quandoquidem non satis recte is FABRICII, quo ipso utitur teste, verba accepit. Ita enim ille l. c.: POLITIANI Opera Florent. 1497 fol. recusa Venet. 1498; ubi satis apparet, vocem recusa non ad editionem Florentinam, sed ad Venetam, spectare. Inter Scriptores illos, quos dixi, non est ullus, qui nomen vel editoris, vel Typographi, nos doceat, aut operum, hic collectorum, indicium faciat. Mihi vero, ut Opus ipsum, quippe sub incunabula Typographiæ editum, propius intuerer, nunquam esse adeo felici licuit. Itaque, quantumvis cupiam hic copiosus esse, silere me jubet dicendorum penuria.*

ria. Illud tamen ex FABRICII *l. c.* discimus, Collectioni huic accessisse *Problematum* ALEXANDRI interpretationem, cura PETRI CRINITI, qui an omnem ejus Collectionis curam suscepit, an cum alio quocunque partitus sit, is demum certo definierit, cui Operis ipsius propius inspiciendi copia facta fuerit. Excipit ordine *Florentinam* hanc *Veneta* ALDI MANUTII, *A. 1498, fol.* edita, quam nos ipsam in librorum nostrorum supellectile servamus, tanquam præclaras superiorum temporum & ALDINARUM elegantiarum reliquias. Puto, nihil hanc discrepare ab ALDINA anni 1499, quam exhibet *Bibliotheca Menars.* *p. 145. n. 1878*, errore forsan numerorum, quem in his rebus facile committi posse, quotidie experimur. Idem mecum sentit MICH. MATTARIUS in *Annal. T. I. p. 690. not. 2.* Fuit ALDUS iste in amicissimis POLITIANI, ut satis apparet ex mutuis horum Epistolis, quæ sunt *Libro VII. Epist. POLIT. n. 7 & 8.* Neque adeo ad publicanda hæc Opera alio accessit animo, quam ut memoriam hominis sibi conjunctissimi, quantum posset, ab oblivione vindicaret. Titulum Operi præfixit ALDUS: *Omnia Opera Angeli Politiani, & alia quædam lectu digna, quorum nomina in sequenti Indice videre licet.* Quæris, quid sibi velint illa *alia*, POLITIANEIS addita? Intelligi hic scito partim eruditissimorum virorum ad POLITIANUM *Epistolas*, partim, quæ *Libro XII Epistolarum* accessere, HERMOLAI BARBARI nonnulla, *Epistolas* nempe, in quibus eruditissima *de Ferculis*, & Græcæ duæ ad JUSTINVM TODEMADYVM & ANTONIUM PYROPYLUM, leguntur, porro in *Paraphrasin Physices Themistii Præfationem ad Ant. Galateum*, in *Paraphrasin Themistii, Peripatetici, Præfationem ad Sixtum IV, Pont. Max. in Castigationes Plinianas ad Alexandrum VI, Pont. Max. & in libros Aristotelis, Præfationes*, denique ad *Fridericum, Imperatorem, & Maximilianum, Regem Romanorum, Orationem.* Præmissa est Operi tersa & vere Manutiana ad MARINUM SANNU-
TUM, LEONARDI Filium, Patricium Venetum, *Epistola, & Dedicationis, & Præfationis*, locum sustinens. Patet hinc, SANNUTI hujus potissimum hortatu in proposito edendi operis confirmatum MANUTIVM; colligendis his POLITIANI

scriptis ab ALEXANDRO SARTIO, Bononiensi, extincto jam POLITIANO, operam navatam; dignissimum hinc venia POLITIANUM esse, si quid in ejus scriptis deprehendatur maculæ, quandoquidem emendaturus, si licuisset, fuerit. Præterea commemorantur hic multa de SANNUTI partim, partim POLITIANI, in literas præclaris meritis, hujusque scripta nominantur varia, aut inchoata saltem, aut plenissime perfecta, sed a malevolis morienti subducta, & ut aliquando ederent pro suis, occultata. Ipsa POLITIANI scripta Voluminibus duobus continentur, quorum priori legis *Epistolarum libros VII; Præfationem in Charmidem Platonis, e Græco in Latinum translatus*, cum ipsa interpretationis hujus parte, quanta inveniri potuit; *Miscellaneorum Centuriam*; altero *Herodiani Historiam, e Græco in Latinum conversam; Epicteti Enchiridii interpretationem Latinam; Defensionem pro Epicteto ad Bartholomæum Scalam; Alexandri Aphrodisieii Problemata, Latine versa; Plutarchi Amatorias narrationes, Latine redditas; Prælectionem, cui titulus: Læmia*; aliam, *Panepistemon; de ira, in pueris optimæ sæpe indolis argumento, Epistolam ad Laurentium Medicum; Præfationem in Homerum*; aliam in *Quintilianum & Statii Sylvas*; aliam in *Suetonium*; *Orationem pro Oratoribus Senensium, ad Alexandrum VI, Pont. Max.*; aliam pro *Oratoribus Florentinorum, ad Alphonsum, Regem Siculum*; aliam pro *Oratoribus Florentinorum, ad eundem Alphonsum*; aliam pro *Prætoribus Florentino, ad Dominos Florentinos*; *Athanasii Opusculum in Psalmos, e Græco in Latinum translatus; Dialecticam; Prælectionem de Dialectica*; aliam in *Persium; Sylvas, Nutricia, Rusticum, Manto, Ambram; Epicedion in Albieram; Librum Epigrammatum Latinorum*; denique *Epigrammatum Græcorum libellum*. Exulant igitur hac Collectione THEOPHRASTI *Characterum Latina interpretatio, Conjuratæ Pactianæ historia*, & leviora nonnulla alia, sed quorum forte tunc copia haberi non potuit. Eadem desiderantur in reliquis omnibus, quæ postea secutæ sunt, *Operum Collectionibus*, prorsus ad hanc Aldinam adornatis, nisi quod in Basileensem anni 1553 primum migravit *Conjuratæ Pactianæ historia*. Nitorem literarum, & chartæ elegantiam, si spectes, nescio, an ulla præferenda sit Aldinæ huic; quod facile credent, quibus Aldino-

rum

rum operum elegantia vel aliunde fatis est cognita. Non dissimulamus tamen, erroribus operarum nimium corruptam fœdatamque esse, ut vel uno hoc nomine Lectoribus meis alias omnes potius, quam *Aldinam* hanc, legendas suadeam. Mirum id iis videbitur, qui emendatissimæ scripturæ causa editiones *Aldinas* vulgo commendari præ aliis omnibus meminerint; qui ipsi tamen, ubi ad lectionem horum *Operum* accesserint, a reliquis omnibus unam hanc degenerasse valde, agnoscent, puto. *Aldinam* hanc subsecuta est altero anno post, nempe 1499, *Florentina*, typis *Leonardi de Arigis de Gesoriaco*, forma majori, (fol.) excusa; cujus notitiam suppeditant *ADR. BAILLETUS* in *Jug. des Sav. T. II. P. I. p. 394*, *ORLANDUS* in *Orig. e progr. della stampa p. 379*, & *MICH. MATTARIUS* in *Ann. typ. T. I. p. 690. ed. nov.* Eam nec videre mihi unquam contigit; nec, cujus sit pretii, aut quid librorum contineat, ullus est Scriptorum, qui nos doceat. Cum *Aldina* in omnibus consentientem dicis? Non abnuo, modo non id pertinacius contendas. Etenim *Aldinam* illam & *Florentinam* hanc editionem tam breve temporis intervallum intercessit, ut alteram vix ante oculos habere potuisse editor alterius videatur. Certe utriusque hanc discrepantiam notat *MATTARIUS* in *Annal. typ. T. I. p. 104*, quod Græca, quæ leguntur in scriptis *POLITIANI*, in *Florentina* absque apicibus & accentuunculis sint exscripta, cum eas minime negligendas putarit *ALDUS*, nisi in versibus *Sibyllinis*, *Cap. LVIII Misc.* obviis, & Græca *CALLIMACHI Elegia*, quam *Misc. Cap. LXXX* legimus, quibus in locis, diserte *POLITIANUS*, abesse eas in codicibus vetustis, testatur. Jam novam *Aldinam Operum* istorum editionem *anni 1502 fol.* memorant *Autores Diarii Hist. crit. de la Rep. des lettr. T. III. p. 256*, sed de qua nihil habent scriptores alii, ut verosimillimum sit, per errorem, nescio an Autorum, an operarum, pro anno 1498 in Diario illo legi 1502. Accedimus potius ad *Collectionem Parisiensem anni 1512*, a *JODOCO BADIO ASCENSIO*, nobili & erudito Typographo, majoris formæ *Voluminibus duobus* vulgatam. Hujus, quam nostris ipsi manibus versavimus, *Volumen alterum Epistolas & Miscellanea*, alterum scripta *POLITIANI* reliqua, complectitur. In omnibus editionem hanc *BADIUS* ad *Aldinam*

nam effinxit, ipsamque in ejus fronte MANUTII ad SAN-
 NUTUM Epistolam collocavit. Priorem operis partem
 NICOLAO BERALDO, *Aurelio, Jurisperito & con-
 sultissimo, & disertissimo, posteriorem LUDOVICO DE BER-
 QUINO, clarissimis natalibus, spectatissimis moribus, & cultissi-
 mis literis, prædito juveni, singulis eleganti, nec indocta, Epistola
 inscripsit. At, externum operis habitum, & ductum literarum,
 si respicias, jam omnibus cognitum est, quantum Aldinis Badia-
 na cedant. Post aliquod temporis intervallum, A. 1519, idem
 BADIUS de nova, eaque auctiore quodammodo, horum Ope-
 rum editione cogitare cœpit. Prodierat ipsius cura A. 1517
 FRANCISCI SYLVII, Ambianatis, in Epistolas POLITI-
 ANI Commentarius, de quo supra copiose diximus. In eas-
 dem, & in Miscellanea, ipse Annotationes, etsi SYLVIANIS
 multo breviores, scripserat, de quibus & ipsis mentionem supra
 fecimus. Præterea JACOBUS TUSANUS, Trecensis,
 doctissimus juvenis, postea publicus Græcæ linguæ Professor Pa-
 risiensis, qui Græcas BUDÆI Epistolas, nec non quædam ex THE-
 ODORI GAZÆ Grammatica, Latine vertit, (vid. CONR.
 GESNERI Biblioth. univ. p. 365. B.) non inutilem laborem
 susceperat, in Latinum transferendi, quæcunque in Operibus
 POLITIANI Græca legerentur, ipsa etiam Epigrammata
 Græca, integro libello edita. Nihil horum abesse de-
 bere ab Operum POLITIANI editione nova, judicavit BA-
 DIUS. Exiere igitur denuo hæc Opera ex officina Ascensiana
 anno, quem dixi, 1519, non scriptis POLITIANEIS, sed SYL-
 VII & BADII in Epistolas Commentariis, & TUSANI La-
 tina Græcorum interpretatione, denique & rerum ac verborum
 notabiliorum, in Epistolis ac Miscellaneis obviorum, Indice, ab
 ipso BADIO contexto, qui editionem hanc Aldina quodam-
 modo efficere commendabiliorem potest, locupletata. In cete-
 ris omnibus, siue formam, siue ordinem scriptorum, spectes, po-
 sterior hæc editio cum priori convenit. Mihi hic facile credes,
 qui utramque teneo, utramque inspexi diligenter. Rubrum
 posteriori hoc dedit ASCENSIVS: Omnium Angeli Politiani
 Operum (quæ quidem exstare novimus) Tomus prior, quo sunt
 Epistolarum Libri XV, cum quibusdam addititiis, quæ sequenti
 indi-*

*indicabuntur tabella: Charmides Platonis, a Politiano Latinitate donatus, opus imperfectum: Miscellaneorum Centuria prima. Accessit omnium, quæ in toto Opere Græca sunt, accuratissima Jacobi Tufani interpretatio: Epistolarum & Miscellaneorum explanationes, cum earum Indice. Cetera ejusdem Opera vel Opuscula in posteriore indicabuntur Tomo vel Particula. Dedicavit librum BADIUS LUDOVICO RUSEO, integerrimo & longe prudentissimo Suppræfecto civili, a civilibus videlicet Judiciis locum Regium in inclyto Parisiorum tribunali tenenti, quem compellat Epistola illustri ac pereleganti, data XV Cal. Mart. A. 1518. Subjecit huic Epistolas quatuor, unam ad ANTONIUM COBERGERUM, Norimbergensem civem, virum integerrimum, atque literariam rem gerentium laudatissimum, cui Epistolas POLITIANI A. 1499, alteram ad NICOL. BERARDUM, cui, ut dixi, editionis Operum, A. 1412 publicatæ, Partem priorem, tertiam ad LUDOVICUM de BERQUINO, cui ejusdem editionis posteriorem Partem, quartam denique ad FRANCISCUM HALOINUM, Ambianorum Antistitem, cui Epistolas POLITIANI, cum Commentariis FRANC. SYLVII A. 1717 sigillatim editas, inscripserat. Ad calcem Operis adjectum est Privilegium Regium, quo cautum est, ne quis hæc Opera triennio proximo imprimeret præter Badium, aut impressa in regnum Francorum inferret. Interpretationem TUSANI quod attinet, habet hæc simplicitatis gratiam, & ad id inprimis comparata est, ut, quorum lectio habere aliquid difficultatis videretur, ea, additis Latinis verbis, planiora evaderent. Artis veroquam parum studiosus fuerit TUSANUS, patet inprimis ex Carminibus POLITIANI Græcis, quæ ipsa non sunt versibus, sed prosa oratione, prorsus ad verbum, latine reddita. Pergimus ad SEBASTIANI GRYPHII, prænobilis Lugdunensium Typographi, Collectiones, sed quarum nec ipsi certo definire numerum audemus. Harum tres tantum numerat Autor Diarii *Hist. crit. de la Rep. des lettr.* T. III. p. 256, unam A. 1539, alteram A. 1545, tertiam A. 1550, publicatam. Sed fefellit hunc calculus, exstatque major longe editionum numerus, quarum alias ipse vidi, alias aliunde didici. Harum prima A. 1528 prodiit, mihi ipsi inspecta, & in JO. CHRISTOPH. BECMANNI *Catalogo Biblioth. U-**

niv. Francof. p. 231, nec non in MICH. MATTARII *Annal. Typogr. T. II. p. 710*, obvia. Hanc secutæ sunt novæ *A. 1533*, quam exhibet *Bibliotheca Marckiana P. II. p. 56*, *A. 1536*, quam legis in *Biblioth. Telleriana p. 410*, & in *Catal. Biblioth. Traj. Bat. p. 134*, *A. 1537*, quam nos ipsi manibus servavimus, *A. 1539*, quam & ipsam in librorum nostrorum penu servamus, *A. 1545* & *1550*, quam servat *Bibliotheca Uilenbroukiana P. III. p. 208*. Postremam hanc, etsi diversis annis editam, unam tamen eandemque puto, ita quidem, ut *Tomus I A. 1545*, posteriores *A. 1550*, prodierint. Cujus rei indicium facit *Bibliotheca Uilenbroukiana*, ubi uni editioni uterque annus subnotatur. Forsan æque comparatum est cum aliis, quas nominavimus, inprimis quæ *A. 1536* & *1537* prodire, quas, si breve temporis intervallum respicias, vix conjungendas dubites. Septemne igitur, an sex, an his pauciores forte, *Collectionis Gryphianæ* editiones exstent, vix docere nos nisi illi liceat, qui singulas ante oculos habuerit. Quotquot demum illarum prodierint, omnes & forma, quam octavam vocant, & *Voluminum* numero, inter se conveniunt. *Tribus* enim *Tomis* scripta POLITIANI distinxit GRYPHIUS, quorum primo *Epistolæ & Miscellanea*, altero Latinæ Scriptorum Græcorum interpretationes, tertio reliqua, quæ scripsit, omnia, continentur. Eo nomine laudandus præ ceteris GRYPHIUS, qui scripta POLITIANI, pro variis horum generibus, in varias partes congeffit. Quod vero ad numerum scriptorum POLITIANI, non est GRYPHIANA Collectio ditior ALDINA. Commode tamen accessere illi Index rerum, in *Epistolis & Miscellaneis* notabiliorum, nec non margini appositæ breviores notæ, aut rerum summam continentes, aut loca difficiliora enodantes. Præterea ex BADIANA Collectione adjunctam videmus Latinam TUSANI eorum, quæ sunt Græca in his scriptis, conversionem, etsi de ea ne verbo quidem mentionem fecerit GRYPHIUS, nec usquam legatur TUSANI, autoris, nomen. Id forsan male habeat lectores, Præfationis nihil præmissum a GRYPHIO, quo fit, ut institutum Editoris, nisi pervestigato toto Opere, cognosci vix possit. Eam vero Collectioni huic præ ceteris tribuendam laudem puto, quod & mole externa ad usum Lectorum apta inprimis, & *Aldinis* mendis purgatissima, &

& ipsa literarum elegantia maxime sit commendabilis. Jam *Basileensem* anni 1542, fol. Collectionem memorari video in *Biblioth. Marckian. P. I. p. 169*, sed de qua, nihil est, quod proferam; adeo tacent de ea alii aut Scriptores, aut Bibliothecarum Indices. Unde prope ab eo absum, ut numerorum hic errorem agnoscam, nec aliam indicari Collectionem putem, quam quæ prodiit *Basileæ A. 1553 apud Nic. Episcopium, juniorem, fol.* Hæc, etsi tempore ceteris posterior, inter rarissimas tamen numeranda videtur; adeo pauci sunt, qui vel visam sibi, vel saltem cognitam, testentur. Et ipse diu hanc frustra vestigavi, spemque ejus obtinendæ deposueram fere, cum nuper demum vix opinanti tale quid forte fortuna in manus incideret. Habet ea præ ceteris omnibus præcipuum hoc ac singulare decus, quod accessit ei *Conjuratæ Pactianæ historia*, nec, quod meminimus, seorsim antea, nec cum aliis POLITIANI scriptis conjunctim, edita. Reliquorum vero, quæ sunt in ALDINA Collectione, scriptorum hic prorsus nihil desideres. Nec frustra hic quæras JACOBI TUSANI *Interpretationem Græcorum, quæ sunt in scriptis Nostri obvia*, etsi non sub ipsius TUSANI, sed sub *cujusdam tantum Studiosi*, nomine compareat. Patet enim ex collatione hujus cum illa TUSANI, nihil has inter se discrepare, sed Autorem agnoscere unum eundemque. Præterea ad calcem Operis accessere *Indices tres*, unus *Autorum, in Politiani lucubrationibus citatorum*, alter *locorum, ex Autoribus a Politiano vel explicatorum, vel a mendis purgatorum*, tertius *rerum verborumque, in lucubrationibus Politiani omnibus obvenientium*. Copiosus imprimis est postremus hic, qui, cum in scripta POLITIANI omnia ac singula confectus sit, qualis non exstat usquam alibi, & ipse huic *Collectioni* singularem quandam præ ceteris gratiam conciliat. Titulum ei præfixit Editor: *Angeli Politiani Opera, quæ quidem exstiterè hætenus, omnia, longe emendatius, quam usquam antehac, expressa: quibus accessit Historia de conjuratione Pactiana in familiam Medicam, elegantissime conscripta: quorum omnium ordinem post Politiani Elogia invenies: addito una Indice memorabilium copiosissimo*. Dedicavit Opus suum EPISCOPUS Clarissimo Jurisconsulto, D. CAROLO HARSTO, Principis Guilielmi, Ducis Cliven-

sis, &c. Consiliario. Compellat hunc in fronte Operis Epistola non ineleganti, unde discimus, librum hunc eorum omnium, quos prelo suo exire jussit EPISCOPUS, junior, fuisse primum. Facete eam in rem ipse: *Orsus sum autem hanc negotiationem literariam optimo jure ab eo, qui, si non primus, certe cum primis, rem literariam, per mille annos pessundatam a barbaris, tanta sua cum laude cœpit restituere integritati pristinae hoc nostro felice Seculo, ut, cum patrum ætate una cum Hermolao Picoque majore triumviratus honorem adeptus sit omnium eruditorum calculis, ita, ut pro impudente alienoque a Musis simul & Gratiis exploderetur, quisquis contra mutire auderet, eam existimationem etiam fato functus retineat apud posteros, & quamvis in hodiernum usque secuta sint multa præclara lumina, tamen constanter suum gradum teneat, & inter primores censeatur.* Annectit huic Epistolæ honorifica aliquot doctissimorum virorum, JOVII, CRINITI, ERASMI, STROZZII, filii, & Incerti cujusdam, de doctrina POLITIANI testimonia. Epistolis POLITIANI additæ sunt ad marginem notæ breviores, rerum summam continentes, & ad usum lectorum satis accommodatæ. Ceterum, typorum non eam hic esse, quam in *Aldina & Gryphiana* Collectione, elegantiam, facile ferent ii, qui externa hæc parum curant. Ultima, quam novi, *Operum POLITIANI Collectio* in lucem exiit *Antverpiæ A. 1565, 8, typis Philippi Nutii*, quam Amici cujusdam, olim Lipsiensis, nunc Gottingensis, humanitate mecum communicatam gaudeo. Ejusdem *Collectionis* mentionem faciunt GEORG. DRAUDIVS in *Biblioth. Class. T. II. p. 1436*, & Editor *Bibliothecæ Tellerianæ p. 410*, sed quorum alter annum 1566, alter 1567, ei natalem dicunt, ut nesciam hinc definire certo, sitne ab his error admissus in numeris, an *Collectionis* hujus editiones una plures prodierint. Ad hæc, cum Operis istius non nisi *Tomus primus*, continens *Epistolas & Miscellanea*, venerit in manus meas, nec quidquam præterea Scriptoribus, quos nominavimus, proferri videam, dubitationi hinc locus relinquitur, an Opere hoc universa POLITIANI scripta complexus sit Editor, exstetque inter eruditos *Collectionis* hujus *Volumen alterum*. Quicquid ejus rei sit, nisi in animo fuisset Editori, universam scriptorum suppellectilem in unum corpus cogere,

cogere, non video causam, cur, quicquid est hujus operis, *Tomum primum* inscripserit. Præfixit enim hunc libro titulum: *Angeli Politiani Operum Tomus primus, Epistolarum libros XII, ac Miscellaneorum Centuriam I, complectens*. Editoris nomen nec in fronte Operis, nec usquam alibi, apparet. Nec Præfationis quidquam præmissum, unde de Collectionis hujus instituto constare possit. Accommodatissimum ad usum Lectoris Opus faciunt TUSANI partim *interpretatio Græcorum*, partim nonnullæ, margini adscriptæ, notæ breviores, partim denique *Index rerum & verborum* copiosus. Nec elegantiae nihil habet externus Operis habitus, quem typorum nitor, & chartæ bonitas, satis commendare eruditis possunt. Est hæc, quod dixi, Collectionum, quæcunque prodierunt unquam, ultima, quam brevi, ut ex literis fratris mei, CAROLI OTTONIS, disco, excipiet nova, eaque, quod spero, ceteris omnibus multo auctior & elegantior, quam Florentiæ, jam in eo est, ut paret insignis doctrinæ vir, ALEXANDER POLITUS, quem, ut hoc pariter opus, ac præclara alia, quæ meditatur, inprimis *Eustathium* suum, urgeat, &, quam primum id fieri possit, perficiat, publico nomine, & literarum causa, obtestamur.

§. 3.

Haftenus, quæ sunt ante oculos omnium exposita, omniumque manibus versantur, POLITIANI scripta nominavimus. Quorum, etsi per se patet, & copiam insignem, & admirabilem doctrinam, esse, ut hæc præcipuam POLITIANO inter eruditos videantur famam dignitatemque comparasse; auget tamen mirifice hanc gloriam eorum numerus, quæ sunt scripta verius ab ANGELO, quam luce donata publica, quæque, communi quodam laborum præstantissimorum fato, aut periere prorsus incuria hominum, aut, magno literarum incommodo, ad hunc usque diem

remotissimis Bibliothecarum carceribus detinentur. (*a*) In hoc genere scriptorum POLITIANI numerantur Latinæ librorum aliquot Homeri, (*b*) Quæstionum naturalium Alexandri Aphrodisiensis, (*c*) Aphorismorum Hippocratis, & in hos Commentarii Galenici, (*d*) Xenophontis de memorabilibus Socratis, (*e*) Demosthenæ de Syntaxi Orationis, (*f*) interpretationes, porro Miscellaneorum Centuria altera, (*g*) in Statium Annotationes, (*h*) in Errores linguæ Latinæ liber, (*i*) in Aristotelis Librum de animalibus Commentarii, (*k*) Ulyssis ad Achillem Oratio, (*l*) Carmina etiam de sanguinaria Juliani, Medicæi Principis, cæde, (*m*) de Diis gentilium, (*n*) & in gentis Medicææ laudem, (*o*) præterea in Fastos Nasonis Commentarius poeticus, (*p*) denique varii generis Emblemata & cantiunculæ, aut ingenii causa, aut pro amicis, compositæ. (*q*) In quibus cum nihil sit, de quo non magna omnia nos judicare illustris ejus Autor jubeat; facile hinc intelligimus, quantam ab eruditis gratiam sit initurus, si cui, unum horum aut alterum sordidissimis aliquando tenebris protrahere, purgatumque vetustatis mucore, in pristinam restituere elegantiam, contigerit.

(*a*) Cum in varias, easque nobilissimas, Europæ Bibliothecas scripta POLITIANI, post mortem ejus, plurima translata sint, ut ex his, quæ deinde dicentur, unusquisque facile intelliget; tum præ
ceto-

ceteris præclara hæc cimelia servant Florentiæ *Martiana & Medicea* Bibliothecæ, utraque hoc dignior tanto deposito, quo suaviorem olim POLITIANO suo secessum præbuerat. Habere enim in *Medicea* maxime Bibliotheca Musæ POLITIANI continuum suum velut domicilium, unde egregia ipsis studiorum instrumenta & subsidia venerunt. Ea de re supra *Seç. I* dictum copiosius. Hinc facile credas, vel ipso annuente POLITIANO factum, ut iis in locis, unde venerant primum, reposita sint doctrinæ illius ingeniique monumenta selectissima. Firmat hanc conjecturam FRANC. ROBERTELLUS, qui, eorum librorum, quibus usus est POLITIANUS, multos asservari in illustrissimis his Bibliothecis, diserte testatur in libro *de Arte corrigendi*: *Quanta, obsecro, fides in Politiano, cujus intueri licet adhuc Florentiæ in Medicea & Martiana Bibliothecis MStos libros; ubi publice asservantur, quibus usus est.* Mittit & PETR. CRINITUS nonnulla ALEXANDRO SARTIO in *Epist. ad eundem, Lib. XII. Epp. POL. Ep. 22*, quæ ex *Medicea Bibliotheca inter Politiani libros inventa* ait. In his *Prælectiones* nominat, sed quæ postea a SARTIO cum aliis POLITIANI scriptis junctim sunt editæ. Præcipue vero ad ea, quæ lucem adhuc publicam expectant, pertinent *Carmina* POLITIANI vernacula, quorum insignem copiam, dignam forte, quæ in lucem aliquando publicam exeat, custodiri adhuc in *Medicea* Bibliotheca, jam supra CRESCIMBENII testimonio docuimus Lectorem.

- (b) De Latina *Homeri* interpretatione poetica bis commemoravimus *Seç. I. §. III. not. (s) & §. X. not. (n)*, idque tam copiose, ut jam, quod addi his possit, supersit nihil. Saltem, quod hujus loci est, moneo, non exstare hujus laboris ullum hoc tempore vestigium, nec dubium videri, quin commune jam dudum rerum humanarum fatum sit expertus. CLAUSTIO tamen in *Vita Politiani Cap. XXIV. p. 48* si fides habenda, tale quid olim in Bibliotheca sua FRANC. HESSELIUS, in Roterodamensi Athenæo Historiarum & Eloquentiæ Professor, servavit. At, cum ille petitam sibi hanc notitiam tradat ex HESSELI *ad Ennii Fragmenta Notis*, quales, quod mihi constat, prodire nunquam, nec in HESSELIANA editione *Ennii, A. 1707* vulgata, additisque ei HIER. COLUMNÆ & aliorum *Notis*, tale quidquam commemoretur, hinc

hinc, donec certiora aliunde nobis liceat cognoscere, ea de re merito nos dubitamus.

(c) Differunt hæ *Naturales Quaestiones a Naturalibus Problematibus* ALEXANDRI, quorum Latinam interpretationem exstare in *Operibus POLITIANI*, omnibus est notum. Græce inscriptæ sunt hæ *Quaestiones*: Φυσικῶν χολίων ἀποριῶν καὶ λύσεων βιβλία, δ. Latine igitur diceres *Physicorum scholiorum per dubitationes & solutiones Libros quatuor*. Sed compendiis verborum studens POLITIANUS, contracte *Quaestiones naturales* dixit. Usus est hac loquendi ratione in *Miscellan. Cap. I*, ubi nexus verborum docet, non alium POLITIANO, quam illum *Scholiorum*, librum intelligi; id quod observavit etiam JO. ALB. FABRICIUS in *Biblioth. Græc. T. IV. Lib. IV. Cap. 25. p. 72*. Eundem *Quaestionum naturalium* librum, si non integrum, ex parte tamen, a se Latine redditum, POLITIANUS docet in Epistola ad HIERON. DONATUM, *Lib. II. Ep. 13*, ubi ita ille: *Equidem nonnullas Alexandri hujus peracutas in Philosophia Quaestiones anno jam tum superiore Latinas feci*. Scripta est Epistola anno 1490; unde patet, laborem hunc susceptum a POLITIANO A. 1489. Quod si ita est, vel hoc ipso argumento manifestum evadit, diversam esse hanc interpretationem ab illa *Quaestionum naturalium*, quippe quam perfectam a POLITIANO anno jam 1477, aut circa subsequents initia, diximus §. antec. Recte igitur JAC. PHILIPPUS BERGOMENSIS in *Supplem. Supplementi Chronic. p. 435*: *Vertit Alexandri Aphrodisii Quaestionum libros quatuor, itemque Problemata ejusdem Alexandri &c.* nisi forte dubitandum putes, an universum *quatuor Librorum* Opus verterit POLITIANUS. Minime quidem POLITIANI id verba docent, qui nonnullarum saltem *Quaestionum* mentionem facit; nec aliunde de hoc POLITIANI labore quidquam constat. Quo Scriptorum silentio eo adducor, ut, periisse libellum hunc, luce dignissimum, aut certe, in scio orbe erudito, injustis Bibliothecarum vinculis detineri, suspicer. Utrumque vero damnosum & prorsus fatale accidisse literis, quis est, qui non intelligat?

(d) Fuisse & *Aphorismos HIPPOCRATIS*, cum *Commentariis* GALENI, laudabili instituto, in Latinum translato a POLITIANO,

TIANO, & JACOBI PHILIPPI BERGOMENSIS in *Supplem. Supplementi Chron. p. 435*, & præ ceteris PETRI CRINITI in Epistola ad JO. FRANC. PICUM, Mirandulanum, adjecta POLITIANI interpretationi *Problematum ALEXANDRI*, testimonio constat. Et CRINITUS quidem, ejus laboris tantum partem inventam in schedis ANGELI, nos docet, sed eam ita comparatam dicit, ut, plurimum POLITIANO in hoc Opere laboris studiique positum fuisse, hinc appareat. *Jam nec illud, inquit, humanissime Princeps, omiserim, quod Oracula quoque ex Hippocrate, cum Claudii Galeni Commentariis (ita enim τὰς ἀπομνημονεύμας appellabat,) Latini homines legerent. Nam & pars adhuc aliqua exstat, ac plurimum in ea re laboris & vigiliarum, quod is olim mihi referebat, exhaustit. Sed hunc laborem quidam e charis supplerunt.* Ex his colligas, perficiendo publicandoque huic libro operam navasse quosdam ex amicis POLITIANI; quam cur postea dimiserint curam, (nusquam enim tale quid vulgatum legimus,) causam ego non assequor. Nam, si plurimum, quod ait CRINITUS, *laboris POLITIANUS & vigiliarum ea in re exhaustit*, facile hinc existimari potest, quam id ex commodo rei literariæ accidisset, si Scriptoris in arte medica principis interpretationi tam limatæ, tamque diligenter confectæ, venire in manus hominum doctorum contigisset. Dolemus igitur operis præstantissimi, si id periit, jacturam, si Bibliothecarum tenebris sepultum jacet, finistrum fatum; utque egregio huic ingenii tam excellentis monumento inter nos versari liceat in posterum, per ipsam literarum & artis medicæ dignitatem vehementer optamus. Illud miror, a POLITIANO laboris hujus, cui tantum studii impenderat, ne verbo quidem in scriptis suis mentionem injectam.

- (e) Librum XENOPHONTIS, *de memorabilibus Socratis*, unus est JAC. PHIL. BERGOMENSIS, qui e Græco in Latinum translatus a POLITIANO doceat. Vid. ejus *Supplem. Suppl. Chronic. p. 435*. Intelligit sine dubio librum XENOPHONTIS, quem is inscripsit *Ἀπομνημονευμάτων Σωκράτους βιβλία δ*, quemque imitaturus ARRIANUS, Nicomediensis, scripsit *Libros quatuor Ἀπομνημονευμάτων Ἐπικτῆτος*. In hoc libro Latine vertendo defudarunt, quod constat, BESSARION, Hhhh Cardi-

Cardinalis, & JO. LEUNCLAVIUS; de POLITIANI interpretatione altum est Scriptorum silentium. Itaque sit fides ejus rei penes BERGOMENSEM, quem alioquin vera scripsisse de POLITIANO, animadvertisse nobis videmur. Quicquid ejus rei sit, id certum est, prodiisse nunquam librum, addo, in eorum numero habendum, quos prodituros unquam, tenuis valde spes est.

(f) *Orationis DEMOSTHENEÆ*, cui titulus: Συμβουλευτικός, ἥτοι ὁ περὶ τῆς συντάξεως, interpretationem Latinam, a POLITIANO adornatam, memorat PHIL. LABBÆUS in *Nova Bibliotheca MStorum Librorum Suppl. X. p. 372*, ubi, communicatum secum, refert, ab ISAACO HERALDO, DESIDERII filio, Catalogum librorum aliquot MStorum, quos, ex Anglia in urbem Parisiensem jam pridem translatos, comparaverit sibi A. 1652 Nobilis quidam Germanus, sed cujus hic tacetur nomen. In his, præter alia POLITIANI, de quibus paulo post, fuit *Codex* hujus *Orationis* (verbis LABBÆI utimur,) *elegantissima manu exaratus, cum interpretatione Politiani, ejusdemque notis perquam eruditis, in quibus pleraque Demosthenis, & aliorum Scriptorum, loca emendata sunt & illustrata*. Præclarum & dignum luce opus, si tale re vera fuit, quale nobis commendatur a LABBÆO. Quo magis gratulamur Germaniæ nostræ, quam præstantissimo hoc munere locupletavit generosa civis sui liberalitas. Sed, cum ab illo inde tempore, quo hæc sunt invecta in Germaniam, (si quidem invecta sunt a Germano illo,) fere seculum effluxerit, nec intra hoc tempus quisquam nostrorum hominum hæc visa sibi testetur, multum timeamus, ne quid mali his interea acciderit, aut in manus istarum rerum parum curiosas pervenerint, unde evadendi vix unquam se offerat occasio. Quid vero lætius contingere bonis Musis posset, quam si nihil tale expectantium oculos illustre hoc DEMOSTHENEÆ POLITIANEÆque eloquentiæ aliquando monumentum pasceret?

(g) *Miscellaneorum POLITIANI Centuria* jam, quod omnes norunt, non nisi una exstat. Harum tamen plures animo conceperat Noster, edidissetque sine dubio, si per fata licuisset. Quicquid enim ipse in veteres Autores, tam Græcos, quam Latinos,

nos, Annotationum collegerat, in has cogere *Centurias*, & *Capita* singula singulis animadversionibus implere, destinaverat. Quarum cum ipsi, in his rebus diligentissimo, magna copia suppeteret, haud dubie, si annos aliquot vixisset, intra breve tempus *Centuriam alteram*, forsitan & *tertiam*, in aciem eduxisset. Patet id quodammodo ex his, quæ sub initium *Præfationis Miscellaneorum* profert: *Cum tibi superioribus diebus, Laurenti Medices, nostra hæc Miscellanea inter equitandum recitaremus, delectatus, arbitror, novitate ipsa rerum, & varietate non illepidæ lectionis, hortari cœpisti nos, ut unam saltem ex eis Centuriam (nam centenarius libri singuli Capitibus explicantur,) publicarem.* Inde factum, ut, quæ legitur jam publice, *Centuriam primam* inscripserit Noster, huic, si viveret, *alteram tertiamque* additurus. Et, quod ad *alteram* quidem, hanc prorsus absolutam a POLITIANO, ex verbis CRINITI discas in *Ep. ad ALEX. SARTIUM, Lib. XII. Epp. POLIT. Ep. 21: Dixi alias tecum, quemadmodum Politianus alteram centuriam absolverat, quod ab eo, te prope hortante, factum est, qui tantopere suis favebas laboribus.* Sed interceptum est publicandi consilium morte viri; cessitque tunc præstantissima hæc & auro omni carior supellex, cum aliis POLITIANI schedis, in prædam hominum aut invidorum, aut ex alieno labore gloriam quærentium. Vehementer indignatur ignobili huic hominum generi PETRUS CRINITUS *Lib. XI. de Honestâ disciplina Cap. 13. p. m. 187*, ubi ita: *De hoc a Politiano relatum est & in secunda Centuria, sed ejus Commentarii magna ex parte ab his retinentur atque occultantur, qui meliores literas & antiquitatem impudentissime contemnunt.* Idem in *Epistola ad SARTIUM*, modo allegata: *Dequeri nunc boni juvenes possunt, quod hoc publicum munus quidam privati juris fecerunt; in eorumque manus devenerit, qui aut talia non agnoscunt, aut, si agnoscunt, dissimulant.* Et paulo post: *Ego, dum singula respicio, dum ex ipsa stellographia majora quædam, quam antea, concipio, vix me comprimo, vix retineo, quin studiosos nunc omnes adborter, ut milite collecto Fidentinos in istos & plagiarios impetum faciant.* Jungo his querelas ALDI MANUTII in *Præfat. Operum POLITIANI: Utinam & secundam Cen-*

*turiam Miscellaneorum, — — & alia quamplurima, ex quibus vel centum facere Centurias potuisset, habuissimus. Prodiissent & illa in publicum, profutura hominibus, quæ, ut audio, quidam Florentiæ occultant, ut edant pro suis, sed stulte quidem. Nam id profecerint, ut, si quid ipse unquam dignum scitu invenerint, ediderintque, magis Politiani, quam eorum, esse, docti omnes, qui suppressa quam plurima Politiani esse opera a quibusdam, quos alienis pennis se valere nihil pudet, obnixè contendunt. Qui fuerint latrones illi literarii, vix divinatione assequare; fuisse tamen viros dignitate illustres, & prorsus BARTHOLOMÆO SCALÆ similes, facile ex illis CRINITI in *Epist. cit.* conjicias: Erit satius aliquam velut notam retexere, ut ex iis & rerum jactura consideretur, ac furta quorundam deprehendi facilius possint, si hæc aliquando, qui togati obambulant, pro suis deproment. Eorum ut perversis consiliis obicem poneret CRINITUS, nec auderet alienis plumis ornatus rapax aliquis vultur prodire, binis ipse *Epistolis*, ad feram posteritatem venturis, ALEXANDRO SARTIO, & suo, & POLITIANI, amico, summa *Centuriæ secundæ* argumenta, aut ex schedis POLITIANI collecta, aut olim ex ipsius ore accepta, indicavit, auctorque, ut videtur, exstitit eidem SARTIO, ut ipsis POLITIANI scriptis adjunctas has *Epistolas*, venire in notitiam eorum omnium, qui famæ POLITIANI bene cuperent, juberet. Futurum enim putabat, (sunt verba ejus in altera *Epistolarum*) ut ex rerum saltem indiciis facilius istis plagariis pudor imponeretur, si quando talia pro suis sint edituri. Habes utramque *Libro XII Epistolarum* POLITIANI, abunde, quam lachrymabilem hoc opere jacturam fecerint literæ, testantem. Enodaverat hic POLITIANUS impeditissima veterum Autorum, maxime Latinorum, & in his PLINII & SÜETONII, loca, hisque, Manuscriptorum partim codicum, partim criticæ interpretationis, ope, lucem accendit clarissimam. Præterea in ipsis Juris civilis, & veterum Philosophorum, libris quædam parum ceteris intellecta annotaverat. Rem gratam his, qui rei literariæ sunt studiosi, facturus videor, si ipsa rerum argumenta, a POLITIANO pertractata, prout a CRINITO
per*

per compendium indicantur, hic brevissimis subjecero. Ita nempe CRINITUS in *Epistola priori*: *Inter cetera, quæ in Centuriam secundam retulerat, hæc olim mecum Politianus, cum ad Arni forte præripia ageremus: de Thalamago navi; Trechedipna veste; Callimachi athiis; sed & de Poeta Dorfenno; de Amabæo versu; de Caprotinis; de nodo Herculeo. Ceterum, ut ingenio fuit parato, memoriaque ad cuncta expromta, aliatum permulta commemoravit. Sed illud imprimis scito, quod, quæ in Suetonio quidem Tranquillo, Plinioque, ac nostris, habentur, secus multa exposuit. Jam & locos ex Jure Civili multos, prætereaque ex ipsis Philosophiæ agris quæpiam, parum ceteris intellecta, annotaverat. — — — Hæc igitur Politiani manu inter exchartabula quædam deprehendimus, quæ & noster Fabianus cum legit, injuriam factam Politiani manibus non ferendam inclamavit. Subjiciam autem, ut in pagella erant, ad hunc modum. Capita Centuriæ secundæ. De divinatione, Strato-cles, Sybotes, Mansuetiores, Manupretium, Osiris, Erinna, Oculatissimus, Flaccus, umbra, Pausanias: pro Plinio contra reprehenses, castratio, Poliphemus, quadrupes nodus apud Terentium, decussare, Cresphontes, Taras apud Statium, sororiantes mamma, (de hoc argumento Centuriæ secundæ idem CRINITUS mentionem facit Lib. XI. de Hon. discipl. Cap. 13. p. m. 187,) Phrine meretrix. Et hæc, Alexander, aliaque permulta, a Politiano in secunda Centuria explicata sunt. His eadem in Epistola CRINITUS unius alteriusque pleniorẽ explicacionem addit, ostendens ex adversariis POLITIANI, quæ fuerit ejus de Thalamago navi, Trechedipna veste, athiis Callimachi, Dorfenno, poeta, & Nonis Caprotinis, sententia. Sub finem Epistolæ nos docet, etiam de Amysside Threicia Horatii actum a POLITIANO, nec non de Pytismate Juvenalis novam ab eo sententiam propositam, diversam ab ea, quam in Centuria prima defenderat. In altera Epistola telam, paulo ante coeptam, pertexit, proferens reliqua, quæ in promptu ipsi fuerant, Centuriæ secundæ argumenta. Ita enim hic pergit: Subjiciam ex Politiani autographis, quæ multi etiam e charis legerunt. Hæc igitur sunt: de periobis Terentianis; de Pygmea matre apud Ovidium; de Lyde Antimachi; de servis cr-*

*cinis; quid diribitorium; quid Augusti clavis; quid tintinnabulum & pedagogia, quæ apud Suetonium contra reliquorum sententiam explicaverat. Ita enim ipse Politianus mihi retulit, atque illi hoc itidem sciunt, qui pudore sequestrato seclusa hæc domi detinent. Istud autem teneo, quod & verbum hoc, quod est novissimum, contra Gellii sententiam apud Tullium observarat. — Sed ad Politianum redeo; is apud Terentium observavit, argumenta illa, quæ senariis constant, ac initio fabularum apponuntur, haudquaquam esse poetæ Terentii, ut multis fere persuasum, sed Apollinaris Sulpicii. Superfedemus reliqua huc transcribere, in quibus, quid de *Pygmea matre Ovidii*, quid de *Lyde Antimachi*, commentatus sit Noster, copiose exponitur. Habes nomina & titulos argumentorum; sed quorum, nisi memoriam, nihil ad nos pervenire, in fatis fuit. Quis vero non multa alia illius temporis, quam unam hanc *Centuriam*, periisse malit, inprimis cum vel ex *prima Centuria* pateat, quam feliciter POLITIANO successerit emendandi Autores veteres negotium, quam paratum ei ad conjecturas criticas ingenium, quam reclusa omnium Autorum intima penetralia fuerint.*

- (b) Cum nullus fere sit Autorum veterum, Latinorum maxime, cui non illustrando operam navaverit POLITIANUS; tum in his præ ceteris industriam ejus exercuit P. STATIUS, Poetarum veterum nobilissimus, in quem & auditoribus suis *Annotationes* publice prælegit, & MSto Codici breviora *scholia* adscripsit, & privata industria *Commentarios* amplissimos conscripsit. Et, quod ea quidem attinet, quæ publice coram juventute Florentina prælegit, sunt hæc ab auditoribus ejus calamo excepta, & in scio, forsan & invito, POLITIANO, venditata publice. In ea forte fortuna incidisse se scribit TYDEUS ACCIARINUS in *Epistola ad POLITIANUM*, *Lib. VII. Epp. POL. Ep. 3*, & an suum agnoscat hunc partum, ex Nostro quærit. *Inciderunt*, ait, *in manus nostras veluti mutilata ramenta quædam interpretationum tuarum in Papinii Sylvas, quibus aut intacta a Domitio explicas, aut explicata ab eo meliora reddis, Angele, vir eruditissime. Hæc ego diligentissime pensitata, non potui non vehementer probare, sumque coactus & ingenium tuum suspicere, & doctrinam singularem tuam mirificis laudibus persequi.*

sequi. Non æque honorifice ipse de his POLITIANUS sentit, nec aliquod in his studium suum agnoscit. Respondet enim in Epistola illam subsequenti: *De interpretationibus nostris, quas ais, in Papinii Sylvas, casu quodam pervenisse ad te, sic habeto, neque dictatas fuisse a nobis, neque compositas. Studiosus forsitan eas aliquis, enarrante me, (qua licuit) orationis cursum calamo subsecutus, exceperit.* Nec fefellit tunc POLITIANUM conjectura; quandoquidem postea apparuit, fuisse hæc, quorum mentionem fecerat ACCIARINUS, notata olim in scholis POLITIANI a FRANCISCO PUCCIO, ejus discipulo, unde, nescio quo fato, in manus TYDEI, forsitan & aliorum, venerint. Cognoscimus hæc ex Epistola ANGELI ad PHIL. BEROALDUM, *Lib. VI. Ep. 1.*, in qua de pretio harum Annotationum multo, quam ante, benignius: *His (ut arbitror) longe sunt & plura, & meliora, quæ quarto decimo fere abhinc anno nobis, easdem publice Sylvulas enarrantibus, excepta sunt. In quæ se diu jam casu incidisse, vir admodum literatus, Tydeus Acciarinus, quo Consentiæ tempore profitebatur, eleganti nobis Epistola significavit. Nactus autem fuerat, ut mihi postea renuntiatum est, quæ Franciscus Puccius, Florentinus, collegisset, auditor ille quidem noster olim, &c.* Puto, ex harum Annotationum genere eam esse, quam in Sylvula primæ versum protulit Noster *Miscellan. Cap. LXV*; de ceteris quid actum sit, & quorsum illæ pervenerint postea, non est, unde possis cognoscere. Discrepant ab his aliæ, quas margini Codicis domestici adscripserat Noster, multo illis breviores, nec eandem lucernam olentes, sed ad id unice comparatæ, ut DOMITII CALDERINI, magnum illa tempestate inter Criticos nomen occupantis, in STATIO interpretando oscitantia & inscitia notaretur. Contigit & his ipsis longe lateque circumferri per Italiam, non consilio POLITIANI, sed clandestino familiaris cujusdam furto, qui hæc subducta POLITIANO, tanquam ex ejus autographo transcripta, obvio cuique commendaverat. Venit id hominis Bononiam, ubi venalem obtulit hanc mercem viris ejus civitatis doctissimis, id suum putantibus, ut ea de re certiore per literas POLITIANUM facerent. Is, non parum commotus hoc nuntio, scribit ad PHIL. BEROALDUM, *Lib. VI. Ep. 1.*:

Certio-

*Certiores me per literas jam diu multi fecerunt, venisse istuc ad vos quendam, qui nostras Annotationes venditet in Statii Sylvulas, easque se jactet ex nostris autographis descripsisse. Puto esse autem, non quas, me prælegente, studiosi exceperunt, sed quas ego adolescens, vivente adhuc Domitio, marginibus domestici codicis adscripseram: videlicet offensus jam tum, quod multa ille jam tum parum perspecte prodidisset, quæ fere omnes tamen quasi cœlitus demissa mirabantur. — — Fere autem sunt hæc, quæ notavimus adolescentes in libri nostri margine, quibus iste nos homo nimium familiaris circumduxit. — — Itaque nihil institor ille vester aut magnum circumfert, aut novum, — — Tu, — ubi res tulerit, imponas (quæso) plagiaris pudorem. Ne vero, cujus generis fuerint Annotationes istæ, ignoraret quisquam, nec aliena a mente ipsius venditarentur publice, harum summa argumenta ipse POLITIANUS eadem, quam modo dixi, ad BEROALDUM Epistola complexus est, obviam iturus ita obrectationibus aliorum, si qui forte, injuriam factam DOMITIO, nec satis dextre explicata Poetæ carmina, clamitaverint. Visum est, inquit, Annotationes istas, qualescunque sint, his ad te literis, quasi quibusdam characteribus, insignire, ne vel aliena forte mihi tribuantur, vel propria subripiantur. Scribere autem ad te potissimum libuit, ut major in teste foret autoritas: præsertim quoniam vulgari ista primum Bononiæ cæpta sunt, qua tu in civitate jure tuo principem locum tenes inter nostri ordinis Professores. Superfuit igitur hæc Annotationum quasi lemmata; de Annotationibus ipsis, perierintne cum aliis POLITIANI schedis an Bononiæ forsitan lateant, hoc tempore nihil constat. Editas fuisse Bononiæ a latrone illo literario, putant Autores Diarii *Histoire crit. de la Rep. des lettr.* T. III. p. 252, sed nihil hujusmodi docet, unde omnem hujus rei illi hauserant notitiam, Epistola POLITIANI. Quin, si legas PHILIPPI BEROALDI ad POLITIANUM literas, Lib. VI. Epp. POL. Ep. 2, dubitare possis, an sint Annotationes ejusmodi venditæ unquam Bononiæ. Ita enim PHILIPPUS: *Quod scribis, nescio quem perinde ac fugitivum istinc huc migrasse, tuasque, vel potius sub nomine tuo, Annotationes in Sylvulas Statii venditare: quis hic sit, haud equi-**

quidem novi, neque quispiam est hac nota notabilis: nemo prorsus apud nos visitur, qui aliquid invulget, aut nomini tuo obfuturum, aut eruditioni derogaturum. Annotatiunculae autem illae tuae breves, & concisae, quas ad me dedisti, quibus subnotantur magis, quam explicantur, loca reconditiora Sylvularum adversus Domitii interpretamenta, effecerunt, ut Sylvulas veluti in transcurso legerem. Jamque & ipse in sententiam tuam non tam pedibus eo, quam assensu literario. Nihil potest esse verius, nihil pensitatus. Inprimis vero dolendum, non in lucem exiisse amplissimos illos, & omni posteritate dignissimos, in Statium Commentarios, quos prelo habere se paratos, ipse scribit POLITIANUS in Ep. cit. ad BEROALDUM: Vides, ut notavi locos, non explicavi. Sane, quoniam Commentarios non faciebam, sed epistolam, quae meo quasi pecori notas inureret, mox, ut spero, Commentarios quoque in easdem Sylvas publicaturus, brevissimas illas quidem, sed tamen prorsus (ut Plautinum verbum pene amissum revocetur) amissitatas. Scripsit hæc paucis ante mortem mensibus, ipsis Calendis Aprilibus anni 1494, ut mirum non sit, cur fidem publice datam non servaverit POLITIANUS. Horum jacturam Commentariorum multum dolet assiduus ille POLITIANÆ doctrinæ admirator, CASP. BARTHIUS, in Animadvers. ad Præfat. Sylv. Statii p. 8. Vellem, inquit, haberemus Politiani Commentaria. Similia sunt vota ALDI MANUTII in Præf. Operum POLITIANI: Utinam & — in Statium — ingeniosas & doctas Annotationes habuissemus. Jam vero, sicubi latent literaria hæc cimelia, illinc ut prodeant tandem in eruditorum, quibus curæ sunt humaniores literæ, insigne commodum, serio vehementerque nos optamus.

- (i) De libro hoc, quem, si scriptus est, re vera a POLITIANO, omnium maxime publicatum vellem literarum causa, nihil habeo, quod dicam, nisi in scriptis POLITIANI numerari hunc a JO. TRITHEMIO in Catal. Script. Eccles. p. 166. B, nec non P. ANGELO ROCCHA A CAMERINO in limine Bibliothecæ Apostolicæ Vaticanae, Romæ A. 1591 editæ, & P. JULIO NEGRI in Istoria degli Scritt. Fior. p. 46. Neque ab his memoratur tantum, sed ita etiam memoratur, liber, ut in editis ponendus videatur. Tantum mihi de Opere, si argumen-

tum spectes, nobili & erudito, constat; alia, si potes, aliunde discas. Mihi, POLITIANI mei causa tot Scriptorum monumenta pervestiganti, nunquam hujus libri, quantumvis memoratu digni, animadvertere me vestigium memini. Nec est, quod ipsa POLITIANI, aut æqualium ejus, scripta te doceant. Itaque parum abest, quin hic agnoscam errorem TRITHEMII, communicatum deinde cum ROCCHA & NEGRIO. Neque tamen me fugit, quam sit difficile, in his rebus accusatorem agere. Putarem, librum *Miscellaneorum* intelligi TRITHEMIO, nisi eodem in loco, quo operis *de erroribus Latine lingue* mentionem facit, *Centuriam* is *Miscellaneorum* nominaret; quod idem a ROCCHA & NEGRIO factum. Quodsi vero, an scriptus sit unquam liber talis, dubitamus; quanto minus editum putabimus, tacentibus & MATTARIO, &, qui librorum indices nobis dederunt, aliis omnibus!

- (k) Unus est, qui horum mentionem faciat, hosque cum interpretatione THEODORI GAZÆ editos a POLITIANO dicat, JAC. PHILIPPUS BERGOMENSIS in *Suppl. Supplem. Chronic. p. 435. Commentarios*, inquit, *in Aristotelem de Animalibus*, *notasque interpretationes Theodori Gazæ, edidit*. Cui an sit ea in re habenda fides, aliquantum dubito. Nam, quod editos dicit hos *Commentarios*, id qui persuadere nobis possit, cum nec FABRICIUS in *Bibliotheca Græca*, nec MATTARIUS in *Annalibus Typographicis*, nec si quis est alius librorum solers investigator, proferant editionem? Magis dubiam rem facit error ille alter, quo THEODORI GAZÆ *interpretationes Historia Aristotelica de animalibus* primum editas a POLITIANO tradit. Ut taceam enim, hunc honorem vix habiturum fuisse ANGELUM ei operi, cujus furta multa accusantem legimus *Miscellan. Cap. XC*; certius longe constat, hanc editæ *interpretationis* gloriam deberi LUDOVICO PODOCATHARO, Cyprio, *Historiæ patriæ* scriptori. Prodiit enim primum, ut FABRICIUS testatur in *Bibl. Græc. T. II. p. 134*, id operis *Venetis A. 1476, fol.* cujus editionis rubrum nobis exhibet MATTARIUS in *Ann. typ. T. I. p. 366 ed. nov.*: ARISTOTELIS *de Animalibus* libri, *Latine, Theodoro Gaza interprete*; quos Ludovicus Podocatharus, Cyprius, ex archetypo ipsius Theo-

Theodori fideliter & diligenter auscultavit, & formulis imprimi curavit; per Joannem de Colonia, sociumque ejus, Joannem Mantbea de Gherretzen. Altum hic de POLITIANO silentium; quo fit, ut ab errore vix dici immunis possit BERGOMENSIS ille. Forſan æque comparatum cum *Commentariis in Aristotelem*; certe, quoquo te veritas in POLITIANI ſive *Miscellaneis*, ſive ſcriptis reliquis, nusquam *Annotationum in Historiam animalium* quidquam legas. Si quid tamen exſtet ejus generis ſcriptorum, (neque enim id affirmare certo, nec negare, auſim,) nemo non intelligit, quanto cum literarum Græcarum damno, præſtantiffimo hoc ſuperioris ævi monumento careamus.

(l) De *Oratione Ulyſſis ad Achillem*, non eſſet, quod memorari poſſet, niſi in ſcriptis POLITIANI numerari eam viderem JOSIÆ SIMLERO in *Accessionibus ad Biblioth. Gefneri* p. m. 52. Sed is opellæ hujus non niſi nomen nobis indicat, nec ſimul, unde ejus ſibi comparaverit notitiam, Italicane, an Latina, proſa, an vorſa, oratione ſit compoſita, nos docet. A nobis igitur, nolim, plura expectes. Nec conjecturis hic locus, utpote in re tam vaga, ubi divinandum magis ſit, quam conjectandum. Ex SIMLERO id operis proferunt ANT. TEISSIERUS in *Elog. des hommes ſav.* T. I. p. 168, & BERN. DE LA MONNOYE in *Memoires de Literat.* T. I. p. 250, ſed qui de ejus indole aut pretio ne verbum quidem addunt. Et eorum poſtremus quidem, cum *Orationi* huic locum dandum in nova, ſi qua uſquam proditura ſit, *Operum* POLITIANI Collectione ſuadeat, præclare ſine dubio feciſſet, ſi, unde hoc peti poſſit, ſimul indicaiſſet Editori *Operum* futuro.

(m) Scriptum eſſe hoc Carmen a POLITIANO, certius conſtat, quam quid fati expertum ſit, quasve in terras migraverit. Recitavit id olim Noſter anno circiter 1483 coram HIERON. DONATO & HERMOLAO BARBARO, admirantibus elegantiam & venuſtatem Carminis. Ejus rei certiffimus teſtis eſt ipſe DONATUS in *Epiftola ad ANGELUM*, Lib. II. Epp. POL. Ep. II: *Meminiſſe te ſuſpicor, fere enim quinquennium agitur, (ſcripta eſt Epiftola A. 1488,) cum apud nos verſabaris, te Hermolao, ac mihi, tunc parentis & patruſi morte ſquallido, ac pullato, Carmen illud aureum de ſacrilega ac ſanguinaria Juliani cæde recitaſſe.* Ex quo nunquam apud me eruditorum hominum mentio facta eſt, quin mihi ex omnibus primus occur-

reret. Non hinc discas, vernaculo, an Latino, sermone sit compositum; puto tamen, Latino: quod, dimisso hoc Carmine, statim *Rustici* mentionem faciat DONATUS. Nihil de eo nec POLITIANUS ipse, nec illius ætatis scriptores alii. Nam, quæ scripta a POLITIANO exstat *Conjuratōis Pactianæ historia*, prosæ orationis opus est, nec quidquam carminis admixtum habet, præter tria in *Salvium* Epigrammata, quæ minime habent iusti carminis mensuram. Perieritne igitur præstabile hoc opus, an in Medicæa forsan Bibliotheca asservetur, hæriolando non assequimur. Quodsi aureum dici meruit DONATO; per se patet, dignissimum fuisse, quod cum reliquis Poetæ nostri Carminibus in lucem conspectumque publicum veniret.

(n) Refert HENR. BRENCMANNUS in *Hist. Pandect. Lib. IV. Cap. I. p. 308*, in *Catalogo* MSto Bibliothecæ Gaddianæ, quæ est gens in Florentinis nobilissima, relatum se vidisse inter Poetas *formæ majoris (fol.) POLITIANI Carmen de Diis gentilium*, opus tamen ipsum invenire non potuisse. Dolemus sortem viri boni, cui si propius inspicere libellum ipsum licuisset, haberemus nos forte, quæ de argumento pretiove operis proferre in commune possemus. Jam horum ignari nos esse jubemur, usque dum, quod BRENCMANNO non licuit, alius quispiam sive peregrinator doctus, sive civis Italus, nos doceat. Ab ipso JACOBO GADDIO, qui diligentissime agit de Politiano in opere *de Scriptoribus non Ecclesiasticis*, miror nullam hujus Carminis mentionem factam, ut hinc, si nihil aliud, certe illud videatur posse colligi, extincto demum GADDIO id Carminis in Bibliothecam GADDIANAM translatum; quæ ipsa est conjectura HENR. BRENCMANNI in *priori ad Cornelium van Bynckerboek Epistola* MSta.

(o) Nominat *Carmina*, in universam gentem Medicæam tam vernaculo, quam Latino, sermone scripta a POLITIANO, FRANC. VINTHA in *Elegia in Medicææ domus & Angeli Politiani laudem, ad Joannem Mariam Paulotium*, quam legis in *Carminibus quinque Hetruscorum Poetarum, Florentiæ A. 1562 editis, p. 34*, ubi ita:

Perdocte tamen Hetruscis, rhythmisque Latinis,

Jam pridem hos cecinit Politianus avos.

Atque adeo ornate, ut vates laudavit uterque,

Admirans illum sedibus Elysiis.

Qui

Qui, nisi vernaculum illud *in equestres Juliani ludos Carmen*, & breviora nonnulla *in Laurentium Epigrammata Latina*, in libro *Carminum* ejus obvia, intelligat, quod ipsum non videtur verosimile legenti *Elegiam* VINTHÆ integram, in qua non LAURENTIUS tantum, aut JULIANUS, sed illustrissimi quique Medicæ gentis heroes, nominantur, ignota nobis, nec ulli alii Scriptorum memorata, Carmina intelligit.

(p) Quid hoc Carminis? dices; carmen carmine expressit, vastæ molis opus majore *Commentario*, eoque poetico, illustravit ANGELUS? Fateor, rem mihi ipsi miram videri & singularem, nec, quid hoc sit operis, satis intelligi. Non dubitandum tamen, tale quid scriptum a POLITIANO; quandoquidem in promptu est testimonium hominis POLITIANO amicissimi, eidemque æqualis, MICHAELIS VERINI, cui non nominatur tantum, sed vehementer etiam laudatur, hoc Carmen in Epistola ad PETRUM MEDICEM, cujus partem profert JAC. GADDIUS in operis *de Scriptor. non Eccles. T. II. p. 136*. Dabo integra GADDII verba, Lector, unde appareat, jam ante nos plures hujus operis notitia fuisse destitutos. *Politiani*, inquit, *opus, a me non visum, laudat magni judicii adolescens, Michael Verinus, Epistola Petro Medici, Laurentii filio, cujus dimidium non piget exscribere: Non sine magna voluptate, vel potius admiratione, Politiani tui poema, alterum Nasonis opus, legi. Dum enim fastos, qui est illius divini vati liber pulcherrimus, interpretatur, alterum nobis pæne effinxit, carmen carmine expressit, tanta diligentia, ut, si titulum non legissem, Ovidii etiam putassem. Nolim vero, cuiquam veniat in mentem, Ethruscam hic Latini Vatis interpretationem indicari; non enim hanc dicere alterum Nasonis opus potuisset VERINUS, nec in vernacula poesi similis unquam OVIDIO evasisset ANGELUS. Malim igitur, poeticum hic quasi Commentarium intelligi; quem cum longissimi ambitus fuisse oporteat, mirari satis nequeo, cur tanti spiritus, tantæque commendationis, poema nec sit additum reliquis POLITIANI, nec cujusquam Scriptoris, præter VERINUM illum, laudibus sit celebratum.*

(q) Occupatissimum fuisse POLITIANUM in cantiunculis, næniis, versiculis, emblematis, amantium, aut lugentium, aut joculantium

nomine componendis, hisque levioris momenti negotiis sæpissime a curis gravioribus avocatum, ipse, querelarum & indignationis plenus, nos docet in Epistola ad HIERON. DONATUM Lib. II. Ep. 13: *Et occupatiuncula, inquit, vel trichæ potius ineptæ quædam, molestaque nimis, otium omne meum pæne inter se scrupulatim partiuntur. Nam, si quis breve dictum, quod in gladii capulo, vel in annuli legatur emblemate, si quis versum lecto, aut cubiculo, si quis insigne aliquod, non argento dixerim, sed fictilibus omnino suis, desiderat, illico ad Politianum cursitat, omnesque jam parietes a me, quasi a limace, videas oblitos argumentis variis, & titulis. Ecce alius Bacchanalibus Fescenninorum argutias, alius conciliabulis sanctas sermocinationes, alius citbæræ miserabiles nœnias, alius pervigilio licentiosas cantilenas, efflagitat. Ille mihi proprios amores stultus stultiori narrat. Ille symbolum poscit, quod suæ tantum pateat, ceterorum frustra conjecturas exerceat. — Quare adeo mihi nullus inter hæc scribendi restat, aut commentandi, locus, ut ipsum quoque horarum sacerdotis officium pæne (quod vix expiabile credo) minutatim concidatur. Postremo, cum nihil faciam, nunquam sum tamen otiosus, imo, dum cujusvis esse compellor, nec meus esse plane, nec cujusquam, possum. Male sit iis omnibus, quorum insanus furor tantum boni otii, melioribus musis destinati, non POLITIANO magis, quam bonis literis, abstulit. Sed communem habuit hanc sortem Noster cum iis omnibus, quorum magna est ingenii ac doctrinæ opinio; quorum plenas esse domos hominum suo stupori opem petentium, quis est, qui mirari possit? Istiusmodi schedarum num ad posteros venerint reliquæ, non satis mihi cognitum; spectare tamen huc videtur versiculorum par, in conclavi quodam montis Fæsulani manu POLITIANI inscriptum, quod supra afferre me memini Sect. I. §. II. not. (y). Præterea ex hoc genere scriptorum esse puto maximam partem carminum vernaculorum, nondum editorum, quorum permagnam copiam Romæ in Bibliothecæ Chisianæ Codice 1295 asservari, testatur JO. MARIA CRESCIMBENI in Istor. della volg. poes. Lib. I. p. 39, & in Commentar. alla volg. Poes. Vol. II. P. II. Lib. III. p. 187. Similes nonnullas cantiunculas in Codice quodam MSto illustris, quæ est Florentiæ, Bibliothecæ Laurentianæ legi, paucasque alias in manibus esse ALEXANDRI POLITI,*

TI, Florentinorum nobilissimi, docent me fratris, CAROLI OTTONIS, testis αὐτόπτης, literæ.

§. 4.

Neque vero horum tantum, quæ cum studio excudit, & parata prelo habuit POLITIANUS, jacturam dolemus, sed illud etiam grave luctuosumque bonis literis accidit, quod his similia non pauca, quæ animo conceperat vir bonus, forsan inchoaverat etiam, non, per mortem immaturam, ipsi licuit perficere. Susceperat enim præclaros, utilesque publice, labores multos, quorum nobis vestigia aut ipse passim in scriptis suis POLITIANUS, aut inventa post mortem ejus adversaria, (a) præbent. In nobilissimis his institutis nominari præ ceteris merentur præstantissimi ejus in Jus Civile, (b) Medicos, (c) & Philosophos (d) veteres, artes liberales quascunque, (e) & Prælectionem poeticam, quam Nutricia inscripsit, (f) Commentarii, porro Imperatorum Romanorum, (g) Joannis, Lusitanorum Regis, (h) & Vicecomitum Mediolanensium, (i) Historiæ, de Historiæ Augustæ Scriptoribus Dissertatio, (k) denique veterum, tam Græciæ, quam Latii, Scriptorum Emendationes, & ad hos Annotationes, (l) rem Græcam & Latinam, si prorsus elucubrata prodiissent, luce haud dubie clarissima collustraturæ.

(a) Quantus schedarum apparatus, unde præstantissima quæque expectari orbi erudito potuissent, in ædibus defuncti repertus sit, vel unius testimonio CRINITI, cui hæc inspecta omnia, satis constare potest
est

est. Is in Epistola ad ALEXANDRUM SARTIUM, *Lib. XII. Epp. POL. Ep. 21*, commemoratis iis, quæ *Miscellaneorum Centuria secunda* destinaverat POLITIANUS, subdit tandem verba: *His septus angustiis, vix otium ad Autores respiciendi sum nactus, nedum schedulas omnes Commentariaque prope innumera liceat evolvere.* Nec id mirum quidem; cum præclara multa consilia animo volverit POLITIANUS, destinaveritque nobis Opera egregia, quorum, si nihil aliud, certe materiam & instrumenta, collegerat. Plura de his ex instituto postea dicentur. Forsitan etiam in his schedis magna congeries fuit eorum, quæ incertis, neque, præter ipsum, cuiquam cognitis, characteribus notaverat. Ita enim in more fuisse Nostro, ut, si quid ipsi notatu dignum obveniret, id, compendii causa, forsitan etiam, ne incio se publicari posset, occultis literis aut notis in codicillos suos referret, docemur a MARSIL. FICINO in *Epist. ad GERMANUM DE GANAI*, quæ legitur inter *Epistolas JO. PICI, Cizæ A. 1682 editas, p. 161*: *Multa quotidie ad elegantiam necessaria incertis, sicut Picus, characteribus annotabat (POLITIANUS), ut in utroque gravior literarum jactura contigerit.* Quicquid demum fuerit istarum schedularum, profecto haud levem inde, si vixisset Noster, fructum res literaria tulisset. Et vere ALDUS MANUTIUS in *Præfatione Operum POLITIANI*: *O immaturam & crudelem mortem, quæ maxime sævit in summa ingenia! O jacturam semper dolendam! quando multa vir ille scitu dignissima posteris reliquisset, quæ fortasse nunquam scientur.*

- (b) De *Commentariis in Jus Civile*, quos meditatus est POLITIANUS, satis dictum est supra *Seç. I. §. XV. not. (k)*. Illis, nunc nihil habeo, quod addam, nisi dubiam videri JAC. PHILIPPI BERGOMENSIS narrationem, qui, editam a POLITIANO *Emendationem brevemque expositionem Digestorum, quæ contulerat cum Pisana litera*, perhibet in *Supplem. Suppl. Chronic. p. 435*. Emendavit utique, & cum Pisano Codice contulit, Pandectas Noster, *Annotationes* etiam in universum Jus Romanum parturivit, quarum nonnullas & in *prima Miscellaneorum Centuria* legimus, & *secunde* destinatas dicit PETRUS CRINITUS in *Epist. ad ALEX. SARTIUM, Lib. XII. Epist. POL. Ep. XXI*; at nihil horum

rum eo cum titulo, quem profert BERGOMENSIS, unquam a POLITIANO publicatum scimus. Certius enim constat, & supra *Sect. I. §. XV. not. (e)* ostendimus, quæcunque in Jus Civile commentatus est Noster, ipsas etiam Codicis Pisani collationes, aut exstincto, aut adhuc vivente, POLITIANO, in Bibliothecam Medicæam illatas, ubi asservatæ diu, doctissimis superioris ævi Jureconsultis, LUD. BOLOGNINO, ANT. AUGUSTINO, PETRO VICTORIO, forsan & aliis, in emendando Jure Civili occupatis, minime spernendum usum præstiterunt.

(c) Occupatus fuit Noster in amplissimis in veteres Medicinæ Scriptores *Commentariis*, sed iis criticis tantum, rem Græcam & Latinam illustraturis, minime vero in usum Medicorum instructis. Exponit ipse luculenter satis consilium suum in *Prælectione Lamia*, ubi, *Rogo vos*, inquit, *adeon' esse me insolentem putatis, aut stolidum, ut, si quis Jurisconsultum me salutet, aut Medicum, non me ab eo derideri prorsus credam. Commentarios tamen jam diu (quod sine arrogantia dictum videri velim,) simul in Jus ipsum Civile, simul in Medicinæ Autores, parturio, & quidem multis vigiliis, nec aliud inde mihi nomen postulo, quam Grammatici.* Neque vero ipsos Autores, de quibus præclare ita sit meriturus, nominat. Forsan in his fuit HIPPOCRATES, si quidem interpretandis etiam hujus *Aphorismis*, quod BERGOMENSIS tradit, operam impendit ANGELUS. Forsan & in his CELSUS ac DIOSCORIDES fuere, quippe quorum Codices, ut postea dicemus, diligenti manu versavit, non alio, quod puto, animo, quam ut linguæ utriusque divitias ex his excuteret.

(d) Indicat nobis istos in veterum Philosophiam *Commentarios* POLITIANUS in *Appendice Miscellaneorum*, ubi, magna omnia promittens, *sic igitur versare*, inquit, *altiora quæpiam animo studia (Philosophica), & operæ gravioris, institui, quæ suo & ipsa tempore (si lecta potenter erit res) in publicam utilitatem, quo magis argutatoribus istis oculi doleant, apparebunt.* Forsan & huc respiciunt verba ALDI MANUTII in *Præfatione Operum POLITIANI*: *Cæperat etiam feliciter & miro successu a barbaris Philosophiam ipsam asserere.* Dubito tamen, an magnam hujus operis partem absolverit, cum vergente demum ætate, ut ex eodem *Miscellaneorum* loco, & *Prælectione Lamia*, apparet,

Kkkk

totum

totum se dare Philosophiæ cœperit. Aliquas tamen ejus operis particulas paratas habuit, quibus locum destinaverat in *Miscellaneorum Centuria secunda*. Ita enim CRINITUS in Epistola ad ALEX. SARTIUM, *Lib. XII. Epist. POL. Ep. 21*, ubi *Centuriæ* hujus summa capita exponit: *Jam & — ex ipsis Philosophiæ gyris quæpiam, parum ceteris intellecta, annotaverat.*

- (e) Ceperat consilium POLITIANUS, artes liberales, quæcunque eo nomine vocari solent, justo quodam *Commentario* illustrandi, harumque inter se nexum & diversam rationem explicandi. Idque præstiturum se, si viveret, intra decem annorum spatium, publice fidem dederat. Docet id ALDUS MANUTIUS in *Prefat. Operum POLITIANI*: *Pollicebatur quoque intra decennium liberalissimas artes omnes & viva voce, & scriptis, se luculentissime enarraturum.* Iisdem plane verbis, nisi quod decem annorum mentionem omittat, tecto ALDI nomine, eam rem memorat JAC. PHIL. BERGOMENSIS in *Supplem. Suppl. Chronic. p. 435*. Vagum, & ingenio humano, si quid scio, majus, institutum; quod, minime mirum, successu suo caruisse. Jam olim tamen ejus operis formam scripserat POLITIANUS in libello, quem *Panepistemonia* dixit, suo loco plenius a nobis memorato.
- (f) De Carmine, *Nutricia* inscripto, diximus, quod satis est, §. II. *hujus Sect. not. (ee)*. In eo cum & Poetices, & omnium inde ab Urbis initiis ad recentissima usque tempora Poetarum historiam, docte suaviterque canat, seque in veterum Poetarum lectione versatissimum ostendat, ut, quæ penes Scriptores priscos copiose enarrata leguntur, in compendio hic legas; facile hinc est judicatu, si, quos in id Carmen meditatus est, perfecisset *Commentarios*, quam præclarum id plenumque bonarum rerum opus futurum fuisset. Sane, si quid valet ipsius POLITIANI de labore suo testimonium præsagiumve, didicissent demum, lectis his *Commentariis*, de ipso Carmine magno omnia existimare eruditi. Satis enim de his magnifice ille in Epistola ad MATHIAM, Pannoniæ Regem, *Lib. IX. Ep. 1*: *Ut autem gustum sumere aliquem jam nunc vigiliarum nostrarum possis, en poema tibi, multa lima cruciatum, quod laudes poetica, quod historiam continet omnium fere vatum. Sed & mittam Commentarios paulo post in id opus copiosissimos, in quibus, quicquid de varia multiplicique*
lectione

lectione condidimus, explicabitur. Ac (nisi me dulcissimus amor suscepti laboris fallit) tantas ex hoc libello, velut e thesauro, divitias proferemus, ut magna ex parte studiosæ juventutis quædam veluti inopia relevetur: ac tum denique, puto, quivis intelliget, quam multis ista mihi lucubrationibus constiterint.

(g) Scribit Noster in Epistola ad FRANC. PICCOLOMINEUM, Lib. VIII. Ep. 9: *Nos ad Historiam de Romanis Principibus conscribendam magno spiritu atque animo aggressi sumus. Et, quamvis oram nuperrime solverimus, paulumque adhuc a portu promoverimus, tamen faventem nacti ventum, æquo pede provehimur.* Respondet PICCOLOMINEUS in Epistola illam subsequenti: *Quod autem de Romanis Principibus aggressus es opus: erit, puto, absolutum, quia tuum erit. Expectamus ultimam ejus manum: quam fore non dubitamus consummatissimam.* Hæc legens JODOCUS BADIUS ASCENSIVS, in eam, nec id temere, conjecturam venit, in *Historiæ Romanæ* opere magno & diffuso desudatum a POLITIANO. Ita enim ille in *Notis ad PICCOLOMINEI Epist. cit. : Romanam Historiam hanc mors nobis invidit. Sabellicus non pœnitendam quidem, sed ea, quam Angelus moliebatur, ut opinor, inferiorem, ad tempora utique nostra perpetuo filo deduxit.* Sed noluit huic BADIO conjecturæ assensum præbere BERNARDUS DE LA MONNOYE, qui, illis POLITIANI verbis non nisi Latinam HERODIANI interpretationem indicari, serio contendit in *Memoires de Literat. T. I. p. 252.* Non addit sententiæ suæ rationem ullam; sed, si quid mihi suspicari licet, in hanc opinionem illud maxime induxit scriptorem Gallum, quod scriptæ sint POLITIANI ad PICCOLOMINEUM literæ anno 1485, eodem nempe, quo probabile est vertendi HERODIANI ab INNOCENTIO VIII, Pont. Max. curam ei delegatam. Dixi enim supra *Sectionis* hujus §. II. not. (u), absolutum id operis A. 1487; tresque annos ante jussu INNOCENTII id susceptum, patet ex literis POLITIANI ad Pontificem, interpretationi ipsi præmissis. Forsan & hoc accessit, quod mirum visum BERNARDO, non in lucem exiisse opus, nec ejus unquam in scriptis suis mentionem fecisse POLITIANUM, cum anno jam 1485, hoc est, novem ante mortem suam annos,

curam ad id operamque converterit. Non hæc nullius ponderis, fateor, sed quibus manifesta POLITIANI obstare verba putem. Qui enim dicere is poterat, conscribi a se *Historiam*, quam in Latinum transferendam saltem susceperat; cum nosset optime, multum intercedere discriminis inter scriptorem & interpretem? Vanitatis id fuisset, cujus nulla cadit in virum optimum suspicio. Nec sane de HERODIANI interpretatione, sed de composita *Romanorum Principum historia*, verba POLITIANI ipse PICCOLOMINEUS accepit, si quidem recte interpretor verba Epistolæ, quibus profecto nihil esse clarius potest. Præterea insigni BADIANÆ sententiæ robur accedit ex Epistola POLITIANI ad INNOCENTIUM VIII, Pont. Max. ipsi HERODIANI interpretationi præmissa, ubi talia legas, quæ laborem hunc a majori & elaboratori Opere haud obscure distinguunt. Sic enim Noster: *Ergo & vetera edere in publicum, & nova procudere, jam libet, unde aliqua modo vel tuo sacratissimo nomini celebritas, vel nostris temporibus claritas, vel studiosis etiam hominibus utilitas, pariatur. Ceterum Herodianum hunc nostrum, donec majora tibi, ac fortasse meliora, parturimus, veluti præludium aliquod veri justique laboris, lata, rogamus, fronte excipias, summe Pontifex, &c.* Quid aliud verus justusque labor, cui præluserat Herodiani interpretatio, quam ipsum illud *Historiæ Romanæ* Opus, cujus in illis ad PICCOLOMINEUM literis mentionem fecerat? Itaque, si verisimilitudinis habenda ratio, rectissime interpretatus POLITIANI verba BADIUS videtur, nec, quem in ceteris oculatissimum fuisse constat, hic satis acute vidit DELAMONNOYE. Quoquo tamen modo se res habeat, ex præclaro hoc POLITIANI instituto nihil ad posteros commodi redundavit, nec tale quidquam repertum constat inter schedulas POLITIANI, ut, quæ ratio fuerit consilii tam illustris, quo successu inchoatus aut confectus labor, nostra ætate vix cuiquam Italarum sit cognitum.

- (b) Plena fuit, ut inter omnes constat, rerum maximarum historia JOANNIS II, cognomento *Magni*, Lusitanorum Regis. Quam ut æternis literarum monumentis commendaret, incredibili se desiderio inflammatum scribit ANGELUS in amplissima ad ipsum JOANNEM Epistola, *Lib. X. Ep. 1.* Ibidem rogat submisit Principem,

cipem, si qui exstent inter Lusitanos rerum ab ipso gestarum Commentarii, hos diligenter descriptos perferri ad se Florentiam jubeat, illustrissimi operis materiam hinc petiturum, usurumque iisdem in summi Principis gloriam. Videtur autem inprimis suscipiendi laboris tam præclari autor POLITIANO exstitisse LAURENTIUS, Medicæus Princeps, conservandæ memoriæ tanti Regis, quem sibi ipse maxime amicum noverat, cupidissimus. Loquuntur id Epistolæ POLITIANI verba ultima: *Innutritus autem pæne a puero sum (si quid hoc ad rem facit) castissimis illis penetralibus magni viri, & in hac sua florentissima Republica principis, Laurentii Medicis: qui, cum sit ipse quoque inprimis tui cupidissimus, etiam me verbis aliquando suis in istius amorem virtutis ita inflammavit, ut dies noctesque de tuis cogitare præconiis non desistam: nec omnino quidquam nunc exoptem magis, quam ut ea mihi vis, ea facultas, ea denique detur occasio, qua nomen tuum, cælesti prædicatione dignissimum, qua pietatis, integritatis, innocentiae, religionis, continentiae, prudentiae, judicii, qua justitiæ, fortitudinis, providentiæ, liberalitatis, animique magnitudinis, qua postremo tot operum, tot illustrium facinorum tuorum, testimonia sic etiam per me fidelibus seu Græcæ, seu Latine, linguæ consecrentur monumentis, ut nulla humanarum rerum vicissitudine, nullo unquam fortunæ variantis incursu, nullo etiam squalentis ævi senio, deleantur.* Respondet humanissima Epistola JOANNES, gratiasque agit ANGELO pro consilio tam nobili, & honesto, curaturumque se spondet, ut rerum suarum annales, quos vulgari & patrio sermone scribi moris est penes Lusitanos, in Florentinum aut Latini sermonem translatis, proxime ad eum deferantur. Quod num factum sit postea, operique manum admoverit POLITIANUS, non est, unde nobis liceat cognoscere. Scriptæ sunt Epistolæ sub finem anni 1491, cui cum breve tempus fuerit superfluo Nosler, quantam & hac ex parte immatura ejus morte jacturam fecerit res literaria, unusquisque intelligit.

- (i) Non tam ipse meditatus est *Vicecomitum Mediolanensium historiam*, quam edendorum GEORGII MERULÆ, Mediolanensis literarum doctoris, *Commentariorum* saltem consilium ceperat POLITIANUS. Nam, cum in eo opere diu defuda-

tum nosset a MERULA, ejusque editionem boni viri mors interceptisset; indignum ratus, sordidissimis hæc tenebris in posterum sepulta jacere, honestissimo consilio evulgandis his studium ipse operamque suam obtulit. Eo nomine literas dedit ad LUDOVICUM SFORTIAM, Mediolanensem Principem, *Lib. XI Ep. II*, submisit hunc rogans, pateretur & hos ipsos MERULÆ Commentarios, & alios vetustissimos libros, haud ita pridem repertos, quibus lucem vitamque MERULA destinaverat, sua jam cura, & cum *Præfationibus* suis, in conspectum eruditorum publicum exire. Audiamus formulam rogantis: *Nunc autem, quando ille Historiam familie vestrae, luculenter scriptam, librosque item quosdam vetustissimos, auspicio tuo repertos, quoniam mors prævertit, publicare non potuit, rogamus te, Princeps, quicumque in studiis literarum versamur, ut ista latere diutius non patiaris. Quodsi tibi ad utramque editionem, quamvis doctissimis hominibus abundes, conferre aliquid tamen nostra quoque mediocritas valet, utere, quæso, audacter, non dicam ingenio & doctrina, sed labore industriaque nostra. Nam cum defungi hoc ultro tam honesto munere cupio, tum vero tibi, quem merito plurimi facio, gratificari: profiteorque, si velis, me historiae, vel antiquis publicandis codicibus, Præfationes additurum, cum tua (quod primum est) illustri gloria, sic tamen, ut ne Merulam quidem nostrum debito ipsius doctrinae diligentiaque testimonio fraudemus. Id bonum factum interpretatur LUDOVICUS SFORTIA in Epistola, qua respondet Nostro, *Lib. XI. Epp. POL. Ep. 13*, significans ei verbis humanissimis, gratissimam sibi fore in edendis MERULÆ scriptis operam ipsius, minime vero maturandum opus, sed tempus oportunum, & a curis gravioribus magis liberum, expectandum. Quod monumenta ejus, inquit, mones, ne perire patiamur, & operam tuam offers, sive in historia eam, sive in vetustis Codicibus, Merula diligentia inventis, desideremus: agnoscimus in eo bonitatem tuam, ac magnæ nobis voluptati est, quod vir literatissimus tantopere & famam nominis nostri, & rei literariae causam, curare videatur. Nos vero, etsi minime neglecturi sumus, quod ad utramque rem pertinet, tamen, quia recens casus amissi Merulae, & majorum cura, nos ab hac cogitatione avertit, dum,*

quid

quid agi vellemus, constituendi facultas fuerit, quicquid autem agi continget, si aliunde, quam hinc, opem ab literatis petendam duxerimus, ostendemus, & virtutis, & eruditionis, & inprimis amoris erga nos Politiani, rationem minime in obscuro apud nos fore, & pergratum habuisse, quod tam studiose, & amanter, operam tuam nobis obtuleris. Forsan igitur, si diutius in vivis fuisset POLITIANUS, ipsius cura hæc in lucem exiissent publicam. At eo ipso anno, quo scriptæ sunt hæ Epistolæ, e vita excessit Noster. Caruit igitur institutum bonum successu suo, nec carcere suo exiit præclarum illud MERULANUM Opus ante annum 1629, quo editum est jussu & cura Marchionis JOANNIS MARIE, & Comitis ANTONII, Vice-Comitum. Jam vero, magno eruditorum commodo, rarissimum hoc Opus legitur in *Tbesauro Antiquit. & Hist. Italiae* GRÆVIANO, a PETRO BURMANNO edito, ejusque Tomi III Parte I.

- (k) Sub finem *Præfationis in Suetonii expositionem* POLITIANUS, nominatis breviter *Historiæ Augustæ* scriptoribus, filum subito abrumpit, his verbis claudens Commentationem: *Hæc hæctenus: reliqua, si videtur, altera Commentatione transigemus.* Quæ quo spectent, etsi certo definire vix ausim, malim tamen ad *Historiæ Augustæ* Scriptores, quam ad SÜETONII *Historias*, trahere, quod de his amplissime egerat per universam *Prælectionem*, illos non nisi paucissimis attigerat, de quibus, credibile est, voluisse eum plenius copiosiusque agere alio in loco. Certius de eo nobis constaret, si ita in fatis fuisset, ut ad posteros veniret hoc, quicquid meditatus est operis. Jam nihil horum est in manibus nostris, forsitan nec aliorum, quandoquidem, qui hujus opellæ nobis suppeditet notitiam, prorsus est nemo.
- (l) Ut Critici Grammaticique excellentis laudem per omnem vitam studiosissime confectatus est POLITIANUS; ita diurnus hic nocturnusque ejus labor fuit, ut vetustissimos Scriptorum Latinorum Græcorumque Codices, passim in Bibliothecis latentes, nec adhuc prelo excusos, diligenti versaret manu, cum his edita haud ita pridem eorundem Scriptorum volumina conferret, hinc aut locos mutilos suppleret, aut corruptos sanaret, lectiones quoque variantes annotaret, & si quid ipsi animadversionum inter legendum acumen criticum suggereret, id aut notis brevioribus

bus ad codicum marginem adscriberet, aut in adversaria sua, futuris destinata usibus, referret. Qua in re quam diligenter, quam fideliter, versatus sit, discas optime ex testimonio PETRI VICTORII, qui plurimas præclari ejus studii reliquias, in Bibliotheca Medicæa obvias, manibus suis tractaverat, in *Castigationibus in Columellam de re rustica p. 70: Eruditissimi viri labor magno me labore levavit, qui quidem, ut erat diligens & accuratus, hac librorum collatione mirifice delectabatur, & ita posse bonos Auctores multis maculis purgari, vere existimabat. Quæcunque itaque in priscis exemplaribus inveniebat, in impressis sedulo annotabat. Quodsi diutius ille vixisset, & quæ mente destinaverat, perficere potuisset opera, sedulitasque ipsius magnos studiosis literarum fructus attulisset, multoque, qui postea huic muneri corrigendorum librorum necessario incubuerunt, magna prorsus molestia liberasset. Sed ea nunc omnia inchoata imperfectaque jacent. Raro enim ille, quid sentiret, ostendebat, sed veterum tantum scripturam cum fide in hos codices transferebat; commodius, ut opinor, tempus expectans, quo posset de his rebus mature judicare. Mors tamen eum prævenit, nec, quæ cogitaverat, ad exitum perducere potuit. Libri vero obitu ipsius dissipati sunt, paucique e magno numero inveniuntur. Si quis autem propter acumen ingenii, & variam Latinorum Græcorumque Scriptorum lectionem, hoc præclare facere potuit, ille, ut opinor, fuit. Apparet hinc, quanto cum literarum detrimento nobiles hæ POLITIANI curæ interceptæ sint præmatura morte ejus; qui, si eam ætatem attigisset, ad quam pervenire in hac mortalitate bene multis licet, integerrimos nobis emendatissimosque sine dubio, quicunque bene scribendi normam nobis præbent, Autores veteres dedisset. Jam vero nihil horum perfecit Noster; nec, quicquid ille vel vetustiorum codicum recognovit, vel ad Autores veteres *Annotationum* scripsit, omne ad posteros pervenit. Gaudemus tamen, insignis illius industriæ variis in locis monumenta haud spernenda superesse, quæ, si non in re literaria eum præstare usum, quem mente conceperat POLITIANUS, possunt, luculenter tamen, quam in hac studiorum parte solerter diligenterque elaboraverit POLITIANUS, testantur. Ita POLITIANI in Autores veteres, nescio quos,*

Anno-

Annotata quædam, manu, dubito, an ipsius POLITIANI, scripta, in Bibliotheca publica Academix Lugduno-Batavæ servari, docet hujus *Catalogus*, A. 1716 editus, p. 348. Fuerunt hæc olim in Bibliotheca BONAVENTURÆ VULCANII, unde postea, legato possessoris, cum cetera MStorum supellectile, translata sunt in Bibliothecam Academix Lugduno-Batavæ. Vellem, quicumque confecit *Indicem*, *Annotata* illa nominatim nobis indicasset, ut, sitne aliquid singulare in his præstitum ab ANGELO, jam constare nobis posset. Similiter *Excerpta ex variis Autoribus Græcis*, ipsius manu POLITIANI scripta, indicat nobis PHIL. LABBÆUS in *Nova Bibliotheca MStorum librorum Suppl. VIII.* p. 331; sed, ubi sint locorum obvia, non, quod memini, is addit *l. c.* Præterea passim memoria exstat vetustiorum Codicum, quibus usus est POLITIANUS, quosque vel cum MStis contulit, vel brevioribus Annotationibus locupletavit. Antiquissimum *Epistolarum CICERONIS ad familiares* Codicem, Bibliothecæ Laurentianæ, quæ Florentiam ornat, cimelium, quem a se diligenter perquisitum, & in ordinem redactum, ipse ait POLITIANUS *Cap. XVIII & XXV Miscellaneorum*, inspexit olim, & in usus literarios convertit PETR. VICTORIUS, ut ipse docet in *Dedicatione ad BARTHOLOM. CAVALCANTEM*, *Annotationibus in Ciceronis Epp. ad Famil.* præmissa: *Cum domitue antiquum illud, ab Angelo Politiano laudatum, illarum Epistolarum exemplar vidissem, (quod disparem sortem ab ea, quam ille ei tributam dixit, multos sane annos expertum fuerat: eripueras enim tu illud e manibus ignobilis Grammatici, apud quem diu latuerat,) a te sumsi illud, & summa cura, quæ in eo a vulgari lectione discrepabant, notavi: ex quo tempore, cum eam jam, quæ a me capi poterat, utilitatem ab eo accepissem, & nonnihil quoque illud suæ dignitatis ac nominis per me recepisset, cito pristinam fortunam recuperavit; in manus enim clarissimorum & doctissimorum virorum, postquam a me exiit, pervenit.* *Quintilianum* POLITIANI in eadem Laurentiana Bibliotheca olim conspectum sibi, refert HENR. BRENCMANUS in *Hist. Pandect. Lib. IV. Cap. I.* p. 307. In eodem Scriptore emendando industriam POLITIANI laudari nonnullis, scribit NIC. ANTONIUS in *Bibl. Hisp. vet.* p. 58. Intelligendum id sine dubio de *Annotationibus* ejus, nondum editis,

sed in quibus defudatum a Nostro, testatur ALDUS MANUTIUS in *Præf. Operum POLITIANI*: *Utinam — in Quintilianum ingeniosas & doctas Annotationes habuissimus!* Editum vero in *Quintilianum* nihil exstat, ut recte, ANTONII verba proferens, monet JO. ALB. FABRICIUS in *Bibl. Lat. T. II. Lib. II. Cap. 15. p. 685. Suetonium*, cum tribus exemplaribus collatum a POLITIANO, visum sibi in Laurentiana Bibliotheca, idem *l. c.* testatur BRENCMANNUS, qui & in eadem Bibliotheca *Scriptores Historiæ Augustæ*, a POLITIANO collatos, asservari testatur in *priori ad CORNELIUM DE BYNCKERSHOEK Epistola MSta.* Nescio, an is idem sit codex *Suetonii*, quem, *A. 1474 Romæ* prelo excusum, ornatumque Annotationibus nonnullis POLITIANI, passim ad marginem adscriptis, servari in ejusdem Bibliothecæ cimeliis, docet SAM. PITISCUS in *Præfatione Suetonii*, a se editi. Meminit etiam duorum codicum MStorum *Suetonii*, quibus usus sit POLITIANUS, & quos cum impressis PHILIPPUS STROZZA contulerit, PHIL. LABBÆUS *l. c. Suppl. VII. p. 291.* Pleniores in *Suetonium Annotationes* parturivit Noster, si fides est ALDO *l. c.* Porro *Sextum Pompejum Festum*, de vetustissimo exemplari manu POLITIANI descriptum, nominat VICTORIUS in *Var. Lect. Lib. XVIII. Cap. 7. p. 208. Celsi*, antiquissimi Medicorum, codicem, a filio ANTONIO MARI *A. 1453* exaratum, sed POLITIANI manu diligenter versatum, & cui is ipse nomen suum subscripserat, in Italia visum sibi testatur JO. CAJUS in libro *de Libris propriis, Londini* cum aliis ejus scriptis *A. 1729* a SAM. JEBB edito, *p. 166.* Inprimis multum laboris posuit POLITIANUS in emendandis *Rei Rusticæ Scriptoribus*, vulgo notissimis, quorum editionem omnium primam, *Venetis A. 1472, fol. impensis Nicolai Jenson*, publicatam, cum duobus Codicibus MStis, utroque Bibliothecæ, ut videtur, Medicæ, (nam, quod ad *Columellam*, duos hujus Codices vetustos, in Bibliotheca Medicæa obvios, ipse memorat POLITIANUS *Miscellan. Cap. XXXV.*) accuratissime contulit, variasque lectiones in futuros, aut suos, aut eruditorum, usus annotavit. Collationes has delituisse diu Florentiæ in privatorum Nobilium Bibliothecis, docemur ab HENR. BRENCMANNO *l. c.* nec dubium, ipsi illatas Bibliothecæ Medicææ, tot Codicum POLITIANEORUM conservatrici; quod ipsum certissime persuasum

sum sibi habet Vir eruditissimus, JO. MATTHIAS GESNERUS, in nova Gottingensium Academia publicus Eloquentiæ & Poetices Professor, Amicus noster venerandus, in *Præfatione*, novæ *Scriptorum rei rusticæ* editioni, quam is nuper demum, plaudente orbe erudito, publicavit, præmissa, §. XV. Hic igitur inde ab aliquot Seculis detentæ, nullum aut exiguum eruditus usum præstiterunt, donec ante paucos annos Florentiam transeunti HENRICO BRENCMANNO, Batavorum incomparabili Jureconsulto, in manus venerunt liberalitate Celeberrimorum Virorum, ANTONII MARIE SALVINII, (quem ipse nominat BRENCMANNUS in *Hist. Pand. Lib. IV. Cap. 6. p. 385.*) & ANTONII MAGLIABECHII, Bibliothecæ Medicæ Præfecti literatissimi, quem precibus CHRISTIANI SCHOETTGENII, novam tunc *Scriptorum rei rusticæ* editionem meditantis, id dedisse, scribit *l. c.* Cel. GESNERUS. Is igitur BRENCMANNUS Collectiones has, diligenter descriptas, probatasque valde, quod in iis *etiam depravata, falsa, & manifeste mendosa, annotata* essent, (vid. BRENCMANNUM *l. c.*) lætus in patriam secum abduxit, communicatasque primum cum civibus eruditissimis, (nam visas sibi testatur CAROLUS ANDR. DUCKERUS in editione *Flori p. 262 in not.*) postea Lipsiam misit ad THOMAM FRITSCHIUM, librarium mercatorum in Germania suo tempore principem, quippe qui, novæ *Scriptorum rei rusticæ* editioni, quam suis tunc sumtibus parabat, multum his ipsis accessorum ornamentis, sperabat. Factum vero, ut inopinata boni viri morte, hisque ipsis, qui edendi Operis curam gesserant, ad alia omnia vocatis, præclaro instituto aliquot annorum mora interponeretur, donec cœptam dudum ab aliis telam elegantissime felicissimeque pertexeret, quem modo nominavimus, doctissimus GESNERUS, cujus jam beneficio, ut omni ex parte cultissimos, ita his ipsis POLITIANI Lectionibus variantibus mirifice ornatos, *Rei Rusticæ Scriptores* legimus. POLITIANI his collationibus ipsum olim in sua istorum *Scriptorum* editione usum PETRUM VICTORIUM, facile conjiciat, qui cum illis variantibus hujus viri annotata contendat; adeo levia & pauca sunt, in quibus non uterque amicissime conspiret. Tuiturus tamen existimationem Viri alioqui candidissimi GESNERUS noster, mavult iisdem, qui POLITIANO fuerant in manibus,

libris MStis usum putare **VICTORIUM**, quam turpioris plagii temere accusare Virum ab hujus criminis suspicione nunquam non alienissimum. Vid. **GESNERI Præfat. l. c.** Pergimus ad reliqua **POLITIANI** in Autores veteres merita. **Ovidii** Codicem, a **POLITIANO** recognitum, continentem *Amorum libros, Ibin, Artem amandi, Medicamina faciei, Nucem, Fastos, Tristium & de Ponto libros*, ex parte ad duo exemplaria collatos, *Epistolamque Sapphus ad Phaonem* justo quasi *Commentario* illustratam, Florentiæ in Bibliotheca D. Marci custodiri, refert **BRENCMANNUS** in *Hist. Pand. p. 307.* Video etiam in **PHIL. LABBÆI Nova Biblioth. MSS. libr. p. 372,** inter libros MStos, ex Anglia Lutetiam deportatos, & inde Nobili cuidam Germano venditos, memorari Codicem *Ovidianum* optimæ notæ, a **POLITIANO** cum multis aliis collatum, variis lectionibus auctum, & brevioribus *scholiis*, sed accuratissimis, longeque doctissimis, illustratum. *Terentium*, cum uno Codice vetustiori collatum, Florentiæ Bibliotheca Medicæa servat, teste **BRENCMANNO l. c.** & uberiores in hunc Comicum Annotationes, inchoatas a **POLITIANO**, sed non perfectas, indicat **ALDUS** in *Præfat. Operum POLITIANI.* *Lucretium* **POLITIANI** passim conspici in privatis Nobilium Florentinorum Bibliothecis, idem **BRENCMANNUS l. c.** docet. *Ausonium* a **POLITIANO**, **MATTHÆO BOSSO**, & **THADÆO UGOLETO**, Parmensi, primum in lucem protractum vulgatumque tradit **LAUR. RIGNORIUS** in *Symbol. Epist. 16,* etsi primum editum ab **ALDO** doceat **CONR. GESNERUS** in *Bibliotheca. Conf. JO. ALB. FABRICII Bibl. Lat. T. I. Lib. III. Cap. 10. §. 3. p. 588.* Sed usum Codice *Ausoniano* **POLITIANUM**, quem manu sua scripserit **FRANC. PETRARCHA**, perhibet **JOSEPH. JUST. SCALIGER** in *Scaligeran. p. 519.* Quod unde compertum illi fuerit, non hæsiolor. Nominat vero alium Codicem, **JO. BOCCACII** manu descriptum, & a se lectum diligenter, ipse **POLITIANUS** *Miscellan. Cap. 39.* In perquirendo *Juvenalis* vetustissimo Codice, Longobardis exarato literis, quem **FRANC. GADDIUS**, Florentinus, cum ipso communicaverat, accurate se versatum, ipse ait **ANGELUS** *Cap. 46. Miscellan.* Nec minora Noster in Scriptoribus Græcis præstitit. **ARISTOTELIS de arte poetica** librum, manu **POLITIA-**

LITIANI exaratum, exstare in Bibliotheca Medicæ, memorat FRANC. ROORTELLUS in *Explicat. in Aristot. Poetic. p. 262.* Eandem Bibliothecam varia ostendere ejus ad *Theocritum annotata, l. c.* BRENCMANNUS scribit. Eidem *Theocriti* codici manu POLITIANI adscripta leguntur verba: *Emi solutum g. 6. Lora vero, umbilici tabellas, corium, bibliopola constiterunt g. 2. b. 6;* sicut testatur BRENCMANNUS in *aliera ad CORNELIUM VAN BYNCKERSHOEK Epistola MSta*, ubi &, simile quid legi in alio LUCANI codice, nos docet. Unde, quam fuerit parsimonie deditus, & facultatum suarum tenax POLITIANUS, intelligi quodammodo possit. *Herodiani Codicem, sua manu emendatum, sed leniter potius, quam severe, castigatum*, ipse nobis indicat POLITIANUS in *Epist. ad ANDR. MAGNANIMUM, Lib. IV. Ep. 13.* De LYCOPHRONIS Codice MSto antiquissimo, a POLITIANO recognito, inter libros MStos, ex Anglia in Galliam translato, mentio facta est in LABBÆI *Bibl. nov. MSS. libr. Suppl. X. p. 372.* Etiam DIOSCORIDIS & GALENI nonnullos libros, a POLITIANO emtos, emendatos, & Laurentianæ Bibliothecæ postea commendatos, nominat JO. CAJUS in libro *de Libris propriis*, qui est inter alia ejus *Opuscula p. 195.* Denique, de Florentino Pandectarum Codice, Latino quidem, sed admixta etiam Græca habente, quam præclare promeritus sit Noster, supra, quod meministi, suo loco diximus.

§. 5.

Supereft, ut, quæ scripta partim, partim animo destinata a POLITIANO, diximus, his adjungamus nonnulla, aut falso prorsus in scriptorum POLITIANI numerum relata, aut quæ, dubium fit valde, sintne POLITIANO nostro, an superioris ætatis Scriptori cuicunque tribuenda. Pertinent huc Enarratio veterum Jctorum scriptorumque, in Pandectis citatorum, quam Gregorius Haloander Pandectis, a se

editis, præmisit, (a) porro Carmen Italicum, il Morgante il Maggiore inscriptum, quod vulgo compositum a Ludovico Pulcio putatur, (b) de ordine Romanæ Historiæ legendæ libellus, sub Adriani Politi nomine olim publicatus, (c) Historia poetica omnium vatū, (d) denique Dissertationum Epictetearum Arriani, Philosophi, Latina interpretatio. (e) Nec desunt, qui POLITIANO tribuant versiculum retrogradum, quem Florentiæ in æde S. Mariæ Novellæ sacra pictæ Abelis & Caini imagini subscriptum constat :

Sacrum pingue dabo, non macrum sacri-
ficabo,

Sacrificabo macrum, non dabo pingue
sacrum. (f)

- (a) Præmisit, quod omnibus notum est, Pandectis a se editis GREGORIUS HALOANDER *Indicem veterum Ictorum, scriptorumque ab his librorum, quorum in Pandectis passim mentio occurrit.* Hunc POLITIANO tribui a BERN. RUTILIO in *Vitis Ict. Cap. XXXIX*, falso, quod mihi quidem videtur, persuaferunt sibi CONR. GESNERUS & VINC. PLACCIUS, ille in *Pandectis* p. 331, (in *Bibliotheca* enim *universali*, ubi ample agitur de HALOANDRO, nec GESNERUS, nec FRISIUS, ea de re quidquam habent,) ubi verba sunt: *Gregorius Haloander a principio Pandectarum, quas emendavit, veterum Ictorum scripta, quæ in Pandectis citantur, cum suis Autoribus enumerat, nisi ea forte Angeli Politiani lucubratio est, ut Bern. Rutilius in Cajo Icto innuere videtur; hic vero in Theatro Anonym. & Psedon. p. 334. num. 1283: Gregorii Haloandri enumeratio veterum Ictorum, scriptorumque in Pandectis citatorum, præmissa Pandectis, forte Angeli Poli-*

Politiani lucubratio est, ut Rutilius in Cajo JCto innuere videtur: &c. Audiamus jam RUTILIUM, ex cujus verbis nihil minus intelligas, quam id, quod perhibet cum GESNERO PLACCIUS. *Ceterum, inquit, sive unum modo, seu duos, numeremus, quod neuter satis est notus, & illa scripta, quibus conferti sunt legum libri, utrius fuerint, in ambiguo est, ea hoc loco a nobis referentur, ut sunt apud Politianum, cui hanc quoque lucubrationem nostri homines debent. Sunt autem hæc: &c.* Nulla hic HALOANDRI, nulla *Indicis, Pandectis* præmissio, mentio. Patet vero ex sequentibus, ubi scripta CAJI nominantur, sermonem hic esse RUTILIO de illa ipsa POLITIANI ad JACOBUM MODESTUM, Pratensem, Epistola, *Lib. V. Ep. 9*, jam supra a nobis indicata, ubi is veterum Juris conditorum, quorum verba pro legibus sunt in Pandectis JUSTINIANI, nomina & scripta ordine collecta exhibet. De quo, non erit, cur dubites, si cum his, quæ de libris CAJI POLITIANUS habet, illa RUTILII contendas, quæ, si voculam unam aut alteram excipias, cum verbis POLITIANI amicissime consentiunt. Facile hinc conjicias, ignotam prorsus GESNERO PLACCIOQUE fuisse hanc POLITIANI Epistolam, quam si cognitam habuissent, non hæc a mente RUTILII prorsus aliena tradidissent. Ceterum negari vix potest, in conficiendo *veterum JCtorum Indice* illam ipsam POLITIANI Epistolam ante oculos habuisse HALOANDRUM. Sunt enim sibi perquam similes horum labores; sive JCtorum, sive librorum, ab his compositorum, numerum & ordinem, spectes. Neque tamen hic discriminis, sive in nominibus JCtorum, sive in titulis librorum, nihil apparet, ut facile animadvertet, si quis accurate hæc inter se comparare instituerit. Taceo, POLITIANI Epistolam oratione scriptam esse continenti & composita, HALOANDRI opellam meri *Indicis* nomen sustinere, quippe sub suis titulis JCtorum libros exhibentem. Quæ diversitas tanta est, ut plagii insimulare HALOANDRUM, (si vel id cogitasse putes RUTILIUM) non in dictis POLITIANI, aut horum saltem forma, nihil mutantem, meo judicio iniquum videatur.

- (b) Eadem, qua POLITIANUS inclaruit, ætate magnum inter Poetas Italorum vernaculos nomen consecutus est LUDOVICUS PULCIUS, ortu Florentinus, quem anno 1486 aut subsequen-

quenti mortuum suspicatur BERNARD. DE LA MONNOYE in *Notis ad ADR. BAILLETI Jug. des Sav. L. IV. P. I. p. 91. not. 1.* Ejus in magno pretio passim Italis habetur Carmen venustum & magnificum, *il Morgante il Maggiore* inscriptum, quo bella Orlandi & Rinaldi, aulamque Caroli Magni, pulchre is graviterque canit. Scriptum est eo carminis genere, quod Italis rima octava vocatur, octo & viginti cantibus distinctum. Nul- lis hic legibus artis adstrinxit se Poeta, nec locorum, nec tem- porum rationem habens, comica cum tragicis commiscens, nec cavens sibi a narrationibus, quæ sint a verisimilitudine longe a- lienissimæ. Quorum etsi vix venia sperari possit nostræ ætatis Poetis, in PULCIO tamen facile tolerantur, quippe vitia hæc carminis præclaris multis virtutibus, inprimis nativo quodam lepore, & ingenii vigore, compensante. Non satis scio, sitne om- nium prima carminis hujus editio, quam *Florentiæ A. 1500, 4,* publicatam profert ADR. BAILLETUS *l. c.*; certe antiquiorem hac nusquam obvenisse mihi memini. Recentiores vero bene mul- tæ suppetunt, in quibus præstantissima habetur, quæ prodiit *Ve- netiis A. 1550,* cum explicationibus JOANNIS PULCII, qui fuit nepos LUDOVICI. Hujus igitur Carminis cum vulgo Autor dicatur PULCIUS, ejusque nomen ad hunc usque diem inscri- ptum carmini legatur; fuere tamen aliquando, qui, perperam id operis a PULCIO pro suo venditatum, nec tam huic, quam POLITIANO, eam laudem deberi, persuadere nobis cona- rentur. In his præcipui fuerunt THEOPHILUS FOLEN- GUS & HORTENSIVS LANDUS, quorum alter in *Orlandini Cant. 1. Stanz. 20,* alter in opere *Sferza degli Scrittori,* PULCIO id operis donatum a POLITIANO, posteaque, utroque extincto, ab ignaris ejus rei pro partu PULCIANO venditatum, refert. Sed, ut est nullo teste confirmata hæc narratio, ita nusquam ad hunc diem fidem invenit in Italia. Nec probabile videri, ei homini, cujus tot ac tam præclara opera fato præmaturo inter- cepta sint, ad componendum tam illustre tantique studii poema satis otii fuisse, recte judicat BERN. DE LA MONNOYE *l. c.* qui &, longe diversum esse, si genus scribendi spectes, PULCIA- NUM hoc opus a ceteris, quæ supersunt, Carminibus POLI- TIANI vernaculis, testatur. Nec nos igitur, donec certiora nobis innotescant, vulgarem deferemus sententiam, inprimis cum &

& præstantissimi Italorum Scriptorum, & maxime Socii *Academiae della Crusca* in *Vocabulario* suo, ei addictos se præbeant. Conf. P. JUL. NEGRI *Istor. degli Scritt. Fior. p. 390.*

(c) Exstat sub ADRIANI POLITI nomine paucarum plagularum libellus, quo legendæ Historiæ Romanæ ordo præscribitur, & quid in unoquoque Scriptorum veterum, qui res Romanas tradidere, singulare sit ac præcipuum, brevioribus diligenterque conceptis formulis indicatur. Prodiit is primum *Venetis A. 1627, 4.* (vid. TH. HYDE *Catal. libr. impress. in Bibl. Bodlej. P. II. p. 67.*) postea Helmeſtadii a CHRISTOPH. HEIDMANNO, tum Soræ in Dania ab HENR. ERNSTIO, *Parmæ etiam A. 1691* inter GAUDENTII ROBERTI *Miscellanea Italica erudita T. III. p. 553*, nec non cum BONIFACII *de Quadraginta Romana Historia Scriptoribus judicio Helmeſtadii A. 1674* a JO. EBERHARDO BUSSMANNO editus. Is ipse BUSSMANNUS, cum, quid hominis esset POLITUS iste, cum bene multis ignoraret, (nam, quem HIERON. GHILINUS nobis memorat ejus nominis JCtum Senensem in *Teatro degl' huom. letter. P. I. p. 1.*, non eum videtur satis habuisse cognitum,) conjectura quadam quasi extemporali, nec rationibus ullis, nili nominum forte similitudine, munita, ad POLITIANUM autorem referre hoc, quicquid est brevioris opellæ, visus est. Ita enim in Præfatione, Opusculis, quæ diximus, præmissa, duobus tantum verbis, & velut in transcurso: *Ceterum adjunctus est his Excerptis — — Adriani Politi (an Angeli Politiani?) de ordine in Historiæ Romanæ lectione observando libellus, &c.* Quo plausu excipienda sit ejus generis divinationo verius, quam conjectura, nemo non intelligit Lectorum. Non, quicumque de POLITIANI scriptis commemorarunt, in his unus est, qui tale quid ab eo compositum tecto nomine referat. Nec, si verisimilitudinem spectes, causam habuisse videtur Noster, cur argumenti tam vulgaris, nec suspecti quidquam habentis, labori alienum nomen præfigeret. Quod si vero latere sub alieno nomine voluit, non adſciendum ipsi tale fuit, cujus tanta esset cum suo cognatio, ut, qui POLITUM legeret, statim is sponte sua POLITIANI meminisset. Accedit huc, libellum, etsi satis tolerabilem, & juventuti cum fructu aliquo legendum, non iis tamen verborum sententiarumque floribus, quibus

POLITIANI omnia, conspersum esse. Denique, cum fuerit omnino aliquis ADRIANUS POLITUS, quem in lectione veterum Historicorum versatissimum fuisse constat, (transtulit enim POLITUS ille, quem GHILINUS memorat, *Historias TACITI* in Latinum sermonem, idque circa annum 1515,) ad hunc ipsum, meo iudicio, quam ad alium quemcunque, propius spectare istius libelli gloria videtur.

(d) Quam ad MATTHIAM, Pannoniæ Regem, misit POLITIANUS (*Lib. IX. Ep. 1*) *Historiam poeticam omnium vatum, uberiore vena a se decantatam*, jam supra §. II. not. (dd) hujus Sectionis ostendi, nihil differre a Carmine, *Nutricia* inscripto, quod est in omnium manibus, POLITIANI scriptis reliquis adjunctum. Non erat igitur, cur dubitanter scriberet HENR. BRENCMANNUS in *Hist. Pandect. Lib. IV. Cap. I. p. 308*: *Historiam poeticam omnium vatum, uberiore vena a se decantatam*, ipse ad Matthiam, Pannonia Regem, proficetur, cum promissis subsequiturorum mox copiosissimorum Commentariorum; nisi forte Carmina sua *Nutricia* denotet. Qui enim diversum esse poterat a *Nutriciis* Carmen id ipsum, quod *Historiam poeticam omnium vatum* POLITIANUS dicit, cum unum id egerit ille in *Nutriciis*, ut veterum Poetarum & fata, & Carmina, & virtutes, stilo poetico exponeret?

(e) Error est vix venia dignus JO. HENR. BOECLERI, ARRIANI *Epicteteas Dissertationes* in numerum eorum librorum referentis, qui sunt e Græco in Latinum translati a POLITIANO. Factum id ab eo non una, sed quaternis vicibus, ut mirari vix satis possim, unde tam certo sibi persuaserit rem tam manifesto falsam. Primum in *Disput. ad Lipsii Politica p. 85*: *Alter Epicteti interpret, & quidem utilior, qui legatur, est Arrianus versione elegantissima*. Tum in *Hist. Sec. IV. p. 164*: *Exstat etiam diligentissimum opus Dissertationum Arriani, quod Angelus Politianus itidem purissime & elegantissime vertit*. Porro in *Commentar. de Scriptor. Græc. & Lat. p. 54*, ubi varia nos docet, quæ sunt aliorum testimoniis destituta prorsus: *Epicteti Enchiridion* (editum est) cum *Dissertationibus Arriani in Epictetum*, eodem Politiano interprete, edente Luca Holstenio, Cantabrigiæ, 1655, 8. Nunquam, quod scimus, HOLSTENIUS in ARRIANI *Dissertationibus* occupatus fuit, certe, quæ Cantabrigiæ prodiit editio,
nulla

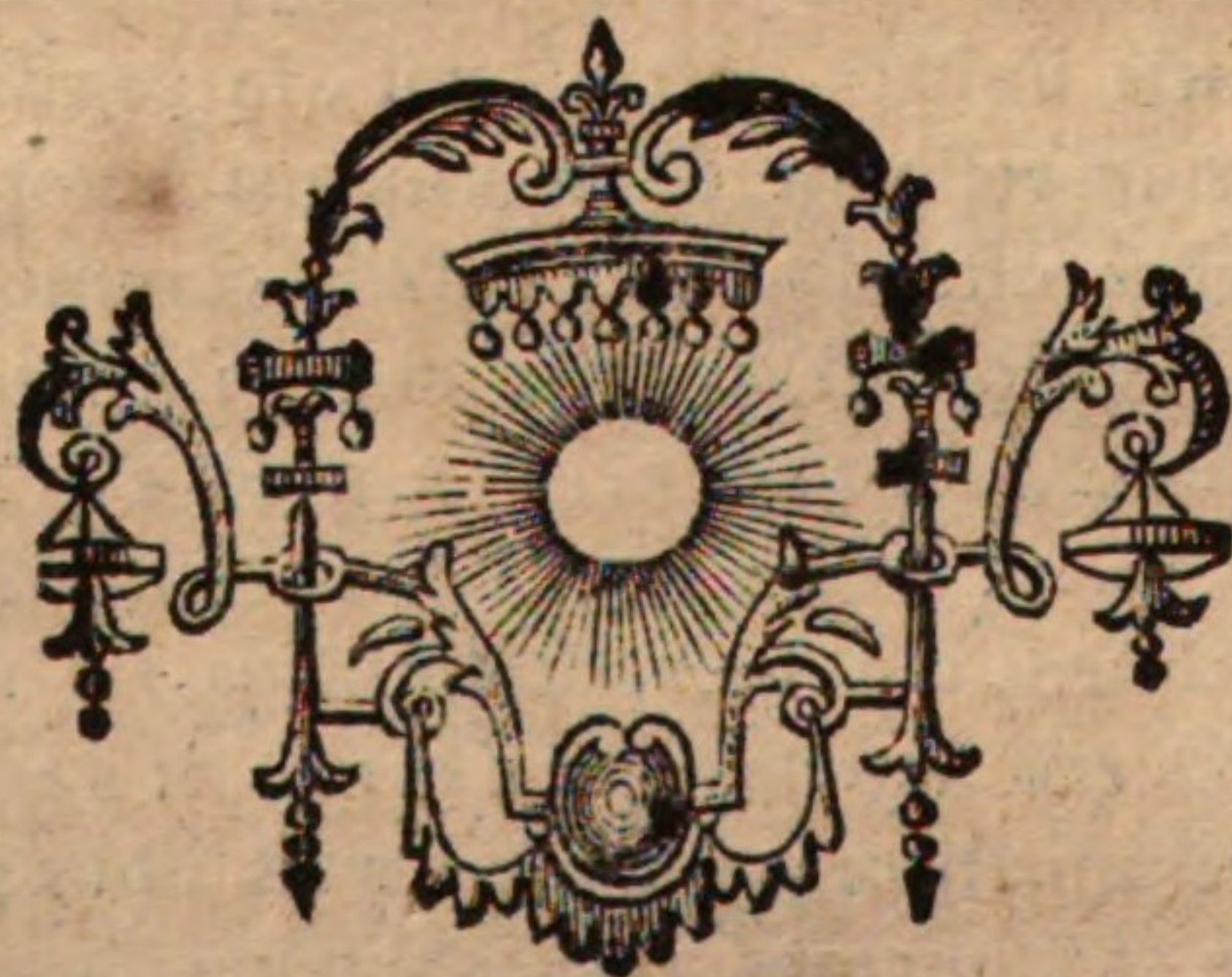
nulla HOLSTENIANÆ industriæ vestigia præbet. Addimus ultimum locum ex *Bibliogr. Crit. Cap. 43. §. 4. p. 625. edit. KRAUS.*: Τόπον ἡθικὸν diligenter excoluerunt Stoici, e. g. Epictetus in *Enchiridio*, seu *summa Philosophiæ Stoicæ*, & Arrianus in *istud Enchiridion*, a Politiano Latine versus, item Simplicius. Nunquam POLITIANO in mentem venit, in Latinum sermonem transferre amplum hoc ARRIANI opus, sed substitit industria ejus in *Enchiridio EPICTETI*, quod ipsum, sunt, qui ad autorem ARRIANUM referant, in quorum & numero ipse POLITIANUS fuit, ut patet ex Epistola ejus ad LAURENTIUM MEDICÆUM, Latinæ ARRIANI interpretationi præmissa. Inde forsan natus error BOECLERI, non accurate satis *Dissertationes in Epictetum ab Enchiridio*, JACOBI SCHEGGII laborem a POLITIANI interpretatione, distinguentis. Vide, quæ diximus eam in rem supra *Sect. I. §. X. not. (f)*.

- (f) Est Florentiæ ædes S. Mariæ Novellæ sacra, cui ordinis Dominici homines præsunt; in cujus porticu statim primo, inter alias tabulas pictas, creationem mundi exprimentes, imago conspicitur Abelis & Caini, sacrificium Deo offerentium, cui adscriptus legitur versus:

*Sacrum pingue dabo, non macrum sacrificabo,
Sacrificabo macrum, non dabo pingue sacrum;*

cujus altera pars ad Cainum, altera ad Abelem, spectat. Habetur Distichon hoc retrogradum, tanquam artis plenum, & quod paucis imitari dextre licuit, in præstantissimis superiorum temporum reliquiis, & cum magna Autoris commendatione peregrinantibus ostenditur. In Italia communis rumor est, inventionis hujus gloriam deberi POLITIANO; idque persuasissimum sibi habet ipse PETR. BÆLIUS in *Diæt. hist. T. I. p. 716*, nec non JOAN. MABILLONIUS in *Mus. Ital. T. I. p. 162*. Nec desunt tamen, qui de veritate hujus rei valde dubitent, in quibus præ ceteris nominandus ÆGID. MENAGIUS, in meris hominum ecclesiasticorum, quibus ædis illius cura est commissa, traditionibus id numerans, versiculumque illum ætate POLITIANI longe antiquiorem reputans, in *Menagian. T. I. p. 248*. Sed rationes, quas profert, non sunt ejusmodi, quibus multum inesse ponderis putandum sit. Si POLITIANUM autorem habuit

versiculus, quidni, inquit, accessit is reliquis **POLITIANI** Carminibus, quæ sunt post mortem ejus conjunctim edita? Nec obijci sibi patitur, alia multa in collectione Carminum **POLITIANI** desiderari, quæ, nullum sit dubium, a **POLITIANO** composita. De aliis longe certius constare, respondet, a **POLITIANO** esse composita, quam de hoc ipso versiculo. Ego vero, quod in libro Carminum **POLITIANI** frustra quæratur leve hoc, si mensuram spectes, Distichon, inde factum puto, quod absque ipsa Caini & Abelis imagine vix recte possit intelligi, certe parum habeat suavitatis, nec in animo fuerit editori Carminum, quicquid unquam versiculorum scriptum est a **POLITIANO**, in hunc fasciculum colligere. Nullum enim est dubium, tantum eorum, quæ ingenii causa in rem obviam quamque cecinit Poeta noster, numerum fuisse, quantus vix cogi in has angustias potuerit. Quidni vero in re tam levi ipsis traditionibus habendam fidem putemus, cum nihil hinc timendum sit rei sacræ, nihil miraculorum hic contigisse audias. Non est moris, in annales referre tam levia, aut marmoreis monumentis insculpere; cujus generis testes ubi deficiunt, quidni famæ & rumoribus publicis credendum? inprimis cum nihil obftet, quin eodem jure **POLITIANUS**, quo alius quicumque, versiculi tam elegantis dici autor possit.

ADDEN.

A D D E N D A.

Ad pag. 5. not. (c) notandum inprimis, de iis, quæ errandi occasionem suppeditarunt PATINO, non ita persuasum nobis certo esse, ut feliciorē negemus hac ipsa excogitari conjecturam posse. Non enim habeat nos sibi adversantes adeo, si cui mutuatus id nominis PATINUS a JO. PETITO videatur, circa Seculi XV maxime initia claro, Theologiæ (non Jurisprudentiæ, ut frustra habet *Lexicon Erudit. Germanicum T. II p. 518,*) Professore Parisiensi, homine eloquentissimo, sed nimium audace, qui publica Oratione defendit cædem injustam, LUDOVICO, Duci Aurelianensi, illatam a JOANNE, Duce Burgundiæ. De eo multa PETR. BÆLIUS in *Dict. Hist. T. III. p. 2268 seq.* Addimus his alia; nam, quid potuerit accidere, quam quid acciderit re ipsa, longe facilius definitu. Prodiere Parisiis ex officina Joannis Parvi A. 1505 *Miscellanea POLITIANI*, cum aliis aliorum Scriptorum libellis elegantioribus. Eum in librum cum forte fortuna incideret, factum; finge, ut, parum accurate inspecta ejus fronte, nomen Typographi nihil differre PATINUS a nomine Autoris putaret, atque sic inconsulte nimis inter se commisceret, quæ essent omnino longe diversissima. Quocunque demum te conjectura ducat, nunquam habebis, quo salvam præstare causam PATINI possis. Erravit sane vir bonus, fecitque in eo, quod solent homines. In meliorem id, cum sit leve, sæpiusque contigerit excellentissimæ doctrinæ scriptoribus, partem interpretari, nos quidem æquitatis judicamus.

Ad pag. 6 & sequentes quæ te velim, bone Lector, pauca sunt. De cognomine POLITIANI ante paucos annos ex instituto egit Vir quidam eruditus, atque excellenti præditus ingenio, qui nomen suum sub literis J. B. V. E. occultavit, in libro eleganter scripto, & lectu perquam jucundo, cui rubrum: *Freymüthige Gedanken aus der Historie, der Critic, und zumahl der Litteratur;* quem Jenæ prodiisse, sat certo constat, etsi urbem Coloniam libri rubrum mentiatur. Satis hic diligenter p. 121 seq. percensentur ea, quæ NAUDÆUS in *Mascurat p. 83*, MENAGIUS in *Orig. Ital. voce Poliziano*, BAYLIUS in *Dict. Hist. & Crit. Art. Politien*, MACHIAVELLUS in *Historia Florentina p. 349*, & TOSCA-

NUS in *Peplo Italiae* p. 23, de vero POLITIANI nomine, vel *Bassi*, vel *Cini*, literis consignarunt; verum, quod in libro, tanta rerum bonarum copia instructo, inventurum me certissime sperabam, cognominis *Ambrogini* nulla prorsus hic injecta mentio. Ut adeo (si quid nempe hac in re situm est laudis & gloriolæ,) eam mihi gratulari felicitatem possim, quod primo mihi adire eos fontes licuerit, unde rem, vel iis ipsis ad hunc usque diem ignoratam, qui præclara alioqui pollent rerum ejusmodi notitia, haurire tandem oportuno tempore, & in luce collocare publica, potuerim. Quandoquidem vero eodem in loco, idem Scriptor bonus & industrius nomen *Politiani* ea magis de causa adscitum ANGELO nostro, quod esset in eo aliquid ad Romæ veteris ingenium effectum, quam quod esset urbis patriæ, Politiani, ipse studiosior, contendit; id mihi, si dicendum, quod res est, videtur ipse perhibere confidenter nimis. Nam, si cum nomine *Politiani* commutavit Noster nomen *Bassi*, quæ ipsa Scriptoris hujus est sententia, hoc minus, factum id ab eo structuræ Latinæ causa, putarim, quo propius cognomen *Bassi* accedit ad Romanæ linguæ genium, quoque longius ab illo abest *Politiani* cognomentum. BASSOS enim ætas prisca bene multos tulit; POLITIANUM autem, vehementer dubito, an in priscis Latii monumentis, quolibuscunque demum, vel unum legas. Et sane *Bassi* nomen tam fuit, ut supra a me dictum memini, probatum ANGELO COLOTIO, homini antiquitatis amantissimo, ut substituturus in nominis gentilitii, *Colotii*, locum aliud Latinum magis, id ipsum *Bassi* nomen adoptaverit præ ceteris. Cumque in *Politiani* nomine nihil plane vetustatis insit; ne nobis quidem, qui, nomen *Ambrogini*, aut, quæ vox est contractior, *Cini*, fuisse ANGELO, certius edocti sumus, existimandum est, Latinæ compositionis ergo adscitum ei, abjecto veteri, nomen *Politiani* esse. Illis, qui prodiisse genere BASSORUM dixere ANGELUM, nominatis supra p. 8. not. (f), accedit Scriptorum recentissimorum par, Gallus alter, alter, quod miseris, Ikalus, PETRUS DANIEL HUETIUS & ANTONIUS BALDASSARRUS, ille in *Huetianis* p. 18, hic in *Compendioso ristretto delle Vite di Personaggi illustri per la scienza* p. 33. Quorum mentionem neutiquam existimavi hic loci prætermittendam, ut appareat, ne nostri quidem ævi Scriptores dili-

diligentissimos, ut veterem illum, & inde ab aliquot Seculis propagatum ad hæc tempora, errorem deponerent, a se potuisse impetrare.

Cognomen *Bassi* adscitum fuisse ANGELO COLOTIO, cum multis Scriptorum testimoniis confirmatum est *p. 9 seq.* tum satis perspicue cognosci potest ex JOANNIS PIERII VALERIANI ad hunc COLOTIUM literis, Dedicationis loco præmissis *Libro XXIII Hieroglyphicorum*; in quarum fronte inscriptum est nomen *Angeli Colotii Bassi*. Quod testimonium, tanquam ejus, qui amicus COLOTII & æqualis fuit, momenti omnino hac in causa permultum habet.

Quæ de nominis *Ambrogini* in *Cinum* conversione diximus *p. 14 not. (1)*, insignem lucem accipiunt ex his, quæ eam in rem copiose attulit nobilissimus ille solertissimusque rerum patriarum investigator, LUD. ANT. MURATORIUS, in doctissima Præfatione, præmissa ANDRÆ DEI *Chronico Senensi*, cui locum dedit in *Tomo XV Scriptorum Italiae*, quos incredibili industria in lucem protulit, & adhuc proferre pergit, decus illud Reipublicæ Mutinensis, quin universæ Italiae, incomparabile.

Illis, quibus idem fuit, quod POLITIANO, cognominis, adjunxi *p. 19. not. (r)* ANTONIUM LAURENTIUM POLITIANUM quendam, secutus in eo fidem BÆLII, qui hominis hujus amplissimam mentionem facit in *Lexico historico*. Postea in hujus ANTONII forte fortuna librum incidi, quem *de Numero, ordine, & motu cælorum, adversus recentiores*, inscripsit, ediditque Parisiis apud Februarios A. 1606, 12. Quem ubi paullo curatius inspexi, agnovi errorem BÆLII, cognomen LAURENTINI cum prænomine LAURENTII cominutantis, & POLITIANI cognomen tribuentis ei, ad quem non magis illud pertinebat, quam ad alios quoscunque, oppidulo Politiano oriundos. Etsi enim in fronte libri inscriptum sit nomen *Anthonii Laurentini Politiani*; non tamen gentilitium fuisse *Politiani* nomen, sed tale saltem, quale quisque addere nomini suo solet indicandæ patriæ causa, ex eo patet, quod in illis, quas dedit ad JOANNEM MEDICEM, literis, huic libello præmissis, nomen suum ANTONIUM LAURENTINUM dixit. Ceterum ex libro isto haud obscure cognovi, ad ultimos usque

que Philosophiæ subtilioris recessus penetrasse hunc LAURENTIUM, resque naturales & fideralem scientiam edoctum fuisse haud vulgariter.

Ad ejusdem pag. not. (r) notandum illud est, non accurate satis DAN. GUIL. MOLLERO in *Diff. de Ang. Politiano* §. V. p. 4 scriptorem illum *Microscopii Statistici* HELENUM POLITIANUM dici, qui POLITANUS dicendus erat. Legitur enim hoc nomen viri in *Catalogo Bibliothecæ Dæringianæ* p. 301, ubi locus datus illi *Microscopio*, edito A. 1672, 12. Habeat & meum αὐτόπῃς testimonium momenti aliquid. Libello hoc ipse utor, & ex inspectione ejus cognovi, eundem esse, quem scriptoribus multis sub titulo *Dissertationis de Dominio eminente* memorari legimus. Verba enim rubro libri inscripta hæc legas: *Microscopium Statisticum: quo status imperii Romano-Germanici, cumprimis extraordinarius, ad vivum representatur. Hoc est, Dissertatio de Dominio eminente in Imperio Romano-Germanico. Authore Heleno Politano. Anno 1672.* Urbis, in qua prelo liber exiit, non additum hic indicium. Geræ tamen impressum, nescio, quo auctore, dicit JO. BECHTOLDUS in *Loc. commun.* p. 200.

Libellis illis, a quodam JOANNE ANGELO POLITIANO Ambergæ editis, in quorum autorem inquisivimus p. 20. not. (s), locus etiam datus in *Catalogo Bibliothecæ Bodlejanæ* p. m. 23, inscriptosque ibi hunc in modum videas: *Joannis Angeli Politiani Expositio in Philosophiam Eucharisticam Bellarmini de Potentia & voluntate Dei; Pars I. Ambergæ, 1604. 4. Pars altera de Transsubstantiatione refut. Ambergæ, 1606. 8.*

AGNES illa POLITIANA, cujus non nisi nomen protuli p. 27. not. (p), ob singularem vitæ sanctimoniam, & mores inculpato, quibus præ reliquis præfulsit olim, Sanctorum ordini adscripta est ante paucos annos a BENEDICTO XIII, Pontifice. Ejus vitam ac virtutes, quæ perhibentur prorsus admirabiles, libro integro complexus est Lutetiæ Parisiorum A. 1728 JOSEPHUS RUFUS (*le Roux*), Prior Ordinis, qui nomen habet a S. Dominico. Inscriptus est liber: *La vie de Ste Agnez de Montpolitien, Religieuse de l'Ordre de S. Dominique.* Forma libri est 12.

Scriptis LÆLII MANCINI, quorum mentionem fecimus p. 28. not. (u), librum de *Relaxatione juramenti, Controversias Juris sacri*

sacri, de Restitutione famæ libellum, & Vitam S. Antonii Patavini, addit NICOL. COMNENUS PAPADOPOLUS in *Historia Gymnasii Patavini T.I. Lib. III. Sect. I. Cap. 30. p. 272.*

De matre ANG. POLITIANI nihil memoravi *p. 29. not. (y)*, neque tunc, quæ memorarem, suppetebant mihi. Factum tamen est postea temporis opera PETRI GIANNONII, Viri honestissimi, & ad hunc diem rerum mearum studiosissimi, ut ad me perferrentur ex Italia S. Rev. Abbatis BOTTARI literæ, ex quibus cognoscerem, matri POLITIANI fuisse nomen AGNETIS TAURGI, nec esse mihi de eo dubitandum, cum memoriæ proditum sit in monumentis historiarum certissimis. Fidem negare Viro in investigandis rebus ejusmodi diligentissimo, equidem non audeo; etsi monumenta, unde hæc ipsi fuerant deprompta, non indicaverit is nominatim. Ignorare hæc Lectores meos nolui, ut intelligant, nihil a me curæ & laboris intermissum, ut, quæ pertinere ad historiam POLITIANI quoquo modo videbantur, quantumvis obfuscata tenebris, & ignorata antehac, jam demum iis, qui literarum hoc genus non fastidiunt, innotescerent omnibus. De gente vero, patria, moribus, rebusque domesticis AGNETIS hujus cum nihil adjectum sit in illis præstantissimi BOTTARI literis, nec ipse habeo, quæ possim hic expromere.

Epigrammati *ad Fontium*, a me prolato *p. 30. not. (z)*, quo curtam rerum suarum suppellectilem deplorat POLITIANUS, aliud addimus, *ad Fures* inscriptum, quo genus illud hominum improbum ac nefarium a se, tanquam homine omnium pauperrimo, longius propellit:

Ite alio fures, nulla hic occasio lucri.

Nam fida est custos addita pauperies.

Legitur id in *Epigrammatum ejus libello*.

Mentionem feci *p. 31. not. (l)* PHILIPPI, pictoris celebris, quem *fratrem* vocat POLITIANUS in Epigrammate quodam. Is utrum POLITIANI re vera frater fuerit, an alia de causa hoc nomine appellatus, nec nunc certo definire licet. Nihil enim ea de re scriptores alii; etsi non desint, qui, maxime excelluisse hunc PHILIPPUM nobilissima pingendi arte, suo confirmant testimonio. Dignissima inprimis sunt fide nostra, quæ canit illius seculi Poeta venustissimus, UGOLINUS VERINUS, in *Libro II.*

Carminis de illustratione urbis Florentiae, cui locus datus in Carmin. Illustr. Poet. Ital. T. X. p. 352:

*Spirantes tabulas tanta nunc arte Philippus
Excolit, ut Cous rediisse putetur Achilles,
Grajorum nullo inferior, nulloque Latino.*

Esse enim PHILIPPUM hunc plane eundem, cujus laudes decantatae sunt a POLITIANO, vix possit in dubium vocare, nisi opinator difficillimus. Binos eodem tempore exstitisse ejusdem nominis pictores, eosdemque in arte sua excellentissimos, verisimile mihi quidem non videtur. Fuit igitur, si POLITIANI fratrem dicendum putas, fratre isto PHILIPPUS prorsus dignissimus. Puero admodum hanc felicitatem contigisse POLITIANO, ut in domum Medicæam receptus, patrocínio beneficiisque COSMI uteretur, præter ea, quæ attuli p. 34. not. (a), illa etiam POLITIANI verba testantur in *Elegia extemporanea ad Laurentium Medicem juniorem*, quam legimus in *Volumine Carm. ejus*:

*Ille domi vestrae tenero nutritus ab ungui,
Sed tuus ante omnes, Politianus, amor.*

Annos non nisi unum & decem administratum a POLITIANO docendi Græcas & Latinas literas munus publicum, idque ei susceptum anno demum ætatis nono & vigesimo, supra p. 62 & 63 not. (c) & (b) fide G. J. VOSSII & JAC. PHIL. BERGOMENSIS docui. Sed, falli hos ipsos, meque cum illis, & prælectas publice a POLITIANO humaniores literas continuo annorum quatuor & decem, forsan & longiori, spatio, postea ex ipsius POLITIANI ad PHIL. BEROALDUM literis, *Lib. VI. Ep. I.*, didici. In his, Calendis Aprilibus anni 1494 scriptis, mentionem Noster facit *Annotationum* suarum in *Sylvulas STATII*, quæ quarto decimo fere abhinc anno, se easdem publice *Sylvulas enarrante, exceptæ sint*. Quæ si vere sunt scripta, ut certissimus rerum suarum testis est POLITIANUS ipse, nihil esse planius potest, quam anno ætatis jam sexto & vigesimo huic muneri admotum, eidemque annos quatuor & decem (si quidem eo non abiit ante vitæ diem ultimum,) præfuisse POLITIANUM.

MODESTO illi, quem in discipulorum POLITIANI numero collocandum dixi p. 77. not. (b), conjectura quadam, nescio an satis felici, librum *de Vocabulis rei militaris*, cujus autorem alii MODESTUM quendam, Seculi III hominem, alii JULIUM MO-

DESTUM,

DESTUM, libertum HYGINI, perhibent, tribuit GASP. BARTHIIUS in *Animadv. ad Claudiani Rufin. Lib. II. v. 177. p. m. 61.* Ita enim verba ejus: *Modestus is (qui scripsit de Vocab. rei milit.) fortassis proavorum memoria est Criticus ille, cui cum Politiano fuit familiaritas. Sed de eo accurate in libro de dubiis Scripto-ribus.* Doleo, librum hunc BARTHII aut prodiisse nunquam, aut mihi innotuisse nondum. Itaque in conjecturæ hujus, nondum adeo munitæ, robur inquirant sagaciores, velim.

In discipulis POLITIANI, quos pag. 76 seq. nominavimus, suo jure annuerandus est nobilissimus Lusitanorum civis, ARIUS (vulgo ARIAS) BARBOSA, Aveiro, Portugalliæ oppido, natus, clarissimus Rhetoricæ in Academia Salmanticensi Professor, Poeta etiam prænobilis, cujus in ARATORIS, Presbyteri, Poema de Apostolorum rebus gestis amplissimus Commentarius, de Prosodia Opusculum, & aliud, Epometria inscriptum, cum Epigrammatum, seu Operum poeticorum, libello, Lusitanis æstimantur plurimi. De his diligenter agit NIC. ANTONIUS in *Bibl. Hisp. Tom. I. p. 132.* Is, positus in Salmanticensi schola primis literarum fundamentis, sublimioris acquirendæ doctrinæ causa Florentiam petiit, ubi commoratus aliquot annos, Græcæ Latinæque linguæ præcepta ex ore POLITIANI hausit, tantosque intra breve tempus fecit progressus, ut reversus Salmanticam, statim docendæ eloquentiæ, tam Græcæ, quam Latinæ, munus obtinuerit publicum. Ejus rei notitiam nobis suppeditat JO. BAPTISTA GYRALDUS in *Dial. II. de Poet. suor. temp. p. m. 555,* cujus hic utar testimonio: *Fuit, Arius Barbose Poeta Lusitanus, qui in Italia sub eodem Politiano politioribus literis operam dedit, & primus Græcas literas in Hispaniam invexit, & Salamancæ viginti annos publice bonas literas professus est: &c.* Addam &, quæ eam in rem NIC. ANTONIUS l. c. profert: *Arius (vulgo Arias) Barbosa, — cum Salmanticæ rudi adhuc illo XIV Seculo literis puer vacasset, pretiosiorum, quæ in Italia expositæ cuivis erant, mercium avidus, eo pertransiit, Florentiæque Angelum Politianum studiosissime aliquot annis frequentans, in utraque lingua, Latina Græcaque, sic profecit, ut reversus Salmanticam, publice in Academia ex cathedra Rhetoribus destinata hujus artis præcepta, atque utriusque lingue eloquentiam, docuerit.*

Nec minus adjungi ceteris *POLITIANI* discipulis meretur *LUDOVICUS TENSIRA*, & ipse Lusitanus, vir nobili ortus genere, & præclare doctus, sed nullis, quod constet, scriptis editis inter eruditos cognitus. Is, studiorum causa patria egressus, in Italiam se contulit, Florentiæ inprimis *POLITIANO* nostro elegantiorum literarum magistro usus. Non habeo, unde id discam, nisi ex *GYRALDO*, cujus honestatum præconio video *TENSIRAM* *Dial. II. de Poet. suor. temp. pag. 555.* Eodem, ait, *Hermici tempore Lud. Tensira, vir nobilis & eruditus, Ferrariæ commorabatur, quem omnes urbis Principes propter ejus nobilitatem & morum suavitatem amabant. Discipulus hic fuit Florentiæ Politiani, ubi Hispanas & Lusitanas cerimonias cum deliciis & elegantia Florentinorum conjunxerat: &c.*

Quæ p. 81 & 82 de *THOMA LINAGRO*, Anglo, memorata sunt, his addere ex *JOVII Elog. doct. vir. Cap. 53. p. m. 137* lubet politissimum *JO. LATOMI*, Poetæ egregii, in *THOMAM* Epigramma, in quo de ipso *POLITIANO* quædam dicta sunt admodum honorifice:

*Dum longum Italiæ vale juberet,
Thusque in graminea cremaret ara,
Qua tuas aperis, Gebenna, fauces,
Linacrus patrios petens Penates:
Sic amore viri locuta fertur
Arnis, impatiens Ethrusca Nympha:
Ah, sic Arnida? sic tuam puellam?
Sic linquis veteres tuos amores?
Et præ me petis Anglicas puellas?
Quid rerum hic, quod ames, valet deesse?
Illic, quod cupias, potest adesse?
Gaudes barbarie? Hermolaon eccum: at
Quem pro deliciis habent Camæna.
Sin autem caperis nitore lingua?
Hoc nil tersius est Politiano.
Sed gaudes refluxum vehi per æquor?
Ah, his jam in lachrymis potest natare:
Et, quæ te huc revehent, redito tantum,
An rupes patrias amas videre?
Te, Linacre, aperi, nec ibis ultra.*

Quid?

*Quid? quod Italiam miser relinquis,
Cum sis Italica eruditione,
Romano ingenio, lepore Thusco?
Totus noster homo es: sed Angla mens est.
Ille abiit: & hæc soluta in undas.*

Discipulis POLITIANI p. 82. not. (g) adjunxi JOANNEM BAPTISTAM EGNATIUM, hominem Venetum, THUANI maxime confirmatus testimonio. Non obvenisse tunc mihi, qui labefactatum iret auctoritatem THUANI, Scriptorum quemquam memini. Jam demum, in contrarias abire partes NICOL. COMNENUM PAPADOPOLUM in *Historia Gymnasii Patavini T. II. Lib. 2. Cap. 17. p. 200*, animadverto. POLITIANUM unquam venisse Venetias, aut Florentiam EGNATIUM, negat ille confidenter satis. Si igitur congressi nunquam, non docere alter alterum præceptor, non alter alterum audire discipulus, potuit. Quin, constare satis, scribit, eo tempore, quo diem suum obiit POLITIANUS, Patavii operam dedisse literis EGNATIUM, nec evocatum inde Venetias ante annum 1507. Quæ si vera omnia, condemnandi nos cum THUANO nostro erroris videmur satis manifesti. Age tamen, solemur causam nostram, & ut dictorum rationem reddat, provocemus PAPADOPOLUM. Nunquam, fateor, publice POLITIANUS bonas artes docuit Venetiis; neque tamen ideo discipulorum POLITIANI numero eximendus statim EGNATIUS. Satis nobis sit, fuisse aliquando Venetiis POLITIANUM, atque hic commoratum aliquamdiu. Non puto, tam fore, ut neget hoc ipsum, pertinacem PAPADOPOLUM. Multa legas in POLITIANI ad homines Venetos epistolis, quæ in eam adducere te conjecturam possint; & diserte scribit JAC. PHIL. TOMASINUS, scriptor non negligendus adeo, in *Elogiorum Vol. II. p. 349*: *Non igitur mirandum, si doctissimus Politianus Cassandræ potissimum videndæ causa Venetias profectus fuerit, quem illa elegantissimi habitu & politissimis verbis humaniter excepit.* Quid vero, si, ea ipsa occasione usum, & eo ipso tempore in disciplinam POLITIANI dedisse se EGNATIUM, existimes? Forsan prælegendis literis suffecit tempus vel brevissimum. Parum id verosimile, inquis? audi alia. Literis institutum EGNATIUM, negat PAPADOPOLUS, nisi a præceptoribus Patavinis. Sed ejus rei, velim, testem proferat. Desideramus hunc merito. Non enim, quod Patavii conse-

dit studiorum causa annos complures, id manifesto adeo nos docet, Florentiam venisse nunquam EGNATIUM. Transegerit sane, quod ipsum autore nullo perhibet COMNENUS, inde a morte POLITIANI annos tredecim Venetiis; Florentiæ jam multos annos ante POLITIANI uti disciplina potuit. Eo enim tempore, quo diem suum POLITIANUS obiit, ætate tam fuit matura EGNATIUS, ut, ad Musarum sacra jam longe ante admissum eum, satis sit verosimile. Quæ si cum animo tuo, Lector, consideres, stabis forsan a nostris partibus, & si vel dubii aliquid habere eam rem contenderis, omnem tamen fidem negare THUANI, scriptoris probatissimi, testimonio, vix audebis.

Rationibus illis multis & firmissimis, quibus, annum POLITIANO vitæ ultimum fuisse Seculi XV quartum & nonagesimum, ostendimus *Sect. I. §. XX. not. (c)*, addimus jam novam hanc, ex altera HENR. BRENCMANNI ad CORNELIUM DE BYNCKERSHOEK *Epistola MSta* petitam, quod annus iste mortis in *Fratrum D. Marci Necrologio*, quod Florentiæ asservatur, ab ipsis POLITIANI æqualibus sit annotatus.

Ceterum dissimulare nullo modo possumus, vel nostra, vel Typographi, factum negligentia, ut quædam passim per opellam nostram parum accurate, nec satis ad mentem nostram, expressa legantur. Quorum etsi, vel tacentibus nobis, facile nos impetraturos veniam speramus ab iis esse, qui æquitatem in iudicando amant; indicabimus tamen eorum vel potissima, ne ignorasse errores illos videamur morosioribus opellæ nostræ lectoribus, iis ipsis, qui, cæci in suis, lyncei in alienis, cavil-landi nullam prætermittere occasionem solent. Ita in *Præf. pag. 12 lin. 24* pro *obstili* legas *ob stili*; *pag. 19 lin. 7* pro *objurgarent* l. *exprobrarent*, & *pag. 28 lin. 20* pro *Italia* l. *Italiae*; in ipsa *Dissert. pag. 1* in margine, velim, deleas *Nomen Politiani*; *p. 4 lin. 2* pro *Norimberga* l. *Norimbergæ*; *ead. pag. lin. 11* pro *prolixum* l. *amplissimum*; *p. 4 lin. 16* absque interposito commate legas *dictum est uberrime*; *p. 5 lin. 34* pro *indigitatus* l. *indicatus*; *p. 6 lin. 18* pro *pronomen* l. *prænomen*; *p. 7 lin. 8* pro *Bass*, l. *Bass.*; *pag. 12 lin. 24* pro *prolixioribus* l. *firmioribus*; *ead. pag. lin. 34* pro *si* l. *sit*; *p. 15 lin. 12* pro *quam* l. *quæ*; *ibid. lin. 13* pro *quispiam* l. *cuiquam*; *pag. 15 lin. 13* pro *suboluerat quidem* l. *subodora- tus quidem fuerat*; *pag. 16 lin. 7* pro *adscenderat* l. *adscenderet*;

pag. 21 lin. 6 pro Politiano l. Politianum ; ead. pag. lin. 7 pro dicto, oppido, l. dictum, oppidum ; ead. pag. lin. 8 pro sito l. situm ; p. 23 lin. 25 pro ipsa l. in ipsa urbe ; p. 24 lin. 25 pro plurimique alii l. aliorumque ; p. 25 lin. 6 dele etiam ; p. 26 lin. 27 post Cardinalis ponas comma ; p. 27 lin. 5 pro Ughellum l. Ughellus ; ibid. lin. 12 post esse l. & ; p. 28 lin. 27 pro verbulo l. verbo ; p. 31 lin. 9 pro verbulum l. verbum ; p. 34 lin. 24 pro Cosmum tamen simul indigitasse videtur, l. ad ipsum tamen videntur ejus parentem Petrum, avumque Cosmum, pertinere ; pag. 34 lin. 31 pro prolixius l. copiosius ; ead. pag. lin. 33 pro intulit l. facit ; p. 35 lin. 18 pro litera l. epistola ; p. 36 lin. 22 pro POLITJANUM l. POLITIANUM ; p. 37 lin. 7 pro litera l. epistola ; pag. ead. lin. 10 pro predicavit l. extulit ; ead. pag. lin. 31 pro Agyropylus l. Argyropylus ; p. 41 lin. 33 pro III l. II ; p. 43 lin. 1 pro Nostro l. nostro ; p. 47 lin. 13 pro ullum l. ullam ; pag. 51 lin. 2 pro prolixior l. longior ; ead. pag. lin. 16 pro compositum l. compositam ; p. 82 lin. 2 pro 63 l. 53 ; p. 83 lin. 19 pro fubi l. ubi ; p. 85 lin. 9 pro frare l. fratre ; p. 87 lin. 33 dele Sect. II ; ead. pag. lin. 12 pro Nobilem l. Nobilem ; p. 93 lin. 33 pro PÆLIO l. BÆLIO ; p. 95 lin. 1 pro Histoira l. Historia ; p. 99 lin. 1 pro Vmbrogini l. Ambrogini ; p. 101 lin. 18 pro nominat l. nominavit ; p. 104 lin. 13 pro Stephanum l. Bernardum ; p. 106 lin. 19 pro diserepare l. discrepare ; p. 110 lin. 25 pro intercessoribus l. intercessionibus ; pag. 112 lin. 15 pro deinsigni l. de insigni ; pag. 119 lin. 3 pro quas l. quos ; pag. 124 lin. 8 pro attonitns l. attonitus ; p. 126 lin. 8 pro quamtumvis l. quantumvis ; p. 127 lin. 3 pro occasionem l. occasionem ; pag. 141 lin. 32 pro Philippus Masson in Diario l. Autores Diarii ; ead. pag. lin. 34 pro nollet l. nollent ; ead. pag. lin. 35 pro putarit l. putarint ; ead. pag. lin. 37 pro illo l. illis, & pro ait l. ajunt ; pag. 142 lin. 2 pro ipsi l. ipsis ; p. 152 lin. 37 pro peculiari l. peculiari ; p. 160 lin. 9 pro subobuit l. suboluit ; p. 176 lin. 19 pro scopnlos l. scopulos ; p. 178 lin. 9 pro Egigr. l. Epigr. ; p. 204 lin. 29 pro felicicissimum l. felicissimum ; p. 210 lin. 22 pro audiamns l. audiamus ; p. 227 lin. 6 inter nemine & veniam interfere voculam non ; p. 232 lin. 21 pro PRTRI l. PETRI ; pag. 259 lin. 28 pro iu l. in ; pag. 282 lin. 32 post verba sine labe dele a ; pag. 290 lin. 3 pro

pro *sed* l. *quam*; p. 294 lin. 36 pro *infagitabili* l. *infatigabili*; p. 335 lin. 6 pro *in felicitatem* l. *infelicitatem*; p. 348 lin. 36 pro *ille* l. *illa*; p. 356 lin. 7 pro *suspecimus* l. *suscepimus*; p. 361 lin. 13 pro *inufita* l. *inufitata*; p. 362 lin. 35 pro *landandum* l. *laudandum*; p. 386 lin. 36 pro *Quo* l. *Quod*; pag. 403 lin. 35 pro *POLITIANUS* l. *PARRHASIUS*; pag. 405 lin. 32 pro *adobrusti* l. *adobruisti*; pag. 422 lin. 37 pro *calumniarum* l. *calumniarum*; post pag. 427 pro 448 l. 428; pag. 448 lin. penult. dele *officiositatemque*; pag. 449 lin. 22 pro *lonché* l. *louché*; pag. 471 lin. 3 pro *munusculis* l. *rumusculis*; pag. 472 lin. 37 pro *sequenti* l. *sequentis*; ead. p. lin. 39 pro *prædito* l. *præditi*; pag. 486 lin. 30 pro *bona* l. *bona*; pag. 487 lin. 17 pro *huc* l. *hic*; pag. 545 lin. 23 post *legerunt* dele *signum*); pag. 549 lin. 36 pro *dexteriate* l. *dexteritate*; pag. 567 lin. 17 pro *LARENTII* l. *LAURENTII*; lin. 5 post: *Aurelia* pro *signo*? substitue punctum; pag. 589 lin. 27 pro *veroquam* l. *vero quam*; pag. 601 lin. 7 pro *aliatum* l. *alia tum*; pag. 614 lin. 39 pro *multiplicique* l. *multiplicique*. Hisce plura forte, in quibus haud temere desideretur diligentia Typographi, obvenient opellam nostram, maxime priores viginti ejus plagulas, quæ jam ante aliquot annos, nobis alia omnia tunc curantibus, typis exscriptæ sunt, perquisituris accuratius. In quæ ubi forte incideris, hanc tibi, Lector æquitatis studiose, veniam damus, ut pro ingenio tuo possis ea utcunque refingere, tuisque digniora oculis efficere.

INDEX

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

Nota P *Prefationem*, Pr. *Præmissa Commentationi Testimonia Scrip-
ptorum*, designat; quæ ubi signa deficiunt, ipsam indicari Com-
mentationem scito.

A.

<p>A camporæ (Jo.) <i>elogium</i>. P. 26
seq.</p> <p>Acciajoli (Zenobii) <i>elogium</i>. 502</p> <p>Acciarrii (Mich.) <i>de Politiano testi-
monium</i>. Pr. VIII.</p> <p>Adimarius (Alex.) <i>notatus</i>. 12</p> <p>Adramytheni (Eman.) <i>elogium</i>. 134
seq.</p> <p>Agricolæ (Rud.) <i>elogium</i>. Pr. III</p> <p>Alberti (Leand.) <i>de Politiano testi-
monium</i>. Pr. IV</p> <p>Alciatus (Andr.) <i>notatus</i>. 298. 306
explosus. 300
reprehensus. 339</p> <p>Alcyonius (Petr.) <i>notatus</i>. 211</p> <p>Allatius (Leo) <i>notatus</i>. 306</p> <p>Ambrogini <i>nomen an idem, quod
Cini?</i> 3. 634 seq.</p> <p>Andronici <i>Theffalonicensis elogi-
um</i>. 38</p> <p>Angeli <i>prænomen Italis peculiare</i>.
2
<i>nomen num semper prænomo-
minis locum sustineat?</i> 4</p> <p>Antenoreus (Car.) <i>discipulus Poli-
tiani</i>. 88 seq.</p> <p>Antiquarii (Jac.) <i>de Politiano te-
stimonium</i>. Pr. VII.</p> <p>Aretini (Leonardi) <i>elogium</i>. P. 10</p> | <p>Argyropyli (Jo.) <i>elogium</i>. 36 seq.
132</p> <p>Arriani <i>Dissertationes Epicteteas
num in Latinum verterit Poli-
tianus?</i> 630 seq.</p> <p>Astrologorum <i>sapientia inutilis
castigata</i>. 291 seq.</p> <p>Athanasii <i>de Psalmis Davidicis O-
pusculum laudatum</i>. 167</p> <p>Augustinus (Ant.) <i>quid præstiterit
in Pandectis emendandis?</i> 313
laudatus. 302</p> <p>Ausonii <i>locus quidam illustratus</i>.
245</p> <p style="text-align: center;">B.</p> <p>Bælius (Petr.) <i>notatus</i>. 12. 20. 40.
48. 136 seq. 301. 356. 378. 381. 419.
471. 564. 635
<i>defensus</i>. 38. 93 seq.
103 seq.
<i>laudatus</i>. 79. 301. P. 15
<i>refutatus</i>. 382 seq.
<i>inter biographos Po-
litiani eminet</i>. P. 15</p> <p>Baifius <i>notatus</i>. 314</p> <p>Bailletus (Adr.) <i>notatus</i>. 6. 7. 8. 43.
44. 46. 50. 52. 55. 68. 145 seq.
274. 415. 442 seq.
laudatus. 82</p> |
|---|---|

INDEX RERUM

Balæus (Jo.) commendatus.	28	Bergleri (Steph.) elogium.	188
Baldassarus (Ant.) notatus.	634	Bergomensis (Phil. Jac.) notatus.	49.63.465
Baldereschius (Franc.) refutatus.	25 seq.	Bernhardus (Jo. Ad.) notatus.	5
Balzacius (Jo. Lud.) notatus.	476	Beroaldi (Phil.) elogium.	P.10
Barbari (Franc.) elogium.	P.10	Beyerlinck (Laur.) excusatus.	98
Barbarus (Hermol.) quanti fecerit Politianum?	331	notatus.	461
laudatus.	180 seq.	Bierling (Frid. Wilh.) notatus.	435
P.10. Pr. III. V		Bigus (Lud.) quanti fecerit Politianum?	327 seq.
Barbosa (Arius) discipulus Politiani.	639	Bœclerus (Jo. Henr.) notatus.	160
ejus elogium & scripta.	ibid.	seq. 430. 435. 443. 630 seq.	
Barthii (Casp.) de Politiano testimonium.	Pr. XII seq.	ejus elogium.	150.
Barthius (Casp.) notatus.	128 566	153 seq.	
laudatus.	301	de Herodiani versione Politianea merita.	183
Barzizii (Gasparini) elogium.	P.10	seq.	
Bassi nomen an novum?	7	Bœrneri (Christian. Frid.) elogium.	451
aliquot recensiti.	7 seq.	Boissardus (Jo. Jac.) notatus.	34.
Basso quid sermone Italico denotet?	6	36. 65 seq. 465	
Bassus quidam laudatus.	11	excusatus.	34
Bellarmini (Rob.) encomium & patria.	27	seq.	
Bembus (Petr.) reprehensus.	201.	Bologninus (Lud.) notatus.	306.
454		309 seq.	
de Politiano testimonium.	Pr. VII	Borremansius (Ant.) notatus.	421
Bencius (Spinellus) rimæ octavæ, carminis Italici, autor.	255	Bossi (Matthæi) elogium.	60 seq.
notatus.	12	de Politiano testimonium.	Pr. VIII
Beraldi (Nic.) in Politiani Rusticum Commentarii quales?	568 seq.	elogium.	P.11
Bergerus (Jo. Guil.) notatus.	257	Bottari, Abbatis, elogium.	P.27
		Boxhornius (M. Zuer.) laudatus.	301
		Brassicani (Jo. Lud.) elogium.	363
		Commentarii in Politiani Nutricia quales?	563
		seq.	
		Brassi-	

NOTABILIORUM.

Brassicanus (Jo. Lud.) reprehensus.	322. 337. 368. 407. 460	ejus Historia Pandectarum commendata.	304
Brenemannus (Henr.) vindicatus.	72	laudatus.	105. 415
Brietius (Phil.) notatus.	469	Brixius (German.) laudatus.	182
		ejus testimonium de Politiano.	Pr. V.
Broeus (Franc.) notatus.	306	Brutus (Jo. Mich.) notatus.	537
Bucholzerus (Abr.) notatus.	22. 461	Budæus (Guil.) notatus.	147. 235. 298. 314. 317 seq. 338 seq. 419 seq. 422. 454. 461
		ejus de Politiano testimonium.	Pr. III
		M. D. notatus.	461. 463
Buddeus (Jo. Franc.) notatus.	430. 435	Bullartus (Isaac.) notatus.	23. 66. 68 seq. 477
		defensus.	66
Burmanni (Petr.) elogium.	438. 444	Bütnerus (Wolfg.) notatus.	470
C.			
Calchus (Tristanus) notatus.	306	ejus elogium.	P. 10
Calderinus (Domit.) castigatus.	231		
		ejus doctrina qualis fuerit?	39
		Callimachi Hymnus in Lavacra Palladis a Politiano in Latinum versus qualis?	171 seq.
		Campani (Jo. Ant.) elogium.	P. 10
		Campanella (Th.) reprehensus.	202
		Campianus (Edmund.) excusatus.	98
			notatus. 202
		Capacius (Jul. Cæs.) notatus.	68. 406
		ejus elogium.	131
		Capnio (Dionys.) discipulus Politiani ingratus.	85 seq. 443
		Cardanus (Hier.) notatus.	22
		In Carminibus pangendis quæ sit metri necessitas?	283 seq.
		Casa (Jo.) reprehensus.	212. 256 seq.
		Carteromachus (Scip.) discipulus Politiani.	79 seq.
		ejus elogium.	P. 11
		testimonium de Politiano.	Pr. VIII seq.
		De Catulli passere singularia.	241 seq.
		Chalcondylæ (Demetr.) elogium.	65
		fata Florentina.	65 seq.
		cum Politiano similitates.	ibid.
		Chekus (Jo.) commendatus.	82
		Chytræus (Nathan.) notatus.	463
		Ciaconius (Alph.) notatus.	547
		O o o o 2	Ciam-

INDEX RERUM

Ciampelli <i>nomen unde compositum?</i>	14	Crescimbenius (Jo. Maria) <i>notatus.</i>	8. 12. 15
Ciampoli <i>nomen unde formatum?</i>	ibid.	<i>datus.</i>	14 <i>seq.</i>
Ciceronis <i>locus quidam explicatus.</i>	243	Criniti (Petr.) <i>elogium.</i>	P. II
Cini <i>nomen an idem, quod Ambrogini?</i>	3. 14. 634 <i>seq.</i>	<i>de Politino testimonium.</i>	Pr. II
Clarmundus (Adolph.) <i>reprehensus.</i>	423. 552	Crinitus (Petr.) <i>discipulus Politiani.</i>	84 <i>seq.</i>
Clausius (Werner. Jac.) <i>inter biographos Politiani eminet.</i>	P. 16	<i>notatus.</i>	306. 314
Clausius (Werner. Jac.) <i>laudatus.</i>	16	Criticorum <i>quæ sint partes?</i>	227. <i>seq.</i> 237
<i>notatus.</i>		Cunradus (Casp.) <i>testimonium de Politiano.</i>	Pr. XI. 463
16 <i>seq.</i> 90 <i>seq.</i> 108. 127. 174. 461.		Curio (Cæ. Sec.) <i>reprehensus.</i>	210
469 <i>seq.</i> 473. 564. 582		D.	
Cobergeri (Ant.) <i>elogium.</i>	544-589	Dactius (Andr.) <i>qua mente fuerit erga Politianum?</i>	333 <i>seq.</i> 402
Codri (Ant.) <i>elogium.</i>	140 <i>seq.</i>	<i>reprehensus.</i>	427 <i>seq.</i>
<i>de Politiani Epigrammatibus judicium.</i>	141	Daneshi (Angelin.) <i>encomium & patria.</i>	27
Coletus (Nic.) <i>excusatus.</i>	462	Datus (Car.) <i>notatus.</i>	12
Colomesius (Paul.) <i>notatus.</i>	420	Decembrii (Petr. Candidi) <i>elogium.</i>	P. 10
Columellæ <i>locus quidam illustratus.</i>	244	Dempsterus (Th.) <i>notatus.</i>	12
Constantius (Jac.) <i>notatus.</i>	474	<i>vindicatus.</i>	103 <i>seq.</i>
Corasius (Jo.) <i>reprehensus.</i>	299	Devonius (Rob. Turner.) <i>reprehensus.</i>	221
Cortelius (Paul.) <i>laudatus.</i>	196	Dithyrambici <i>carminis quæ sit ratio?</i>	254
<i>seq.</i>		Donatus (Hier.) <i>quanti fecerit Politianum?</i>	330 <i>seq.</i>
<i>castigatus.</i>	199	<i>Dona-</i>	
<i>seq.</i>			
Cotyttia <i>sacra unde dicta?</i>	243		
Crenius (Th.) <i>laudatus.</i>	4. 439		
<i>notatus.</i>	435. 439. 569		
<i>refutatus.</i>	439 <i>seq.</i>		

NOTABILIORUM.

Donati (Hier.) <i>elogium.</i>	ibid.	<i>cinnata qualem habeant usum?</i>	
	<i>testimonium de</i>		P. 5 seq.
Politiano.	Pr. XI	<i>earum componenda-</i>	
Draudius (Georg.) <i>reprehensus.</i>		<i>rum quam studiosa sit etas no-</i>	
	573 seq.	<i>stra?</i>	P. 6 seq.
Duarenus (Franc.) <i>notatus.</i>	420	Exemplorum <i>quæ sit in hominum</i>	
	seq.	<i>mentes vis atque potestas?</i>	P.
Dulcis (Lud.) <i>notatus.</i>	494		3 seq.
E.		F.	
Eberus (Paul.) <i>notatus.</i>	463	Fabricius (Jo. Alb.) <i>notatus.</i>	421
Eggs (Georg. Joseph.) <i>excusatus.</i>	98	Fæsulanus <i>ager quantum Politiano</i>	
Egnatius (Jo. Bapt.) <i>discipulus Po-</i>		<i>præstiterit commodi?</i>	60 seq.
<i>litiani.</i>	82 seq.	<i>descriptus.</i>	60
	<i>reprehensus.</i>	Faydit, Abbas, <i>notatus.</i>	472
	207	Ficinus (Marsil.) <i>qualem se gesserit</i>	
	<i>notatus.</i>	<i>in Dialogis Platonis vertendis?</i>	
	249		166 seq.
<i>ejus de Politiano te-</i>		<i>quanti fecerit Po-</i>	
<i>stimonium.</i>	Pr. IV	<i>litianum?</i>	322 seq.
Elegiæ <i>ratio quæ sit?</i>	267 seq.	<i>ejus elogium.</i>	36. P. 10
De Entelechia <i>voce singularia.</i>	240	<i>de Politiano te-</i>	
	seq.	<i>stimonium.</i>	Pr. II. VIII
Epicteti <i>Enchiridion a Politiano</i>		Fidelis (Cassandra) <i>quanti fecerit</i>	
<i>Latine versum quale sit?</i>	161	<i>Politianum?</i>	335 seq.
	seq.	<i>ejus elogium.</i>	335
Erasmus (Desid.) <i>commendatus.</i>		Florentia, <i>an Fluentia, scriben-</i>	
	82. 97 seq.	<i>dum?</i>	50 seq.
	<i>notatus.</i>	Florettus (Bened.) <i>laudatus.</i>	254
	214	<i>notatus.</i>	ibid.
	seq. 507	Folengus (Theoph.) <i>notatus.</i>	628
	<i>refutatus.</i>	Fradinus (Franc.) <i>notatus.</i>	306
	508	De Frischlini (Nicod.) <i>versione Ele-</i>	
<i>ejus de Politiano</i>		<i>giarum Callimachi iudicium.</i>	
<i>testimonium.</i>	Pr. III		173
Eruditionis <i>encomium.</i>	P. 4 seq.	Fullerus (Th.) <i>commendatus.</i>	82
Eruditis & <i>vere sapientibus Viris</i>			
<i>qualis sit honor decernendus?</i>			
	P. 4 seq.		
Eruditorum <i>biographia rite con-</i>			

INDEX RERUM

G.		
Gaddius (Jac.)	notatus. 64. 415. 573	Heineccii (Jo. Gottl.) de stilo Politiani iudicium. 201
	laudatus. 69	Heinsius (Dan.) reprehensus. 139
	commendatus. 82	seq. 142 seq.
Gazæ (Theodor.) de Politiano testimonium. Pr. XI		Hendreich (Christoph.) notatus. 160
Gesnerus (Conr.) notatus. 582. 626		Henischius (Georg.) notatus. 23
(Jo. Matth.) laudatus. 623		Heresbachius (Conr.) reprehensus. 419
Giannonius (Petr.) laudatus. 636.		Herodiani versio Politianea quam bene fuerit excepta ab eruditiss?
P. 23 seq. Pr. XVI		148 seq.
Gottii (Jo.) elogium. 123		quos
Grammatici nomen quam sit gloriosum? 227		habuerit ocores? 152 seq.
quæ sint partes? 228		quos
seq.		nacla defensores? 152 seq.
Gregorius Tholosanus (Petr.) reprehensus. 299 seq.		quos
Grocinus (Guil.) discipulus Politiani. 80 seq.		habeat naeos, quas elegantias? 158 seq.
Gruterus (Jan.) notatus. 532		Hippocratis Aphorismos an in Latinum transtulerit Politianus? 167 seq.
Guarini (Bapt.) elogium. P. 10		Homerum an integrum in Latinum transtulerit Politianus? 49 seq.
de Politiano testimonium. Pr. VI		ejus versio qualis? 49
Gyraldus (Lil. Greg.) notatus. 23		seq. 168 seq.
ejus de Politiano testimonium. Pr. XI		Homerus laudatus. 542
H.		Horatii locus quidam emendatus. 243
Hallbauerus (Frid. Andr.) notatus. 202		illustratus. 246
Haloander (Greg.) quid præstiterit in Pandectis emendandis? 311		Hottomannus (Franc.) notatus. 306
seq.		Huetius (Petr. Dan.) notatus. 153.
ejus Enarratio veterum Actorum &c. falso tribuitur Politiano. 626 seq.		634
I.		
		Ingolstetterus (Jo.) laudatus. 19
		Ingol-

NOTABILIORUM.

Ingolstetterus (Jo.) an ediderit scripta quædam sub nomine Po- litiani? 18 seq.	reprehensus. 121 ejus elogium. P. 10 de Politiano te- stimonium. Pr. VI
Interpretis boni quæ sint partes? 147 seq.	Landini (Christ.) elogium. 38 seq. P. 10
Joannes II R. Port. quanti fecerit Politianum? 116	Landus (Hortens.) notatus. 628
ejus Historiam medita- tus quidem Politianus, sed, im- matura morte præventus, haud perfecit. 616 seq.	Lascaris (Jo.) notatus. 53 seq. reprehensus. 54. 134 quam ob rem adeo fuerit Politiano infensus? 133 seq.
Jovius (Paul.) notatus. 40. 44 seq. 65. 67 seq. 461	Laurentini (Ant.) elogium. 635
defensus. 42	Leo X Pont. Max. an fuerit disci- pulus Politiani? 97 seq.
reprehensus. 68. 200	Leonicens (Nic.) notatus. 23
seq. 339 seq. 356. 406. 413 seq. 428. 470 seq.	ejus elogium. P. 10 de Politiano te- stimonium. Pr. VI
Italiæ laudes. P. 9	Leopardus (Paul.) notatus. 564
Italorum eruditorum quorundum humanitas laudata. P. 24 seq.	Lilienthalius (Mich.) notatus. 407
Junius (Adr.) reprehensus. 243	Linacer (Tb.) discipulus Politiani. 81 seq.
Juvenalis locus quidam emendatus. 243 seq.	Lipsius (Just.) notatus. 202
illustratus. 246	Literarum qualis fuerit in Italia medio ævo status? 180 seq.
explicatus. 243	Lomeierus (Jo.) excusatus. 98
	Lotichius (Jo. Petr.) notatus. 461. 465
K.	M.
Kraufius (Jo. Gottlieb) laudatus. 156. 549	Mabilio Novato quæ fuerint cum Politiano lites? 276
defensus. 157	sub ejus nomine quis la- teat? 381 seq.
notatus. 435. 553	Mabillonius (Jo.) notatus. 463 seq. 484
L.	laudatus. 464
Lætus (Pompon.) laudatus. 9 seq. 122	Machia-

INDEX RERUM

- Machiavellus (Nic.) notatus. 18. 48
 Magliabecchius (Ant.) notatus. 12
 Maji (Jo. Henr.) elogium. 85
 Majoragius (M. Ant.) notatus. 17
 seq.
 Majus (Jo. Burch.) notatus. 210.
 223
 Mancini (Lal.) encomium & pa-
 tria. 28
 Manutii (Aldi) elogium. P. 11
 Manutius (Paul.) notatus. 202
 Marcelli III Pont. Rom. encomium
 & patria. 27
 Mariani Genazanensis elogium.
 440
 de Marolles, Abbas, explosus. 169
 seq.
 Martialis locus quidam emendatus.
 244
 Marulli (Mich.) cum Politiano si-
 multates. 133 seq. 380 seq.
 unde videantur
 potissimum ortæ? 133. 380 seq.
 quæ fuerit indo-
 les? 378 seq.
 nimius in Politia-
 num fervor reprehensus. 391
 seq.
 de ejus carmini-
 bus & ingenio varia variorum
 judicia. 379 seq.
 Mathesius notatus. 470
 Mattarius (Mich.) notatus. 584
 Matthæus (Ant.) reprehensus. 298.
 300
 Maximus (Pacificus) quo fuerit er-
 ga Politianum animo? 401 seq.
- Maynardi (Jo.) elogium. 559
 Medicæus (Cosmus) quanto amore
 fuerit complexus viros erudi-
 tos? 34
 ejus encomium. 31
 quam liberali fuerit in
 Politianum voluntate? 31. 33
 (Laurent.) qua fuerit in
 Politianum voluntate? 32. 35.
 57. 59 seq. 91 seq. 112 seq.
 117 seq.
 quid in Italica
 præstiterit Poesi? 253
 ejus elogium. 59 seq.
 117 seq.
 (Petr.) discipulus Politia-
 ni atque alumnus. 95 seq.
 (Jo.) num fuerit discipu-
 lus Politiani? 97 seq.
 (Julian.) an fuerit disci-
 pulus Politiani? 98 seq.
 Melanchthon (Phil.) notatus. 87
 seq. 202. 430. 434. 441 seq.
 Menagius (Ægid.) notatus. 7. 8. 12.
 104 seq. 463. 631 seq.
 vindictatus. 104
 Menckenius (Car. Otto) laudatus.
 28 seq. 466
 Merulæ (Georg.) quæ fuerint cum
 Politiano lites? 341 seq.
 unde potissimum
 orta? 347 seq.
 Opera edita. 341
 seq.
 indoles descripta.
 342 seq.

Meru-

NOTABILIORUM.

Merulæ (Georg.) pruritus eruditus insultandi castigatus. 343 seq. ingratus in Philel- phum præceptorem animus nota- tus. 344 seq. de Vice - Comitibus Mediolanensibus Commentarii edi- ti. 619 elogium. P. II	Mornæus (Phil.) reprehensus. 366. 430
Mexiæ (Petr.) de Politiano testimo- nium. Pr. IV	Moschi Idyllia an omnia in Latinum transulerit Politianus? 145 seq. 169 seq. eorum versio qualis? 170 seq.
Michaelis (Greg.) notatus. 430 seq. 435. 442 seq.	Muratorius (Lud. Ant.) laudatus. 634 seq.
Michelotii (Bernard.) elogium. 98. Pr. IV	Muretus (M. Ant.) notatus. 241. 391 ejus de Politiano te- stimonium. Pr. IV
Middendorpius (Jac.) notatus. 463	Murmelii (Jo.) elogium. 573 in Politiani Rusti- cum Commentarii quales? ibid.
del Migliore (Ferd.) notatus. 12. 465	N.
Miscellanea, vox, quid significet? 218 an Latina? 217 seq.	de Naldis (Naldi) elogium. 78
Modestus Pratenfis (Jac.) discipulus Politiani. 77	Negrius (P. Jul.) notatus. 12. 103. 469. 474. 569 vindictatus. 103 seq. 462
Mollerus (Dan. Guil.) notatus. 440. 635 primus Ang. Po- litiani vitam orbi erudito descri- ptam dedit. P. 14	De Nica voce singularia. 238 seq.
ejus elogium. ibid.	Niceronius (P.) notatus. 358
de la Monnoye (Bern.) laudatus. 3. 9. 12. 15. 104. 416. 504 notatus. 12. 15. 104. 146. 176. 218. 416 seq. 462. 474. seq. 482. 615 seq.	Nomina propria non facile immu- tanda. 6 gentilitia mutandi mos Ita- lorum. 14
Montepulciani nomen an sit idem, quod Politiani? 17 seq.	Norifius (Henr.) notatus. 306
Morerius (Lud.) reprehensus. 94 seq. 105	Nozzolinus (Ptol.) notatus. 254
laudatus. 104	O.
notatus. 108. 470. 479	Odaxii (Lud.) elogium. P. 10 de Politiano testimo- nium. Pr. VI
vindicatus. 136 seq.	Opmeerus (Petr.) notatus. 461. 465 P.
	Paciucchelli (Ang.) encomium & pa- tria. 28 scripta. ibid.
	Pacti nomen an idem ac Pactoli? 89 P p p p Pacto-

INDEX RERUM

- Pactoli nomen an idem, ac Pacti?* 89
Pactolus quidam discipulus Politiani. ibid.
Pagnini (Jac.) encomium & patria. 27
Panagia (Jo. Bapt.) laudatus. Pr. XVI
Pandectarum Florentinarum loca quadam emendata. 308 seq.
de iis singularia. 304 seq.
Panvinius (Onuphr.) excusatus. 98
ejus de Politiano testimonium. Pr. IV
Panzirolus (Guido) notatus. 300
Papadopolus (Nic. Comnen.) notatus. 301
refutatus. 641 seq.
Parrhasius (Janus) reprehensus. 230
ejus quæ fuerit cum Politiano controversia? 403 seq.
unde orta? ibid.
De Passere Catulli singularia. 241 seq.
Patinus (Guido) notatus. 25. 632 seq.
refutatus. 5 seq.
Perezius (Ant.) notatus. 306
Perotti (Nic.) elogium. P. 10
Persii locus quidam explicatus. 243
Petrarchæ (Franc.) elogium. P. 10
Peucerus (Casp.) notatus. 442
Phavorinus (Varin.) discipulus Politiani. 83 seq.
Philelphi (Franc.) elogium. P. 10
Philipps (J. Thomas.) notatus. 436
plagiarius. ibid.
Philippus quidam, pictor, an fuerit
- Politiani frater, incertum.* 637 seq.
Phosphori (Luc.) de Politiano testimonium. Pr. V seq.
Picus Mirandula (Jo.) quanti fecerit Politianum? 124. 324 seq.
ejus elogium. P. 10.
Pr. III. VIII
de Politiano testimonium. Pr. I. V seq. XI
Piccolominæi (Jac.) elogium. P. 10
Pici (Jo. Franc.) testimonium de Politiano. Pr. IV
De Pigna (Jo. Bapt.) judicium. 258
a Pinu (Joseph.) notatus. 463
Pius (Jo. Bapt.) notatus. 249
ejus testimonium de Politiano. Pr. IV
Placcius (Vinc.) notatus. 626
Platonis Dialogi de Temperantia &c. versio Politianea qualis? 166 seq.
elogium ineptum. 292
Platus (Platinus) quanti fecerit Politianum? 331 seq.
Plutarchi Narrationum Amatoriarum versio Politianea qualis? 165
Poggii (Franc.) elogium. P. 10
Politi (Adr.) de Ordine Romanæ Historiæ legendæ Libellus falso Politiano tribuitur. 629 seq.
(Alex.) elogium. P. 29
Politiana (Agnes) in numerum Sanctorum relata. 636
(Maria) quæ fuerit, incertum. Pr. XVI
Politiani aliquot recensiti. 18 seq.
urbis encomium. 21 seq.
nomina varia. 24 seq.

NOTABILIORUM.

Politiani urbis historia. 25
 situs qualis? ibid.
 origo. ibid.
 conditor quis fuerit? ibid.
 cives laudati. 26
 eorum virtus bellica
 laudata. ibid.
 Episcopi. ibid.
 ubertas. 26 seq.
 Politianum, urbs, quos claros produ-
 xerit viros? 25 seq.
 Politiani (Ang.) vitam cur orbi erudi-
 to descriptam dederit Auctor?
 P. 8 seq.
 elogia quam plurima
 congesta. Pr. I—XV
 qui & quales fuerint
 parentes? 28 seq.
 quæ mater? 636
 paupertas. 30
 indoles. 32 seq. 40. 93
 Opera. 33. 490 seq.
 studia philosophica. 36
 seq.
 carmen aliquod lau-
 datum. 40 seq.
 literarum studia tra-
 ctandi fervor. 56 seq.
 studium inclarescen-
 di. 62
 collegæ. 73 seq.
 illustriores discipuli
 recensiti. 75 seq.
 ad altiora enitendi
 studium. 109 seq.
 quanta fuerit huma-
 nitas? 118 seq. 453 seq.
 modestia quæ? 121

prudencia desiderata.
 135 seq.
jactantia notata. ibid.
 456 seq.
quanta fuerit facul-
tas poetica? 138 seq.
quæ fuerit in verten-
dis aliorum scriptis felicitas? 143
 seq.
Versio Herodiani quo-
modo fuerit passim ab eruditis ex-
cepta? 148 seq.
Epistolis quale sit pre-
tium statuendum? 205 seq. 233
 seq. 503 seq.
Miscellaneis quale?
 207 seq. 236 seq. 527.
Versionibus quale? 208
Praelectionibus quale?
 208
Oratiunculis quale?
 209
tam in Latinos vete-
res, quam Græcos, Scriptores meri-
ta. 226 seq. 619 seq.
in Poesin Italicam me-
rita. 252 seq.
quæ sint in Poesin La-
tinam? 257 seq.
Epigrammata qualia
sint? 274 seq.
merita in Philosophi-
am quæ? 288 seq. 613 seq.
 in Jurispru-
dentiam quæ? 296 seq. 612 seq.
 in Pandectas
Florentinas quæ? 304 seq.

INDEX RERUM

Politiani (Ang.) acerbitas in nonnullos
adversariorum quodammodo ex-
cusata. 404 seq.

Miscellanea an vere
sint ejus opus? 411 seq.

Versio Herodiani an sit
verum ejus opus? 413 seq.

Or. sub auspiciis Præ-
lectionum in Homerum recitata
ejusne, an potius Plutarchi, fuerit
opus? 419 seq.

de aliorum plagis in
scripta sua commissis querela. 424
seq.

humanitas singularis
laudata. 453 seq.

integritas animi lau-
data. 454

annus & dies emor-
tualis. 459. 461 seq.

in eo constituendo
quantum dissentiant Auctores?
146 seq.

mortis prematuræ cau-
sa varie a variis indicata. 459
seq.

ossa ubi & quonam ri-
tu sint condita? 461 seq. 483

Inscriptio sepulchra-
lis. 460 464 seq.

memoria nobilissimo-
rum suæ ætatis Poetarum carmi-
nibus posteris commendata. 460.
484 seq.

Inscriptiones aliquot
sepulchrales recensitæ. 486 seq.

Carmini in equestrem
Juliani Medici victoriam voti-

vo quale sit pretium statuendum?
491 seq.

de eo singularia. ibid.
Fabulæ ab Orpheo co-
gnominatæ quale sit pretium sta-
tuendum? 491. 496 seq.

de ea singularia. 497
Cantiunculis in lau-
des Bacchi aut Amoris compositis
quale sit pretium statuendum? 491
de iis singularia.
498 seq.

Epistolæ quales? 503
seq.
de iis singularia.
504 seq.

earum editiones
recensitæ. 512 seq.

Miscellanea quibus do-
ctorum plausibus fuerint excepta?
525 seq.

quale sit iis pretium
habendum? 527

cur ita fuerint ab eo
inscripta? 527 seq.

de iis singularia. 528
seq.

eorum editiones re-
censitæ. 530 seq.

scripta in unum volu-
men collecta & edita. 581 seq.

varii adhuc inediti
libri recensiti. 593 seq.

de iis singularia.
594 seq.

interpretatio Homeri
Latina lateatne, an prorsus in-
terierit, incertum? 595

Politiani

NOTABILIORUM.

Politiani (Ang.) Interpretatio Quaestio-
 num Naturalium Alexandri
 Aphrodisiensis ab interpretatione
 Naturalium ejusdem Problema-
 tum diversa. 596
 perieritne, an
 usquam lateat, incertum. 596
 de ejus Interpretatio-
 ne Aphorismorum Hippocratis
 quid sentiendum? 597
 item de Interpretatio-
 ne Xenophontis de Memorabilibus
 Socratis? 597 seq.
 item de Orat. Demosthe-
 nea de Syntaxi? 598
 item de Miscellaneo-
 rum Centuria altera & forte ad-
 buc pluribus? 598 seq.
 item de Annotationi-
 bus in Statium? 602 seq.
 Carminis de sangui-
 naria Juliani, Medici Principis,
 eade qua fuerint fata, incertum.
 607 seq.
 de Diis Gentilium
 fata incerta. 608
 Carminum in gentis
 Medicae laudem paria fata. 608
 seq.
 Commentarii in Fastos
 Nasonis poetici fata eadem. 609
 scripta, de quibus du-
 bium, sintne ipsi, an alii cuicun-
 que, tribuenda, recensita. 625 seq.
 scripta falso a nonnul-
 lis ipsi asserta. ibid.
 formam qualem nu-

mi sistant? 450 Pr. XVI
 qualem picturae &
 era? 450 seq.
 De Politiani (Ang.) stile diversa di-
 versorum judicia. 187 seq.
 quid sit sen-
 tiendum? 204 seq.
 studio aliorum stilum
 imitandi sententia. 196 seq.
 Sylvis diversa diver-
 sorum judicia. 264 seq.
 in Jurisprudentiam
 meritis diversa diversorum judi-
 cia. 297 seq.
 mortis genere quan-
 tum inter se dissentiant Aucto-
 res? 469 seq.
 vera causa quid
 sentiendum? 477 seq.
 Epigrammatibus Grae-
 ce conscriptis singularia. 501
 horum editiones
 recensita. 501 seq.
 pro Epicteto Stoico Epi-
 stola singularia. 523 seq.
 Epistola de Ira, in pue-
 ris optima saepe indolis argumen-
 to, singularia. 524 seq.
 Dialectica singularia.
 534 seq. 545 seq.
 Libro de Conjuratone
 Pactiana singularia. 535 seq.
 Praelectione in Aristo-
 telem, Lamia dicta, singularia. 538
 seq.
 ejus editiones re-
 censita. 539 seq.

INDEX RERUM

De Politiani (Ang.) Panepistemone singularia. 540 seq.
Orat. in expositione Homeri recitata singularia. 41 seq.
Or. in expositione Quintiliani & Statii recitata singularia. 542 seq.
Or. in expositione Suetonii recitata singularia. 544 seq.
Or. in expositione Persii recitata singularia. 545
Or. ad Alexandrum VI P. M. singularia. 546 seq.
ejus editiones recensita. 547 seq.
Or. pro Pratore Florentino singularia. 548
pro Oratoribus Florentinorum & c. singularia. 548 seq.
Interpretatione Herodiani singularia. 549 seq.
ejus editiones recensita. 548 seq.
Interpretatione Epicteti singularia. 556 seq.
ejus editiones recensita. ibid.
Interpretatione Problematum Physicorum Alexandri Aphrodisiensis singularia. 559 seq.
ejus editiones recensita. ibid.
Interpretatione Amatoriarum Narrationum Plutarchi singularia. 560
ejus editiones recensita. 560 seq.
Interpretatione Athanasiani in Psalmos Opusculi singu-

laria. 561
ejus editiones recensita. ibid.
Carminum Nutricia singularia. 561 seq.
ejus editiones recensita. 563 seq.
Carminum Rusticus singularia. 567 seq.
ejus editiones recensita. 567 seq.
Carminum Mantus singularia. 574 seq.
Ambra singularia. 575 seq.
Prologo in Menachmos Plauti singularia. 576 seq.
Interpretatione Callimachicæ in Palladis lavacra Elegia singularia. 577
Epigrammatibus Latinis singularia. 578 seq.
eorum editiones recensita. 579 seq.
variis adhuc ineditis libris singularia. 594 seq.
vita, moribus, & scriptis qui potissimum fuerint commentati? P. 14 seq.
meritis & excellenti doctrina variorum doctorum virorum testimonia. Pr. I—XV
In Politiani (Ang.) stilo quæ jure possint desiderari? 209. 222. 225
Carminibus quæ possint desiderari? 278 seq.
memoriam exstructum Epitaphium quale? 464 seq.
484 seq.
Politiano

N O T A B I L I O R U M.

Politiano (Ang.) quæ fuerint nomi-
 na? 1 seq. 633 seq.
 quale fuerit prænomen? 4
 unde obtigerit cognomen Bassi? 9 seq.
 Ambrogini nomen assertum. 15 seq.
 quæ fuerit patria? 17. 21. 24
 qui & quales fuerint parentes? 22. 28 seq.
 quenam mater? 636
 quinam maxime exstiterint patroni? 31 seq.
 munus Professoris Florentini collatum. 57 seq. 63
 quæ fuerint cum Cbalcondyla simultates? 65 seq.
 munera & dignitates collatæ. 101 seq.
 quæ fuerit cum Innocentio VIII Pont. Max. familiaritas? 111 seq.
 quantus fuerit ab eruditis aliis exhibitus honor? 113 seq. 118 seq.
 quantus a viris illustriori loco constitutis? 112 seq.
 quales fuerint cum Marullo & Lascari simultates? 133 seq.
 quomodo cesserit vertendi ex Latino in Græcum labor? 175 seq.
 quæ fuerit cum Cortesio controversia? 196 seq.
 an competat nomen

Grammatici, & quo jure? 227 seq.
 quæ fuerint cum Mabilio Novato lites? 276
 quæ cum Aët. Sinc. Sannazario? 340. 395 seq.
 unde potissimum orta? 395 seq.
 quæ cum Ge. Merula? 341 seq.
 unde potissimum orta? 347 seq.
 quanti antea hunc fecerit? 348 seq.
 quæ fuerint inimicitia cum Barthol. Scala? 358 seq.
 unde potissimum orta? 360 seq.
 quæ fuerint simultates cum Marullo Tarchaniota subnata? 380 seq.
 unde potissimum orta? ibid.
 quo fervore animorum exercita? 385 seq.
 quæ fuerit cum Jano Parrasio controversia? 403 seq.
 unde orta? ibid.
 quæ sederit de Scriptura S. sententia? 432 seq.
 de Odis Davidicis quæ? 442 seq.
 Politianus (Ang.) cur Montepulciani nomen assumserit? 3
 quam ob rem nomen mutaverit? 17 seq.
 quando natus? 21
 quos habuerit preceptores? 32. 36 seq.
 Politianus

INDEX RERUM

Politianus (Ang.) quanto cum ardore,
 quantaque cum laude, præfuerit
 muneri Professoris Florentini? 57
 seq. 63 seq.
 quanta valuerit apud
 Laurentium Medicem auctorita-
 te? 112 seq. 117 seq.
 quantam sibi acquisi-
 verit linguarum, maxime Græcæ,
 peritiam? 125 seq.
 an una plures Græcas
 scripserit epistolas? 136 seq.
 quos Auctores e Græco
 transtulerit in Latinum? 144 seq.
 quid præstiterit in La-
 tini sermonis nitore restituendo?
 178 seq.
 quantum inde apud
 Italos honoris & gloriæ retulerit?
 184 seq.
 quos habuerit de stilo
 laudatores? ibid.
 quos obrectatores?
 194 seq.
 quos defensores? 203
 quam fuerit vetustio-
 ribus loquendi formulis delecta-
 tus? 219 seq.
 quos maxime Auctores
 illustraverit aut emendaverit?
 245 seq.
 quantam carminibus
 pangendis consecutus fuerit nomi-
 nis famam? 250 seq.
 quid in Epicis præsti-
 terit? 259 seq.
 quid in Elegiacis? 267
 seq.

quid in Lyricis? 270
 seq.
 an sit inter Philoso-
 phos referendus? 298 seq.
 quam bene de scriptis
 Aristotelis meruerit? 292
 an Jctis sit accensen-
 dus? 297 seq.
 quos habuerit osiores &
 obrectatores? 320 seq. 338 seq.
 quos habuerit famili-
 ares? 319 seq.
 quam familiariter vi-
 xerit cum Marsilio Ficino? 322 seq.
 quam cum Jo. Pico?
 324 seq.
 quam cum Hermol.
 Barbaro? 327 seq.
 quam cum Hier. Do-
 nato? 330 seq.
 quanti fecerit Cassan-
 dram Fidelem? 335 seq.
 quanto amore prose-
 cutus fuerit Alexandram Scalam?
 336 seq.
 qualem se erga suos
 adversarios gesserit? 404 seq.
 quot quantorumque fu-
 erit criminum accusatus? 407 seq.
 plagii literarii accu-
 satus. 408 seq.
 ab eo crimine libera-
 tus. 409 seq.
 unde potissimum tot
 tamque acerbos nactus hostes vide-
 atur? 410 seq.
 quibus fuerit mori-
 bus? 425 seq.
 Politianus

NOTABILIORUM.

Politianus (Ang.) turpissimi in tenellos
 pueros amoris, & a quibus, accusa-
 tus? 425
 unde gravissima hacce
 criminatio potissimum orta? 427
 seq.
 atheismi accusatus.
 426. 429 seq.
 ab eo crimine libera-
 tus. 429 seq. 436 seq.
 unde tanta tamque
 gravis criminatio orta? 432 seq.
 445 seq.
 a quibus propterea fu-
 erit defensio? 436 seq.
 qua fuerit forma, &
 quo habitu oris? 448 seq.
 quibus excelluerit ani-
 mi virtutibus? 448 seq.
 452 seq.
 an desidiosus dicen-
 dus? 452 seq.
 quas habuerit labe-
 454 seq.
 quam fuerit supersti-
 tiosus? ibid.
 quam arrogantia de-
 ditus, quamque ostentationi?
 456 seq.
 quot vixerit annos?
 459 seq.
 quam graviter tulerit
 Laurentii Medicæ mortem? 477
 seq.
 quæ composuerit scri-
 pta? 490 seq.
 quæ scripserit Græce?
 499

quæ Latine? 500
 quæ oratione soluta?
 ibid.
 quæ ligata? 501
 an librum scripsisse vi-
 deatur de Erroribus linguæ Lati-
 na? 605 seq.
 an in Aristotelis li-
 brum de Animalibus commentatus
 sit, incertum. 607
 an conscripserit Ora-
 tionem Ulyssis ad Achillem, baud
 satis constat. 607
 quæ præterea animo
 conceperit, non, quod constet, per-
 fecta unquam? 611 seq.
 Politianus (Jo. Ang.) quis fuerit? 6
 ab Angelo Am-
 brogino probe discernendus. ibid.
 Politus & Politius differunt a Poli-
 tiano. 19
 Pontanus (Jo. Jov.) laudatus. 10
 ejus elogium. P. 10
 Pope-Blount (Tb.) notatus. 8
 Posthumis eruditorum scriptis quæ
 plerumque accidere soleant fata?
 5
 Promercialis vox quid olim significa-
 verit? 159
 Puccius (Franc.) discipulus Politia-
 ni. 77 seq.
 Pulcii (Lud.) Carmen il Morgante il
 Maggiore falso Politiano tribu-
 tum. 628 seq.
 elogium. 44
 De Pulciorum (Lud. & Luca) carmi-
 nibus judicium. 253

I N D E X R E R U M

Pulicis in *Hermaphroditum* Epi-
grammati versio Politiani Græca
qualis? 175 seq.

Q

Quintilianus laudatus. 543

R.

Rabelasius (Franc.) notatus. 419

Raphelengius (Franc.) notatus. 461.

463

Raynaudus (Theoph.) notatus. 431

refutatus. 431

seq.

Relandus (Hadr.) notatus. 557 seq.

Reuchlinus (Jo.) commendatus. 97

seq.

quanti fecerit Po-

litianum? 334 seq.

ejus elogium. 85 seq.

Reusnerus (Nic.) notatus. 461. 463.

465

Riccus (Bern.) discipulus Politiani.

76 seq.

ejus elogium. 27. 76 seq.

patria. 27

Rimæ octava, Italici carminis,

auctor quis? 255

de R. giffart notatus. 23

Romanorum Principum Historiam

meditatus quidem Politianum, sed

morte præventus non absolvit. 613

seq.

de S. Romualdo (Petr.) excusatus.

98

notatus.

422. 447. 463. 476 seq.

Rothscholtzius (Frid.) laudatus. P. 15

Rüdigerus (Jo. Chr.) notatus. 5

Com. de Rupeforti notatus. 472

Rutgersii (Jani) de Politiano testi-

monium. Pr. IV

Ryerus (Petr.) notatus. 82 seq.

excusatus. 83

S.

Sabellicus (M. Ant.) notatus. 474

ejus elogium. P. 10

Sabini (Franc. Floridi) testimonium

de Politiano. Pr. I

Sacerdotes seculares a regularibus in

quonam discrepent? 106

Saldenus (Guil.) notatus. 443

Salvinus (Salvin.) laudatus. 9. 15 seq.

108 seq.

Sannazarius (Jac.) notatus. 3. 18. 379

quam iratum se

exhibuerit Politiano? 395 seq.

reprehensus.

397 seq.

Sapientiae studium quibus laudibus sit

prosequendum? P. 4 seq.

De Satyra singularia. 545

Saubertus (Jo.) reprehensus. 435. 442

seq.

Scala (Bartbol.) unde Politiano adeo

fuerit insensus? 142

reprehensus. 195 seq.

221 seq. 245. 324. 427. 449. 470

quæ ediderit scri-

pta? 359

quæ ei fuerint cum

Politiano lites? 358 seq.

unde potissimum or-

ta? 360 seq.

de eo singularia quæ

dam. 358 seq.

Scalæ

NOTABILIORUM.

Scalæ (Barthol.) testimonium de Politiano.	Pr. VII	Stephanus (Henr.) reprehensus.	152 seq.
de ejus stilo judicia		Stili Ciceroniani nimius amor castigatus.	194 seq.
variorum.	365	Stoæ (Quintian.) de Politiano testimonium.	Pr. V. XI
Scala (Alexandra) quanti fecerit Politianum?	336 seq.	Stroza (Tit. Vesp.) quanti fecerit Politianum?	383 seq.
Scaligeri, pater & filius, notati.	52	Strozzius vindicatus.	107 seq.
seq.		Struvius (Burch. Gottb.) notatus.	430.
refutati.	53		435. 443
(Jul. Cæsar) notatus.	212 seq.		refutatus. 438
261 seq. 264. 266. 274	473	Sturmius (Bernb.) notatus.	463 seq.
reprehensus.	215.	Suetonii locus quidam illustratus.	246
	428	elogium.	544
(Josephi Justi) de Politiano		Sweertius (Franc.) notatus.	461. 484
testimonium.	Pr. I	Sylvius (Franc.) laudatus.	519
Schelhornius (Jo. Ge.) notatus.	6	notatus.	ibid.
Schottus (Franc.) notatus.	463	T.	
Schraderus (Laur.) notatus.	ibid.	Taisandus (Claud.) reprehensus.	299
Schurzfleischius (Conr. Sam.) reprehensus.	203	seq.	
	nota-	Taurellus (Læl.) quid præstiterit in Pandectis emendandis?	313
tus.	210 seq. 215. 223	Taurufii (Franc. Mar.) encomium & patria.	27
Scioppius (Casp.) notatus.	8. 369 427	Teiffnerius (Ant.) excusatus.	98
refutatus.	215 seq. 247. 427	notatus.	435. 444.
Seeligmannus (Gottlob Frid.) notatus.	436		463. 519
Sibyllæ Præceptorum de Ludis secularibus versio Politianea qualis?	174	Tenfira (Lud.) discipulus Politiani.	640
		ejus elogium.	ibid.
Simon (Dionys.) reprehensus.	299 seq. 309	De Theophili Institutionibus Juris Græcis singularia.	303
Simonis (Rich.) errores notati.	340	Theophrasti Characteres an e Græco in Latinum transtulerit Politianus?	163 seq.
seq.	379	Thomafius (Jac.) notatus.	415. 419.
Spizelius (Theoph.) notatus.	482		421
Statius laudatus.	542 seq.		Thua-
Steinhartus (Georg.) notatus.	470		

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

Thuanus (Jac. Aug.) notatus.	83	reprehensus.	213 seq.
laudatus.	82	365 seq. 432 seq.	
defensus. 641 seq.		Voetius (Gisb.) notatus.	430 seq. 434
Tornabonus (Laur.) an Politiani		seq. 439	
fuerit discipulus?	100 seq.	Volaterranus (Raphael) refutatus.	26
ejus elogium. ibid.		discipulus	
Toscani (Jo. Mattb.) testimonium de		Politiani.	84
Politiano.	Pr. X seq.	ejus elogium.	
Tuffani (Jac.) elogium.	138	94	
V.			
Valerianus (Jo. Pier.) defensus.	473	Vossius (Ger. Jo.) notatus.	2 seq. 8
Valerii Fl. locus quidam notatus.	122	seq. 94 seq.	
emendatus.		vindictatus.	103
505		seq.	
Vallæ (Laur.) elogium. P. 10. Pr. III		Politianum pri-	
Varillafius (Ant.) notatus. 22. 23. 30.		mus a crimine Atheismi defendit.	
35. 40. 43 seq. 52. 55. 64 seq. 194.		436 seq.	
356. 407. 414 seq. 471 seq. 479.		(Isaac.) reprehensus.	239
536		Urcei (Ant. Codri) elogium.	140 seq.
Varronis locus quidam illustratus.		P. II	
244		de Politiani Epi-	
Verdierius (Claud.) reprehensus.	210.	grammatibus judicium.	141 seq.
242 seq. 300. 428. 473		Vulpus (Jo. Ant.) notatus.	395
Ughellus (Ferd.) notatus.	461	W.	
Ugolinus (Baccius) an fuerit discipu-		X.	
lus Politiani?	90 seq.		
Victorius (Petr.) reprehensus.	218	Weberus (Imman.) notatus.	435
Virgiliusne, an Vergilius, rectius		Z.	
scribatur?	245		
Virtuti quantus apud omnes gentes		Xenophontis de Memorabilibus So-	
habitus sit, & ad huc habeatur, ho-		cratis librum an in Latinum ver-	
nos?	P. I seq.	terit Politianus?	168
Vives (Jo. Lud.) commendatus.	82	Xylandri (Guil.) elogium.	165
ejus testimonium de Politia-		Z.	
no.	Pr. III		
		Zeillerus (Mart.) notatus.	463

Pag. 318 post verba : *Juris Justiniani loca lege partim obscuritate quadam laborarent, &c.*

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]
5. [illegible]
6. [illegible]
7. [illegible]
8. [illegible]
9. [illegible]
10. [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

11. [illegible]
12. [illegible]
13. [illegible]
14. [illegible]
15. [illegible]
16. [illegible]
17. [illegible]
18. [illegible]
19. [illegible]
20. [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

21. [illegible]
22. [illegible]
23. [illegible]
24. [illegible]
25. [illegible]
26. [illegible]
27. [illegible]
28. [illegible]
29. [illegible]
30. [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

31. [illegible]
32. [illegible]
33. [illegible]
34. [illegible]
35. [illegible]
36. [illegible]
37. [illegible]
38. [illegible]
39. [illegible]
40. [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Mencke, Friedrich Otto,

Friderici Ottonis Menckenii ... Historia vitae et in literas meritorum
Angeli Politiani, ortu Ambrogini, Italarum sec. XV nobilissimi, ...

Lipsiae 1736

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- 4 Bio 766

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11210459-8

VD18 14505819-003